NEMZETI CSALÁD- ÉS SZOCIÁLPOLITIKAI INTÉZET

ÚJ SZÉCHENYI TERV

TÁMOP 5.4.1. „Szociális és gyermekvédelmi szabályzó rendszer kidolgozása" pillér

Gyermekjóléti alap- és gyermekvédelmi szakellátás

Előszó

Készült a TÁMOP 5.4.1.-08/1-2009-0002 projekt azonosító számú „A szociális szolgáltatások modernizációja, központi és stratégiai tervezési kapacitások megerősítése, szociálpolitikai döntések megalapozása – Szabályozási pillér (I.)" projekt keretében

Budapest, 2011. szeptember

Nemzeti Fejlesztési Ügynökség
www.ujszechenyiterv.gov.hu
06 40 638 638

MAGYARORSZÁG MEGÚJUL

A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával valósul meg.

A Tisztelt Olvasó egy több, mint 900 oldalas kézikönyvet tart most a kezében (vagy a számítógépben).
A kézikönyvet a Társadalmi Mobilitás Operatív Program 5.4.1. projekt „Szociális és gyermekvédelmi szabályzó rendszer kidolgozása” pillére keretében állítottuk össze.

A kézikönyv két nagy al-kötetből áll. Az első a gyermekjóléti alapellátás témakörét, a második a gyermekvédelmi szakellátását tartalmazza. Mindkét al-kötet azonos felépítésű. Egy-egy többtíz oldalas bevezetővel indul. Ezt követik a „protokollok”, melyek a gyerekjóléti alap-, illetve a gyermekvédelmi szakellátásban jelentkező ellátástípusok egymástól megkülönböztethető, elkülöníthető, a szakmában kialakult, elfogadott, egymásra épülő mozzanatait mutatja be. Az alapellátásban 9, a szakellátásban pedig 13 protokoll szerepel.[1]
A protokollok is azonos felépítésűek, bár a gyermekjóléti szolgáltatás, a gyermekek napközbeni ellátása, a szakellátásba kerülés protokolljai rövid felvezetőt is tartalmaznak.

A protokollok felépítése a következő:
1. fejezet: Cél, funkció
2. fejezet: Célcsoport, megvalósulási kritériumok
3. fejezet Alapelvek
4. fejezet A szolgáltatás leírása
5. fejezet Protokoll
    - 5.1 Szereplők
    - 5.2 A szolgáltatás részletes leírása
    - 5.3 Személyi feltételek
    - 5.4 Kompetenciák
    - 5.5 Tárgyi feltételek
6. fejezet Indikátorok
7. fejezet Ellenőrző lista a protokoll megvalósításához
8. fejezet Mellékletek
    - 8.1 Szakirodalom
    - 8.2 Jogszabályok
    - 8.3 egyebek (esetleges)
9. fejezet Fogalommagyarázatok
10. fejezet Jogszabály-módosítási javaslatok

Annak hangsúlyozása mellett, hogy a gyermekvédelemben az alap- és szakellátás egy koherens rendszert alkot, tudjuk, hogy e kézikönyv nem családregény. A szakemberek feltehetőleg nem úgy fogják használni, hogy elkezdik az első oldalon, s néhány hét alatt végigolvassák (mindig kis könyvjelzővel jelölve, hogy hol tartanak). Ezért úgy döntöttünk, hogy a kézikönyvet 25 kis, önállóan is használható füzetként adjuk közre. Ez az

[1] A protokollok között nem szerepel a helyettesszülői ellátás, a speciális és a különleges ellátás, valamint a gyermekjóléti központ speciális szolgáltatásai.

előszó az első füzet. Egy-egy füzet a gyermekjóléti alapellátásokról, illetve a gyermekvédelmi szakellátásról szól általánosan, s a 22 protokoll külön-külön füzetekben a nagykötetből kiemelhető, önállóan használható, lapozgatható.
Ehhez igazodik az oldalszámozás is: minden protokoll (1. oldaltól) külön oldalszámokat kapott (ld. fejléc), és a nagykötet egységes oldalszámozása (1. oldaltól 911. oldalig) minden oldalon a láblécben szerepel.

A protokollok előkészítéseként 9 munkacsoport dolgozott. Az ő munkájuk alapján „raktuk össze" magukat a protokollokat. Ez volt a protokollok 1. változata (2010. június), melyeket véleményezés után átdolgoztunk. Így jött létre a protokollok 2. változata (2011. január). 2011 márciusától 5 hónapon keresztül terepen dolgozó szakemberek a gyakorlatban próbálták ki, használták protokolljainkat (kivéve a családi gyermekfelügyelet, a házi gyermekfelügyelet, a szakellátásba kerülés – javaslattétel a hatósági intézkedések kezdeményezésére, a területi gyermekvédelmi szakszolgáltatás – módszertani szaktanácsadás protokolljai[2]). E modellező időszak végén a protokollokat újra átdolgoztuk a tapasztalatok, a modellezésben résztvevő szakemberek visszajelzései alapján. Így készült el a protokollok 3., ma véglegesnek mondott változata, melynek előszavát olvassa most a Tisztelt Olvasó.
Az Előszó végén pedig álljon itt azoknak a szakembereknek a neve, akik a protokollok összeállítását előkészítő munkacsoportokban, az elkészült protokollok véleményezésében, illetve a modellezés folyamatában részt vettek.

Munkájukat ezúton is köszönjük!

Munkacsoporttagok, tutorok:

Bimbó Zoltánné, Both Éva, Boronyák Enikő, Buzás Tibor, Englerné Rajkort Ildikó, Farkas Ágnes, Gazdagné Bózsó Ilona Mária, Hajdúné Kálmán Margit, Hajnal Renáta, Holl Magdolna, Horváthné Ábrahám Eszter, Dr. Hüse Lajos, Józsa Viktor, Borsósné dr. Kisbalázs Éva, Dr. Kocsis Viktória Éva, Konyáriné Ménesi Tünde Mónika, Kottler Miklósné, Kuslits Gábor, Lasztócziné Szomorú Mónika, Lehel Judit, Dr. Mátay Katalin, Mihály Blanka, Mihály-Tamás Katalin, Mikolyné Kozma Rozália, Molnárné Csillag Mirna, Moszt Éva, Papp Krisztina Mária, Pinkéné Bodnár Zsuzsanna, Popovicsné Ferencz Eleonóra, Pósa Róbert, Rácz Andrea, Riegler Mária, Roth Gyula Balázsné, Rózsa Judit, Sándor-Lenkei Aida, Sebestyénné Elek Zsuzsanna, Dr. Szarkáné Németh Ágnes, Székely Zsuzsa, Dr. Törökné Sztankovics Ágnes, Varga Lászlóné Szilos Marianna, Szoboszlai Ildikó, Tóthné Fehér Eszter, Vokony Éva, Zsámbéki Eszter.

[2] Ezeknek a területeknek a modellezésére nem volt jelentkező.

Véleményezők:

Balogh Péter, Baráth Katalin, Barbainé Bérci Klára, Dr. Herczog Mária, dr. Szentkatolnayné dr. Domonkosi Mária, Horváthné Kecskés Diána, Kádas István, Martonné Garányi Gyöngyi, Pozsonyi Monika, Szarvák Mónika, dr.Szöllősi Gábor, Tomorné Huber Éva.

Modellezők:

Angyalné Kocsis Ildikó, Bálint Miklós, Balogh Dániel, Baloghné Újlaky Edit, Bányainé Déló-Nagy Gabriella, Barcs Miklós, Benedek Mihályné, Beresnyák Csilla, Biácsi Péterné, Bíró Mónika, Blászkáné Kiss Ildikó, Bónis Ferenc, Borbély Dóra, Boros Anikó, Both Éva, Botos Andrea, Buda Éva, Buzás Tibor, Csendes Erzsébet Edina, Csendes-Merza Ágnes, Csorbánné Tóth Marianna, Dávid Beáta, Dávid Zoltán, Dávidné Patonai Emese, Dvorácskóné Borbély Judit, Erdei Sándor, Erdőhátiné Bocskay Zsófia, Fakan Mária, Farkas Ágnes, Farkas Gábor, Forayné Bandzi Hajnalka, Frankné K. Ildikó, Gaál Csaba, Gábor Ildikó, Gál Antal, Grániczné Menyhárt Katalin, Hajasné Tallér Anikó, Ham Boglárka, Hohnstädt Judit, Horváth Éva, Kaiser Szilárd, Kallós Tiborné, Kazincziné Vámosi Eszter, Kelemen Gábor, Kerek István, Kerekesné Szűcs Aletta, Kiss Ferencné, Kissné Varga Andrea, Kovács Piroska, Kovács Zoltánné, Kovácsné Gila Erzsébet, Kőházi-Kis Enikő, Kőváriné Pohlon Mária, Králl Ilona, László Gyöngyi, Lengyel Judit, Lőrincz Nikolett, Maczelka Lászlóné, Marton Attiláné, Megyesi Istvánné, Mészáros Éva, Móricz Béláné, Nagy Attila, Nagy Botond, Nagy Kálmán, Nagy Loránd, Némethné Kovács Ildikó, Oláhné Mizere Éva, Orosz Bernadett, Páldeákné Tóth Katalin, Páli Attiláné, Papp Lászlóné, Pittlikné Kurucz Csilla, Podmaniczkyné Gyula Teréz, Rácz Béla, Rácsok Balázs, Rickert Benedekné, Sági Melinda, Sári Gábor Zsigmond, Seresné Németh Orsolya, Simon Balázs, Somogyiné Szabó Ildikó, Szabics Erika, Szabó Aliz, Szabó Áron, Szabó Károlyné, Szabolcsi Julianna, Szabóné Bánfalvi Katalin, Szalai Erzsébet, Száva Anna, Szécsi Katalin, Szoboszlai Enikő, Szurovecz Zsuzsanna, Szügyi János, Tompa Tamás, Tóth Anikó, Tóth Melinda, Tóth Zsófia, Túriné Varga Edit, Varga Krisztina, Varga-Kovács Judit, Városi Margit, Víg Tibor Attila, Vörösné Dajka Rita, Zanáné Haleczky Katalin.

Külön köszönjük fő segítőnk: Balogh Orsolya koordinátor támogatását, lelkiismeretes munkáját, aki mindvégig velünk dolgozott, s akinek munkája nélkülözhetetlen volt.

2011. szeptember

Molnár László dr. Révész Magda Szikulai István

NEMZETI CSALÁD- ÉS SZOCIÁLPOLITIKAI INTÉZET

ÚJ SZÉCHENYI TERV

TÁMOP 5.4.1. „Szociális és gyermekvédelmi szabályzó rendszer kidolgozása" pillér

Gyermekjóléti alapellátás

Készült a TÁMOP 5.4.1.-08/1-2009-0002 projekt azonosító számú „A szociális szolgáltatások modernizációja, központi és stratégiai tervezési kapacitások megerősítése, szociálpolitikai döntések megalapozása – Szabályozási pillér (I.)" projekt keretében

Budapest, 2011. szeptember

Nemzeti Fejlesztési Ügynökség
www.ujszechenyiterv.gov.hu
06 40 638 638

MAGYARORSZÁG MEGÚJUL

A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával valósul meg.

Tartalomjegyzék

1. Bevezető 3
1.1. A szakmai szabályozók elkészültének okai 3
1.2. Az ellátás meghatározása 4
1.3. Célok, eredmények 6
1.4. A gyermekjóléti alapellátás missziója 6
1.5. Alapelvek 10
1.6. Sztenderdek 13
1. sztenderd: A gyermekjóléti szolgáltatás 13
2. sztenderd: Gyermekek napközbeni ellátása 21
3. sztenderd: A gyermekek átmeneti gondozása 26
1.7. Kritériumok 30

2. Protokollok
2.1. Gyermekjóléti szolgáltatás – Prevenció
2.2. Gyermekjóléti szolgáltatás – A jelzőrendszer működtetése
2.3. Gyermekjóléti szociális segítő munka
2.4. Napközbeni ellátás – Bölcsőde
2.5. Napközbeni ellátás – Családi napközi
2.6. Napközbeni ellátás – Családi gyermekfelügyelet
2.7. Napközbeni ellátás – Házi gyermekfelügyelet
2.8. Gyermekek átmeneti otthona
2.9. Családok átmeneti otthona

1. Bevezető

1.1. A szakmai szabályozók elkészültének okai

A Gyermekvédelmi törvény hatályba lépése új alapokra helyezte a gyermekvédelmet, a gyermekvédelem intézményrendszere teljeskörű strukturális átalakuláson ment keresztül, amely kihatott a gyermekvédelmi szakma fejlődésére is. Ez azt jelenti, hogy a rendszerváltozás a Gyermekvédelmi törvény hatályba lépésével érte el a magyar gyermekvédelmet, a törvény megalkotása ugyanis önálló és független rendszerré formálta azt. A gyermekvédelem szakmai szabályozói elkészítésének lehetőségét tehát a Gyermekvédelmi törvény és az eltelt években végbemenő, a gyermekvédelem minden elemére kiható változások alapozták meg. Az eltelt 13 év alatt felhalmozódott tapasztalatok elengedhetetlenné teszik a szakmai szabályok megfogalmazását.

A gyermekvédelem feladata, hogy az ország társadalmi, gazdasági, politikai és kulturális körülményei között a gyermekek szükségleteinek kielégítésére vonatkozó szabályokat megfogalmazza, továbbá az e szabályok szerint működő ellátórendszert kiépítse. Ez az ellátórendszer a gyermekvédelem, intézményrendszere differenciált és speciális. A szolgáltatások elemeinek professzionális megvalósulása a gyermekvédelem módszertana. A módszertan, definíciója szerint a megismerés eszköze, a valóság megértésének és a tanultak alkalmazásának eszköze, és a szabályok rendszere. Ennek megfelelően a módszertan három funkcionális eleme a megismerés, az alkalmazás és a szabályozás. Célját és folyamatát vizsgálva minden módszertani tevékenység a szakmai szabályok megalkotásának irányába tart, ennek következtében a módszertani munka eredménye a szakterületek szakmai szabályainak, módszertani protokolljainak elkészítése.

A szakmai szabályok a feladatok ellátásának szabályozását jelentik, tulajdonképpen szakmai-etikai megközelítésen alapuló problémakezelést, annak standardizálását nevezhetjük szakmai szabálynak. A szakmai szabályok kialakítása a jó gyakorlatok (Good Practice) gyűjtésével kezdődik, majd a tapasztalatok feldolgozása után, a módszertani útmutatók segítségével egy-egy szolgáltató szakember kollektíva elkészítheti saját szakmai szabály gyűjteményét. Ezekből alakulhat ki egy szakterület szakmai szabály kódexe, amely elvezethet a gyermekvédelem szakmai szabály kódexének elkészüléséhez.

A szakmai szabály fogalmának általános megfogalmazására a Gyvt. életbelépése után került sor, eszerint a szakmai szabályok az egyes gyermekvédelmi intézmények/ellátási formák céljának és feladatának megfelelően csoportosítják, rendszerezik, foglalják kódexbe az

intézmény/ellátási forma működésének személyi és tárgyi feltételeit, az ott felhasznált ismereteket és az alkalmazott módszereket. Ezenkívül pontosan meghatározzák azt is, hogy mit kell tudniuk az alkalmazottaknak, és mit nyújt az intézmény az ellátottaknak. A szakmai szabályok a bennük foglalt lépések, eljárási folyamat tartalmát tekintve a szükségletek kielégítésének olyan feltétel-, ismeret-, módszer- és követelmény-rendszereként állnak elő, amit a szakma önmagával szemben támaszt. A szakmai szabályok közül a gyermekvédelem számára elsősorban a protokollok kialakítása szükséges, mivel az irányelvek és sztenderdek a jogszabályokban megtalálhatók.

Az eredményes és jó színvonalú tevékenység elérése érdekében végzett szolgáltatási tevékenységek meghatározása a protokoll. A protokoll – az azonosított jó gyakorlatok alapján - leírja és rendszerezi mindazokat a folyamatokat, tevékenységeket, eseményeket, kapcsolatokat és feltételeket, melyek egy meghatározott szolgáltatási eredmény eléréséhez szükségesek. Ez a szabályozóanyag-típus tehát részletesen, lépésekre bontva leírja az utakat, melyek az adott követelmények eléréséhez vezethetnek.

A TÁMOP 5.4.1 kiemelt projekt szabályozási pillérében sor kerülhetett a szakmai szabályok kialakítására. az idei évtől. Ennek keretében már elkészültek a szabályozó anyagok, melyek szakértői bírálat és kipróbálás nyomán módosításra, majd bevezetésre kerülnek. A szabályozási pillér átfogó céljai a szakmai szabályok megalkotásának során:

- A szolgáltató rendszer átláthatóságának, tervezhetőségének javítása (jó kormányzás)
- A szolgáltatások hatékonyságának növelése, minőségük javítása (legjobb minőség)
- Növelni a szakma képességét arra, hogy meghatározza a saját működési területét befolyásoló szabályokat
- A szakmai szabályok kidolgozása és bevezetése a szakma tanulási folyamatává váljon
- Fiatal szakemberek szakértővé válásának elősegítése

1.2. Az ellátás meghatározása

A gyermekek védelme a gyermek családban történő nevelkedésének elősegítésére, veszélyeztetettségének megelőzésére és megszüntetésére, valamint a szülői vagy más hozzátartozói gondoskodásból kikerülő gyermek helyettesítő védelmének biztosítására irányuló tevékenység. A gyermekek védelmét pénzbeli, természetbeni és személyes gondoskodást nyújtó gyermekjóléti alapellátások, illetve gyermekvédelmi szakellátások, valamint e törvényben meghatározott hatósági intézkedések biztosítják.

A gyermekjóléti alapellátások célja, hogy hozzá járuljon a gyermek testi, értelmi, érzelmi és erkölcsi fejlődésének, jólétének, a családban történő nevelésének elősegítéséhez, a veszélyeztetettség megelőzéséhez

és a kialakult veszélyeztetettség megszüntetéséhez, valamint a gyermek családjából történő kiemelésének a megelőzéséhez.
A gyermekjóléti alapellátás körébe tartozik minden olyan, a gyermekvédelem körébe sorolt szociális segítő szolgáltatás, amely a gyermek családban[1] történő nevelését támogatja.
A gyerekek védelme keretében eljáró szervezetek és személyek tevékenységük során együttműködnek a családdal és egymással így elősegítve a gyermek családban történő nevelkedését. A segítő szolgáltatások mindig az adott gyermek legjobb érdekét kell, hogy szolgálják.

Az alapellátás keretében nyújtott személyes gondoskodást - lehetőség szerint - a jogosult lakóhelyéhez, tartózkodási helyéhez legközelebb eső ellátást nyújtó személynél vagy intézményben kell biztosítani.

A személyes gondoskodás keretébe tartozó gyermekjóléti alapellátások közé tartozik a gyermekjóléti szolgáltatás, a gyermekek napközbeni ellátása, és a gyermekek átmeneti gondozása.
A gyermekjóléti szolgáltatás olyan, a gyermek érdekeit védő speciális személyes szociális szolgáltatás, amely a szociális munka módszereinek és eszközeinek felhasználásával szolgálja a gyermek testi és lelki egészségének, családban történő nevelkedésének elősegítését, a gyermek veszélyeztetettségének enyhítését, megelőzését, a kialakult veszélyeztetettség megszüntetését, illetve a családjából kiemelt gyermek visszahelyezését.

A gyermekek napközbeni ellátásaként a családban élő gyermekek életkorának megfelelő nappali felügyeletét, gondozását, nevelését, foglalkoztatását és étkeztetését kell megszervezni azon gyermekek számára, akiknek szülei, nevelői, gondozói munkavégzésük, munkaerőpiaci részvételt elősegítő programban, képzésben való részvételük, betegségük vagy egyéb ok miatt napközbeni ellátásukról nem tudnak gondoskodni. A napközbeni ellátás keretében biztosított szolgáltatások időtartama lehetőleg a szülő munkarendjéhez igazodik.

A gyermekek napközbeni ellátását különösen az olyan gyermek számára kell biztosítani, akinek fejlődése érdekében állandó napközbeni ellátásra van szüksége, akit egyedülálló vagy időskorú személy nevel, vagy akivel együtt a családban három vagy több gyermeket nevelnek, kivéve azt, akire nézve eltartója gyermekgondozási díjban részesül, akinek a szülője, gondozója szociális helyzete miatt az ellátásról nem tud gondoskodni.

A gyermekek napközbeni ellátása megszervezhető - a gyermekek életkorának megfelelően - különösen bölcsődében, hetes bölcsődében, családi napköziben, családi gyermekfelügyelet vagy házi

[1] Elsősorban a gyerek saját vérszerinti családjáról, megvalósult örökbefogadás után az örökbefogadó családról, illetve valamely hatósági döntés (családbafogadás, ideiglenes elhelyezés 3. személynél, vagy szülői ház elhagyása) nyomán helyettesítő családról van itt szó.

gyermekfelügyelet keretében, nyári napközis otthonban, valamint a Közoktatási törvény hatálya alá tartozó óvodában, iskolai napköziben.

A gyermekek napközbeni ellátásának minősül az iskolai napközis ellátásban nem részesülő, különösen a csellengő vagy egyéb okból veszélyeztetett tíz év feletti gyermekek számára nyújtott nappali felügyelet, foglalkoztatás - sport- és egyéb klubfoglalkozás, illetve játszótér, játéktár, játszóház keretében - és az étkeztetés biztosítása is, feltéve, ha a működtető rendelkezik az ehhez szükséges - a külön jogszabályban meghatározott - személyi és tárgyi feltételekkel.
A gyermekek átmeneti gondozása keretében - kivéve, ha a gyermek átmeneti gondozását családok átmeneti otthona biztosítja - a gyermek testi, értelmi, érzelmi és erkölcsi fejlődését elősegítő, az életkorának, egészségi állapotának és egyéb szükségleteinek megfelelő étkeztetéséről, ruházattal való ellátásáról, mentálhigiénés és egészségügyi ellátásáról, gondozásáról, neveléséről, lakhatásáról, azaz teljes körű ellátásáról kell gondoskodni. A gyermek átmeneti gondozása megszervezhető a működtető által kijelölt helyettes szülőnél, gyermekek átmeneti otthonában vagy családok átmeneti otthonában.

1.3. Célok, eredmények

A szabályozó anyagok elkészítésének célja az, hogy nyilvánvaló és egyértelmű legyen, mikor mit kell a segítő szakembernek tennie.
Segítő munkáját elsődlegesen a segített gyerek legjobb érdeke kell, hogy meghatározza.[2]

<u>Eredményesség</u>
A protokollok egységes használata a szolgáltatásokat összehasonlíthatóvá, illetve mérhetőbbé teszi. Evvel az összemérhetőséggel a gyermekvédelem formálói könnyen képet kaphatnak a hiányokról, ellátási egyenlőtlenségekről, a fejlesztendő területekről.
A terepen dolgozó szociális segítő szakemberek a protokollok használatával könnyebben eligazodnak szakmai tennivalóik tengerében.

1.4. A gyermekjóléti alapellátás missziója

A gyermekjóléti alapellátás missziója a gyermekek jogainak érvényesülése érdekében egyrészt azon családok támogatása és megerősítése, amelyek gyermekeik felnevelésében nélkülözik a szükséges feltételeket, illetve ezeknek megteremtésében támogatásra szorulnak; másrészt a védelem biztosítása a gyermekek számára a fejlődésüket akadályozó vagy hátráltató veszélyek ellen.

[2] Szabályozó anyagainkban következetesen „az adott gyermek legjobb érdeke” kifejezést használjuk a jogszabályban szereplő „a gyermek mindenek felett álló érdeke” kifejezés helyett. A személyes szolgáltatások ugyanis nem egy általános elvet, a gyermek mindenek felett álló érdeke elsődlegességének elvét követi, hanem a szolgáltatásban közvetlenül érintett gyerek személyiségét, körülményeit, lehetőségeit veszik figyelembe, a segítő szakemberek munkájuk során így az adott gyerek legjobb érdekét szolgálják.

A gyermekek jogairól a következőket mondja az 1997. évi XXXI. Törvény:

6. § (1) A gyermeknek joga van a testi, értelmi, érzelmi és erkölcsi fejlődését, egészséges felnevelkedését és jólétét biztosító saját családi környezetében történő nevelkedéshez.
(2) A gyermeknek joga van ahhoz, hogy segítséget kapjon a saját családjában történő nevelkedéséhez, személyiségének kibontakoztatásához, a fejlődését veszélyeztető helyzet elhárításához, a társadalomba való beilleszkedéséhez, valamint önálló életvitelének megteremtéséhez.
(3) A fogyatékos, tartósan beteg gyermeknek joga van a fejlődését és személyisége kibontakozását segítő különleges ellátáshoz.
(4) A gyermeknek joga van ahhoz, hogy a fejlődésére ártalmas környezeti és társadalmi hatások, valamint az egészségére káros szerek ellen védelemben részesüljön.
(5) A gyermeknek joga van emberi méltósága tiszteletben tartásához, a bántalmazással - fizikai, szexuális vagy lelki erőszakkal -, az elhanyagolással és az információs ártalommal szembeni védelemhez. A gyermek nem vethető alá kínzásnak, testi fenyítésnek és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó büntetésnek, illetve bánásmódnak.
(6) A gyermeknek joga van ahhoz, hogy a médiában fejlettségének megfelelő, ismeretei bővítését segítő, a magyar nyelv és kultúra értékeit őrző műsorokhoz hozzáférjen, továbbá hogy védelmet élvezzen az olyan káros hatásokkal szemben, mint a gyűlöletkeltés, az erőszak és a pornográfia.

7. § (1) A gyermek szüleitől vagy más hozzátartozóitól csak saját érdekében, törvényben meghatározott esetekben és módon választható el. A gyermeket kizárólag anyagi okból fennálló veszélyeztetettség miatt nem szabad családjától elválasztani.
(2) A gyermeknek joga van - örökbefogadó családban vagy más, családot pótló ellátás formájában - a szülői vagy más hozzátartozói gondoskodást helyettesítő védelemhez.
(3) A gyermek helyettesítő védelme során tiszteletben kell tartani lelkiismereti és vallásszabadságát, továbbá figyelemmel kell lenni nemzetiségi, etnikai és kulturális hovatartozására.
(4) Ha törvény másként nem rendelkezik, a gyermeknek a szülő felügyeleti joga megszűnése esetén is joga van származása, vér szerinti családja megismeréséhez és - a vér szerinti család beleegyezése mellett - a kapcsolattartáshoz.
(5) A gyermeknek joga van ahhoz, hogy mindkét szülőjével kapcsolatot tartson abban az esetben is, ha a szülők különböző államokban élnek.

8. § (1) A gyermeknek joga van a szabad véleménynyilvánításhoz, és ahhoz, hogy tájékoztatást kapjon jogairól, jogai érvényesítésének lehetőségeiről, továbbá ahhoz, hogy a személyét és vagyonát érintő

minden kérdésben közvetlenül vagy más módon meghallgassák, és véleményét korára, egészségi állapotára és fejlettségi szintjére tekintettel figyelembe vegyék.

(2) A gyermeknek joga van ahhoz, hogy az őt érintő ügyekben az e törvényben meghatározott fórumoknál panasszal éljen.

(3) A gyermeknek joga van ahhoz, hogy alapvető jogai megsértése esetén bíróságnál és törvényben meghatározott más szerveknél eljárást kezdeményezzen.

9. § (1) Az átmeneti vagy tartós nevelésbe vett gyermek joga különösen, hogy életkorához, egészségi állapotához, fejlettségéhez, valamint egyéb szükségleteihez igazodóan

a) állandóságot, érzelmi biztonságot nyújtó teljes körű ellátásban, gondozásban, - nemzetiségi, etnikai és vallási hovatartozását figyelembe vevő - megfelelő nevelésben, oktatásban részesüljön,

b) gondozási helyének megváltoztatását, gyermekével vagy testvéreivel való együttes elhelyezését kezdeményezze,

c) felzárkóztató, tehetségfejlesztő programokon és érdeklődésének megfelelő szabadidős foglalkozásokon vegyen részt,

d) vallási vagy lelkiismereti meggyőződését szabadon megválassza, kinyilvánítsa és gyakorolja, valamint hit- és vallásoktatásban vegyen részt,

e) véleményt nyilvánítson a részére biztosított nevelésről, oktatásról, ellátásról, a személyét érintő kérdésekben meghallgassák, tájékoztassák,

f) érdekei képviseletére gyermekönkormányzat létrehozását kezdeményezze,

g) támogatást kapjon gondozójától, törvényes képviselőjétől családi környezetébe való visszatéréséhez,

h) családi környezetébe való visszatérését kezdeményezze,

i) személyes kapcsolatait ápolhassa,

j) a személyes tulajdon szokásos tárgyaihoz fűződő jogait gyakorolhassa,

k) utógondozásban részesüljön.

(2) Ha az (1) bekezdés *i)* pontja szerinti jog gyakorlása a gyermek személyiségfejlődését hátrányosan befolyásolja, a szülő vagy más kapcsolattartásra jogosult közeli hozzátartozó kapcsolattartási joga az e törvényben foglaltak szerint korlátozható, megvonható vagy szüneteltethető.

(3) A speciális gyermekotthonban vagy gyermekotthon speciális csoportjában elhelyezett gyermeket - helyzetére való tekintettel - fokozott védelemben kell részesíteni.

(4) A speciális gyermekotthonban elhelyezett gyermek

a) egészségügyi ellátására, személyisége korrekciójához szükséges terápiára az állapotának megfelelő és a többi gyermek biztonságát védő módon, továbbá

b) gondozása és nevelése során jogait, személyes szabadságát korlátozó intézkedés alkalmazására csak feltétlenül indokolt esetben önmaga vagy mások veszélyeztetése esetén kerülhet sor.

A gyermekes családok támogatása és a fejlődésükben veszélyeztetett gyermekek védelme érdekében nyújtott szolgáltatások bizonyos előfeltevéseken alapulnak.

- A gyermekek harmonikus felnevelkedése közös érdeke a társadalomnak és a gyermekeket nevelő családoknak. A gyermekek harmonikus fejlődéséért elsősorban családjuk a felelős, de a felnövekvő nemzedékért viselt általános társadalmi felelősség letéteményeseként az állam egyrészt gondoskodik azokról a feltételekről, amelyek támogatják a családokat gyermeknevelési feladataik teljesítésében, másrészt szolgáltatásaival, illetve szükség esetén hatósági beavatkozással védelmet biztosít a gyermekek számára a fejlődésüket akadályozó vagy hátráltató veszélyek ellen.
- A gyermekvédelmi szakma sajátos értéktételezései, melyek a gyermekjóléti és gyermekvédelmi szolgáltatások felépítésében közrejátszanak, az államnak ebben a felelősségvállalásában gyökereznek. A gyermekekért viselt kettős felelősségből adódó konfliktusok kezelése a gyermekjóléti és gyermekvédelmi munka sajátossága. A gyermekjóléti alapellátások tehát egyrészt támogatják az arra rászoruló családokat, hozzájárulnak a szülők kötelességeinek teljesítéséhez, a gyermekekről történő kielégítő gondoskodás feltételeinek megteremtéséhez, másrészt amennyiben a gyermek megfelelő fejlődését a családjában vagy a közösségben veszély fenyegeti, a gyermek jólétét figyelemmel kísérő intézményeknek beavatkozási kötelességük keletkezik. Ebben az esetben a gondoskodási tevékenység mellett a védelmi és kontrollgyakorlási kötelezettségük is érvénybe lép.
- A gyermek jogai és legjobb érdeke minden olyan esetben elsőbbséget élveznek a szülők és a gyermekkel kapcsolatba kerülő mások jogaival és érdekeivel szemben, amely esetekben ezek a jogok és érdekek egymással konfliktusba kerülnek. Így a konfliktusos helyzetekben nem kérdéses, hogy az ügyben eljáró szakembereknek mely érdekek mellé kell állniuk. Ez magával hozza a gyermekvédelmi munka sajátosságát, a sorozatos konfliktusok vállalását a gyermekek jogainak és érdekeinek védelme miatt.
- Ugyanakkor viszont a gyermekek legalapvetőbb érdeke, hogy saját családjukban, szeretetkapcsolatban nevelkedjenek fel, mert csak a bensőséges szülő-gyermek kapcsolat teremthet megfelelő alapot a gyermek felnevelkedéséhez. Ezért a gyermekvédelmi ügyekben eljáró szakembereknek nagyon körültekintően kell eljárniuk. A veszélyeztetés gyanújának felmerülése esetén figyelembe kell venniük a szülő-gyermek kapcsolat sajátosságait, a család értékrendjét, nem indulhatnak ki a saját

értékrendjükből. Így a gyermeket a családjából kiemelni csak a veszélyeztetés nagyon súlyos, kezelhető szintre nem csökkenthető helyzeteiben, illetve a család és a gyermek közötti viszony ellehetetlenülése esetében lehet.

Mindez azt a kötelezettséget jelenti, hogy a gyermekvédelmi munkában a gyermeket körülvevő világot a gyermek szempontjából kell szemlélni, értelmezni és értékelni.

Ezeken az előfeltevéseken épülnek fel a szolgáltatások alapelvei, melyek a szolgáltatás nyújtásának filozófiáját határozzák meg, a szociális szolgáltatások központi, az adott szolgáltatási területen releváns értékeiben gyökereznek, leírják az értékek egymáshoz való viszonyát, ugyanakkor támpontokat adnak arra vonatkozóan, hogy az eljárásokban, az egyes szolgáltatási döntésekben ezek hogyan jelenjenek meg. A szolgáltatások szakmai szabályai összefüggenek egymással. Míg az alapelvek a szolgáltatási területen érvényes célok kérdésére adott válaszok, és kereteket biztosítanak a hogyan meghatározásához, a szakmai sztenderdek az egyes szolgáltatások elvárt kimeneteit ismertetik, az ezekhez kapcsolódó protokollok pedig a tevékenységeket, azaz a szolgáltatás tartalmát (a mit és hogyan kérdésre adott választ) tisztázzák. Az alapelvek, a szakmai szabályok és protokollok átláthatóvá teszik a szolgáltatások működését, és alapot teremtenek a számonkérhetőséghez.

1.5. Alapelvek

<u>A gyermekvédelmi segítő szakma alapelvei:</u>
- A gyermeki jogok figyelembe vétele és tiszteletben tartása
- A gyermeki jogok védelme.
- A gyermek és családja önrendelkezésének lehető legszélesebb körű meghagyása.
- A segítő folyamat során a gyermek és családja részvételének elősegítése.
- A segítő munka elő kell, hogy segítse, hogy a folyamatban a segítettek (a gyerek és családja) saját érdekeit érvényesíthesse, véleményüket, javaslataikat folyamatosan figyelembe kell venni.
- Bár a szociális segítő munka folyamat-központú, mindvégig szem előtt kell tartani az eredményesség alapelvét, azt, hogy a segítő munka az érintett gyerek jólétét, „jobb-létét” szolgálja.

A szociális segítő munkában folyamatosan szem előtt kell tartani a legkisebb beavatkozás elvét. A segítő szakember nem dönthet a gyermek (és családja) helyett, nem veheti át a szülőktől a gyerekkel kapcsolatos döntések felelősségét (természetesen egészen addig van ez így, amíg ez nem ellentétes a gyermek érdekével).

- *A család önrendelkezésének támogatása*

A gyermekjóléti alapellátás nyújtása során a szociális munka etikai kódexének előírásai nyújtanak támpontokat a segítő kapcsolat kialakításában. A gyermekvédelmi szakember egyenlő felekként tárgyal a gyermek fejlődési szükségleteiről, és azok biztosításának feltételeiről a szolgáltatást igénybe vevő családokkal, és életkorukhoz mérten a gyermekek által kifejtett álláspontokat is kihangosítja, figyelembe vételét elősegíti. Az életükkel és gyermekeik nevelésével összefüggő tudásokat, készségeket tesz elérhetővé a család számára, hogy ezzel támogassa az informált és hatékony döntéshozást saját életük kérdéseiben. Az önrendelkezés támogatásának elve összefügg a legkisebb beavatkozás elvével, mely szerint a gyermekvédelem minden szintjén, úgy az alap-, mint a szakellátásban (a gyermek legjobb érdekének való megfelelőség mellett) mindenkor úgy kell konzultálni, segítséget nyújtani, ellátást biztosítani, hogy az csak a lehető legkisebb mértékben avatkozzon be a család életébe. A szülők ellenében a szakemberek csak akkor tehetnek bármit is, ha erre a gyermek védelme érdekében okvetlenül szükség van, illetve erre hatósági felhatalmazásuk megtörtént. Még ebben az esetben is mind a gyermek, mind szülei számára a maximális véleményalkotási, döntési lehetőséget biztosítani kell.

- *A hátrányos megkülönböztetés tilalma a szolgáltatás nyújtása során*

Az Alkotmány 70/A. § kimondja, hogy az emberi és állampolgári jogok mindenkit különbségtétel nélkül megilletnek, illetve előírja a hátrányos megkülönböztetés büntetését. Az Alkotmány 10 olyan szempontot emel ki nevesítve (faj, szín, nem, nyelv, vallás, politikai vagy más vélemény, nemzeti vagy társadalmi származás, vagyoni, születési helyzet), amely alapján tilos hátrányosan megkülönböztetni bárkit, de a felsorolás nyílt végű, az egyéb helyzet kategóriába számos más megkülönböztetés is beletartozhat. Így például az Alkotmánybíróság a több esetben is egyéb helyzet szerinti diszkriminációnak ítélte a szexuális irányultság szerinti megkülönböztetést (Lásd: 20/1999 (VI. 25.; 37/2002. (IX. 4.) AB határozatok). Az Alkotmány 66. § emellett külön is kiemeli a nők és férfiak egyenlőségét, a nemi alapú diszkrimináció tilalmát.
A szociális munka etikai kódexe 8-9. pontja foglalkozik a megkülönböztetésektől mentes gyakorlat kötelezettségére:
„8. A szociális munkás tiszteletben tartja minden ember méltóságát, értékét, jogait, céljait és szándékait.
9. A szociális munkás - a Magyar Köztársaság alkotmánya 70/A. § (1) bekezdésének megfelelően - a kliens vagy kliensek hátrányos megkülönböztetése nélkül végzi munkáját.”
A diszkrimináció tilalma nem csak arra vonatkozik a gyermekes családokkal végzett munkában, hogy a szolgáltatás nyújtása során a szakember nem különböztetheti meg hátrányos módon az igénybevevőket valamilyen sajátosságuk alapján, hanem azt is, hogy tiszteletben kell tartania az igénybevevők közösségi beágyazottságból fakadó kulturális sajátosságait, életmódját, gyermeknevelési szokásait. Ez értékdilemmákat okozhat a mindennapi munka során, hiszen például a gyermekek munkavégzésére vagy fegyelmezésére vonatkozó elvek nagymértékben

különbözhetnek a társadalom egyes alcsoportjainak esetében, és ami az egyik csoportnál elfogadhatatlan, a másiknál adekvát nevelési módszernek tekintődik. Az ilyen értékdilemmák avatott kezelése a gyermekes családokkal végzett munka sajátossága. Minden esetre a gyermekvédelmi szakember nem tekintheti saját értékrendjét mérvadónak a gyermekes családokkal végzett munkában, miközben természetesen a gyermeket meg kell védenie a veszélyeztetettség minden formájától, a gyermekek súlyos károsodása nem menthető kulturális sajátosságokra hivatkozva.

- *A szolgáltatást igénybe vevő család és (életkorának megfelelő módon) a gyermek bevonása a szolgáltatás tervezésébe, nyújtásába, értékelésébe*

Az önrendelkezés jogának figyelembevétele szorosan összefügg a részvétellel. A gyermekvédelmi szakember akkor dolgozik megfelelően, ha a lehető legnagyobb mértékben bevonja a szolgáltatást igénybe vevő családot és gyermeket a szolgáltatással kapcsolatos döntésekbe, valamint a szolgáltatások javítását célzó értékelésbe. A szolgáltatás az igénybevevő szükségleteire, igényeire válaszoló tevékenység, így nyilvánvalóan az igénybevevő tudja elsősorban eldönteni, hogy mire is lenne szüksége életminősége javítása érdekében.

- *A családok öngondoskodási képességének erősítése*

Az öngondoskodási képesség források igénybevételét és fejlesztését jelenti az adott kultúrában elfogadhatónak ítélt életminőség és életvitel megvalósítása érdekében. Forrásokon itt nem pusztán anyagi forrásokat értünk, hanem tudást és a kapcsolatokat is, melyek megalapozzák és támogatják az életvitelt, és azon belül a gyermekek megfelelő („elég jó”) nevelését. Öngondoskodási képességük erősítése érdekében a gyermekvédelmi szakember ellátásokat, szolgáltatásokat, forrásokat ajánl fel és szervez a gyermekes családok számára, tájékoztat ezek igénybevételének feltételeiről és eljárásairól, szükség esetén kapcsolatba lép a szolgáltatókkal, és összeköti velük a családot, képviseli érdekeiket a másik szolgáltatóval folytatott tárgyalásban. A családtagok beleegyezésével és együttműködésével erősíti és mozgósítja a család rendelkezésére álló társas támogató hálózatokat, szükség esetén a családdal együtt bevonható, mozgósítható forrásokat keres.

- *Együttműködés a helyi közösség különböző szerveződéseivel*

A családok megerősítése minden esetben feltételezi a gyermekes családok közösségi támogató hálóinak erősítését, mivel a környezetnek a család és a gyermek(ek) érdekeinek megfelelő alakítása csak a közösségen belül és annak bevonásával lehetséges. A gyermekvédelmi szakember egyik legfontosabb feladata ezért a forrásfejlesztés: a gyermekes családok segítése a társas támogató rendszerek__építésében, lehetőségeik kihasználásában, valamint a gyermekekkel kapcsolatba kerülő intézmények szakembereivel való együttműködés a gyermekes családok és különösen a gyermekek helyzetének javítása érdekében.

- *Gyermek-központú szolgáltatás*

A szolgáltatás gyermek-központúsága azt jelenti, hogy a szolgáltatási folyamatban megjelenő tényezőket minden esetben a gyermek nézőpontjából elemezzük és értékeljük, azaz abból a szempontból, hogy a gyermek életében megjelenő különböző tényezők mennyiben segítik vagy hátráltatják a gyermek fejlődési lehetőségeinek kibontakozását.

- *A gyermek védelme minden, a fejlődési lehetőségeinek kibontakozását veszélyeztető helyzettel, eljárással, tevékenységgel szemben*

A gyermeknek joga van a védelemre minden olyan helyzet, eljárás, tevékenység ellen, amely veszélyezteti fejlődési lehetőségeinek kibontakozását, legyen szó akár a családjában, a nevelési és oktatási vagy más intézményben, vagy a tágabb környezetben kialakuló veszélyhelyzetről.

1.6. Sztenderdek

1. sztenderd: A gyermekjóléti szolgáltatás

A gyermekjóléti szolgáltatás olyan, a gyermek érdekeit védő speciális személyes szociális szolgáltatás, amely a szociális munka módszereinek és eszközeinek felhasználásával szolgálja a gyermek testi és lelki egészségének, családban történő nevelkedésének elősegítését, a gyermek veszélyeztetettségének enyhítését, megelőzését, a kialakult veszélyeztetettség megszüntetését, illetve a családjából kiemelt gyermek visszahelyezését.

A családban történő nevelés elősegítése

A gyermekjóléti szolgáltatás feladata a gyermek testi, lelki egészségének, családban történő nevelésének elősegítése érdekében a gyermeki jogokról és a gyermek fejlődését biztosító támogatásokról való tájékoztatás, a támogatásokhoz való hozzájutás segítése; a családtervezési, a pszichológiai, a nevelési, az egészségügyi, a mentálhigiénés és a káros szenvedélyek megelőzését célzó tanácsadás vagy az ezekhez való hozzájutás megszervezése; a szociális válsághelyzetben lévő várandós anya támogatása, segítése, tanácsokkal való ellátása, valamint számára a családok átmeneti otthonában igénybe vehető ellátáshoz való hozzájutás szervezése; a szabadidős programok szervezése; a hivatalos ügyek intézésének segítése.
A jogokról, támogatásokról és ellátásokról történő tájékoztatást úgy kell szervezni, hogy arról a gyermek - fejlettségétől függően - önállóan, törvényes képviselője nélkül is tudomást szerezhessen.
A gyermekjóléti szolgálat a támogatásokhoz, ellátásokhoz való hozzájutás érdekében segítséget nyújt a gyermek vagy szülője (törvényes képviselője) kérelmének előterjesztéséhez; szükség esetén kezdeményezi a támogatás megállapítását, az ellátás igénybevételét a hatáskörrel

rendelkező illetékes hatóságnál, szolgáltatónál; a gyermeket, illetve a szülőt felkészíti a támogatás célszerű felhasználására.
A gyermekjóléti szolgálat tájékoztatást nyújt a szülőnek az óvodáztatási támogatás igénybevételének lehetőségéről, feltételeiről és módjáról.
Ha az első alkalommal járó óvodáztatási támogatást a helyi önkormányzat rendelete alapján természetben kell nyújtani, a gyermekjóléti szolgálat a gyermek óvodáztatással kapcsolatos szükségleteinek felmérése érdekében felveszi a kapcsolatot a családdal és az óvodával, valamint segítséget nyújt a természetbeni juttatás biztosításában.
Amennyiben a családtervezési, a pszichológiai, a nevelési, az egészségügyi, a mentálhigiénés tanácsadást nem a gyermekjóléti szolgálat végzi, a szolgálat a gyermeket, illetve szülőjét felhívja a tanácsadás igénybevételének lehetőségére; tájékoztatja a tanácsadás céljáról és feltételeiről; segíti a tanácsadást nyújtó felkeresésében.
A gyermekjóléti szolgálat a szociális válsághelyzetben levő várandós anyát tájékoztatja az őt, illetve a magzatot megillető jogokról, támogatásokról és ellátásokról; segíti a támogatásokhoz, ellátásokhoz, szükség esetén a családok átmeneti otthonában igénybe vehető ellátáshoz való hozzájutásban; személyes segítő kapcsolat keretében közreműködik problémái rendezésében.
A gyermekjóléti szolgálat a születendő gyermeke felnevelését nem vállaló várandós anyát tájékoztatja az örökbeadás lehetőségéről; az örökbefogadást elősegítő közhasznú szervezetek tevékenységéről és elérhetőségéről; arról, hogy bármely gyámhatóság és területi gyermekvédelmi szakszolgálat részletes tájékoztatást ad az örökbefogadási eljárásról, és hogy bármely gyámhatóság illetékes a szülői nyilatkozat felvételére; arról, hogy az örökbefogadási eljárás lefolytatására melyik gyámhivatal illetékes, valamint a gyermeknek az egészségügyi intézményeknél működő inkubátorokba történő elhelyezésének lehetőségéről és annak jogi következményeiről.
A gyermekjóléti szolgálat és az illetékes védőnő haladéktalanul tájékoztatják egymást, ha a várandós anya szociális válsághelyzetben van.
A gyermekjóléti szolgálat segíti a gyermeket, illetve a családját az átmeneti gondozáshoz való hozzájutásban.
A gyermekjóléti szolgálat családgondozója segítséget nyújt a családnak az átmeneti gondozást szükségessé tevő okok megszüntetésében, illetve elősegíti a gyermek mielőbbi hazakerülését.
Az előző bekezdésben meghatározott tevékenysége során a családgondozó együttműködik az átmeneti gondozást nyújtó szolgáltatóval.
A gyermek számára olyan szabadidős programokat kell szervezni, amelyek a családban jelentkező nevelési problémák és hiányosságok káros hatásainak enyhítését célozzák, illetve megszervezése a rossz szociális helyzetben lévő szülőnek aránytalan nehézséget okozna.
A gyermekjóléti szolgálat kezdeményezi, hogy a közoktatási intézmények, az ifjúsággal foglalkozó szociális és kulturális intézmények, valamint a

társadalmi szervezetek szervezzenek az előző bekezdés szerinti célokat szolgáló programokat.
A gyermek részvételének elősegítése céljából a gyermekjóléti szolgálat nyilvántartást vezet a településen rendelkezésre álló, szabadidős programokat nyújtó szervezetekről, és felkéri őket, hogy nyújtsanak tájékoztatást programjaikról, amelyekről értesíti a gyermekeket, a szülőket, valamint az iskolai gyermek- és ifjúságvédelmi felelősöket.
A hivatalos ügyek intézésében való közreműködés során a gyermekjóléti szolgálat segítséget nyújt a gyermeknek, illetve a szülőnek ügyeik hatékony intézéséhez; tájékoztatja a gyermeket, illetve a szülőt az igénybe vehető jogi képviselet lehetőségéről; a gyámhatóság felkérésére a gyermekvédelmi nyilvántartás megfelelő adatlapját kitöltve környezettanulmányt készít.

A veszélyeztetettség megelőzése

A gyermekjóléti szolgáltatás olyan észlelő- és jelzőrendszert működtet, amely lehetővé teszi a gyermekeket általában veszélyeztető okok feltárását, valamint az egyes gyermek veszélyeztetettségének időben történő felismerését. Ennek keretében figyelemmel kíséri a településen élő gyermekek életkörülményeit és szociális helyzetét; gyermekjóléti és egyéb szociális ellátások iránti szükségletét; gyermekvédelmi vagy egyéb hatósági beavatkozást igénylő helyzetét.

A gyermekjóléti szolgálat kezdeményezi, szervezi és összehangolja a gyermekek védelmében résztvevő személyek és szervezetek részvételét az észlelő- és jelzőrendszerben; felhívja a jelzőrendszer tagjait jelzési kötelezettségük írásban - krízishelyzet esetén utólagosan - történő teljesítésére; nyilvántartja, és jogszerű módon felhasználja az általa kezelt adatokat.

A gyermekjóléti szolgálat az észlelő- és jelzőrendszer részét képező, a gyermekvédelmi rendszerhez kapcsolódó feladatot ellátó személyek és intézmények bármely gyermek veszélyeztetettségével kapcsolatos jelzését fogadja, és a probléma jellegéhez, a veszélyeztetettség mértékéhez, a család szükségleteihez igazodó intézkedést tesz a veszélyeztetettség kialakulásának megelőzése, illetve a veszélyeztetettség megszüntetése érdekében. A gyermekjóléti szolgálat az intézkedéséről tájékoztatja a jelzést tevőt.

A gyermekjóléti szolgálat fogadja a panaszával hozzá forduló gyermeket, és segíti őt problémája megoldásában.

A gyermekjóléti szolgálat működésének megkezdéséről, tevékenységének céljáról és tartalmáról, továbbá elérhetőségéről, valamint szolgáltatásai igénybevételének módjáról tájékoztatja a települési, településrész lakosságát, továbbá a jelzőrendszer tagjait.

A jelzőrendszeri tagokkal való együttműködés, valamint tevékenységük összehangolása érdekében esetmegbeszélést tart. Az esetmegbeszélést kezdeményezheti a gyámhivatal is, amennyiben a jelzőrendszer valamely tagja jelzési, vagy együttműködési kötelezettségének nem tesz eleget. Az esetmegbeszélésen elhangzottakról feljegyzést kell készíteni.

Az esetmegbeszélés történhet lehetőség szerint a családot és a családdal foglalkozó szakembereket is bevonva, esetkonferencia, egy adott család ügyében tartott megbeszélés; illetve a gyermekjóléti szolgálat és a jelzőrendszer tagjainak képviselői között, előre meghatározott témakörben, évente legalább hat alkalommal megrendezésre kerülő szakmaközi megbeszélés keretében.

Az esetmegbeszélés állandó meghívottja az illetékes védőnő, bölcsőde, óvoda munkatársa, iskolai gyermek- és ifjúságvédelmi felelős, a családsegítő szolgálat, illetve a nevelési tanácsadó munkatársa.

Az esetmegbeszélésre a fiatalkorúak pártfogó felügyelőjét meg kell hívni, ha olyan család ügyét tárgyalják, melynek bármely tagja fiatalkorúak pártfogó felügyelete alatt áll.

A gyermekvédelmi rendszerhez kapcsolódó más személyeket, illetve intézmények képviselőit szükség szerint kell meghívni, így különösen akkor, ha részvételük az egyes gyermekkel kapcsolatos probléma megoldásához, illetve a gyermekek nagyobb csoportját érintő veszélyeztető tényezők megszüntetését célzó cselekvési terv kidolgozásához szükséges.

A gyermekjóléti szolgálat minden év március 31-ig tanácskozást szervez, amelyen a jelzőrendszer tagjainak írásos tájékoztatóit figyelembe véve átfogóan értékelik a jelzőrendszer éves működését; áttekintik a település gyermekjóléti alapellátásának valamennyi formáját, és szükség szerint javaslatot tesznek működésük javítására.

A tanácskozásra meg kell hívni a települési önkormányzat polgármesterét, illetve a képviselő-testület tagjait, vagy a jegyzőt; a gyermekjóléti alapellátást nyújtó szolgáltatások fenntartóit; a településen gyermekjóléti, gyermekvédelmi ellátást biztosító intézmények képviselőit; a jelzőrendszer tagjainak képviselőit; a gyámhatóság munkatársait; a településen működő gyermekvédelmi szakellátást nyújtó szolgáltató képviselőjét; a fiatalkorúak pártfogó felügyelőjét; a megyei gyámhivatalban működő gyermek- és ifjúságvédelmi koordinátort.

A kialakult veszélyeztetettség enyhítése, megszüntetése

A gyermekjóléti szolgáltatás feladata a kialakult veszélyeztetettség enyhítése, megszüntetése érdekében a gyermekkel és családjával végzett szociális munkával a gyermek problémáinak rendezése, a családban jelentkező működési zavarok ellensúlyozása; a családi konfliktusok megoldásának elősegítése; az egészségügyi és a szociális ellátás, valamint a hatósági beavatkozás kezdeményezése; javaslat készítése a veszélyeztetettség mértékének megfelelően a gyermek védelembe vételére, illetve a családi pótlék természetbeni formában történő nyújtására, a gyermek családjából történő kiemelésére, a leendő gondozási helyére, vagy annak megváltoztatására.

A kialakult veszélyeztetettség megszüntetésére irányuló családgondozás körében a gyermekjóléti szolgálat családgondozója személyes segítő kapcsolat keretében támogatja a gyermeket az őt veszélyeztető körülmények elhárításában, személyisége kedvező irányú fejlődésében;

segíti a szülőket a gyermek gondozásában, ellátásának megszervezésében, a családban jelentkező működési zavarok megszüntetésében, illetve kezdeményezi és a gyermeknek nyújtott gyermekjóléti ellátásokkal összehangolja a szülők és más hozzátartozók részére a szociális alapellátás keretében nyújtott személyes gondoskodást.

A családgondozást tervezett módon, határidő megállapításával kell teljesíteni.

A családgondozó a gondozás megkezdésekor rögzíti a gyermek és szülője személyi adatait, továbbá helyzetértékelést készít.

A családgondozó - a gyermek és a szülő közreműködésével -, a gyermekvédelmi nyilvántartás megfelelő adatlapját kitöltve gondozási tervet készít.

A családgondozó - a gyermek és a szülő közreműködésével - szükség szerint, de legalább hat hónaponként értékeli a gondozás eredményességét, és a megállapításokat a helyzetértékelésben rögzíti.

A gyermekjóléti szolgálat, a családi konfliktusok megoldását az érintett családtagok közötti közvetítéssel, illetve más konfliktuskezelő, családterápiás módszer alkalmazásával segíti elő, vagy javaslatot tesz ilyen szolgáltatás igénybevételére.

A gyermekjóléti szolgálat elősegíti, hogy a szülők - akik a házasság felbontása vagy a gyermek elhelyezése, illetve a szülő és a gyermek közötti kapcsolattartás rendezése céljából indított eljárás résztvevői - értesüljenek a konfliktuskezelő szolgáltatás igénybevételének lehetőségéről.

Ha a gyermek veszélyeztetettségét a gyermek, illetve szülőjének vagy más hozzátartozójának egészségi állapota vagy fogyatékossága okozza, a gyermekjóléti szolgálat egészségügyi vagy gyógypedagógiai ellátás biztosítását kezdeményezi.

Ha a veszélyeztetettség valamely más gyermekjóléti, szociális, egészségügyi vagy egyéb ellátás biztosításával előreláthatólag megszüntethető, illetőleg mérsékelhető, a szolgálat kezdeményezi az ellátás biztosítását.

Ha a gyermekjóléti szolgálat valamely ellátás biztosítását kezdeményezi, előzőleg kísérletet kell tennie arra, hogy megnyerje a gyermek, illetve szülője együttműködését, kivéve, ha elháríthatatlan akadály vagy sürgős szükség áll fenn.

A gyermekjóléti szolgálat az eset összes körülményeinek feltárása után mérlegeli, hogy a kialakult veszélyeztetettség megszüntethető-e az önként igénybe vehető alapellátásokkal, vagy a gyermekvédelmi gondoskodás körébe tartozó, illetve egyéb hatósági intézkedés kezdeményezésére van-e szükség.

A gyermekjóléti szolgálat - krízishelyzet kivételével - írásban jelzi a városi gyámhivatalnak, ha az általa gondozott családban hozzátartozók közötti erőszak veszélyét észleli. Krízishelyzet esetén a gyermekjóléti szolgálat bármilyen módon élhet jelzéssel a városi gyámhivatal felé. A jelzés tényét ebben az esetben utólag foglalja írásba.

A gyermekjóléti szolgálat legalább félévente, továbbá a szolgáltatási lehetőségek megváltozása, illetve a városi gyámhivatal megkeresése

esetén haladéktalanul tájékoztatja a városi gyámhivatalt az általa nyújtott és az általa ismert, elérhető pszichológiai és mentálhigiénés segítő szolgáltatásokról, valamint terápiás kezelésekről és más segítségnyújtási, konfliktuskezelő lehetőségekről.

A gyermekjóléti szolgálat a városi gyámhivatal megkeresésére haladéktalanul felkeresi a hozzátartozók közötti erőszak által érintett családot és szükség esetén a gyermekjóléti alapellátás keretében gondozza a családot, vagy javaslatot tesz gyámhatósági intézkedés megtételére.

A gyermekjóléti szolgálat az ideiglenes megelőző távoltartást elrendelő határozat kézhezvételétől számított 24 órán belül felkeresi a hozzátartozók közötti erőszak által érintett családot, és segítő tevékenységet végez a gyermek veszélyeztetettségének megszüntetése érdekében.

A családból kiemelt gyermek visszahelyezése

A gyermekjóléti szolgáltatás feladata a családjából kiemelt gyermek visszahelyezése érdekében a családgondozás biztosítása - az otthont nyújtó ellátást, illetve a területi gyermekvédelmi szakszolgáltatást végző intézménnyel együttműködve - a család gyermeknevelési körülményeinek megteremtéséhez, javításához, a szülő és a gyermek közötti kapcsolat helyreállításához; utógondozó szociális munka biztosítása - az otthont nyújtó ellátást, illetve a területi gyermekvédelmi szakszolgáltatást végző intézménnyel együttműködve - a gyermek családjába történő visszailleszkedésének elősegítéséhez.

Speciális szolgáltatások

A gyermekjóléti szolgáltatás alapfeladatain túl a gyermekjóléti szolgálat speciális szolgáltatásokat is nyújthat. Így különösen ellátható a gyermekjóléti központ speciális szolgáltatásainak, valamint az ifjúsági lelkisegély-telefonvonalnak a működtetését.

A gyermekjóléti központ a gyermekjóléti szolgáltatás alapfeladatain túl speciális szolgáltatásokat, így utcai és lakótelepi szociális munkát, kapcsolattartási ügyeletet, kórházi szociális munkát és készenléti szolgálatot biztosít.

Az utcai és lakótelepi szociális munka célja a magatartásával testi, lelki, értelmi fejlődését veszélyeztető, a szabadidejét az utcán töltő, kallódó, csellengő gyermek speciális segítése; a lakóhelyéről önkényesen eltávozó, vagy gondozója által a lakásból kitett, ellátás és felügyelet nélkül maradó gyermek felkutatása, lakóhelyére történő visszakerülésének elősegítése, szükség esetén átmeneti gondozásának vagy gyermekvédelmi gondoskodásban részesítésének kezdeményezése.

A gyermekjóléti központ az érintett gyermekek lakókörnyezetében, az általuk látogatott bevásárlóközpontokban vagy a saját szolgálatában szervezi a gyermekeknek szóló, beilleszkedésüket, szabad idejük hasznos

eltöltését segítő programokat. A gyermekjóléti központ a programokba lehetőség szerint a gyermek családját is bevonja.
A kapcsolattartási ügyelet célja a gyermek és a kapcsolattartásra jogosult szülő vagy más kapcsolattartásra jogosult személy számára a találkozásra, együttlétre alkalmas semleges hely biztosítása mellett konfliktuskezelő, segítő szolgáltatás nyújtása, vagy az érintettek kérésére, illetőleg a gyámhivatal kezdeményezésére gyermekvédelmi közvetítői eljárás (mediáció) biztosítása, melynek célja a felek közötti konfliktusok feloldásának segítése, közöttük a megállapodás létrehozása, és annak mindkét fél részéről történő betartása, vagy önálló szakmai módszertani programmal rendelkező kapcsolatügyeleti szolgáltatás nyújtása.
A kapcsolattartási ügyelet feladatát ellátó intézmény a nevelőszülői hálózat működtetőjével kötött külön megállapodás alapján a szolgáltatást a nevelőszülőnél elhelyezett gyermek és a kapcsolattartásra jogosult vér szerinti szülő vagy más kapcsolattartásra jogosult személy között is biztosíthatja.
A kórházi szociális munka célja a szülészeti-nőgyógyászati osztályon a kórházi védőnővel együttműködve a szociális válsághelyzetben lévő anya és gyermekének segítése; a gyermekosztályon a gyermekelhanyagolás és bántalmazás észlelése esetén a szükséges intézkedések megtétele.
A készenléti szolgálat célja a gyermekjóléti központ nyitvatartási idején túl felmerülő krízishelyzetekben történő azonnali segítség, tanácsadás vagy tájékoztatás nyújtása.
A készenléti szolgálatot egy állandóan hívható, közismert telefonszám biztosításával kell megszervezni úgy, hogy a készenlétben lévő munkatárs szakszerű segítséget tudjon nyújtani, vagy ilyen segítséget tudjon mozgósítani.

A családjából kiemelt gyermek visszahelyezésének elősegítése, illetve utógondozása

A gyermekjóléti szolgálat a családból kiemelt gyermek visszahelyezését segítő családgondozást a gyámhivatal által elfogadott egyéni elhelyezési terv alapján teljesíti.
A gyermekjóléti szolgálat családgondozója együttműködik a területi gyermekvédelmi szakszolgálat, vagy a nevelőszülői hálózatot működtető, illetve a gyermekotthon családgondozójával. Az együttműködés keretében a gyermekjóléti szolgálat családgondozója elsősorban a szülőket támogatja a nevelésbe vétel megszüntetéséhez szükséges feltételek megvalósításában, a gyermekkel való kapcsolattartásban.
A nevelésbe vételt követően a gyermekjóléti szolgálat családgondozója a gyermeket gondozási helyén az elhelyezését követő két hónapon belül felkeresi, és tájékozódik beilleszkedéséről, valamint a gyermek látogatásának lehetőségeiről. A nevelésbe vétel időtartama alatt a családgondozó folyamatosan kapcsolatot tart a gyermekotthon, a nevelőszülői hálózat, illetve a területi gyermekvédelmi szakszolgálat családgondozójával.

A gyermekjóléti szolgálat családgondozója a családgondozást különösen a következő szolgáltatásokkal teljesíti:
- személyes segítő kapcsolat keretében a szülő és a gyermek kapcsolatának helyreállítása, továbbá folyamatos kapcsolattartásuk segítése,
- a szülők nevelési, gondozási, háztartásszervezési ismeretei gyarapításának támogatása,
- közreműködés a család lakáskörülményeinek rendezésében, a lakás felszerelésének és berendezésének elfogadhatóvá tételében,
- a szülők szociális és egyéb ellátásokhoz való hozzájutásának, ügyeik intézésének támogatása,
- társadalmi szervezetek és önkéntes segítők közreműködésének kezdeményezése.

A gyermekjóléti szolgálat családgondozója javaslatot tesz a gyámhivatal felé a kapcsolattartás formájának és módjának megváltoztatására, ha a szülők körülményeiben, életvitelében beállott változás azt indokolttá teszi.
A gyermek nevelésbe vételének felülvizsgálata során a gyermekjóléti szolgálat tájékoztatja a gyámhivatalt a szülő-gyermek kapcsolat alakulásáról; a szülő életkörülményeinek alakulásáról.
A gyermekjóléti szolgálat családgondozója a családjába visszahelyezett gyermek utógondozását a gyámhivatal határozata alapján látja el.
Az utógondozás célja a gyermek családjába történő visszailleszkedésének, lakókörnyezetébe történő beilleszkedésének, tanulmányai folytatásának vagy az iskolai végzettségének, szakképzettségének megfelelő munkahely-felkutatás segítése.
Az utógondozás során a gyermekjóléti szolgálat családgondozója együttműködik a gyermekotthon, a nevelőszülői hálózatot működtető, illetve a szakszolgálat utógondozójával.
A gyermek visszahelyezését segítő családgondozásra, valamint az utógondozásra egyébként a segítő munka szabályait kell megfelelően alkalmazni.

A helyettes szülői hálózat szervezése

A gyermekjóléti szolgálat közreműködik a településen a gyermek átmeneti gondozását saját háztartásukban helyettes szülőként vállaló személyek, családok felkutatásában, továbbá tájékoztatást ad számukra az átmeneti gondozás keretében ellátandó feladatokról, illetve a helyettes szülői jogviszonyról. A gyermekjóléti szolgálat nyilvántartást vezet a helyettes szülői férőhelyekről.
A gyermekjóléti szolgálat szervezi és működteti a helyettes szülői hálózatot, vagy önálló helyettes szülőt foglalkoztat. Helyettes szülői tanácsadó alkalmazásával folyamatosan segíti a helyettes szülőt feladatai ellátásában, illetve ellenőrzi tevékenységét.
A gyermekjóléti szolgálatnak abban az esetben is gondoskodnia kell a helyettes szülő szakmai segítéséről, illetve ellenőrzéséről, ha a helyettes szülői hálózat létszáma helyettes szülői tanácsadó alkalmazását nem indokolja.

Az örökbefogadással kapcsolatos feladatok

Az átmeneti nevelésbe vett gyermek örökbe fogadhatóvá nyilvánítására irányuló eljárás során a gyermekjóléti szolgálat a gyámhivatal megkeresésére környezettanulmányt készít a gyermek szüleinél; véleményt ad arról, hogy az örökbe fogadhatóvá nyilvánítás a gyermek érdekét szolgálja-e.
A gyermekjóléti szolgálat környezettanulmányt készít az örökbefogadni szándékozó személy családi és lakáskörülményeiről az örökbefogadás előtti eljárásban a szakszolgálat; az örökbefogadás iránti kérelem elbírálása előtt a gyámhivatal megkeresésére.
A gyermekjóléti szolgálat a gyámhivatal megkeresésére figyelemmel kíséri az örökbefogadni szándékozó személyhez gondozásra kihelyezett gyermek ellátását, a szülő-gyermek kapcsolat alakulását, a gyermeknek a családba történő beilleszkedését, és a gyámhivatal által kitűzött határidőre megküldi az örökbefogadásra vonatkozó javaslatát.
A gyermekjóléti szolgáltatást úgy kell szervezni, hogy az - szükség esetén - kiterjedjen a településen vagy településrészen élő valamennyi gyermekre.
A gyermekjóléti szolgáltatást ellátások teljesítésével (gondozással), ellátások közvetítésével (szolgáltatás) vagy szervező tevékenységgel (szervezés) kell biztosítani.

2. sztenderd: Gyermekek napközbeni ellátása

A gyermekek napközbeni ellátása megszervezhető - a gyermekek életkorának megfelelően - különösen bölcsődében, hetes bölcsődében, családi napköziben, családi gyermekfelügyelet vagy házi gyermekfelügyelet keretében, nyári napközis otthonban, valamint a Közoktatási törvény hatálya alá tartozó óvodában, iskolai napköziben.

Bölcsőde

A bölcsőde az alapellátás keretében alaptevékenységként a családban nevelkedő 3 éven aluli gyermekek napközbeni ellátását, szakszerű gondozását és nevelését biztosító szolgáltató intézmény. A bölcsőde feladata a három éven aluli gyermekek gondozása-nevelése, harmonikus testi-szellemi fejlődésének segítése az életkori és egyéni sajátosságok figyelembevételével.

Ha a gyermek a 3. évét betöltötte, de testi vagy szellemi fejlettségi szintje alapján még nem érett az óvodai nevelésre, a 4. évének betöltését követő augusztus 31-ig nevelhető és gondozható a bölcsődében.

A bölcsődei ellátás keretében a gyermek életkorának és egészségi állapotának megfelelően biztosítani kell a gondozás-nevelés feltételeit, így különösen a törvényes képviselő közreműködésével történő fokozatos beilleszkedés lehetőségét, megfelelő textíliát és bútorzatot, a játéktevékenység feltételeit, a szabadban való tartózkodás feltételeit, a

fogyatékos gyermek egyéni fejlesztésének feltételeit, az egészséges táplálkozás követelményének megfelelő étkeztetést a külön jogszabályban meghatározottak szerint.

A bölcsőde végezheti a fogyatékos gyermekek korai habilitációs és rehabilitációs célú nevelését, fejlesztését és gondozását, fejlesztő felkészítését is, amennyiben ennek tárgyi és személyi feltételeivel rendelkezik.

A bölcsőde, ha az alapfeladatát nem veszélyezteti, az alapellátáson túl szolgáltatásként térítési díj ellenében speciális tanácsadással, időszakos gyermekfelügyelettel, játszócsoport, gyermekhotel működtetésével, vagy más gyermeknevelést segítő szolgáltatásokkal (pl. gyermeknevelési tanácsadással, játék-, eszközkölcsönzéssel) segítheti a családokat, amely külön szolgáltatásokat a gyermek 6. életévének betöltéséig lehet igénybe venni.

Bölcsődébe a gyermek húszhetes korától harmadik életévének, fogyatékos gyermek az ötödik életévének betöltéséig, illetve annak az évnek a december 31-éig vehető fel, amelyben a gyermek a harmadik életévét, a fogyatékos gyermek az ötödik életévét betölti.

Ha a gyermek a harmadik életévét betöltötte, de testi vagy szellemi fejlettségi szintje alapján még nem érett az óvodai nevelésre és óvodai jelentkezését a bölcsőde orvosa nem javasolja, bölcsődében gondozható negyedik életévének betöltését követő augusztus 31-ig.

A bölcsődei felvétel során előnyben kell részesíteni azt a rendszeres gyermekvédelmi kedvezményre jogosult gyermeket, akinek szülője vagy más törvényes képviselője igazolja, hogy munkaviszonyban vagy munkavégzésre irányuló egyéb jogviszonyban áll.

A gyermek bölcsődébe történő felvételét a szülő hozzájárulásával a körzeti védőnő, a házi gyermekorvos vagy a háziorvos, a szociális, illetve családgondozó, a gyermekjóléti szolgálat, a gyámhatóság is kezdeményezheti.

A bölcsődébe történő felvételt fogyatékos gyermek esetén a gyermek habilitációját segítő szakember és a Közoktatási törvényben (szabályozott szakértői bizottság is kezdeményezheti, ha a bölcsődében a gyermek korai fejlesztése megszervezhető.

Nem gondozható bölcsődében a fertőző beteg gyermek mindaddig, amíg a házi gyermekorvos vagy a háziorvos igazolása szerint ez az állapota fennáll.

A bölcsődei ellátás megszűnik a bölcsődei nevelési év végén (augusztus 31.), ha a gyermek a 3. évét betöltötte, továbbá ha a gyermek nem érett az óvodai nevelésre, a 4. évének betöltését követő augusztus 31-én, illetve ha a fogyatékos gyermek a hatéves életkort elérte.

Meg kell szüntetni annak a gyermeknek az ellátását, aki a bölcsőde orvosának szakvéleménye szerint egészségi állapota miatt bölcsődében nem gondozható, illetőleg magatartászavara veszélyezteti a többi gyermek fejlődését. A bölcsőde orvosa a szakvélemény kialakítása előtt más szakember (gyógypedagógus, pszichológus, gondozónő stb.) véleményét is kikéri.

A bölcsőde a feladat jellegétől függően napos bölcsőde vagy hetes (5 napos) bölcsőde lehet.

Családi napközi

A gyermekek napközbeni ellátásának minősül a bölcsődei és óvodai ellátásban nem részesülő, továbbá az iskolai oktatásban részesülő gyermeknek az iskola nyitvatartási idején kívüli, valamint az iskolai napközit vagy tanulószobai ellátást igénybe nem vevő gyermek családi napköziben történő, nem közoktatási célú ellátása.

A családi napközi a családban nevelkedő gyermekek számára nyújt életkoruknak megfelelő nappali felügyeletet, gondozást, nevelést, étkeztetést és foglalkoztatást. A fogyatékos gyermekek számára sajátos szükségleteikhez igazodó ellátást kell nyújtani.

A családi napközi - az alapellátáson túli szolgáltatásként - speciális tanácsadással, időszakos gyermekfelügyelettel vagy más gyermeknevelést segítő szolgáltatással segítheti a családokat.

Családi napköziben ellátást az a nagykorú, cselekvőképes, büntetlen előéletű személy biztosíthat, aki személyisége és - a külön jogszabályban meghatározott - körülményei alapján alkalmas a gyermek napközbeni ellátására, és a külön jogszabályban meghatározott tanfolyamon eredménnyel részt vett, feltéve, hogy nem áll fenn vele szemben a jogszabályokban meghatározott kizáró ok, továbbá érvényes Egészségügyi Nyilatkozattal rendelkezik.

A fenntartó döntése alapján a családi napköziben a családi napközi szolgáltatást nyújtó személy foglalkoztatására a jogszabályokban meghatározott munkakörök létesíthetők. A munkakört betöltő személynek eredményesen el kell végeznie a családi napközit működtetők felkészítő tanfolyamát, és rendelkeznie kell a jogszabályokban előírt képesítéssel.

Ha a fenntartó nem létesít a jogszabályokban meghatározott munkakört, a családi napközi szolgáltatást nyújtó személynek elegendő a családi napközit működtetők felkészítő tanfolyamát elvégezni.

A családi napközi szolgáltatást nyújtó személynek igazolnia kell, hogy betegsége vagy egyéb váratlan esemény bekövetkezése esetén helyettesítése megoldott olyan személlyel, aki megfelel az alkalmassági feltételeknek. A helyettesítésre szociális gondozói díjban részesíthető személy is alkalmazható.

Az állandó segítő közreműködik a családi napközi szolgáltatást nyújtó személy irányítása alapján a naponta rendszeresen előforduló tevékenységekben.

Az állandó segítőnek abban az esetben kell elvégeznie a családi napközit működtetők felkészítő tanfolyamát, ha a családi napközi szolgáltatást nyújtó személy helyettesítését is ellátja.

A családi napközi működhet az ellátást nyújtó saját otthonában vagy más e célra kialakított helyiségben. A jogszabályokban meghatározott saját otthon alatt a családi napközi szolgáltatást nyújtó személy életvitelszerű tartózkodására szolgáló lakást, illetve más lakást kell érteni.

A családi napközi feladatainak ellátására csak száraz, világos, jól szellőztethető és fűthető épület vagy lakás alkalmas. A gyermekek által napközben használt szobát, illetve foglalkoztatót úgy kell kialakítani, hogy az adott életkorú gyermekek igényeit, szükségleteit kielégítse. A szolgáltatás nyújtásával azonos időben a helyiség más célra nem használható. A szoba, illetve foglalkoztató hasznos alapterülete legalább 2 négyzetméter/gyermek, de összességében legalább 12 négyzetméter.

Ha a családi napközi szolgáltatást nyújtó személy az életvitelszerű tartózkodására szolgáló lakásban nyújtja az ellátást, az ellátás megkezdésekor, azt követően pedig évente háziorvosi igazolással tanúsítja, hogy a vele közös háztartásban élő személy egészségi állapota nem veszélyezteti az ellátandó gyermeket.

A saját otthonban nyújtott családi napközi szolgáltatás keretében biztosított étkeztetés családi étkeztetésnek minősül, amelyet a Szociálpolitikai és Munkaügyi Intézet módszertani levelében foglaltak szerint kell biztosítani.

A családi napköziben a gondozás-nevelés részletes szakmai szempontjait úgy kell meghatározni, illetve az esetleges balesetek megelőzése érdekében a gyermekek tartózkodására szolgáló helyiségeket úgy kell kialakítani, hogy az megfeleljen a Szociálpolitikai és Munkaügyi Intézet módszertani levelében foglaltaknak.

A családi napköziben húszhetestől tizennégy éves korig gondozható gyermek.

A családi napköziben - a saját, napközbeni ellátást máshol igénybe nem vevő gyermeket is beszámítva - legfeljebb öt gyermek gondozható. Ha a családi napköziben egy fogyatékos gyermeket is gondoznak, akkor a gondozható gyermekek száma legfeljebb négy fő. Ha a családi napköziben gondozott valamennyi gyermek fogyatékos, akkor a gondozható gyermekek száma legfeljebb három fő.

A meghatározott létszámon túl még két gyermek, ha fogyatékos gyermekről van szó, még egy gyermek gondozható a családi napköziben, feltéve, hogy az ellátást nyújtónak állandó segítője van.

Ha a családi napköziben 3 évesnél fiatalabb és 3-14 éves kor közötti gyermekeket is elhelyeznek, az 1 éves kor alattiak részére elkülönített játszó- és öltözőhelyet kell kialakítani.

A családi napköziben gondozott saját gyermek után normatív állami hozzájárulást nem lehet igénybe venni.

A családi napközi feladatait önálló szolgáltató vagy legalább három - telephelyként működő - családi napközit magába foglaló családi napközi hálózat biztosítja. Öt, vagy annál több családi napközi fenntartását hálózatba kell szervezni. A hálózatban biztosítani kell a szolgáltatást nyújtók részére a folyamatos szakmai tanácsadást, valamint az ellátottak igényeihez rugalmasan igazodó szolgáltatások összehangolását. A családi napközi hálózat fenntartója a telephelyeken működő családi napközi szolgáltatást nyújtó személyek munkáját folyamatosan figyelemmel kíséri, biztosítja számukra a szakmai tanácsadást, valamint kapcsolatot tart az ellátást igénybe vevőkkel és igényeiket figyelembe véve segíti a családi

napközi szolgáltatást nyújtó személyeket a szolgáltatások szervezésében, összehangolásában, illetve a helyettesítés megszervezésében.

A családi napközi hálózat fenntartója az előbbiekben meghatározott feladatok ellátására családi napközis koordinátort alkalmaz. A családi napközis koordinátornak eredményesen el kell végeznie a családi napközit működtetők felkészítő tanfolyamát és rendelkeznie kell az előírt képesítéssel.

Családi gyermekfelügyelet

A gyermekek napközbeni ellátásaként családi gyermekfelügyelet biztosítható az ellátást nyújtó saját otthonában. Családi gyermekfelügyeletet elsősorban olyan gyermek számára kell biztosítani, akinek a szülője vagy más törvényes képviselője igazolja, hogy munkaviszonya, munkavégzésre irányuló egyéb jogviszonya, munkaerő-piaci részvételt elősegítő programban, képzésben való részvétele vagy betegsége miatt nem tud gyermeke napközbeni ellátásáról gondoskodni.

A családi gyermekfelügyelet a családban nevelkedő gyermekek számára nyújt életkoruknak megfelelő nappali felügyeletet, gondozást, nevelést és étkeztetést.

A családi gyermekfelügyelet keretében két évestől négy éves korig gondozható gyermek.

A családi gyermekfelügyelet ellátása során - a saját, napközbeni ellátást máshol igénybe nem vevő gyermeket is beszámítva - legfeljebb három gyermek gondozható.

A családi gyermekfelügyelet keretében gondozott saját gyermek után normatív állami hozzájárulást nem lehet igénybe venni.

Családi gyermekfelügyelet szolgáltatást az a személy biztosíthat, aki - a jogszabályokban meghatározott feltételeknek való megfelelésen túl - érvényes Egészségügyi Nyilatkozattal rendelkezik.

A csalási gyermekfelügyelet szolgáltatás esetében saját otthon alatt a szolgáltatást nyújtó személy életvitelszerű tartózkodására szolgáló lakást kell érteni.

Házi gyermekfelügyelet

Az alapellátás keretében gyermekek napközbeni ellátásaként házi gyermekfelügyelet biztosítható a 20 hetes kortól az általános iskolai tanulmányokat folytató, tanköteles korú gyermek ellátásában akadályozott szülő kérelmére a fogyatékossága vagy súlyos betegsége miatt egyéb napközbeni ellátásban nem részesíthető, a nappali intézményben elhelyezett, de a nappali intézmény nyitvatartási idején túl felügyelet nélkül maradó, napközbeni ellátást igénybe vevő, de átmeneti kóros állapota miatt hosszabb ideig otthoni gondozásra szoruló gyermek számára. Különösen indokolt a házi gyermekfelügyelet biztosítása az egyedülálló szülő gyermeknevelésben való átmeneti akadályoztatása esetén, ikergyermekek gondozásának, nevelésének

segítésére, a váltott műszakban dolgozó, egyedülálló szülő gyermekének a kora reggeli, illetve késő esti órákban.

A házi gyermekfelügyelet keretében a gyermekek napközbeni ellátását a szülő vagy más törvényes képviselő otthonában gondozó biztosíthatja, ha a gyermek állandó vagy időszakos ellátása nappali intézményben nem biztosítható (pl. betegség miatt) és a szülő a gyermek napközbeni ellátását nem vagy csak részben tudja megoldani.

A házi gyermekfelügyelet keretében végzett napközbeni ellátás időtartama a szülő munkarendjéhez igazodik.

A házi gyermekfelügyelet során a gyermek életkorához, egészségi állapotához igazodó gondozást, felügyeletet kell biztosítani.

Házi gyermekfelügyeletet az a személy biztosíthat, aki megfelel a jogszabályi előírásokban foglaltaknak. A házi gyermekfelügyeletet végző gondozó csak a gyermek gondozására vehető igénybe.

A házi gyermekfelügyelet keretében segítséget kell nyújtani az iskolai tanulmányok folytatásához, amennyiben a gyermek tanulmányait a Közoktatási törvény rendelkezései szerint fogyatékossága vagy súlyos betegsége miatt - szakorvosi javaslat, vagy az illetékes tanulási képességet vizsgáló szakértői és rehabilitációs bizottság szakvéleménye alapján - magántanulóként folytatja.

A házi gyermekfelügyelet körébe tartozó gondozói tevékenységet hivatásos és társadalmi gondozó végzi. A gondozó napi gondozási tevékenységéről a személyes gondoskodást nyújtó gyermekjóléti alapellátások és gyermekvédelmi szakellátások térítési díjáról, és az igénylésükhöz felhasználható bizonyítékokról szóló 133/1997. (VII. 29.) Korm. rendelet *4. számú melléklete* szerinti gondozási naplót vezeti.

3. sztenderd: A gyermekek átmeneti gondozása

A gyermekek átmeneti gondozása keretében - kivéve, ha a gyermek átmeneti gondozását családok átmeneti otthona biztosítja - a gyermek testi, értelmi, érzelmi és erkölcsi fejlődését elősegítő, az életkorának, egészségi állapotának és egyéb szükségleteinek megfelelő étkeztetéséről, ruházattal való ellátásáról, mentálhigiénés és egészségügyi ellátásáról, gondozásáról, neveléséről, lakhatásáról, azaz teljes körű ellátásáról kell gondoskodni.

A gyermekek átmeneti gondozását - a szülői felügyeletet gyakorló szülő vagy más törvényes képviselő kérelmére vagy belegyezésével - ideiglenes jelleggel, teljes körű ellátással kell biztosítani, ha a szülő egészségügyi körülménye, életvezetési problémája, indokolt távolléte vagy más akadályoztatása miatt a gyermek nevelését a családban nem tudja megoldani. A fogyatékos gyermek számára a sajátos szükségleteihez igazodó ellátást kell biztosítani.

A gyermekek átmeneti gondozásának helyén a gyermek otthontalanná vált szülője is elhelyezhető. A 14. évét be nem töltött gyermeket szüleitől elválasztani csak kivételesen indokolt esetben lehet. A szülő gyermeke ellátásában munkarendjéhez igazodóan részt vesz.

A gyermekek átmeneti gondozása során a gyermek iskolai oktatását - lehetőség szerint - iskolaváltás nélkül kell biztosítani.
A gyermek átmeneti gondozásának megkezdéséről a szülőjének lakóhelye - ennek hiányában a tartózkodási helye - szerinti gyermekjóléti szolgálatot értesíteni kell. A gyermek átmeneti gondozása megkezdésekor - ha az előreláthatólag harminc napnál hosszabb lesz - el kell készíteni a gyermekre vonatkozó egyéni gondozási nevelési tervet.
A gyermekek átmeneti gondozása az alapjául szolgáló ok fennállásáig, de legfeljebb tizenkettő hónapig tart.
A gyermek átmeneti gondozása keretében ideiglenes jelleggel, állapotának megfelelő ellátást és éjszakai bentlakást kell biztosítani az olyan gyermek számára, aki lakóhelyéről önkényesen eltávozott, így ellátás és felügyelet nélkül maradt.
Az ideiglenes gondozás során fel kell tárni a gyermek felügyelet nélkül maradását előidéző okokat, és egyidejűleg haladéktalanul értesíteni kell a gyermek szülőjét vagy más törvényes képviselőjét, illetve a gyermekjóléti szolgálatot a további átmeneti gondozás vagy más gyámhatósági intézkedés megtétele céljából.
A gyermek az előző bekezdésben meghatározott további átmeneti gondozásához minden esetben be kell szerezni a szülő vagy más törvényes képviselő beleegyező nyilatkozatát.
A gyámhivatalt értesíteni kell a szükséges hatósági intézkedések megtétele céljából, ha a szülő vagy más törvényes képviselő a gyermekéről az ideiglenes gondozásról való értesítést követő három napon belül nem gondoskodik; a szülő vagy más törvényes képviselő gyermeke átmeneti gondozásához nem járul hozzá, illetve azt nem kéri; a gyermek visszakerülése a szülőjéhez ellentétes a gyermek érdekeivel.
A gyermekek átmeneti gondozását meg kell szüntetni, ha azt a szülő kéri, vagy ha annak okai már nem állnak fenn.
Megszűnik a gyermek átmeneti gondozása, ha a gondozás időtartama eltelt.
Ha az átmeneti gondozás időtartama eltelt, azonban a gyermek családi környezetébe nem térhet vissza,
- az elhelyezés - a szülő vagy más törvényes képviselő kérelmére vagy beleegyezésével - hat hónappal, szükség esetén a tanítási év végéig meghosszabbítható, vagy
- haladéktalanul értesíteni kell a gyámhivatalt, a szükséges intézkedések megtételére.
A gyámhivatalt értesíteni kell a szükséges intézkedések megtétele érdekében az átmeneti gondozás időtartamának eltelte előtt is, ha nyilvánvalóvá válik, hogy a gyermek családi környezetébe nem térhet vissza, illetve ha a szülő vagy más törvényes képviselő a gyermek átmeneti gondozását ugyanazon intézményben két éven belül másodszor is kéri.
A gyermek átmeneti gondozása megszervezhető a működtető által kijelölt helyettes szülőnél, gyermekek átmeneti otthonában vagy családok átmeneti otthonában.

A gyermekek átmeneti házi gondozásaként - a szülő kérelmére - a gyermek saját otthonában történő ellátását gondozó útján kell biztosítani, ha testi vagy lelki betegsége miatt a gyermek ellátása elsősorban helyettes szülőnél történő elhelyezés útján vagy bentlakásos gyermekintézményben nem oldható meg, és ha ez a gondozás a gyermek érdekét szolgálja.
Az alapellátás keretében a családban nevelkedő, rászoruló gyermeket ideiglenes jelleggel a Gyvt.-ben meghatározott ideig tartó átmeneti gondozásban kell részesíteni.
Az átmeneti gondozás során a gyermek számára ellátást kell nyújtani, amiről az ellátást nyújtó megállapodást köt a szülővel.
Az átmeneti gondozásban részesített gyermek gondozásának, nevelésének célja, hogy ideiglenesen helyettesítse a gyermek gondozásában akadályoztatott szülő gondoskodását; együttes elhelyezést és ellátást biztosítson az otthontalanná vált szülő és gyermeke számára.
A szülőtől külön elhelyezett esetben a szülőhöz történő mielőbbi visszakerülés érdekében a gyermek gondozását végző, valamint a szülőt segítő személyek, illetve intézmények kötelesek együttműködni egymással.
A szolgáltatást nyújtó az átmeneti gondozás megkezdésekor - ha az előre láthatólag egy hónapnál hosszabb időtartamú lesz - a gyermekjóléti szolgáltatást végző családgondozó bevonásával, a gyermekvédelmi nyilvántartás megfelelő adatlapját kitöltve három héten belül elkészíti a gyermekre vonatkozó egyéni gondozási-nevelési tervet. A terv célja a gyermek gondozásával, nevelésével, családjába történő visszajuttatásával kapcsolatos feladatok részletes megtervezése és az abban részt vevő szakemberek közötti munkamegosztás kidolgozása.
A terv elkészítésekor figyelemmel kell lenni a gyermek testi, lelki állapotára, családi kapcsolataira, nemzetiségi, etnikai és vallási hovatartozására; az átmeneti gondozását szükségessé tevő okokra; a gyermekjóléti szolgálat által az alapellátás, illetve a védelembe vétel során készített gondozási tervre; a gyermekkel és szülőjével folytatott személyes beszélgetés során szerzett tapasztalatokra; egyéb, a gyermek nevelése, gondozása szempontjából jelentős körülményre.
Az egyéni gondozási-nevelési terv kidolgozásába be kell vonni a terv megvalósításában részt vevő szakembereket, valamint lehetőség szerint a gyermek szülőjét.
Az átmeneti gondozást nyújtónak az egyéni gondozási-nevelési terv alapján ellátandó feladataira a 84. § (1) bekezdésének *a)* és *e)* pontjai értelemszerűen irányadóak.
Az átmeneti gondozásban részesített gyermek számára nyújtott ellátásról, gondozásról, nevelésről a gyermek és szülője véleményt nyilváníthat.
Az átmeneti gondozás során az ellátást nyújtó lehetővé teszi, hogy a gondozott gyermek szabadon gyakorolhassa vallását, továbbá vallásoktatáson vehessen részt. Elősegíti, hogy a nemzeti vagy etnikai kisebbséghez tartozó gondozott gyermek megőrizhesse kisebbségi önazonosságát, ápolhassa hagyományait, hozzájuthasson a kisebbség kulturális értékeihez.

Az átmeneti gondozásban részesített gyermeknek a gondozási helyéről történő engedély nélküli eltávozása, illetve távolmaradása esetén az ellátást nyújtó megkíséreli felkutatni a tartózkodási helyét. Ha az eltűnt gyermek 14 éven aluli vagy betegsége, fogyatékossága miatt magáról gondoskodni nem tud, haladéktalanul, egyéb esetben 24 órán belül az ellátást nyújtó megkeresi az illetékes rendőri szervet az eltűnt gyermek felkutatása érdekében. Egyúttal közli az eltűnt gyermek személyi adatait, személyleírását, az azonosítására alkalmas jellegzetességeit (pl. sebhely, műtéti heg, tetoválás, anyajegy, beszédhiba, terhesség), az eltűnéskor viselt ruházatát, az eltűnés körülményeit, és a vélt feltalálási helyeket, valamint átadja az azonosításra alkalmas fényképet.

Az ellátást nyújtó értesíti az eltűnt gyermek szülőjét.
Az átmeneti gondozást nyújtó személy vagy intézmény elősegíti a gyermeknek a szülővel való kapcsolattartását.
A szülő az átmeneti otthon házirendje, illetve a helyettes szülővel történt megállapodás szerint látogathatja meg, illetve viheti el a gyermeket, és élhet a kapcsolattartás egyéb formáival (levelezés, telefonkapcsolat, ajándékozás, csomagküldés).
Az átmeneti gondozást nyújtó a gyermek átmeneti gondozásáról értesíti a szülő lakóhelye (tartózkodási helye) szerinti gyermekjóléti szolgálatot és együttműködik vele az átmeneti gondozást szükségessé tevő okok megszüntetése, a gyermek mielőbbi hazakerülése érdekében.
Az átmeneti gondozás keretében a lakóhelyéről önkényesen eltávozott vagy gondozási helyét elhagyni kényszerült gyermek számára az állapotához, a bekerülésének körülményeihez igazodó speciális ellátást, lakhatást - ideiglenes gondozást - kell biztosítani.
A gyermekotthonban a gyermekkel folytatott egyéni beszélgetés során fel kell tárni a gyermek felügyelet nélkül maradását előidéző, illetve ideiglenes gondozását szükségessé tevő okokat.
Ha a feltárt körülmények alapján valószínűsíthető, hogy a gyermek visszakerülése a szülőhöz ellentétes a gyermek érdekével, vagy ha a gyermek nem akar visszakerülni szülőjéhez, az ellátást nyújtó haladéktalanul megkeresi a gyámhivatalt a szükséges hatósági intézkedés megtétele céljából.
A gyermek ideiglenes gondozásra történt befogadásáról haladéktalanul tájékoztatni kell a Gyermekjóléti Szolgálatot, továbbá értesíteni kell a szülőt arról, hogy gyermekéről gondoskodjon, vagy nyilatkozzon írásban arról, hogy gyermeke ideiglenes gondozását kéri, illetve abba beleegyezik, egyúttal részletezze az okokat, amelyek az ideiglenes gondozást szükségessé teszik, vagy – ha a szülőhöz való visszakerülés ellentétes a gyermek érdekével, vagy ha a gyermek nem akar visszakerülni szülőjéhez - keresse fel az ügyben eljáró gyámhivatalt.
Amennyiben a szülő gyermekéért nem jelenik meg és nem is kéri gyermeke további átmeneti gondozását, az átmeneti gondozást nyújtó haladéktalanul értesíti az illetékes gyámhivatalt a szükséges hatósági intézkedések megtétele céljából.

Az átmeneti gondozás megszüntetése, illetve megszűnése esetén a gyermeket a szülőjének, vagy a gyámhivatal határozatában megjelölt személynek lehet átadni.

1.7. Kritériumok

1. A gyermeket és családját érintő döntések a gyermek legjobb érdekében történnek.

2. A gyermek számára biztosított, hogy elsősorban saját családjában éljen és kapja meg a szükséges támogatást.

3. A gyermek és hozzátartozója a gondozás során nem részesülnek hátrányos megkülönböztetésben.

4. A gyermek részt vesz a személyét érintő döntésekben.

5. A gyermek és hozzátartozója megismerheti a nekik nyújtott szolgáltatásokat.

6. A gyermek identitása kialakításához, megerősítéséhez megfelelő támogatást kap.

7. A gyermek ésszerű időn belül kapja meg a szükségleteinek megfelelő segítséget, támogatást, gondozást.

8. A gyermek kapcsolatot tart a kapcsolattartásra jogosult személyekkel, mindenekelőtt a szüleivel.

9. A gyermek személyes szabadságában nincsen korlátozva (kivéve, ha annak törvényes feltétele fennáll).

10. A gyermek életkorának megfelelő információkhoz juthat (média, Internet, írott sajtó).

11. A gyermek szabad véleménynyilvánításának és önkifejezésének lehetősége biztosított.

A protokollok alkalmazása önmagában nem jelent garanciát az általános indikátoroknak való megfelelésnek. Ezért minden esetben, amikor a gyermeket és családját érintő döntésekre, intézkedésekre kerül sor, az általános indikátorokat tesztként kell alkalmazni. (Valamennyi protokoll alkalmazása közvetlenül, vagy közvetve beavatkozást, vagy annak előkészítését jelenti a gyermek életébe)
Az egyes indikátorok más-más súlyozással lehetnek jelen a folyamatokban, függően attól, hogy a szociális munka mire irányul és kik a szereplői. Ez azonban sohasem jelentheti azt, hogy valamely indikátor súlytalanná váljon és a megfelelés tesztelése elmaradjon. A rész és az

egész összefüggésében kell tekinteni a gyermek életében eszközölt minden beavatkozást.
Ha a gyermek szükségletei – túl a valamennyi gyermeket jellemző szükségleteken – jelentős kockázatúak (betegség, fogyatékosság), vagy különleges státuszából adódnak (pl. menekült), vagy kulturális és vallási kisebbséghez tartozásából erednek, akkor a protokollok alkalmazása során fokozottan kell figyelni az általános indikátorokkal mért szempontok teljesülésére.

Hogyan kell alkalmazni a kritériumokat?

1. A gyermeket és családját érintő döntések a gyermek legjobb érdekében történnek.

A gyermek legjobb vagy legfőbb érdeke fogalom értelmezése a gyakorlati munka során jellemzően kétféle tévedéshez vezethet.
Az egyik hiba, ha egyetlen meghatározott konkrét tartalmat tulajdonítunk a fogalomnak. Például Jancsikának az a (legjobb) érdeke, hogy teljesítse tankötelezettségét. Vagy, Katikának az a (legfőbb) érdeke, hogy érzelmi biztonságban legyen nevelőszülőjénél.
Ez a hibatípus például akkor fordul elő, ha az esetté válás vagy az esetmegbeszélés konkrét okát, mondjuk az iskolakerülést és az arra adandó megoldási módot azonosítjuk a gyermek legjobb érdekével.
A másik tévedési lehetőség, ha nagyon absztrakt, „nem kézzelfogható”, elvont tartalmat tulajdonítunk a fogalomnak és valójában nem tudunk vele mit kezdeni, pontosabban a kifejezés használata a semmitmondást szolgálja.
A helyes értelmezés: Valamely protokoll alkalmazása során figyelemmel kísérjük, hogy a gyermek legjobb/legfőbb érdeke, azaz valamennyi szükséglete, valamennyi gyermeki joga az adott helyzetben, az adott körülmények között kielégíthető és érvényesíthető legyen, továbbá a beavatkozás/intézkedés segítse elő a gyermek érzelmi, értelmi és erkölcsi fejlődését.
Miután a gyermeki jogok, de a gyermeki szükségletek sokfélesége is óhatatlanul konkurenciába kerülnek, ezért praktikusan hierarchiát kell felállítanunk, törekedve a legkisebb veszteségre.
Látható, hogy a jogok és a szükségletek maximális kielégítése a legritkább esetben lehetséges, ezért a gyermek legjobb érdekét akkor képviseljük, ha optimalizálni tudjuk a helyzetét.
Például: egy elképzelt esetben a 8 éves kislány szüleitől való és akarata ellenére történő elválasztása elengedhetetlen. A gyermek átmeneti nevelt lesz. A GYSZB szakvéleménye szerint nevelőszülői elhelyezése javasolt, hogy érzelmi biztonsága biztosított legyen. Súlyos asztmás tünetei vannak, fontos, hogy tiszta levegőjű környezetben éljen. Képességei szerint különleges szükségletű, tanulásban akadályozott (SNI), eltérő tantervű iskolában kell folytatnia tanulmányait. Mozgáskészsége rendkívül jó, balettozni jár, tehetségét gondozni kell. Ha a szülők rendezik

kapcsolatukat, 2-3 éven belül reálisnak látszik hazakerülése. Ezért rendszeres kapcsolattartását a szülőkkel szorgalmazni kell.
Az elhelyezési protokoll alkalmazása során meghallgatva a gyermeket és szüleit a szakemberek olyan konszenzusos javaslatot tettek, mely szerint a leendő nevelőszülő lakóhelye tiszta levegőjű településen található; a vérszerinti szülők lakóhelyétől 30 km-re van és könnyen megközelíthető; speciális tantervű iskolába – ami a 20 km-re lévő városban van – a nevelőszülő naponta elkíséri a gyermeket; a negyedévente esedékes orvosi kontrollra a nevelőszülő szintén elkíséri a megyeszékhelyen lévő kórházba a gyermeket; a balettoktatás jelenleg megoldhatatlan, helyette hetente kétszer táncfoglalkozásra fog járni a kislány; ennek fedezetére a nevelőszülő külön ellátmányban részesül.
További protokollok alkalmazásakor is a szakemberek a gyermek legjobb érdekében fognak eljárni, mert: kikérdezik a szülőket a gyermek szokásairól, kedvenc ételeiről, játékairól; arról, hogy miként szokták megtartani a családi ünnepeket; a gyermek magával hozza fényképeit szüleiről, magáról, elhozza babáit, játékait, saját ruháit, vagy bármely más tárgyát, ami fontos és kedves neki.
Megtervezik az első találkozást a nevelőszülővel, aki a kislány kedvenc süteményét készíti el erre az alkalomra; megbeszélik a telefonos kapcsolattartás részleteit.

2. A gyermek számára biztosított, hogy elsősorban saját családjában éljen és kapja meg a szükséges támogatást.

A gyermek elidegeníthetetlen joga, hogy elsősorban saját családjában éljen. Valójában az „elsősorban” kifejezés az, ami gyengíteni látszik ezt az állítást. Ennek a kitételnek a jogosságát kell vizsgálni minden konkrét esetben, amikor az elválasztás lehetősége fölmerül, vagy az elválasztás elengedhetetlennek látszik. Az értelmezés – ha nem konkrét esetről van szó – mindig egyszerűbb. A gyermek csak végső esetben és kizárólag saját legjobb érdekében választható el tartósan, vagy átmenetileg a családjától, törvényes és tisztességes eljárás keretében.
Mindig vizsgálni kell, hogy a család milyen támogatások, szolgáltatások nyújtása esetén őrizheti meg továbbra is az egységét, milyen erőforrásokat kell biztosítani annak érdekében, hogy képesek legyenek helyben, saját természetes közegükben megoldani problémáikat, elhárítani, vagy mérsékelni a gyermeket veszélyeztető körülményeket. Ebben az értelmezésben és csakis ebben mérlegelhető a „végső megoldás” lehetősége.
Az igazi szakmai kihívás soha sem a végletesen veszélyeztető (életveszély) helyzetek felismerése. Az indokolatlanul korai vagy az indokolatlanul késői beavatkozás dilemmájától terhes esetek az igazán nehezen megoldhatók.
Fenntartva, hogy az esetek sokfélék és változatosak, mégis minden esetben vizsgálni szükséges:

- a protokoll alkalmazója (aki gyakran az alapellátásban az eset gazdája) a szociális munka szabályai szerint kezeli-e az esetet,

- az eset kapcsán szóba jöhető megoldások, támogatások ismertek-e, elérhetők-e a településen
- az esetkezeléshez kap-e szakmai segítséget és ellenőrzést, szupervíziót

Túl a szociális munkásnak és a gyermekjóléti szolgálatnak a kompetenciáján felmerülhet még:

- a gyermek családjától történő elválasztására hatóság (önkényes) döntése alapján került sor, melyet a szakemberek nem támogattak
- a településen vagy elérhető közelségben nem épültek ki a szolgáltatások, amelyek igénybevételével kiváltható volna a gyermek elválasztása a szülőtől.
- A család anyagi-szociális ellehetetlenülése a gyermek kiemelésének a tényleges oka, viszont a gyermek súlyos veszélyeztetése a szakellátásba utalás indoka (a szülők hajléktalanok)

Az utóbb felsorolt esetekben a protokollok rendeltetésüknek megfelelő alkalmazását végső soron a területi egyenlőtlenségek, az önkormányzati és/vagy az állami szociálpolitika akadályozza.
A bizonyíthatóan ilyen esetekben a szolgálati út betartásával jelezni szükséges az illetékes igazgatási és politikai vezetők felé, mérlegelendő a jogorvoslat lehetősége, az állampolgári jogok országgyűlési biztosának megkeresése.
Ezt az indikátort nem csak az eddig ismertetett módon szükséges alkalmazni. A gyermekvédelmi szakellátásba utalt ideiglenes hatállyal elhelyezett és átmeneti nevelt gyermekek esetében is a végső célt szem előtt tartva, mindig vizsgálni kell, hogy miként rövidíthető le a szakellátásban töltött idő, mit kell annak érdekében tenni, hogy a gyermek mielőbb visszakerülhessen vérszerinti családjába. A gyámság, a családgondozás, a gyámi-gondozói tanácsadás protokolljainak helyes alkalmazása tehát azt is jelenti, hogy mindent megteszünk a családba történő visszahelyezés érdekében.
Minden protokoll, amelynek a helyes alkalmazása előmozdítja a vérszerinti kapcsolat erősítését, értelmezést nyer a 2. indikátor vonatkozásában. Például a kapcsolattartatásra vonatkozó szabályok megfelelő alkalmazása is ezt a célt szolgálja. Még kiterjesztettebb értelmezésben azt is ajánlott vizsgálni, hogy a bv. Intézetekben született csecsemők elválasztása anyjuktól kellően indokolható-e, illetve mit kell tenni annak érdekében, hogy az elválasztásra legalább a korai kötődés időszakában ne kerüljön sor.

3. A gyermek és hozzátartozója a gondozás során nem részesülnek hátrányos megkülönböztetésben.

Az indikátorral meggyőződünk arról, hogy a gyermek és szülei (adott esetben más törvényes képviselője vagy hozzátartozója) megkülönböztetéstől mentes eljárásban, bánásmódban részesültek-e valamely protokoll alkalmazása során. Mindenekelőtt vizsgálandó (kizárandó), hogy: faj, bőrszín, nem (nemi identitás), nyelv, vallás, politikai vélemény, származás (nemzeti, nemzetiségi, etnikai), társadalmi helyzet, betegség/fogyatékosság alapján történt-e különbségtétel.

A hátrányos megkülönböztetésnek számos, a felsoroltakon túli esetei is lehetségesek. Ezek felismerésére kellő felkészültséggel és érzékenységgel kell rendelkezni:
Például:

- házasságon kívül született gyermek
- egyszülős családból („csonka”) származó gyermek
- sokgyermekes családból származó gyermek
- egygyerekes családból származó gyermek
- külföldi állampolgárságú gyermek
- gyermekotthonos gyermek („zacis gyerek”)
- menekült gyermek
- HIV/AIDS-ben szenvedő gyermek
- munkanélküli szülők gyermeke
- a gyermek viselkedése deviáns
- deviáns életvitelű szülők gyermeke
- szegénységben élő szülők gyermeke
- bűncselekményt elkövetett gyermek
- bűncselekmény áldozata a gyermek
- pszichiátriai tüneteket hordoz a gyermek

A példák sokaságát nehéz számba venni, nem is szükséges ahhoz, hogy felismerésükre képesek legyünk.
Általában hátrányos megkülönböztetésről beszélünk, de lehetnek helyzetek, amikor a gyermek vélt, vagy valós érdekében egy harmadik személy (politikai) nyomásgyakorlóként lép fel.
Ennek formái:

- valamilyen előnnyel kecsegtetik a protokoll alkalmazóját, ha bizonyos megoldást preferál
- valamilyen hátrány helyeznek kilátásba (zsarolás), ha a protokoll alkalmazója nem az elvárt megoldást, javaslatot támogatja.

A hátrányos megkülönböztetés veszélye fokozott, ha a gyermek a Gyvt. értelmében speciális, vagy különleges szükségletű. Az egyes protokollok alkalmazásakor a szakmai szereplők viselkedésének, kommunikációjának előítéletmentesnek kell lennie. Ez azt jelenti, hogy a szakemberek létező előítéleteiket (ezt nem tudjuk kizárni) legyenek képesek kezelni tudni, önismeretük, önkontrolljuk az elvárható módon működjön.
Végeredményben a szociális munka etikai kódexe idevonatkozó cikkelyeinek feleljenek meg munkavégzésük során. Egy esetmegbeszélés alkalmával vagy egy családi csoportkonferencia ülésein a gyermek, a hozzátartozó, vagy más szakmai körből jelenlévő szakember (leggyakrabban pedagógus, gyermekorvos) részéről megnyilvánuló megkülönböztetésre vagy előítéletességre utaló megjegyzés esetén az adott helyzetben legcélravezetőbbnek látszó módon reagálni kell az elhangzott negatív véleményre.
Soha nem hagyhatunk kétséget a felől, hogy a gyermekvédelmi szakmát képviselő szakember miként gondolkodik, hogyan értelmezi a megjegyzést, vagy megnyilvánulást.

4. A gyermek részt vesz a személyét érintő döntésekben.

Ez az indikátor együttesen alkalmazandó a 11. indikátorral, mert a gyermek részvétele valamely döntésben feltételezi, hogy szabadon véleményt nyilváníthat.

Az indikátor alkalmazásával meggyőződünk arról, hogy a gyermek részvétele biztosított-e a protokollok alkalmazásakor. Miután a részvétel célja az, hogy a gyermek részese, aktív szereplője legyen a róla születő döntéseknek, azok realizálása során (pl. védelembe vett gyermek, családba fogadott gyermek, új gondozási helyre kerülő gyermek) kellően motivált és érdekelt legyen, ezért kérdés lehet, hogy vajon csak ítélőképessége birtokában lévő gyermek esetében értelmezendő-e az indikátor. A válasz: nem!

A nemzetközi ajánlások általában tartózkodnak az életkor konkrét meghatározásától, mert az gyengítené e gyermeki jog érvényesítését.

Az intellektus fejlődésbeli elmaradása (pl. szocio-kulturális okból) vagy az értelem valódi sérülése (tanulásban akadályozottság, értelmi akadályozottság) nem lehet oka a részvétel elmaradásának, miként a gyermek szociális kapcsolatainak zavara sem (pl. autisztikus tünetek). [3]

Ilyen esetekben megfelelő szakemberek bevonásával (gyógypedagógus, pszichológus) segíteni, támogatni kell a részvételt, azaz ennek meglétéről kell meggyőződnünk.

Tehát az ítélőképesség hiányát csak akkor fogadhatjuk el, ha azt súlyos fogyatékossággal együttjáró betegség vagy pszichiátriai betegség okozza.[4]

Azonban ilyenkor is szükséges, hogy a gyermeket képviselje gondozója/gyámja, aki őt a legjobban ismeri és szükségleteit „szándékát, kívánságát" közvetett módon megjeleníti.

Az érzékszervi és mozgásfogyatékosságok esetében az indikátort maradéktalanul használni szükséges.

Minden olyan esetben, amikor a gyermek részvétele nehezített, például nem érti jól a nyelvet, vizsgálandó, hogy a szóban forgó nehézség elhárítására milyen segítséget kap.

A gyermek részvételét az őt érintő döntésekben a Gyvt. is előírja. Az elhelyezési protokoll használatakor erről például egyszerűen meggyőződhetünk. (A jegyzőkönyv szerint a gyermek részt vett az elhelyezési értekezleten). Ez önmagában csak formális megfelelést jelent, ezért vizsgálni szükséges, hogy a részvétel érdemi volt-e.

A részvételnek a gyermek élete minden színterén meg kell valósulnia, különösen azokban a protokollokban, amelyek használatára nap, mint nap sor kerül (ezek például a gyermek gondozása-nevelése feladatai a gyermekek és a családok átmeneti otthonaiban, gyermekotthonban, nevelőszülőnél).

---

[3] Korábbi, de napjainkban még használatos terminológiával: mentális retardáció, enyhe értelmi fogyatékosság, középsúlyos értelmi fogyatékosság (debilis, imbecilis).

[4] BNO kód F73, vagy ha a gyermek IQ-ja 20-49 között határozható meg, olyan teszttel, amelynek átlaga 100. Olyan pszichiátriai betegség, amikor a gyermek magatartásával önmagát és a közösséget súlyosan veszélyezteti. A betegségek és fogyatékosságok igazolását csak az 5/2003. (II. 19.) ESZCSM rend. alapján jogosult szakorvos adhatja ki, tehát kizárólag ennek alapján állíthatjuk, hogy a gyermek nincsen ítélőképessége birtokában.

A leggyakoribb élethelyzetek a következők: zsebpénz felhasználása, önállóság mértéke az öltözködésben, önkiszolgáló tevékenységek, a gyermek mit szeretne sportolni, iskolaválasztás-pályaválasztás.
Módszertani kérdés az indikátor szakszerű alkalmazása, amire itt részleteiben nem térünk ki, pusztán emlékeztetünk rá, hogy minden szereplőt szükséges meghallgatni, minden előírt dokumentációt meg kell tekinteni. (a gyámi, gondozói tanácsadó külön beszélget a gyámmal (gondozóval) és külön beszélget a gyermekkel).

5. A gyermek és hozzátartozója megismerheti a nekik nyújtott szolgáltatásokat.

Ez az indikátor szorosan összekapcsolódik a 10. indikátorral, mert a gyermeknek és hozzátartozójának nyújtott szolgáltatások megismerése csak megfelelő információk birtokában lehetséges.
A szolgáltatások megismertetése egyfelől a bizalomépítést, egyben a kiszolgáltatottság érzés megszüntetését szolgálja, másfelől praktikus, a szolgáltatás használatát elősegítő ismereteket nyújt. Összességében előmozdítja, erősíti a gyermek/a szülő és az intézmény, szakember együttműködését.
A szolgáltatások megismertetése során fontos törekedni arra, hogy a gyermekben/szülőben kellően tudatosuljon: az igénybevett szolgáltatás a gyermek és a család szociális, mentális és erkölcsi jólétét, fizikai és szellemi egészségét szolgálja. Ennek megvalósulását az indikátor csak közvetve képes mérni, pontosabban azt tudjuk mérni, hogy a tájékoztatás, egy szolgáltatás megismerhetőségének mélysége általában megfelelő-e. (Egy konkrét esetben mindig számolni kell azzal, hogy a gyermek/szülő önkéntesen veszi-e igénybe a szolgáltatást, vagy kényszerintézkedésről van szó).
Egy protokoll alkalmazásakor, illetve azt megelőzően a gyermeket/szülőt meg kell ismertetni annak lényegével, céljával, a várható eredménnyel, a szereplőkkel és minden más fontos körülménnyel, információval.
Lehetőséget kell biztosítani, arra, hogy a gyermek/szülő kérdezhessen. A protokoll eredményes használatának fontos feltétele ez, az elmulasztás lehetősége időhiány miatt kockázatként kezelendő.
A megismertetés, tájékoztatás módozatai sokfélék lehetnek, de minél szélesebb körűek és változatosak, annál inkább bizalomnövelők és egyben egy intézmény, egy szolgáltatás transzparenciáját is növelik.
Például:

- a településen a közösségi helyeken (önkormányzat, ügyfélszolgálat iroda, orvosi/gyermekorvosi rendelő, iskola, óvoda, közösségi ház) kifüggesztve megtalálható a szolgáltatások elérhetősége
- az önkormányzat, az intézmények (különösen az alapellátás intézményei) építészeti, belsőépítészeti szempontból megjelenésükben küldetésük felöl nem hagynak kétséget, esztétikusak és bizalmat ébresztőek
- az önkormányzat és intézményei működtetnek honlapot, interaktív honlapot.

- a helyi írott sajtóban, helyi és regionális rádió és TV adásaikban rendszeresen hírt adnak szolgáltatásaikról
- az intézmények informatív és esztétikus kiadványokat, prospektusokat készítenek magukról, és fontosabb szolgáltatásaikról
- az intézmények rendszeresen tartanak nyílt napokat, informálják erről célcsoportjaikat
- a gyermekotthonban élő gyermek megismeri a házirendet és más helyi szokásokat
- a gyermekotthonban élő gyermek ismeri a gyámi, gondozói tanácsadó, a gyermekjogi képviselő elérhetőségét
- az egyes szolgáltatók, például a gyermekvédelmi jelzőrendszer tagjai közös esetmegbeszéléseket, szakmai fórumokat tartanak. Ebből következően kellően ismerik egymást és informálni tudják a gyermeket/szülőt a társszolgáltatókról is
- a gyermeknek/szülőnek elmondják, hogy hogyan utazhat a család lakóhelye és a gyermekotthon/nevelőszülő székhelye, lakóhelye között
- a gyermek/szülő a leendő gondozási helyet előre megismerheti
- az örökbefogadásra várakozó szülőkkel megismertetik a közvetítéssel foglalkozó legálisan működő civil szervezeteket, az örökbefogadó szülők egyesületeit
- a bűncselekményt elkövetett gyermek, megismeri a büntetőeljárás szakaszait, intézményeit, szereplőit, a követendő magatartási szabályokat
- a gyermekotthonban, nevelőszülőnél élő gyermek és az utógondozói ellátásban részesülő fiatal felnőtt megismeri az otthonteremtés lehetőségeit.

6. A gyermek identitása kialakításához, megerősítéséhez megfelelő támogatást kap.

Az indikátorral a gyermek identitása kérdésének több komponensét vizsgáljuk. Legelőször is azt, hogy valamely protokoll alkalmazása a gyermek identitása tiszteletben tartásával történt-e.
Továbbá vizsgálandó, hogy a gyermek megkapja-e származása megismerésének lehetőségét és ahhoz milyen konkrét segítségben részesül.
A nem korai életkorban gondozásba került gyermeknél már rendszerint nem a származás megismeréséről, hanem az identitása fejlesztése, erősítése érdekében tett támogatásokat szükséges vizsgálni.
Ha a gyermek származása vélhetően vagy bizonyossággal - ez utóbbi csak szülőjének vagy a gyermeknek magának a nyilatkozatán alapulhat – eltérő a többségtől, akkor különös figyelemmel kell vizsgálni az identitáshoz fűződő szükségletek kielégítését.
(Magyarországon elsősorban a roma származás, de emellett bármely más etnikai, vagy nemzeti kisebbségi származás előfordulhat: például afgán, vietnámi, kínai, mongol).
Az alábbi szempontokkal vizsgálható a kérdés:

- a gyermek ismeri származását, születése körülményeit

- a gyermeknek van folyamatosan vezetett élettörténetkönyve
- a gyermek szabadon gyakorolja vallási és kulturális szokásait
- a településen, a gyermekotthonban működik roma klub, hagyományőrző csoport, amelyet a gyermek látogat
- ha a gyermek iszlám vallás szerint étkezik és tisztálkodik ezt a tevékenységet szabadon gyakorolhatja-e
- ösztönzik a gyermeket a származási nyelve tanulására
- ha a gyermek menekült, segítik-e hozzátartozóinak felkutatásában
- a gyermek repatriálását kezdeményezték (ha a gyermek legjobb érdekében áll)
- a gyermeket nem akadályozzák nevének használatában
- a gyermek számára biztosított, hogy származásának megfelelő kortárs kapcsolatokat létesítsen.

A többségitől eltérő származás esetén nő a kockázata a hátrányos megkülönböztetésen, ezért célszerű együtt vizsgálni a 3. indikátorral.

7. A gyermek ésszerű időn belül kapja meg a szükségleteinek megfelelő segítséget, támogatást, gondozást.

Az indikátort két dimenzióban kell értelmeznünk.

Egyszer, mint a protokollok megfelelő időben történő alkalmazásának a tesztjét. Másszor pedig kiterjesztve értelmezzük minden olyan esetre, amikor a gyermek érdekében intézkedésekre, beavatkozásokra van szükség, illetve amikor a gyermek gondozása, ellátása során az időbeliség fontos.

Az első esetben viszonylag könnyen tájékozódhatunk, mert számos protokoll – de nem mindegyik – esetében jogszabály írja elő, vagy jogszabályból következik, hogy a protokollt milyen időhatárokkal, ill. határidők megtartásával kell alkalmazni. Az örökbefogadás előkészítésének protokollja jellemzően ilyen, vagy a gondozási hely kijelölésére/megváltoztatására teendő szakszolgálati javaslat is határidőkben bővelkedik.

A teszt alkalmazása nem jelenthet pusztán automatizmust, mindig vizsgálni kell:

- ha valamely protokollrész alkalmazására *legfeljebb* x nap (rendszerint 15, 22) áll rendelkezésre, törekedtek-e a gyermek érdekében arra, hogy „ésszerű időn belül” azaz a szakmai szempontok sérülése nélkül a legrövidebb (legszükségesebb) idő alatt történjen meg például a gyermek szakértői bizottság általi vizsgálata.
- Ha valamely protokollrész alkalmazására *legalább* x napot rendel a jogszabály, akkor az ésszerű időn belüliség minimum x nap, de a gyermek legjobb érdekében több is lehet. Például örökbefogadáskor a barátkoztatás minimum idejét a konkrét gyermek esetében kevésnek találjuk, ezért annak meghosszabbítására kerül sor.

Más esetekben az ésszerű időt, mint időtartamot nehéz és felesleges is pontosan meghatározni.

Ha a gyermek lázas beteg, akkor az orvoshoz történő eljuttatása ésszerű időn belül kell, hogy megtörténjen. Itt az ésszerű azt jelenti: azonnal, haladéktalanul.
Ha a gyermekotthonban a gyermek naptári naphoz kötve kapja meg a téli ruházatát és nem a tényleges időjárás függvényében, és ez azt eredményezi, hogy néhány napig, vagy hétig nem viselhet meleg ruhát, akkor nem csak az ésszerű időben kitétel nem teljesül, de a gyermek jó egészséghez fűződő jogát sem garantáljuk.
A védelembe vétel vagy az átmeneti nevelésbe vétel során annak megállapítására, hogy az intézkedésre ésszerű időn belül került sor, csak az esettörténet retrospektív vizsgálatával adható válasz.

8. A gyermek kapcsolatot tart a kapcsolattartásra jogosult személyekkel, mindenekelőtt a szüleivel.

A gyermek kapcsolattartása a szülői kapcsolat erősítését, támogatását jelenti. A kapcsolattartás előmozdításához nyújtott segítséget és a tényleges megvalósulását kell vizsgálni.
Nagyon eltérőek a gyermek és a szülő lehetőségei, hiszen más és más a mozgástér, ha átmeneti nevelt a gyermek, vagy a gyermekek átmeneti otthonában került elhelyezésre.
Akadályozottságot jelent a kapcsolattartásban, ha a szülők külön élnek, vagy külföldön tartózkodnak, vagy a szülő büntetés végrehajtás alatt áll. Az akadályozottság nem a kapcsolattartás lehetetlenségét jelenti. A gyermek számára ilyen esetekben is meg kell teremteni a szülővel történő találkozás lehetőségét.
Kapcsolattartás alatt elsősorban, de nem kizárólagosan a személyes kapcsolat létrejöttét kell érteni, ha azt nem tiltotta meg a hatóság vagy bíróság.
Ha a szülő kapcsolattartási joga gyermekével korlátozásra került (gyakoriságát és helyszínét illetően), akkor a korlátok betartása mellett törekedni kell a korlátozott lehetőség maximális kihasználására, azaz a teljesülést kell vizsgálni.
Az egyes protokollokkal való munka során a következő szempontok figyelembe vétele, érvényre juttatása vizsgálandó:

- a gyermeket (rendszeresen) látogatják, a gyermek hazamegy,
- a gyermeket elviszik, elkísérik a kapcsolattartás helyszínére, például kijelölt gyermekjóléti szolgálathoz, büntetésvégrehajtási intézetbe,
- a gyermek és a szülő felkészítést, támogatást kap a kapcsolattartás eredményessége érdekében (a gyermekjóléti szolgálat családgondozójától, a gyermekotthon vagy a nevelőszülői hálózat családgondozójától, a gyámtól, a nevelőszülőtől, a gyermek/lakásotthoni csoport csoportvezetőjétől, a nevelőszülői tanácsadótól, pszichológustól),
- a kapcsolattartás újraszabályozását kezdeményezi a gyermek gyámja (hivatásos gyámja), nevelőszülője, nevelőszülői tanácsadója, gyámi, gondozói tanácsadója,
- a gyermek véleményét, szándékát meghallgatják a kapcsolattartás érdekében,

- a szülő támogatást kap kapcsolattartása újraszabályozásának kezdeményezéséhez,
- a nem személyes vagy nemcsak személyes kapcsolattartás helyett/mellett a gyermek és a szülő között szabályozott és csak ésszerűen korlátozott módon rendszeres a telefonkapcsolat,
- a gyermek hozzáfér a telefonhoz,
- a telefon használat költsége költségvetésből biztosított,
- a gyermek számára biztosított a postai és elektronikus levelezés szüleivel (vagy más hozzátartozójával), ennek költségei költségvetésből biztosítottak,
- ellenőrzik-e, hogy a kapcsolattartást a gyermekotthon/nevelőszülő nem korlátozza nevelési célzattal,
- a szakszolgálatnál/gyermekotthonban (vagy adott esetben más helyszínen) van-e a kapcsolattartás céljára kialakított szoba,
- a kapcsolattartó szoba felszereltsége és barátságos berendezése (például játékokkal, pelenkázóval) előmozdítja-e a gyermek-szülő kapcsolat pozitív alakulását,
- ha a távolság indokolja, ott aludhat-e a gyermekotthonban a szülő és biztosítanak-e neki ellátást (étkezés, tisztálkodás)
- ha a szülőnek nincsen pénze útiköltségre, ki finanszírozza az utazást, meghiúsult-e a kapcsolattartás ilyen okból,
- figyelemmel kísérik-e a kapcsolattartás hatását, eredményét a gyermekre, megtörténik-e ennek dokumentálása,
- amennyiben a gyermek nem a szokásos gondozási vagy tartózkodási helyén, hanem például kórházban van, miként segítik elő, hogy kapcsolattartása biztosított legyen,
- ha a gyermek (fiatalkorú) előzetes letartóztatásban, vagy szabadságvesztés hatálya alatt áll, miként valósul meg a kapcsolattartás a szülővel, gyámjával, gondozójával.

Az indikátor alkalmazása során külön figyelmet kell fordítani két kockázati lehetőség figyelemmel kísérésére.
Az egyik a 3. indikátor szempontrendszere, a másik a gyermek betegsége, fogyatékossága.
Az utóbbi esetben a gyermeknek és a szülőnek egyaránt több támogatást kell kapnia a kapcsolattartáshoz.

9. A gyermek személyes szabadságában nincsen korlátozva (kivéve, ha annak törvényes feltétele fennáll).

Az indikátor értelmezési tartománya látszólag szűk teret enged. Ez azt jelenti, hogy a személyes szabadság egyenlő a fizikai korlátozás nélküli szabad mozgással.
Ennek ellentéte ugyanis a korlátozás, ami tartalmát tekintve szabadságmegvonással jár, hiszen például a nevelési felügyelet elrendelésekor a gyermek, nem hagyhatja el az intézmény területét, vagy szigorúbb esetben a nevelési felügyelet letöltésére kialakított helyiségben kell tartózkodnia.
A nevelési felügyelet jogintézményének törvényi garanciális feltételei adottak, az indikátor értelmezését erre az esetre nem terjeszthetjük ki.

A személyes szabadság korlátozhatatlanságát tágabban kell értelmeznünk. Abból indulunk ki, hogy a gyermek nincsen abban a helyzetben, hogy átgondolt, felelős döntéseket hozzon. Ellenkező esetben a szocializációs folyamatot és annak részét, a nevelés értelmét magát, - ami a jutalmazás-büntetés jogszerű és pedagógiailag helyes eszközeivel él – tagadnánk.
A polgári jog a gyermeket cselekvőképtelennek, illetve korlátozottan cselekvőképesnek tekinti és a szülőre/törvényes képviselőre ruházza a fontosabb ügyekben szükséges jognyilatkozatok tételét a gyermek helyett. A jognyilatkozatok gyakran valamilyen akarat, szándék kinyilvánításai. Például a gyermek szabad akarata ellenében olyan helyszínen fog kapcsolatot tartani a külön élő másik szülővel, ahová ő nem szeretne elutazni. Ez tartalmilag ugyanaz mintha a gyermek szeretne valahová elmenni, viszont ebben mi megakadályozzuk. Mindkét esetben a szabadságmegvonás változataival szembesülünk.

A szabadság korlátozhatatlansága fogalmát, mint indikátort az „Egyezmény a gyermek jogairól" dokumentum szellemében kell értelmeznünk.
A 14. cikk 2. bekezdés
„Az Egyezményben részes államok tiszteletben tartják a szülőknek vagy, adott esetben a gyermek törvényes képviselőinek azt a jogát és kötelességét, hogy a gyermeket e jogának gyakorlásában képességei fejlettségének megfelelően irányítsák"
és a 18. cikk 1. bekezdés
„A felelősség a gyermek neveléséért és fejlődésének biztosításáért elsősorban a szülőkre, illetőleg, adott esetben a gyermek törvényes képviselőire hárul. Ezeket cselekedeteikben mindenekelőtt a gyermek mindenek felett álló érdekének kell vezetnie"

Életszerű felfogásban tehát a szülő/törvényes képviselő (és mindazok a szakemberek, akik a gyermekkel a gyermekvédelmi rendszerben, az egészségügyben, a közoktatásban kapcsolatba kerülnek) a gyermek érdekében szükséges és arányos módon korlátozhatja a gyermek szabad akaratát.
A korlátozásnak preventívnek, célirányosnak, a gyermek fejlődését szolgálónak és humánusnak kell lennie.
A korlátozást meg kell előznie a gyermek megnyerésére, vagy motiválására tett kísérleteknek.
Könnyen belátható, hogy akárcsak egy kötelező védőoltás beadása, vagy a gyógyszerek bevételének nehézsége ilyen gyakorlatot követel meg.
Általánosságban elfogadható – ami a konkrét helyzetek elemzését nem helyettesítheti – ha a korlátozással életveszélyt hárítunk el. Például az úttesten átszaladni szándékozó kisgyermek visszatartása, „visszarántása" (ez utóbbi már a bántalmazással majdhogy nem egyenlő), több mint megengedhető, hanem elvárható reakció a szülő vagy a gyermek felügyeletével megbízott személy részéről.

Hasonló helyzetek gyors, határozott megszüntetése az élethez fűződő legerősebb alapjog védelméhez megengedhető.
Tehát személyes szabadságában – akarata véghezvitelében - rövid ideig korlátozom azt a gyermeket például a lakásotthonban, aki arra kíváncsi, hogy társa belefér-e a mosógépbe.
A nevelést szolgáló pedagógiai helyzetekben ugyancsak korlátozásokra lehet szükség.
A társadalmilag elvárható helyes szokások kialakítása érdekében a korlátozást közvetett formában célszerű alkalmazni, azaz például szabályzatba, házirendbe foglalva a magatartási szabályokat, amelyek tartalmazzák a megszegésük esetén várható következményeket.
Az életszerű helyzetek sokféleségében célszerű mindig a jogok és kötelezettségek egyensúlyban tartására figyelni.
A gyermek valamely, a fejlődését elősegítő, vagy éppen a sérülését elkerülendő cél érdekében elsősorban a megnyerés, meggyőzés, motiválás eszközeivel kell, hogy befolyásunk alá kerüljön.
Rendkívül fontos a figyelem középpontjában tartani azt az elvet, hogy a gyermek valamely jogsértésével nem ad alapot arra, hogy más jogát korlátozzuk büntetési mód gyanánt. Például a gyermek a meghatározott időre nem jött vissza a nevelőszülőhöz, a gyermekotthonba, ezért hétvégén nem mehet haza (kapcsolattartás korlátozása!)
Vizsgálandó, hogy a fokozatosság elvét érvényesítve mennyire széles eszköztárral próbálták a gyermeket befolyásolni.
Magatartásproblémás és pszichés zavarokkal küzdő gyermek esetében a személyes szabadság korlátozásának megelőzésére mindig kell terápiás tervet készíteni és szakmai, szakmaközi esetmegbeszéléseken rendszeresen értékelni a gyermek helyzetét.
Az indikátor körültekintő alkalmazása elvárható többek között a gyermekjogi képviselőktől, a gyámi gondozói tanácsadóktól és a nevelőszülői tanácsadóktól.

10. A gyermek életkorának megfelelő információkhoz juthat.

Az indikátort úgy értelmezzük, hogy a gyermek hozzájut azokhoz az információkhoz, amelyek életkorának megfelelő módon előmozdítják szociális, szellemi és erkölcsi jólétét, fizikai és szellemi egészségét.
Ennek megfelelően:

- a gyermek a szülőtől, gondozójától, nevelőjétől, nevelőszülőjétől, gyámjától mindenekelőtt mesélés, beszélgetés formájában kulturálisan hasznos információkat kap,
- a gyermekkel való (óvodán, iskolán kívüli) napi életgyakorlatok és tervszerű foglalkozások során képessé teszik őt az információk befogadására, értelmezésére, az önálló információszerzésre,
- a gyermek hozzáfér az életkorának megfelelő vizuális (képeskönyv, mesekönyv, könyv, újság, számítógép használat, fotó, film) és auditív (zene, ének, ismeretterjesztés, hírek), információkhoz,
- a gyermek részt vesz érdeklődésének megfelelő kulturális rendezvényeken, eseményeken, tudományos és/vagy művészeti

érdeklődésének, sportolási szándékának megfelelő tevékenységet végez (szakkörök, egyesületek, stúdiók),
- ha az információszerzés eszközei elektronikusak (különösen a TV és az Internet esetében), akkor a gyermek életkorának megfelelően szabályozott használattal és keretek között teheti ezt,
- a családban vagy intézményben gondozott gyermek a jólétére ártalmas információktól védelmet kap,
- ha a gyermek valamely kisebbségi, vagy nemzetiségi csoporthoz tartozik, akkor nyelvi szükségletére figyelemmel juthat információkhoz. Az információknak elő kell segíteniük a gyermek önazonosságának fejlődését,
- a gyermek betegsége, fogyatékossága (különösen az érzékszerveket és az értelmet érintő) nem lehet akadálya az információszerzésnek (például mentális akadálymentesítés) annál inkább fokozott figyelmet és speciális módot igényel az információk megszerzése,
- a gyermek megfelelő mennyiségű és minőségű, a fejlődését elősegítő információkhoz jutása érdekében a szülő segítséget kap ez irányú szülői feladata ellátásához, ha fogyatékos, ha beteg, ha szocio-kulturális szempontból rossz körülmények között él (például részt vesz a „Biztos kezdet” programban),
- ha a gyermek hospitalizálódott vagy szocio-kulturálisan hátrányos helyzetű családból (például halmozottan hátrányos helyzet) került gondozásba, akkor elmaradása, hátránya behozásához többlettámogatást kap az információszerzés területén (például fejlesztőpedagógiai foglalkozással),
- ha a gyermek (és családja) médiatudósításban szerepel, akár áldozatként, akár feltételezett elkövetőként, a magánélet fokozott védelmében részesül. Ehhez a gyermek (a szülő) segítséget kap a gyermekjóléti szolgálattól, a gyermek gyámja/hivatásos gyámja védelmében részesül. (Például a gyermek (fiatalkorú) helyett a törvényes képviseletét ellátó gyám, eseti gondnok nyilatkozik).

Az indikátor alkalmazása során figyelemmel kell lenni a 4., 9., 11. indikátorra, együttes alkalmazásuk célravezető.
(Például a szempontok együttes kezelése szükséges a gyermek iskolaválasztása, érdeklődésének megfelelő művészeti- vagy sportág megválasztása értékelésekor)

11. A gyermek szabad véleménynyilvánításának és önkifejezésének lehetősége biztosított.

Az indikátor alkalmazásánál tudni kell, hogy a mindennapi életben a gyermek véleményének tiszteletben tartását, figyelembevételét kulturális és konvencionális akadályok nehezítik, akár csak a 4. indikátor esetében.
Az ENSZ Gyermekjogi Bizottságának a 7. számú átfogó kommentárja 2005., 14. bekezdése segít a gyermek véleménynyilvánításának figyelembevétele kiterjesztett értelmezésében.
„A fiatal gyermekek különösen érzékenyek környezetükre, és nagyon gyorsan megértik az életükben szerepet játszó embereket, eseményeket, megismerik a helyeket, és tisztába jönnek saját egyediségükkel.

Választanak, és számtalan módon kifejezik érzelmeiket, gondolataikat, vágyaikat már jóval azelőtt, hogy képesek lennének a beszélt vagy írott nyelv szabályainak alkalmazására”.

Ebből következően véleményformálásra képesnek kell tekinteni alsó korhatár nélkül a gyermeket. Aggályosnak tűnhet az újszülöttkor, vagy az értelem súlyos sérülése esetei. A kiterjesztett értelmezés éppen az jelenti, hogy a szóban forgó esetekben a gyermekhez legközelebb álló személy(ek)nek képesnek kell lenniük arra, hogy a gyermek viselkedéséből, nem verbális kommunikációiból szakszerűen „olvasni tudjanak”, azaz a gyermek ilyen módon kifejezett szükségleteit, szándékait, kívánságát dekódolják és azt, mint véleményt, önkifejezést azonosítsák és közvetítsék.
A gyermek véleményének figyelembevétele természetesen korának és érettségének megfelelően kell, hogy történjen.
Ez részben evidencia, hiszen az életkort és az érettséget, mint egy adott időben fennálló állapotot nem befolyásolhatjuk. Ez egyszerre egy objektív korlát, de lehetőség is ugyanakkor. Másrészt viszont – miután a nemzetközi ajánlások sem az életkort, sem az érettséget szándékoltan nem definiálják – a protokollok alkalmazóira hárul az a kötelezettség, hogy a gyermeket az adott kérdésről, annak következményeiről megfelelően tájékoztassák. Ez azt jelenti, hogy képessé kell tenniük a gyermeket arra, hogy egy esemény, egy változás bekövetkezését az életében megértse, elemezni tudja, és véleményt nyilvánítson róla.
Látható, hogy a korlátozások elkerülését szolgálja az életkor és az érettség fogalmának definiálatlansága. Ezért a protokollok, de az indikátorok alkalmazói is egyaránt komoly kihívással kerülnek szembe.
Mindig tisztázandó: a gyermek közvetlenül, vagy képviselője (szülő, gyám, gondozó) útján formál véleményt. Kellően megalapozott-e, indokolható-e, amikor képviselője útján teszi ezt.
Például az örökbefogadó családhoz adaptációra kihelyezett gyermek és az örökbefogadók kapcsolatának fejlődését figyelemmel kísérő szakembernek, különösen a pszichológusnak végeredményben alacsony életkorú gyermek esetében nem, vagy nem pusztán csak a verbális kommunikációt, hanem a gyermek viselkedésének egészét kell tekintetbe vennie, amelyből a gyermek véleménye, akarata, szándéka megragadható. Kisgyermekek esetében és fontosabb ügyekben mindig segítse pszichológus a gyermek véleményének megismerését.
A véleménynyilvánításnak és magának a részvételnek is előfeltétele a gyermek megfelelő tájékoztatása. Az indikátor alkalmazásával meg kell győződni arról, hogy például a gyermeknek módjában áll-e megismerni – előzetesen – leendő nevelőszülőjét, gyermekotthonát és azt is, hogy véleménye kialakításához elegendő információ áll-e rendelkezésére.
Vizsgálni szükséges továbbá, hogy súlyos (szexuális) bántalmazást elszenvedett gyermek meghallgatása során miként törekedtek az ismételt traumatizáció elkerülésére. (Egyszeri alkalommal történő videón rögzített meghallgatással).

Itt természetesen nem a rendőrség számára készítünk protokollt, de a gyermek meghallgatására éppúgy sor kerülhet gyermekjóléti szolgálatnál, területi gyermekvédelmi szakszolgálatnál, gyermekotthonban.
Fontos annak vizsgálata is, hogy a gyermek van-e olyan helyzetben, hogy befolyásmentesen és félelem nélkül alkothat véleményt.
Számos esetben tapasztalható, hogy a gyermeket gyermekotthoni társai megfélemlítik, vagy a nevelőszülő teszi ezt saját érdekeinek alárendelve és kiszolgáltatva a gyermeket.
A gyermek véleménynyilvánításának fontos színtere a szakellátásban az érdekképviseleti fórum és a gyermekönkormányzat. Ennek rendszeres és érdemi működését szükséges vizsgálni, kevésbé formális – eseményszerű – voltát. Kérdés, hogy a gyermek bevonása az őt érintő kérdésekbe mennyire történik meg. Számos kérdés között itt elsősorban a gyermek ellátását, gondozását, szabadidejét, egyáltalán az otthonban élhető életet – többek között a házirend – illető kérdésekbe való véleménynyilvánítást és annak kellő súllyal történő figyelembevételét kell vizsgálni.
Ugyancsak fontos, hogy a gyermeknek van-e módja anonim módon segítséget kérnie, ennek milyen formájával élhet.
Ide tartozik a gyermekjogi képviselő működésének vizsgálata is, ami nem a képviselő munkájának tartalmi értékelését jelenti, hanem:

- a gyermekjogi képviselő elérhetősége (telefon, email) biztosított-e,
- a gyermekjogi képviselő fogadó órákat tart, ennek helyét és idejét a gyermek ismeri.

A 11. indikátor alkalmazásában különösen járatosnak kell lennie a gyámi, gondozói tanácsadónak, a nevelőszülői tanácsadónak, a hivatásos gyámnak, a gyámnak (ha nem lát el egyidejűleg gondozási-nevelési feladatot is).

NEMZETI CSALÁD- ÉS SZOCIÁLPOLITIKAI INTÉZET

ÚJ SZÉCHENYI TERV

TÁMOP 5.4.1. „Szociális és gyermekvédelmi szabályozó rendszer kidolgozása" pillér

Gyermekjóléti szociális segítő munka

Készült a TÁMOP 5.4.1.-08/1-2009-0002 projekt azonosító számú
A szociális szolgáltatások modernizációja, központi és stratégiai tervezési kapacitások megerősítése, szociálpolitikai döntések megalapozása – Szabályozási pillér (I.) projekt keretében.

Budapest, 2011. szeptember

Nemzeti Fejlesztési Ügynökség
www.ujszechenyiterv.gov.hu
06 40 638 638

MAGYARORSZÁG MEGÚJUL

A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával valósul meg.

A gyermekjóléti szolgáltatás protokolljairól

A gyermekjóléti szolgáltatás szabályozási anyaga három protokollban készült el. Külön tárgyaljuk a gyermekjóléti szolgáltatás prevenciós munkáját, a jelzőrendszer működtetését és a gyermekjóléti szociális segítő munkát. A három protokoll természetszerűen rímel egymásra. A gyermekjóléti szolgáltatás tevékenységei közül néhány nem a gyermekjóléti szolgáltatás protokolljaiban, hanem más ellátásnál található meg: annál, amelyben együttműködőként szerepe van. Ilyenek az átmeneti gondozáshoz, illetve a gyermekvédelmi szakellátáshoz kapcsolódó szolgáltatások.

Tartalomjegyzék

1. Cél, funkció 4
2. Célcsoport, megvalósulási kritériumok 5
3. Alapelvek 5
3.1. Önrendelkezés 5
3.2. Részvétel 5
3.3. Érdekérvényesítési esélyek növelése 6
3.4. Eredményesség 6
3.5. A legkisebb beavatkozás elve 6
4. A szolgáltatás leírása 6
5. Protokoll 7
5.1. Szereplők: 7
5.2. A szolgáltatás részletes leírása 7
5.2.1. A gyermekjóléti szolgálat rövid, egyszeri segítő szolgáltatásai . 7
5.2.2. Gondozás – családgondozás folyamata 18
5.2.3. Kötelezésen alapuló családgondozás - Védelembe vétel 37
5.2.3. Utógondozása 44
5.3. Személyi feltételek 45
5.4. Kompetenciák 46
5.5. Tárgyi feltételek 47
6. Indikátorok 48
7. Ellenőrző lista a protokollok megvalósításához 48
8. Mellékletek 50
8.1. Szakirodalom 50
8.2. Jogszabályok 50
8.3. Módszertani útmutató az iskoláztatási támogatás folyósításának felfüggesztésére vonatkozó törvényi és kormányrendeleti szintű szabályokhoz 51
9. Fogalommagyarázatok 78
10. Jogszabály-módosítási javaslatok 79

Gyermekjóléti szolgáltatás - Gyermekjóléti szociális segítő munka

1. Cél, funkció

A Gyermekvédelmi Törvény céljai és alapelvei, valamint a törvényben megfogalmazott gyermeki jogok minden gyermekre egyformán érvényesek.
A törvény olyan ellátórendszer kiépítését írja elő, mely a gyermekek különös védelmét szolgálva képes minden gyermek sorsát, igényeit és szükségleteit figyelemmel kísérni, szükség esetén számukra megfelelően és hatékonyan segítséget nyújtani.
Így biztosítja az állam a gyermekek számára azt az alkotmányos jogot, mely szerint: „A Magyar Köztársaságban minden gyermeknek joga van a családja, az állam és a társadalom részéről arra a védelemre és gondoskodásra, amely a megfelelő testi, szellemi és erkölcsi fejlődéséhez szükséges."
Tudomásul kell venni, hogy az államnak nem csak a veszélyeztetett gyermekek védelme, hanem minden gyermek családban történő nevelésének elősegítése terén vannak kötelezettségei. A gyermeki élet alapvető kerete változatlanul a család, a gyermeket már nem lehet olyan személyként felfogni, mint aki alárendeltje a családnak és az őt ellátó intézményhálózatnak. A gyermeket a korábbiakhoz képest önállóbb szereplőnek kell tekinteni, hogy alanya és ne tárgya legyen a vele kapcsolatos folyamatoknak, és tágabban kell értelmezni a gyermekjólétinek, gyermekvédelminek minősített helyzeteket. Be kell látnunk azt is, hogy nem minden családtól várható el, hogy külső segítség nélkül eleget tegyen gyermekeikkel kapcsolatos feladatainak. Az ehhez szükséges támogatást a gyermekvédelem rendszere biztosítja.
A gyermekjóléti szolgáltatás a gyermek érdekeit védő speciális, személyes, szociális szolgáltatás, amely a szociális munka módszereinek és eszközeinek felhasználásával járul hozzá a gyermek testi és lelki egészségéhez, családban történő nevelésének elősegítéséhez, a gyermek veszélyeztetettségének megelőzéséhez, a kialakult veszélyeztetettség csökkentéséhez, megszüntetéséhez, illetve a családjából kiemelt gyermek visszahelyezéséhez.
A gyermekvédelem rendszerén belül a gyermekjóléti szolgáltatás a gyermekjóléti alapellátások közé tartozik, melynek biztosítása a települési önkormányzat feladata. A szolgáltatást úgy kell megszervezni, hogy a településen élő valamennyi gyermek és család számára elérhető legyen. Helyi szinten kell biztosítani azt a szakembert, aki krízishelyzet esetén segítséget tud nyújtani a családnak, gyermeknek. Az esélyegyenlőség elve megköveteli, hogy minden gyermek hozzájusson a törvényben meghatározott segítő szolgáltatáshoz, ezért a településen a

családgondozónak legalább hetente egy alkalommal személyesen jelen kell lennie, ill. a közbeeső időben egyéb módon való elérhetősége biztosított kell, hogy legyen.
A törvény által előírt jelzőrendszernek minden településen kell, hogy legyen olyan tagja, aki szükség esetén elindítja a segítő folyamatot.
A gyermekjóléti szolgálat tehát olyan szolgáltató intézmény, amelynek alapvető feladata:
• a segítő munka és a törvény által meghatározott szolgáltatások nyújtása, ill. más gyermekvédelmi szervezetek által nyújtott ellátások közvetítése,
• a helyi gyermekjóléti- és védelmi rendszer szervezése,
• az önkormányzatok, illetve a gyámhatóságok tevékenységében történő közreműködés.
A gyermekjóléti szolgálat a szolgáltatásokat az ellátások teljesítésével (gondozás), az ellátások közvetítésével (szolgáltatás), szervező tevékenységgel (szervezés) biztosítja.
A települési önkormányzaton, a fenntartón, a gyermekjóléti szolgálaton múlik, hogy a részszolgáltatások közül melyiket nyújtja a gyermekjóléti szolgálat, melyek esetében szorítkozik közvetítői tevékenységre.

2. Célcsoport, megvalósulási kritériumok

A családgondozás szempontjából a gyermekjóléti szolgáltatás célcsoportja a településen élő bármely olyan család (illetve személy), amely (illetve aki) gyermeket nevel, gyermekvédelmi szakellátásban levő gyermeke van, illetve szociális válsághelyzetben levő várandós anya, és kéri, illetve elfogadja a gyermekjóléti szolgáltatás segítségét.
Ezen kívül minden, a jelzőrendszer által segítségre szoruló gyermek és családja, ahol a gyermek veszélyeztetettsége valószínűsíthető – még akkor is, ha a gyermek (család) a segítséget nem kívánja igénybe venni.
Ebből következően a gondozási tevékenység szempontjából a segítő szolgáltatás megvalósultnak tekinthető, ha a településen minden olyan gyermek, aki segítségre szorul, kapcsolatban van a gyermekjóléti szolgáltatással és az adekvát segítséget megkapja.

3. Alapelvek

3.1. Önrendelkezés

A segítő tevékenységet a gyermekjóléti szolgáltatás családgondozójának úgy kell biztosítania, hogy a gondozott gyermeknek és családjának a lehetőségek figyelembe vételével lehetséges legszélesebb körű önrendelkezést meghagyja.

3.2. Részvétel

Az önrendelkezés jogának figyelembevétele szorosan összefügg a részvétellel. A szociális segítő szakember akkor dolgozik megfelelően, ha a lehető legnagyobb mértékben épít a kliensek részvételére a segítő folyamatban, mindig felvilágosítja a klienseket a választási lehetőségekről,

különböző megoldási lehetőségekről, s bevonja őket a döntésekbe (természetesen a gyermek legjobb érdekének figyelembe vételével).

3.3. Érdekérvényesítési esélyek növelése

A gyermekjóléti segítő szakember a segítő folyamat során segíti a gyermeket és a gyermeket körülvevő családtagokat érdekeik képviseletében. A lehető legkisebb beavatkozás elvének alkalmazása azt is jelenti, hogy a segítő szakember kizárólag a legszükségesebb esetben lép, tárgyal, ír a kliens helyett. Feladata a klienst hozzásegíteni az információkhoz, saját döntésének meghozatalához, de helyette lehetőleg nem intézkedik.

3.4. Eredményesség

A gyermekjóléti szociális segítő munka akkor eredményes, ha

- a településen élő minden gyermek hozzájut a jól-létéhez, veszélyeztetettség esetén annak megszüntetéséhez szükséges ellátásokhoz, szabadidős programokhoz, segítséghez, illetve ha a településen egyetlen gyermek sem él fejlődése szempontjából súlyosan veszélyeztető családban;
- a családjából kiemelten nevelkedő gyermek vérszerinti családja minden segítséget megkap ahhoz, hogy helyzetét rendezze, s utána gyermekét vissza tudja fogadni.

3.5. A legkisebb beavatkozás elve

A gyermekvédelem minden szintjén, úgy az alap-, mint a szakellátásban (a gyermek legjobb érdekének való megfelelőség mellett) mindenkor úgy kell tanácsot adni, segítséget nyújtani, ellátást biztosítani, hogy az csak a lehető legkisebb mértékben tegyen bármit a felhasználók **helyett**, illetve **ellenében**. Mind a gyermek, mind szülei számára a maximális véleményalkotási, döntési lehetőséget kell biztosítani.

4. A szolgáltatás leírása

A gyermekjóléti szolgáltatás feladata a gyermekkel és családjával végzett szociális munkával (a továbbiakban: családgondozás) a gyermek problémáinak rendezése, a családban jelentkező működési zavarok ellensúlyozása, a családi konfliktusok megoldásának elősegítése, különösen a válás, a gyermekelhelyezés és a kapcsolattartás esetében, az egészségügyi és a szociális ellátás - különösen a családsegítő szolgáltatás -, valamint a hatósági beavatkozás kezdeményezése, javaslat készítése a veszélyeztetettség mértékének megfelelően:

- a gyermek védelembe vételére, illetve a családi pótlék természetbeni formában történő nyújtására,
- a gyermek családjából történő kiemelésére, a leendő gondozási helyére vagy annak megváltoztatására.

A gyermekjóléti szolgáltatás feladata a családjából kiemelt gyermek visszahelyezése érdekében:
- a családgondozás biztosítása - az otthont nyújtó ellátást, illetve a területi gyermekvédelmi szakszolgáltatást végző intézménnyel együttműködve - a család gyermeknevelési körülményeinek megteremtéséhez, javításához, a szülő és a gyermek közötti kapcsolat helyreállításához,
- utógondozó szociális munka biztosítása - az otthont nyújtó ellátást, illetve a területi gyermekvédelmi szakszolgáltatást végző intézménnyel együttműködve - a gyermek családjába történő visszailleszkedéséhez.

5. Protokoll

5.1. Szereplők:

Igénybe vevők
- gyermek szülőjével vagy törvényes képviselőjével együtt,
- gyermek szülője vagy törvényes képviselője,
- gyermek egyedül (12 éves kortól),
- a gyermek tágabb családja, a család barátai, ismerősei (mindazok, akik a gyermek fejlődése szempontjából fontosak),
- egyéb, a gyermek helyzetének jobbítása szempontjából fontos személyek (barát, ismerős).

Szakemberek
- családgondozó asszisztens,
- családgondozó,
- egyéb szakember (pl. jogász, pszichológus, fejlesztő pedagógus),
- jelzőrendszeri tagok, akik kapcsolódnak a családhoz,
- családgondozó, aki előzőleg gondozta a családot.

5.2. A szolgáltatás részletes leírása

Az alábbiakban a gyermekjóléti segítő szolgáltatásait részletezzük:

5.2.1. A gyermekjóléti szolgálat rövid, egyszeri segítő szolgáltatásai
5.2.2. Gondozás – családgondozás folyamata
5.2.3. Kötelezésen alapuló családgondozás- Védelembe vétel
5.2.4. Utógondozás

5.2.1. A gyermekjóléti szolgálat rövid, egyszeri segítő szolgáltatásai

A gyermekjóléti szolgálat rövid, egyszeri segítő szolgáltatásai
A gyermekjóléti szolgálat a rövid, egyszeri segítő szolgáltatás során az igénybevevő önkéntes megkeresésére, általában egy alkalommal nyújt segítséget. Az ilyen típusú segítségnyújtás azt feltételezi, hogy az

igénybevevő a segítő tevékenység után képes problémája további kezelésére, rendezésére.

Ezek a szolgáltatások a következő:

1. információnyújtás;
2. tájékoztatás;
3. tanácsadás;
4. környezettanulmány készítése- családlátogatás;
5. ügyintézés;
6. más szolgáltatóhoz történő irányítás, közvetítés.

1. Információnyújtás

A szolgáltatás tartalma

A szociális intézmények esetében megkülönböztetünk klienseknek adott *kimeneti* információkat és az intézménybe áramló – *bemeneti* információkat.

A *kimeneti* információk minősége nagymértékben függ a bemeneti információk mennyiségétől és minőségétől. A kimeneti információk tovább bonthatók intézményi működésre irányuló, illetve szolgáltató információkra. A szolgáltató információk a klienseknek szolgáltatásként, vagy a szolgáltatásba beépítve nyújtott információkat, a szociális szakma általános és specifikus információinak rendezett, akadálymentes formában történő továbbadását jelentik. Ez utóbbi a szolgáltatást igénybevevő kliensek igényeinek, jellemzőinek maximális figyelembevételét és a bekövetkezett változások folyamatba építését is jelenti, mivel az információnyújtás, mint szolgáltatás a klienssel történő kapcsolat, gondozási folyamat, része.

Az információnyújtás tehát olyan tevékenység, amelynek során a szolgáltatatást nyújtó szakmai ismeretet nem tartalmazó információhoz juttatja az igénybevevőt, vagy valamely intézmény képviselőjét.

Az információ átadása történhet személyesen, telefonon, levélben, vagy online szolgáltatás formájában.

A tevékenység célja

A kliens (személy vagy csoport) az adott helyzetben nehezen vagy egyáltalán nem megoldható problémával küzd, s az információszolgáltatás révén nem természetbeni, nem pénzbeli és nem szolgáltatás jellegű támogatásban részesül, hanem a problémával kapcsolatban használható ismeretekhez jut.

Az információs szolgáltatás igénybevétele során a kliens problémamegoldó készsége fejlődhet. Ez életminősége javulásában, illetve abban nyilvánulhat meg, hogy a kapott információkat hatékonyabban tudja felhasználni.

Az információszolgáltatás kiragadása egy működő intézményrendszerből csak specifikus információk esetében működhet jól (pl.: ifjúsági információs irodák, speciális munkaközvetítők).

Az információkat tartalmazó adatbázis számítógépes és manuális információs bankként történő kezelése az információszolgáltatás

szervezése során egyre inkább nélkülözhetetlenné válik. A számítógépes adatbázist a manuálisan kezelt szórólapok, információhordozók, nyomtatványok, stb. egészítik ki.
Célszerű lenne egy tematikus, integrált, országos adatbázis létrehozása, melyhez a gyermekjóléti intézményrendszer térítésmentesen hozzájuthatna. Helyi szinten a gyermekjóléti szolgálat feladata a helyi adatok, információk beszerzése, azok változásainak követése.
Az országos adatbázis létrehozása során lehetőséget kell adni, illetve feltételül kell szabni a helyi szintű adatok országos adatbázishoz történő kapcsolását a változások jelzésének kötelezettségével. Így az információk elektronikus úton nyomon-követhetővé válhatnának.

Az információ átadása sok esetben a gondozási folyamat részeként is megjelenik, ezért a gondozást végző személynek jártasnak kell lennie az információk, adatbázis kezelésében és a szükséges információk hatékony továbbadásának készsége.

A tevékenység részletes leírása

	A tevékenység lépései	A tevékenység alpontjai	Időkeret
1.	Az igénybevevő személyesen, telefonon, írásban vagy online formában keresi meg a szolgáltatást.	A szociális asszisztens vagy a családgondozó nyugodt körülmények közötti beszélgetésre alkalmas helyen fogadja a klienst, meghallgatja a kérést. A telefonon, írásban érkezett kérést fogadja. Információt nyújthat: - a szolgáltatásról - a szolgáltatás nyitva tartásáról - az ügyeleti beosztásról	~ 15 perc
2.	Információ beszerzése	Amennyiben a szakembernek az információ nyújtásához adatokra, tényekre van szüksége, meglevő dokumentumokban, adatbázisban, honlapon, jogszabályokban utánanéz, vagy más intézménytől információt kér.	~ 15 perc
3.	Információ átadása	Az információ átadása történhet személyesen, telefonon, levélben, vagy online formában.	~ 30 perc
4.	Elhúzódó információnyújtás	Amennyiben az információ nyújtásához nem áll elegendő adat, ismeret a szakember rendelkezésére, akkor tájékoztatja az igénybevevőt az	Egy-két nap

		információnyújtás lehetséges idejéről. Ebben az esetben a lehető legrövidebb időn belül biztosítani kell az információ átadását.	
5.	Adminisztráció	A szakember tevékenységét a forgalmi naplóban rögzíti, feljegyzést készít. A levélben, e-mailen történő megkeresést követően a levelet, kérést és a választ az iratkezelés szabályai szerint iktatja.	~ 15 perc

2. Tájékoztatás

A szolgáltatás tartalma
Általában egy alkalommal történő, szakmai ismeretet tartalmazó információ nyújtása, amely hozzásegíti a klienst problémája megoldásához.

Tevékenység célja
Elősegítse a kliens jogainak és lehetőségeinek összhangját
különösen az alábbi területeken:
- gyermeki, szülői jogok és kötelességek,
- gyermekek, családok életminőségét javító támogatások,
- ellátások, szolgáltatások,
- szociális válsághelyzetben levő várandósság,
- inkubátorprogram,
- örökbefogadás,
- örökbeadás,
- átmeneti gondozás,
- alap-, szakellátások,
- hatósági intézkedések,
- szabadidős programok.

A tevékenység részletes leírása

	A tevékenység lépései	A tevékenység alpontjai	Időkeret
1.	Az igénybevevő személyesen, telefonon, írásban vagy online formában keresi meg a szolgáltatást.	A szociális asszisztens vagy a családgondozó nyugodt körülmények közötti beszélgetésre alkalmas helyen fogadja a klienst. A telefonon, írásban érkezett kérést fogadja.	~5 perc
2.	A probléma meghallgatása	A szakember meghallgatja a kérést, problémát. Eldönti, hogy	~20 perc

		tájékoztatással, egyszeri alkalommal tud-e segíteni.	
3.	Információ beszerzése	Ha a tájékoztatáshoz adatokra, tényekre van szüksége, meglevő dokumentumokban, jogszabályokban utánanéz.	~10 perc
4.	Tájékoztatás	A szakember lehetőséget nyújt az igénybevevőnek a problémát okozó helyzet megoldására.	~10 perc
5.	Elhúzódó tájékoztatás	Amennyiben az információ nyújtásához nem áll elegendő adat, ismeret a szakember rendelkezésére, akkor tájékoztatja az igénybevevőt a tájékoztatás lehetséges idejéről. Ebben az esetben a lehető legrövidebb időn belül biztosítani kell az információ átadását.	Egy-két nap
6.	Adminisztráció	Tevékenységét a forgalmi naplóban rögzíti, feljegyzést készít. A levélben, e-mailen történő megkeresést követően a levelet – kérést és a választ – az iratkezelés szabályai szerint iktatja.	~20 perc

3. Tanácsadás

A szolgáltatás tartalma

Szakmai ismeretre épülő munka, melynek során a családgondozó segíti az igénybevevőt a probléma, cél felismerésében és megítélésében, valamint annak kezelésére alkalmazható alternatívák mérlegelésében. A tanácsadás, mint folyamat a tanácsadó és a tanácsot kérő személy közötti személyes kontaktuson keresztül valósul meg azzal a céllal, hogy a tanácsadó közreműködésével egy meghatározott kérdéskör tisztázódjék.
A tanácsadás szociális vonatkozásban a szakma módszertanának legdinamikusabban fejlődő területe. Alapvető elvárás: segítsen eligazodni azokban a folyamatokban, azokon a területeken, amelyek az emberek életével összefüggnek. A tanácsadás eleme a mintaadás is: növekvő, fejlesztő funkciója van, segíti az embereket a hatékonyabb cselekvésben.

A tevékenység célja

A tanácsot kérő körülhatárolt időn belül jusson el problémája megoldásához

különösen az alábbi területeken:

- családtervezési,

- jogi,
- pszichológiai,
- nevelési,
- egészségügyi,
- mentálhigiénés
- káros szenvedélyek megelőzését célzó tanácsadás.

A tevékenység részletes leírása

	A tevékenység lépései	A tevékenység alpontjai	Időkeret
1.	Az igénybevevő személyes megjelenése a szolgáltatásnál.	A családgondozó nyugodt körülmények közötti beszélgetésre alkalmas helyen fogadja a klienst. Biztonságos légkört teremt helyzetének feldolgozásához, az önfeltárásához. Rövid bemutatkozás után ismerteti a szolgáltatás tartalmát, kompetenciáját. Aláíratja az együttműködési megállapodást és a tájékoztatás tudomásulvételéről szóló dokumentumot.	~ 10 perc
2.	A probléma meghallgatása	A szakember segítő beszélgetés formájában meghallgatja a kérést, problémát. Eldönti, hogy tanácsadással, egyszeri alkalommal tud-e segíteni.	~20 perc
3.	A probléma újrafogalmazása	A szakember felméri az erőforrásokat, közösen meghatározzák a célokat.	~10 perc
4.	Alternatívák ajánlása	A szakember ismerteti a lehetőségeket.	~20 perc
5.	Megoldás kiválasztása	A segítő által megfogalmazottakból a kliens kiválasztja azt, ami számára a járható út. Lépések maghatározása és annak eldöntése, hogy van-e szükség további segítségre.	~10 perc
6.	Adminisztráció	A tevékenység forgalmi naplóban történő rögzítése, valamint feljegyzés készítése. Egyéb adminisztráció nem szükséges	~5 perc

4. Környezettanulmány készítése – családlátogatás

A szolgáltatás tartalma

A környezettanulmány olyan, az egyén/család életkörülményeit, életvitelét rögzítő dokumentum, melyet a különböző szakemberek munkájuk során eszközként használnak ahhoz, hogy megalapozottabban hozzanak szakmai döntéseket. Tartalma tehát mindig igazodik ahhoz a célhoz, melynek érdekében eme dokumentum készítése történik. A környezettanulmányhoz a szolgáltatást végző személyesen keresi fel lakóhelyén a klienst annak érdekében, hogy a klienst és mikrokörnyezetét megismerje. A gyermekjóléti szolgáltatás a szociális munka módszereinek és eszközeinek felhasználásával végzett speciális személyes szolgáltatás, melynek egyik módszere a család otthonában végzett szociális munka. A család otthonában végzett szociális munka módszere is lehetőséget nyújt ahhoz, hogy a gyermekvédelem rendszerében használandó „Gyermekeink védelmében" c. egységes adatlap rendszerben megtalálható, és ebben a rendszerben a környezettanulmány dokumentumaként definiált adatlapok kitöltésre kerüljenek. Ezen adatlapok tartalmukat tekintve a gyermekjóléti és gyermekvédelmi szolgáltató tevékenység céljait figyelembe vevő információkat tartalmaznak. Hat hónapnál nem régebben kitöltött másolati példányai a Gyvt.-ben nevesített szervek, intézmények felé, az ott meghatározott céllal és módon továbbíthatók és felhasználhatók.

A tevékenység célja

A kliens közvetlen környezete, szociokulturális körülményeinek megismerése.

A tevékenység részletes leírása

	A tevékenység lépései	A tevékenység alpontjai	Időkeret
1.	Felkérés környezettanulmányra	Környezettanulmány felkérése történhet valamely hivatalos szerv írásbeli megkeresésére, pl.: - önkormányzat pl.: ügyintézéshez, segélykérelemhez - Gyámhivatal pl.: gyámság, gondnokság, nevelőszülői, helyettes szülői jogviszony, örökbefogadás - oktatási intézmény pl.: magántanulóság - bíróság - rendőrség A felkérést a szakember az	~ 10 perc

		iratkezelés szabályai szerint iktatja. A környezettanulmányra szóló felkérést az illetékes családgondozónak, bizonyos esetekben a szociális asszisztensnek kell átadni további ügyvitelre.	
2.	Felkészülés a környezettanulmányra	A felkérést követően a környezettanulmányt végző személy időpontot egyeztet a látogatásra. Előkészíti a felkérésnek megfelelő adatlapokat, amennyiben indokolt új kérdéseket fogalmaz az interjúhoz. - GYSZ 1, vagy GYSZ 3, illetve környezettanulmány formanyomtatvány	~ 30 perc
3.	Eljutás lakásra	A legtöbb esetben közlekedési eszköz igénybevételével, több kilométer megtételével érhető el a keresett személy lakóhelye. A lakóhely megkeresése, az épületbe történő bejutás sokszor kitartó türelmet igénylő feladat. Nem egy esetben csak többszöri megkeresés után lesz eredménye.	~ 30 – 60 perc
4.	Bejutás a lakásba, az első találkozás	A környezettanulmányt végző, rövid bemutatkozását követően ismerteti a felkérés tárgyát, engedélyt kér környezettanulmány lefolytatására. A gyermekjóléti szolgáltatásról való tájékoztatás után aláíratja az együttműködési megállapodást és a tájékoztatás tudomásulvételéről szóló dokumentumot.	~ 5 perc
5.	Környezettanulmány lefolytatása	A környezettanulmány lefolytatása két részből áll: 1. lakás megtekintése 2. adatlapok kitöltése Ahhoz, hogy a kliens környezetét megismerjük, meg kell kérni,	~ 30-60 perc

		hogy otthonát megnézhessük. A lakás megtekintése során a környezettanulmány-felkérés szempontjait kell szem előtt tartani. *Általában figyelmünk a lakás nagyságára, szobák számára, konyha, fürdő, WC, egyéb helységekre, bútorzatra, közműellátottságra, berendezési tárgyakra, lakás állapotára, gyermek körülményére terjedjen ki*. Környezettanulmányt a gyermekjóléti szolgáltató minden esetben a „Gyermekeink védelmében" adatlap-rendszer megfelelő adatlapjának kitöltésével készít. A környezettanulmány azáltal válik hitelessé, hogy a kliens azt aláírja.	
6.	Visszajutás	Általában ugyanaz, mint az odajutás	~30 perc
7.	Adminisztráció	Meghatározott környezettanulmányok lefolytatásához a környezettanulmányt végző személyes tapasztalatait, egyéb információit is kéri a felkérő. Ebben az esetben a tapasztalatok rögzítésén túl a szakembernek egyéb írásbeli kötelezettsége is van. Az elkészült tanulmányhoz kísérőlevél megfogalmazása indokolt, majd az ügyirat iktatása, továbbküldése.	~ 30 perc

5. Ügyintézés

A szolgáltatás tartalma

Az igénybevevő hivatalos ügyei intézésében történő közreműködés. Ilyen segítség lehet kérelmek megírása, telefonon történő egyeztetés, nyomtatványok kitöltésének támogatása, előterjesztése. Mindez annak érdekében történik, hogy a kliens minél gyorsabban hozzájuthasson az őt megillető ellátásokhoz, illetve a neki nyújtható segítséghez.

(Fel kell hívni a kliens figyelmét, hogy vannak olyan ügyek, amelyek rendezése nem a gyermekjóléti szolgálat feladatkörébe tartoznak, mint például az APEH nyomtatványok adminisztrációja.)

A tevékenység célja
Az ügyei intézésében akadályozott kliens számára elérhetővé váljon valamely segítség, szolgáltatás, ellátás.

A tevékenység részletes leírása

	A tevékenység lépései	A tevékenység alpontjai	Időkeret
1.	Az igénybevevő személyes megjelenése a szolgáltatásnál.	A családgondozó nyugodt körülmények közötti beszélgetésre alkalmas helyen fogadja a klienst. Biztonságos légkört teremt helyzetének feldolgozásához, az önfeltárásához. Rövid bemutatkozás után ismerteti a szolgáltatás tartalmát, kompetenciáját. Aláíratja az együttműködési megállapodást és a tájékoztatás tudomásulvételéről szóló dokumentumot.	~ 10 perc
2.	Az igénybevevő kérésének előterjesztése	A szakember meghallgatja a kliens felvezetését, kérését.	~ 20 perc
3.	Az ügyintézés elvégzése	Amikor a családgondozó számára is megfogalmazódott a kliens szükséglete, szakmai ismeretei birtokában javaslatot tesz a megfelelő lépések megtételére, segíti kérelmének megírását, előterjesztését, telefonon történő ügyvitelét.	~ 20 perc
4.	Adminisztráció	Tevékenységét a forgalmi naplóban rögzíti, feljegyzést készít.	~ 5 perc

6. Más szolgáltatóhoz irányítás, közvetítés szociális, egészségügyi, közoktatási szolgáltatásba, intézménybe

A szolgáltatás tartalma
Olyan tevékenység, amely az igénybevevő által hozott probléma megoldását a szolgálat más szolgálathoz való irányítással segíti elő. Erre akkor van szükség, amikor a kliens problémája szakmailag nem kezelhető

a szolgálat keretein belül, de a kliens egyedül nem képes a saját problémájának megoldására.
A közvetítői tevékenység különböző intenzitású formában nyilvánulhat meg:

- a kliens segítése valamilyen ellátás igénybevételét illetően;
- közvetítés a kliens és a szolgáltató között;
- esetmenedzseri tevékenység a kliensnek nyújtott különféle ellátások összehangolása érdekében.

A tevékenység célja
Elősegítse a kliens számára a megfelelő ellátás megtalálását.

A tevékenység részletes leírása

	A tevékenység lépései	A tevékenység alpontjai	Időkeret
1.	Az igénybevevő személyes megjelenése a szolgáltatásnál.	A családgondozó nyugodt körülmények közötti beszélgetésre alkalmas helyen fogadja a klienst. Biztonságos légkört teremt helyzetének bemutatásához, az önfeltárásához. Rövid bemutatkozás után ismerteti a szolgáltatás tartalmát, kompetenciáját. Aláíratja az együttműködési megállapodást és a tájékoztatás tudomásulvételéről szóló dokumentumot.	~10 perc
2.	Az igénybevevő kérésének előterjesztése	A szakember meghallgatja a kliens felvezetését, kérését.	~20 perc
3.	Lehetőségek felvázolása	Szakmai és település-környezeti ismeretei birtokában javaslatot tesz a kliensnek, hogy problémája megoldásához mely intézmények, szolgáltatások nyújthatnak segítséget.	~20 perc
4.	Alternatíva kiválasztása	A kliens szükségletének, igényének megfelelő ellátás együttes megtalálása.	~15 perc
5.	Eljutás megszervezése	Szükség szerint: időpont kérése, első találkozás megszervezése.	~15 perc
6	Adminisztráció	A szakember tevékenységét a forgalmi naplóban rögzíti,	~5 perc

		feljegyzést készít.	

5.2.2. Gondozás – családgondozás folyamata

Gondozás – családgondozás folyamata

A családgondozás meghatározott ideig tartó folyamatos segítő kapcsolat kialakítását és fenntartását jelenti annak érdekében, hogy család képessé váljon problémái megoldására. A cél, illetve a probléma megoldásának módjai az együttműködés folyamán alakulnak.

A családok összetartó erejének megőrzése érdekében nélkülözhetetlen a család igényeihez igazodó preventív lehetőségek kidolgozása, a már működő, megelőzés célú szolgáltatások biztosítása. Ennek összehangolása a családgondozói munka része.

A másik feladat a kialakult családi működési zavarok megszüntetését célozza meg. Ennek érdekében a családgondozási folyamat egy feltáró-diagnosztizáló, és egy megoldást kereső munkaszakaszból áll. Olyan segítő kapcsolatot kell kialakítani, amely lehetővé teszi a család számára a zavarok oki tényezőinek felismerését, s a helyzet megoldásához szükséges készségek és képességek mozgósítását. A gondozási folyamatokban hangsúlyossá kell válnia a családi rendszerrel és alrendszerekkel, vagyis a család egészével történő foglalkozásnak.

A családgondozás terepmunka, amely önmagában nem képzelhető el, ezért kiegészítésként szükség van intézményi tevékenységre (tanácsadás, terápia stb.) vagyis a szolgálatnak rendelkeznie kell a változatos humánszolgáltatások biztosításának lehetőségével. Általában az ilyen szolgáltatásokat érzi valódi segítségnek a kliens.

A családgondozó, aki speciálisan képzett, megfelelően felkészült szakember, óhatatlanul szembekerül olyan problémákkal, amelyek kezelésében nem illetékes. Ezen esetekben segítséget kell kérnie a kompetens szakemberektől.

A gyermekjóléti szolgálatban végzett családgondozás, a gyermek veszélyeztetettségének megszüntetésére irányuló tevékenység, melyet személyes segítő kapcsolat keretében, a gyermekkel és családjával végzett szociális munka során, a gyermek problémáinak rendezésére, a családban jelentkező zavarok ellensúlyozására végez a gyermekjóléti szolgálat családgondozója.

A családgondozás célja a gyermek segítése, támogatása abban, hogy testi, értelmi, érzelmi és erkölcsi fejlődésének veszélyeztető körülményei mérséklődjenek, megszűnjenek.

Ennek érdekében a gyermekjóléti szolgálat célja különösen:

- az önkéntesség szerepének növelése;
- a szolgáltatás szerepének hangsúlyozása, növelése;
- a jóléti szükségletekre és problémákra fordított figyelem összehangolása;

A gyermekjóléti alapellátásban végzett családgondozás formái:

1. Önként segítséget kérőkkel végzett családgondozás
2. Jelzőrendszeri jelzés alapján induló gondozási folyamat
3. Krízishelyzet ellátása
4. Vegyes gondozású családok
5. Kiegészítő tevékenységek

1. Önként segítséget kérőkkel végzett családgondozás

Kapcsolatfelvétel

A tevékenység tartalma

a. A gyermek és/vagy szülője, törvényes képviselője, illetve a családban közvetlenül vele együtt élő családtag első alkalommal önként jelentkezik a gyermekjóléti szolgálatnál.
b. a gyermek és/vagy szülője, törvényes képviselője (családja) a jelzőrendszer, vagy bármely magánszemély javaslatára, önként jelentkezik a gyermekjóléti szolgálatnál.

Szakember segítségét kérik a felmerült probléma megoldásához.
A jelentkezés történhet személyesen, telefonon, levélben vagy elektronikus úton.
A jelentkezés előfeltétele, hogy a gyermeknek és a szülőjének, családjának legyen ismerete a gyermekjóléti szolgálat feladatairól, munkájáról, elérhetőségeiről.
A tevékenység célja
A gyermek és családja problémájának megoldásához szakszerű, adekvát segítséget kapjon.
A segítő folyamat elindulásának feltétele a kapcsolat létrejötte. Magas motivációs szintet mutat, ha a segítségre szoruló megteszi ezt a lépést.

A szereplők kompetenciái
- az igénybe vevő legyen jogosult a gyermek ügyeinek intézésére
- a szakember legyen jogosult a jelentkezés, kapcsolatfelvétel fogadására

- Elektronikus levélben érkező jelentkezést a szolgálatvezető vagy a családgondozó kapjon meg. Legyen a szolgálatnak, esetleg a családgondozóknak nyilvános elektronikus címe. Integrált intézményben lehetőleg ne a központi e-mail címre érkezzen a jelentkezés.
- Levélben érkező jelentkezést, a szolgálat nevére érkező levelet a helyi iratkezelési szabályoknak megfelelően csak az illetékes bonthatja fel. Egyszemélyes szolgálatnál, vagy kistérségi társulás esetén a heti egy nyitvatartási nappal rendelkező szolgáltatóknál sem bonthatja fel a postát a Polgármesteri Hivatal alkalmazottja. Az intézmény levelezési címét úgy kell közzétenni, hogy a levélben érkező küldemények a lehető legrövidebb idő alatt a címzetthez érkezzenek.

- Telefonos jelentkezés esetén a telefonhívás fogadója szociális szakember (szociális asszisztens vagy családgondozó) legyen. A gyermekjóléti központ keretei között működő készenléti szolgálat esetén ugyanez érvényes.
- Személyes jelentkezés fogadására legyen szakmai végzettséggel rendelkező ügyeletes a szolgálatoknál, és legyen a kliensek időbeosztásához igazodó ügyeleti idő.

A segítséget kérő előadja a hozott problémát. A segítő meghallgatja, és eldönti, hogy gondozásra van szükség, mivel a probléma nem oldható meg az egyszeri segítségnyújtás keretei között.
Egyszemélyes szolgálat esetében a segítséget kérő már az első alkalommal a családgondozóval találkozik, azonban akkor is érdemes az adott időkeretet tartani, és a problémafelvetés után megállni. Az első találkozás ne szolgáljon az adatfelvételen és problémafelvetésen túl az eset előzményeinek részletes feltárására. Arra a család otthonában, több részletben kerüljön sor.
A családgondozó mindig pontos és részletes információt kérjen. A jelentkező mondja ki a gondjait, ne csak utaljon rá. Fontos a későbbi kapcsolat és a félreértések elkerülése miatt a pontos adatfelvétel.
Kerülni kell az „úgyis tudja, miről van szó" helyzeteket. Feltételezik, főleg falun, hogy a pletykákból tudja a családgondozó a problémát. Fontos, hogy a jelentkező maga fogalmazza meg, mit tekint problémának, miben kér segítséget.
Látás-, hallássérült, vagy idegen anyanyelvű jelentkező esetén még fontosabb a jó kommunikáció, ezért szükség esetén a családgondozó kérjen speciális segítséget.
A kapcsolat kezdetén pontosan rögzíteni kell a határokat. Tisztázni kell, milyen szerepben van a családgondozó, konkrétabban ő viszi végig a folyamatot, vagy csak felveszi a jelentkezést.
Tisztázni kell az elején, ha fennáll az összeférhetetlenség. Például személyes ismerős, rokon esetén nem vállalhatja a segítő szerepet.
A nyomtatványok, adatlapok, nyilatkozat kitöltése fontos, azonban elsődleges teendő a jelentkező problémájának meghallgatása.
A lakcím, és a telefonszám rögzítése mellett a bejutás lehetőségét is fel kell térképezni (pl.: van-e csengő, van-e kutya, udvari, alagsori lakás ajtaja honnan nyílik).
Célszerű elvi időpont egyeztetése. (Meg kell beszélni, hogy mely napokon van otthon a család, és mi az az időpont, amely számításba sem jöhet.)

<u>A tevékenység részletes leírása</u>

	A tevékenység lépései	A tevékenység folyamata	Időkeret
1.	Előzmény: A gyermekjóléti szolgálat munkájának,	Szórólapok szerkesztése és terjesztése; Elérhetőségek meghirdetése helyi újságban, médiában;	Folyamatosan, illetve tanév elején a dokumentumok

	elérhetőségének széles körben ismertté tétele	Minden iskolában ki kell függeszteni a gyermekjóléti szolgálat címét és elérhetőségét.	aktualizálása
2/a	Személyes jelentkező fogadása	Kistelepülésen a családgondozó, intézményben az ügyeletes fogadja és meghallgatja a segítséget kérő gyermeket és/vagy szülőjét, törvényes képviselőjét - tájékoztatja a szolgáltatásról - felírja a pontos adatokat, elérhetőségeket, a megjelölt problémát röviden. Aláíratja az együttműködési megállapodást és a tájékoztatás tudomásulvételéről szóló dokumentumot. Elvi időpontot egyeztet a családlátogatásra	30 – 50 perc
2/b	Egyéb úton érkező jelentkezés fogadása	Elektronikus vagy postai levél fogadása, érkeztetése a helyben szokásos módon (iratkezelési szabályzat szerint) - telefonos jelentkezés fogadása	
3.	Adminisztráció	- e-mail kinyomtatása - telefonos jelzés leírása - levél fénymásolása (helyi iratkezelési szabályzat szerint) - személyes jelentkezésnél szükséges adatlap kitöltése - dokumentumok iktatása	15 perc
4.	Az információ továbbítása a szolgálatvezetőhöz	Csak intézményi keretek közt működő szolgálatnál	5 perc
5.	Kompetens szakember kijelölése, dokumentumok átadása	A szolgálatvezető tanulmányozza a feljegyzést, mérlegel, átnézi a nyilvántartást, van-e az esetnek előzménye, majd kijelöli a családgondozót a	15 perc

		helyi szokások szerint (intézmény esetén)	

Problémafeltárás, első interjú

Amennyiben a családdal történő kapcsolatfelvételt megelőzően már készül dokumentáció, pl. korábbi családgondozásról, mérlegelni kell, ki foglalkozzon az adott családdal: a korábbi családgondozó, vagy pedig új kolléga kapja meg az esetet.
A találkozás időpontjának egyeztetése során figyelemmel kell lenni a család napirendjére. Amennyire lehet, olyan közeli időpontot kell találni, mikor minden érintett otthon tartózkodik.
Az első interjú, vagy problémafeltáró beszélgetés ideje ne legyen túl hosszú, másfél óránál semmiképpen ne legyen több. Az időkeretet érdemes előre tisztázni. A beszélgetést úgy lehet irányítani, hogy a végén legyen idő lezárásra, összefoglalásra. Ha a helyzet ennyi idő alatt nem tisztázható, vagy a család nagysága miatt nem tud mindenki jelen lenni, érdemes előre két találkozást tervezni.
A családgondozó a család otthonában vendég. Vendégként viselkedve megfigyelheti, hogyan és hova ültetik le, a családtagok hogy helyezkednek el, a lakásban kinek hol a helye, a családi szerepek hogy működnek. A feltételek biztosítása nem az ő feladata, elfogadja az adott helyzetet. Nem környezettanulmányt készít, nem kell a helyzet minden részletét azonnal feltárnia, hiszen hosszú távú együttműködésre készül. Bizonyos dolgokat kérhet a vendég jogán, pl.: zárják el a kutyát, nyissák ki az ablakot. A találkozás hosszát is szabályozhatja, felállhat és elköszönhet.

A tevékenység tartalma
A családban olyan problémát találunk, ami a gyermekkel kapcsolatos, vagy közvetlenül hat rá, s amely a gyermekjóléti szolgálat illetékességi körébe tartozik, vagy amelynek megoldásában a gyermekjóléti szolgálat segíthet.
A problémafeltárás a gyermek, család és a gyermekjóléti szolgálat kijelölt családgondozójának első találkozásával kezdődő közös munka.
Részei:
- a család és a gyermek beszámolója a problémáról, helyzetről;
- a családgondozó tisztázó kérdései, elemző, értékelő reflexiói.

A tevékenység célja
- a család és a gyermek elbeszélésének meghallgatása;
- alapinformációk tisztázása, családi kapcsolatok feltárása;
- alapdokumentáció elkészítése (tájékoztatás, nyilatkozat, törzslap);
- adatlapok kitöltésének kezdete.

A tevékenység részletes leírása

	A tevékenység lépései	A tevékenység folyamata	Időkeret
1.	A találkozás időpontjának és pontos helyének egyeztetése a családdal, gyermekkel	A kijelölt családgondozó telefonon egyezteti a találkozó időpontját a családdal, ha arra van mód, és a jelentkezés alkalmával nem került rá sor	15 perc
2.	A találkozás előkészítése	- előzmények keresése a GYJSZ nyilvántartásában - nyomtatványok, adatlapok előkészítése	15-30 perc
3.	A család felkeresése - közlekedés		Távolságtól függő, átlag 15-30 perc
4.	A problémafeltáró beszélgetések folyamata	- üdvözlés, bemutatkozás (az együttműködési megállapodás és a tájékoztatás tudomásulvételéről szóló dokumentum aláíratása), - problémafeltáró, célzott beszélgetés, a szakma szabályai szerint, - a család elvárásainak, preferált értékrendjének meghallgatása, megismerése	60-90 perc
5.	Tájékozódás	- a család helyzetének objektív mutatóiról (anyagi helyzet, lakhatás, családi kapcsolatok, gyermek helyzete,) - a család helyzetének szubjektív mutatói (a családgondozó benyomásai a beszélgetések alatt) - összefoglalás, elköszönés	
6.	Visszatérés a gyermekjóléti szolgálat irodájába		Távolságtól függő, átlag 15-30 perc
7.	Adminisztráció	Esetdosszié nyitása Adatok számítógépes rögzítése Családgondozói feljegyzés elkészítése	30 – 50 perc (családnagyságtól függően)

A problémafeltárás a további segítő munka alapja.
Az **első interjú** feladata a probléma és a cél első meghatározása, helyzetfelmérés, (veszélyeztető körülmények feltárása, a gyermek, a szülők stb. aspektusából is, szükségletek megfogalmazása stb.). Fontos, hogy a gyermekjóléti szociális munkában mindig a gyermek szükségletei álljanak előtérben, azonban emellett szem előtt kell tartani, hogy a problémamegoldás folyamata, az adott veszélyeztetettség megszüntetése csak a család többi tagjának bevonásával, együttműködésével érhető el.

Tájékozódás, helyzet-meghatározás
• A hatékony adatgyűjtéshez fontos a jól kiépített, működtetett jelzőrendszer, magukat a gyermekvédelmi rendszer részének tekintő tagokkal.
• A munkának ebben a szakaszában fontos, hogy a családgondozó ne vesszen el az információkban, ne azt keresse, kinek van igaza. A helyzetértékelésben fontos a megfelelő adminisztráció elkészítése, ami segít az objektivitás megtartásában. Fontos, hogy a családgondozó ne minősítse sem a helyzeteket, sem a személyeket.
• A tapasztalt családgondozónak különösen figyelnie kell arra, hogy ne a rutin vezesse. Minden helyzet egyedi megítélést igényel.
• A nehezen feltárható, a szakmaiság megtartását különösen nehezítő, a szubjektivitásra hajló eseteket már ebben a szakaszban érdemes esetkonferencia elé, vagy szupervízióba vinni. Fontos tehát, hogy minden családgondozónak legyen erre lehetősége.
• A problémafeltáró folyamat végére kiderülhet, hogy a feltárt probléma nem igényel gondozást, nem a gyermekjóléti szolgálat hatáskörébe tartozik, vagy a család mégsem szeretné a kért segítséget elfogadni. Ekkor a folyamat megfelelő előkészítéssel lezárható.
• Ha a család nem akarja, vagy tudja az általuk kért segítség a gyermekjóléti szolgálat által ajánlott formáját elfogadni, de a gyermek súlyos veszélyeztetettsége bebizonyosodik, akkor a családgondozó védelembe vételre, vagy egyéb gyermekvédelmi intézkedésre tesz javaslatot.

<u>A tevékenység tartalma</u>
A segítséget kérő gyermek és család helyzetének pontos megismerése, objektív információk beszerzése, amelyek a következők:
- a gyermek és a család intézményes kapcsolatrendszerének feltárása,
- az első találkozás alkalmával felvetett problémák,
- ellentmondások tisztázása, a kapott hiányos információk kiegészítése,
- a jelzőrendszer érintett tagjainak (pl. előző gondozási hely) megkeresése.

<u>A tevékenység célja</u>
A hatékony gondozási munka érdekében a lehetséges és szükséges információk beszerzése, a mások által eddig megtett lépések

feltérképezése, a mozgósítható segítő erőforrások, lehetőségek összegyűjtése.

A tevékenység részletes leírása

	A tevékenység lépései	A tevékenység folyamata	Időkeret
1.	A családhoz kapcsolódó személyek felkeresése	- időpont egyeztetés - személyes találkozás	Alkalmanként 60-90 perc
2.	A jelzőrendszeri tagok megkeresése (védőnő, orvos, oktatási intézmény, előző gond. hely)	- tájékozódás elérhetőségről (rendelési idő, fogadóóra) - időpont egyeztetés - személyes találkozás	Alkalmanként 60-90 perc
3.	Kapott információk elemzése, értékelés	- az információk leírása, rendszerezése - ecomap, genogram készítése	30-50 perc
4.	Adminisztráció	Az adatlapok folyamatos vezetése Esetdosszié vezetése Jelzések adminisztrálása Családgondozói feljegyzés elkészítése	30 – 50 perc (információnyújtók számától függően)

Gondozási–nevelési terv elkészítése; szerződéskötés

A családgondozást tervezett módon, határidő megállapításával kell végezni. A családgondozó a gondozás megkezdésekor rögzíti a gyermek és szülője (törvényes képviselője) adatait, kitölti a szükséges adatlapokat.
A gondozási-nevelési terv fél évre készül. Ennek tudatában a gondozási folyamatot fél éves szakaszokra érdemes bontani.
Meg kell határozni a célt, és a feltérképezett segítő háló és a család erőforrásainak ismeretében a reálisan elérhető részcélokat. Ezt úgy kell megtenni, hogy a családra, gyermekre motiváló hatással legyen, és fenntartsa az aktivitást, sikerélmény elérésével kecsegtessen. Se irreális, se túl lassú, elnyújtott ne legyen.
A személyre szabott feladatokat a család napi életéhez kell igazítani. A családdal és a gyermekkel közösen kell meghatározni, hogy a problémák megoldásában kinek, mikor, milyen lépéseket kell megtennie, miben kell változnia, kinek kivel kell esetleg felvennie a kapcsolatot. A konkrét cselekvéseket rögzíteni kell, mert az általános megoldások ismertetése nem segít. A feladatokat pozitívan kell megfogalmazni, ne tilalmak sora legyen. Kerülni kell az általánosításokat (pl.: törődjön többet a gyermekkel; szervezzen közös programot; fogadjon szót a szüleinek).
A feladatok mellé határidőket kell kitűzni. Az a feladat, amelyiknek a határideje folyamatos, nem alkalmas a probléma megoldására. Konkrét

cselekvéseket kell megfogalmazni, amelyek időpontokhoz köthetők (pl.: naponta, minden kedden, minden tanítási napon; stb.).
Amennyiben a családban több gyermek is veszélyeztetett, több gyermeket is gondozásba kell venni. A család valamennyi tagjára vonatkozóan azonban egy gondozási-nevelési terv készül. A gyermekek számára életkoruknak és helyzetüknek megfelelő feladatokat kell megjelölni a gondozási-nevelési tervben. A szülők, ha szükséges, mindegyik gondozásba vett gyermekkel kapcsolatban kapjanak külön feladatot. Itt is érvényes, hogy az általánosságban fogalmazott feladat nem hatékony, nem mindig értelmezhető, nem számon kérhető.
Az aláírt gondozási-nevelési tervből mindenkinek kell kapnia egy-egy példányt, a családtagoknak és a gyermeknek és a tervben nevesített szakembereknek is.

Egyéni gondozási-nevelési terv készül mind alapellátásban, mind szakellátásban részesülő gyermek esetében. A gondozási-nevelési terv kidolgozása, a feladatok személyre bontása, a vállalások folyamatos számon kérése, végigkövetése elősegíti a gondozási folyamat eredményességét és a veszélyeztető tényezők hatékony megszüntetését, mivel a feladatok és vállalások közös döntésen alapulnak.

A tevékenység tartalma
A gyermek és szülő (törvényes képviselő) közreműködésével a családgondozó a gyermekvédelmi nyilvántartás megfelelő adatlapját kitöltve gondozási-nevelési tervet készít.

A tevékenység célja
A feltárt és a családdal közösen megfogalmazott problémák összegzése, a problémák megoldásához vezető lépések személyre szabott megtervezése, határidők kitűzése.

A tevékenység részletes leírása

	A tevékenység lépései	A tevékenység folyamata	Időkeret
1.	A problémák összegzése	- a gondozási cél megfogalmazása - a folyamat végére elérhető alternatívák, lehetséges kimeneti helyzetek bemutatása - a család elvárásainak ismertetése - a gondozás alá vont problémák meghatározása a családdal közösen	30-50 perc
2.	A gondozási folyamat lépéseinek megtervezése (családdal, gyermekkel	- a reálisan elérhető részcélok megfogalmazása - a célok sorrendiségének felállítása - időkeretek rögzítése	30-50 perc

	közösen)	(félévenként)	
3.	Az elfogadott lépésekből következő személyes feladatok meghatározása (családdal, gyermekkel közösen)	- a meghatározott feladatok részfeladatokra bontása és személyekhez kötése - az elméletben meghatározott részcélok gyakorlati lépésekre fordítása - határidők meghatározása	Személyenként 20-40 perc
4.	A nevesített jelzőrendszeri tagok feladatainak meghatározása	- a jelzőrendszeri tagokkal személyes találkozás keretében egyeztetés - a feladatból adódó konkrét lépések tisztázása, keretek meghatározása - kapcsolattartás módjának rögzítése	Alkalmanként 30-50 perc
5.	A kidolgozott gondozási-nevelési terv véglegesítése	- a családgondozó írásba foglalja a GYSZ-3 adatlap betétlapján a tervet - minden érintettel ismerteti - minden érintett aláírja, ezzel elfogadja	60-90 perc Alkalmanként 30 perc
4.	Adminisztráció	Esetdosszié vezetése Családgondozói feljegyzések elkészítése	30 – 50 perc

A gondozás folyamata

A tevékenység tartalma
A gondozási nevelési tervben leírtak végrehajtása.
Ezen belül a családgondozói tevékenységek a következők:

- támogatja a gyermeket az őt veszélyeztető körülmények elhárításában,
- támogatja a gyermeket személyisége kedvező irányú fejlődésében,
- segíti a szülőket a gyermek gondozásának, ellátásának megszervezésében,
- segíti a szülőket a családban jelentkező működési zavarok megszüntetésében,
- kezdeményezi a gyermeknek nyújtott gyermekjóléti ellátásokat, összehangolja a szülők és más hozzátartozók részére a szociális alapellátás keretében nyújtott személyes gondoskodásokat.

A tevékenység célja
A gyermek veszélyeztetettségének csökkentése, a gondozási-nevelési tervben megfogalmazott célok elérése, a rögzített határidők betartása.

A tevékenység részletes leírása

	A tevékenység lépései	A tevékenység folyamata	Időkeret
1.	Folyamatos kapcsolattartás a családdal, gyermekkel	- személyes találkozás a családdal, a gyermekkel a probléma súlyától függő időközönként, de általában legalább kéthetente - segítő, támogató háttér folyamatos biztosítása - a családon belüli változások figyelemmel kísérése	Alkalmanként 30-50 perc;
2.	Ad hoc problémák megoldása	- adódó gondok, (amelyek az eredeti tervben nem szerepelnek, és az eredeti problémát nem befolyásolják) megbeszélése - megoldási módok, javaslatok megbeszélése - a helyzet értékelése, elemzése	30-50 perc
3.	A család, gyermek megtett munkájának figyelemmel kísérése	- beszámoló az aktuális részfeladatok elvégzéséről - az adódó nehézségek megbeszélése, - az alkalmazott megoldási módok értékelése	20-40 perc
4.	Folyamatos együttműködés a jelzőrendszer tagjaival	- beszélgetés a segítő folyamatban résztvevő szakemberekkel; - egymás folyamatos tájékoztatása; - a megtett munka értékelése; - új lehetőségek felkutatása	Alkalmanként 30-50 perc
5.	Segítők bevonása (a terv szerint)	- a tervben rögzített problémák megoldása érdekében külső szakemberek felkutatása, felkérése, a hozzájuk való eljutás szervezése; - a szakemberek bevonásához az egyszeri segítségnyújtás eszközeinek alkalmazása	Alkalmanként 30-50 perc
6.	Adminisztráció	- megfelelő adatlapok	20-40 perc

		vezetése - családgondozói feljegyzések folyamatos vezetése - a gondozási feladatok végrehajtása során szükséges adminisztráció elkészítése	

A gondozási folyamat részei vagy a családgondozás eszközei

- családlátogatás;
- segítő beszélgetés (gyermekkel, szülőkkel, a család egyéb tagjaival);
- szabadidős, prevenciós programokba bevonás;
- ellenőrzés, elemzés;
- szakemberek bevonása (fejlesztő pedagógus, pszichológus, pszichiáter, jogász, stb.);
- anyagi erőforrások felkutatása;
- egyszeri segítési módok alkalmazása.

A családgondozó minden körülmények között betartja a tervben foglaltakat, lehetőség szerint viselkedésével is példát mutat a családnak. Nem menti fel ez alól a család szerződésszegése.
Célszerű, ha a családgondozó a családlátogatások alkalmával beszámol az általa elvégzett feladatokról, valamint folyamatosan tájékoztatja a családot a történésekről.
A családtól, gyermektől is beszámolót kell kérni, és fontos, hogy a családgondozónak legyen ideje meghallgatni a feladatok teljesítése során keletkezett történeteiket.
A családlátogatások hangulata ne legyen ellenőrző jellegű, bár mindenképpen rá kell kérdezni a vállalásokra.
Figyelni kell arra, hogy az elmélyülő segítő kapcsolat végig szakmai mederben maradjon, a megfelelő távolság betartása nagyon fontos. Kontrollálni kell a helyzetet, vagyis nem szabad megengedni, hogy a család „beszippantsa” a családgondozót. Az objektivitás megőrzésében segít a szupervízió, a munkahelyi team, esetmegbeszélés.
A gondozási-nevelési tervben nevesített segítőkkel rendszeresen kapcsolatot kell tartani. A tájékoztatás ne legyen egyirányú.
A család életében bekövetkezett jelentős, akár pozitív, akár negatív változás esetén át kell tekinteni a gondozási folyamatot, szükség esetén rendkívüli helyzetértékelést kell készíteni.

A gondozási folyamat értékelése (fenntartás, lezárás, javaslattétel más gondozási formára)

Tudni kell a gondozási folyamatot időben lezárni. Amikor a gondozási tervben megfogalmazott problémák rendeződtek, és újabb gondozási

folyamatot indukáló problémák nem keletkeztek, a segítő folyamatot le kell zárni.
Tájékoztatni kell a családot és a gyermeket arról, hogy új probléma jelentkezése, vagy a most kezelt probléma újrajelentkezése esetén a segítő szakember nyitott újra együttműködni a gyermekkel, családdal.
A család további egészséges működésének fenntartása érdekében fontos, hogy a gyermek, család értse és megértse, kinek mi volt a szerepe a felmerült problémák megoldásában.
Előfordul, hogy a gondozási folyamat azért zárul le, mert a család a szolgálat ellátási területén kívülre költözik. Ilyenkor az esetet át kell adni a területileg illetékes gyermekjóléti szolgálat családgondozójának. A családot és a gyermeket tájékoztatni kell az esetátadás tényéről, az új lakóhelyükön elérhető személyes segítő szolgáltatásokról. A családgondozó ugyanúgy elkészíti a helyzetértékelést, ahogyan az a protokollban szerepel. A kitöltött adatlapok másolatát, az eset szempontjából fontos egyéb dokumentumok másolatát és a családgondozói feljegyzések alapján készített családgondozói összefoglalót 2 példányos esetátadó lappal és hivatalos kísérőlevéllel kell postázni az új, területileg illetékes gyermekjóléti szolgálat címére. Az esetátadó lap aláírt egyik példányának visszaérkezése után az esetdossziét le kell zárni, és a helyben szokásos módon az irattárban elhelyezi.
Amennyiben a helyzetértékelés során az tapasztalható, hogy a gyermek vagy a család az adott problémát az önkéntes együttműködésen alapuló gondozás során nem tudja, vagy nem akarja megoldani, úgy a GYSZ-3 adatlapot kitöltve, aláíratva meg kell küldeni az illetékes hatóság részére.

A tevékenység tartalma
A családgondozó szükség szerint, de legalább hathónaponként értékeli a gondozás eredményességét a szülővel és a gyermekkel együtt, a megállapításokat pedig helyzetértékelésben rögzíti.

A tevékenység célja
A gondozási folyamat áttekintése, értékelése, az eredmények, vagy hiányosságok rögzítése, a gyermek veszélyeztetettségi helyzetének értékelése.

A tevékenység részletes leírása

	A tevékenység lépései	A tevékenység folyamata	Időkeret
1.	A gondozási folyamat értékelése a családdal, gyermekkel közösen	- az előírt feladatok áttekintése, értékelése - a leírt problémák megbeszélése - a jelen helyzet értékelése	30-50 perc
2.	A gondozási folyamat értékelése a	- a család jelenlegi helyzetének elemzése	Alkalmanként 20-40 perc

	szakemberekkel	- a gyermek veszélyeztetettségének értékelése - az elvégzett munka értékelése	
3.	Helyzetértékelés, a további feladatok meghatározása	- döntés a gyermek veszélyeztetettségének fokáról - ebből következően a. a gondozás fenntartása b. a gondozás lezárása c. javaslattétel egyéb gyermekvédelmi intézkedésre	20-40 perc
4/a	A gondozás fenntartása	- jelenlegi problémák meghatározása - új gondozási-nevelési terv elkészítése - a gondozási folyamat újra indul a protokoll „Gondozási-nevelési terv elkészítése; szerződéskötés” pontjától	
4/b	A gondozás lezárása	- tájékoztatjuk a családot, gyermeket a gondozási folyamat lezárásáról - tájékoztatjuk a családot a további kapcsolattartás, későbbi kapcsolatfelvétel módjáról	30-50 perc
4/c	Javaslattétel egyéb gyermekvédelmi intézkedésre	- tájékoztatjuk a családot a helyzet általunk érzékelt alakulásáról - tájékoztatjuk a családot a következő lépésekről	30-50 perc
5.	Adminisztráció	- a helyzetértékelés és javaslat elkészítése a GYSZ-3 adatlap Betétlapján - családgondozói feljegyzések elkészítése - lezárás esetén az esetdosszié lezárása és irattárazása	40-60 perc 30 perc 30 perc

2. Jelzőrendszeri jelzés alapján induló gondozási folyamat

A gyermekjóléti-gyermekvédelmi rendszer fontos része a gyermekvédelmi jelzőrendszer. A jelzőrendszer szervezésének és működtetésének kérdéseit másik protokoll tárgyalja.
A mai gyakorlat szerint a gondozási esetek nagy része nem a gyermek és családja önkéntes jelentkezésével indul, hanem a jelzőrendszer valamely tagja hívja fel a figyelmet a család problémáira. A családgondozónak kell a bizalmon alapuló, segítő kapcsolatot kialakítani, hogy segíthesse a családot, a gyermeket abban, hogy felismerjék a változás fontosságát, és ezért lehetőségeikhez képest mindent megtegyenek, és elfogadják a családgondozó segítségét.

A jelzés fogadása
A gyermekjóléti szolgálat fogadja a jelzést, bármely formában érkezik. A jelzés fogadásának munkafolyamata megegyezik a Kapcsolatfelvétel pontban taglalt formákkal. A jelzés fogadására ugyanazokat a technikákat alkalmazza családgondozó, mint a kliens jelentkezése esetén.
A telefonon, vagy élőszóban elmondott jelzést a fogadó családgondozó vagy családgondozó asszisztens írásos formában rögzíti. A szóbeli jelzés magánszemély esetén lehet elfogadott. Jelzésnek minősül a postán küldött névtelen (aláírás nélküli) levél is. Magánszemély jelzését – kérésére – anonimizálni kell (pl. a jelzést tevő személyes adatait zártan kezelni, kézzel írt levelét a dossziéban géppel átírt változatban tárolni a dossziéban). A jelzés fogadása után a szolgálat nyilvántartásában előzményt keresünk.
A jelzés speciális esete, amikor más településen működő gyermekjóléti alapellátási intézmény jelez az ellátási körzetünkbe költözött családról, gyermekről. Ez nem új jelzésnek, hanem esetátadásnak minősül, és úgy kezelendő.

Kapcsolatfelvétel, családlátogatás
A jelzés fogadása után a kijelölt vagy területileg illetékes családgondozó felveszi a kapcsolatot a családdal. A kapcsolatfelvétel ideje a jelzés tartalmától függ. Ha a jelzés tartalma szerint az érintett gyermek vagy gyermekek súlyosan veszélyeztető, esetleg életveszélyes helyzetben vannak, akkor haladéktalanul fel kell keresni a családot. Amennyiben a súlyos veszélyeztetettség nem vélelmezhető, akkor is minél előbb fel kell venni a kapcsolatot a családdal (lásd Jelzőrendszer működtetése protokoll). Ha a szülők (törvényes képviselő) valamelyikének telefonos elérhetősége ismert, kísérletet lehet tenni időpont egyeztetésére. Ha nem tudjuk a szülőt (törvényes képviselőt) telefonon felhívni, érdemes a családnak behívó levelet írni a jelzésben megjelölt gond rövid ismertetésével, a leendő családgondozó nevének és annak megjelölésével, hogy mikorra várja a családgondozó első beszélgetésre a családot (érdemes a levélbe beírni, hogy ha a megadott időpont a családnak nem megfelelő, jelentkezzenek telefonon). Ha a család a megadott időpontban

nem jelenik meg, újabb levelet írhatunk, vagy a családgondozó felkeresi a családot.
Ha a jelzett probléma megengedi, érdemes a behívó levél útján történő kapcsolatfelvételt választani, mert így elérhetjük, hogy a családon belül beszélnek a levélben megjelölt gondról, s közös elhatározásból, a gondok előzetes belső tisztázása után jelennek meg a gyermekjóléti szolgálatban. Ez pedig már olyan motivációt jelezhet, amelyre a segítő folyamatot alapozni lehet.
A család első felkeresésére, ha nem történt meg a bejelentkezés, olyan időpontot kell választani, amikor a helyben szokásos életritmus szerint a szülők valamelyike és az érintett gyermek is otthon tartózkodhat.
A családlátogatás alkalmával tisztázni kell a családgondozó szerepét. A családot tájékoztatni kell a jelzés tényéről, annak tartalmáról. Amennyiben alkalmas időpontban érkezik a családgondozó, vagy a helyzet nem tűr halasztást, mg kell kezdeni a problémafeltáró beszélgetést. Ha a tapasztalt helyzet megkívánja, vagy megengedi, a családdal, gyermekkel kell időpontot egyeztetni a következő találkozásra.
Ha az első látogatáskor a szakember azt tapasztalja, hogy a gyermek egyedül tartózkodik otthon, akkor ne menjen be a lakásba.
Amennyiben a családlátogatás nem volt eredményes, a család nem volt otthon, előre nyomtatott formalevélben kell értesíteni őket a megkeresés tényéről. A formalevélnek tartalmaznia kell a szolgálat elérhetőségeit, a családgondozó nevét és elérhetőségét, valamint a következő látogatás időpontját.

Amennyiben a családot ismételt megkereséssel sem sikerül elérni, a jelzőrendszerhez kell fordulni, elsősorban a jelzést tevőhöz, akin keresztül a gyermekről és családról információt lehet kapni, esetleg közvetítő szerepet vállalva segíthetnek a családdal történő személyes kapcsolatfelvételben is.

Ha ezen az úton sem sikerül a kapcsolatot felvenni a gyermekkel és a családdal, és megalapozottan állítani lehet, hogy a gyermek veszélyeztető helyzetben van, a helyzet tisztázásához a jegyzői gyámhatóság segítségét kell kérni. A jegyzői gyámhatóság pedig védelembe vételi eljárást indíthat, melynek keretében hatóságilag hívja fel a család figyelmét az együttműködés fontosságára, illetve az együtt nem működés következményeire.

<u>A gondozási folyamat elindítása</u>
Ha a család a jelzőrendszer valamely tagjának írásos jelzése alapján történő megkeresésre nyitottan reagál, a segítséget elfogadja és kéri, úgy a családgondozó problémafeltáró beszélgetést folytat. Ennek kapcsán a családdal közösen megállapítja és eldönti, hogy valóban családgondozásra van szükség, vagy egyéb, egyszeri segítségnek minősülő támogatási formát választanak. Ha a gyermek helyzete nem veszélyeztető, ha a jelzésben foglalt probléma egyszeri segítségnyújtási formában megoldható, vagy a jelzőrendszer gyermekintézményben lévő tagja által

kézben tartható, akkor a segítő folyamatot lezárhatja. A választott munkaformát az előzőekben leírt módon kell végigvinni.
A család elfogadó viselkedésére akkor van nagy esély, ha a személyes megkeresést a jelzőrendszer jelzést tevő tagja jól előkészíti. Másik lehetőség, ha a gyermekjóléti szolgálat segítő munkája a településen jól ismert, pozitívan értékelt és magas szinten elfogadott.
Ha a gyermek, család a jelzőrendszer valamely tagjának írásos jelzése alapján kezdeményezett megkeresést ugyan nem utasítja el, de a jelző személy által megfogalmazott gondot nem tartja valósnak, vagy annak hátterében külső körülményeket vagy személyeket okol, a családgondozónak különös figyelmet kell fordítania arra, hogy a gyermek és a család motiváltsága belsővé váljon. Használnia kell a segítő beszélgetés, a nyílt kommunikáció eszközeit, több időt, türelmet kell a családra, gyermekre szánnia, több oldalról kell bemutatnia a gyermekjóléti szolgálat által nyújtott szolgáltatások pozitív oldalát. Itt is segíthet a szolgálat általános elfogadottsága, jó híre. Segítséget jelenthet, ha a gyermeket, családot bevonja a szolgálat prevenciós programjaiba, szabadidős foglalkozásaiba, ahol kiépülhet az a bizalmi kapcsolat, ami a kapcsolatfelvétel idején hiányzott.
A tervkészítést, a gondozási folyamat előkészítését úgy kell elkezdenie, mint a belülről motivált, önként segítséget kérő család, gyermek esetében, de újra és újra meg kell fogalmaznia, tudatosítania kell a kliensekben, hogy miért fontos együtt dolgozniuk a segítőkkel, hiszen a gyermek gondjainak megszüntetése, csökkentése a gyermek legfőbb érdekét szolgálja.

Eljárást elutasító család esetében

Ha a család, gyermek elutasítóan viselkedik, nem fogadja el a szolgálat segítségét,[1] a családgondozónak mérlegelnie kell, és a tapasztaltak, valamint a jelzőrendszertől nyert információk alapján meg kell ítélnie a gyerek veszélyeztetettségének mértékét. Ha úgy ítéli meg, hogy a gyermek súlyosan veszélyeztetett, abban az esetben hatósági intézkedést kell kezdeményeznie a jegyzői gyámhatóságon, mivel a szülők nem együttműködőek. Ha a gyermek helyzete nem veszélyeztető, ha a jelzésben foglalt probléma egyszeri segítségnyújtási formában megoldható, vagy a jelzőrendszer gyermekintézményben lévő tagja által kézben tartható, akkor a segítő folyamatot lezárhatja. Lezárás esetén is törekedni kell arra, hogy a gyermeket, vagy a családot a szolgálat prevenciós programjaiba bevonja, ezáltal a gyermek a szolgálat látókörébe maradjon. A „köztes" esetekben, amikor a gyermek veszélyeztetettsége nem súlyos, de azt sem lehet állítani, hogy nincs veszélyeztetettség, a családgondozónak meg kell próbálnia leküzdeni a

[1] A gyermek, vagy családja általában nem ad hangot elutasításának. A nem-együttműködők zöme látszategyüttműködő, vagy szabotálja az együttműködést. Esetenként a rejtett ellenállás jól érzékelhető, olykor meg nem. Az ellenállásuknak hangot adók dühét, elkeseredettségét általában ki lehet használni egy jobb munkakapcsolat kialakítására.

család ellenállását annak érdekében, hogy a családtagokat a valódi együttműködésre „megnyerje”.
A családgondozó nem mindig találkozik együttműködő családdal, problémás kamaszok esetében előfordul, hogy szinte nincs is vele vagy mögötte család, de ő gondozásra szoruló személy. Ilyen esetekben más, hatékony módszert kell választani. A fiatallal az általa még elfogadható módon kapcsolatot kell építeni, a felszínesnek induló együttműködést a bizalmi kapcsolat felé terelgetni (pl.: szabadidős programok, utcai, lakótelepi szociális munka). Fontos annak tudatosítása, hogy a családgondozó készen áll a segítésre, a fiatal hozzá forduljon, ha úgy érzi, segítségre van szüksége.

3. Krízishelyzet ellátása

A család vagy az egyén átmenetileg kerülhet olyan helyzetbe, amelyben belső egyensúlya megbomlik, feszültségek keletkeznek, és nincs lehetőség a feszültségek gyors ellensúlyozására, illetve az egyensúly helyreállítására, mivel az egyén, vagy család nem rendelkezik megfelelő probléma-feldolgozási módokkal, nincs mellette megfelelő szociális támogató hálózat, és rendszerint a probléma észlelése sem megfelelő. Ilyen esetekben a kontroll erőfeszítések csődöt mondanak, a feszültség tovább növekszik, és krízisállapot alakul ki. Krízisállapotban a nagy belső feszültség szorongáshoz vezethet, a viselkedés fellazulhat, kirobbanó indulati reakciók jelenhetnek meg, vagy az egyén lehangolt, passzív, tehetetlen lesz, támasz nélkülinek érzi magát, és helyzetét reménytelennek látja. A figyelem, a gondolkodás beszűkül, elvész a mérlegelő képesség, csökken az egyén hatékonysága, megoldási kísérletei pedig irreálisakká válnak. A gyermekjóléti szolgálat, mint segítő szervezet, gyakran kap jelzést krízisben lévő családról, gyermekről. Krízis kialakulhat gondozás alatt álló család esetében is.
Krízishelyzetben a segítő feladata a krízis elhárítása, az aktív, szakszerű beavatkozás. Első feladat a feszültségcsökkentés és a katasztrófa-elhárítás. Amikor a család, mint rendszer egyensúlyban van, mindig mutat bizonyos ellenállást a változásokkal szemben. Krízishelyzetben az ellenállás fellazul és egy bizonyos ideig lehetőség van a pozitív irányú változásra. A változással a család a korábbi egyensúlyi állapot helyreállítására törekszik, nem célja a struktúra átalakítása.
Fontos tehát, hogy a segítő viselkedése legyen határozott és szakszerű. Ismerje fel a krízisállapotot, tervezze meg a megszüntetéséhez szükséges lépéseket, és haladéktalanul hajtsa végre őket. A család, vagy a gyermek viselkedését kezelje objektíven akár pozitív, akár negatív irányba fordul (indulatos vagy passzív). Hívja segítségül az ellátórendszer és a jelzőrendszer elérhető tagjait. Legyen határozott, de ne parancsoljon, legyen gyors, de ne kapkodjon. Mindenképpen maradjon szakember, és ne vonódjon be a helyzetbe. A segítő tevékenység célja, hogy a családot kimozdítsuk kilátástalannak hitt helyzetükből, és elkerüljük a visszafordíthatatlan, vagy nehezen jóvátehető állapotba történő

sodródást, végső soron, hogy minél hamarabb megszüntessük a gyermeket súlyosan veszélyeztető, vagy fenyegető helyzetet.
Krízishelyzetben a megoldáskeresés gyorsan történik, az események sűrű láncolatban követik egymást. Az egyeztetések szóban, sok esetben telefonon zajlanak a család, a gyermek, a hatóságok és a segítő személyek és intézmények között. Az egyeztetési eljárásnak kézbentartója, szervezője, vezetője a családgondozó. A gyorsan zajló folyamat során csak a legfontosabb dolgok írásbeli rögzítésére van lehetőség. Fontos, hogy a szakemberek ekkor is tartsák szem előtt a szakmai és etikai szabályokat. A krízisállapot elhárítása után a teljes folyamatot megfelelően dokumentálni kell.

4. Vegyes gondozású családok

Több gyermeket nevelő család gondozása során előállhat az a helyzet, hogy a gyermekek közül egyet alapellátás keretében, egyet védelembe vétel keretében gondoz a gyermekjóléti szolgálat, de lehet a családban még szakellátott gyermek is. A család gondozására ez esetben is egységes gondozási-nevelési tervet tudunk elkészíteni, amelyben nevesítjük az egyes gyermekek esetében egyeztetett feladatokat. A egyes gyermekek esetében a gondozási formának megfelelő feladattervet kell készíteni, az ellátásában megfelelő adatlapon és formában.

5. Kiegészítő tevékenységek

Esetkonferencia szervezése
Az esetkonferencia egy család ügyében tartott megbeszélés, amelybe a családot, és a családdal foglalkozó szakembereket is be kell vonni. Aktuális problémamegbeszélő csoport, melyet egy adott esettel kapcsolatosan – a gondozási folyamat során akár több alkalommal is – az összes érintett és a lehetséges támaszt jelentő személy, intézmény bevonásával tartanak. (Fogalomtár)
Az esetkonferenciát a családdal egyeztetve a családgondozó hívja össze, meghívólevéllel. Az esetkonferenciára meghívhatók az ügyben érintett hatóságok képviselői is. Az esetkonferencia részletes elemzése a jelzőrendszeri protokollban található.

Mediáció (közvetítés)
A konfliktuskezelés egyik lehetséges módszere, amelyet a felek önkéntesen vesznek igénybe. A mediáció az a folyamat, amelynek során független szakemberek (mediátorok) segítik a feleket a kölcsönösen elfogadható egyezség, kompromisszumok elérésében. A mediátor (közvetítő, közbenjáró) a mediáció végzésére speciálisan képzett szakember. (Fogalomtár)

Családterápia
Képzett családterapeuta olyan beavatkozása, mely a családot egységes egészként kezeli. E megközelítés az egyének alkotta teljes rendszerre

összpontosít, és a személyközi kommunikációs kapcsolatokban megkísérli a szerepek tisztázását, az adaptív viselkedések megerősítését. (Fogalomtár)

5.2.3. Kötelezésen alapuló családgondozás - Védelembe vétel

A védelembe vétel olyan hatósági intézkedés, amely segítséget nyújt abban, hogy a gyermek veszélyeztetettsége a családon belül megszüntethető legyen, ezzel akadályozva meg a gyermek családból történő kiemelését. A gyermek akár saját magatartása vagy családi körülményei, illetve környezete miatt kerülhet veszélyeztetett helyzetbe. Ezeknek a veszélyeztető körülményeknek megszüntetéséhez nyújt segítséget a gyermekjóléti szolgálat családgondozója. Amennyiben a szülő vagy más törvényes képviselő a gyermek veszélyeztetettségét az alapellátások önkéntes igénybevételével megszüntetni nem tudja, vagy nem akarja, de alaposan feltételezhető, hogy segítséggel a gyermek fejlődése a családi környezetben mégis biztosítható, úgy a gyermekjóléti szolgálat kezdeményezheti a védelembe vételi eljárást. Ez kötelező együttműködést jelent a gyermekjóléti szolgálattal a gyermek illetve a szülő részéről.
A kirendelt családgondozó a gyermekkel és a családdal megbeszélve elkészíti az egyéni gondozási-nevelési tervet, s szorosabb odafigyelés mellett elkezdi, vagy folytatja a családgondozást.
A jegyző védelembe veszi az 50 órát meghaladóan igazolatlanul hiányzó tanköteles gyermeket.[2]
A jegyző védelembe veheti továbbá a szabálysértési hatóság értesítése alapján a szabálysértést elkövető fiatalkorút; a nyomozó hatóság nyomozást megszüntető határozata alapján a tizennegyedik életévét be nem töltött gyermeket, valamint a rendőrség, az ügyészség, illetve a bíróság jelzése alapján a bűncselekmény elkövetésével gyanúsított, vádolt fiatalkorút.

Hatósági intézkedésre irányuló kezdeményezésre jogosultak:
- Gyermekjóléti Szolgálat;
- Védőnői Szolgálat, háziorvos, házi gyermekorvos;
- Nevelési oktatási intézmény, nevelési tanácsadó;
- Családsegítő Központ;
- Szabálysértési hatóság;
- Rendőrség;
- Ügyészség;
- Bíróság;
- Pártfogó felügyelői szolgálat;
- Gyámhivatal;
- Menekülteket befogadó állomás, menekültek átmeneti szállása;
- Áldozatsegítés és a kárenyhítés feladatait ellátó szervek;

[2] Az igazolatlan hiányzások okán történő védelembe vételről szól a mellékletben látható módszertani anyag:

• Társadalmi szervezetek, egyházak, alapítványok, magánszemélyek (pl. családterapeuta, mediátor);
• Munkaügyi hatóság.

A védelembe vétel menete:
A beérkezett jelzés alapján a jegyzői gyámhatóság megkeresi a gyermekjóléti szolgálatot javaslattétel céljából (ha nem a gyermekjóléti szolgálat kezdeményezi) arra vonatkozóan, hogy alapellátás keretében megszüntethető-e a veszélyeztetettség vagy szükséges-e védelembe vétel.
A gyermekjóléti szolgálattól beérkező javaslat birtokában a jegyző kötelezően tárgyalást tart, amin részt vesz az érintett gyermek, a szülő és a gyermekjóléti szolgálat érintett családgondozója. A tárgyalásra egyéb, a gyermek környezetében lévő szakemberek is meghívhatók, vagy az érintett jelzőrendszeri tagoktól írásbeli vélemény kérhető.
A gyámhatóság (jegyző) a fentiek szerint beszerzett információk áttanulmányozását követően és a tárgyaláson elhangzottak alapján határozatot hoz.

A védelembe vétellel egyidejűleg a jegyző a gyermek gondozásának folyamatos segítése és ellátásának megszervezése, a szülői nevelés támogatása érdekében a gyermek részére a gyermekjóléti szolgálat családgondozóját rendeli ki, és szükség esetén:
• kötelezi a szülőt, hogy gyermeke napközbeni ellátásáról gondoskodjon (bölcsőde, óvoda, iskolaotthonos oktatási intézmény, kollégium), szükség esetén vegye igénybe a gyermekek átmeneti gondozását,
• kötelezi a szülőt, hogy gyermekével keressen fel valamilyen családvédelemmel foglalkozó személyt vagy szervezetet,
• kötelezi a szülőt arra, hogy gyermeke vegye igénybe az egészségügyi szolgáltatásokat,
• kezdeményezheti a háziorvosnál – súlyos veszélyeztetettség esetén bármely orvosnál – a szülő vagy más hozzátartozó vizsgálatát, ha szenvedélybeteg, vagy időszakosan, vagy állandóan kóros elmeállapotú,
• a jegyző az illetékes szervek bevonásával intézkedik a gyermek egészségét veszélyeztető körülmények megszüntetéséről,
• figyelmezteti a szülőt helytelen életvezetésének, magatartásának következményeire, és felszólítja annak megváltoztatására.

A védelembe vételt a jegyző legalább évente felülvizsgálja, de a felülvizsgálatot bármikor kezdeményezheti a családgondozó, a gyermek, a szülő, vagy más törvényes képviselő is. A felülvizsgálat a családgondozó helyzetértékelése alapján történik, melynek elkészítésére a jegyző külön nem szólítja fel a gyermekjóléti szolgálatot – azaz a felülvizsgálatok időpontját a családgondozónak kell figyelemmel kísérnie.
Ha a gyermek veszélyeztetettsége elhanyagolás miatt áll fenn elsősorban, a jegyző dönthet a családi pótlék 100%-ának erejéig annak célzott felhasználásáról, melynek kezelésére eseti gondnokot jelöl ki, a gyermekjóléti szolgálat pénzfelhasználási tervet készít.

A védelembe vétel a szülő szülői felügyeleti jogát nem érinti.

A védelembe vétel megszüntetése

A védelembe vételt a gyámhatóság megszünteti,

- ha a gyermek családban történő nevelkedése védelembe vétel nélkül is biztosítható,
- ha a gyámhivatal más gyermekvédelmi gondoskodás formájáról döntött,
- ha javítóintézeti nevelésre vagy szabadságvesztésre ítélték.

A védelembe vétel megszűnik a gyermek 18. életévének betöltésekor. Kivétel, ha a fiatal felnőtt maga kéri annak fenntartását a büntetőeljárás befejezéséig, de legfeljebb 20. életévének betöltéséig.
Ha a fiatalkorú pártfogó felügyeletét rendelte el az ügyészség vagy a bíróság, a védelembe vétel továbbra is fenntartható, vagy lezárható. A gyermek helyzetét, legjobb érdekét figyelembe véve kell a döntést meghozni. Amennyiben az érintettek a védelembe vétel fenntartása mellett döntenek, soron kívüli helyzetértékelést és új gondozási-nevelési tervet kell készíteni.
A védelembe vétel megszűnésekor némely esetben célszerű a gyermeket alapellátásban tovább gondozni, figyelemmel kísérni sorsát.
Ha a védelembe vételt nem lehet megszüntetni és már két évnél tovább fennáll, a jegyző értesíti a gyámhivatalt. A Gyámhivatal az ügyben keletkezett iratok áttanulmányozása, az általa indokoltnak tartott személyek meghallgatása után dönt: az ügyet visszaadhatja a jegyzői gyámhatóságnak, vagy más gyermekvédelmi intézkedést hoz.

A szolgáltatás tartalma

A védelembe vétel olyan hatósági intézkedés, amely segítséget nyújt abban, hogy a gyermek veszélyeztetettsége családon belül megszüntethető legyen, ezzel akadályozva meg a gyermek családból történő kiemelését.
Olyan tevékenység, amely során hatósági nyomásra vállalja a gyermekjóléti szolgálattal való együttműködést gyermeke testi, lelki, erkölcsi fejlődésének érdekében. A gyermekjóléti szolgálat szakembere folyamatosan segíti a szülőt gyermeke nevelésében, a veszélyeztető tényezők megszüntetésében.

A tevékenység célja

A veszélyeztetett gyermek családi környezetben való nevelésének segítése, a nevelésbe vétel elkerülése, a veszélyeztető tényezők megszüntetése.

A tevékenység részletes leírása (alapellátásban való eredménytelen gondozási előzménnyel)

	A tevékenység lépései	A tevékenység folyamata	Időkeret
1.	Javaslattétel a jegyzőnek a gyermek védelembe vételére	- az eredménytelenség okának feltárása (Gysz-3 adatlap) „Macis lap” - javaslattétel magatartási szabályok előírására, szolgáltatások igénybe vételére - javaslattétel családgondozó kijelölésére /vezető /	- nem releváns
2.	Védelembe vételi tárgyaláson való részvétel	- a jegyző /v. gyámhatósági szakember/ lefolytatja a védelembe vételi tárgyalást, (melyen a kijelölt családgondozó is részt vesz) - magatartási szabályokat állapít meg - a gyermek és szülő nyilatkozik a gyermekjóléti szolgálattal való együttműködési készségéről	- egy,- másfél óra
3.	A védelembe vételi terv elkészítése	- a kijelölt (régi, v. az új) családgondozó elkészíti a gondozási-nevelési tervet az előírt magatartási szabályok alapján (Gysz- 5 sz. adatlap) - a tervben megjelöli a problémát, a megoldásokhoz vezető lépéseket, a probléma megoldásában segítők nevét és a határidőket - a tervet közösen készíti a szülővel, a gyermekkel, /vagy megbeszéli velük a kész tervet - ha nem értenek egyet - jelzik, és módosítják azt/ majd aláírják. - a családgondozó a tervben szereplő szakemberekkel megbeszéli feladataikat, velük is aláíratja azt. - az aláírt tervet megküldi a jegyzőnek is	- a védelembe vételi határozat jogerőre emelkedésétől számított 10 napon belül
4.	Családgondozás	- a családgondozó részéről: - szorosabb odafigyelés, gyakoribb találkozások, a gyermek és a	- szükség szerinti, de legalább heti-

		család dolgainak a nyomon követése. - a tervben előírt feladatok betartatása, betartatása. - a családgondozó rendszeres kapcsolatot tart és folyamatosan konzultál a gyermekről az érintett szakemberekkel, a bevont segítőkkel. - új probléma esetén tervmódosítást kezdeményez	kétheti rendszeresség
5.	Helyzetértékelés	- a családgondozó a gyermek és a szülő közreműködésével értékeli a gondozás eredményességét, és helyzetértékelést végez.(Gysz-6)	- 6 hónap
6.	Felülvizsgálat	- a jegyző hivatalból évente, de kérelemre bármikor felülvizsgálja a védelembe vételt.	- 1 év
7.	Védelembe vétel megszűnése	- eredményesség - eredménytelenség - gyermek nagykorúvá válása	
7/a	Eredményesség	- megszűnik a veszélyeztető tényező, - a védelembe vétel eléri célját, eredménnyel zárul, - enyhébb intézkedés is elegendő	½ év - 2 év
7/b	Eredménytelenség /a védelembe vétel nem éri el a célját /	- áttétel a gyámhivatalba javaslattétellel egyéb hatósági intézkedés megtétele céljából	szükség esetén bármikor, de 2 év múlva kötelező
7/c	Nagykorúvá válás	- ha a gyermek betölti 18. életévét	

<u>A tevékenység részletes leírása (védelembe vételi eljárás részeként jegyzői megkeresés esetén)</u>

	A tevékenység lépései	A tevékenység alpontjai / folyamata	Időkeret
1.	A jegyző jelzést kap a gyermek veszélyeztetettségéről	- a jegyző a veszélyeztetettséget észlelő jelzés kapcsán megkeresi a gyermekjóléti	- azonnal

		szolgálatot környezettanulmány készítése céljából /melyben különféle megfigyelési szempontokat is megjelölhet/	
2.	A családgondozó környezettanulmányt készít a családnál	- családgondozó időpontot egyeztet a családdal a környezettanulmány készítéséhez. - megadott szempontok szerint elkészíti a környezet- tanulmányt. (Gysz-3; vagy Gysz-1) - indokolt esetben javaslatot tesz a védelembe vételre	- 10 nap

<u>A tevékenység részletes leírása (előzmény nélküli esetben – veszélyeztetettségről szóló jelzés esetén)</u>

	A tevékenység lépései	A tevékenység alpontjai / folyamata	Időkeret
1.	A gyermekjóléti szolgálathoz érkezik a jelzés	- a gyermekjóléti szolgálat jelzést kap kiskorú veszélyeztetéséről	
2.	A család felkeresése	- a családgondozó felkeresi a családot lakóhelyén, elkészíti a törzslapot és a Gysz-1. adatlapot, helyzetértékelést végez, és amennyiben súlyos veszélyeztetettséget tapasztal, jelzést küld a jegyzőnek	1-3 nap
3.	Családgondozás	- a jegyző döntésétől függően alapellátásban, vagy együttműködésre kötelezetten	Félévente helyzetértékelés Évente felülvizsgálat

A további lépések mindkét esetben megegyeznek az első táblázatban foglaltakkal.

A családi pótlék természetbeni formában történő nyújtása

1. Ha a gyermek veszélyeztetettsége elsősorban elhanyagolás miatt áll fenn, a jegyző a védelembe vétel mellett határozhat a családi pótlék gyermek után járó összegének legfeljebb 50%-a erejéig természetbeni formában történő nyújtásáról.
2. Ez a határozat legfeljebb egy év időtartamra szól, a döntést követő második hónap első napjával rendelhető el.
3. A jegyző megkeresi a gyermekjóléti szolgálatot, amely 10 munkanapon belül javaslatot tesz a családi pótlék e formában történő nyújtásáról. (Nem kell megkeresni a gyermekjóléti szolgálatot, ha ezt az eljárást ő kezdeményezte.)
4. Ezután a jegyző meghallgatja a szülőt, ill. a korlátozottan cselekvőképes gyermeket, a gyermekjóléti szolgálatot és a jelzőrendszer érintett tagjait, majd tanulmányozza az elkészített pénzfelhasználási tervet.
5. E terv figyelembe vételével dönt a jegyző a családi pótlék természetben történő nyújtásának mértékéről, időtartamáról és módjáról. Továbbá dönt a kincstárban megnyitott családtámogatási folyószámlára utalásáról és eseti gondnok kirendeléséről.
6. A jegyző határozatba foglalja:
   - a családi pótlék meghatározott mértékének természetben történő nyújtásáról szóló rendelkezését,
   - az eseti gondnok kirendelését,
   - védelembe nem vett gyermek esetén a védelembe vétel elrendelését.

Eseti gondnok kirendelése

1. A jegyző a gyermek részére eseti gondnokot rendel ki.
2. Az eseti gondnok gondoskodik a családi pótléknak a gyermek szükségleteire történő felhasználásáról (ruházat, élelmiszer, tanszer, gyógyszer)
3. Egy gondnok egyidejűleg legfeljebb 10 gyermek ügyében járhat el
4. Az eseti gondnok a családi pótlék felhasználásáról az azt következő hónap 5. napjáig számol el a jegyzőnek.

Családi pótlék természetben nyújtásának felülvizsgálata

1. A jegyző a családi pótlék természetben nyújtásának indokoltságát szükség szerint, de legalább félévente felülvizsgálja
2. Ez alapján dönt:
   a. a családi pótlék természetbeni formában változatlan időtartamban, mértékben, módon való további nyújtásáról
   b. a családi pótlék időtartamának, mértékének, módjának megváltoztatásáról
   c. a családi pótlék természetbeni formában történő nyújtásának megszűntetéséről, ha az a továbbiakban nem indokolt.
3. A családi pótlék természetbeni formában történő nyújtásának megszűntetésével egyidejűleg a védelembe vétel megszűntetéséről.

A védelembe vétel adminisztrációja
- Törzslap
- **Javaslat hatósági intézkedés kezdeményezésére** /„Gysz-3” adatlap/
Ez tartalmazza:
- a szülők nevelési tevékenységét
- a család élethelyzetére vonatkozó adatokat
- az eddigi ellátásokat
- az alapellátás eredménytelenségének okait
- a gyermek és szülő együttműködési készségét
- a veszélyeztető körülményeket, azok okait és hatását
- a családgondozó személyére vonatkozó adatokat
- **Egyéni gondozási –nevelési terv** /”Gysz-5” adatlap/

Ez tartalmazza:
- a veszélyeztető körülmények megjelenését,
- a védelembe vétel megszűntetéséhez szükséges változásokat,
- a feladatok megvalósításának határidejét,
- a családgondozó, szülő és a gyermek feladatait,
- a segítséget nyújtó intézmények, személyek feladatait,
- a család részére szükséges ellátásokat,
- a szükségesnek tartott hatósági, ill. bírósági eljárások kezdeményezésének megjelölését,
- a szakmailag szükségesnek ítélt egyéb rendelkezéseket.

- Helyzetértékelés, felülvizsgálat /”Gysz-6” adatlap/
- Családgondozási napló, családgondozói feljegyzések
- **Együttműködési nyilatkozat**
- **Hozzájárulási nyilatkozat személyes adat kezeléséhez**
- Esetjelző és visszajelző lapok
- Forgalmi napló adatai

5.2.3. Utógondozása

Az utógondozás olyan segítő szolgáltatás, melynek célja a gyermek családjába történő visszailleszkedésének, lakókörnyezetébe történő beilleszkedésének, tanulmányai folytatásának segítése, illetve a fiatal felnőtt iskolai végzettségének, szakképzettségének megfelelő munkahely felkutatása. Az átmeneti vagy tartós nevelés megszűnése után - kivéve, ha a gyermeket örökbe fogadták - a gyámhivatal legalább egy év időtartamra elrendeli a gyermek és a fiatal felnőtt utógondozását, feltéve, hogy az utógondozását a fiatal felnőtt maga is kéri. A 18. életéve betöltése előtt hazagondozott gyermek utógondozását a lakóhelye szerinti gyermekjóléti szolgálat családgondozója, a nagykorúsággal önállóvá vált fiatal felnőttét a gyermekotthon, a nevelőszülői hálózat utógondozója látja el.
A gyámhivatal megkeresésére, annak határozata alapján, a területileg illetékes vagy a kijelölt családgondozó felkeresi a családot. Gondozási folyamatot kezdeményez, amit a jelzőrendszeri jelzésre induló alapellátási gondozási protokoll szerint, végez. A kirendelt családgondozó lehet az a

szakember, aki a családot az átmeneti nevelés időszakában is gondozta, de a szolgálatvezető kijelölése vagy a helyi szokások alapján másik kolléga is. A gyámhivatal megkeresésére bármikor, de félévente kötelezően írásos beszámolót készít a gondozási folyamatról. Amennyiben a gondozott családban újabb probléma nem merül fel, a gondozási folyamat megszűnik.

A gyermekjóléti szolgáltató gondozási munkájának leírása nem tér ki az átmeneti gondozásban, vagy szakellátásban lévő gyermekkel kapcsolatos gondozásai tevékenységre. Ezek az adott szolgáltatás protokolljaiban találhatóak.

5.3. Személyi feltételek

- családgondozó (olyan felsőfokú szociális végzettséggel rendelkező szakember, aki segítséget nyújt a kliens problémái feltárásához, azok megoldásához)
  Fogadja és meghallgatja a Gyermekjóléti Szolgálathoz érkezőket, ill. a családokkal együtt közösen dolgoz ki konfliktusmegoldó stratégiákat. Folyamatosan és személyesen együttműködik a családokkal, támogatja őket jogaik védelmében. Védelembe vétel esetén a gyámhatóság kirendelésére családgondozóként végzi munkáját. Esetmegbeszéléseket szervez.
  Együttműködik a nevelési, oktatási, gyámügyi, egészségügyi, rendészeti és szociális igazgatással, társadalmi és tömegszervezetekkel, aktivistákkal és laikus segítőkkel.
  Szervezi a helyettes szülői hálózatot, annak szakmai tanácsadója.
  Közvetít az iskola, óvoda, a szülők és a különböző intézmények között. Javaslatot tesz a kapcsolódó társintézmények szolgáltatásainak igénybevételére.
  A családgondozó személyes segítő munkája során környezettanulmányt, helyzetelemzést, értékelést készít az adott család körülményeiről. Ezek alapján dönt a segítségnyújtás módjáról, formájáról és idejéről. Döntésében saját tudásán és tapasztalatán kívül segítségére van a vele együtt dolgozó segítő team, az adott jelzőrendszeri hálózat valamennyi tagja, ill. a szupervízió.
  A gyermekjóléti szolgálatban végzett munka professzionális segítő munka. A feladat ellátásához fontos feltétel a megfelelő szakmai végzettség, felkészültség. A létszámkereteket úgy kell meghatározni, hogy a feladat ellátására, a minőségi munkára elegendő idő és figyelem juthasson.
- családgondozó asszisztens (olyan közép- és felsőfokú OKJ-s képzésben részesült szakember, aki a szociális és gyermekjóléti szolgáltatást igénybe vevők problémáinak megoldásában, felsőfokú végzettségű szakember irányításával, szakszerű gyakorlati segítő tevékenységet végezhet mind az egyéni esetkezelés, mind a szociális csoport-, illetve közösségi munka területén),
- egyéb szakember (pl. jogász, pszichológus, fejlesztő pedagógus),

- jelzőrendszeri tagok, akik kapcsolódnak a családhoz,
- családgondozó, aki előzőleg gondozta a családot.
- A segítő szakemberek szakmai személyiségének karbantartásához, fejlesztéséhez a munkáltatónak biztosítania kell a szükséges szakmai támogató szolgáltatásokat (szupervízió, esetmegbeszélés, kiégés elleni tréning). A szükséges szakmai támogató szolgáltatásokat külön szakmai-módszertani ajánlás tartalmazza.

5.4. Kompetenciák

A szociális munka közvetlen gyakorlata különféle módszerek, eszközök, technikák és készségek mozaikja. A napi munka sokrétű és összetett tudást igényel, amely nem nélkülözheti a megfelelő szakmai tapasztalatot.

A Gyermekjóléti Szolgálat specialitása abból adódik, hogy kliense a segítségre szoruló gyermek. A segítség formái függnek a kliens életkorától, de ezen kívül még nagyon sok minden befolyásolja a módszerválasztást. Ide sorolható például a segítő tudása, képességei és készségei, gyakorlata, a helyzet adta lehetőségek.
Az, hogy melyik módszer lesz a leginkább hatékony, nagyban függ a kliens válaszadásától, együtt (nem) működésétől. A segítés folyamatában meghatározó lehet a (kliens) gyermek körül élő felnőttek viselkedésmódja, problémamegoldó képessége. Előfordulhat, hogy a nem megfelelően szocializált, fejlődésében különféle okok miatt megrekedt egyén - legyen ez akár egy felnőtt - is csak gyermek-módon tud reagálni a helyzetre.

A szakember fő kompetenciái:
- szociális alapismeret, szakmai képzettség
- tájékozottság, segítő attitűd
- hitelesség
- problémaérzékenység
- osztatlan figyelem
- objektivitás
- elfogadó attitűd
- helyzetfelismerés, tájékozódási képesség
- szervezőkészség
- adekvát kommunikáció
- ügyintézésben való jártasság, iratkezelési, adatvédelmi szabályok ismerete
- hivatali utak ismerete
- kommunikációs technikák ismerete
- jó megfigyelő, helyzetelemző készség
- a család otthonában, vendégként viselkedve a segítő munka feltételeinek megteremtésére való képesség
- jártasság az információgyűjtés technikáiban
- jártasság a fontos és lényegtelen információk elkülönítésében;
- egyeztetésre, elemzésre, értékelésre, kontrollálásra való képesség

- segítő attitűd
- kommunikációs technikák ismerete /együttműködésre kötelezettekkel, jelzőrendszeri tagokkal, egyéb segítő szakemberekkel/
- számítógép kezelés, internet használat
- jogszabályok ismerete, alkalmazni tudása

5.5. Tárgyi feltételek

A gyermekjóléti szolgáltatás jó színvonalú ellátásához nélkülözhetetlen a megfelelő munkafeltételek megteremtése. A szolgáltatás helyének megválasztásakor figyelembe kell vennünk az ott végzett munka segítő jellegét. Egyértelművé kell tenni, hogy a gyermekjóléti szolgálat nem hatósági intézmény.

A gyermekjóléti szociális segítő munka alapvető tárgyi feltételei:
• elegendő interjúszoba, nyugodt körülmények közötti beszélgetésre alkalmas helyiségek (minimum 1 interjúszoba és egy legalább 15 fő befogadására alkalmas klubhelyiség),
• várakozóhelyiség,
• megfelelő irodai háttér (számítógép, nyomtató, telefon, internet elérhetőség, egyéb irodai gépek pl.: fax, irodaszerek, nyomtatványok),
• szakmai munka dokumentumai (forgalmi napló, iktatókönyv, név- és tárgymutató, esetdossziék),
• a közlekedéshez közlekedési eszköz (kerékpár, kismotor, autó) biztosítása, vagy a közlekedés árának megtérítése (utazási jegy, vagy bérlet kifizetése), saját jármű igénybe vételének engedélyezése,
• a családgondozó részére az időjárásnak és a terepmunkának megfelelő ruházat – munkaruha,
• rendszeres időközönkénti szűrővizsgálatok elvégzése (éves munka-alkalmassági vizsgálat keretében), védőoltások ingyenes igénybe vétele (influenza, hepatitis stb.), veszélyességi vagy területi pótlék a teremunka miatt (fertőző beteg, pszichiátriai kezelt, agresszív kliens),
• a családgondozó biztonsága érdekében mobiltelefon,
• a szociális munka bizonyos területein önvédelmi eszköz (pl. kutyariasztó)
• a szociális munkás azonosítására alkalmas igazolvány.
• Nyomdai úton készített szórólapok, tájékoztató anyagok.
• Épületre kifüggesztett tájékoztató tábla.
• Helyi újságban, médiában folyamatosan megjelenő hirdetés a szolgáltatás elérhetőségeiről.
• Naprakész adatbázis a helyben elérhető jelzőrendszeri tagok személyéről, elérhetőségéről.

A család, vagy a gyermek részére a gondozási-nevelési tervben nevesített tárgyi feltételek megteremtése egyszeri segítési formák bevonásával (pl. adományok közvetítése).

6. Indikátorok

Meghatározás (tevékenység)	Indikátor (hogyan)	Forrás (adat)
1. A védelembe vételek eredményessége	Az eredményesség miatt megszüntetett védelembe vételek aránya/százalék/év	v.v megszüntető határozatok
2. Szakmai javaslatok elfogadottsága a hatóságok előtt	Jóváhagyott javaslatok aránya az összes javaslathoz képest/év	Javaslattételek és végzések
3. Családgondozóváltás	A gondozott család kérésére történő családgondozóváltások aránya/összes családgondozás/év	A vezető tájékoztatása
4. Esetkonferencia	Esetkonferenciák aránya/összes ½ évnél hosszabb családgondozás	Beszámoló
5. Esetkonferenciák látogatottsága	Esetkonferenciákról megfelelő indok nélkül távolmaradó meghívottak aránya/összes meghívott	Esetkonferenciák emlékeztetői
6. Önkéntesen segítséget kérők	Önkéntesen segítséget kérők aránya/összes család	Vezető tájékoztatása
7. Utógondozás	Eredményes utógondozások aránya/összes utógondozás	Statisztika
8. Munkatársak mentálhigiénéje	szupervízióban, esetmegbeszélésen résztvevők aránya (összes munkatárshoz képest)/év	éves beszámoló

7. Ellenőrző lista a protokollok megvalósításához

- A kliens elfogadja a szociális szakember információ nyújtását.
- A kliens az információnyújtás formájával (személyes, telefon, levél, e-mail) elégedett.
- A szolgáltatás rendelkezik internet elérhetőséggel.
- Van adatbázis, megfelelő tájékoztató anyag, kiadvány, nyomtatvány, amiből információt tud nyújtani.

- Van megfelelő helyiség a kliens nyugodt körülmények közötti fogadására.
- Van elegendő idő a probléma megfogalmazására, a tájékoztatás nyújtására.
- A szolgáltatás rendelkezik megfelelő tájékoztató anyaggal, kiadványokkal, nyomtatványokkal.
- Van alternatíva, van mit tanácsolni, van felkínálható lehetőség a kliens által felvetett problémákra.
- A kliens a tanácsadás során elfogadja a számára felkínált, vagy közösen kiválasztott alternatívát.
- Elegendő adat áll rendelkezésre a klienssel történő kapcsolatfelvételhez.
- A kliens aláírásával elfogadja a környezettanulmányban leírtakat.
- A megjelölt határidők betarthatóak.
- A hatóság elfogadja a gyermekjóléti szolgáltatás által készített „Gyermekeink védelmében” című adatlap-rendszer adatlapjait.
- Az igénybevevő elfogadja a szolgáltatás segítségét az ügyintézésben.
- A szakembernek van kompetenciája a kliens kérését illetően.
- Az igénybevevő elfogadja a másik szolgáltatás segítségét (ahová a gyermekjóléti szolgálat irányította).
- Van kiépült ellátórendszer, amelyet a segítő szakember javasolni tud kliensének.
- Megfelelő a tájékoztatás a szolgáltatás elérhetőségéről.
- A szolgálat könnyen kezelhető nyilvántartással rendelkezik.
- A szolgálat nyitvatartási rendje megfelelő.
- Sikerül megtalálni a családot a jelzésben megadott címen. Az esetdossziék vezetése megfelelő.
- A szolgálatnál adottak a terepmunka feltételei.
- A gyermekjóléti szolgálat irattára könnyen kezelhető.
- A családgondozók ismerik és használják az elemző módszereket.
- A jelzőrendszertől kapott információk használhatóak.
- A család elfogadja a gondozási-nevelési tervet.
- A jelzőrendszeri tagokat sikerül bevonni a segítő folyamatba.
- A meghatározott feladatok alkalmasak a gyermek gondjainak megoldására.
- Minden érintett aláírta a gondozási-nevelési tervet.
- A családgondozói feljegyzések megfelelően dokumentálják a gondozási folyamatot.
- A családgondozó a gyermek támogatása érdekében adekvát eszközöket használ.
- A gondozási-nevelési tervben foglaltak a gondozási folyamat során tarthatóak voltak.
- Az érintettek kommunikációja megfelelő volt.
- Sikerült a tervezett segítőket, szakembereket bevonni a folyamatba.
- A család pozitívan értékeli a gondozási folyamatot.
- A résztvevők egyetértenek a családgondozó értékelésével.

- A meghatározott feladatok alkalmasak voltak a problémák megoldására.
- A helyzetértékelésből megállapítható a gyermek veszélyeztetettségének mértéke.
- A jelzések dokumentálása megfelelő módon történik.
- Tarthatóak a határidők. Nincs pontatlan, vagy névtelen jelzés.
- Helyes volt a kialakult állapot krízis-definíciója.
- Hatékony volt a családgondozó eszközválasztása.
- Sikerült gyors segítséget mozgósítani.
- Az esetdossziéban a helyzet dokumentálása megfelelő.
- Az adott településen az észlelő-és jelzőrendszer működése megfelelő.
- Jellemzően a gyermekjóléti szolgálat javaslatára indul a védelembe vételi eljárás.
- A gondozási-nevelési terv megfelelő a veszélyeztetettség megszüntetéséhez.
- A kliens elégedett a segítő munkájával.

8. Mellékletek

8.1. Szakirodalom

-Dr. Révész Magda, Bordás László, Buzsáki Tünde, Gál Antal 2007. GYA Gyermekjóléti Szolgáltatás Irányelv. Kézirat.
-TÁMOP 5.4.1, I. pillér. Vezérfonal a szociális és gyermekjóléti, valamint gyermekvédelmi szolgáltatások szakmai szabályzóinak fejlesztéséhez. Munkaanyag. 2010.
-Segítő munka a gyermekjóléti szolgálatokban 2007. Konszenzus Kiadvány MOGYESZ.
-Kézikönyv a „Gyermekeink védelmében" adatlap rendszer vezetéséhez.
-Gyermekvédelmi Fogalomtár 2009. A Módszertani Gyermekjóléti Szolgálatok Országos Egyesületének kiadványa.
-Módszertani ajánlás a jelzőrendszer működtetéséhez.
-Gyermekvédelmi és gyámügyi Jogszabályok gyűjteménye 2010. Pénzügyi Tájékoztató Iroda Kft.
-Módszertani Gyermekjóléti Szolgálatok Ellenőrzési szempontsor 2003. évi Konszenzus Konferencia.

8.2. Jogszabályok

- A gyermekek védelméről és gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvény
- 15/1998. (IV. 30.) NM rendelet a személyes gondoskodást nyújtó gyermekjóléti, gyermekvédelmi intézmények, valamint személyek szakmai feladatairól és működésük feltételéről
- 149/1997. (IX. 10. Kormányendelet a gyámhatóságokról, valamint a gyermekvédelmi és gyámügyi eljárásról
- 235/1997 (XII.7.) Kormányrendelet Nyilvántartás a gyermekjóléti szolgáltatásban részesülő gyermekről

- A személyes adatok védelméről és a közérdekű adatok nyilvánosságáról szóló 1992. évi LXIII. törvény
-320/2009. (XII. 29.) Kormányrendelet a gyermekjóléti és gyermekvédelmi szolgáltató tevékenység engedélyezéséről, valamint a gyermekjóléti és gyermekvédelmi vállalkozói engedélyről szóló 259/2002. (XII. 18.) Korm. rendelet módosításáról, továbbá egyes szociális tárgyú kormányrendeleteknek a működési engedélyeztetéssel összefüggő módosításáról és hatályon kívül helyezéséről.

8.3. Módszertani útmutató az iskoláztatási támogatás folyósításának felfüggesztésére vonatkozó törvényi és kormányrendeleti szintű szabályokhoz

I. BEVEZETŐ

A törvényi szabályozásról

A családok támogatásáról szóló 1998. évi LXXXIV. törvényt (továbbiakban: Cst.), valamint a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvényt (a továbbiakban: Gyvt.) a tankötelezettség teljesítésével összefüggésben módosító 2010. évi LXVI. törvény (továbbiakban: törvény) 2010. augusztus 30-ai hatállyal bevezette **az iskoláztatási támogatás jogintézményét. Az új jogintézmény célja a tankötelezettség teljesítésének, ezáltal a gyermek helyes irányú fejlődésének elősegítése.** Ennek értelmében „a gyermek nevelésével, iskoláztatásával járó költségekhez az állam havi rendszerességgel járó nevelési ellátást vagy iskoláztatási támogatást (a továbbiakban együtt: családi pótlékot) nyújt.” (Cst. II. fejezet, 6. § (1) bek.)

Ha a gyermek nem teljesíti tankötelezettségét és összegyűlik **10 igazolatlan** órája, az iskola ezt jelzi a jegyzői gyámhatóságnak. A jegyzői gyámhatóság végzésben figyelmezteti a szülőt arra, hogy az adott tanévben mulasztott ötvenedik igazolatlan óra után el fogja rendelni az iskoláztatási támogatás felfüggesztését és ezzel egyidejűleg a gyermek védelembe vételét. Amennyiben a gyermek továbbra sem teljesíti tankötelezettségét és **50 igazolatlan** órája összegyűlik, a jegyzői gyámhatóság – az iskola jelzése alapján – felfüggeszti az iskoláztatási támogatást és védelembe veszi a gyermeket. A jegyzőnek e körben mérlegelési lehetősége nincsen. Az 50 igazolatlan óra automatikusan az iskoláztatási támogatás felfüggesztésével és **a gyermek védelembe vételével jár.**

Az iskoláztatási támogatás felfüggesztése esetén a gyermek után járó iskoláztatási támogatást a települési önkormányzat részére a Magyar Államkincstárban megnyitott családtámogatási folyószámlára utalja át a

kincstár és nem a szülőnek. Az iskoláztatási támogatás felhasználásáról a jegyzői gyámhatóság által kirendelt eseti gondnok gondoskodik. **Egy eseti gondnok egyidejűleg legfeljebb 10 gyermek vonatkozásában láthatja el feladatait.**

Az iskoláztatási támogatás felfüggesztése mellett **továbbra is megmarad a családi pótlék természetbeni formában történő nyújtása a következő esetekben**.

- nem tanköteles gyermek elhanyagolása
- tanköteles gyermeknek az iskolába nem járáson túli egyéb elhanyagolása (nem megfelelő ruháztatása, étkeztetése stb.)

A családi pótlék természetbeni formában történő biztosítását szintén módosította a törvény a következőknek megfelelően.

- nem 1 évre, hanem legfeljebb 6 hónapra lehet elrendelni a természetbeni nyújtást
- nem a családi pótlék legfeljebb 50%-át, hanem **kötelezően a teljes összegét kell természetben nyújtani.**

A törvény felhatalmazása alapján **kormányrendeletben kell szabályozni** a családtámogatási folyószámlán összegyűlt iskoláztatási támogatás felhasználását.

Kormányrendeleti szintű szabályozásról

A 2010. szeptember 16. napjától hatályos, egyes gyermekvédelmi tárgyú kormányrendeletek módosításáról szóló 237/2010. (IX. 13.) kormányrendelet az alábbi rendelkezéseket tartalmazza.
Az iskoláztatási támogatás felfüggesztése **határozatlan időre történik**.
Háromhavonként (3 tanítási hónapot magában foglaló időszakonként) és a tanév végét követően azonban a jegyzői gyámhatóságnak felül kell vizsgálnia, hogy továbbra is indokolt-e a felfüggesztés, azaz a gyermek helyzete rendeződött-e, teljesíti-e tankötelezettségét. A jegyzői gyámhatóság csak akkor szüntetheti meg a felfüggesztést, ha a felülvizsgálattal érintett időszakban a gyermek **egy óráról sem hiányzott igazolatlanul.**

Az iskoláztatási támogatás felfüggesztésének időtartama alatt az iskoláztatási támogatás egy eset kivételével **a családtámogatási folyószámlán gyűlik**. A felfüggesztés megszüntetésekor az összegyűlt iskoláztatási támogatás – az eseti gondnok közreműködésével – természetben kerül a gyermek számára biztosításra. A természetbeni juttatást ekkor sem egyszerre, hanem a felfüggesztés időtartamával megegyező számú hónapra elosztva, részletekben kell nyújtani. A kivételes, egyedi esetet a legrászorultabb, azaz **rendszeres gyermekvédelmi kedvezményben részesülő gyermekek** jelentik. Ha rájuk tekintettel állapították meg az iskoláztatási támogatást, számukra a

felfüggesztés időtartama alatt az iskoláztatási támogatás teljes összegét természetben kell nyújtani.

Az iskoláztatási támogatás **megszüntetését követően a gyermek védelembe vételét** még legalább a felfüggesztés idejével megegyező időtartamig, de legkésőbb a nagykorúság eléréséig fenn kell tartani, **megelőzendő az újbóli tankötelezettség-mulasztást**.

II. A JEGYZŐ, MINT GYÁMHATÓSÁG TEENDŐI A TANKÖTELEZETTSÉG MULASZTÁSÁVAL, AZ ISKOLÁZTATÁSI TÁMOGATÁS FOLYÓSÍTÁSÁNAK FELFÜGGESZTÉSÉVEL ÉS TERMÉSZETBEN TÖRTÉNŐ NYÚJTÁSÁVAL KAPCSOLATBAN

A Cst. 15. § rendelkezése alapján a közoktatási intézmény igazgatójának jelzési kötelezettsége van a gyermek lakó-, vagy tartózkodási helye szerint illetékes jegyző, mint gyámhatóság felé, hogy a tanköteles gyermek kötelező tanórai foglalkozásai tekintetében igazolatlanul mulaszt.
A jelzést a gyermekvédelmi és gyámügyi feladat- és hatáskörök ellátásáról, valamint a gyámhatóság szervezetéről és illetékességéről szóló 331/2006. (XII. 23.) Korm. rendelet 23. § (1) és (13) bekezdés rendelkezései alapján **a gyermek tényleges tartózkodási helye szerint illetékes települési önkormányzat jegyzőjénél kell megtenni**. Amennyiben az intézmény igazgatója előtt nem ismert a gyermek tényleges tartózkodási helye, úgy a jelzést megküldheti a lakó-, vagy tartózkodási hely szerinti jegyzőnek is, aki gondoskodik a jelzés megfelelő szervhez történő eljuttatásáról.
Az 1993. évi LXXIX. tv. 69. § (3) bekezdése alapján a tankötelezettséget magántanulóként teljesítő tanulót valamennyi kötelező tanórai foglalkozás alól fel kell menteni, így az iskoláztatási támogatás folyósítását az ő tekintetükben nem lehet felfüggeszteni.

1. 10 tanóra igazolatlan mulasztása

Az oktatási intézmény igazgatójának első ízben 10 tanóra igazolatlan mulasztását követően kell jelzéssel élnie a gyámhatóság felé.
A gyámhatóságnak végzést kell hoznia, melyben **tájékoztatja** az iskoláztatási támogatásra jogosultat, hogy a tanévben az ötvenedik igazolatlanul mulasztott kötelező tanórai foglalkozást követően

- elrendeli az **iskoláztatási támogatás folyósításának felfüggesztését**, mely a támogatás teljes részét érinti, valamint
- a **gyermeket védelembe veszi** – amennyiben még nincs védelembe véve.

Az iskoláztatási támogatásra jogosult személyéről belföldi jogsegély keretében a Magyar Államkincstárnak a családi pótlékot folyósító regionális igazgatóságától lehet tudomást szerezni – a Gyer. 91/L. § (1)

bekezdése alapján – elektronikus levél útján. Amennyiben a gyámhatóságnak tudomása van arról, hogy több, avagy a támogatásra jogosulttól eltérő személy gyakorolja a szülői felügyeletet, úgy neki(k) is javasolt a végzés megküldése, mivel az igazolatlan mulasztás egy jelentős, a neveléssel összefüggő szülői felügyeletet érintő kérdés.
A gyermek mindenek felett álló érdekét figyelembe véve, valamint hivatkozva a Gyvt. 6. § (2) bekezdésében foglaltakra, **javasoljuk, hogy a végzést a gyermekjóléti szolgálat számára is küldje meg a gyámhatóság**, így a gyermek és családja még az iskoláztatási támogatás folyósításának esetleges felfüggesztése előtt kaphat segítséget a tankötelezettség teljesítéséhez.

Javasoljuk, hogy a végzés indokolási részében **tájékoztassák a jogosultat arról, hogy** – a további mulasztások és az ebből következő szankciók elkerülése érdekében – **segítségnyújtást kaphatnak a gyermekjóléti szolgálattól**.

A jogszabály nem ad lehetőséget arra, hogy a 10 tanóra igazolatlan mulasztását követően hivatalból kérjen tájékoztatást a gyámhatóság, így az esetleges 50 igazolatlanul mulasztott óráról szóló igazolás megérkezéséig a hatóságnak nincs több tennivalója.

2. 50 tanóra igazolatlan mulasztása

2.1 Általános eljárási szabályok

2.1.1 A folyósítás felfüggesztése és a védelembe vétel elrendelése

A közoktatási intézmény igazgatója az 50 tanóra igazolatlan mulasztásának tényét jelzi a gyámhatóságnak, egyúttal tájékoztatja a

- tankötelezettség nem teljesítésének okairól és a
- tankötelezettség teljesítésének előmozdítására vonatkozó javaslatáról.

A gyámhatóság az 50 óra igazolatlan mulasztásának tényét követően **hivatalból megindítja** az iskoláztatási támogatás folyósításának felfüggesztésére és a gyermek védelembe vételére irányuló eljárást, melynek befejezésére és **a döntés meghozatalára 15 munkanapja van**.
Az eljárást attól függetlenül le kell folytatnia, hogy a 10 órás mulasztásról korábban értesítette-e az igazgató a jegyzőt, s végzésben figyelmeztetve lett-e a következményekre a támogatásra jogosult. Az eljárást abban az esetben is el kell kezdeni, ha az 50 órás mulasztásról szóló értesítőhöz az igazgató nem csatolta a fenti két tájékoztató mellékletet.
A mellékleteket az eljárás folyamán be kell szerezni, de amennyiben pótlólagosan sem kerülnek becsatolásra, az nem akadályozza meg a gyámhatóságot a döntés meghozatalában.

A gyámhatóság az iskoláztatási támogatás folyósításának felfüggesztéséről, egyúttal a védelembe vételről nem diszkrecionális jogkörben dönt. **Amennyiben az igazolatlan hiányzások óraszáma eléri az ötvenet, a folyósítás felfüggesztését és a védelembe vételt mérlegelés nélkül, kötelezően el kell rendelni.** Az igazoláson feltüntetett mulasztott órák számának helyességét – az ügyfél egyéb tartalmú nyilatkozata ellenére is – valósnak kell elfogadni, bizonyítást a mulasztott órák tekintetében nem szükséges lefolytatni.
A Ket. 50. § (5) bekezdésében akként rendelkezik, hogy *„törvény előírhatja, hogy a hatóság a határozatát kizárólag valamely bizonyítási eszközre alapozza”*. A Cst. 15. §-ában kimondja, hogy már *a közoktatási intézmény igazgatójának jelzése alapján **el kell rendelni** a gyermek védelembe vételét és a teljes összegű iskoláztatási támogatás folyósításának felfüggesztését*. Mivel **e bizonyítási eszközt a Cst. megkérdőjelezhetetlenné teszi**, így nem szükséges egyéb bizonyítási eszköz igénybevétele.

A jegyzői gyámhatóság eljárását alapvetően az fogja meghatározni, hogy a gyermek **rendszeres gyermekvédelmi kedvezményre jogosult-e vagy sem, valamint, hogy a gyermeket már védelembe vették-e vagy sem**. Az iskola jelzésének beérkezését követően tehát ezekről kell először meggyőződnie a jegyzőnek, ez fogja az eljárás további menetét meghatározni. Jelen 2.1. pontban az általános szabályokat ismertetjük, tehát azokat a rendelkezéseket, amelyeket rendszeres gyermekvédelmi kedvezményre jogosult és arra nem jogosult gyermekek esetén is alkalmazni kell. Külön feltüntetésre kerülnek továbbá a védelembe vétellel kapcsolatos tudnivalók.

A folyósítást határozatlan időre kell felfüggeszteni, annak kezdő időpontja a döntés hónapját követő második hónap első napja. A támogatást – a részére megküldött jogerős döntés alapján – a Magyar Államkincstárnak a családi pótlékot folyósító regionális igazgatósága a helyi önkormányzat családtámogatási folyószámlájára fogja utalni. Amennyiben az önkormányzatnak még nincs ilyen folyószámlája, úgy az első iskoláztatási támogatás folyósítását felfüggesztő jogerős döntéshez csatolni kell a megnyitáshoz szükséges *számla törzsadat bejelentő nyomtatványt* és a *jegyző aláírási címpéldányát*. Értelemszerűen az iskoláztatási támogatás folyósításának felfüggesztésével érintett további kiskorúak ügyeiben nem szükséges e mellékletek csatolása.
Fennálló védelembe vétel esetén a jogerős határozatot közölni kell a családgondozóval, egyúttal fel kell hívni, hogy a felülvizsgált egyéni gondozási-nevelési tervet 22 munkanapon belül küldje meg a gyámhatóság részére.

A támogatás folyósításának felfüggesztéséről szóló **határozat 5 munkanapon belül fellebbezhető meg**, s azt **10 munkanapon belül bírálja el** a megyei közigazgatási hivatal szociális és gyámhivatala.

A másodfokú eljárásban vizsgálható, hogy a mulasztott órák száma, illetve a mulasztás ténye megfelel-e az igazolásban foglaltaknak, de – a két bekezdéssel fentebb leírtak alapján – ezt is csak oly módon javasolt megtenni, hogy a szociális és gyámhivatal egy újabb, 8 napon belül kiállítandó igazolás megküldését kéri a közoktatási intézmény igazgatójától.
A szociális és gyámhivatalnak másodfokú döntésében rendelkeznie kell – a Gyer. 91/G. § (3) bekezdése alapján a határozata kelte függvényében meghatározott – új, folyósítást felfüggesztő időpontról. E szabály a Gyer. 91/I. § (4) bekezdésében azzal egészül ki, hogy új felülvizsgálati időpontot is kell szabni, azonban a felülvizsgálat előre látható időpontja (lásd 2.1.2 fejezet) az igazgató jelzésének dátumától függ, így az – helyes időpont-megállapítás esetén – nem módosítható.

2.1.2 A folyósítás felfüggesztésének felülvizsgálata

Az iskoláztatási támogatás folyósításának felfüggesztését csak hivatalból lehet felülvizsgálni, s csak az alábbi esetekben.

1. 3 tanítási hónapot magában foglaló időszakonként, azzal, hogy a felülvizsgálattal érintett időszak első napja a közoktatási intézmény igazgatója, 50 igazolatlan órát jelző dokumentumának keltét követő nap
2. a tanév lezárását követő 22 munkanapon belül
3. ha a gyermek a másik szülő szülői felügyelete vagy gyámság alá kerül
4. ha a gyermek rendszeres gyermekvédelmi kedvezményre (rgyk.) való jogosultságát megállapították vagy megszüntették
5. illetékességváltozás esetén

A felülvizsgálat idejét az 1-2 pont alapján a határozatban legalább hónapos pontossággal rögzíteni kell.
A felülvizsgálat folyamán az igazolatlan mulasztás tényét, valamint az egyéb, felfüggesztést meghatározó okokat kell vizsgálni, melyek a 2.1.3 fejezet 2. és 3. pontjában vannak feltüntetve.
A felülvizsgálati eljárás tartalmát nem rgyk-s és újonnan rgyk-ban részesülő gyermek esetén a 2.2.1 fejezet, rgyk-s gyermek esetén a 2.3.1 fejezet tartalmazza.

2.1.3 A felülvizsgálat eredményeként a folyósítás felfüggesztésének megszüntetése

Meg kell szüntetni a felfüggesztést, ha

1. a felülvizsgálattal érintett időszakban kötelező tanórai foglalkozást **igazolatlanul nem mulasztott**, vagy
2. a gyermek **tankötelezettsége megszűnt**, vagy
3. a **gyermek védelembe vételét** családbafogadása, ideiglenes hatályú elhelyezése, nevelésbe vétele, szabadságvesztésének, javítóintézeti nevelésének elrendelése miatt **meg kell szüntetni**.

Itt jegyezzük meg, hogy habár a felfüggesztést az utóbb engedélyezett családbafogadás és utóbb elrendelt ideiglenes hatályú elhelyezés esetén – a „tiszta lappal indulás" lehetőségét megadva – meg kell szüntetni, ez nem jelenti azt, hogy e két gyermekvédelmi gondoskodási forma fennállása esetén a későbbiekben ne lehetne a támogatás folyósítását (50 igazolatlanul mulasztott kötelező tanórai foglalkozást követően) felfüggeszteni. Tehát **mind családbafogadott, mind a más okból gyámság alatt álló** – ide nem értve a gyermekvédelmi gyámságot – **gyermek tekintetében lehet alkalmazni a védelembe vételt és a támogatás folyósításának felfüggesztését**.

2.1.4 Teendők megszüntetés esetén

Tankötelezettség megszűnésének esetében a családtámogatási folyószámlán összegyűlt iskoláztatási támogatásnak egy összegben, a gyermek, fiatal felnőtt számára természetbeni formában történő nyújtását kell elrendelni.
A 2.1.3 fejezet 3. pontja alá tartozó, **védelembe vétel megszüntetése eseteiben** a családtámogatási folyószámlán összegyűlt iskoláztatási támogatásnak

- gyámhatósági fenntartásos betétben való elhelyezése érdekében a gyámhivatalt kell megkeresni, vagy
- egy összegben, a gyermek, fiatal felnőtt számára természetbeni formában történő nyújtását kell elrendelni.

Tankötelezettség megszűnése és védelembe vétel megszüntetése esetében is az összegyűlt támogatás természetbeni folyósításának módjáról ki kell kérni a gyermek/fiatal felnőtt, valamint a törvényes képviselő véleményét – kivéve, ha a gyermek/fiatal felnőtt tankötelezettsége megszűnésekor saját jogán volt jogosult a családi pótlékra.

Amennyiben a felgyülemlett iskoláztatási támogatás nem gyámhatósági fenntartásos betétben kerül elhelyezésre, úgy eseti gondnokot kell kirendelni a felhasználás biztosítása érdekében, s mind a tankötelezettség megszűnése, mind a védelembe vétel megszüntetése esetében a felhalmozott támogatás teljes összegét, egyben kell kifizetni az eseti gondnok részére.
A kifizetést követő 3 hónapon belül gondoskodik az eseti gondnok a határozatban szereplő módon történő felhasználásról, s a felhasználást követő 5 munkanapon belül köteles elszámolni a gyámhatóságnak, aki az elszámolást követően menti fel tisztségéből. (lásd 2.4.2 fejezet 1. pontja) Tehát az eseti gondnok ilyen esetekben csak egy ízben fog elszámolást benyújtani.

A támogatás eseti gondnok általi felhasználásának módja a Gyer. 91/B. § (7) és 91/H. § (1) bekezdések alapján kell hogy történjen, így az iskoláztatási támogatás különösen az alábbiakra használható fel.

- ruházat, tanszer, élelmiszer, gyógyszer, gyógyászati segédeszköz, tanulóbérlet, a gyermek korának megfelelő készségfejlesztő eszközök természetbeni biztosítására
- a gyermek lakhatási feltételeinek megteremtése érdekében közüzemi díjak kifizetésére, ideértve a hitelintézettel kötött lakáscélú kölcsönszerződésből, illetve abból átváltott szabad felhasználású kölcsönszerződésből eredő törlesztőrészletet, feltéve, hogy a családnak járó más támogatásokból ezek nem fedezhetők
- gyermekétkeztetés térítési díjának befizetésére
- a gyermek szabadideje hasznos eltöltésére
- tankötelezettség megszűnése és védelembe vétel megszüntetése esetében (2.1.3 fejezet 2. és 3. pontja) a választható módok kiegészülnek a fiatal felnőtt életkezdését segítő képzés, tanfolyam díjához való hozzájárulással (Gyer. 91/J. § (5) bekezdés)

A módok meghatározásakor figyelemmel kell lenni a család jövedelmi és vagyoni helyzetére, a gyermek tényleges szükségleteire, a törvényes képviselő, a korlátozottan cselekvőképes gyermek, a gyermekjóléti szolgálat és a közoktatási intézmény véleményére, továbbá a családnak járó szociális és gyermekvédelmi ellátásokra, támogatásokra, valamint azok céljára. **A felfüggesztett iskoláztatási támogatás nem fordítható a család számára egyéb jogcímen nyújtható szociális és gyermekvédelmi ellátások, támogatások kiváltására.**

Az eseti gondnokkal kapcsolatos szabályok a 2.4 fejezetben vannak részletezve.

A folyósítás felfüggesztésének megszüntetéséről szóló határozat jogerős példányát meg kell küldeni a Magyar Államkincstár családi pótlékot folyósító regionális igazgatósága részére.

2.2 Az iskoláztatási támogatás folyósításának felfüggesztése rendszeres gyermekvédelmi kedvezményben nem részesülő gyermek esetén

A gyámhatóság az 50 igazolatlanul mulasztott tanóráról szóló értesítés kézhezvételét követően haladéktalanul megkeresi a gyermekjóléti szolgálatot, hogy 10 munkanapon belül vegye fel a kapcsolatot a családdal, egyúttal megküldi az igazgató jelzéséhez csatolt mellékleteket is.

Védelembe nem vett gyermek esetén a védelembe vételi eljárást követően egy határozatban el kell rendelni a védelembe vételt és az iskoláztatási támogatás folyósításának felfüggesztését.

Védelembe vett gyermek esetében mindössze a gyermekjóléti szolgálatot kell megkeresni (csatolva az iskola által megküldött 2 darab mellékletet), ezt követően el lehet rendelni a folyósítás felfüggesztését. A határozat meghozatala előtt nem kell meghallgatni sem a támogatásra jogosult személyt, sem a törvényes képviselőt, sem a kiskorút.

A határozatnak tartalmaznia kell – a szokásos Gyer. 14. §-ban és védelembe vétel esetén Gyer. 87. §-ban foglaltakon túl – az alábbiakat.

1. az iskoláztatási támogatásra jogosult szülő vagy más törvényes képviselő személyazonosító adatait, az iskoláztatási támogatást folyósító szerv megnevezését
2. az iskoláztatási támogatás felfüggesztésének kezdő időpontját
3. a védelembe vétel elrendelését, ha erre korábban nem került sor
4. a gyermekjóléti szolgálat és a közoktatási intézmény igazgatójának felkérését a gyermek tankötelezettsége teljesítésének előmozdítására
5. a felülvizsgálat időpontját
6. a szülő vagy más törvényes képviselő tájékoztatását az igénybe vehető szociális és gyermekvédelmi ellátásokról, támogatásokról, valamint azok igénybevételének módjáról
7. a szülő vagy más törvényes képviselő tájékoztatását arról, hogy az iskoláztatási támogatás felfüggesztése megszüntetésének feltétele a gyermek tankötelezettségének teljesítése
8. a szülő vagy más törvényes képviselő tájékoztatását arról, hogy
    a. az iskoláztatási támogatás felfüggesztése a döntést követő második hónap első napján kezdődik meg
    b. az iskoláztatási támogatás felfüggesztésének megszüntetése esetén a megszüntetést követő második hónapra járó iskoláztatási támogatás kerül ismételten a jogosult számára folyósításra

2.2.1 Felülvizsgálat

A felülvizsgálati eljárás folyamán a közoktatási intézmény igazgatójától és a családgondozótól kell a folyósítás felfüggesztésének eredményéről, a szülő és a gyermek együttműködéséről tájékoztatást kérni, tárgyalást – hacsak nem kell a védelembe vételt is felülvizsgálni – nem kell tartani.
A közoktatási intézmény igazgatója tájékoztatójának tartalmaznia kell az igazolatlanul mulasztott tanórák számát és azt, hogy milyen intézkedésekkel segítette elő a gyermek tankötelezettségének teljesítését. Utóbbi kérdés tekintetében a gyermekjóléti szolgálat családgondozóját is meg kell keresni.

A felülvizsgálat három féle döntést eredményezhet.

1. Amennyiben a vizsgált időszakban igazolatlan mulasztás nem történt, úgy meg kell szüntetni a felfüggesztést, s a továbbiakban a 2.2.1.1 pontban leírtak szerint kell eljárni.
2. Amennyiben történt legalább egy óra igazolatlan mulasztás, úgy

a. a folyósítást változatlanul továbbra is fel kell függeszteni, vagy
b. természetbeni formában kell nyújtani az iskoláztatási támogatást, ha a gyermek időközben rendszeres gyermekvédelmi kedvezményre lett jogosult (2.2.1.2 pont).

2.2.1.1 Teendő a felülvizsgálati időszakban igazolatlanul nem mulasztó kiskorú esetében

A gyámhatóságnak meg kell keresnie a gyermekjóléti szolgálatot, hogy 10 munkanapon belül készítse el a gyermek részére felhalmozott támogatási összeg felhasználására vonatkozó pénzfelhasználási tervet, egyúttal tegyen javaslatot az eseti gondnok személyére. A terv és a javaslat beérkeztét követően tárgyalást kell tartani, melyre idézni kell a gyermeket gondozó törvényes képviselőt, s értesíteni kell a korlátozottan cselekvőképes gyermeket, a gyermekjóléti szolgálatot, a kirendelt családgondozót, a közoktatási intézmény igazgatóját, szükség esetén a jelzőrendszer más tagját, aki a család körülményeit behatóbban ismeri.

A határozat tartalma a Gyer. 14. §-ában foglaltak mellett ki kell hogy egészüljön

- a támogatás pénzfelhasználási tervre alapított felhasználásának módjával,
- az eseti gondnok kirendelésével, díjazásával, elszámolásával és felmentésével kapcsolatos rendelkezésekkel,
- a törvényes képviselő arra való kötelezésével, hogy működjön együtt az eseti gondnokkal,
- a törvényes képviselő arról való tájékoztatásával, hogy a támogatás pénzbeli folyósítására a felfüggesztés megszüntetését követő második hónaptól kerül sor,
- a törvényes képviselő arról való tájékoztatásával, hogy a védelembe vétel továbbra is fenn fog állni legalább annyi ideig, ameddig a támogatás folyósítása fel volt függesztve, legfeljebb azonban a nagykorúságig. Az erről való tájékoztatástól el kell tekinteni abban az esetben, ha a támogatás felfüggesztését azért kellett megszüntetni, mert a gyermek tankötelezettsége megszűnt, vagy a gyermek védelembe vételét családbafogadása, ideiglenes hatályú elhelyezése, nevelésbe vétele, szabadságvesztésének, javítóintézeti nevelésének elrendelése miatt meg kell szüntetni.

A gyámhatóságnak a Gyer. 91/G. § (6) és 91/N. § (7) bekezdés rendelkezései alapján a családtámogatási folyószámlán felgyülemlett iskoláztatási támogatás havi részleteit a felfüggesztés időtartamával megegyező hónapig, minden hó 5. napjáig kell az eseti gondnok részére kifizetnie. Az eseti gondnok természetben biztosítja a támogatást a kiskorúnak.

2.2.1.2 Teendő az időközben rendszeres gyermekvédelmi kedvezményre jogosulttá váló kiskorú esetében

A nem rgyk-s és rgyk-s gyermekek között alapvető különbség, hogy a felfüggesztett támogatást előbbi esetben elkülönítetten kell gyűjteni, míg utóbbi esetben havonta természetben kell biztosítani eseti gondnok útján.
Ha a felülvizsgálattal érintett időszakban a gyermek rgyk-s lett, a felülvizsgálat folyamán a gyámhatóságnak meg kell keresnie a gyermekjóléti szolgálatot, hogy 10 munkanapon belül készítse el a gyermek részére felhalmozott támogatási összeg felhasználására vonatkozó pénzfelhasználási tervet, egyúttal tegyen javaslatot az eseti gondnok személyére. A terv és a javaslat beérkeztét követően tárgyalást kell tartani, melyre idézni kell a gyermeket gondozó törvényes képviselőt, s értesíteni kell a korlátozottan cselekvőképes gyermeket, a gyermekjóléti szolgálatot, a kirendelt családgondozót, a közoktatási intézmény igazgatóját, szükség esetén a jelzőrendszer más tagját, aki a család körülményeit behatóbban ismeri.

A határozat tartalma a Gyer. 14. §-ában foglaltak mellett ki kell hogy egészüljön

- a támogatás pénzfelhasználási tervre alapított felhasználásának módjával,
- az eseti gondnok kirendelésével, díjazásával, elszámolásával és felmentésével kapcsolatos rendelkezésekkel,
- a törvényes képviselő arra való kötelezésével, hogy működjön együtt az eseti gondnokkal.

2.3 Az iskoláztatási támogatás folyósításának felfüggesztése rendszeres gyermekvédelmi kedvezményben részesülő gyermek esetén

A gyámhatóság az 50 igazolatlanul mulasztott tanóráról szóló értesítés kézhezvételét követően haladéktalanul megkeresi a gyermekjóléti szolgálatot, hogy

- 10 munkanapon belül vegye fel a kapcsolatot a családdal, egyúttal megküldi az igazgató jelzéséhez csatolt mellékleteket is,
- készítse el a felfüggesztett iskoláztatási támogatás felhasználására vonatkozó pénzfelhasználási tervet,
- tegyen javaslatot az eseti gondnok személyére és
- védelembe nem vett gyermek esetén küldje meg a szükséges iratokat.

A gyermekjóléti szolgálattól megérkezett iratok kézhezvételét követően – függetlenül attól, hogy a gyermek védelembe van-e véve – tárgyalást kell tartani, melyre idézni kell a gyermeket gondozó törvényes képviselőt, s értesíteni kell a korlátozottan cselekvőképes gyermeket, a gyermekjóléti szolgálatot, védelembe vett gyermek esetén a kirendelt családgondozót, a

közoktatási intézmény igazgatóját, szükség esetén a jelzőrendszer más tagját, aki a család körülményeit behatóbban ismeri.

A tárgyalást – és védelembe nem vett gyermek esetében a védelembe vételi tárgyalást, melyet javasolt egy időben megtartani a támogatás folyósításának felfüggesztése okán tartott tárgyalással – követően el kell rendelni a folyósítás felfüggesztését. Védelembe nem vett gyermek esetén a védelembe vételt ugyanebben a határozatban kell elrendelni.

A folyósítás felfüggesztése – eltérően a rendszeres gyermekvédelmi kedvezményben nem részesülő kiskorú esetétől – azt fogja eredményezni, hogy a támogatást a kiskorú – hátrányos helyzetére tekintettel – havonta természetben fogja megkapni a kirendelt eseti gondnok által.

A határozatnak tartalmaznia kell – a szokásos Gyer. 14. §-ban és védelembe vétel esetén Gyer. 87. §-ban foglaltakon túl – az alábbiakat.

1. az iskoláztatási támogatásra jogosult szülő vagy más törvényes képviselő személyazonosító adatait, az iskoláztatási támogatást folyósító szerv megnevezését
2. az iskoláztatási támogatás felfüggesztésének kezdő időpontját
3. a pénzfelhasználási terv alapján a felfüggesztett iskoláztatási támogatás felhasználásának módját
4. az iskoláztatási támogatás természetbeni felhasználását biztosító eseti gondnok kirendelését, feladatát, valamint tájékoztatását a díjazására, az elszámolására és a felmentésére vonatkozó rendelkezésekről
5. a szülő vagy más törvényes képviselő kötelezését az eseti gondnokkal való együttműködésre
6. a védelembe vétel elrendelését, ha erre korábban nem került sor
7. a gyermekjóléti szolgálat és a közoktatási intézmény igazgatójának felkérését a gyermek tankötelezettsége teljesítésének előmozdítására
8. a felülvizsgálat időpontját
9. a szülő vagy más törvényes képviselő tájékoztatását az igénybe vehető szociális és gyermekvédelmi ellátásokról, támogatásokról, valamint azok igénybevételének módjáról
10. a szülő vagy más törvényes képviselő tájékoztatását arról, hogy az iskoláztatási támogatás felfüggesztése megszüntetésének feltétele a gyermek tankötelezettségének teljesítése
11. a szülő vagy más törvényes képviselő tájékoztatását arról, hogy
    a. az iskoláztatási támogatás felfüggesztése a döntést követő második hónap első napján kezdődik meg
    b. az iskoláztatási támogatás felfüggesztésének megszüntetése esetén a megszüntetést követő második hónapra járó iskoláztatási támogatás kerül ismételten a jogosult számára folyósításra

A családtámogatási folyószámlára érkező iskoláztatási támogatást a gyámhatóságnak havonta kell kifizetnie a kirendelt eseti gondnoknak, aki a pénzfelhasználási tervben rögzítettek szerint költi el az összeget és számol el róla a következő hónap 5. napjáig.

2.3.1 Felülvizsgálat

A felülvizsgálat folyamán tájékoztatást kell kérni a közoktatási intézmény igazgatójától arról, hogy a felülvizsgálattal érintett időszakban a gyermek hány kötelező tanórai foglalkozást mulasztott igazolatlanul és a közoktatási intézmény milyen intézkedésekkel segítette elő a gyermek tankötelezettségének teljesítését. Továbbá tájékoztatást kell kérni a családgondozótól és a kirendelt eseti gondnoktól a támogatás természetbeni folyósításának eredményéről, illetve a családgondozótól arról, hogy a felülvizsgálattal érintett időszakban miképpen segítette elő a gyermek tankötelezettségének teljesítését.
A Gyer. 91/Q. § (1) c) pontja alapján értesíteni kell a gyermekjóléti szolgálatot, hogy amennyiben az iskoláztatási támogatás felhasználási módjának megváltoztatását szükségesnek tartja, 10 munkanapon belül gondoskodjon az új pénzfelhasználási terv elkészítéséről és megküldéséről – időtakarékosság végett erre a családgondozótól kért tájékoztatás keretében javasolt kitérni.

A felülvizsgálat a következő döntések valamelyikét hozhatja.

1. Amennyiben a vizsgált időszakban igazolatlan mulasztás nem történt, úgy meg kell szüntetni a felfüggesztést.
2. Amennyiben történt legalább egy óra igazolatlan mulasztás, úgy
    a. ha a rendszeres gyermekvédelmi kedvezményre való jogosultsága megszűnt, az iskoláztatási támogatás további felfüggesztését kell elrendelni azzal, hogy az iskoláztatási támogatást a családtámogatási folyószámlán kell gyűjteni – ezáltal megszűnik a havi, természetben folyósított ellátás –, vagy
    b. az iskoláztatási támogatás változatlan módon történő további felfüggesztését kell elrendelni, vagy
    c. az iskoláztatási támogatás további felfüggesztését – az új pénzfelhasználási terv alapján – a felhasználási módjának és szükség esetén az eseti gondnok személyének megváltoztatásával kell elrendelni.

2.3.1.1 Teendő a felülvizsgálati időszakban igazolatlanul nem mulasztó kiskorú esetében

Mivel az rgyk-s gyermek természetben eddig is kapta a támogatást, így nem halmozódott fel pénz a családtámogatási számlán. Így nem kell pénzfelhasználási módot meghatározni, eseti gondnokot rendelni, szülői kötelezést kibocsájtani – szemben az igazolatlanul nem mulasztó, nem rgyk-s gyermekek felülvizsgálatakor teendőkkel –, hanem mindössze arról

kell tájékoztatni a törvényes képviselőt, hogy **a védelembe vétel továbbra is fenn fog állni legalább annyi ideig, ameddig a támogatás folyósítása fel volt függesztve**, legfeljebb azonban a gyermek nagykorúságáig. Az erről való tájékoztatástól el kell tekinteni abban az esetben, ha a támogatás felfüggesztését azért kellett megszüntetni, mert a gyermek tankötelezettsége megszűnt, vagy a gyermek védelembe vételét családbafogadása, ideiglenes hatályú elhelyezése, nevelésbe vétele, szabadságvesztésének, javítóintézeti nevelésének elrendelése, miatt meg kell szüntetni.

Javasoljuk, hogy a jegyzői gyámhatóság a Gyvt. 68. § (5) b) pont szerinti – **eredménytelen védelembe vétel miatti – értesítési kötelezettségének** teljesítése során jelezze a gyámhivatal számára, ha a védelembe vétel fenntartásának oka a korábbi igazolatlan mulasztások megléte, azonban újabb iskolai mulasztásról már nincs tudomása.

2.3.1.2 Teendő az időközben a rendszeres gyermekvédelmi kedvezményre való jogosultságot elvesztő kiskorú esetében

Mivel a gyermek a továbbiakban nem jogosult rgyk-ra, így nem kaphatja havonta természetben az iskoláztatási támogatást. Ilyenkor az eseti gondnokot a 2.4.2 fejezet 2. pontjában leírt eljárás szerint kell felmenteni.

2.4 Az eseti gondnok kirendelésével, elszámolásával és felmentésével kapcsolatos teendők

Az iskoláztatási támogatás folyósításának felfüggesztésére irányuló eljárásokban eseti gondnok közreműködésére azon esetekben van szükség, mikor a támogatás természetbeni nyújtására sor kerül, tehát abban az esetben, ha a gyermek rgyk-ra jogosult, valamint ha a felhalmozott iskoláztatási támogatást a felfüggesztés megszüntetését követően havonta, vagy egy alkalommal, természetben biztosítani kell.
Azon esetekben nem kell eseti gondnokot kirendelni, mikor a támogatás felfüggesztésével érintett kiskorú nem, vagy már nem jogosult rendszeres gyermekvédelmi kedvezményre.

2.4.1 Az eseti gondnok kirendelése

A gyermek, illetve fiatal felnőtt részére a gyámhatóság – figyelemmel korára, egyéni szükségleteire és az ítélőképessége birtokában lévő gyermek véleményére – a Gyer. 68/C. § (1) bekezdése alapján eseti gondnokot rendel, mely döntést az iskoláztatási támogatás folyósításának felfüggesztéséről szóló határozatába foglalja.

Eseti gondnokul elsősorban
- a gyermek arra alkalmas más közeli hozzátartozóját,
- az iskolai gyermek- és ifjúságvédelmi felelőst,

- a védőnőt,
- a családsegítő szolgálat vagy a gyermekjóléti szolgálat családgondozóját,
- az átmeneti gondozást nyújtó intézmény családgondozóját, szakmai munkakörben foglalkoztatott alkalmazottját – amennyiben a gyermek családok, vagy gyermekek átmeneti otthonában tartózkodik –, vagy
- a polgármesteri hivatal – nem gyermekvédelmi, illetve gyámhatósági feladatokat ellátó – ügyintézőjét rendeli ki.

A gyermekjóléti szolgálat, illetve az átmeneti gondozást nyújtó intézmény családgondozói közül lehetőség szerint olyan személyt kell eseti gondnokul kirendelni, aki a védelembe vétel során nem gondozza a családot.

Az eseti gondnokot tevékenységéért munkadíj nem illeti meg, indokolt és számlával igazolt kiadásainak költségét azonban az őt kirendelő jegyző – nem a családi pótlék, hanem a helyi önkormányzat költségvetése terhére – megtéríti. A költségtérítés mértéke havonta nem haladhatja meg az adott gyermek után járó családi pótlék összegének 10%-át.

Egy eseti gondnok egyidejűleg legfeljebb tíz gyermek vonatkozásában gondoskodhat a családi pótlék természetbeni formában történő biztosításáról – legyen az akár nevelési ellátás, akár iskoláztatási támogatás.

2.4.2 Az eseti gondnok elszámolása és felmentése

Az eseti gondnok elszámolásra van kötelezve. Az elszámolás benyújtása és ellenőrzése tekintetében két esetet különböztetünk meg.

1. Kirendelésére abban az esetben került sor, ha a gyermek **tankötelezettsége megszűnt**, vagy a gyermek **védelembe vételét** jelen útmutató 2.1.3 fejezet 3. pontja alá tartozó esetek valamelyike miatt **kellett megszüntetni**.
Ilyenkor az eseti gondnoknak csak egy ízben kell elszámolnia, melyet a Gyer. 91/J. § (8) bekezdése alapján a kifizetett támogatás felhasználást követő 5 munkanapon belül köteles megtenni a gyámhatóság felé, aki az elszámolást követően menti fel tisztségéből. (lásd 2.1.4 fejezet)
Az **elszámolás** elfogadásának formája **határozat**, s a **felmentés** is **határozatban** történik; a két döntés egybefoglalható.
Az elszámolásról szóló határozatnak tartalmaznia kell a folyósított támogatás összegét, mint bevételt, valamint a felhasznált összeget, mint kiadást.

Amennyiben illetékességváltozás miatt az eseti gondnokot fel kell menteni, a 2.5 fejezetben foglaltak szerint kell eljárni.

2. Kirendelésére rgyk-s gyermeket illető iskoláztatási támogatás folyósításának felfüggesztése – ebből következően a havonként történő természetbeni folyósítás – okán, vagy olyan nem rgyk-s gyermek tekintetében került sor, akinek a folyósítás-felfüggesztés megszüntetésére igazolatlan mulasztás hiányában, illetékességváltozás, a másik szülőnél történt elhelyezés, vagy gyámság alá kerülés miatt került sor – ezáltal szintén havonta kell természetben folyósítani a támogatást.

A Gyer. 91/D. § (8)-(10) bekezdés rendelkezései alapján az eseti gondnok az adott hónapban részére kifizetett családi pótlék felhasználásáról a következő hónap ötödik napjáig számol el az őt kirendelő gyámhatóságnak. A gyámhatóság határozatban elfogadja az eseti gondnok elszámolását, ha az a pénzfelhasználási tervnek és a valóságnak megfelel.
Az elszámolásról szóló határozatnak tartalmaznia kell a folyósított támogatás összegét, mint bevételt, valamint a felhasznált összeget, mint kiadást.

Ha a gyámhatóság azt állapítja meg, hogy az eseti gondnok elszámolása a valóságnak nem felel meg, vagy a családi pótléknak a pénzfelhasználási tervben foglaltaktól eltérő felhasználása miatt a gyermeket vagy családját kár érte, az eseti gondnokot határozatával haladéktalanul felmenti és gondoskodik a gyermek, fiatal felnőtt számára új eseti gondnok kirendeléséről.

A gyámhatóság az eseti gondnokot a részére utolsó alkalommal kifizetett családi pótlékkal történt elszámolás elfogadását követően menti fel, határozatban.

Amennyiben illetékességváltozás miatt az eseti gondnokot fel kell menteni, a 2.5 fejezetben foglaltak szerint kell eljárni.

2.5 Intézkedések illetékességváltozás esetén

Az iskoláztatási támogatás folyósításának felfüggesztését a Gyer. 91/J. § (1) e) pontja alapján illetékességváltozás esetén felül kell vizsgálni. A felülvizsgálatot az iratanyag megérkeztét követően haladéktalanul el kell végezni.
Az illetékesség megszűnésével érintett gyámhatóság az iratanyagot végzésben teszi át, melyben egyúttal fel lehet hívni az eseti gondnokot elszámolása benyújtására.

A Gyer. 91/D. § (6) és (7) bekezdései alapján illetékességváltozás esetén a Magyar Államkincstárnak a családi pótlékot folyósító regionális igazgatósága első alkalommal az illetékességváltozásról szóló értesítés kézhezvételét követő második hónapra járó családi pótlékot utalja az illetékessé vált települési önkormányzat családtámogatási folyószámlájára. Ez az idő elég az újonnan illetékes gyámhatóság

számára, hogy a felülvizsgálatot lefolytassa, eseti gondnokot rendelhessen és – amennyiben még nincs családtámogatási folyószámlája – megnyithassa a kincstári számlát.
A korábban illetékes gyámhatóságnak gondoskodnia kell az illetékessége szerinti családtámogatási folyószámlára utalt családi pótléknak és a korábbi eseti gondnok elszámolása eredményeként esetlegesen visszafizetett összegnek az újonnan kirendelt eseti gondnok felé történő kifizetéséről.

Az újonnan kirendelt eseti gondnok az előző illetékes gyámhatóságtól átvett összegről az őt kirendelő gyámhatóságnak számol el, tehát **az eseti gondnok mindig csak az őt kirendelő hatóságnak tartozik elszámolással**.

2.5.1 Teendők a rendszeres gyermekvédelmi kedvezményben nem részesülő gyermek esetén

Amennyiben az iskoláztatási támogatás felfüggesztése alatt szűnik meg a gyámhatóság illetékessége, úgy haladéktalanul

- megküldi az ügyben keletkezett iratokat az illetékessé vált gyámhatóságnak és
- értesíti az illetékességváltozásról a Magyar Államkincstárnak az iskoláztatási támogatást folyósító regionális igazgatóságát.

Amennyiben az iskoláztatási támogatás felfüggesztésének megszüntetését követően, a családtámogatási folyószámlán összegyűlt iskoláztatási támogatás természetbeni formában történő nyújtásának időtartama alatt szűnik meg a gyámhatóság illetékessége, úgy haladéktalanul

- felhívja a kirendelt eseti gondnokot az elszámolásra,
- megküldi az ügyben keletkezett iratokat az iskoláztatási támogatás felfüggesztésére illetékessé vált gyámhatóságnak,
- értesíti az illetékességváltozásról a Magyar Államkincstárnak az iskoláztatási támogatást folyósító regionális igazgatóságát.

A gyámhatóság az eseti gondnokot az elszámolás elfogadását követően határozatával felmenti, és döntését közli az illetékessé vált gyámhatósággal – az elszámolásról és a felmentésről szóló határozatok egy döntésbe is foglalhatók. **A megmaradt támogatás összegét át kell utalni az új jegyző önkormányzatának kincstári számlájára, aki gondoskodik az új eseti gondnok részére történő kifizetésről.** Egyéb úton is lehetséges az új eseti gondnok részére történő kifizetés – például postai kézbesítés, azonban a postaköltség az önkormányzatot terheli.

2.5.2 Teendők a rendszeres gyermekvédelmi kedvezményben részesülő gyermek esetén

Ha megszűnik a gyámhatóság illetékessége az iskoláztatási támogatás felfüggesztése alatt, úgy haladéktalanul

- felhívja a kirendelt eseti gondnokot az elszámolásra,
- megküldi az ügyben keletkezett iratokat az iskoláztatási támogatás felfüggesztésére illetékessé vált gyámhatóságnak,
- értesíti az illetékességváltozásról a Magyar Államkincstárnak az iskoláztatási támogatást folyósító regionális igazgatóságát.

A gyámhatóság az eseti gondnokot az elszámolás elfogadását követően határozatával felmenti, és döntését közli az illetékessé vált gyámhatósággal – az elszámolásról és a felmentésről szóló határozatok egy döntésbe is foglalhatók. **A megmaradt támogatás összegét át kell utalni az új jegyző önkormányzatának kincstári számlájára, aki gondoskodik az új eseti gondnok részére történő kifizetésről.** Egyéb úton is lehetséges az új eseti gondnok részére történő kifizetés – például postai kézbesítés, azonban a postaköltség az önkormányzatot terheli.

III. A GYERMEKJÓLÉTI SZOLGÁLTATÓ TEENDŐI A TANKÖTELEZETTSÉG MULASZTÁSÁVAL, AZ ISKOLÁZTATÁSI TÁMOGATÁS FOLYÓSÍTÁSÁNAK FELFÜGGESZTÉSÉVEL ÉS TERMÉSZETBEN TÖRTÉNŐ NYÚJTÁSÁVAL KAPCSOLATBAN

Az iskoláztatási támogatás felfüggesztésére vonatkozó új szabályozás értelmében - **a fokozatosság elvének figyelembe vételével** – a gyermekjóléti szolgálat a családdal való együttműködés keretében, az 50 órát nem meghaladó iskolai mulasztás esetén az alapellátás eszközeivel nyújthat segítséget a család számára a mulasztás okainak feltérképezésében és a problémák megoldásában.

Felhívjuk a figyelmet arra, hogy a fentiekkel összhangban a nevelési-oktatási intézmények működéséről szóló 11/1994. (VI. 8.) MKM rendelet (a továbbiakban: Nevir.) igazolatlan mulasztásról rendelkező szakasza kiegészült a tankötelezettség mulasztásával járó hátrányok megelőzését szolgáló intézkedésekkel. Ezért **a korábban hatályos szabályozás szerinti első és tízedik, valamint a Cst. módosításával bevezetett ötvenedik mulasztott óra esetén rögzített feladatokat kiegészíti egy köztes, a harmincadik mulasztott tanóra esetén szükséges jelzési kötelezettséggel és beemeli a kollégiumot is**, mint lehetséges érintett intézményt. Egyúttal a módosítás a mulasztás okainak feltárását, **a tanuló tankötelezettségének előmozdítását szolgáló intézkedési terv elkészítését**, valamint az iskola és a gyermekjóléti szolgálat

intenzívebb együttműködését, illetve a szülők bevonását szolgáló kiegészítéseket is tartalmaz.

1. 10 órát el nem érő igazolatlan mulasztásról szóló jelzés

A Nevir. 20. § (3) bekezdése alapján **az oktatási intézmény a gyermek első igazolatlan hiányzása esetén értesíti a gyermek szülőjét**, az értesítésben felhívja a szülő figyelmét a hiányzás következményeire. Amennyiben a gyermek továbbra is igazolatlanul mulaszt, az iskola a gyermekjóléti szolgálat közreműködését igénybe véve újra megkeresi a gyermek szülőjét.
A gyermekjóléti szolgálat az iskola igazolatlan hiányzásról szóló jelzésének fogadását követően **felveszi a kapcsolatot a gyermekkel és családjával**, melynek során segítő beszélgetés keretében **tájékozódik:**

- **a gyermek iskolai mulasztásának okáról**,
- **a gyermek, illetve családja egyéb problémáiról**, amelyek gátolják, vagy nehezítik a gyermek tankötelezettségének teljesítését.

Amennyiben korábban még nem volt kapcsolat a gyermekjóléti szolgáltató és az érintett gyermek, valamint családja között, tájékoztatja a szolgáltató az általa biztosított lehetőségekről a gyermeket és családját, majd a helyzetfeltárás, helyzetértékelés eredményeként családgondozást kezdeményez, vagy lezárja az esetet.
Ha olyan gyermek igazolatlan mulasztásáról érkezik jelzés, aki a gyermekjóléti szolgálat által már gondozott, a jelzést követően az illetékes családgondozó kapcsolatba lép a gyermekkel és családjával, **helyzetértékelést készít**, melynek eredményeként szükség szerint módosítja a gondozási tervet, fókuszálva az iskolai mulasztás kiváltó probléma megoldására - amennyiben erre szükség van.

2. 10 óra igazolatlan mulasztása esetén

A Nevir. Cst-módosítást követően kiegészített 20. §-a értelmében, ha a tanköteles tanuló igazolatlan óráinak száma egy tanítási évben eléri a tízet, **az iskola igazgatója értesíti a jegyző mellett a gyermekjóléti szolgálatot is**.
Az értesítést követően a **gyermekjóléti szolgálat az iskola** – és szükség esetén a kollégium – **bevonásával haladéktalanul intézkedési tervet készít**, melyben a mulasztás okának feltárására figyelemmel meghatározza a tanulót veszélyeztető és az igazolatlan hiányzást kiváltó helyzet megszüntetésével, a tanulói tankötelezettség teljesítésével kapcsolatos, továbbá a gyermek, tanuló érdekeit szolgáló feladatokat. **Ha a tanköteles tanuló igazolatlan mulasztása egy tanítási évben eléri a harminc órát, az iskola ismételten tájékoztatja a gyermekjóléti szolgálatot.**
Javasoljuk, hogy a jelzőrendszeri találkozókon a **gyermekjóléti szolgálat hívja fel a közoktatási intézmények figyelmét a** további

iskolai mulasztás megelőzése szempontjából döntő fontosságú **jelzés megtételére**.
Amennyiben gondozási tevékenysége során a gyermekjóléti szolgáltató arra a megállapításra jut, hogy a gyermek veszélyeztetettsége, iskolai mulasztása, a szülők elhanyagoló magatartásából, a gyermek jogos érdekét sértő családi viselkedésformákból – vagy abból is – következnek, és ez a probléma az alapellátás keretében nem megszüntethető, a **GYJSZ-3 adatlap megfelelő részeinek kitöltésével kezdeményezi a gyermek védelembe vételét, egyidejűleg javaslatot tehet a családi pótlék természetbeni formában történő folyósítására**.

3. 50 tanóra igazolatlan mulasztása esetén

3.1 Általános szabályok

3.1.1 Feladatok a jegyző megkeresésének megérkezésétől a határozat meghozataláig

A gyermekjóléti szolgálat – függetlenül attól, hogy korábban gondozta-e a gyermeket – a jegyzői gyámhatóság megkeresésétől számított 10 munkanapon belül **tájékoztatást küld** a család körülményeiről, vizsgálatának eredményéről az alábbi adatlapokon:

- GYSZ-1 – amennyiben még nem volt gondozott a gyermek,
- GYJSZ-3 – amennyiben már gondozott a gyermek.

A gyermekjóléti szolgáltató visszajelzése tartalmában és formájában megegyezik a védelembe vételi javaslat szakmai kritériumaival, így **fel kell hogy tárja a gyermeket veszélyeztető tényezőket**, javasolnia kell az ezek megszüntetéséhez szükséges intézkedéseket, mindezek részletes indoklását. Rögzítenie kell azt is, hogy milyen tevékenységet végzett az alapellátás keretében történő gondozás során a szolgáltató (amennyiben sor került alapellátásban történő gondozásra), és az miért nem vezetett eredményre. A visszajelzésnek természetesen ki kell egészülnie a tankötelezettség elmulasztása kapcsán feltárt tényekkel és körülményekkel is. A gyermekjóléti szolgálat feladata annak feltérképezése, mi okozhatta a gyermek mulasztását, a szülők mennyire képesek a gyermek iskoláztatását biztosítani, kontrolálni hétköznapjait, beosztani idejét.

A gyermekjóléti szolgálat számára a védelembe vételt, valamint az iskoláztatási támogatás felfüggesztését elrendelő gyámhatósági határozat tartalmazza a Gyer. 91/M. § (2) d) pontja alapján azt a felkérést, melyben a gyermek tankötelezettségének előmozdítására hívja fel őt a hatóság.

3.1.2 Egyéni gondozási-nevelési terv

A védelembe vétel kapcsán született egyéni gondozási-nevelési tervben (GYSZ-5 adatlap) szükségszerű az átlátható, betartható magatartási

formák meghatározása, valamint a gyermek számára biztosítható felzárkóztató, felkészítő szolgáltatások, vagy egyéb formájú támogatások megjelölése, és az azokhoz kapcsolódó feladatok meghatározása.

Az egyéni gondozási-nevelési tervnek tartalmaznia kell a tankötelezettség teljesítésének előmozdítása érdekében szükséges feladatokat, így különösen a közoktatási intézményben igénybe vehető, a gyermeknek a felzárkóztatását célzó foglalkozásokon, fejlesztő foglalkoztatáson, képesség-kibontakoztató felkészítésen való részvételének biztosítására irányuló intézkedések.

Mindez a gyakorlatban azt jelenti, hogy **amennyiben korábban már készült egyéni gondozási-nevelési terv, annak elfogadott tartalmát felül kell vizsgálni** a jegyző megkeresését követően. Ennek során a további iskolai mulasztás megakadályozása érdekében teendő intézkedésekkel, a szülőkkel kötött megállapodásokkal kiegészített formáját szükséges megküldeni az eljáró hatóság számára.

Az egyéni gondozási-nevelési tervben a család és a kirendelt családgondozó által tett vállalásoknak, intézkedéseknek tényleges, megfogható, **végrehajtható és számon kérhető** tartalmúaknak kell lenniük, hiszen az iskoláztatás támogatás felfüggesztése mindaddig tart, míg a gyermek igazolatlan órákat szerez.
Mivel a jegyzői gyámhatóság a támogatás felfüggesztését három havonta, illetve a tanév végét követően vizsgálja felül, és a vizsgált időszak alatt a gyermek nem mulaszthat egyetlen órát sem igazolatlanul, így a magatartási szabályoknak, a gyermekjóléti szolgálat által felajánlott segítő tevékenység elemeinek hatékonynak és jól körülhatároltnak kell lenniük.

A gyermekjóléti szolgálat önmagában, az oktatási intézmény közreműködése nélkül nem minden problémát képes észlelni és kezelni, ezért döntő fontosságúnak tartjuk, hogy a tankötelezettség biztosítása érdekében javasolt intézkedéseket, illetve az egyéni gondozási- nevelési tervben, a fenti cél elérésében szerepet játszó lépéseket, az oktatási intézmény érintett szakembereivel **esetmegbeszélés**, illetve szükség szerint **estkonferencia** keretében tisztázzák, a problémák megoldásában a gyermek, a család, és a családgondozó mellett, az oktatási intézmény érintett szakemberei is vállaljanak részt.

3.1.3 A gyermekjóléti szolgáltató feladatai az eljárás felülvizsgálata során

A felfüggesztés és a természetbeni formában történő folyósítás szükségszerűségét a jegyzői gyámhatóság alapesetben 3 tanítási hónapot magában foglaló időközönként, illetve a tanév végét követően felülvizsgálja. Fontos megjegyezni, hogy az iskoláztatási támogatás felfüggesztésének felülvizsgálata, nem azonos, illetve nem kapcsolódik a védelembe vétel szükségszerűségének felülvizsgálatához, hiszen a

gyermekjóléti szolgálat, a felfüggesztés feloldását alátámasztó tények birtokában sem kezdeményezheti a védelembe vétel megszüntetését, mert a szabályozás szerint, az legalább a felfüggesztés időszakával megegyező ideig továbbra is fenntartandó.

Az iskoláztatási támogatás felfüggesztésére irányuló felülvizsgálat során a jegyzői gyámhatóság véleményt kér a kirendelt családgondozótól, illetve az iskola igazgatójától, a felfüggesztés, vagy az előző felülvizsgálat óta eltel időszakban tapasztalható változásokról, a gyermek és a szülő együttműködéséről.

A jegyzői gyámhatóságnak a felülvizsgálat kapcsán nincs jogszabályban rögzített tárgyalástartási kötelezettsége, így a gyermekjóléti szolgáltató megküldendő véleménye nem feltétlenül a védelembe vételhez kapcsolódó helyzetértékelés. Ugyanakkor a gyermekjóléti szolgáltató helyzetértékelésének tartalma megegyezik a védelembe vételi eljárás felülvizsgálatának szempontrendszerével, ezért azt az erre rendszeresített GYSZ-6 adatlapon készíti el.

Amennyiben a hiányzások folytatódtak, szükséges annak okait jelezni, illetve beszámolni azon intézkedésekről, melyeket a kirendelt családgondozó a tankötelezettség betartásának érdekében elvégzett. **Amennyiben a gyermek, a vizsgált időszakban akár egy órát is igazolatlanul mulasztott a támogatás felfüggesztése nem szüntethető meg.**

3.1.4. Kirendelhető eseti gondnok személyére és a támogatás természetbeni formában történő felhasználására vonatkozó szabályok

Ugyanazon szabályok vonatkoznak a kirendelhető eseti gondnok személyére és a támogatás természetbeni formában történő felhasználására vonatkozóan:

- azokban az esetekben amikor a rendszeres gyermekvédelmi kedvezményben részesülő gyermek iskoláztatási támogatása természetben történik, valamint
- amikor a rendszeres gyermekvédelmi kedvezményben nem részesülő gyermek iskoláztatási támogatásának felfüggesztésének megszűnését követően, a családtámogatási folyószámlán összegyűlt összeg felhasználásra kerül.

A családgondozó feladatai a korábban a családi pótlék 50%-nak természetben történő biztosítása kapcsán megjelent módszertani ajánlásban[3] foglaltaknak megfelelően szerveződnek. A szülő és a gyermek

[3] Módszertani ajánlás gyermekjóléti szolgáltatók számára, sz óvodáztatási támogatás, illetve a családi pótlék természetben történő folyósítása esetére. SZMM-SZMI, Budapest, 2009.

bevonásával megtervezi a támogatás felhasználásának az igényekhez igazodó ütemtervét.

A természetbeni támogatások körének meghatározásánál **figyelemmel kell lenni a család vagyoni helyzetére, a gyermek tényleges szükségleteire, valamint a szülő, a gyermekjóléti szolgálat, az oktatási intézmény, véleményére is.** Természetesen itt is igaz az az alapvetés, hogy a természetbeni támogatás nem fordítható a család számára egyéb jogcímen nyújtható szociális és gyermekvédelmi ellátások, támogatások kiváltására.

A gyermek számára biztosítható természetbeni formákba beletartozik a tanszer, ruházati cikk, bérlet, vagy egyéb a rendszeres iskoláztatás biztosításában szerepet játszó eszköz, szolgáltatás költsége. Az iskoláztatási támogatás Gyer. 91/B. § (7) és 91/H. § (1) bekezdések alapján az alábbiakra használható fel:

- ruházat, tanszer, élelmiszer, tápszer, gyógyszer, gyógyászati segédeszköz, tanulóbérlet, a gyermek korának megfelelő készségfejlesztő eszközök természetbeni biztosítására
- a gyermek lakhatási feltételeinek megteremtése érdekében közüzemi díjak kifizetésére, ideértve a hitelintézettel kötött lakáscélú kölcsönszerződésből, illetve abból átváltott szabad felhasználású kölcsönszerződésből eredő törlesztőrészletet, feltéve, hogy a családnak járó más támogatásokból ezek nem fedezhetők
- gyermekétkeztetés térítési díjának befizetésére
- a gyermek szabadideje hasznos eltöltésére
- tankötelezettség megszűnése és védelembe vétel megszüntetése esetében (2.1.3 fejezet 2. és 3. pontja) a választható módok kiegészülnek a fiatal felnőtt életkezdését segítő képzés, tanfolyam díjához való hozzájárulással (Gyer. 91/J. § (5) bekezdés)

Természeten amennyiben a családgondozó, vagy az eseti gondnok a család élethelyzetének, vagy a gyermeke igényeinek változását érzékeli, kezdeményezheti új pénzfelhasználási terv elkészítését.

A pénzfelhasználási terv keretében **konkrétan meg kell nevezni** azokat **a tételeket**, amelyekre az eseti gondnok a természetben nyújtani kívánt összeget felhasználhatja.

A pénzfelhasználási tervet gyermekenként kell elkészíteni, szerepe a szülő és a családgondozó megállapodásának rögzítése a természetben nyújtott iskoláztatás támogatás összege, módja és ideje tekintetében. A családgondozónak a terv készítése során **törekednie kell arra, hogy az iskoláztatási támogatás természetbeni juttatatásának feltételeiről a szülővel közös álláspontot alakítson ki, de a pénzfelhasználási terv előterjesztésének nem feltétele, hogy az abban foglaltakkal a szülő egyetértsen.** Optimális esetben a családgondozó a pénzfelhasználási terv készítése során egyeztet a gyermek oktatási

intézményének szakembereivel a támogatás természetbeni formában történő felhasználásának lehetőségeiről, annak a gyermek szükségleteinek megfelelő felhasználásáról. A jegyző a tervben foglaltakat saját hatáskörében módosíthatja.

Az elkészített pénzfelhasználási tervet a megjelölt határidőn belül gyermekjóléti szolgálat eljuttatja a jegyzői gyámhatóság számára. A javaslat beérkezését követően a jegyzői gyámhatóság tárgyalást tart, melynek eredményeként határozatot hoz az eseti gondok kirendeléséről, valamint a pénzfelhasználási terv alapján a természetben történő folyósítás módjáról és formáiról.

A kirendelhető eseti gondnok személyét illetően a jogszabály elsősorban a gyermek arra alkalmas más közeli hozzátartozóját nevesíti, de lehetőség van a polgármesteri hivatal - nem gyermekvédelmi, illetve gyámhatósági feladatokat ellátó - ügyintézőjének, a gyermekjóléti szolgálat, illetve az átmeneti gondozást nyújtó intézmény családgondozójának, illetve az iskolai gyermekvédelmi felelősnek eseti gondnokként történő kirendelésére. A jogszabály lehetőséget ad arra is, hogy védőnő kerüljön eseti gondnokként kirendelésre, ez azonban csak abban az esetben célszerű, amennyiben a gyermek vagy testvérei életkora, egészségi állapota, vagy más – a védőnő kompetenciájába tartozó körülmény – ezt indokolja. (Gyvt. 68/B. §, Gyer. 91/A. § (6)-(7) bekezdés)
A határozatba foglalt rendelkezéseket a gyermekjóléti szolgáltató családgondozója – a szülők, gondviselő, az eseti gondnok és a gyermeket ellátó szakemberek bevonásával – áttekintheti és szükség szerint javaslatot tehet annak módosítására.

A családgondozó folyamatosan konzultál az eseti gondnokkal a természetben nyújtott támogatás felhasználásának tapasztalatairól.

3.1.5 Speciális esettípusok

A jogszabály felsorol olyan eseteket, melyekben a fenti eljárási módtól eltérő módon szükséges a támogatást a jogosult felé folyósítani
Ezen esetek a következők:

a) A gyermek tankötelezettsége megszűnik, ezzel a védelembe vétel és az iskoláztatási támogatás felfüggesztése megszűnik. (A tankötelezettség fő szabály szerint annak a tanévnek a végéig áll fenn, amelyben a tanuló a 18. életévét betölti.)
b) A gyermeket családba fogadják, ideiglenes hatállyal elhelyezik, átmeneti nevelésbe, vagy tartós nevelésbe veszik, szabadságvesztés büntetését tölti, vagy javítóintézeti nevelésbe kerül.

a) A tankötelezettség megszűnésekor a jegyzői gyámhatóság a családtámogatási folyószámlán összegyűlt támogatás egyösszegű, természetben történő folyósításáról határoz, oly módon, hogy eseti

gondnokot rendel ki a támogatás célhoz juttatása érdekében. A jegyzői gyámhatóság meghallgatja a fiatal felnőttet, illetve szülőjét (a szülő meghallgatásától csak abban az esetben lehet eltekinteni, ha a gyermek a tankötelezettség megszűnésekor saját jogán volt jogosult a családi pótlékra), a támogatás megfelelő felhasználásra érdekében. Az egyeztetés eredményeként született megállapodás értelmében és az elhangzott és igazolt szükségletek számbavételét követően határozatában eseti gondnokot rendel ki, valamint dönt a támogatás eseti gondnoknak történő átadásáról, és a kielégíthető szükségletek köréről. A hatóság gondoskodik a támogatásnak az eseti gondnok számára történő, teljes összegű kifizetéséről.

Ezt követően **az eseti gondnok számára három hónap áll rendelkezésre a támogatás felhasználására**, melyet követően 5 munkanapon belül kell elszámolnia a hatóság felé. **Fontos információ, hogy a támogatás felhasználható a gyermek, fiatal felnőtt életkezdését segítő képzés, tanfolyam díjához való hozzájárulásra is.**

b) A második esetkörben (a gyermeket családba fogadják, ideiglenes hatállyal elhelyezik, átmeneti nevelésbe, vagy tartós nevelésbe veszik, szabadságvesztés büntetését tölti, vagy javítóintézeti nevelésbe kerül) a jegyzői gyámhatóság két megoldási módozat közül választhat, egyrészről megkeresheti a gyámhivatalt a családtámogatási folyószámlán összegyűlt támogatás gyámhatósági fenntartásos betétben való elhelyezésének érdekében, másrészt határozhat annak a gyermek, fiatal felnőtt számára egy összegben, természetben történő nyújtásáról. Az igények számbavételének érdekében a jegyző itt is meghallgatja a gyermeket, fiatal felnőttet, illetve szülőjét, vagy más törvényes képviselőjét, ezt követően határoz a támogatás folyósításáról és felhasználásának módjáról.

3.2 A követendő eljárás rendszeres gyermekvédelmi kedvezményben nem részesülő gyermek esetén

A jogszabály értelmében a rendszeres gyermekvédelmi kedvezményben nem részesülő gyermek esetén (akár korábban védelembe vett gyermek esetében, akár a jelen eljárással kerül sor a védelembe vételre), a jegyzői gyámhatóság felfüggesztésről szóló határozatának jogerőre emelkedését követően az iskoláztatási támogatás elkülönítve, az úgynevezett „családtámogatási folyószámlán” kerül gyűjtésre. Mindez egyben azt jelenti, hogy az iskoláztatási támogatás felfüggesztése, az ellátástól való tényleges elesést eredményez mindaddig, amíg a gyermek igazolatlanul mulaszt. A felfüggesztés határozatlan időre történik, azonban a felfüggesztés indokait a jegyzői gyámhatóság felülvizsgálja:

- a határozat hozataltól számított 3 tanítási hónapot magában foglaló időszakonként,

- amennyiben a gyermek a másik szülő, szülői felügyelete vagy gyámsága alá kerül,
- ha gyermek rendszeres gyermekvédelmi kedvezmény jogosultságát megállapították, vagy megszüntették,
- a tanítási év végét követő 22 munkanapon belül,
- illetve, ha az illetékesség megváltozik

A rendszeres gyermekvédelmi kedvezményben nem részesülő gyermek számára a felfüggesztés ideje alatt eseti gondnokot nem rendelnek ki, hiszen a családtámogatási folyószámlán felgyülemlett összeget, a felfüggesztés követően kell a gyermek számára folyósítani oly módon, hogy a felfüggesztéssel megegyező időtartamban, azt részletekben, eseti gondok kirendelése és határozatban elfogadott módon fordítják a gyermek szükségleteinek kielégítésére. Mindez kiegészítve a gyermek védelembe vételét, az iskoláztatási támogatás felfüggesztésének időszakával megegyező ideig fent kell tartani. Azaz az iskoláztatási támogatás felfüggesztése kapcsán folyó védelembe vétellel összekapcsolt eljárásban **még nem feladata a gyermekjóléti szolgálatnak pénzfelhasználási terv készítése**, hiszen arra, csak a támogatás felfüggesztésének megszüntetését követően van szükség.

Amennyiben a jegyzői gyámhatóság, a támogatás felfüggesztésének megszüntetését indokoltnak látja, megkeresi a gyermekjóléti szolgáltatót, hogy 10 munkanapon belül készítse el a családtámogatási folyószámlán felhalmozott, valamint a jövőben arra utalandó támogatásra vonatkozó pénzfelhasználási tervet. Mindez megjelenik a Gyvt. 39. § (4) bekezdés d) pontjában, Gyer. 91/A. §, valamint 91/N. § (3) bekezdésben.

A korábban védelembe vett, rendszeres gyermekvédelmi kedvezményben nem részesülő gyermek esetében a Gyer. 91/G. §-ban szabályozott, az iskolai igazgatójától érkező jelzést követően a védelembe vételi eljárás lefolytatására illetékes jegyző a Gyer. 91/I. § (6) bekezdése értelmében az iskoláztatási támogatás felfüggesztéséről szóló jogerős határozatát megküldi a családgondozónak. Egyben felhívja a korábbi, iskoláztatási támogatás felfüggesztésében érintett gyermek kapcsán született egyéni gondozási-nevelés terv felülvizsgálatára és annak 22 munkanapon belül a hatóság számára történő megküldésére.

3.3 A követendő eljárás rendszeres gyermekvédelmi kedvezményben részesülő gyermek esetén

A rendszeres gyermekvédelmi kedvezményben részesülő gyermek esetén a jegyző – az 50 igazolatlanul mulasztott tanóráról szóló értesítés kézhezvételét követően – haladéktalanul megkeresi a gyermekjóléti szolgálatot, és felkéri, hogy

- 10 munkanapon belül vegye fel a kapcsolatot a családdal, egyúttal megküldi az igazgató jelzéséhez csatolt mellékleteket is,

- készítse el a felfüggesztett iskoláztatási támogatás felhasználására vonatkozó pénzfelhasználási tervet és
- tegyen javaslatot az eseti gondnok személyére
- tegyen javaslatot a gyermek védelembe vételére, és a kirendelhető családgondozó személyére.

A gyermekjóléti szolgálat eljárása megegyezik a rendszeres gyermekvédelmi kedvezményben nem részesülő gyermekek esetében tett eljárással (kapcsolatfelvétel – helyzetértékelés - javaslattétel), azonban ezen gyermekek esetében a pénzfelhasználási terv elkészítése, és az eseti gondnok személyére történő javaslattétel időpontja megelőzi a felfüggesztésről, illetve a védelembe vételről szóló határozat megszületését, azt a megkereséstől számított 10 munkanapon belül meg kell küldeni a jegyző számára.

Mind a pénzfelhasználási terv elkészítésére, mind az eseti gondnok személyére, feladataira vonatkozóan a korábban, a családi pótlék természetbeni formában történő nyújtásával kapcsolatosan kiadott módszertani ajánlás az irányadó azzal, hogy az iskoláztatási támogatás természetbeni formában történő juttatásánál az **óvodai** gyermek- és ifjúságvédelmi felelős eseti gondnoknak nem jelölhető ki, tehát a gyermekjóléti szolgáltató által javasolt kirendelhető eseti gondnokok között sem érdemes megjeleníteni.
A jegyző által tartott tárgyaláson a gyermekjóléti szolgálat azon családgondozója vesz részt, aki a gyermek ügyében kirendelt családgondozóként fog eljárni.

A tárgyalást követően a gyámhatóság az iskoláztatási támogatás természetbeni formában való juttatásáról, a kirendelt eseti gondnok személyéről és egyúttal a gyermek védelembe vételéről dönt – amennyiben utóbbi még nem állt fenn. **Határozatában felhívja a gyermekjóléti szolgálatot, hogy a jogerőre emelkedést követően 10 munkanapon belül készítse el a gyermek egyéni gondozási-nevelési tervét**, különös tekintettel az iskolai igazolatlan mulasztások megszüntetését célzó feladatok, magatartási szabályok előírására. Már fennálló védelembe vétel esetén a jegyző a gyermekjóléti szolgáltatót határozatában **felhívja az egyéni gondozási-nevelési terv felülvizsgálatára** és annak 22 munkanapon belül történő megküldésére.

A rendszeres gyermekvédelmi kedvezményben részesülő gyermek esetén az iskoláztatási támogatás természetben történő nyújtásának felülvizsgálatakor a gyermekjóléti szolgáltatónak részben eltérő feladatai vannak, a rendszeres gyermekvédelmi kedvezményben nem részesülő gyermek esetében tartott felülvizsgálathoz képest. Rendszeres gyermekvédelmi kedvezményben részesülő gyermek esetén a jegyző megkeresésére a családgondozó helyzetértékelést készít (Gysz-6 adatlapon) az eddig eltelt időszakról, a meghatározott feladatok teljesüléséről – kiemelten a gyermek tankötelezettségének teljesítésére

vonatkozóan –, és az eseti gondnokkal történő egyeztetés figyelembe vételével az iskoláztatási támogatás természetbeni juttatásának eredményességéről. Amennyiben a helyzetértékelés alapján szükségesnek ítéli, **a gyermekjóléti szolgáltató új pénzfelhasználási terv készítéséről gondoskodik, és azt 10 munkanapon belül megküldi a jegyzőnek**.

IV. ZÁRSZÓ

Jelen útmutató annak érdekében készült, hogy elősegítse az új jogintézmény egységes alkalmazását és segítséget nyújtson a jegyzői gyámhatóságok, a közoktatási intézmények és a gyermekjóléti szolgáltatók közötti együttműködés kialakításában.
Az 1987. évi XI. tv. 54. § alapján a jogszabályokat az Országgyűlés, a köztársasági elnök és a Kormány jogosult értelmezni elvi állásfoglalásban, ezért az útmutató csak tájékoztató jellegű, kötelező erővel a jogalkalmazás során nem bír.

9. Fogalommagyarázatok

A protokollban szereplő fogalmak magyarázatait a Módszertani Gyermekjóléti Szolgálatok Országos Egyesülete által készített és kiadott Fogalomtár tartalmazza (www.mogyesz.hu).

10. Jogszabály-módosítási javaslatok

1. Meg kell teremteni a jogszabályi feltételeket ahhoz, hogy a segítő szakemberek folyamatos szakmai támogató szolgáltatásokat kapjanak szakmai személyiségük karbantartása és a jó minőségű munkavégzés érdekében.
2. A Gyermekvédelmi törvény 68. § (5) bekezdésének módosítását javasoljuk (a bővítés vastagon szedve):
68. § (5) A települési önkormányzat jegyzője - kérelemre bármikor, hivatalból legalább évente - felülvizsgálja a védelembe vétel indokoltságát. A települési önkormányzat jegyzője haladéktalanul értesíti a gyámhivatalt a szükséges intézkedések megtétele céljából, ha **a gyámhivatal által megtehető bármely intézkedés a gyermek érdekét szolgálhatja és**
a) a védelembe vétellel a gyermek veszélyeztetettségét megszüntetni nem lehet, és alaposan feltételezhető, hogy segítséggel sem biztosítható a gyermek családi környezetben történő megfelelő gondozása, nevelése vagy
b) a védelembe vétel már két éve fennáll és a védelembe vétellel a gyermek veszélyeztetettségét nem sikerült megszüntetni.

NEMZETI CSALÁD- ÉS SZOCIÁLPOLITIKAI INTÉZET

ÚJ SZÉCHENYI TERV

TÁMOP 5.4.1. „Szociális és gyermekvédelmi szabályozó rendszer kidolgozása" pillér

Gyermekjóléti szolgáltatás – A jelzőrendszer működtetése

Készült a TÁMOP 5.4.1.-08/1-2009-0002 projekt azonosító számú
A szociális szolgáltatások modernizációja, központi és stratégiai tervezési kapacitások megerősítése, szociálpolitikai döntések megalapozása – Szabályozási pillér (I.) projekt keretében.

Budapest, 2011. szeptember

Nemzeti Fejlesztési Ügynökség
www.ujszechenyiterv.gov.hu
06 40 638 638

MAGYARORSZÁG MEGÚJUL

A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával valósul meg.

A gyermekjóléti szolgáltatás protokolljairól

A gyermekjóléti szolgáltatás szabályozási anyaga három protokollban készült el. Külön tárgyaljuk a gyermekjóléti szolgáltatás prevenciós munkáját, a jelzőrendszer működtetését és a gyermekjóléti szociális segítő munkát. A három protokoll természetszerűen rímel egymásra. A gyermekjóléti szolgáltatás tevékenységei közül néhány nem a gyermekjóléti szolgáltatás protokolljaiban, hanem más ellátásnál található meg: annál, amelyben együttműködőként szerepe van. Ilyenek az átmeneti gondozáshoz, illetve a gyermekvédelmi szakellátáshoz kapcsolódó szolgáltatások.

Tartalomjegyzék

1. Cél, funkció 4
2. Célcsoport, megvalósulási kritériumok 4
3. Alapelvek 5
3.1. Önrendelkezés 5
3.2. Részvétel 5
3.3. Érdekérvényesítési esélyek növelése 5
3.4. Eredményesség 5
3.5. A legkisebb beavatkozás elve 5
4. A szolgáltatás leírása 6
5. Protokoll 7
5.1. Szereplők: 7
5.2. A szolgáltatás részletes leírása 7
5.2.1. A települési jelzőrendszer struktúrájának és működésének elemzése 11
5.2.1.1. Az éves jelzőrendszeri tanácskozás 12
5.2.1.2. A SWOT analízis 14
5.2.1.3. A helyi gyermekvédelmi hálózat értékelőlapja 15
5.2.1.4. Partnerségi analízis 17
5.2.2. A jelzőrendszer kiépítése, fejlesztése, érzékenyítése, képzése, kompetenssé tétele 21
5.2.2.1. A jelzőrendszer kiépítésének alapvető lépései 22
5.2.2.2. A szakmaközi megbeszélés szerepe 23
5.2.2.3. Jelzőrendszeri kompetenciák fejlesztése 24
5.2.2.4. Az inaktív tagok aktivizálása, bevonása 25
5.2.3. A jelzőrendszer optimális működése 27
5.2.3.1. A jelzés 27
5.2.3.2. Az esetkonferencia, mint az interprofesszionális együttműködés terepe 30
5.3. Személyi feltételek 34
5.4. Kompetenciák 34
5.5. Tárgyi feltételek 35
6. Indikátorok 35
7. Ellenőrző lista a protokollok megvalósításához 36
8. Mellékletek 37
8.1. Szakirodalom 37
8.2. Jogszabályok 37
8.3. A jelzőrendszer értékelőlapja 38
9. Fogalommagyarázatok 44
10. Jogszabály-változtatási javaslatok 45

Gyermekjóléti szolgáltatás – A jelzőrendszer működtetése

1. Cél, funkció

Az állami, önkormányzati, civil és egyházi szervezetek, valamint magánszemélyek észleljék és jelezzék a gyermekek veszélyeztetettségét.
A gyermekjóléti szolgálat kompetensen szervezze és koordinálja az észlelő- és jelzőrendszer működését, képezze a szociális és gyermekvédelmi ismeretekkel nem, vagy csak töredékesen rendelkező tagokat.
Az észlelő- és jelzőrendszer minél több tagjából váljon a helyi gyermekvédelem tevékenyen együttműködő, feladatokat vállaló tagja.

2. Célcsoport, megvalósulási kritériumok

A gyermekjóléti szolgálat által koordinált jelzőrendszeri hálózat részei – vagyis a helyi gyermekvédelmi szereplők – a következő szervezetek a 1997. évi XXXI. törvény a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról, 17. § alapján (továbbiakban Gyvt.):
a) az egészségügyi szolgáltatást nyújtók, így különösen a védőnői szolgálat, a háziorvos, a házi gyermekorvos,
b) a személyes gondoskodást nyújtó szolgáltatók, így különösen a családsegítő szolgálat, a családsegítő központ,
c) a közoktatási intézmények, így különösen a nevelési-oktatási intézmény, a nevelési tanácsadó,
d) a rendőrség,
e) az ügyészség,
f) a bíróság,
g) a pártfogó felügyelői szolgálat,
h) az áldozatsegítés és a kárenyhítés feladatait ellátó szervezetek,
i) a menekülteket befogadó állomás, a menekültek átmeneti szállása,
j) a társadalmi szervezetek, egyházak, alapítványok,
k) a munkaügyi hatóság.

Helyi gyermekvédelmi szereplők a fentieken túl a gyámhivatal, gyámhatóság, szociális irodák alkalmazottjai, de a rendszerbe bekapcsolódhatnak akár a közművelődési intézmények munkatársai is. A fent felsorolt szervezetekre a jogalkotó kötelezettségeket ró, de jelzőrendszerként fontos funkciót töltenek be a lakóközösségek, szomszédsági rendszerek is.

A protokollban leírtak kulcsszereplője a gyermekjóléti szolgálat családgondozója. Fontos kiemelnünk, hogy a jelenlegi viszonyok mellett – melyre a szakemberek túlterheltsége, valamint a családgondozási feladatok túlzott hangsúlyossága jellemző – a protokoll igen alacsony hatékonysággal hajtható végre, illetve egyes elemei nem hajthatóak végre. Javasoljuk, hogy a gyermekjóléti szolgálatok szakemberszükségletének, létszám-optimumának meghatározásakor vegyék figyelembe a jelzőrendszer hatékony működtetésére fordítandó idő és energiaráfordítás szükségletét is.

3. Alapelvek

3.1. Önrendelkezés

A jelzőrendszer működtetésének egyik alapfeltétele az együttműködési motiváció megteremtése, illetve fejlesztése. E feltétel megteremtése során is figyelemmel kell lenni a felhasználó (ez esetben a jelzőrendszeri tag) önrendelkezésének, autonómiájának támogatására.

3.2. Részvétel

A jelzőrendszer működtetése minden elemében a felhasználó (ez esetben a jelzőrendszeri tag) aktív részvételére épül és épít mind a tervezés, mind a megvalósítás, mind pedig az értékelés szakaszában.

3.3. Érdekérvényesítési esélyek növelése

A jelzőrendszeri tagok a gyermekvédelem helyi rendszerének aktív tagjaként szinte minden esetben szembekerülnek saját ágazatuk érdekeivel, elvárásaival (nem engedik el képzésre, nem mindig támogatják jelzési szándékát, nem engedik el esetkonferenciára, stb.). Így érdekérvényesítési esélyeik növelése is a jelzőrendszer működtetésének egyik eleme.

3.4. Eredményesség

A jelzőrendszer működésének magas színvonalát tükrözi, ha a településen élő gyermekek legjobb érdekeinek megfelelően zajlik a jelzőrendszeri tagok közti információcsere: minden szükséges esetben megszületik a jelzés, magas színvonalon zajlanak az esetkonferenciák.

3.5. A legkisebb beavatkozás elve

A gyermekvédelem minden szintjén, úgy az alap-, mint a szakellátásban (a gyermek legjobb érdekének való megfelelőség mellett) mindenkor úgy kell tanácsot adni, segítséget nyújtani, ellátást biztosítani, hogy az csak a lehető legkisebb mértékben tegyen bármit a felhasználók – jelen protokollban a jelzőrendszeri tagok - **helyett**, illetve **ellenében**. Számukra a maximális véleményalkotási, döntési lehetőséget kell biztosítani.

4. A szolgáltatás leírása

A gyermekjóléti szolgáltatás észlelő és jelzőrendszerének kiépítése, illetve optimális működtetése a gyermeki jogok érvényesülésének alapvető feltétele. Strukturális és funkcionális zavarai alapvetően kihatnak az egész gyermekvédelmi rendszer működésére; a megkésettség, a gátoltság, a tehetetlenség és a kompetenciaharc megjelenése a gyermek legjobb érdekéről törvényszerűen áttolja a fókuszt a megjelenő ellenérdekek rejtegetésére, vagy a nyílt konfliktusra. A működési zavarok következményei jól nyomon követhetőek az ombudsmani vizsgálatok jelentéseiben[1], melyek dátumozása rámutat arra is, hogy pusztán az idő, és a felgyülemlő tapasztalat nem old meg semmit sem. Kizárólag egy jól működő észlelő- és jelzőrendszer képes a veszélyeztetettség időbeni felismerésére, a veszélyeztetett gyermek gyermekjóléti szolgáltatásba való irányítására, illetve részt venni a helytálló diagnózis felállításában, a család erőforrásainak feltárásában, a problémamegoldó eljárások tervezésében és lebonyolításában, az érintettek „képessé tevésére" tett erőfeszítésekben, valamint az elért eredmények tartós fenntarthatóságában. A gyermekvédelmi rendszerben észlelő- és jelzőrendszerként definiált hálózatnak helye van a gyermek rendszerbeli életútjának bármely szakaszában, az első problémák észlelésétől kezdve az átmeneti neveltek vérszerinti családjukba való visszailleszkedésének támogatásáig.
A protokoll összeállítása során figyelembe vettük, hogy bár a jelzőrendszeri együttműködést jogszabály írja elő – sőt, az együttműködés jóval több a paragrafusok mechanikus betartásánál: szakmai szükségszerűség –, ez egyúttal mégsem jelenti azt, hogy a jelzőrendszer tagjait alkotó egyének eleve birtokolják azokat az attitűdöket, illetve készségeket, melyek szükségesek az optimális szakmai együttműködés megvalósításához. Más szóval: az együttműködés nem veleszületett képesség, hanem tanult; csakhogy a hazai oktatási rendszer valamennyi szintje az egyéni teljesítmény fejlesztését és értékelését preferálja, és erősen elhanyagolja a diákok együttműködésére alapozott oktatási formákat. Az együttműködés kérdését a szociális szakképzések is alapvetően elméleti síkon érintik csupán. A diákok ugyan képzett szakemberré cseperednek, de közben nem sajátítják el az együttműködéshez szükséges készségeket.
A protokoll ennek megfelelően nem csupán arra a kérdésre tér ki, hogy ki és hogyan működtesse a jelzőrendszert. A jelzőrendszer szervezésének, működtetésének és a jelzési hajlandóság serkentésének kérdésén túl nagy hangsúlyt fektet a puszta információáramláson túli tevékeny együttműködésre, a valódi gyermekjóléti team – elkötelezett szakemberekből álló, interdiszciplináris együttműködő csoport – kifejlesztésére.

[1] pl. OBH 2167/1999; OBH 1024/2008; AJB 2227/2010

5. Protokoll

5.1. Szereplők:

- jelzőrendszer tagjai;
- gyermekjóléti szolgáltatást végzők.

5.2. A szolgáltatás részletes leírása

A jelzőrendszer működtetése protokoll négy területre összpontosít:

5.2.1. A települési jelzőrendszer struktúrájának és működésének elemzése;
5.2.2. Jelzőrendszer kiépítése, fejlesztése, érzékenyítése, képzése, kompetenssé tétele;
5.2.3. Az inaktív tagok aktivizálása, bevonása;
5.2.4. A jelzőrendszer optimális működtetése.

Az egyes területek cirkuláris viszonyban állnak egymással – egy, a belső (pozitív, vagy negatív) folyamatokat erősítő ciklusba rendeződnek (1. ábra). Elvileg a ciklus bármely pontján be lehet avatkozni, de mivel a gyermekjóléti team kiépítése nem „tűzoltómunka”, hanem a jövőnek építkező, tervezett tevékenység, ezért célszerű az elemzéssel kezdeni. Az inaktív tagok kérdése – a protokoll készítőinek véleménye szerint – önállóan elkülönítendő terület a jelzőrendszer kiépítésén belül; részben azért, mert külön figyelmet, sőt elszántságot igényel, részben pedig sajátos eszköztára miatt.

1. ábra. A jelzőrendszer optimális működtetésének területei

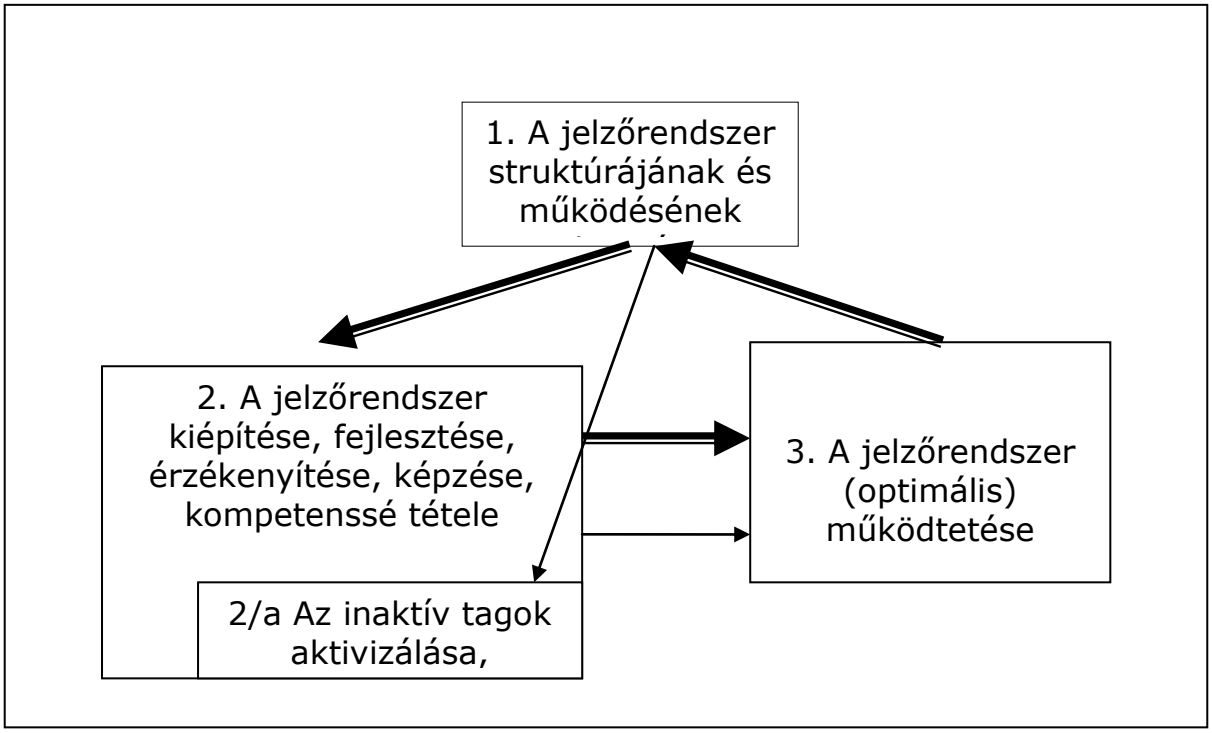

Jelen protokoll alkotóinak szándéka nem az, hogy az alkalmazásra ajánlott eljárásrendeket kőbe vésett igazságként kezelje a gyermekjóléti szakma. A családok diszfunkciói, a helyi társadalom problémái és a gyermekek ezekből fakadó veszélyeztetettsége, továbbá a helyi gyermekvédelmi szereplők sokszínűsége sokkal inkább a megfontolásra ajánlott eljárásrend tudatos, rugalmas alkalmazását igénylik, mint az automatizált szövegkövetést, a szolgai feladatteljesítést. Csak bíztatni tudunk minden szakembert (aki veszi magának a fáradtságot, hogy valódi együttműködő csoporttá fejlessze a helyi jelzőrendszert) arra, hogy e protokollt úgy használja, akár nagymamáink azokat a híres szakácskönyveiket: vegyék figyelembe a szükséges alkotóelemeket és az ajánlott arányokat, de értő kézzel szabják a „recepteket" a helyi viszonyokra, a helyi szereplők személyes sajátosságaira; próbálkozásaikkal, ötleteikkel, változtatásaikkal egészítsék ki a nyomtatott szöveget; kísérletezzenek bátran, okuljanak az elrontott kísérletek tapasztalataiból, és ne feledjék el megünnepelni sikereiket!

A gyermekjóléti szolgáltatás észlelő- és jelzőrendszerének kiépítése és működtetése kettős célrendszer mentén történik. Egyfelől a gyermekvédelem általános és – egyedi esetekhez köthető – konkrét céljai, másfelől az együttműködő csoport generálására és hatékony működtetésére irányuló célok. Míg az előbbi magától értetődő, az utóbbi cél gyakran kikerül a figyelem középpontjából, megfogalmazása elmarad, illetve az együttműködést a helyi erőforrásoktól független, természetesen fennálló állapotnak tekintik. A fenntartók, ellenőrzést végző közigazgatási szervek, sőt, maguk a gyermekvédelemben dolgozó szakemberek is elvárásokat fogalmaznak meg a jelzőrendszer működésével, illetve annak tagjaival szemben, elfeledkezve arról, hogy az együttműködésre kötelezett szakembereknek is lehetnek szükségletei; például a tényleges együttműködés megvalósításához szükség van speciális készségekre és tudásra, tapasztalatra, szükség van a helyi gyermekvédelmi szereplők együttműködő csoportjának, vagy hálózatának megfelelő, funkcionális működésére, illetve az együttműködéshez kapcsolódó pozitív élményekre, megerősítésre. A gyermek testi, értelmi, érzelmi és erkölcsi fejlődésének elősegítése (mint végső cél) feltételezi a helyi gyermekvédelmi szereplők hatékony együttműködéséhez kapcsolódó szükségletek kielégítését (mint közbülső célt).
Jelen protokoll annak felismerésére épít, hogy pusztán a gyermekvédelmi célokra koncentrálva, az együttműködő csoport működési szükségleteit figyelmen kívül hagyva nem lehet hatékony együttműködést kiépíteni. A gyermekvédelem, gyermekjólét kizárólag abban az esetben lehet hatékony, amennyiben jelzőrendszerét az adott cél érdekében együttműködő szakembereket köztes – azaz intermedier – célcsoportnak tekinti – olyan embereknek, akiken keresztül a gyermekvédelmi beavatkozásnak hatnia kell. Ennek szellemében a leírásban egymás szinonimájaként szerepel a jelzőrendszeri tag, illetve az intermedier kifejezés.

Hagyományos felfogásban a jelzőrendszer a gyermekvédelmi folyamat – másképpen, egy adott gyermek életébe való segítő beavatkozás programjának – elindítója. Nem állítjuk, hogy akár a szakmai, akár a jogforrások kizárólag ezt a szerepet szánnák a jelzőrendszer tagjainak. Ugyanakkor ha megvizsgáljuk, hogy az egyes konkrét programokban, pl. az egy-egy adott gyermekhez kapcsolódó gondozási-nevelési tervben milyen szerepet kapnak a jelzőrendszeri tagok, illetve, ha kapnak, akkor az mennyire hangsúlyos, akkor látjuk, hogy a gyermekvédelem egésze által megkonstruált jelzőrendszeri szerep valójában mégiscsak a jelzés megtételére korlátozódik, és a jelzőrendszer működési hatékonyságának fejlesztése jobbára nem jelent többet a jelzési hajlandóság javításánál.
A jelzőrendszeri tagok szerepének másik megközelítését a Paulussen nyomán megfogalmazott kaszkádmodell szemlélteti a legjobban. A modell rámutat, hogy a végső cél érdekében végzett beavatkozásokban az intermedierek – azaz a megvalósításban együttműködő szakemberek – szintén egyfajta célcsoportot alkotnak, akiket ugyanolyan szabályok alapján kell megközelíteni, mint a végső célcsoportot (ez esetben a családokat, gyermekeket). A modell fontos eleme a visszacsatolás, és a visszacsatolásból következő helyesbítés jelentőségének hangsúlyozása az összes szinten (2. ábra).

2. ábra. A jelzőrendszer tagja, mint intermedier

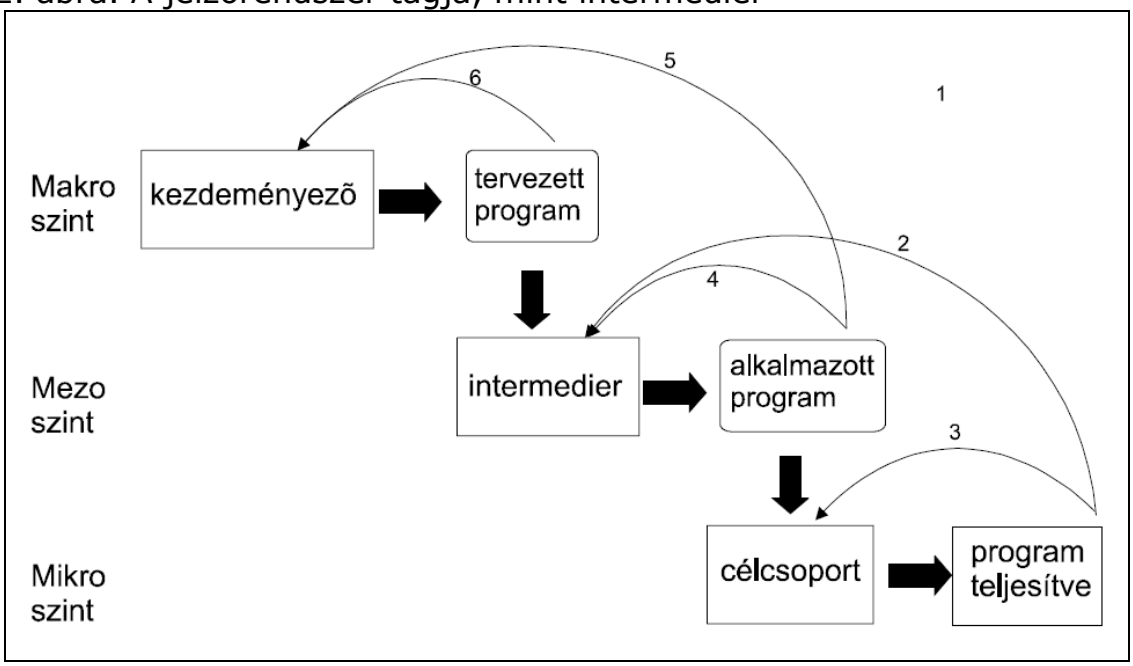

A kaszkádmodell makroszintje az alkalmazási stratégia szintje. A stratégia kialakítását kezdeményező szerv – esetünkben a gyermekjóléti szolgáltató – azzal a céllal végzi a tevékenységét, hogy motiválja és koordinálja az intermediereket a tervezett beavatkozások végrehajtására. Két példa az alkalmazási stratégiára:

- A gyermekjóléti szolgálat családgondozója egy konkrét gyermek veszélyeztetettségének megszüntetésére irányuló, adekvát gondozási-

nevelési tervet készít, melyben szerepet kapnak a helyi gyermekvédelem egyéb szereplői is (a jelzőrendszer érintett tagjai).
• A gyermekjóléti szolgálat egy településszintű probléma megoldására – például az iskolában elharapódzó erőszakos magatartás (bullying) – a tanárok részére tanfolyamot szervez a resztoratív technikák elsajátítása céljából.

A mezoszint a végrehajtás szintje, amelyen az intermedierek végrehajtják a végső célcsoportra irányuló beavatkozásokat. Az előbbi példák mintájára:
• Az érintett szakemberek végrehajtják a tervezett beavatkozásokat.
• A kiképzett tanárok resztoratív köröket szerveznek az agresszió megfelelő kezelése érdekében.

A mikroszinten található a végső célcsoport; ezen a szinten zajlanak a célul kitűzött változások:
• A család betartja a gondozási-nevelési tervben rögzített megállapodást, képességeinek megfelelően erőfeszítéseket tesz annak megvalósítására.
• A diákok új készségeket sajátítanak el, javítanak hozzáállásukon és változtatnak a viselkedésükön.

A hazai gyermekvédelem sajátosságainak leginkább egy kevert modell felel meg. Ebben a helyi gyermekvédelmi szereplők egy többprofilú, laza szerveződésű csoportot alkotnak. Helyi gyermekvédelmi szereplőkről beszélünk, azaz mindenkiről, aki a gyermekvédelmi feladatok által érintett. A modell legmagasabb szintjén alkalmazva ez a kifejezés jobban rámutat az együttműködés szükségszerűségére, és arra, hogy ennek a helyi gyakorlatban alapvetőnek, hétköznapinak kell lennie, és nem valamiféle áldott, ritkán megvalósuló állapotnak – míg, ha szóhasználatunkban megkülönböztetjük a gyermekjóléti szolgálatot és annak jelzőrendszerét, a jelzésen túli együttműködés szükségszerűsége nincs benne a szavakban.
A kevert modell potenciális előnyökkel szolgál: rugalmasság, gyorsaság, kiterjesztett szakértelem. Ugyanakkor egyértelmű szükséglete professzionális csoportszervezés, illetve működtetés. A kevert modell a következő elemekből épül fel:
• A jelzőrendszeri tag egyszerre indukálja, kezdeményezi a folyamatot, illetve vesz részt a beavatkozás tervezésben és a végrehajtásában. A különböző szakmák képviselői saját szakterületükön működnek közre, s gyakran nem is tesznek többet, mint hogy megszokott szakmai tevékenységüket egy-egy gyermek problémáját tudatosítva, a megoldásokra koncentrálva, másokkal összehangoltan végzik.
• A gyermekjóléti szolgálat fogadja a jelzést, melynek mentén kezdeményezi és koordinálja a problémák és erőforrások feltárására, a célok kitűzésére és a beavatkozás tervezésére és végrehajtására irányuló együttműködést, illetve egyenrangú félként tevékenyen részt vesz a folyamat megvalósításában.

• A végső célcsoport sem csupán tárgya, hanem aktív résztvevője a folyamatnak, amely saját problémája megoldása érdekében hajlandó erőfeszítéseket tenni, áldozatot hozni.
A jelzőrendszer működtetésére irányuló protokoll e kevert modellnek megfelelően írja le a jelzőrendszeri tagok és a gyermekjóléti szolgáltató szerepét, kompetenciáit, és javasol eszközöket a jelzőrendszer hatékonyabb működtetésére. A végső célcsoport helyét és szerepét célszerű más protokollokban rögzíteni.
Mielőtt azonban rátérnénk a fő területek részletes bemutatására, nem árt visszatérni az egész protokoll legfőbb mondanivalójára, amely akár a jelzőrendszer működtetésének mottója is lehetne:

Az együttműködés nem evidencia.
Az együttműködés elsajátítandó – és elsajátítatható – készség.

5.2.1. A települési jelzőrendszer struktúrájának és működésének elemzése

A jelzőrendszeri működés feltárását két szinten végezzük: a település szintjén egy átfogó, alapvetően strukturális és funkcionális vizsgálatot folytatunk, az egyes esetek által érintettek körében viszont a folyamatra koncentráló, szubjektív elemeket is tartalmazó vizsgálatra kell sort kerítenünk. Ez utóbbit minden egyes ügy folyamán el kell végeznünk mindaddig, amíg az együttműködő csoport optimális működése rutinszerűvé nem válik.
Az elemző és értékelő munka lehetséges eszközei:
a) Az éves tanácskozás
b) SWOT analízis
c) A helyi gyermekvédelmi hálózat értékelőlapja
d) Partnerségi analízis

A protokoll ajánlásán túl természetesen egyéb, az értékelést szolgáló eszközök is alkalmazhatóak – határt leginkább a helyi szakemberek ilyen irányú eszköztára, felkészültsége, tudása szabhat. Az ajánlott értékelő módszerek, főleg első olvasásra, talán túlságosan tudományosnak tűnhetnek, ám amennyiben a szakember megérti lényegüket, mindegyik könnyen alkalmazható, és hasznos, releváns információkkal szolgál a jelzőrendszeri működés optimalizálását illetően. Az értékelő módszerek használata nélkül viszont könnyen előállhat az a helyzet, hogy a helyi szakember nem tudja, a jelzőrendszeri hatékonyság növelésére tett erőfeszítései valójában mire irányulnak, milyen módon hatnak, és milyen konkrét változások érhetőek el általuk – azaz „vakon repül” egy korántsem egyszerű terepen.

A jelzőrendszerrel való eredményes és aktív együttműködés négy terepét részletezzük az alábbiakban. Az elsőt (az éves tanácskozást) mindannyian ismerjük, bár nem biztos, hogy a jelzőrendszeri együttműködés

optimalizálásának lépéseként definiáljuk. A másik három (a SWOT analízis, a helyi gyermekvédelmi hálózat értékelőlapja és a Partnerségi analízis) talán kevéssé ismert, de jól használható módszer az együttműködés fejlesztésére.

5.2.1.1. Az éves jelzőrendszeri tanácskozás

A gyermekvédelmi észlelő- és jelzőrendszer működésének éves összegzése, értékelése az éves tanácskozás keretében valósul meg. A tanácskozást minden év március 31-ig meg kell szerveznie a gyermekjóléti szolgálatnak. A tanácskozás feladata áttekinteni a település gyermekjóléti alapellátásának valamennyi formáját, átfogóan értékelni a jelzőrendszer éves működését, és szükség szerint javaslatot tenni a működés javítására.
A tanácskozásra meg kell hívni:
a) a települési önkormányzat polgármesterét, a képviselőtestület tagjait, a jegyzőt,
b) a gyermekjóléti alapellátást nyújtó szolgáltatások fenntartóit,
c) a településen gyermekjóléti, gyermekvédelmi ellátást biztosító intézmények képviselőit,
d) a jelzőrendszer tagjainak képviselőit,
e) a gyámhatóság munkatársait,
f) a településen működő gyermekvédelmi szakellátást nyújtó szolgáltató képviselőjét,
g) a fiatalkorúak pártfogó felügyelőjét,
h) a regionális gyámhivatalban működő gyermek és ifjúságvédelmi koordinátort

A gyermekjóléti szolgálat írásos megkereséssel él a helyi gyermekvédelmi szereplők felé, megjelölve abban a tanácskozás időpontját, helyszínét, valamint az írásos beszámolók leadási határidejét, módját. A határidőket úgy kell meghatározni, hogy az érintettek megfelelő időt kapjanak arra, hogy írásos anyagaikat elkészíthessék. Társulásban működő gyermekjóléti szolgálat esetén az éves tanácskozást minden településen külön-külön kell megszervezni.
A gyermekjóléti szolgálat összefoglaló beszámolóját, értékelését megküldi a regionális gyámhivatalnak, valamint a helyi önkormányzatnak annak érdekében, hogy ez utóbbi az adott év május 31.-éig átfogó értékelést készíthessen, amelyet a képviselőtestület, illetve a közgyűlés megtárgyal. Az értékelést meg kell küldeni a gyámhivatalnak.

A tanácskozás eredménye azonban nem lehet csupán az, hogy a megkapott írásos anyagokat áttekintve, azokat összedolgozva elkészül egy gyermekvédelmi beszámoló. Ebben az esetben ugyanis a tanácskozás nem valósítja meg a jelzőrendszeri működés átfogó értékelését. Az éves tanácskozáson arra is sort kell keríteni, hogy kiderüljön, az egyes

résztvevők hogyan fogják fel a településre jellemző (gyermekvédelmi) problémákat. A résztvevők problémafelfogása megmutatja támogatásukat és elköteleződésüket a problémára irányuló cselekvésekben; ha a résztvevők valamit nem értékelnek problémaként – vagy nem olyan módon, ahogyan azt a gyermekjóléti szolgálat látja –, akkor nem lesznek fogékonyak a gyermekvédelmi „üzenetekre", és nem lesznek hajlandóak aktívan együttműködni a problémára irányuló cselekvésekben.

A tanácskozás problémaorientált részének fontosabb szempontjai:
• A résztvevők problémaként értékelik-e a problémát?
• Miért tartják problémának – vagy ha nem, miért nem?
• Mely szempontokat tekintenek fontosnak a probléma kapcsán?
• Hogyan látják a résztvevők a problémát, annak okait, és a lehetséges megoldásokat?
• Látják-e benne a saját szerepüket, és ha igen mifélét? (Azaz: kinek a problémája?)

A tanácskozás együttműködésre orientált részének fontosabb szempontjai:
• Vannak-e „lyukak", „fekete foltok" az észlelő jelzőrendszer helyi hálózatában?
• A helyi észlelő jelzőrendszer definiálható-e optimálisan működő hálózatként?
• Megfelelő-e a kommunikáció a tagok között?
• Megfelelő-e az együttműködés a tagok között?
• A veszélyeztetett gyermek legjobb érdeke mellett megjelennek-e egyéb érdekek is? Ezek az érdekek nem gátolják-e közös célok kitűzését?
• Egyáltalán, egyértelműen ki vannak-e tűzve a közös célok általában, illetve konkrétan, az egyes esetekhez kapcsolódóan?

A tanácskozás értékelési feladatának elvégzéséhez nyújtanak segítséget a különböző analitikus módszerek, melyeket eleve a jelzőrendszer tagjaiból verbuvált csoportban alkalmaz a gyermekjóléti szolgálat munkatársa. Ezek eredményét a tanácskozás elé kell tárni, és lehetőséget kell adni a jelenlévőknek, hogy kiegészíthessék azt.
Az ajánlott módszerek közül a SWOT analízis segítségével mind a jelzőrendszer működését, mint pedig a helyi gyermekvédelmi alapellátást elemezhetjük. A másik két módszer kifejezetten az együttműködés vizsgálatára irányul.
Az értékelés és elemzés eredményeit kifejezetten ajánlott egy helyi intézkedési terv formájában rögzíteni. A feltárt hiányosságok megmaradnak, ha arra a helyi szereplők nem – vagy nem adekvát módon – reagálnak. Az így elkészült intézkedési tervet a fenntartó rendelkezésére lehet bocsátani – különösen akkor, ha az egyes intézkedések megtételéhez a fenntartó közreműködése (pl. a hiányos források kiegészítése, helyi rendeletek módosítása) szükséges. Az elkészült tervet a következő évi tanácskozás során felülvizsgálva megállapítható az is,

hogy a helyi gyermekvédelmi szereplők szavainak ereje képes volt-e alkotó tetterővé alakulni.

5.2.1.2. A SWOT analízis

A SWOT analízis a nyitott intézményi önértékelés egyik lehetséges módszere. A SWOT betűszó: a strength (erősség), weakness (gyengeség), opportunity (lehetőség) és threat (veszély) angol szavak kezdőbetűiből jött létre. Ez a négy szó: négy szempont, amely ahhoz ad segítséget, hogy mindazokat az információkat, véleményeket, amelyek az intézményre, a rendszerre, és a benne dolgozók tevékenységére, munkájuk eredményességére stb. vonatkozóan rendelkezésünkre állnak, csoportosítani tudjuk.
A SWOT analízis bármely szakember által könnyen alkalmazható módszer. Elkészítésének körülményei eltérőek lehetnek, hiszen az nagyban függ a jelzőrendszer (aktív) tagjainak számától, a település nagyságától. Amennyiben pl. az éves jelzőrendszeri tanácskozás résztvevőinek száma várhatóan nem haladja meg a 30 főt, akkor a tanácskozás integráns része lehet az analízis közös elkészítése. Amennyiben ez nem valósítható meg, akkor célszerű a gyermekjóléti szolgálat köré szerveződő kisebb csoporttal előzetesen elkészíteni, felvázolni a SWOT táblázatot a csoporttagok tapasztalatai, illetőleg a beérkezett írásos beszámolók alapján.
Az egyszerűsített SWOT analízis táblázatába a négy területnek megfelelően írjuk be a tényeket, gondolatokat, véleményeket. Az erősségek kellő alapot adnak a továbblépéshez, a lehetőségek mentén tudjuk kibontani a fejlődést. A gyengeségek egyúttal rámutatnak a megoldandó problémákra, fejlesztendő területekre, míg a veszélyek az előre látható rizikófaktorokra világítanak rá, így azokra fel is tudunk készülni.
Mint bármilyen más elemző módszer, a SWOT is kizárólag akkor lehet eredményes, ha az érintettek megállapodásra jutnak abban, hogy a jelzőrendszer működésének melyek a fejlesztendő elemei, illetve, hogy a fejlődés érdekében milyen módon kívánnak beavatkozni.

1. táblázat. Az egyszerűsített SWOT analízis táblázata

ERŐSSÉGEK	**GYENGESÉGEK**
*Mi az, amit a megkérdezettek véleménye szerint **jól, sőt nagyon jól** csinálunk? Azaz: mi az, ami nagyon jól működik a helyi jelzőrendszerben?*	*Mi az, amit **nem túl jól**, esetleg kifejezetten **rosszul** csinálunk? Mi az, ami nem működik, vagy gyenge pont a jelzőrendszer működésében?*
LEHETŐSÉGEK	**VESZÉLYEK**

*Látunk-e olyan **lehetőségeket, pozitív fejleményeket**, amelyeket fel kellene használni a működés eredményesebbé tétele, esetleg új utak és módok keresése érdekében?*	*Látunk-e olyan **veszélyt, negatív jelenséget,** amely a munka eredményességét fenyegeti, esetleg megkérdőjelez bizonyos törekvéseket?*

5.2.1.3. A helyi gyermekvédelmi hálózat értékelőlapja

A helyi gyermekvédelmi hálózat strukturális és funkcionális vizsgálatára egy, a gyermekjóléti szolgáltató és partnerei ismereteire alapozott, településszintű értékelőlapot ajánlunk, melyet tetszés szerint kiegészíthet adatgyűjtés, de alapulhat az értékelésben résztvevők személyes benyomásain is. Az értékelést évente egyszer, a jelzőrendszeri tanácskozás előtt érdemes elkészíteni, hogy a konzekvenciákat a jelzőrendszer tagjaival közösen lehessen levonni. Az értékelőlapot kifejezetten abból a célból terveztük, hogy a fejlődés elérésének eszköze legyen; mutasson rá az elért eredményekre, de a hibákra, hiányosságokra is. Ezért erősen hangsúlyozzuk, az értékelés az, ami számít, és nem az egyes kérdésekre kapott pontok!
A helyi gyermekvédelmi hálózat értékelőlapja a jelen protokoll mellékletét képezi. Az elemzés az együttműködés különféle területeit vizsgálja, többnyire az adott területhez társított, zárt kérdések segítségével. A válaszok alapján – az egyes blokkokat követő rövid segédletek segítségével – értékelhető, hogy a helyi gyermekvédelem az adott területen mennyire erős, vagy éppen gyenge.
Az értékelést abban az esetben se egyedül végezze, ha Ön egyszemélyes családgondozóként látja el egy adott település gyermekjóléti feladatait. Az értékelés lényegében az egyes témák megbeszélése, melyben lehetőleg egy kisebb értékelő-team vesz részt. Az értékelő-team tagjait illetően figyeljünk oda, hogy a konkrét ügyekben eljáró családgondozó mellett vegyen részt benne legalább egy aktív, és egy jobbára passzívnak tekintett intermedier, valamint egy olyan személy, aki a települési gyermekvédelmet stratégiai távlatokból tudja szemlélni. Az egyes kérdésekre adandó válaszok lehetőleg konszenzus révén szülessenek meg – bármennyire is időigényes megtalálni a közös nevezőt. Ha a konszenzus végképp nem áll elő, akkor az adott válasz a gyermekjóléti szolgálat családgondozójának véleményét tükrözze – még akkor is, ha az értékelő-teamben részt vesz a családgondozó munkahelyi vezetője, munkáltatója. Az értékelés szempontjából nem az számít, hogy ki a főnök. Az értékelés célja nem más, mint ismereteket szerezni a helyi gyermekvédelmi szereplők együttműködése fejlesztése érdekében, és ebből a szempontból – konszenzus híján – fontosabbak a tapasztalatok keletkezése közelében álló szakember benyomásai, mint egy stratégiai irányító sokszorosan átszűrt tapasztalatain alapuló véleménye. A konszenzus hiánya

ugyanakkor rámutat arra, hogy az adott kérdésben az érintettek alapvetően más álláspontot képviselnek, másképp észlelik azt, ebből mindenképpen le kell vonni azt a következtetést, hogy az adott terület helyzete nem megnyugtató!
Az értékelőlap kitöltését követően tehát kirajzolódnak a jelzőrendszeri együttműködésben már meglévő pozitívumok, illetve megmutatkoznak a hiányosságok. A hiányosság: fejlesztendő terület. A helyi erőforrások, illetve a szakemberek felkészültsége, elszántsága figyelembe vételével jelöljük ki azt a három területet, amelyben elsőként kívánunk előre lépni. Ezek lehetnek a legkönnyebben fejleszthető területek (erősen javasolt ezekkel kezdeni, hogy a közösen elért sikerek elegendő muníciót adjanak a nehezebb változtatások végrehajtására), vagy olyanok, amelyek a legtöbb rizikótényezőt hordozzák magukban, a legnagyobb, rövid távú fenyegetést jelentik a rendszerre, illetve a rendszer által képviselt egészséges gyermeki fejlődésre. Egy-egy település jelzőrendszere olyan rossz állapotban lehet, vagy olyan mély krízist élhet át, hogy a fejlesztéshez mindenképpen külső szakembert kell hívni – ilyenkor mindenképpen be kell vonni a módszertani gyermekjóléti szolgálatok szakembereit, vagy más, hálózat, illetve együttműködés-fejlesztésben gyakorlott szakértőt.
Akár magunk próbálkozunk a fejlesztéssel, akár külső szakértő bevonásával kezdünk neki a munkának, fontos, hogy az egyes területekhez adekvát cselekvéseket társítsunk, melyek tartalmát, illetve indikátorait pontosan meg kell fogalmazni. Itt az a legfontosabb szempont, hogy a hiányosság okait is feltárjuk, és a cselekvések az okok megszüntetésére irányuljanak! Egy bizonyos hiányosságként manifesztálódó probléma mögött különféle okok húzódhatnak meg – például a sikertelen családgondozások nagy száma mögött a nem elégséges erőforrások (tárgyi feltételek, megfelelő számú szakember, elég pénz a programokra), a szakemberek nem megfelelő felkészültsége, a szakemberek eszköztelensége stb. állhat –, melyek más és más cselekvésekkel enyhíthetőek, vagy szüntethetőek meg. Inadekvát cselekvések esetén a fejlesztés tökéletesen hatástalan lehet, ráadásul a kudarc frusztrálja a résztvevőket, és csökkenti a hatékony együttműködés kialakításának, fejlesztésének esélyét.

Példa az értékelőlap alkalmazására:

- A jelzőrendszer tagjai úgy érzékelik, hogy a gyermekjóléti szolgálat tevékenysége nem elég hatékony, a jelzett ügyekben „nem történik semmi”. Ez megjelenik az értékelőlapon.
  - Ha ez szubjektív észlelés – azaz a jelzőrendszer általános tehetetlenséget érzékel ugyan, de valójában adataink vannak a gyermekjóléti tevékenység sikerességéről –, akkor fejlesztendő terület a kommunikáció javítása vagy a tagok bevonásának fejlesztése.
  - Ha ez objektív tény – a gyermekjóléti szolgálat valóban eredménytelenül küszködik a gyermekek veszélyeztetettségével –, akkor az okoktól függően az erőforrások biztosítása, vagy a

megfelelő szakmai felkészültség kialakítása, esetleg a szakmai eszköztár bővítése lehet a fejlesztendő terület.

- A hiányosság okainak feltárása után képesek vagyunk megfogalmazni az adekvát cselekvést, mellyel a hiányosság enyhíthető, megszüntethető:
  - rossz kommunikáció esetén az eredmények megfelelő prezentálása, a visszajelzés rendszeressé tevése;
  - a jelzőrendszeri tagok nem megfelelő bevonása esetén az intermedierek jelzés utáni feladatainak konkretizálása;
  - elégtelen tárgyi és szakmai feltételek esetén a fenntartónál érvényt szerezni a helyi gyermekjólét indokolt szükségleteinek;
  - a szakemberek nem megfelelő felkészültsége esetén a – kötelező – továbbképzések tudatos tervezése;
  - eszközhiány esetén szintén a továbbképzések, illetve tanulmányutak szervezése jelenthet adekvát cselekvést.

A példából is látható, hogy az egyes területek között sokkal összetettebb összefüggések is feltárhatóak, mint azt ez a néhány mondatos szemléltetés bemutatta: pl. a szakmai fejlődéshez, eszközfejlesztéshez is kell a fenntartó támogatása, és kell hozzá pénz, vagy megfelelő számú szakember.

5.2.1.4. Partnerségi analízis

Az egyes esetek – családok – köré szerveződő szakemberek csoportját, együttműködésének természetét a partnerségi analízis segítségével vizsgálhatjuk meg. Az elemzés elvégezhető egy-egy gondozási folyamat elején, de akár közben is attól függően, hogy mikor érzékeljük annak szükségét, hogy többet tudjunk meg az ügyben érintett intermedierekről, hozzáállásukról, együttműködésükről vagy éppen annak hiányáról. Kifejezetten alkalmas ez a módszer az inaktív tagok bevonására tett erőfeszítések támogatására.

Az elemzés fókuszába helyezett partnerség fogalma kiterjed mindazokra, akik érdekeltek a gyermekjóléti szolgálattal való együttműködés eredményességében, vagy befolyásolhatják azt. Konkrétan:

- a család;
- a család környezete (rokonság, barátok, kollégák és osztálytársak, szomszédok);
- a helyi gyermekvédelmi szereplők (jelzőrendszeri tagok).

A különböző csoportoknak nem csupán az érintettsége eltérő, de a velük való kommunikáció formája és tartalma is különbözhet. A partnerségi analízis feltárja az egyes szereplők érintettségét, rámutat az együttműködés gátjaira. Az elemzés célja ugyanis az adott program, beavatkozás szempontjából kulcsszerepet betöltők érdekeinek azonosítása. Az érdekek azonosításán keresztül becsülhető meg, hogy azok mennyiben fogják befolyásolni a program – pl. egy konkrét gondozási-nevelési terv – megvalósíthatóságát és sikerét.

A partnerségi szemlélet az érdekek feltárása mellett a felelősségvállalást helyezi középpontba. Eszerint pusztán az érdekek figyelembe vétele mentén nem beszélhetünk együttműködésről, hiszen valódi együttműködés csakis attól várható el, aki felelősséget vállal a közös tevékenységért, az eredmények közös eléréséért. A partnerségi analízis tehát a programmal, illetve a program által megcélzott problémákkal kapcsolatban:

1. megvilágítja az egyes szereplők érdekeit;
2. azonosítja a szereplők érdekei közötti eltéréseket;
3. az egyes szereplők közötti kapcsolatokat vizsgálva elemzi az egyes szereplők együttműködésének lehetőségeit.

A partnerségi analízis lépései:

1. Az érintettek listájának összeállítása. A listát kezdjük azokkal, akik jelenleg már bevonódtak a problémába, és egészítsük ki azokkal, akik jelenleg még nem vonódtak be, de bevonhatóak lennének.
2. Az érintettek a program vagy probléma szempontjából releváns érdekeinek meghatározása. Egy-egy partnernek akár több érdeke is kapcsolódhat ugyanahhoz a problémához.
3. Az érintettek érdekeire vonatkozó relatív fontossági sorrend meghatározása. Minden érdek fontos annak, akié, de lehetnek olyanok, melyek teljesülése nem tűr halasztást, vagy előfeltétele mások érdekei teljesülésének.
4. A program hatásának értékelése az egyes partnerekre vonatkozóan. Az érintettek elköteleződése, felelősségvállalása általában azzal növelhető, ha az együttműködés eredményei pozitívan érintik őket; ha a változás nem csak objektív, hanem a saját szubjektív szempontjaik szerint is pozitív; illetve, ha a pozitív hatás tudatosul bennük.
5. A partnerségi táblázat elkészítése. A partnerségi táblázatban az érdekeltségi viszonyokat vizsgáljuk és ábrázoljuk. Ennek során a következő négy jellemzőre (dimenzióra) koncentrálunk:

- a partnerek érintettsége (alacsony, közepes, magas);
- a partnerek hozzáállása (blokkoló, semleges, támogató);
- a partnerek befolyásoló képessége (kicsi, közepes, nagy);
- mi magunk milyen mértékben vagyunk képesek befolyásolni őket.

2. táblázat. A partnerségi táblázat

ÉRINTETTSÉ	Magas			
	Közepes			

	Alacsony			
		Blokkoló	Passzív	Támogató
		HOZZÁÁLLÁS		

A partnerek első két jellemzőjét – érintettség és hozzáállás – a táblázat megfelelő rubrikája jelöli ki; az egyes partnerek nevét a megfelelő helyre írjuk. Az első két dimenzió már rendkívül informatív, hiszen rámutat az alacsony elköteleződésből, vagy a negatív (blokkoló) hozzáállásból fakadó, az eredmények elérését hátráltató tényezőkre, de rámutat az elkötelezettek (magasan érintett támogatók) csoportjára is, akikre a program sikere szempontjából teljes mértékben számíthatunk.
Bár mindenkitől elvárjuk, hogy elkötelezett legyen, de ez megint csak nem természetes állapot, hanem kemény munkával elérendő cél. A partnerségi analízis viszont megmutatja, hogy mely intermedierrel kapcsolatban milyen feladatokat kell megoldanunk.
Ahhoz, hogy lássuk, milyen alaposan gondoltuk át az érintettség és a hozzáállás kérdését, az alábbi ellenőrzőlista nyújt segítséget:

- Mindegyik érintett rákerült a listára?
- Minden ellenző, blokkoló személy, ill. csoport fel van tüntetve? (A blokkolók külön figyelmet érdemelnek, ugyanis „partnerként” ritkán gondolunk rájuk, ugyanakkor, különösen magas befolyás esetében, alapvetően befolyásolhatják a programunk sikerét.)
- Megtörtént a szociálisan depriválta csoportok érdekeinek figyelembevétele? (A depriváltak külön figyelmet érdemelnek szélsőségesen erőforrás-hiányos állapotuk miatt. Esetükben külön oda kell figyelni az erőforrások feltárására, mert kizárólag azzal vehetnek részt a program közös megvalósításában, amijük van. Amijük nincs, azzal ők nem tudnak „résztvevőként” részt venni.)
- Lehetséges, hogy valamilyen új érintett jelenik meg a program végrehajtása során?
- Melyek az érintettek elvárásai a programmal kapcsolatban?
- Mi lehet az érintettek haszna a program megvalósulása esetén?
- Milyen forrásokat hajlandó az érintett áldozni a program megvalósítása érdekében?
- Milyen olyan más érdekei lehetnek az érintetteknek, amely a program megvalósulását veszélyeztetheti?
- Mi az egyes érintettek a véleménye a többi érintettről? (A célok elérése érdekében egyébként elkötelezett személyek és csoportok is lehetnek blokkolóak, amennyiben egymásról nagyon negatív véleményt fogalmaznak meg.)

A befolyás az a hatalom, amellyel az egyik személy (csoport) befolyásolni tudja mások tevékenységét. Érdemes figyelembe vennünk a hatalom

formális kifejeződéseit – legális hatalom (vezetői hatalom, stratégiai források feletti kontroll), szakértői tudás, tárgyalási pozíció, az információ birtoklása –, és az informális kifejeződéseket – szociálisgazdasági státusz, más csoportokkal való szövetség közvetett hatása, más érintettektől való függőség. A partnerek befolyásoló képességét a partnerek neve köré rajzolt keretekkel ábrázolhatjuk. Pl.:

A saját befolyásoló hatásunkat az egyes érintettekhez rendelt keresztekkel jelölhetjük, ahol a befolyás nagyságát a keresztek száma fejezi ki. Pl.

- kis befolyással vagyunk az adott érintettre: +
- közepes befolyás: + +
- nagy befolyás: + + +

A befolyásolás ellenőrző kérdései:

- Minden érintett esetében világosak a formális hatalom viszonyai? Tudjuk, mit ír elő a jogszabály az egyes érintettek viszonyáról, tudjuk, kik a téma szakértői, tudjuk, kik birtokolnak fontos információkat, stb.?
- Világosak az egyes érintettek közötti szövetségek?
- Kirajzolódtak az egyes érintettek közötti ellentétek?
- Ismerjük az érintettek közötti kommunikáció szokásos módját? (Egyirányú-kétirányú, szóban-írásban, formális-informális, hangvétele hivatalos–közvetlen-sértő, stb.)
- Vannak-e tapasztalatok az érintettek közötti befolyás gyakorlásáról? Ezek a tapasztalatok megerősítik az együttműködést, vagy inkább gyengítik azt?

Az érintettek, illetve saját befolyásunk elemzése rámutat, hogy a beavatkozás vagy együttműködés fejlesztése szempontjából kiknek kerül kevesebb erőfeszítésbe elérni egy bizonyos változást, kik tudnak jobban hatni másokra a kívánatos hozzáállás erősítése, vagy a nemkívánatos hozzáállás gyengítése céljából. Míg az érintettség és a hozzáállás dimenziói elsősorban az egyes érintetteknek a programhoz vagy a problémához fűződő kapcsolatát rajzolja ki, addig a befolyás két dimenziója az érintettek egymáshoz fűződő viszonyát jeleníti meg.
A nagy érzékenységgel elkészített partnerségi analízis valóban képes térképet adni a hatékony együttműködés fejlesztéséhez, illetve végső soron a hatékony beavatkozáshoz. Ezzel tulajdonképpen teljesül a protokoll eredeti célkitűzése: kellő információt szerezni a gyermekek érdekében együttműködő csoportról, illetve az egyes konkrét esetekbe való beavatkozások természetéről.

Ne feledjük: bármilyen jól végeztük az elemző munkánkat, bármilyen tökéletes egyetértésre jutottunk a problémák, a beavatkozás eszközei és a feladatmegosztás tekintetében, mindez semmit sem ér, ha a beavatkozás, a végrehajtás elmarad!

5.2.2. A jelzőrendszer kiépítése, fejlesztése, érzékenyítése, képzése, kompetenssé tétele

A gyermekjóléti szolgálatok kiemelt feladata a veszélyeztetettséget észlelő- és jelző rendszer működtetése. A szolgálat egyfajta generátorszerepet tölt be a folyamatban.
Ezzel összefüggésben az alábbi tevékenységeket végzi:

a) megkeresi a jelzőrendszer tagjait, vagyis az intermediereket
b) szervezi, működteti a jelzőrendszert;
c) ösztönzi a tagokat az együttműködésre, ennek érdekében esetmegbeszéléseket szervez, tanácskozást tart;
d) fogadja a jelzéseket, és a szükséges szakmai intézkedéseket megteszi, illetve kezdeményezi;
e) a gyermekjóléti szolgálat felhívja a jelzőrendszer tagjait jelzési kötelezettségük írásban – krízishelyzet esetén utólagosan – történő teljesítésére;
f) a gyermekjóléti szolgálat a jelzőrendszer tagjainak bármely gyermek veszélyeztetettségével kapcsolatos jelzését fogadja, és a probléma jellegéhez, a veszélyeztetettség mértékéhez, a család szükségleteihez igazodó intézkedést tesz a veszélyeztetettség kialakulásának megelőzése, illetve a veszélyeztetettség enyhítése, megszüntetése érdekében;
g) a gyermekjóléti szolgálat az intézkedéséről tájékoztatja a jelzést tevőt.

Azonban mindebből nem feltételezhető az, hogy csupán a gyermekjóléti szolgálat szakmai – illetve természetesen a gyermek legjobb – érdekét szolgálja a rendszer. Arra a tényre kell támaszkodni az együttműködés során, hogy a potenciális vagy veszélyeztetett klienskörre egyetlen szakember sem láthat rá teljes mértékben, viszont mindenki rálát bizonyos mértékben. A hálózati működés mintegy keretbe foglalja a helyi gyermekvédelmi szereplők észlelő-jelzőrendszerként való működésének folyamatát.
A jól működő, hatékony jelzőrendszer képes felderíteni, jelezni az észlelt problémát, illetve képes megoldási alternatívákat javasolni, valamint szükség esetén eljárást kezdeményezni az illetékes hatóságoknál. A protokoll kiemelt szerepet szán a jelzőrendszernek a problémák megoldásában is.

Az alábbiakban először a jelzőrendszer kiépítésének részleteiről, azután a szakmaközi megbeszélések szerepéről, majd a jelzőrendszer kompetenciájának fejlesztéséről, végül az inaktív tagok bevonása érdekében megteendő lépésekről szólunk részletesen.

5.2.2.1. A jelzőrendszer kiépítésének alapvető lépései

A jelzőrendszer kiépítésének kérdése hogy miképpen lesz a jogszabály által felsorolt sok szereplőből jól működő hálózat. Pusztán a jogszabályra alapozva sok esetben csak látszat-együttműködés érhető el. A közös érdekek mentén, közös célok kitűzésével érhető el a tényleges hálózati működés!

A jelzőrendszeri hálózat kiépítésének, fejlesztésének négy lépése:

1) A potenciális tagok feltérképezése. A jogszabály és a működő gyakorlat alapján ezen a területen ma már nincs sok teendő, a potenciális tagokról valamiféle kép minden szolgáltatóban él. A „térkép" frissítésére szolgál a protokoll első fejezetében leírt értékelőlap, így a gyermekjóléti szolgálat érzékeny marad az új szolgáltatók és partnerek megjelenésére (pl. Gyerekház, közösségi ellátás).
2) A potenciális tagok elérése, megkeresése.
   a) Az újonnan felderített potenciális tagok esetében egy előre elkészített információs csomag eljuttatása, valamint a személyes találkozás lebonyolítása az első lépés. Az információs csomag összeállításakor nem csupán azt célszerű figyelembe venni, hogy a gyermekjóléti szolgálat mit szeretne magáról elmondani, hanem azt is, hogy a felkeresendő félnek mire van szüksége a megértéshez, és mivel tehető motiválttá az együttműködésre. Ugyancsak fontos feladat, hogy a gyermekjóléti szolgálat megismerje a potenciális partner működésére jellemző szabályokat, az új partner profilját, eszközeit, lehetőségeit – végeredményben azt, hogy az új partner milyen szerepet tölthet be az együttműködésben.
   b) A médiajellegű információ. A gyermekjóléti szolgálat nem csupán akkor ad tájékoztatást önmagáról, amikor tudja, hogy kit kell megszólítania. A különböző médiumok segítségével is hírt adhat magáról, sőt, célszerű, ha erre külön odafigyel, hiszen az ismertség támogatást is jelenthet, vagy egy-egy sikeres programról szóló tájékoztatás árnyalhatja a gyermekvédelemmel kapcsolatos, jobbára a gondokra, kudarcokra fókuszáló vélekedést. Médiajellegű információ a plakát és a szórólap is, amely azok részére nyújt tájékoztatást (pl. arról, hogy bizonyos problémákra hol kereshet megoldásokat), akikről a szakemberek nem is tudnak.
3) A hálózatba való beillesztés. Az együttműködés megvalósulási szintereibe való bevonás: fórumok, szakmaközi és egyéb tanácskozások, esetkonferenciák stb. Kezdetben hasznos lehet egy szorosabb, informális kapcsolat, ahol az új tag tapasztalatot szerezhet arról, hogy mikor és hogyan jelezzen, milyen „haszna" származik a jelzések megtételéből, vagy milyen módon számíthat a hálózat tagjainak segítségére. Nagyon fontos, hogy minden jelzőrendszeri tag számára világossá váljanak az együttműködés elemei (feladat és felelősség-megosztás), és egyben tisztázottak legyenek a kompetenciahatárok is.

4) Aktivizálás. Az aktív együttműködő szerep kialakítása. Ennek két – egymástól élesen el nem különíthető – része van:
   a) Az észlelés és jelzéstevés erősítése. A jól működő jelzőrendszer alapvetően a hatékony információcseréből indul ki – tudja, hogy mikor, hogyan és milyen információtartalommal jelezzen, illetve észleli a jelzésének hatását azáltal, hogy a gyermekjóléti szolgálat érdemben reagál a jelzésre.
   b) A beavatkozásból fakadó feladatokba való bevonás. A helyi gyermekvédelmi szereplők optimális együttműködése feltételezi, hogy az egyes konkrét ügyekben tevékeny szerepet vállalnak (pl. szervezetszintű fejlesztések és projektek, gondozási-nevelési terv)

A már kiépített jelzőrendszer esetében sem lehet elhanyagolni a tájékoztatás és beillesztés feladatát. Bár az intézmények viszonylag ritkán alakulnak át (egy folyamatosan alakuló, újjászerveződő kistérségi szisztémában persze ez is gyakrabban megesik), az egyes intézmények szakembergárdája azonban gyakran cserélődhet. Különösen gyors személyi változások jellemzőek a civil szférára (amely ma még túlságosan kiszolgáltatott a pályázatok hektikus rendszerének), és az oktatási intézmények ifjúságvédelmi feladatai is könnyen átruházhatóak az együttműködésben már gyakorlatot szerzett kollégáról egy óra és feladathiányos, a gyermekvédelem területén még járatlan kollégára. A jelzőrendszert pedig a szakemberek alkotják, és nem az intézmények, így az efféle változások új és új jelzőrendszer-építési feladatot adnak a gyermekjóléti szolgálatnak.

5.2.2.2. A szakmaközi megbeszélés szerepe

A hálózatba való beillesztés, valamint a hálózat érzékenyítésének, képzésének és kompetenssé tételének elősegítésére alkalmas a szakmaközi megbeszélés, mely az esetmegbeszélés egyik fajtája a helyi gyermekvédelmi rendszerben. A gyermekjóléti szolgálat és a jelzőrendszer tagjainak képviselői között, előre meghatározott témakörben, évente legalább hat alkalommal szakmaközi megbeszélésre kerül sor. Ezen forma segíti:

- a közös fogalomhasználat kialakítását,
- a súrlódási pontok felszámolását,
- a tagok együttműködési készségének erősítését,
- az együttműködés hatékonyságát, erősítését,
- kompetenciák tisztázását,
- a konstruktív együttműködést,
- egymás kölcsönös megismerését,
- kapcsolatrendszer szélesítését,
- az információcsere módozatainak kialakítását,
- az együttgondolkodást,
- a feladatok, kötelezettségek meghatározását,
- a tagok tevékenységének összehangolását,

- a közösen hozandó döntések megszületését,
- a válaszadást a felmerülő speciális problémákra,
- a jelzőrendszeri tagok speciális gyermekvédelmi ismereteinek bővítését,
- a kölcsönös adatszolgáltatás mikéntjének és az együttműködés szükségességének egyértelműsítését,
- egységesebb szempontrendszer kialakítását.

A szakmaközi megbeszélés szervezése, lebonyolítása a gyermekjóléti szolgálat feladata. A témákat éves tervben kell összeállítani, melyek a jelzőrendszeri tagok visszajelzései alapján kerülnek meghatározásra. Társulásban működő gyermekjóléti szolgálatoknál nem elvárás, hogy településenként külön-külön 6-6 szakmaközi megszelését tartson – a témák, illetve az egyes települések jelzőrendszereinek mérete, szervezeti struktúrája (pl. több település iskoláinak összevonása) indokolttá teheti a közös fórumok szervezését.
Az elhangzottakról feljegyzést kell készíteni, mely segítséget nyújt a települési gondok feltérképezésében, a jelzőrendszeri együttműködés jellegzetességeinek elemzésében, illetve a következő találkozások témáinak kijelölésében.
A szakmaközi megbeszélések azon kérdések megfogalmazására is kiválóan alkalmasak, melyekre a helyi szakemberek külső szakértőktől várják a választ. Elsősorban a megyei módszertani gyermekjóléti szolgálatokat érdemes megkeresni – bár a módszertan jelenlegi finanszírozása nem teszi lehetővé, hogy a módszertani munkatársak rendszeresen jelen legyenek az egyes települések szakmaközi megbeszélésein, arra mindenképpen lehetőség nyílik, hogy települési hálózatokból érkező „megrendelésekre” a módszertanok a kistérségi továbbképzések keretében reagáljanak.

5.2.2.3. Jelzőrendszeri kompetenciák fejlesztése

Manapság az egyik leggyakrabban használt szakmai fogalom a kompetencia – egyúttal talán ez a fogalom az, amelyik a leginkább kiüresedett, vagy esetleg sosem telítődött meg eléggé tartalommal. Definíciónk szerint a kompetencia a pszichikus képződmények olyan rendszere, amely felöleli az egyénnek egy adott területre vonatkozó ismereteit, nézeteit, motívumait, gyakorlati készségeit, s ezáltal lehetővé teszi az eredményes tevékenységet. A hétköznapi használat során azonban a „kompetencia” kevésbé jelenti az „eredményes tevékenység területét”. Inkább határvonalak húzogatását jelenti, amelyen túl a partner a viták és konfliktusok elkerülése végett jobb, ha nem merészkedik, illetve amelyen az adott problémát, ügyet áttuszkolva megszabadulhatunk a „forró krumplitól”, mely jobb, ha mások kezét égeti meg.
Amennyiben ragaszkodunk ahhoz, hogy a kompetencia végeredményben néhány hasznos ismeret, nézet és gyakorlati készség személyes gyűjteménye, amely egy bizonyos (szak)területhez kapcsolódik, úgy

könnyebben megtaláljuk a kompetencia fejlesztésének lehetőségeit. Ismereteket, illetve gyakorlati készségeket viszonylag könnyű bővíteni: néha elég szakkönyveket, publikációkat forgatni, máskor el kell hívni egy téma szakértőjét, vagy a szakterület egy olyan képviselőjét, akinek bőséges tapasztalataiból a helyi szereplők sokat tanulhatnak, más esetekben tudatosan és összehangoltan kell megválasztani a továbbképzéseket, és így tovább. Nézeteket már jóval nehezebb megváltoztatni, főképpen, ha azok már előítéletekké csontosodtak (nem feltétlenül negatív előítéletté), de azért itt is rendelkezésre áll jó néhány tréning, részvételen alapuló projekt, illetve speciális módszer, mely képes a személyiséget, és azzal együtt a nézeteket formálni.
A teljesség igénye nélkül álljon itt néhány olyan terület, melyet a helyi jelzőrendszer képzése (kompetensebbé tétele) során meg lehet célozni!

Az észlelés és jelzés kompetenciái:
- elméleti felkészültség;
- gyakorlati tapasztalatok;
- a beavatkozás szükségszerűségének és célszerűségének tudata;
- kölcsönös bizalom a jelzést adó és a fogadó között.

Az együttműködés kompetenciái:
- rugalmasság, nyitottság;
- jó kommunikációs készség;
- kölcsönös bizalom, jószándék;
- jó konfliktus-megoldási modellek, konszenzuskeresés;
- „intermedier” szemlélet;
- rendszer-szemléletű gondolkodás;
- feladat- és felelősség-megosztás készségei;
- csapatmunkára való alkalmasság és hajlandóság;
- folyamatirányítás ismeretei: célok kitűzése, eredmények értékelése, feed-back.

5.2.2.4. Az inaktív tagok aktivizálása, bevonása

Az inaktivitás legkönnyebben kezelhető csoportja a kapcsolat vagy információhiányos szervezeteké. Olyankor áll elő ez a helyzet, ha a potenciális tag nem tud arról, hogy ő egy gyermekjóléti jelzőrendszer tagja – mert pl. eddig senki sem vette fel vele a kapcsolatot –, vagy nem észleli a gyermekek veszélyeztetettségét (ismerethiány), esetleg nem tudja, hogy mit kell tennie, vagy nem érzi magát kompetensnek még egy jelzésszintű beavatkozáshoz sem. Ilyenkor elegendő a jelzőrendszer kiépítésének alapvető lépéseit követni, illetve célzott képzésekkel, megfelelően tematizált szakmaközi megbeszélésekkel és közösen megvalósított projektekkel – pl. egy együttműködésben megvalósított gyermeknapi program – növelni a partner kompetenciáját.

A második csoportot a passzív szervezetek alkotják. Ők tudják, hogy jelzőrendszeri tagok, tisztában vannak kötelezettségükkel, esetleg mulasztásuk következményeivel is. Észlelik a gondokat, mégsem jeleznek.
Egy részük szeretné megtartani kívülállóságát – pl. bíróságok, amelyek számára a döntés pártatlanságának záloga lehet az, ha úgymond nem vonódnak be a probléma megoldására tette erőfeszítésekbe.
Más részük jól észlelhetően más célokat követ, mint a helyi gyermekvédelmi hálózat – pl. az alapítványi és egyházi iskolák azzal szeretnék megtartani jó hírüket, hogy azt a képet mutatják a szülők felé, mintha a falaik mögött semmiféle probléma nem ütné fel a fejét.
Néhányan kifejezetten ellenérdekeltek lehetnek – pl. az intézményvezetők presztízsharca miatt néhány potenciális tag számára az a jó, ha a gyermekjóléti minél rosszabbul működik, vagy a kisebbségi önkormányzat félelme attól, hogy ha az egyébként konfliktusos munkát végző gyermekjóléti szolgálattal együttműködnek, akkor elveszítik támogatóik bizalmát.
A passzív szervezetek aktivizálása egyedi problémafeltárást és egyedi válaszokat kíván, melyekre esetenként megfelelő alapot adnak a protokollban ismertetett elemzési módszerek, azok közös – az aktivizálni kívánt passzív szervezettel együttes – alkalmazása. Ugyanakkor a helyi szereplőknek ritkán van kellő rálátásuk, erőforrásuk, vagy nem tudnak kellő távolságot tartani a problémától, így kezelni sem tudják azt. Célszerű inkább külső segítséget kérni.

Az inaktív szereplők persze nem csak azon a módon kerülnek bele egy települési gyermekjóléti szolgáltató látókörébe, hogy eleve inaktívak voltak. Sőt! Leginkább egykori aktív szereplőkből válnak inaktívvá, keserű tapasztalataik, felismert vagy lappangó ellenérdekeltségeik révén. Egy, a nemzetközi szakirodalomban sokat idézett értékelés szerint a csoport öt probléma miatt válik diszfunkcionális (rossz, nem funkcionális) működésűvé. Az egyes problémák lényegében a csoport funkcionális jellemzőinek hiányából fakadnak, és talán jobban megérthető a hiányok által okozott kár, ha látjuk azt is, amikor az egyes jellemzők a helyükön vannak:

1. A bizalom (hiánya). A bizalom kellő alapot ad a csoport tagjainak ahhoz, hogy vállalják véleményüket, illetve, hogy aktivizálják magukat, mert tudják, hogy gyengeségeiket, hibáikat, félelmeiket és viselkedésüket, illetőleg eredményeiket a többiek jószándékkal kezelik.
2. A konfliktus(tól való félelem). A bizalommal teli csoportokban nem kell attól tartani, hogy a témák szenvedélyes megvitatása széteséshez vezet. A személyeskedésektől mentes konfliktus valójában lehetőség egy-egy dilemmában a lehető legjobb válaszok megtalálására, a legjobb beavatkozási terv kidolgozására, kivitelezésére.
3. Az elkötelezettség (hiánya). Ha a konfliktustól egy csoportban nem kell tartani, akkor minden fontos döntést érdemben tudnak megvitatni a tagok. Ha a csoport tagjai előállnak az ötleteikkel, módosítási javaslattal olyan közös célok érdekében, amelyeket együtt kell képviselni, akkor az elkötelezettség – „ez az én ügyem” – kellő erőt ad a kihívásokhoz.

4. A felelősség (kikerülése). Ha egy csoport elköteleződik egy döntés, tervszerű beavatkozás mellett, akkor az eredményeket egymáson is számon tudják kérni. Ennek fontos következménye az is, hogy megszűnik az egyéni felelősség, hiszen az egyes döntések mögött csoportdöntések állnak. Az esteleges korrekciók, a hibák feldolgozása és kijavítása is közös erőfeszítéssel történik.
5. A célok és eredmények (figyelmen kívül hagyása). Ahol a csoport tagjai bíznak egymásban, felvállalják a konfliktust, elköteleződnek a döntések mellett és egymáson is számon kérik a teljesítményt, ott a csoport érdekei a közös célok elérésében fontosabbá válnak, mint az egyéni igények és célkitűzések. Ez tovább erősíti a csoportot.

Az inaktív „tagok” aktivizálásának egyik útja tehát éppenséggel a csoport, hálózat működési zavarainak feloldása. Sajnos erre a csoport, illetve hálózat tagjaként – vagy akár koordinátoraként – nem sok esély nyílik; a diszfunkcionális működés felismerésekor célszerű mihamarabb külső segítséget kérni.

5.2.3. A jelzőrendszer optimális működése

Az eddigieket összefoglalva leszögezhetjük, hogy a gyermekvédelmi észlelő- és jelzőrendszer optimális működésének feltétele, hogy hálózatként működjön. Hálózatként komplex rendszert alkot, mely egyének és szervezetek kapcsolataiból tevődik össze. A hálózat tagjai kölcsönhatásban vannak egymással, és optimális esetben a jelzőrendszer tagjai között aktív kommunikáció zajlik, meghatározott formában.

A jól működő jelzőrendszer a hatékony információcserén alapul

A jelzőrendszeri működés két alapelemét (magát a jelzést és az esetkonferenciát) részletesebben is kifejtjük:

5.2.3.1. A jelzés

Az észlelő és jelzőrendszer alapvető feladata nevéből is kiolvasható: észlel, vagyis felismer, és jelez, vagyis segítséget kér a probléma megoldására. Le kell szögezni, hogy a tagok feladata nem az, hogy mindig azonnal jelezzenek a gyermekjóléti szolgálat felé, amennyiben problémát érzékelnek. A tagok alapvető feladata az, hogy a gyermeket érintő, veszélyeztető probléma észlelésekor saját szakmai eszköztárukat mozgósítva avatkozzanak be, saját szakterületük szabályait és a gyermek legjobb érdekét szem előtt tartva! Amennyiben olyan, a gyermeket veszélyeztető problémát érzékelnek, melynek megoldásában nem kompetensek, haladéktalanul jelzéssel kell élniük a gyermekjóléti szolgálat felé, akkor is, ha annak csak a gyanúja áll fenn (pl. abúzus).

Az észlelésérzékenység, illetve a jelzési küszöb a jelzőrendszer működésének legnehezebben meghatározható pontja; ugyanakkor talán nincs annál fontosabb, mint hogy ezen a területen gondos finomhangolással elérjük a lehető legoptimálisabb szintet. A skála egyik végén áll az elhamarkodott jelzés, az a jelenség, amikor a jelzőrendszer valamely tagja a probléma megoldására tett különösebb erőfeszítések nélkül szignálja rá az ügyet a gyermekjóléti szolgálatra. Ez esetben a gyermekjóléti szolgálat utólag is bevonhatja az addig be nem avatkozó jelzéstevőt a probléma megoldásába; továbbá a helyi gyermekvédelmi szereplők kompetenciáját növelve megnőhet az előzetes beavatkozások gyakorisága és hatékonysága. A skála másik végén a jelzés teljes elmaradása áll. Az inaktivitás korábban ismertetett, hálózati, illetve csoportszintű okain túl a nem-jelzés gyakran a helyi társadalom toleranciáján, „kulturális" sajátosságain múlik. Sajnos az egyes közösségekben bizonyos jelenségek olyan tabunak számíthatnak, hogy azokat még észrevenni sem illik, illetve, ha valaki mégis észreveszi és „ügyet csinál" belőle, normasértőként számíthat a közösség retorziójára. Magyarországon – főleg a vidéki, falusias közösségekben – általában efféle védettséget élveznek például a középosztálybeli (vagy annál magasabb státuszú) családok; problémáikról, legyen az nyílt alkoholizmus, vagy bármi más, nem lehet tudomást venni (maximum a válás után). Általában toleránsak, illetve érzéketlenek a helyi gyermekvédelmi szereplők a verbális erőszak megnyilvánulásaira, vagy az érzelmi bántalmazás számtalan formájára – ez utóbbi esetben az is gátolja a jelzést, hogy a játszmák végtelennek tűnő repertoárjával fedett destruktív érzelmi életet nehéz bizonyítani. A tabukra, diszfunkcionális toleranciára, de még a bizonyítási kényszer miatt előálló inkompetenciára is jó válasz a nyílt, világos beszéd – ha legalább a helyi gyermekvédelmi szereplők együttműködő csoportjában uralkodik a bizalomteli, az egyes kérdéseket szabadon megvitató közeg. Egy ilyen szakmai közösség nem csupán támogató erőt jelent a jelzésről való döntésben, de szemléletformáló hatása miatt érzékenyíti is a tagokat a tabuként kezelt problémákra, nem utolsó sorban pedig szupervíziós jellegű funkciót is betölt.

A jelzőrendszer tagjai tehát kötelesek a gyermek veszélyeztetettségének fokától függően jelzéssel élni a gyermekjóléti szolgálat felé, vagy súlyos veszélyeztető ok esetén hatósági eljárást kezdeményezni.
A jelzés sarkalatos pontjai:

- érkezzen a megfelelő személyhez,
- a megfelelő időben,
- a jelzést fogadó reagáljon rá.

A jelzés minimális tartalmi elemei:

- veszélyeztetett gyermek neve, címe (ha a címe nem ismert, akkor az elérhetősége, pl. melyik osztályba jár),
- a jelzést tevő észrevételei.

Lehetőség szerint további elemei:
- a jelzést tevő viszonya az ügyhöz, elérhetősége,
- a gyermek személyes adatai
- a gyermek törvényes képviselőjének adatai.

Főszabály: a jelzés mindig írásban érkezzen! A halasztást nem tűrő, azonnali beavatkozást kívánó jelzés történhet szóban, de azt követően be kell kérni írásban is a jelzésadótól. A családgondozó a jelzést fogadja, körüljárja a problémát, és megteszi a szükséges intézkedéseket. Krízis esetén azonnal intézkedik, és 3 munkanapon belül visszajelez a jelzést tevőnek. Egyéb esetben érdemi, tartalmas visszajelzését 22 munkanapon belül teszi ezt meg. Adminisztrációként a „GYSZ1 – esetfelvételi lap, környezettanulmány" elnevezésű adatlapot használja, melynek kitöltését a „Gyermekeink védelmében" módszertani kézikönyvben leírt útmutató szerint teszi. A jelzést tevő feladata nem szűnik meg a jelzés megtevését követően. A problémafeltárás, és problémamegoldás folyamatába be kell vonni a jelzőrendszeri tagokat.
Különös körültekintéssel kell kezelni az anonimitást kérő magánszemélyek jelzéseit, hiszen a bejelentő nem szakember, nem aktív tagja a jelzőrendszernek. A kliens betekinthet az ügyéhez kapcsolódó iratokba, azonban ebben az esetben is ügyelni kell a jelző magánszemély személyes adatainak védelméhez kötődő jogaira. Magánszemély jelzését – kérésére – anonimizálni kell (pl. a jelzést tevő személyes adatait zártan kezelni, kézzel írt levelét a dossziéban géppel átírt változatban tárolni). Ez jogszabályi változtatást is igényel.

A visszajelzés a jelzőrendszer neuralgikus pontja. A visszajelzés funkciója kettős: a jelzésre adott válaszként megerősíti a jelzési hajlandóságot, illetve elősegíti az információáramlást, amely jól működő hálózat esetében nem lehet csupán egyirányú. A visszajelzés kérdését érdemes ebből a két szempontból megvizsgálni, illetve a helyi viszonyokhoz igazítani. Nem lehet független szabályt alkotni arra, hogy mikor (hány napon belül), milyen formában (személyesen, telefonon, iktatott levélben, e-mailben), és milyen tartalommal (formális vagy informális, általános vagy részletekbe menő) kell a visszajelzést elküldeni. Az viszont biztos, hogy ha a jelzőrendszeri tagok hiányolják a visszajelzést, az bizonyosan gyengíti a jelzési aktivitást, ezért ki kell deríteni, hogy mi állhat a hiányérzet hátterében. Konkrét esetekre kell koncentrálni, hogy konkrét válaszokat kapjunk.
- Egymástól eltérő egyedi esetekről van-e szó (véletlenek), vagy valamilyen szabályszerűség ismerhető fel az információáramlás megszakadásában?
- Egyáltalán nem volt visszajelzés, vagy volt, csak az nem jutott el valamelyik érintetthez?
- Elégséges volt-e a visszajelzés információtartalma?
- Ki tudtuk-e egyensúlyozni az intermedier jelzőrendszeri tag információszükségletét és az ügyfelek intimitáshoz való jogából fakadó titoktartási kötelezettséget?

- Értik és elfogadják-e az intermedierek, hogy csak kompetenciájuk (tényleges, vagy – kompetenciafejlesztés esetén – elvárt) mértéknek megfelelő mélységben láthatnak bele egy-egy család életébe?

A helyi szakembereknek ilyen, és ehhez hasonló kérdésekre kell választ találniuk, amikor a visszajelzést veszik górcső alá. Ezekből talán megsejthető, hogy a visszajelzés nem elhanyagolható, sokadrangú eleme a jelzőrendszeri együttműködésnek… bár az tény, hogy a gyakori esetkonferenciák csökkentik a jelentőségét.

5.2.3.2. Az esetkonferencia, mint az interprofesszionális együttműködés terepe

Az észlelést, a jelzést és az arra történő reagálást közös döntésnek, majd közös tevékenységnek kell követnie. Ezt segítő, előkészítő módszer az esetkonferencia, mely egy interprofesszionális együttműködési forma.
Az esetkonferencia aktuális problémamegbeszélő csoport, mely az érintett szakemberek bevonásával, egy konkrét esethez kapcsolódóan, lehetőség szerint a családot is bevonva zajlik. A gondozási folyamat során akár több alkalommal is megszervezhető, az összes érintett és a lehetséges támaszt jelentő személyek, intézmények képviselőinek részvételével. Az esetkonferencia tagjainak, résztvevőinek a köre értelemszerűen az esettől, a kliens problémájától függ, így a csoport nem állandó.

Az esetkonferencia feladata a gyermek helyzetének feltérképezése, akció, illetve gondozási terv készítése, melyet minden, az esettel kapcsolatba kerülő, azzal foglalkozó csoporttag követni fog a klienssel végzett munkájában, vele való kapcsolatában.
Az esetkonferencia olyan szakemberekkel dolgozik, akik mindegyike valamilyen szinten érdekelt a gyermek/család problémájának megoldásában. Külön ki szeretnénk itt emelni, hogy az érintett gyerek, illetve az esetkonferencián részt vevő családtagok ebből a megközelítésből a szakemberekhez tartoznak már csak érdekeltségük, s a megoldandó probléma ismeretének mélysége szempontjából is. Az esetet ismerő csoporttagok, akik a klienssel már eddig is kapcsolatba kerültek, az esetvitelhez hasznos információval járulnak hozzá, és az esetgazdával megosztják saját problémaértelmezésüket, megoldási javaslataikat. Minden résztvevő szakértelmével járul hozzá annak eldöntéséhez, hogyan oldható meg leghatékonyabban az adott gond, megfogalmazza saját részvételét az esetkezelési folyamatban. Visszajelzéseikkel segítséget adnak az esetgazdának a segítő kapcsolat jellemzőinek feltárására, megismerésére. Az esetkonferencia résztvevője lehet olyan tag is, aki közvetlenül nem foglalkozik a klienssel, de hozzá tud járulni az akció, ill. gondozási tervhez azzal, hogy erőforrásokat biztosít, tanácsokkal szolgál, vagy információkat ad (pl. pszichológus, jogász, orvos). A megbeszélést az esetgazda szervezi, de nem ő vezeti.

Az esetkonferencia célja a szolgáltatást igénybevevő gyermeket és családot érintő információk cseréje, azok rögzítése, a feladatok meghatározása, illetve elosztása a résztvevő szakemberek és egyéb meghívottak között. Az esetkonferencia céljaként az alábbiakat kell elérni:

- Megszervezni a gyermeket gondozó családtagok és az érintett szakemberek találkozását.
- Megvizsgálni, több szakma oldaláról elemezni a gyermekkel kapcsolatos információkat a gyermek testi, értelmi, érzelmi és erkölcsi fejlődésének tekintetében.
- Felmérni a család lehetőségeit arról, hogy hogyan biztosítja a gyermek számára:
  - a biztonságot,
  - az egészséget,
  - a megfelelő fejlődést.
- Eldönteni, hogy a gyermeket fenyegeti-e, vagy várhatóan fenyegetheti-e jelentős veszély.
- Meghatározni, hogy:
  - kinek mit kell tenni a gyermek sorsának követése, jóllétének biztosítása érdekében,
  - milyen módon történjen a beavatkozás,
  - milyen eredményt várunk a tervezett lépésektől.
- Megjelölni a vállalt feladatok elvégzésének határidejét.

Az esetkonferencia gyakorlata. Az esetkonferenciát az esetgazda hívja össze, aki a gyermekjóléti szolgálat családgondozója. Ő felelős az esetkonferencián résztvevők találkozásának előkészítéséért, megszervezéséért, valamint a szükséges írásos anyagok beszerzéséért az esetlegesen távolmaradóktól is és ismertetéséért. Az összehívás időpontjának megválasztása függ:

- az eset sürgősségétől, a gyermek veszélyeztetettségének súlyosságától,
- az érdemi információk összegyűjtésének idejétől.

A meghívottak köre: mindazok, akik jelentős információval szolgálhatnak: a családtagok (tág értelemben), minden olyan szakember a jelzőrendszer tagjai közül, aki a gyermekkel kapcsolatban áll, a családdal kapcsolatban álló más szakemberek, társszakmák képviselői (pl.: mentálhigiénés szakember, családterapeuta, addiktológus, jogász, pszichológus), egyéb érintettek.
Bizonyos helyzetekben nem célszerű minden érintettet meghívni – például, mert valamely érintett (agresszív, hárító, vagy más jellegű) magatartása gátolja a nyílt kommunikációt, vagy azt, hogy a résztvevők a probléma lényegére, illetve a megoldásra koncentráljanak. Hogy pontosan mely helyzetekben, és kiknek a távolléte lehet hasznos, azt egy protokoll keretein belül nem lehet szabályozni. A meghívottak szelektálása esetén viszont követendő gyakorlat a szelektálás okának rögzítése a feljegyzésben, hiszen egy effajta esetkonferencia sem ölthet összeesküvés-jelleget; az elhangzott állásfoglalások, illetve javaslatok a

későbbiekben is egy nyílt, szakmai alapokon nyugvó segítő kapcsolat lényegi elemei kell legyenek.

A család bevonása: a meghívott családtagokat (gyermekeket is) tájékoztatni kell a következőkről:

- mi a célja a konferenciának,
- kik lesznek jelen,
- hogyan fog zajlani, mi a menete a megbeszélésnek.

Biztosítani kell a gyermek és a családtagok, ugyanakkor a résztvevő szakemberek számára is a biztonságos, bizalmat keltő légkört, hogy ne riasztó körülmények között kelljen megnyilvánulniuk.
Amennyiben az eset vezetésében, a társszakmák véleményének egyeztetésére az esetmegbeszélés alkalmával kerül sor, célszerű a megbeszélést több lépcsőben megtartani. Így külön lehet választani a szakemberek egyeztető munkáját a családdal történő megbeszéléstől. Kizáró ok lehet, ha valamely személy jelenléte a kommunikációt zavarja vagy lehetetlenné teszi, vagy veszélyes a jelenlévőkre (pl. agresszív, ittas, zavart elmeállapotú).

A konferencián biztosítandó írásos anyagok. Az esetkonferenciát írásos megkeresés előzi meg, melyben az esetgazda arról is tájékoztatja a meghívottat, hogy távolmaradása esetén írásban küldje meg a rendelkezésére álló információkat, melyeket az esetgazda a konferencián ismertet a résztvevőkkel. Ennek előfeltétele, hogy a meghívottakat tájékoztatni kell a probléma jellegéről, az ügy jelenlegi állásáról is. A találkozó során figyelembe kell venni a gyermek sorsát befolyásoló – minden szakterületről összegyűjtött, szükséges és lehetséges – adatot, információt, véleményt.
Az ülésről feljegyzés, emlékeztető készül, amelyet valamennyi meghívott megkap, abban az esetben is, ha távol marad a megbeszélésről. Az emlékeztető nem az elhangzottak szó szerinti lejegyzése, hanem a tények, megállapítások, vélemények, tisztázandó kérdések, javaslatok stb. összegzése – a forrás megjelölésével –, mely alkalmas a probléma későbbi újragondolására, egyes döntéshelyzetek előkészítésére, esetleges konfliktusok tisztázására.

Az esetkonferencia folyamata:

1. A konferencia indítása, tagok informálása,
   a résztvevők tájékoztatása: a konferencia okáról, céljáról, menetéről
2. A probléma definiálása
   a) Információcsere: szakértelemmel és objektivitással a lehető legtöbb információ közrebocsátása. Az esetkonferencia első felében a meghívottak külön-külön elmondhatják az üggyel kapcsolatos tapasztalataikat, meglátásaikat. Az esetkonferenciát levezető szakember (facilitátor) időkorlátot szab (pl. 10-10 percet hozzászólónként), melyet következetesen betartat. Az egyes hozzászólókat mindenki végighallgatja, megjegyzéseikkel nem akasztják meg a folyamatot – maximum a facilitátor tehet fel tisztázó

kérdéseket, de jobb, ha ő sem. Az elhangzottakat nem kell rögzíteni, ugyanakkor a szakasz végén a feljegyzés számára mindenki összefoglalja álláspontját.

b) A gyermekkel/családdal kapcsolatos problémahelyzet feltárása, problémairányok meghatározása. Feljegyzése kizárólag címszavakban, melyet újra és újra visszaolvasnak a résztvevőknek.

c) Megosztott problémaértelmezés, sok szempontú megközelítés. A vita nem rögzítendő (nem számít, hogy ki mit mondott, főképp, hogy a véleményét bárki megváltoztathatja az esetkonferencia bármely szakaszában), kizárólag a végére kikristályosodó értelmezések.

d) A problémák rangsorolása és a prioritások meghatározása.

e) Elköteleződés a megoldás irányába.

3. Tervezési fázis
   A problémakezelés különböző alternatíváinak kidolgozása. A vita nem rögzítendő, kizárólag az egyes alternatívák kerülnek lejegyzésre a döntés-előkészítés alapjaként.
4. Döntés egy alternatíva mellett
   Közös döntéssel annak az akciótervnek az elfogadása, amely minden résztvevő szerint a leghatékonyabb megoldást kínálja a problémára. Későbbi kudarcok (vagy az elvártnál kisebb sikerek) esetén egyéb, itt most hátrébb rangsorolt alternatívák kipróbálására is sor kerülhet.
5. Az akcióterv elkészítése
   a) A munka egyes lépéseinek kidolgozása, amelyekben a feladatok, szerepek és felelősségek fogalmazódnak meg. A vitát nem, kizárólag a tervet kell rögzíteni.
   b) A munka teljesítésének időbeni és formai kereteinek meghatározása: visszajelzés, kommunikáció módjai.
6. A konferencia zárása
   A résztvevők visszajeleznek, és értékelést mondanak a közös munkáról. Összefoglalják a konferencia eredményeit, és aláírják a feljegyzést.

Az esetkonferencia alkalmazhatósága rendkívül széleskörű. Bár nem lehet egyértelműen előírni – kötelezni – az esetkonferenciát a kezdeti tájékozódás során, számos félreértést, tudatos manipulációt, információtorzulást ki lehet küszöbölni általa. Gondozási-nevelési tervet esetkonferencián készíteni egyet jelent azzal, hogy terep nyílik a közös döntésre és a közös felelősségvállalásra. Megalapozottabb védelembe vételi javaslat születhet az esetkonferenciákon, illetve a felülvizsgálatok is érzékenyebbek lehetnek a finom változásokra. Lehetőség szerint minden esetben esetkonferencia előzze meg a gyermekjóléti szolgálat javaslatát a gyermek családból történő kiemelésére. Az azonnali beavatkozást igénylő eset természetesen kivételt képez ez alól.

Esetkonferenciát szervezni bonyolultnak tűnhet, különösképpen, ha a családgondozó túlterheltnek érzi magát. Egyszerűbb kihagyni a szervezés bonyodalmait, és egyedül nekiállni a feladatnak. Egyszerűbb… de nem célszerűbb. Az eredmény ugyanis megéri a befektetett energiát; a közös döntés és felelősségvállalás, valamint a beavatkozás megvalósításában

való tevőleges részvétel… végső soron a jelzőrendszer hatékony és optimális együttműködése.
A közös döntést követő közös tevékenység megvalósítása abban az esetben váltja be a hozzá fűzött elvárásokat, ha a gondozási nevelési terv összhangban van az esetkonferencián kidolgozott akciótervvel. A jól megvalósítható gondozási-nevelési terv konkrét, pontos, meghatározott feladatokat és határidőket tartalmaz, minden érintett kompetenciájának – kliens esetében teljesítőképességének – megfelelő feladatokat kap, illetve vállal. Kiemelt fontossággal bír a gondozási-nevelési terv érintettek által történő aláírása, mely az elköteleződést is erősíti. Csakis ez által kérhető számon, illetve ellenőrizhető annak megvalósítása, betartása a helyzetértékelés illetve a felülvizsgálat során.

3. ábra. A jelzőrendszeri protokoll összefoglaló modellje

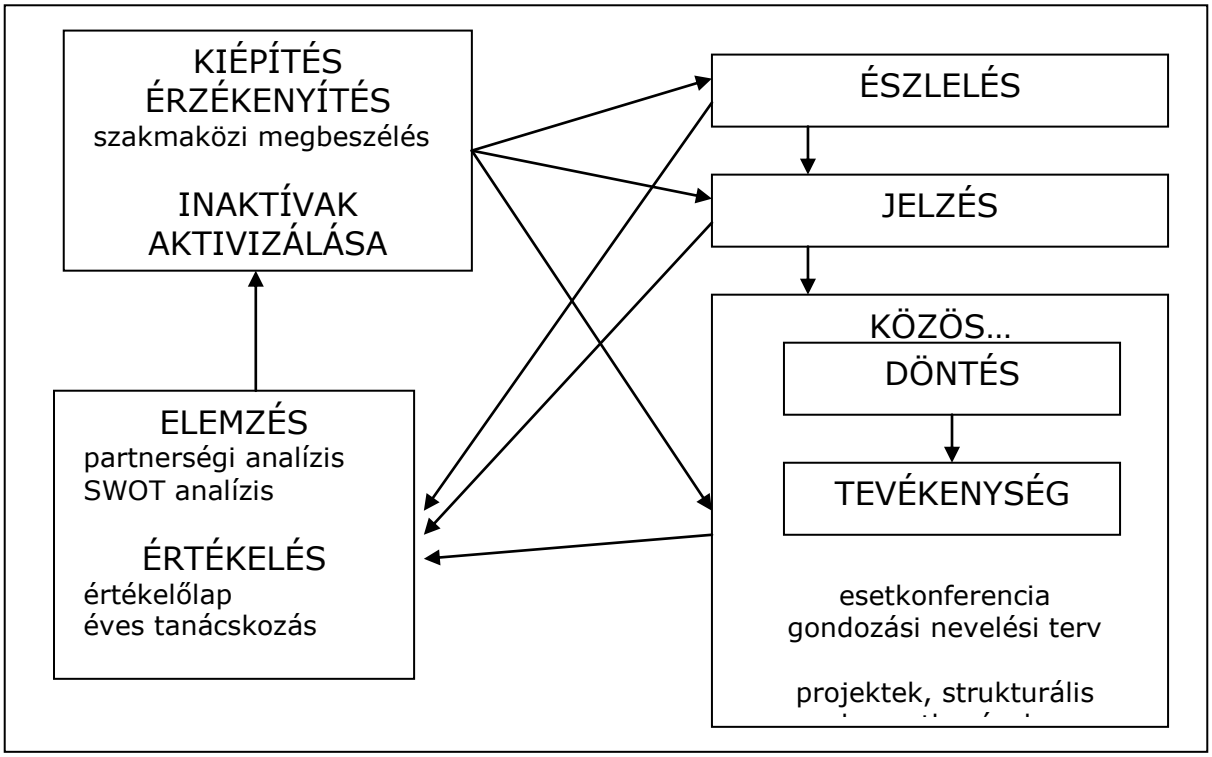

5.3. Személyi feltételek

Az észlelő- és jelzőrendszer működtetése a gyermekjóléti szolgáltató összes szakdolgozójától jelentős mennyiségű munkát, időt igényel. A rendszert optimálisan működtetni kizárólag akkor lehetséges, ha a családgondozók egyéb munkái (eseti gondozás, szabadidős programokban való részvétel, stb.) nem töltik ki teljes munkaidejüket, vagyis munkaidejük egy részét rendszeresen az észlelő- és jelzőrendszer működtetésével tölthetik.

5.4. Kompetenciák

Személyes kompetenciák:
- Kapcsolatteremtő készség.

- Adekvát kommunikáció.
- Problémafelismerő készség
- Kompromisszumkészség-
- Konszenzuskészség.
- Asszertivitás

Szakmai kompetenciák:
- A csoportdinamikai jelenségek jellemzőinek ismerete.
- Csoportvezetői ismeretek, s ezek alkalmazásának készsége
- Hálózatkoordinációs ismeretek és azok alkalmazásának készsége
- Célok felismerésének készsége
- A konfliktusok fajtáinak és a konfliktuskezelés módjainak ismerete, azok alkalmazásának készsége.

5.5. Tárgyi feltételek

A zavartalan kommunikációt szolgáló eszközök és lehetőségek megléte (postai szolgáltatás korlátlan igénybevételi lehetősége, telefon, fax, internet elérhetőség).
Megfelelő helyiségek rendelkezésre állása az esetkonferenciák, szakmaközi megbeszélések, konzultációk, éves tanácskozás zavartalan lebonyolításához.
Megfelelő tárgyak, eszközök megléte és anyagi fedezet a szakmai megbeszéléseken a „vendéglátásra”.

6. Indikátorok

Meghatározás (tevékenység)	Indikátor (hogyan)	Forrás (adat)
1. Jelzések rendszere	A településen működő jelzést küldő jelzőrendszeri tagok száma/összes lehetséges jelzést küldő száma	Beszámoló
2. A jelzőrendszer bizalma	A gyámhatósági megkeresések közül a már korábban ismert esetek száma/összes gyámhatósági megkeresés	Beszámoló
3. A jelzőrendszer elégedettsége a gyermekjóléti szolgáltatóval	Az együttműködés értékelése a jelzőrendszeri tagok által	Elégedettség-vizsgálat
4. Jelzőrendszeri, szakmaközi	Megbeszélések száma/év	Statisztika

megbeszélések		
5. Az éves tanácskozás	A tanácskozáson résztvevők aránya (százalék/tanácskozás)	Beszámoló
6. Jelzőrendszeri tagok a gondozási tervekben	A jelzőrendszeri tag szerepvállalását is tartalmazó védelembe vételi egyéni gondozási tervek aránya százalék (az összes v.v-hez képest)	Egyéni gondozási nevelési tervek
7. Elhelyezési értekezleti szerepvállalás	A jelzőrendszeri tag részvételével lezajló elhelyezési értekezletek aránya (az összes elhelyezési értekezlethez képest évente)	Elhelyezési értekezletek macis adatlapjai
8. A jelzőrendszeri tagok mentálhigiénéje	Szupervízióban, esetmegbeszélésen résztvevők aránya (összes jelzőrendszeri taghoz képest)	éves beszámoló

7. Ellenőrző lista a protokollok megvalósításához

Az elemzés indikátorai:

• Alkalmazzák a helyi gyermekvédelmi hálózat értékelőlapját, a SWOT analízist, vagy más analitikus módszert. A kitöltött értékelőlap, táblázat megtalálható a jelzőrendszeri tanácskozás dokumentációjában (vagy másutt).

• Az elemzés tapasztalatai nyomán vannak kijelölt fejlesztendő területek, és ahhoz cselekvések kapcsolódnak. Esetleg intézkedési tervet készítettek.

• A végrehajtott cselekvésekről fellelhető a dokumentáció.

• Az egyes ügyekben alkalmazzák a partnerségi analízist. A táblázat ki van töltve. Megfogalmazódtak az elemzésből következő szükséges cselekvések, illetve végrehajtásukra erőfeszítések történtek. Az események dokumentáltak.

• Az éves tanácskozás megfelelő színvonalon zajlik és dokumentált.

A szervezésfejlesztés indikátorai:

• A gyermekjóléti szolgálat rendelkezik a tevékenységét ismertető (általános, illetve egyes programokra koncentráló) információs

anyagokkal. Az információs anyagok eljutnak a partnerekhez (információs csomag), illetve a helyi társadalomhoz (plakátok, szóróanyag).
• A szakmaközi megbeszélések legalább évente hat alkalommal meghatározott tematika szerint zajlanak. (A tervhez képest változás lehetséges, ám azt indokolni szükséges.)
• A jelzőrendszeri kompetenciák fejlesztésére tett erőfeszítések (problémaelemző csoportok, képzések, közös programok stb.) megfelelően dokumentáltak.

Az optimális együttműködés indikátorai:
• A jelzések statisztikája (OSAP).
• Az esetkonferenciák gyakorisága, a feljegyzések tartalma és használhatósága.
• Az egyéni gondozási és nevelési tervben rögzített feladatmegosztás.
• A sikeres családgondozások nyomon követése – a helyi gyermekvédelmi szereplők együttműködésének hatása a sikerre.

8. Mellékletek

8.1. Szakirodalom

- Dr. Bárdos Kata 2000. A rendszerelméletű gondolkodás helye és szerepe a családi szociális munkában. Család, Gyermek, Ifjúság, 2000/4. 35-36 o.
- Révész Magda 2007. A gyermekvédelmi alapellátás intézménytörténete Magyarországon. Kapocs 31-33, VI. évfolyam, 4., 5., 6. szám.
- Asbóth K. – Csepeli M. – Pataky Zs. – Papp K. 2000. A jelzőrendszer működtetése. Család, Gyermek, Ifjúság, 2000/4. 4–11 o.

8.2. Jogszabályok

A gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvény 17. §, 39. § (3)

A közoktatásról szóló 1993. évi LXXIX. Törvény 19. § (7)

Az egészségügyről szóló 1997. évi CLIV. törvény 42. § (5)

49/2004. (V. 21.) ESzCsM rendelet a területi védőnői ellátásról 3. § de), gc), 6. § (1) c)

32/2007. (OT 26.) ORFK utasítása a családon belüli erőszak kezelésével és a kiskorúak védelmével kapcsolatos rendőri feladatok végrehajtására
• II/13.
• VI/39.

8.3. A jelzőrendszer értékelőlapja

A helyi gyermekvédelmi hálózat értékelőlapja

I. A gyermekjóléti szolgáltatás mutatói

A település neve: _____

A település lakosságszáma: _____ebből gyermekkorú: _____

A gyermekjóléti szolgálatnál előző évben élő **gondozási ügyek** száma: ____
…és aránya a településen élő gyermekkorúakhoz képest: _____

Egy családgondozóra eső átlagos esetszámok
a gondozott családok száma: _____
a gondozott gyermekek száma: _____

Védelembe vételi esetek alakulása

		3 év	**2 év**	**1 év**	**Előző év**
Védelembe vett gyermekek	Száma				
	aránya* (%)				

* az élő ügyekhez viszonyítva

Kriminalisztikai mutatók

Megnevezés		Gyermekek száma			
		Nem volt gondozásban	Alapellátásban gondozták	Védelembe vétel keretében gondozták	Összesen
Szabálysértés elkövetésekor	Gyermekkorú				
	Fiatalkorú				
	Összesen				
Bűncselekmény elkövetésekor	Gyermekkorú				
	Fiatalkorú				
	Összesen				
Bűncselekmény áldozata	Gyermekkorú				
	Fiatalkorú				
	Összesen				
Összesen					

A kezelt problémák köre és nagysága (KSHs adatszolgáltatás szerint)

A probléma megnevezése	Kezelt problémák száma
Anyagi (megélhetéssel, lakhatással összefüggő)	
Gyermeknevelési	
Gyermekintézménybe való beilleszkedési nehézség	
Magatartászavar, teljesítményzavar	
Családi konfliktus	
Család (v. szülők) életvitele	
Szülői elhanyagolás	
Bántalmazás	

Fogyatékosság, retardáció	
Szenvedélybetegségek	
Összesen	

Az előző évben lezárt ügyek száma, ebből sikeres családgondozást követő lezárás

A lezárás oka	**esetszám**	**Az összes lezárt ügy százalékában**
Gondozás eredményes		%
Illetékesség megszűnése		%
Nagykorúvá válás		%
Pártfogói felügyelet alá helyezés		%
Egyéb ok		%
Összesen		**%**

Az előző évben nem gondozási jellegű szolgáltatásokkal elért gyermekek száma: -
_____

II. A jelzőrendszeri tagok (intermedierek) lajstroma

	Jelzőrendszeri tag elnevezése	**Aktív (i/n)**	**Ha aktív:**		
			együttműködés típusa (j/e)	**hány jelzést küldött**	**hány ügyben van feladata**
1.					
2.					
3.					
4.					
5.					
…					
…					
	Összesen	**%**	**j: ; e:**		

A lajstrom kitöltése:

☑ *Minden tagot fel kell sorolni a táblázatban, akár jelez, akár nem. A táblázat igény szerint bővíthető. Az egyes tagokat célszerű típus szerint csoportosítani (pl. a védőnői körzetek – ha több van – egy csoportban).*

☑ *Az aktivitás az elmúlt évre vonatkozik. Egy jelzés már aktivitásnak számít (igen: i). Az információszolgáltatás kezdeményezése és a felkérésre történő információszolgáltatás is jelzésnek számít. Az összesen sorba az összes, potenciális jelzőrendszeri tagon belüli aktív tagok százalékát kell feltüntetni.*

☑ *Az együttműködés (csak aktív tagoknál) lehet csak a jelzésre korlátozódó (jelzés: j), vagy az egyes ügyekben együttműködő, feladatot vállaló (együttműködő: e). Az összesen sorba a egyes típusok száma kerül.*

☑ *A jelzés küldésére vonatkozóan a legutolsó lezárt év adatait kell alkalmazni. Az összesen sor egyszerű összegzés.*

☑ *Az egyes ügyekben vállalt feladatokra vonatkozóan az aktuális, élő ügyekre vonatkozó adatokat kell feltüntetni. Az összesen sor egyszerű összegzés.*

<u>Értékelés:</u>

gyenge: Az aktivitás max. 50 %, és/vagy az összes élő ügy max. 25 %ában van feladata jelzőrendszeri tagnak.

közepes: Az aktivitás 5075 %, és/vagy az összes élő ügy 2550 %ában van feladata jelzőrendszeri tagnak.

erős: Az aktivitás 75 %nál magasabb, és az ügyek több, mint 50%ában van feladata jelzőrendszeri tagnak.

III. A jelzőrendszeri tagok, mint intermedierek jellemzői

	I	N
1. Feltárták-e, hogy az intermedierek mennyire érzik önmagukra nézvést fejlődésnek az aktív együttműködést?	†	†
2. Megbecsülték-e, hogy az intermedierek mekkora hányada érzi úgy, hogy az együttműködés összhangban van a jelenlegi működési gyakorlattal?	†	†
3. Megbecsülték, hogy az intermedierek mekkora része rendelkezik az együttműködéshez szükséges készségekkel, ismeretekkel?	†	†
4. Vizsgálták, hogy elég világos-e az intermedierek számára az együttműködés folyamata, és tudják-e, hogy mit várnak tőlük?	†	†
5. Bíznak-e az intermedierek abban, hogy a gyermekjóléti koordináció mellett megvalósuló együttműködés elegendő mozgásteret hagy számukra?	†	†
6. Kipróbálhatták-e a köztes célcsoport tagjai az együttműködést, mindenfajta kötelezettség nélkül?	†	†
7. Érzik-e az intermedierek, hogy számukra az adott feladat elvégezhető?	†	†
8. Bíznak-e az intermedierek abban, hogy az eredményeket rövid időn belül tapasztalni fogják? (Megéri-e energiát fektetni az együttműködésbe?)	†	†

Értékelés:
gyenge: Maximum két kérdés „igen”
közepes: Háromöt kérdés „igen”
erős: Hatnyolc kérdés „igen”

IV. Motiváció és ellenállás az intermedierekben

Esetkonferenciák száma az elmúlt évben: _____

Motiváció	I	N
1. Ismert, hogy az intermedierek hány százaléka motivált az együttműködésre?	† †	† †
2. Ismertek az intermedierek motivációját befolyásolni képes tényezők? (Pl. a probléma ismerete, önbizalom, önismeret, bizonyos akadályozó tényezők.)	†	†
3. Pontosan ismert, hogy az együttműködés szempontjából az egyes intermediereknek melyek a szükségletei és elvárásai, milyen korlátok és akadályok állnak előttük, és ebből ők mit érzékelnek?		

Értékelés:
gyenge: Az 1. kérdés „nem”
közepes: Az 1. kérdés „igen”, a többi „nem”
erős: Minden kérdés „igen”

Ellenállás a jelzéstevést illetően	I	N
1. Feltárták-e az egyes esetekben a jelzés elmaradásának konkrét okait?	†	†

2. Megbeszélték-e az érintettek minden egyes esetben a jelzés elmaradásának okát és következményét?	†	†
3. A megbeszélések hoztak-e pozitív változást a jelzési aktivitásban?	†	†

Értékelés:
gyenge: Az 1. kérdés „nem”
közepes: Az 1. kérdés „igen”, a többi „nem”
erős: Minden kérdés „igen”

Ellenállás az esetkonferencián való részvételt illetően	I	N
1. Feltárták-e az egyes esetekben az esetkonferenciáról való távolmaradás konkrét okait?	†	†
2. Megbeszélték-e az érintettek minden egyes esetben az estekonferenciáról való távolmaradás okát és következményét?	†	†
3. A megbeszélések hoztak-e pozitív változást az esetkonferencián való részvételben?	†	†

Értékelés:
gyenge: Az 1. kérdés „nem”
közepes: Az 1. kérdés „igen”, a többi „nem”
erős: Minden kérdés „igen”

Ellenállás a tevőleges együttműködést illetően	I	N
1. Világos-e mindenki előtt, hogy mi az oka feladatvállalástól való tartózkodásnak?	†	†
2. Tisztában vannak az intermedierek az együttműködés pozitív hozadékával, vagy a feladatvállalással szembeni ellenállás negatív következményével?	†	†
3. A megbeszélések hoztak-e pozitív változást a feladatvállalásban?	†	†

Értékelés:
gyenge: Az 1. kérdés „nem”
közepes: Az 1. kérdés „igen”, a többi „nem”
erős: Minden kérdés „igen”

V. Kapcsolódási pontok és kommunikáció

Az információáramlás gyakorisága a gyermekjóléti szolgálat felől

	hetente többször	**hetente**	**havonta**	**ritkábban, mint havonta**
Aktív tagok felé				
Inaktív tagok felé				

Az információáramlás gyakorisága a gyermekjóléti szolgálat felé

	hetente többször	**hetente**	**havonta**	**ritkábban, mint havonta**
Aktív tagoktól				
Inaktív tagoktól				

Az információáramlás gyakorisága a tagok között

	hetente	**hetente**	**havonta**	**ritkábban,**

	többször			**mint havonta**
Tagok egymás között				

Értékelés:
Szubjektív módon, az eredményeket és problémákat látva lehet eldönteni, hogy a kommunikáció adott gyakorisága megfelelő-e, vagy sem. Amennyiben a terület fejlesztésre szorul, az információáramlás intenzitását is növelni kell, de át kell gondolni a kommunikáció formájának, módjának javítási lehetőségeit is.

VI. A beavatkozások illeszkedése az intermedierek szükségleteihez

A gondozási-nevelési terv	I	N
1. A gondozási-nevelési tervbe foglalt célok meghatározásában a jelzőrendszer tagjai általában részt vesznek-e?	†	†
2. A gondozási-nevelési tervben foglalt célok általában konszenzusban születnek-e?	†	†
3. A gondozási-nevelési tervbe foglalt feladatok meghatározásában a jelzőrendszer tagjai általában részt vesznek-e?	†	†
4. A gondozási-nevelési tervben foglalt feladatok általában konszenzusban születnek-e?	†	†
5. A gondozási-nevelési terv értékelésében a jelzőrendszer tagjai általában részt vesznek-e?	†	†
6. A gondozási-nevelési terv értékelése általában konszenzusban születik-e?	†	†

Értékelés:
gyenge: Az 1./3. kérdés „nem”, *vagy* az 1./3. kérdés „igen”, de a 2./4. „nem”
közepes: Az első négy kérdés „igen”, az 56. „nem”
erős: Legalább 5 kérdés „igen”

VII. A jelzőrendszeri együttműködés értékelése, visszajelzés

Az értékelés alapelvei, tisztázottság	I	N
1. Van-e megfelelő személy, csoport, vagy szervezet, akiket bevontak az értékelés megtervezésébe?	†	†
2. Világos-e minden együttműködő számára, hogy milyen kérdésekre kell választ adnia az értékelésnek? Egyetértenek ezzel?	†	†
3. Világos-e, milyen értékelési mód szükséges a kérdések megválaszolására?	†	†
4. Egyetértenek-e az érdekeltek, hogy mennyire komoly bizonyítékok, tények szükségesek az értékeléshez?	†	†

Értékelés:
gyenge: A 2. kérdés „nem”
közepes: A 2. kérdés „igen”, az 1. és 3. kérdés valamelyike „nem”
erős: Legalább az 13. kérdések „igen”

Az együttműködés eredményei	I	N
1. Mértéke, hogy az együttműködés fejlesztése hatására nőtte		
a) az aktivitási arány,	†	†
b) a jelzési hajlandóság,	†	†
c) az esetkonferenciákon való részvétel	†	†

d) a gondozási folyamatban való részvétel?	†	†
2. Mértéke, hogy az együttműködés fejlesztése hatására nőtte a sikeresen lezárt gondozási esetek aránya?	†	†
3. Mértéke, hogy az együttműködés fejlesztése hatására lerövidülte a gondozási folyamat hossza?	†	†
4. Mértéke az együttműködéssel kapcsolatos		
a) jelzőrendszeri elégedettséget,	†	†
b) ügyfél-elégedettséget?	†	†

Értékelés:
gyenge: Minden kérdés „nem”
közepes: Az 1. kérdésre legalább három „igen”, a 2. „igen”
erős: Minden kérdés „igen”

Monitorozás és visszacsatolás	I	N
1. Voltak-e olyan állomások, ahol az együttműködés fejlesztésének végrehajtását monitorozták, mérték?	†	†
2. Megfelelő visszajelzést kaptak az érdekeltek, érintettek?	†	†
3. Vezetette az értékelés konkrét lépésekhez?	†	†

Értékelés:
gyenge: Minden kérdés „nem”
közepes: Az 1. és 2. kérdés „igen”, a 3. „nem”
erős: Minden kérdés „igen”

Fejlesztési tábla

Fejlesztendő területek	**Cselekvések**
1.	a.
	b.
	c.
2.	a.
	b.
	c.
3.	a.
	b.
	c.

9. Fogalommagyarázatok

A protokollban szereplő fogalmak magyarázatait a Módszertani Gyermekjóléti Szolgálatok Országos Egyesülete által készített és kiadott Fogalomtár tartalmazza (www.mogyesz.hu).

10. Jogszabály-változtatási javaslatok

A gyermekvédelmi észlelő- és jelzőrendszer tagjainak jelzési kötelezettsége van a jogszabályokban meghatározott esetekben. A gyermek környezetében élő személyek (szomszédok, rokonok, ismerősök) nem a jelzőrendszer tagjai. Észlelhetik a környezetükben egy-egy gyermek veszélyeztetettségét, de jelzést gyakran vonakodva, nehezen tesznek. Kérésükre anonimizálásukat jogszabályilag rendezni szükséges.

NEMZETI CSALÁD- ÉS SZOCIÁLPOLITIKAI INTÉZET

ÚJ SZÉCHENYI TERV

TÁMOP 5.4.1. „Szociális és gyermekvédelmi szabályozó rendszer kidolgozása" pillér

Gyermekjóléti szolgáltatás – Prevenció

Készült a TÁMOP 5.4.1.-08/1-2009-0002 projekt azonosító számú A szociális szolgáltatások modernizációja, központi és stratégiai tervezési kapacitások megerősítése, szociálpolitikai döntések megalapozása – Szabályozási pillér (I.) projekt keretében.

Budapest, 2011. szeptember

Nemzeti Fejlesztési Ügynökség
www.ujszechenyiterv.gov.hu
06 40 638 638

MAGYARORSZÁG MEGÚJUL

A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával valósul meg.

A gyermekjóléti szolgáltatás protokolljairól

A gyermekjóléti szolgáltatás szabályozási anyaga három protokollban készült el. Külön tárgyaljuk a gyermekjóléti szolgáltatás prevenciós munkáját, a jelzőrendszer működtetését és a gyermekjóléti szociális segítő munkát. A három protokoll természetszerűen rímel egymásra. A gyermekjóléti szolgáltatás tevékenységei közül néhány nem a gyermekjóléti szolgáltatás protokolljaiban, hanem más ellátásnál található meg: annál, amelyben együttműködőként szerepe van. Ilyenek az átmeneti gondozáshoz, illetve a gyermekvédelmi szakellátáshoz kapcsolódó szolgáltatások.

Gyermekjóléti szolgáltatás - Prevenció

1. Cél, funkció 4
2. Célcsoport, megvalósulási kritériumok 6
3. Alapelvek 6
3.1. Önrendelkezés 6
3.2. Részvétel 6
3.3. Érdekérvényesítési esélyek növelése 7
3.4. Eredményesség 7
3.5. A legkisebb beavatkozás elve 7
4. A szolgáltatás leírása 7
5. Protokoll 9
5.1. Szereplők: 9
5.2. A szolgáltatás részletes leírása 9
5.2.1. Első modell 9
5.2.2. Második modell 11
5.2.3. Harmadik modell 13
5.2.4. Beavatkozási területek 16
5.3. Személyi feltételek 20
5.4. Kompetenciák 21
5.5. Tárgyi feltételek 21
6. Indikátorok 22
7. Ellenőrző lista a protokollok megvalósításához 22
8. Mellékletek 22
8.1. Szakirodalom 22
8.2. Jogszabályok 23
9. Fogalommagyarázatok 23
10. Jogszabály-módosítási javaslatok 24

Gyermekjóléti szolgáltatás - Prevenció

1. Cél, funkció

„egy uncia prevenció többet ér egy font gyógyításnál”

A gyermekjóléti szolgálat teljes egészében felfogható a hazai gyermekvédelmi rendszer preventív részének, amely működésével, tevékenységével megelőzi a kiskorúak veszélyeztetettségének kialakulását. A már kialakult veszélyeztetettség esetén hozzájárul ahhoz, hogy a veszélyeztetettségből adódó negatív hatások csökkenjenek, teljesen megszűnjenek, valamint ahhoz, hogy végszükség esetén megtörténjen a gyermek családból való kiemelése.

A gyermekjóléti szolgáltatást nyújtó arra törekszik, hogy a településen élő gyermekek megfelelő anyagi és szociális biztonságban, megfelelő oktatási és kulturális közegben, békés, nyugodt környezetben, biztonságos, szeretetteljes, gondoskodó családban fejlődhessenek. Ezeknek a feltételeknek megteremtése elsősorban a család feladata, a szülők felelőssége, de szükség esetén az államnak – az általa működtetett, finanszírozott intézmények, szolgáltatást nyújtók által – is segítenie kell ebben a családot.
Leghatékonyabb a megfelelő időben érkező segítség. Az elején, a nehézségek kialakulásakor, az akadályok felmerülésekor érkező segítséggel lehet a legeredményesebben megakadályozni a problémák súlyosabbá válását.

A prevenciós tevékenység rendkívül szerteágazó akár a megelőzni kívánt problémákat, akár a prevenció területeit, eszközeit, eljárásait nézzük. Egységes szabályozót, mindenki által követendő eljárásrendet nem célszerű létrehozni, illetőleg nem is lehet. Jelen protokoll azt mutatja be, hogy miképpen kerülhet a prevenciós szemlélet az egyes gyermekjóléti tevékenységek fókuszába, illetve néhány jelentősebb terület - szabadidős programok, iskolai prevenció, szórakozóhelyeken szervezhető prevenció – részletezésével kíván útmutatót adni a gyermekjóléti szolgálatokban dolgozó szakemberek számára.[1]

[1] Egyben felhívjuk a figyelmet a Módszertani Gyermekjóléti Szolgálatok Országos Egyesülete által kiadott konszenzus-anyagainak alkalmazására, konkrétabban a „Szociális munka a gyermekjóléti szolgálatokban” (2007) , és „A gyermekjóléti szolgáltatók feladatai a kábítószer-használat megelőzésében és a szerhasználat által érintett gyermekek ellátásában” (2010) c. szakmai anyagokra, melyekre a protokoll elkészítése során mi is támaszkodtunk.

A prevenció mindenképp a legjobb és legolcsóbb megoldás.

A prevenció általános célja a megelőzés, például a veszélyhelyzet megelőzése, a már kialakult veszélyhelyzet negatív hatásainak csökkentése, illetve a deviáns életút megelőzése. Részletezve a prevenció három szintjéről beszélhetünk:

1. Elsődleges (primer) prevenció: Célja, hogy mérsékelje a gyermekek helytelen irányú és ütemű fejlődését; megelőzze a fenyegető ártalmak kialakulását. Enyhítenie kell a veszélyeztető körülményeket, csökkentenie azok hatását s új eseteiknek előfordulási arányait. Az erőfeszítések két területre összpontosulnak: megváltoztatni a környezetet és erősíteni az egyén problémamegoldó készségeit.
2. Másodlagos (szekunder) prevenció: Célja, hogy csökkentse az elsődleges prevenció ellenére is elkerülhetetlenül előforduló zavarok, rendellenességek, ártalmak, veszélyeztető körülmények időtartamát. Ezzel ugyanis csökken a közösségen belüli rendellenességek előfordulási aránya. Magában foglalja az esetfeltáró, diagnosztikai és korrektív típusú szolgáltatások szervezését is abból a felismerésből kiindulva, hogy az időben feltárt rendellenességek hatékonyan kezelhetők.
3. Harmadlagos (tercier) prevenció: Célja, hogy a közösségen belül csökkentse az akut rendellenességek, zavarok, ártalmak, veszélyeztető körülmények következtében kialakult defektusok (devianciák) előfordulási arányát. Annak biztosítására törekszik, hogy a különféle rendellenességek, zavarok, ártalmak, veszélyeztető körülmények megszűnése után a múltbéli nehézségeik a lehető legkevésbé akadályozzák a gyermekeket a családjukba való visszatérésükben, valamint a közösség társadalmi életbe való újbóli bekapcsolódásukban. A rehabilitációt és reintegrációt foglalja magába.

A prevenció típusait a célcsoport meghatározása szerint is meghatározhatjuk:
1. Általános prevenció: A gyermekjóléti szolgálat általános preventív szolgáltatásokat biztosít a gyermekek testi, értelmi, érzelmi és erkölcsi fejlődésének, jólétének, a családban történő nevelésének elősegítése, veszélyeztetettségük megelőzése érdekében. A lakosságnak nyújtott általános preventív szolgáltatások főként az elsődleges, primer prevenciót szolgálják. Ennek célja, hogy a lakosság, azon belül a gyermekek teljes körére vonatkozóan - tehát univerzálisan - biztosítsa az alapellátásokat, szolgáltatásokat, szabadidős programokat, ezzel segítve a gyermekeknek családjukban történő kiegyensúlyozott fejlődését, illetve megelőzze a gyermekre nézve ártalmas környezeti hatások kialakulását. Enyhítenie kell a veszélyeztető körülményeket, csökkentenie azok hatását s új eseteik előfordulási arányait. Az erőfeszítések két területre összpontosulnak: megváltoztatni a környezetet és erősíteni az egyén, család problémamegoldó készségeit. A megfogalmazott üzeneteknek olyannak kell lenniük, melyekből a populáció egésze profitálni képes.

2. Célzott prevenció: Ezek a beavatkozások a teljes populációnak csak egy sajátos módon körülhatárolt részét célozzák meg, nevezetesen azokat a személyeket, csoportokat, amelyek bizonyos sajátosságaik okán különösképpen veszélyeztetettnek tekinthetők, pl. társadalmi hovatartozásuk, iskolai karrierjük sajátos alakulása miatt. Az ebbe a csoportba tartozó programoknak tartalmukban és felépítésükben olyannak kell lenniük, hogy a veszélyeztetett csoport valamennyi tagja, esetleges konkrét személyes veszélyeztetettség híján is, profitálni legyen képes ezekből.
3. Javallott (indikált) prevenció: Olyan rizikócsoportokat céloz meg, melyek egyértelműen még nem tekinthetőek veszélyeztetettnek (pl. szerfüggőnek még nem minősülő gyerekek), de a probléma korai jeleit már mutatják, és megnövekedett kockázati tényezőkkel jellemezhető viselkedésük, környezetük (pl. a szokványos közösségekről elszeparálódó szubkultúrák, csoportok). Az indikált prevenciós programok eszközeinek a probléma kialakulásának megakadályozása mellett befolyásoló erővel kell bírniuk minden olyan egyéni, illetve társas viselkedésre, mely vélhetően a probléma kialakulásához, kiteljesedéséhez vezethet.

2. Célcsoport, megvalósulási kritériumok

A gyermekjóléti szolgálat prevenciós tevékenységének célcsoportja a szolgáltatás illetékességi területén élő valamennyi gyermek.
A gyermekjóléti szolgáltatás prevenciós működése megvalósultnak tekinthető, ha a településen élő gyermekek és családjaik értesülnek a településen működő szabadidős programokról, azokon saját elhatározásuk szerint részt is vehetnek, a programok tervezésébe beleszólhatnak.
Minden, vérszerinti családjában tartható gyermek megkaphatja a legjobb érdekének megfelelő támogatást, segítséget akár elsődleges, akár másodlagos, akár harmadlagos prevenció formájában.
Az önkéntes együttműködésen alapuló gondozási folyamat minden lehetséges esetben létrejön és megvalósul.

3. Alapelvek

3.1. Önrendelkezés

A gyermekjóléti szolgáltatás által nyújtott prevenciós tevékenység minden elemében a gyermekek, és az őket körülvevő családok önrendelkezése megtartásának jegyében zajlik.

3.2. Részvétel

A gyermekjóléti szolgáltatás prevenciós jellege akkor domborodik ki megfelelően, ha mind az egyéni esetkezelés, mind a programok szervezésének vonatkozásában aktív szerepet szán szolgáltatásai felhasználóinak, a gyermekeknek és családjaiknak. Így bontakozik ki a

gyermekjóléti szolgáltatás prevenciós jellege: olyan egyéni esetkezelés, illetve programok nyújtása, amelyet a felhasználók részvételével terveztek és valósítanak meg (természetesen minden vonatkozásban és mindvégig a gyermek legjobb érdekének szem előtt tartásával).

3.3. Érdekérvényesítési esélyek növelése

A részvételben leírtak szerinti működés egyértelműen növeli a felhasználók érdekérvényesítési esélyeit. Elősegíti önérdekérvényesítő készségeik fejlődését. Mintát mutat véleményük megfogalmazására, álláspontjuk képviselésére, s adott esetben kompromisszumok kötésére.

3.4. Eredményesség

A gyermekjóléti szolgáltatás prevenciós munkája akkor eredményes, ha a településen élő gyermekek hozzájutnak a helyben elérhető szabadidős és prevenciós programokra vonatkozó ismeretekhez, s igény szerint látogatják is azokat.

3.5. A legkisebb beavatkozás elve

A gyermekvédelem minden szintjén, úgy az alap-, mint a szakellátásban (a gyermek legjobb érdekének való megfelelőség mellett) mindenkor úgy kell tanácsot adni, segítséget nyújtani, ellátást biztosítani, hogy az csak a lehető legkisebb mértékben tegyen bármit a felhasználók **helyett**, illetve **ellenében**. Mind a gyermek, mind szülei számára a maximális véleményalkotási, döntési lehetőséget kell biztosítani.

4. A szolgáltatás leírása

A települési önkormányzat a településen élő gyermekek veszélyeztetettségének megelőzését a gyermekjóléti szolgáltatás útján szervezi.

A gyermekjóléti szolgáltatás olyan, a gyermek érdekeit védő speciális személyes szociális szolgáltatás, amely a szociális munka módszereinek és eszközeinek felhasználásával szolgálja a gyermek testi és lelki egészségének, családban történő nevelkedésének elősegítését, a gyermek veszélyeztetettségének megelőzését, a kialakult veszélyeztetettség megszüntetését, illetve a családjából kiemelt gyermek visszahelyezését.

A gyermekjóléti szolgáltatás feladata a gyermek testi, lelki egészségének, családban történő nevelésének elősegítése érdekében

- a gyermeki jogokról és a gyermek fejlődését biztosító támogatásokról való tájékoztatás, a támogatásokhoz való hozzájutás segítése,
- a családtervezési, a pszichológiai, a nevelési, az egészségügyi, a mentálhigiénés és a káros szenvedélyek megelőzését célzó tanácsadás vagy az ezekhez való hozzájutás megszervezése,

- a szociális válsághelyzetben lévő várandós anya támogatása, segítése, tanácsokkal való ellátása, valamint számára a családok átmeneti otthonában igénybe vehető ellátáshoz való hozzájutás szervezése,
- a szabadidős programok szervezése,
- a hivatalos ügyek intézésének segítése.

A gyermekjóléti szolgáltatás feladata a gyermek veszélyeztetettségének megelőzése érdekében
- a veszélyeztetettséget észlelő és jelző rendszer működtetése, a nem állami szervek, valamint magánszemélyek részvételének elősegítése a megelőző rendszerben,
- a veszélyeztetettséget előidéző okok feltárása és ezek megoldására javaslat készítése,
- a gyermekekkel foglalkozó szakemberekkel és intézményekkel való együttműködés megszervezése, tevékenységük összehangolása,
- tájékoztatás az egészségügyi intézményeknél működő inkubátorokból, illetve abba a gyermek örökbefogadáshoz való hozzájárulás szándékával történő elhelyezésének lehetőségéről.

A gyermekjóléti szolgálat - összehangolva a gyermekeket ellátó egészségügyi és nevelési-oktatási intézményekkel, illetve szolgálatokkal - szervezési, szolgáltatási és gondozási feladatokat végez.
Tevékenysége körében az előzőekben felsoroltakon túl
- folyamatosan figyelemmel kíséri a településen élő gyermekek szociális helyzetét, veszélyeztetettségét,
- meghallgatja a gyermek panaszát, és annak orvoslása érdekében megteszi a szükséges intézkedést,
- elkészíti a védelembe vett gyermek egyéni gondozási-nevelési tervét, illetve a települési önkormányzat jegyzőjének felkérésére a családi pótlék természetbeni formában történő nyújtásához kapcsolódó pénzfelhasználási tervet,
- szervezi a - legalább három helyettes szülőt foglalkoztató - helyettes szülői hálózatot, illetve működtetheti azt, vagy önálló helyettes szülőket foglalkoztathat,
- segíti a nevelési-oktatási intézmény gyermekvédelmi feladatának ellátását,
- felkérésre környezettanulmányt készít,
- kezdeményezi a települési önkormányzatnál új ellátások bevezetését,
- a területi gyermekvédelmi szakszolgálat felkérésének megfelelően vizsgálja és feltárja az örökbe fogadni szándékozók körülményeit,
- biztosítja a gyermekjogi képviselő munkavégzéséhez szükséges helyiségeket,
- részt vesz a külön jogszabályban meghatározott Kábítószerügyi Egyeztető Fórum munkájában,
- nyilvántartást vezet a helyettes szülői férőhelyekről.

5. Protokoll

5.1. Szereplők:

- a település összes gyermeke és családjaik;
- gyermekjóléti szolgálat: családgondozó, szociális asszisztens, pszichológus, pedagógus, fejlesztő pedagógus, szabadidő szervező, mentálhigiénés szakember, jogász, stb.;
- helyi gyermekvédelmi szereplők (jelzőrendszer tagjai);
- önkéntesek;
- kortárssegítők.

5.2. A szolgáltatás részletes leírása

A rendkívül szerteágazó preventív programokkal kapcsolatban alapvetően három (a későbbiekben részletezett) tervezési modellt lehet alkalmazni:

5.2.1. Az első modell arra irányul csupán, hogy a gyermekjóléti szolgáltatás egyes elemeinek prevenciós hatását – és a prevenciós hatás elérésének kritériumait – tudatosítjuk mindennapi munkánk során.
5.2.2. A második modell abból indul ki, hogy a gyermekjóléti szolgálat már rendelkezik egy, vagy több kidolgozott prevenciós módszerrel, melyet alkalmazni kíván. Ebben az esetben keresi a program helyét, szükségességét, megvalósíthatóságának lehetőségeit.
5.2.3. A harmadik modell alapja egy, a gyermekjóléti szolgálat által érzékelt, vagy előre látható probléma, mely szükségessé teszi a preventív beavatkozást. Ekkor vagy keresni kell egy, a beavatkozásra alkalmas eszközt (esetleg annak alkalmazóját), vagy meg kell alkotni azt az egyedi programot, amellyel a gyermekjóléti szolgálat az adott problémára reflektálni kíván.
5.2.4. A modellek ismertetése után a prevenció lehetséges beavatkozási területeit gondoljuk végig.

5.2.1. Első modell

<u>A gyermekjóléti szolgálat tevékenységének prevenciós vonatkozásai</u>

A szolgáltatás szervezésénél és működtetésénél a preventív jelleg érvényesülésének alapfeltétele, hogy:

- a gyermekjóléti szolgáltatást minden településen biztosítani kell;
- az alapellátás terjedjen ki
  - a településen vagy településrészen élő bármely gyermekre, a gyermekek minden korosztályára;
  - a figyelembe veendő szükségletek összességére;
- elérhetősége biztosított legyen;
- közismertté váljon a település lakói számára.

E protokoll elején már kifejtettük, hogy a gyermekjóléti szolgáltatás teljes egésze (elsődleges, másodlagos, vagy harmadlagos) prevencióként

definiálható, így az alábbiakban a gyermekjóléti szolgáltatás teljes vertikumát áttekintjük:

A. Tájékoztatás, tanácsadás nyújtása

A gyermekjóléti szolgálat tanácsadást és tájékoztatást nyújt:

1. Működésének megkezdéséről, tevékenységének céljáról és tartalmáról, továbbá elérhetőségéről, valamint szolgáltatásai igénybevételének módjáról tájékoztatja a település, településrész lakosságát, továbbá a gyermekekkel foglalkozó személyeket és intézményeket. E tájékoztatás a működés során rendszeres és folyamatos.
2. Jogokról, támogatásokról és ellátásokról:
   a) mindazokról a jogokról, támogatásokról és ellátásokról, amelyek összefüggésben állnak a gyermek testi, lelki egészségének biztosításával, családban történő nevelkedésének elősegítésével;
   b) a szociális válsághelyzetben lévő várandós anyát és a magzatot megillető jogokról, támogatásokról és ellátásokról;
   c) a gyermekjogi képviselő személyéről és a vele való kapcsolat felvételének módjáról;
   d) amennyiben a családtervezési, a pszichológiai, a nevelési, az egészségügyi, a mentálhigiénés tanácsadást, konfliktuskezelő szolgáltatást nem a gyermekjóléti szolgálat végzi, ezen tanácsadási, szolgáltatási formák igénybevételének lehetőségéről, céljáról és feltételeiről;
   e) az örökbeadás lehetőségéről, az örökbefogadást közvetítő szervezetekről, valamint arról, hogy melyik gyámhivatal, területi gyermekvédelmi szakszolgálat ad részletes tájékoztatást az örökbefogadási eljárásról;
   f) az egészségügyi intézményeknél működő inkubátorokról, illetve abba a gyermek örökbefogadáshoz való hozzájárulás szándékával történő elhelyezésének lehetőségéről;
   g) az átmeneti gondozás lehetőségeiről, igénybevételük módjáról;
   h) a településen rendelkezésre álló, szabadidős programokat nyújtó szervezetekről, azok programjairól.

A tájékoztatás úgy szervezi, hogy a település valamennyi lakosa, illetve a tájékoztatás célcsoportjai és a jelzőrendszeri tagok is folyamatosan, könnyen hozzáférhessenek ezen információkhoz. Ennek érdekében a tájékoztatási formák széles körét alkalmazhatja: helyi média, színes, könnyen értelmezhető és kezelhető szóróanyagok, információs táblák stb. formájában.

A jogokról, támogatásokról és ellátásokról történő tájékoztatást úgy kell szervezni, hogy arról a gyermek – fejlettségétől függően – önállóan, törvényes képviselője nélkül is tudomást szerezhessen. (Bővebben lásd: „Gyermekjóléti szociális segítő munka” elnevezésű protokoll)

B. Szabadidős programok szervezése

A gyermekjóléti szolgálat olyan szabadidős programokat szervez, amelyek a családban jelentkező nevelési problémák és hiányosságok hatásainak

enyhítését célozzák, illetve a megszervezése a szülő számára különféle okokból aránytalanul nagy nehézséget okozna.
A gyermekjóléti szolgálat kezdeményezi, hogy a közoktatási intézmények, az ifjúsággal foglalkozó szociális és kulturális intézmények, valamint a társadalmi szervezetek szervezzenek a megelőzés céljait szolgáló programokat. A gyermek részvételének elősegítése céljából a gyermekjóléti szolgálat nyilvántartást vezet a településen rendelkezésre álló, szabadidős programokat nyújtó szervezetekről, és felkéri őket, hogy nyújtsanak tájékoztatást programjaikról, amelyekről értesíti a gyermekeket, a szülőket (törvényes képviselőket), valamint az iskolai gyermek- és ifjúságvédelmi felelősöket.

C. Észlelő- és jelzőrendszer működtetése
(lásd „A jelzőrendszer működtetése” elnevezésű protokollt)

D. Gondozás
(lásd „Gyermekjóléti szociális segítő munka” protokollt)

E. Koordinációs feladatok
Ezen a téren az elsődleges feladat a területen elérhető szolgáltatók nyilvántartása annak érdekében, hogy a családgondozó tudja, a probléma jelentkezésekor mely szolgáltatást lehet kiajánlania ügyfelének, illetve mely szolgáltatóhoz forduljon ő maga, ha külső szervezettel való együttműködésre van szüksége.
Mind a kapcsolattartásban, mind a közös tevékenységben hasznos lehet „A jelzőrendszer működtetése” protokoll.

F. Egyéb
• helyettes szülői hálózat szervezése;
• részvétel a Kábítószerügyi Egyeztető Fórum munkájában;
• a családok átmeneti otthonában nyújtott ellátáshoz való hozzájutás megszervezése;
a gyermekek átmeneti otthonában nyújtott ellátáshoz való hozzájutás megszervezése.

5.2.2. Második modell

Ismert prevenciós eljárások beillesztése a gyermekjóléti szolgálat tevékenységébe

A prevenció egyik általános módja, amikor a gyermekjóléti szolgálat már rendelkezik egy prevenciós módszerrel. A birtokában lévő eszköz, módszer hatékony felhasználása érdekében az 1. ábra szerinti szinteket kell áttekinteni. Elsődlegesen meg kell vizsgálni a prevenciós eszköz alkalmazásának lehetőségeit: mire való a családgondozó kezében lévő módszer. Mennyiben tisztázott az alkalmazás lehetősége? Másodsorban fel kell mérni, hogy van-e olyan szükséglet a településen, amely indokolja a

módszer alkalmazását. A szükségletek felmérése számos formában történhet:
• kérdőíves felmérések (helyi gyermekvédelmi szereplők, kliensek körében);
• éves gyermekvédelmi tanácskozás (lásd „A jelzőrendszer működtetése” elnevezésű protokollt), illetve az ahhoz kapcsolódó értékelés, akcióterv;
• beérkezett jelzések, saját adatok feldolgozása, szakmaközi megbeszélések;
• helyi felmérések, kutatások, koncepciók értékelése, elemzése (pl.: Bűnmegelőzési koncepció, Ifjúsági koncepció, Esélyegyenlőségi terv, Szociális Szolgáltatástervezési koncepció);
• saját tapasztalatokból leszűrhető megfigyelés.

Amennyiben igazolódott a módszer alkalmazásának szükségessége, partnereket, illetve a programot befogadó közeget kell keresni.
• Kikkel és hol valósul meg a program? Meg kell találni, melyek azok a személyek és szervezetek, akik elkötelezettek a cél elérésében, és hol van az a közeg, tér, amely alkalmas a program megvalósítására. A partnerek elsősorban a helyi gyermekvédelmi szereplők (lásd „A jelzőrendszer működtetése” elnevezésű protokollt), de előtérbe kell helyezni az önkénteseket, kortárssegítőket, civil szervezeteket, valamint magát a célcsoportot.
• Milyen feltételek szükségesek a program megvalósításához? A feltételek megteremtésekor fel kell mérni a program megvalósításához szükséges anyagi feltételeket (és azok forrásait is). Rendkívül fontos, hogy a személyi feltételek feltérképezésekor ne csupán a gyermekjóléti szolgálat szakemberei kerüljenek látóterünkbe, hanem a fentebb felsorolt szereplők is. A tárgyi feltételek meghatározása valamennyi módszer alkalmazása esetén más és más. Amennyiben a megvalósítás team munkában zajlik, tekintettel kell lenni a megvalósítók kompetenciáira.
• Eseti vagy rendszeres beavatkozásra lesz szükség? Amennyiben a beavatkozást nem csupán egyszer kívánjuk végrehajtani, célszerű prevenciós programtervet készíteni, amely útmutatóként szolgál a végrehajtásban és az eredmények értékelésében.
A megvalósulást követően értékelni kell, annak eredményeit pedig felhasználni a fejlesztés érdekében.

1. ábra. Kidolgozott prevenciós eszközök alkalmazásának modellje

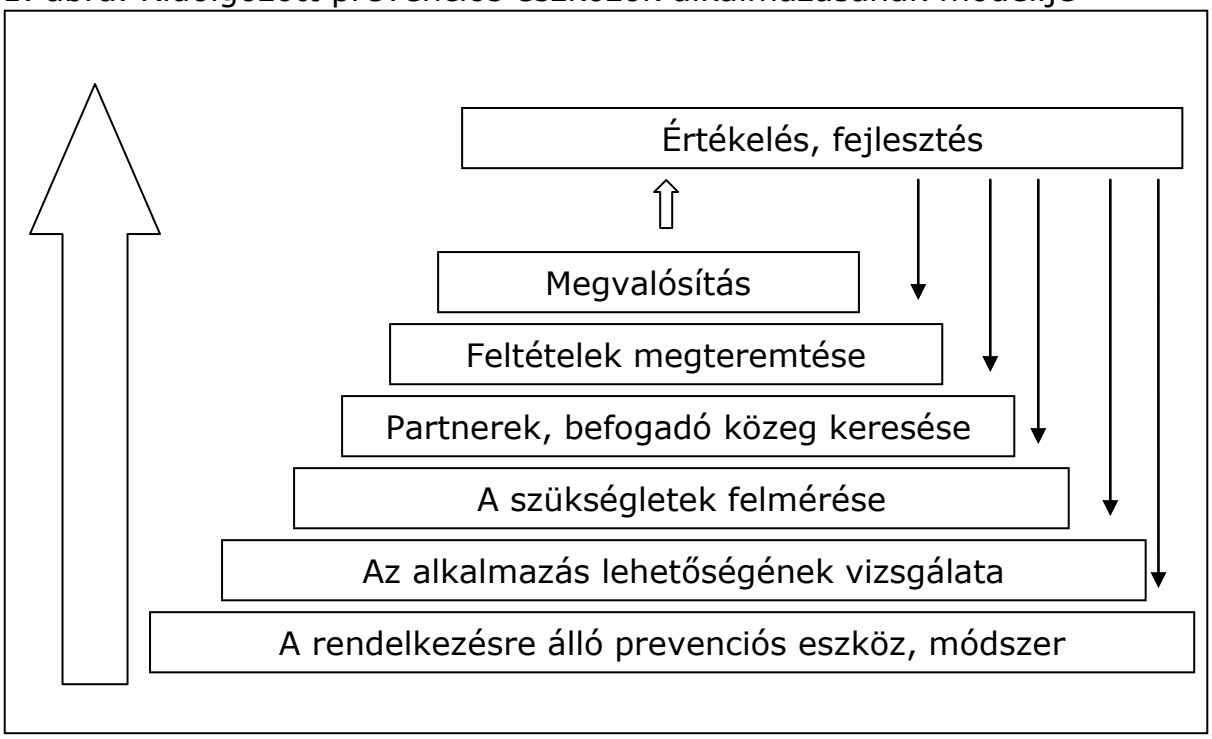

5.2.3. Harmadik modell

Problémaorientált prevenció

A gyermekjóléti szolgálat folyamatosan figyelemmel kíséri a településen élő gyermekek helyzetét (kiemelten a veszélyeztetettséget), valamint észlelő- és jelzőrendszert működtet. A feladat végrehajtása érdekében tájékozottnak és érzékenynek kell lennie, fel kell ismernie a működési területén élő gyermekek, vagy azok meghatározott csoportjaiban megjelenő, veszélyeztető tényezőkre utaló jeleket, jelenségeket. Ugyanakkor a gyermekjóléti szolgálatnak érzékelnie kell mindazokat a változásokat is, melyek várhatóan hatással lehetnek a településen élő gyermekekre (pl. iskolák összevonása, játszótér vagy focipálya beépítése). Egy adott probléma észlelésekor elsődleges feladat az információk széleskörű gyűjtése, a jelenség valamennyi tényezőjére kiterjedő ismeretszerzés. Az információk összegzése, elemzése alapján lehet döntést hozni a megteendő lépésekről. Meg kell határozni a probléma hátterét, előfordulásának jellemzőit, a jelenség várható következményeit. A probléma alapos ismeretében megállapítható, hogy milyen célokat tűzzünk ki, milyen változás szükséges a konkrét célok eléréséhez, és kikre kell hatni annak érdekében, hogy megelőzhető legyen a veszélyeztetettség súlyosbodása. Mindezen elemzési feladatokat azokkal a partnerekkel együtt hajtsuk végre, akik szintén érzékelik (vagy érzékelniük kellene) a problémát, illetve érdekeltek annak megoldásában.

A feltérképezést követően a stratégia kidolgozásának lépése következik. Az együttműködő csoporttal közösen kell kiválasztani a probléma káros hatásainak enyhítésére alkalmas eszközöket,

módszereket, a beavatkozás lépéseit, valamint meghatározni a személyi és tárgyi feltételeket. A kiválasztott alkalmazandó módszer lehet egy már rendelkezésre álló, jól ismert, vagy akár egy új, eddig ismeretlen is. A szükségletekhez igazodva több eszköz együttes alkalmazása is megoldást jelenthet. A beavatkozás lépéseit alaposan és részletesen kell kidolgozni, jelölve abban a várt eredményeket. (A problémaorientált prevenció-fejlesztésben segítséget nyújtanak a lábjegyzetben felsorolt kiadványok. [2])

2. ábra. A problémaorientált prevenció-fejlesztés folyamata

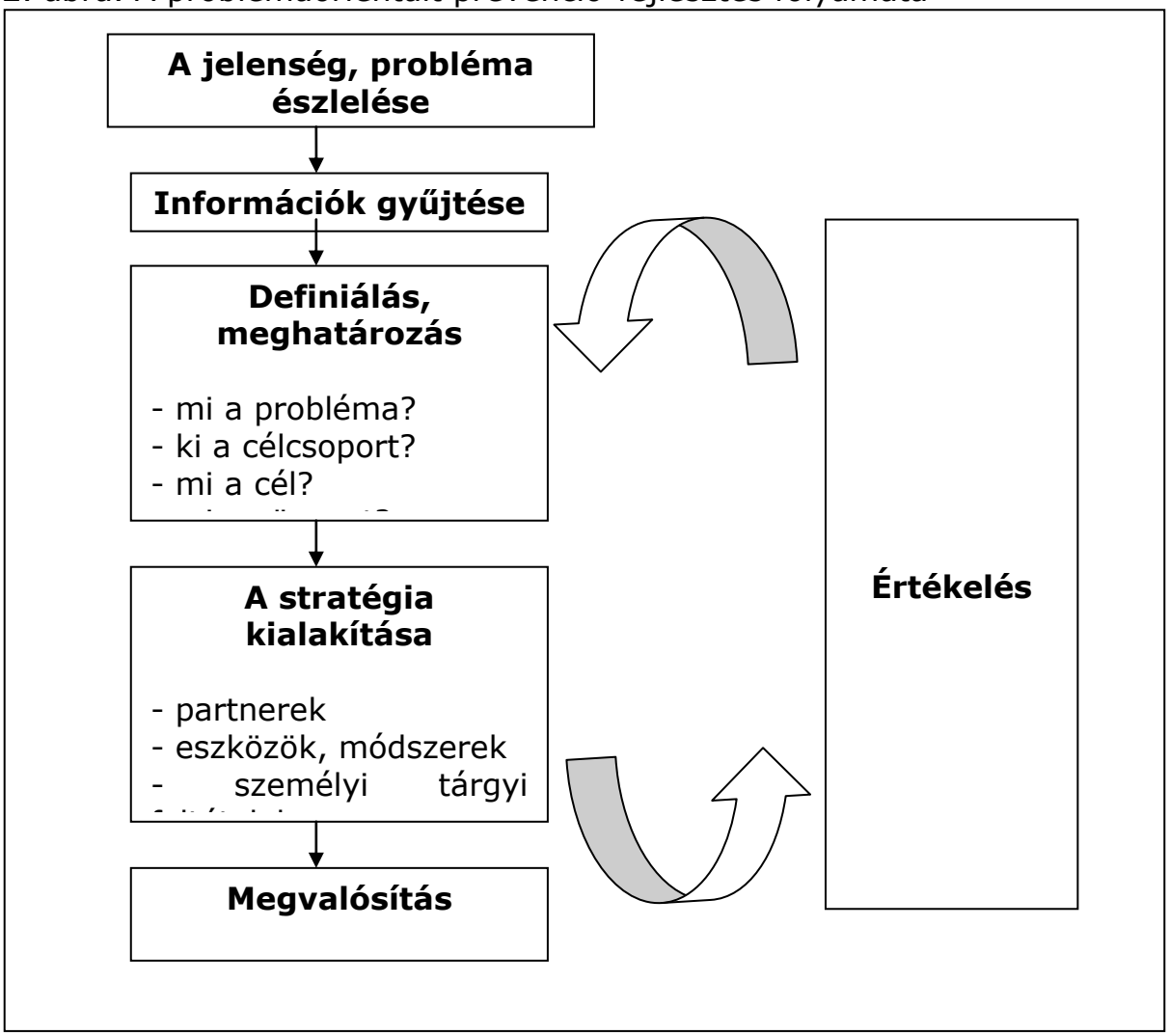

[2] Kröger, C., Winter, H., Shaw, R. (é.n.): Kézikönyv drog-prevenciós beavatkozások tervezéséhez és értékeléséhez. Institut für Therapieforschung, München. www.emcdda.europa.eu/attachements.cfm/att_78087_HU_EMCDDA-manuals1-hu.pdf
valamint
Hüse L. [szerk.] (2008): Szükségletalapú projekttervezés egyszerűen – Mentori kézikönyv a PREFFI módszer használatához. Göllesz Viktor S.Sz.Á.I., Nyíregyháza.

A prevenciós stratégia kialakításához az alábbi információkra van szükség:

- Mi a probléma lényege és mennyire elterjedt?
- Melyek a jelenség által érintett személyek szocio-demográfiai jellemzői?
- Mennyire kiterjedt a jelenség? Hol fordul elő és hol nem? Mekkora a célcsoport?
- Mióta ismert a jelenség? Mértéke, kihatása és jelentősége hogyan változott az idők folyamán?
- Hány embert érint a jelenség? Hány új eset van, és milyen gyakran bukkannak fel?
- Hogyan fog alakulni a jelenség, ha semmit nem tesznek?
- Hogyan állapította meg, hogy szükség van-e a beavatkozásra?
- Mit szeretne megelőzni?
- Mivel magyarázza a jelenség kialakulását?
- Miért van szükség az Önök által tervezett beavatkozásra?
- Kikre irányul a beavatkozás?
- Mik a beavatkozás célkitűzései?
- Hogyan fogják végrehajtani a beavatkozást?
- Milyen források kerülnek majd felhasználásra?
- Milyen célcsoportot kíván elérni a beavatkozás?
- Milyen beavatkozás lehet hatással a problémára?
- Milyen jelenséget kíván megelőzni a tervezett beavatkozással?
- Mivel magyarázná a prevenciós beavatkozás szükségességét?
- Miért ezt a célcsoportot választották?
- Hány főt terveznek elérni?
- Hol és hogyan kívánnak kapcsolatba lépni a célcsoport tagjaival, toborozni és motiválni őket?
- Hogyan kívánja biztosítani, hogy a célcsoport részt vegyen a beavatkozásban?
- Milyen információ érdekli a célközönség különböző csoportjait?
- Milyen kommunikációs csatornákat fognak használni?
- Milyen hatással lesz a beavatkozás a célcsoportra?
- Van tudomása bármilyen bizonyítékról az Önök által alkalmazni kívánt módszer sikerességét illetően?
- Meddig fog tartani a beavatkozás?
- Mik a beavatkozás tervezett idő-paraméterei? (foglalkozások száma, az egyes foglalkozások hossza és gyakoriság, stb.)
- Hány és milyen végzettségű szakember vesz részt a beavatkozás végrehajtásában?
- Mekkora a beavatkozás költsége és ki biztosítja a fedezetét?
- Milyen további eszközök állnak rendelkezésre (pl.: önkéntesek, szervezetek, helyiség biztosítása, egyéb eszközök)?
- Mi akadályozhatja meg a beavatkozás végrehajtását, vagy értékelését? (korlátok)
- Van arról tudomása, hogy végeztek-e már, vagy terveznek-e a terepen bármilyen más beavatkozást?
- Tervezi, hogy együttműködik ezekkel a programokkal?

- Milyen koncepciót, eszközöket és módszereket fognak alkalmazni a beavatkozás során?
- Kik vesznek majd részt a beavatkozásban?
- Ki mennyi időt tölt majd a beavatkozás végrehajtásával?

Az értékelési, fejlesztési szakasz főbb kérdései:

- A beavatkozás valóban elérte a célcsoportot?
- A terveknek megfelelően hajtották végre a beavatkozást?
- Hatékony volt a beavatkozás? Az üzenet elért a célcsoporthoz?
- A célcsoport megértette az üzenetet?
- Milyen hatása volt a beavatkozásnak a célcsoport magatartását befolyásoló tényezőkre?
- Kikkel kell tudatni az eredményeket?
- Mikor érdemes őket az eredményekről tájékoztatni?
- Az eredményeket hogyan használja fel a fejlesztés során?

5.2.4. Beavatkozási területek

A gyermekjóléti szolgálat prevenciós tevékenységét nem csupán az egyes megközelítések (modellek) alapján tervezhetjük, hanem a beavatkozási területek sajátosságai szerint is. Az egyes területek olyannyira különbözhetnek egymástól, hogy azok teljességgel különböző prevenciós beavatkozásokat igényelhetnek. A területek sokféleségét meg sem kíséreljük leírni, ugyanakkor három terület példáján keresztül megpróbáljuk bemutatni a terület sajátosságaihoz igazított tervezést.
Az első két terület, mondhatni, a gyermekjóléti szolgálat „hazai” terepe: a szabadidős programok szervezésében megnyilvánuló prevenció, valamint az iskolai programok szervezése, illetve ilyen programok szervezésének elősegítése, támogatása. Harmadik példaként – az éjszakai szórakozóhelyekhez kapcsolódóan – egy olyan területet szeretnénk bemutatni, amely egyre több gyermeket érint, egyre fiatalabb korban, illetőleg amellyel kapcsolatban halmozottan jelentkeznek a veszélyeztető tényezők (legális és illegális szerhasználat, deviáló kortárs-csoport, szülői ellenőrzés hiánya stb.), továbbá a kulcsszereplők (tulajdonosok és üzemeltetők) ellenérdekeltek a beavatkozással kapcsolatban.

A. Szabadidős programok

A veszélyeztetettség megelőzésében és kezelésében – illetőleg a prevenció mindhárom szintjén – fontos szerepe van a jól szervezett szabadidő eltöltésének; ahogy a veszélyeztetettség kialakulásában is fontos kockázati tényező a strukturálatlan szabadidő, a csellengés, a haverokkal való „lógás”, vagy az elmagányosodás felé terelő túlzott tv-zés, számítógépezés . Sok esetben elegendő, ha a gyerekek szabályozott napirend szerint élnek, valamint szabadidejük hasznos eltöltésére jobban odafigyelnek a környezetükben élők. A jól szervezett szabadidő segíti:

• a gyermek aktív szabadidő-felhasználását,
• testi, szellemi és erkölcsi fejlődését,
• gazdagítja gondolkodását, segíti az összefüggések meglátását,
• sokoldalú módon fejleszti a jártasságokat és készségeket,
• ötleteket ad, alkotásra ösztönöz,
• strukturálja a szabadidőt,
• veszélyeztetett gyermekek esetében alkalmat teremt a beavatkozásra.

Preventív hatása annak a szabadidős formának van, amely:
• rendszeres elfoglaltságot teremt,
• a gyermekek aktív részvételét igényli,
• a résztvevők együttműködésére épít – lehetőleg olyan módon, hogy a közös élmény megéléséhez minden résztvevő tevékenységére egyaránt szükség legyen,
• a kölcsönös elfogadás és bizalom légkörét építi ki, amelyben a gondolatok és érzelmek nyíltan kifejezhetőek (Vigyázat, ebből a szempontból a szakember támogató szerepe – és kompetenciája – megkerülhetetlen!),
• a generációk bevonásával építi a gyermekek személyes kapcsolatrendszerét.

A fenti szempontok számtalan tevékenységformában megvalósulhatnak, illetve megvalósíthatóak. A beavatkozás tervezésekor és végrehajtásakor ügyelni kell a szempontokban megjelenő hatásokra – a beavatkozás utólagos értékelésekor ugyancsak e szempontok megjelenését vizsgálhatjuk.

B. Iskolai programok

Az iskola az az intézmény – avagy megközelítéstől függően közösség, vagy társadalmi alrendszer –, amelynek nagy szerepe van a felnövekvő nemzedék formálásában, szocializációjában. E szerepét számos tényező erősíti, de legalább ugyanennyi tényező gátolja, gyengíti, torzítja is. A gyermekjóléti szolgálat iskolákkal kapcsolatos prevenciós tevékenysége a következőképpen írható le:
• Az iskola (intézmény), mint a prevenció célja. Az iskola társadalmi szerepének erősítése, a diszfunkcionális működést gerjesztő tényezők felismerése és kezelése. A beavatkozás intézményi szinten valósul meg – az együttműködés módszereiről lásd a „Jelzőrendszer működtetése” protokollt.
• Az iskola programjainak prevenciós célú kiközvetítése. A gyermekjóléti szolgálat csupán közvetít, esetenként ellenőrzi a kliens viselkedését (védelembe vétel). Az iskola sajátos „programjának” tekinthetőek a tanórák is – az iskolai hiányzások megszüntetése kiváló prevenciós hatásfokkal bír.
• Saját programok megvalósítása iskolai helyszínen, vagy osztályközösségekben. Az iskolai színtérre való belépést előhívhatja az iskola szükséglete (meghívás), és a gyermekjóléti szolgálat célcsoport-keresése (célzás, elérés) egyaránt. Az időzítés alapján

megkülönböztethetünk tanórai programot – melynek nagyobb részben alkalmazkodni kell az iskolai szabályokhoz –, valamint szabadidős programot – ekkor az iskolai jelleg kevésbé domináns.

Az iskola kitűnő prevenciós színtér, mivel minden más intézménynél jobban átfogja a tanulók egész élettevékenységét, és jobb esetben gazdag lehetőséget biztosít a szabadidő értelmes eltöltésére. Az oktatási intézmények feladata, hogy próbálják vonzó, az életkori sajátosságokhoz illeszkedő módon segíteni a diákokat abban, hogy szabadidejükben sportoljanak, pihenjenek, játszanak, és sokféle, az iskolai tananyagot kiegészítő ismeretet szerezzenek. E célok jól illeszthetőek a gyermekjóléti szolgálat prevenciós céljaihoz is – ez az illeszkedés indokolja az együttműködést. (A gyermekjóléti szolgálat iskolai tevékenységről a Módszertani Gyermekjóléti Szolgálatok Országos Egyesületének konszenzus-anyaga bővebben ír.)

Iskolai kereteken belüli ajánlott prevenciós eszközök:
• beszélgető-sarok kialakítása
• életmód-tanácsadás, pályatervezés
• relaxációs gyakorlatok
• diákok érdekképviseletének erősítése (politikai tudatosítás)
• érzelmi biztonság, önkontroll, asszertív viselkedés tréningje
• pozitív viselkedés bátorítása, a nem megfelelő viselkedés konzekvenciái
• viselkedésterápiás technikák (osztály megerősítése, világos szabályok)
• együttműködésre késztető projektek és programok – a közösség bevonása a közös tevékenységbe
• iskolán kívüli és nyári programok (helyi környezethez szabott programok)
• az aktív pihenés fontosságának megismertetése, változatos szakkörök szervezése
• mozgáskultúra fejlesztése, sokak igényének megfelelő sportfoglalkozások
• közösségszervezés, önfejlesztés készségének fejlesztése
• kortárssegítés
• korcsoport-mediáció
• resztoratív gyakorlatok a hétköznapi rutinban és normasértések esetén

A környezet prevenciós célú átalakítása:
• a diákok iskolán belüli mozgásának megváltoztatása
• az iskola és az osztálytermek feldíszítése, esztétikus bebútorozása, diákok kreativitásának felhasználása és elismerése
• kisméretű osztálytermek (kis létszámú osztályok)
• sportpálya, játszótér felügyeletének javítása, játszótér környezetének érdekessé tétele.

C. <u>Éjszakai szórakozóhelyek</u>

Az éjszakai szórakozóhelyek több szempontból is rizikótényezőként jelennek meg a fiatalok életmódjában, szocializációjában. A kockázati

tényezők, veszélyeztető hatások, vagy a már kialakult devianciák kezelése kizárólag helyi összefogással, különböző területeken dolgozó szakemberek együttműködésével érhető el. A kockázati tényezők:
• megnő a fiatalok szeszesital fogyasztása
• droghasználat, drogkereskedés
• egészségkárosodás (dohányfüst, zaj)
• szexuális- és más erőszak
• családon belüli konfliktusok
• galerizés
• összefirkált házfalak, grafitik
• környezetszennyezés
• fegyelmezetlenül vezető autósok
• közlekedést akadályozó parkoló autók
• utcai zaj, forgalom
• bűnözés
• áldozattá válás.

A rendőrségnek, polgárőrségnek nincs jogosítványa arra, hogy felelősségre vonják az éj-szakában csellengő fiatalokat. Szankciókat nem alkalmazhatnak a szűrőjükön fennakadtakkal szemben, csupán abban az esetben, ha szabálysértést vagy bűncselekményt észlelnek. Pusztán rendvédelmi eszközökkel a probléma nem kezelhető: szükség van a társadalmi kontrollra, valamint a felismerés, belátás, tudatosítás módszerére.

A beavatkozás módjai:
• Annak lehetővé tétele, hogy az árusított italok között a legolcsóbb ital alkoholmentes üdítő legyen.
• Elkülönített (a tánctérnél hűvösebb és csendesebb, jól szellőztetett, pihenésre alkalmas helyiség, vagy helyiségrész, vagy pihenőszoba biztosítása annak érdekében, hogy a szórakozó fiatal ebben a helyiségben lehűthesse magát, kivonódhasson a tánctérből), nyugodt körülmények között beszélgethessen.
• Megfelelő szellőztetés biztosítása
• A nyitvatartási idő alatt olyan képzett szakember jelenléte a szórakozóhelyen, aki felvilágosítást tud nyújtani a legális és illegális drogok használatát, következményeit illetően és tanácsot tud adni a fellépő egészségügyi és pszichoszociális kockázatok elkerülésével kapcsolatosan.
• A nyitvatartási idő alatt elsősegélynyújtásban képzett szakember jelenléte a szórakozóhelyen előforduló egészségügyi problémák felismerésére, kezelésére.
• Szóróanyagok terjesztése a fiatalok, egészségét károsító, biztonságukat veszélyeztető tényezőkről.
• Szórakozóhelyen dolgozók (biztonsági őrök, pultosok) megfelelő képzése annak érdekében, hogy a rizikótényezőkkel kapcsolatosan adekvátan és racionálisan tudjanak fellépni.

• A szórakozóhelyekre vonatkozó helyi jogszabályok, működési engedélyek kiadására vonatkozó előírások átvizsgálása, megvitatása.

A szórakozóhelyek biztonsága érdekében tervezhető, illetve a szórakozóhelyen eltöltött szabadidőt helyettesítő preventív módszerek, tevékenységek:
• Több biztonságos szórakozóhely a fiataloknak
• Több – főként önvédelmi – sportlehetőség
• Több helyi, közös program a fiataloknak
• Diákmunka-lehetőség
• Diákok szociális támogatása
• Kamaszklubok létesítése

A fiatalok bevonásával történő prevenciós tevékenységek lehetnek:
• csoportos megbeszélések során értéktisztázás, önértékelés növelése, énkép fejlesztése,
• szülők számára nevelési módszerek, technikák átadása, tájékoztatás a veszélyeztető tényezőkről, felismerésükről, következményeikről, megelőzésről
• kortárssegítés,
• visszautasítási technikák megismerése,
• szabadidős programok szervezése,
• film, diavetítés,
• felvilágosító kiadványok, információs anyagok eljuttatása az érintettekhez,
• orvosok és egészségügyi dolgozók, ill. társadalmi aktivisták képzése, klinikai pszichológusok bevonása a megelőzésbe, ellátásba, speciális továbbképzésük,
• civil szervezetek bevonása, önsegítés fejlesztése, lehetőségek bővítése,
• ifjúsági megelőző és ártalomcsökkentő programok fejlesztése (egyház, szabadidős programok, életszínterek – pl. munkahelyek, stb.),
• médiamunka – médiastratégia a társadalmi szemléletformálás érdekében.
Különös figyelmet kell fordítani a szektákra, az antiszociális értékeket képviselő, radikális referenciacsoportokra és mozgalmakra.

5.3. Személyi feltételek

Az észlelő- és jelzőrendszer működtetéséhez hasonlóan a prevenciós programok, illetve a prevenciós szemlélet kialakítása és gyakorlati alkalmazása a gyermekjóléti szolgáltató összes szakdolgozójától jelentős mennyiségű munkát, időt igényel. A rendszert optimálisan működtetni kizárólag akkor lehetséges, ha a családgondozók egyéb, tűzoltó jellegű munkái nem töltik ki teljes munkaidejüket, vagyis munkaidejük egy részét rendszeresen a prevencióra, ezen belül is elsősorban az elsődleges prevencióra tudja fordítani.

Amennyiben a gyermekjóléti szolgáltatásban dolgozó családgondozók szinte kizárólag sürgős esetekkel foglalkoznak (gyermekekkel szembeni rossz bánásmód esetei, sok jelzés súlyosan deviáns viselkedésről, azonnali családból való kiemelést eredményező jelzések, stb.), prevenciós feladataikat óhatatlanul másodlagosnak fogják csak tudni tekinteni – legyen szó a prevenciós céllal szervezett szabadidős programokról, vagy a veszélyeztetettség megelőzését célzó (általában önkéntesen jelentkező) családok gondozása.

5.4. Kompetenciák

- a jelzőrendszeri tagok, gyermekekkel foglalkozó szakembereknél:
  - segítő attitűd
  - problémaérzékenység
  - saját szakterületének kompetenciái

- a családgondozónál:
  - ismerje a család-, gyermek- és ifjúságvédelmi prevenció elméleti és gyakorlati alapjait;
  - kialakult a gyermekvédelmi tevékenységhez és a gyermekekkel való foglalkozáshoz szükséges személyközpontú és közösségi szemléletmód;
  - ismerje és képes legyen alkalmazni az egyéni és kiscsoportos differenciált segítő-fejlesztő tevékenységeket és az azokat támogató módszereket;
  - tudja, hogy kompetenciájából kiindulva milyen szakmai lehetőségei, korlátai és feladatai adódnak a szakmai segítségnyújtás területén;
  - képes legyen alkalmazni a csoport és közösségi szociális munka módszereit

- önkénteseknél, kortárssegítőknél (programfüggő):
  - segítő attitűd
  - problémaérzékenység
  - szervezőkészség
  - tájékozottság

5.5. Tárgyi feltételek

A zavartalan kommunikációt szolgáló eszközök és lehetőségek megléte (postai szolgáltatás korlátlan igénybevételi lehetősége, telefon, fax, internet elérhetőség, szórólapok terjesztésére anyagi forrás megléte).
Megfelelő helyiségek rendelkezésre állása a prevenciós programok, illetve a gyermekkel, családdal történő zavartalan beszélgetések lebonyolításához.
Megfelelő tárgyak, eszközök megléte és anyagi fedezet a prevenciós programok lebonyolításához szükséges eszközök, tárgyak beszerzésére.

6. Indikátorok

Meghatározás (tevékenység)	Indikátor (hogyan)	Forrás (adat)
1. tájékoztatás	Tájékoztató anyagok példányszáma a gyermekjóléti szolgáltatásról	Tájékoztatók
2. A település szintű rendezvényeken való részvétel	Gyermekjóléti szakemberek részvételének száma település szintű rendezvényeken (alkalom/év)	Beszámoló
3. A település szintű rendezvények szervezése	Település szintű rendezvények száma a gyermekjóléti szolgáltató által szervezve	Beszámoló

7. Ellenőrző lista a protokollok megvalósításához

- A beavatkozás azonosításához szükséges információk ismertek
- A beavatkozás előtti kiinduló helyzetet meghatározták
- A célokat meghatározták
- Az üzenetet meghatározták
- A beavatkozás alapjául szolgáló feltételezések, elméletek ismertek.
- A specifikus és általános célcsoportokat meghatározták.
- A szolgáltatáshoz szükséges anyagi erőforrások rendelkezésre állnak.
- A szolgáltatáshoz szükséges humán erőforrások rendelkezésre állnak.
- A beavatkozás során megcélzott területeket megjelölték.
- A célcsoportot a tervezés folyamatába bevonták.
- A beavatkozás helyszínét meghatározták.
- A beavatkozás során végzett tevékenységeket leírták
- A beavatkozás kezdési és befejezési dátuma tervezett, ismert.
- A program értékelését elvégezték.

8. Mellékletek

8.1. Szakirodalom

- Dr. Bárdos Kata 2000. A rendszerelméletű gondolkodás helye és szerepe a családi szociális munkában. Család, Gyermek, Ifjúság, 2000/4. 35-36 o.
- Révész Magda 2007. A gyermekvédelmi alapellátás intézménytörténete Magyarországon. Kapocs 31-33, VI. évfolyam, 4., 5., 6. szám.
- Dr. Dán Gellértné – G. Németh Irén – Paréj Józsefné – Szikulai Andrea 2006. A gyermekjóléti szolgálatok prevenciós tevékenysége egy intézmény gyakorlatának tükrében. Kapocs V. évfolyam, 6. szám.

8.2. Jogszabályok

A gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvény
39.-40. §

15/1998. (IV. 30.) NM rendelet a személyes gondoskodást nyújtó gyermekjóléti, gyermekvédelmi intézmények, valamint személyek szakmai feladatairól és működésük feltételeiről
6.-18. §

9. Fogalommagyarázatok

A protokollban szereplő fogalmak magyarázatait a Módszertani Gyermekjóléti Szolgálatok Országos Egyesülete által készített és kiadott Fogalomtár tartalmazza (www.mogyesz.hu).

10. Jogszabály-módosítási javaslatok

NEMZETI CSALÁD- ÉS SZOCIÁLPOLITIKAI INTÉZET

ÚJ SZÉCHENYI TERV

TÁMOP 5.4.1. „Szociális és gyermekvédelmi szabályozó rendszer kidolgozása" pillér

Napközbeni ellátás - bölcsőde

Készült a TÁMOP 5.4.1.-08/1-2009-0002 projekt azonosító számú
A szociális szolgáltatások modernizációja, központi és stratégiai tervezési kapacitások megerősítése, szociálpolitikai döntések megalapozása – Szabályozási pillér (I.) projekt keretében

Budapest, 2011. szeptember

Nemzeti Fejlesztési Ügynökség
www.ujszechenyiterv.gov.hu
06 40 638 638

MAGYARORSZÁG MEGÚJUL

A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával valósul meg.

A gyermekek napközbeni ellátásának célja

Ma országosan egyre nagyobb igény mutatkozik a gyermekek napközbeni ellátása iránt. Fontossá vált a gyermekek jó színvonalú, a települések és a családok igényeit, szükségleteit, lehetőségeit kielégítő, sokszínű, többféle formában megvalósuló napközbeni ellátás. A fejlesztés elkerülhetetlen. Az intézményekben működő férőhelyek növelése mellett a civil működtetők bevonása is szükséges.
A gyermekek napközbeni ellátásaként a családban élő gyermekek életkorának megfelelő nappali felügyeletét, gondozását, nevelését, foglalkoztatását és étkeztetését kell megszervezni azon gyermekek számára, akiknek szülei, nevelői, gondozói munkavégzésük, a munkaerő piaci visszatérésüket segítő programban, képzésben való részvételük, betegségük vagy egyéb ok miatt napközbeni ellátásukról nem tudnak gondoskodni. A napközbeni ellátás keretében biztosított szolgáltatások időtartama lehetőleg a szülő munkarendjéhez igazodik.
A gyermekek napközbeni ellátását különösen az olyan gyermek számára kell biztosítani,

a) akinek fejlődése érdekében állandó napközbeni ellátásra van szüksége,

b) akit egyedülálló vagy időskorú személy nevel, vagy akivel együtt a családban három vagy több gyermeket nevelnek, kivéve azt, akire nézve eltartója gyermekgondozási díjban részesül,

c) akinek a szülője, gondozója szociális helyzete miatt az ellátásról nem tud gondoskodni.

A gyermekek napközbeni ellátása megszervezhető - a gyermekek életkorának megfelelően - különösen bölcsődében, hetes bölcsődében, családi napköziben, családi gyermekfelügyelet vagy házi gyermekfelügyelet keretében, nyári napközis otthonban, valamint a Kt. hatálya alá tartozó óvodában, iskolai napköziben.
A gyermekek napközbeni ellátásának minősül az iskolai napközis ellátásban nem részesülő, különösen a csellengő vagy egyéb okból veszélyeztetett tíz év feletti gyermekek számára nyújtott nappali felügyelet, foglalkoztatás - sport- és egyéb klubfoglalkozás, illetve játszótér, játéktár, játszóház keretében - és az étkeztetés biztosítása is, feltéve, ha a működtető rendelkezik az ehhez szükséges - a külön jogszabályban meghatározott - személyi és tárgyi feltételekkel.
A gyermekek részére a jó színvonalon működtetett napközbeni ellátások kialakításához és fejlesztéséhez a protokollok elkészítése nagy segítséget nyújthat. A protokollok speciális szituációkra való javaslatok, meghatározott ellátás elvégzéséhez szükséges események és tevékenységek rendszerezett listája, amely az ellátás megkívánt vagy minimális standardjának való megfelelést szolgálja. Általában egy *előre meghatározott lépéssorozat,* amellyel egy bizonyos feladatot teljesíteni lehet. A protokoll irányítja a dolgozókat feladataik teljesítését Ennek célja, hogy az ellátások színvonalát, eredményeit pozitív irányba befolyásolja és az ellátást gazdaságosabbá tegye.

Ezért kerül sor a napközbeni ellátások protokolljainak kialakítására, amelynek keretében elkészült a bölcsődei ellátás, a családi napközi, a családi gyermekfelügyelet és a házi gyermekfelügyelet protokollja.

Tartalomjegyzék

1. Cél, funkció 6
2. Célcsoport, megvalósulási kritériumok 6
3. Alapelvek 10
3.1. Önrendelkezés 11
3.2. Részvétel 11
3.3. Érdekérvényesítési esélyek növelése 11
3.4. Eredményesség 11
3.5. A szolgáltatás alapelvei 11
3.6. A segítő munka alapelvei 11
3.7. A legkisebb beavatkozás elve 12
4. A szolgáltatás leírása 12
5. Protokoll 12
5.1. Szereplők: 12
5.2. A szolgáltatás részletes leírása 13
5.2.1 A bölcsődei ellátásba kerülés 14
5.2.1.1. Az első beszélgetés 14
5.2.1.2. Bölcsődekóstolgató 15
5.2.1.3. A bölcsődei felvétel 15
5.2.1.4. Szülői értekezlet 16
5.2.1.5. Családlátogatás 17
5.2.1.6. Beszoktatás 18
5.2.2. Gondozás 19
5.2.2.1. Mosakodás 21
5.2.2.2. Étkezés 22
5.2.2.3. Pelenkaváltás 25
5.2.2.4. Szobatisztává válás folyamata 26
5.2.2.5. Fogápolás 27
5.2.2.6. Levegőzés 29
5.2.3. Nevelés 30
5.2.2.1. A nevelés specifikumai a bölcsődében 32
5.2.3.2 Tevékenységek a bölcsődei napi ellátásban 36
5.2.4. Élelmezés 44
5.2.5. A bölcsődés gyermek óvodába való átlépésének megsegítése 47
5.2.6. Segítő munka a bölcsődei ellátásban 48
5.2.7. Egyéb szolgáltatások 57
5.3. Személyi feltételek 60
5.4. Kompetenciák 61
5.5. Tárgyi feltételek 62
6. Indikátorok 64
7. Ellenőrző lista a protokollok megvalósításához 65
8. Mellékletek 72
8.1. Szakirodalom 72

8.2. Jogszabályok 73
8.3. Ábrák 76
9. Fogalommagyarázatok 76
10. Jogszabály-változtatási javaslatok 80

Napközbeni ellátás - bölcsőde

1. Cél, funkció

A családban nevelkedő kisgyermek számára a családi nevelést segítve, napközbeni ellátás keretében a gyermek fizikai- és érzelmi biztonságának és jóllétének megteremtésével, feltétel nélküli szeretettel és elfogadással, a gyermek nemzetiségi/etnikai hovatartozásának tiszteletben tartásával, identitásának erősítésével kompetenciájának figyelembevételével, tapasztalatszerzési lehetőség biztosításával, viselkedési minták nyújtásával elősegíteni a harmonikus fejlődést.
A hátrányos helyzetű, a szegény és a periférián élő családok gyermekei esetében a hátrányoknak és következményeiknek enyhítésére törekvés, szükség esetén más intézményekkel, szervezetekkel, szakemberekkel együttműködve. A valamilyen kisebbséghez tartozó gyermekek esetében fontos a nemzetiségi/etnikai hovatartozás tiszteletben tartása, az identitástudat kialakulásának segítése.

A csoportban gondozható, nevelhető sajátos nevelési igényű gyermekek esetében pedig, minél fiatalabb életkortól kezdve a gondozásba ágyazott fejlesztés formájában segíteni a habilitációt és a rehabilitációt. Mindezek segítik az egyenlő esélyekhez jutást, a társadalmi beilleszkedést.

A gondozók munkájának szakmai, morális megfelelőssége adhatja a szakma tisztességét, jó minőségét, társadalmi presztízsét. Az etikailag korrekt munka minden mozzanatában jelen kell lenni a jövőért, a gyermekekért érzett emberi felelősségnek, elkötelezettségnek.

2. Célcsoport, megvalósulási kritériumok

Célcsoport
A gyermekek bölcsődei ellátása a családban élő azon 3 éven aluli gyermekekre vonatkozik, akiknek szülei, nevelői, gondozói munkavégzésük, a munkaerő piaci visszatérésüket segítő programban, képzésben való részvételük, betegségük vagy egyéb ok miatt napközbeni ellátásukról nem tudnak gondoskodni. Kivételt képezhet a 3. évét betöltött gyermek, aki testi vagy szellemi fejlettségi szintje alapján még nem érett az óvodai nevelésre, így a 4. évének betöltését követő augusztus 31-ig nevelhető és gondozható bölcsődében. Ennek megfelelően a szolgáltatás célcsoportjaként ezen gyermekek és családjuk határozható meg, különös tekintettel a fogyatékos gyermekekre (akiknek korai habilitációs és rehabilitációs célú nevelését és gondozását végezheti), a védelembe vett gyermekekre (akik esetében kötelezhetik a szülőt a napközbeni ellátás igénybevételére), továbbá azokra a gyermekekre, akiknek fejlődése érdekében állandó napközbeni ellátásra van szüksége, vagy akiket

egyedülálló vagy időskorú személy nevel, vagy akikkel együtt a családban három vagy több gyermeket nevelnek, kivéve azt, akire nézve eltartója gyermekgondozási díjban részesül, valamint akiknek a szülője, gondozója szociális helyzete miatt az ellátásról nem tud gondoskodni.
Ezen kívül kivételt képeznek a 3. évet betöltött gyermekek, akiket az óvoda nem vett fel év közben. Ezek a gyerekek jan., febr., márc., stb. születésűek, akik szeptemberig a bölcsődébe járnak.

Kritériumok
1. A személyi feltételek megléte (létszám, végzettség, szakmai és egyéb kompetenciák)
2. A gondozás tárgyi feltételeinek biztosítása
3. A napi ellátás, a napi munka jó megszervezése
4. Az egyes gondozási műveletek optimális megvalósítása a szakmai szabályoknak megfelelően
5. Az ellátás minden területén érvényesüljenek a kisgyermekkor pedagógia elvárásai (fizikai környezet; a napi élet, az ellátás megszervezése)
6. A tevékenységekbe ágyazódó nevelő eljárások során a módszerek, eszközök adekvát alkalmazása, melyek az aktuális helyzethez, adott gyermek személyiségéhez, már meglévő vagy még hiányzó kompetenciáihoz, egészségi állapotához, hangulatához igazodnak. A nevelői eljárás a fejlődés törvényszerűségeivel számol, és a gyakorlatban érvényesíti a kisgyermek nevelés elveit
7. A nevelés lehetséges alkalmainak, helyzeteinek optimális kihasználása a gyermek nevelése, fejlődésének támogatása érdekében. gondozás, kötetlen tevékenységek: játék, mesélés, mondókázás, vers, éneklés, rajzolás, festés, gyurmázás, mozgás a nap során a gyermek számára észlelhető minden interakciós helyzet
8. Az egyéni fejlődést szolgáló megfigyelések és dokumentáció megfelelő használata a gyermek nevelésének tudatos tervezése, irányítása érdekében
9. a nevelő munkában szakmai, és etikai értékek érvényesülnek, és ez tükröződik a gyermek fejlődésében, a szülők elégedettségében megjelenik
10. A szakember ismerje és alkalmazza a gyermekélelmezés szabályait, továbbá ismerje a HACCP rendszer működését, felülvizsgálatát, alkalmazását
11. A gyermek törvényben is deklarált joga érvényesüljön: kapja meg azt az optimális nevelő – gondozó ellátást, ami bio-, pszicho-szociális jólétéhez és fejlődésének egyéni módon történő kibontakozásához szükséges
12. A bölcsőde a kisgyermek számára korának, egyéni fejlődési ritmusának megfelelően olyan nevelést biztosít minden gyermeknek, mely a fizikai- és érzelmi biztonságának és jóllétének megteremtésével, feltétel nélküli szeretettel és elfogadással, nemzetiségi / etnikai hovatartozásának tiszteletben tartásával, identitásának erősítésével kompetenciáinak figyelembevételével, változatos tapasztalatszerzési lehetőség

biztosításával, viselkedési minták nyújtásával biztosít egészséges, harmonikus fejlődést. Ennek eredményeként:
a.) kibontakoznak, a kisgyermek önellátásoz szükséges készségek, szokások, kompetenciák: a gyermek megtanul önállóan étkezni (enni / inni); elsajátítja a kultúrhigiénés szokásokat és az azok kivitelezéséhez szükséges készség, illetve szokás jellegű cselekvéseket. Kialakul a szobatisztaság (többségüknél), egyedül képes megmosakodni, törölközni, egyedül vagy kis segítséggel fogat mos, megfésülködik. Képes önállóan vagy kis segítséggel levetkőzni, felöltözni.
b.) Kialakulnak, harmonikusabbá, összerendezettebbé válnak a gyermek alapvető mozgásformái, nagymozgások és finommozgások vonatkozásában egyaránt.
c.) Többségüknél kialakul a beszéd, az anyanyelv struktúrája. A gyermek szókincse elég gazdag, beszédét önkifejezésre, és kapcsolatai kezelésében használni képes.
d.) Az én-fejlődéséhez, identitásához minden gyermek, a kisebbséghez tartozó gyermek is nemzetiségi/etnikai hovatartozásának megfelelően, azt tiszteletben tartva, elégséges információt kap.
e.) A gyermek fölfigyel mások érzelmi megnyilvánulásaira, saját érzelmeit jól meg tudja jeleníteni, el tudja különíteni mások érzelmeitől, és a nem túl kritikus / feszítő helyzetek kivételével többségük elég jól képes érzelmeit szabályozni. Hangulatuk alapvetően kiegyensúlyozott, vidám.
f.) A gyermek képes viselkedését korának megfelelő szinten szabályozni. Képes a csoportban kialakított szokásokat, szabályokat betartani, az ezekhez való alkalmazkodás nem jelent nehézséget számára. Elsajátítja, a társas helyzetek kezeléséhez szükséges legalapvetőbb társas kompetenciákat.
g.) Már nem csak a szoros felnőtt-gyermek kapcsolatban érzi magát biztonságban, hanem szívesen játszik társaival is, rendelkezik a társas helyzetekben nélkülözhetetlen alapvető szociális rutinok elég jó szintjével (kezdeményezés, tárgyak, játék megosztása, együttműködés stb.).
h.) A gyermek jól tájékozódik környezetében, ismeri a napi eseményeket. Környezete iránt nyitott, érdekli minden a fizikai és a szociális térben egyaránt. Szívesen vesz részt új tevékenységekben, Aktív, napi tevékenységei közben többségük elég jó teljesítményt nyújt értelmi téren: pl. szókincs, figyelem, problémák megoldása stb. téren. Sokféle elemi tapasztalattal rendelkezik.
13. Minden kisgyermek nevelése, a spontán fejlődési területek támogatása egyéni módon valósul meg. A gyermek aktuális fejlettségi szintje adja a nevelői beavatkozások alapját. Ez a gyermek fejlődésének a megfigyelése, dokumentálása és a kapott információk értékelése nyomán meghatározott egyéni nevelési terv alapján biztosítható.
14. A nevelés törekszik a hátrányos helyzetű, a szegény és a perifférián élő családok gyermekei esetében a hátrányoknak és következményeiknek enyhítésére, kompenzálására. Szükség esetén más intézményekkel, szervezetekkel, szakemberekkel együttműködve.
15. A szolgáltató – amennyiben nála adottak a szükséges feltételek – elláthat csoportban gondozható, nevelhető sajátos nevelési igényű

gyermekeket. A számukra nyújtott habilitáció és rehabilitáció segíti az egyenlő esélyekhez jutást, a lehetőségeik adta keretekhez képest képességeik jobb szintjének elérését, a sikeresebb társadalmi beilleszkedést.

16. Érvényesüljön az az alapvető cél és törekvés, hogy a szolgáltató a szolgáltatást igénylő szülőkkel együttműködésben, összehangoltan végezzék nevelői feladataikat. Ezt alapvetően, a szolgáltatást nyújtó szakembereknek kell elérni.

17. Olyan gyermekekre szabott minőségi élelmezési ellátás biztosítása, mely kiküszöböli az étel eredetű megbetegedéseket, csak megfelelő biztonságú alapanyagok beszerzésére törekszik, és maximálisan szem előtt tartja a gyermekek egészséges és optimális fejlődéséhez szükséges táplálkozási irányelvek betartását, a gyermekek helyes táplálkozási kultúrájának kialakítását, amely egyben minimálisra csökkenti a helytelen életmód okozta felnőttkori (úgynevezett civilizációs) betegségek kialakulásának kockázatát. A szakemberek korszerű technológiával és megfelelő hozzáértéssel készíti el az ételeket a minőségügyi módszer alapelvei és a megvalósításhoz szükséges legfontosabb szempontok alkalmazásával, tudatos munkavégzéssel, folyamatosan fenntartva az önellenőrzés, a probléma-felismerés és a helyesbítő tevékenységek alkalmazásának rendszerét.

18. Kapcsolat minősége vonatkozásában

- a bölcsődei szakdolgozó képes legyen hatékony felnőtt-felnőtt tranzakcióra, kommunikációra a szülőkkel,
- a kapcsolat együttműködő, őszinte, segítő szándékú, kölcsönösen kielégítő legyen,
- megfelelő kommunikációs kapcsolatkezelési módszerek, technikák működjenek a napi gyakorlatban,
- a kapcsolat minőségében feleljen meg a segítő feladatnak.

19. A kapcsolat tartalma, célja vonatkozásában

- a bölcsődei szakdolgozók és a szülők rendszeres időközönként összehangolják alkalmazott nevelő-gondozó eljárásaikat, segítve ezzel a gyermek egészséges fejlődését; képesek és tudnak a gyermekkel kapcsolatos témákban egymást segítő módon együttműködni,
- a bölcsőde törekszik a szülői szerepek, kompetenciák támogatására, megerősítésére, ha a család vagy a szülő „működésében” zavar, feszültség tapasztalható, az árt a kisgyermeknek; akkor segítjük igazán a gondjainkra bízott kisgyermeket, akkor tehetünk érte legtöbbet, ha segítjük szüleiket szülőségükben; abban kell támogatni a szülőket, hogy a gyermekükkel kapcsolatos nehézségek, elakadások, feszültségek, problémák megfelelő megoldását megtalálják,
- a bölcsőde, mint gyermekvédelmi-gyermekjóléti intézmény kiemelten felelős a gyermekek zavartalan fejlődéséért; ki kell szűrni, ki kell védeni a gyermekeket károsító eseményeket, hatásokat; a gyermek bio-, pszicho-szociális jólétét veszélyeztető, zavaró

esetekben a gyermek védelme érdekében segítő beavatkozást kell kezdeményezni a családnál, szükség esetén más intézményeknél.

20. A kapcsolatban alkalmazható formáinak vonatkozásában
a bölcsőde, az ellátásba kerülés alkalmával, a szülővel kiépített bizalmi kapcsolat megtartása és további zavartalan jó minőségű működése érdekében, a kapcsolattartás változatos alkalmait, formáit hozza létre; az ellátásba kerülés optimális megvalósulása, valamint a későbbi közös kapcsolat hatékonyságának, minőségének megalapozása érdekében, több eljárást, feladatot meghatározott sorrendben, minőségben és a szakmai előírásoknak megfelelő módon kell elvégezni; mindezt az adott család és gyermek indikációinak megfelelően, és a szükségleteihez igazodó módon kell megvalósítani.

21. A bölcsődei gondozó vonatkozásában

a.) közvetlenül a gyermeket érintően:

- A szolgáltatóhoz kerülő gyermek megfelelő „átsegítése” a családi rendszerből a bölcsődei ellátásba. Az ellátásba kerülés folyamatának minden lépése, feladata az adott gyermek reakcióinak megfelelően valósul meg. Elvárás, hogy a bölcsődébe kerülő gyermek adaptációja sok és elhúzódó patológiás tünet, súlyos megrázkódtatás, trauma nélkül valósuljon meg. Többségüknél két hét alatt az erős negatív reakciók lecsengjenek.
- A szolgáltató az ellátásba kerülő gyermekkel és otthoni környezetével kapcsolatban annyi információt szerezzen, mely a gyermek ellátásához, a vele való egyéni nevelő-gondozó munkához, a vele való bánásmódhoz, ezek hatékony és jó minőségű megvalósításához elégségesek, szükségesek.

b.) Szülőkkel kapcsolatban:

- A szolgáltató a kisgyermek ellátásba kerülésének folyamatában, az egyes tevékenységek, feladatok megvalósítása során kölcsönösen kielégítő kapcsolatot épít ki a szolgáltatást igénylő szülővel, melyre döntően az elfogadás, a bizalom, az őszinteség, segítőkészség jellemző.
- Az ilyen minőségben kialakított kapcsolat szükséges ahhoz, hogy a későbbi közös nevelő-gondozó munkában a két helyszín nevelői- a szülők, a gondozónők – egymás tevékenységét harmonizálni, összehangolni képesek legyenek a kisgyermek érdekében.
- Az ilyen módon kiépített kapcsolat az alapja annak, hogy a szolgáltató a szülőt segítő / támogató tevékenységét hatékonyan tudja megvalósítani.

3. Alapelvek

A bölcsődei ellátás tekintetében, bár beszélhetünk a három éven aluli gyermek önrendelkezéséről, mégis a szülőket tekintjük elsődlegesen a szolgáltatás igénybevevőinek, azaz rájuk vonatkozóan határozzuk meg a szolgáltatás alapelveit.

3.1. Önrendelkezés

A bölcsődés gyermek szülei gondozási –nevelési szokásait a bölcsőde maximálisan figyelembe veszi, amennyiben ezek nem ellentétesek a gyermek legjobb érdekével.

3.2. Részvétel

A bölcsődés gyermek szülei vegyenek részt a bölcsőde által szervezett rendezvényeken, a szülőcsoportban, vegye figyelembe a bölcsőde a nyitva tartás, illetve a speciális szolgáltatások kialakításánál a szülők munkarendjét és a gyermekek és szüleik szükségleteit.

3.3. Érdekérvényesítési esélyek növelése

A szülők családi kompetenciáinak erősítése, nevelési szokásaik támogatása révén tudja a bölcsődei ellátás eleget tenni ennek az alapelvnek.

3.4. Eredményesség

Amennyiben a szülő és a gyermek elégedett a szolgáltatással, annak során megvalósul a szülő munkaerőpiaci reintegrációjának és a gyermek szocializációjának támogatása, akkor eleget tesz az eredményesség alapelvének a szolgáltatás.

3.5. A szolgáltatás alapelvei

- széleskörű együttműködés (ágazati, szakmai, intézményi és személyi szinten megvalósuló összefogás) a gyermek védelme, egészsége érdekében.
- Kompetencia határokon átnyúló felelősségvállalás a gyermek megsegítése érdekében.
- Az emberi kapcsolatok humánus, korrekt lezárása és az új kapcsolatok kiépítésének támogatása.

3.6. A segítő munka alapelvei

1. A másik ember tisztelete. Mindenki, mint ember egyedi, egyszeri és különleges, tiszteletet érdemel.

2. A másik ember, a szülő feltétel nélküli elfogadása

- Pozitív odafordulás, valódi érdeklődés a másik iránt
- Non-direktivitás. A gondozónő hagyja megnyilatkozni a szülőket, negatív, bíráló / címkéző módon nem értékeli a szülőket, nem türelmetlen, nem hűvösen távolságtartó.
- Feltétel nélküliség: a gondozónő elfogadja a másik embert / szülőt. Ez nem helyeslése pl. szülő nem túl jó megoldásának, viselkedésének. Az elfogadás annak megértése (és nem helyeslése), hogy a szülő, abban a helyzetben, azt tudta tenni.

- A másik támogatása, segítése: alapvetően saját belső erőinek megerősítése, a közös munka eredményeként való fejlődése által.

3. A másik ember empátiás megértése és annak visszatükrözése.

4. Tudatos törekvés a gondozónő részéről
   - az előítéletesség ellen,
   - hogy kialakuljon a szülőkkel egy őszinte, bizalmi munkakapcsolat a kisgyermek érdekében

3.7. A legkisebb beavatkozás elve

A gyermekvédelem minden szintjén, úgy az alap-, mint a szakellátásban (a gyermek legjobb érdekének való megfelelőség mellett) mindenkor úgy kell tanácsot adni, segítséget nyújtani, ellátást biztosítani, hogy az csak a lehető legkisebb mértékben tegyen bármit a felhasználók **helyett**, illetve **ellenében**. Mind a gyermek, mind szülei számára a maximális véleményalkotási, döntési lehetőséget kell biztosítani.

4. A szolgáltatás leírása

A bölcsőde a családban nevelkedő 3 éven aluli gyermekek napközbeni ellátását, szakszerű gondozását és nevelését biztosító intézmény. Ha a gyermek a 3. évét betöltötte, de testi vagy szellemi fejlettségi szintje alapján még nem érett az óvodai nevelésre, a 4. évének betöltését követő augusztus 31-ig nevelhető és gondozható a bölcsődében.
A bölcsőde az előzőekben megfogalmazottakon túl végezheti a fogyatékos gyermekek korai habilitációs és rehabilitációs célú nevelését és gondozását is. A bölcsődei ellátás keretében a Közoktatási törvény szerinti szakértői és rehabilitációs bizottság szakvéleménye alapján a fogyatékos gyermek legfeljebb hatéves koráig fejlődését biztosító korai fejlesztésben és gondozásban, vagy fejlesztő felkészítésben vehet részt.
A bölcsőde az alapellátáson túl szolgáltatásként speciális tanácsadással, időszakos gyermekfelügyelettel, vagy más gyermeknevelést segítő szolgáltatásokkal segítheti a családokat.
A bölcsődei felvétel során előnyben kell részesíteni azt a rendszeres gyermekvédelmi kedvezményre jogosult gyermeket, akinek szülője vagy más törvényes képviselője igazolja, hogy munkaviszonyban vagy munkavégzésre irányuló egyéb jogviszonyban áll.

5. Protokoll

5.1. Szereplők:

1. A gondozásba vett csecsenő, kisgyermek,
- aki korlátozott: önállóság, kommunikáció, értelmi képességek, a szabályok ismerete és betartásának képessége terén.
- aki még éretlen pszichés funkciókkal rendelkezik, ösztön dominancia, fokozott impulzivitás, érzelmi beállítottság jellemzi,
- idegrendszerben az ingerületi folyamatok erőteljesek, gátló folyamatok gyengék.

- akinek erős igénye, szükséglete a fizikai- érzelmi biztonság megélése, a személyesség, intimitás, és szüksége van elegendő minőségű, és mennyiségű stimulusra.
- akinek óriási az utánzási késztetése, aktivitása, belső motiváltsága a világ megismerésére, (önálló tapasztalatszerzés, kutatás, szociális tanulás: utánzás, azonosulás, interakciós helyzetekben való tanulás segíti ezt).
- akinek saját belső érési, fejlődési programja van.

2. A gyermek ellátásában, nevelésében a bölcsődei szakemberekkel e munkában együttműködő szülők,
- akik a gyermekellátást nem iskolaszerűen, hanem tapasztalati úton, minta, modell követésével „tanulták”,
- akik tájékozódnak, a gyermek elég jó, ellátását segítő információkat igyekeznek gyűjteni,
- akik sok esetben megfelelő modell hiányában, az egy időben megvalósítandó szerepek, feladatok nyomása alatt nehezen boldogulnak szülői szerepükben. Vannak elégtelenül funkcionáló családok, szülök, akik egzisztenciális, egészségügyi stb., nehézségekkel, kulturális hátrányokkal küszködnek, s ennek hatása a gyermek nevelésében is jelentkezik.

3 .A bölcsődei szakemberek (bölcsődevezető, szakgondozó, gondozó, bölcsődeorvos, dietetikus, élelmezésvezető, konyhai alkalmazottak)
- akik rendelkeznek a megfelelő minőségű neveléshez szükséges szakmai, társas és személyes kompetenciákkal.
- akiknek nevelői magatartásában szakmai, morális értékek, normák szükségszerűen meg kell, hogy jelenjenek (tekintettel arra, hogy a legvédtelenebb, legesendőbb korosztály nevelője),
- akik szimmetrikus kapcsolatra, felnőtt-felnőtt tranzakcióra törekszenek, ismerik, és a gyakorlatban alkalmazzák a hatékony kommunikációs technikákat: meghallgatás, empátiás visszatükrözés, pozitív megerősítés, nem minősítő, hanem leíró fogalmazás, a csoportlétből származó hatások mibenléte stb. Használnak olyan hatékony kapcsolatkezelési módszereket, melyek megteremtik a bizalom, az érdeklődés, az elfogadás, megértés légkörét, ahol őszintén beszélhetnek a szülők, és nem kell tartaniuk negatív megítéléstől.

5.2. A szolgáltatás részletes leírása

A bölcsődei ellátás részletes leírásában először
5.2.1. a bölcsődei **ellátásba kerülés**t tárgyaljuk. Ezen belül szólunk az első beszélgetésről, a „bölcsődekóstolgató”-ról, a bölcsődei felvételről, a szülői értekezletről, a családlátogatásról és a beszoktatásról.
5.2.2. ezután a **gondozás**ról szóló fejezet következik. Ezen belül kitérünk a mosakodásra, az étkezésre, a pelenkaváltásra, a szobatisztává válás folyamatára, a fogápolásra, a levegőzésre.

5.2.3. ebben a fejezetben a **nevelés**ről szólunk. Részletezzük a napi ellátásban folyó tevékenységeket, a kötötteket és a kötetleneket is.
5.2.4. fejezet szól az **élelmezés**ről.
5.2.5. ez a fejezet az óvodai átmenet segítéséről szól.
5.2.6. ez a fejezet pedig a bölcsődei ellátásban folyó **segítő munká**t írja le.
5.2.7. a különböző szolgáltatásokról szól ez a fejezet: a játszócsoportról, illetve az időszakos gyermekfelügyeletről.

5.2.1 A bölcsődei ellátásba kerülés

5.2.1.1. Az első beszélgetés

A szolgáltatást igénylő szülő, és az ellátást biztosító szolgáltatás vezetőjének első találkozása. A szülő elmondja az ellátás igénybevételnek indokait, ilyen jellegű személyes szükségleteit. Tájékozódik az ellátással kapcsolatos legfontosabb dolgokról (a beszélgetés, illetve a bölcsőde „megmutatása”során). Ennek nyomán kialakul a szülőben egy benyomás az adott ellátás mibenlétéről, minőségéről, szemléletéről. Ezek az információk segítenek a szülőnek a döntésben, hogy akarja-e az adott bölcsődében a szolgáltatást igénybe venni. Az ellátást nyújtó bölcsőde vezetője tájékoztatást ad az ellátásba kerüléssel kapcsolatos lehetőségekről, tennivalókról. Sor kerülhet az adott gyermek előjegyzési naplóba való felvételére. Megállapodnak az esetleges következő lépések időpontjáról, tenni valóiról. Ha a szülő már döntött, akkor megindulhat az ellátásba kerülés következő lépése / tennivalója, ha a szülő még mérlegel a döntés előtt, akkor megállapodnak abban, a szülő mikor közli a döntését.

Az első beszélgetés lépései:		
Szülő	*Gyermek*	***Vezető****/Gondozó*
Érdeklődik a felvételről.	Jelenléte nem szükséges.	Fogadja a szülőt.
Elmondja igényeit.		
Tájékozódik, benyomást szerez az ellátásról.		Tájékoztatja a lehetőségeiről
Dönt gyermeke bölcsődébe adásáról.		
Jelentkezési lapot kitölti.		Iktatja a jelentkezési lapot.
		SNI-s gyermek esetén a felvállalhatóság mérlegelése.

5.2.1.2. Bölcsődekóstolgató

A nevének megfelelően „kóstolót”, ízelítőt ad az ellátásról. A bölcsődekóstolgató attól függően, hogy kinek szervezik meg, más és más célt szolgálhat, de minden esetben közös törekvés, hogy a szolgáltató bemutassa az ellátást, annak színvonalát, minőségét, helyszínét, hogy az ellátást igénylők vagy potenciális igénylői valóságos képet kapjanak az ellátás mibenlétéről (tárgyi feltételekről, az ott megvalósuló mindennapi ellátásról, az ott uralkodó szemléletről, stílusról, emberi kvalitásokról).

- A szolgáltató bölcsődekóstolgatót szervez azoknak a kisgyermekeknek és szüleiknek, akik már döntöttek az ellátás igénybevételéről. Nekik biztosítanak az ellátás megkezdése előtt olyan köztes lehetőséget, hogy kicsit ismerkedjenek meg az intézménnyel, az ott dolgozó emberekkel. Ez a találkozás egyben az elvárt jó kapcsolat kiépítésének is egyik fontos alkalma, a kölcsönös információ csere jó lehetősége. E célcsoportnak szánt bölcsődekóstolgató megtartásának időpontját – szakmai / szervezési okokból - a szolgáltató maga választja meg.
- A szolgáltató – amennyiben emberi kapacitása erre módot ad, illetve az ellátás érdekében ez szükséges – szervez bölcsődekóstolgatót olyan szülők és kisgyermekeik számára, akik gyes-en, gyed-en vannak. A cél ebben az esetben az, hogy a potenciális igénylőknek mutassák meg az ellátást, valóságos információik legyen róla, és amennyiben szükségük lesz az ellátásra, a már kapott ismeretek birtokában tudjanak lépni, dönteni a szolgáltatás igénybe vételéről.

A bölcsődekóstolgató lépései:		
Szülő	*Gyermek*	*Vezető/Gondozó*
1.Az ellátás megismerése.	Jelenléte feltétlenül szükséges.	Az ellátás bemutatása.
2. Ismerkedés az intézménnyel, dolgozókkal		Egymás megismerése.
Információcsere.		
3.- 4…..		

5.2.1.3. A bölcsődei felvétel

A vezető, és ha lehetőség van rá a saját gondozó is jelen van. A felvételt a szakmai előírások szerint végzik.
Tennivalók:

- Elvégzi a felvétellel kapcsolatos dokumentációs, adminisztratív feladatokat.
- Nyugodt beszélgetés keretében, megismerkedik a szülővel, tájékozódik a gyermekről, a család működéséről, a kisgyermek

eddigi ellátásának milyenségéről, fejlődésének eddigi főbb jellemzőiről.

- Tájékoztatja szülőt az ellátásba kerülés következő fontos lépéseiről, érzékelteti ezek fontosságát, ismerteti célját, mibenlétét (családlátogatás, orvosi igazolás, anyás beszoktatás, stb.)
- Bemutatja az ellátásba felvett kisgyermek leendő gondozóját, csoportját, helyét, jelét.
- A felvétel során a vezető tudatosan törekszik a szolgáltatást igénylővel való jó minőségű, kölcsönösen kielégítő kapcsolat kiépítésére.

A felvétel lépései:		
Szülő	*Gyermek*	*Vezető/Gondozó*
	Jelenléte feltétlenül szükséges	Vezető domináns, saját gondozó háttérben.
Bemutatkoznak, röviden elmeséli az intézménybe adás indokát.		Megismerkednek a szülővel, gyermekkel.
A gyermek fejlődését. Elmondja.		Felvételi dokumentáció.
		Tájékoztató a következő lépésekről.
Megismerkedik a csoporttal.	Jelet választ.	Bemutatja a gondozót, csoportot.
Kapcsolat építése.	Ismerkedik a csoporttal, gondozóval.	Jó kapcsolat kialakítására törekszik.

5.2.1.4. Szülői értekezlet

A szolgáltató, a már ellátásba felvett szülőket kiértesíti, szülői értekezletre hívja őket. Ennek célja, hogy

- A szolgáltató, a vezető ismertesse a mindenkire egyaránt érvényes tudnivalókat, előírásokat, elvárásokat. (Pl. napirend, a megbetegedésekkel kapcsolatos tudnivalók; a házirend; a napi ellátás legfontosabb sarokpontjai: nyitva tartás, térítési díj befizetése és egyéb tudnivalók; létrehozzák a Szülői Fórumot; az érdekérvényesítés lehetséges módjait ismertetik stb.) Mindezek tudomásul vételéről a szülők nyilatkoznak.
- A szülők, a gyermekük leendő gondozónőivel megbeszélik az ellátásba kerülés következő lépéseit, már személyre / időre lebontva – a beszoktatás ütemezését. Ennek az ütemezésnek megfelelően megbeszélik a családlátogatás konkrét időpontját a szülőkkel (ez optimális esetben egy héttel a beszoktatás megkezdése előtt és lehetőség szerint, akkor, ha a család többi tagja is otthon van.).
- A szülői értekezlet során – annak közös és csoportos módon zajló részében is - fontos törekvése a szolgáltatónak a kapcsolat építése az

ellátást igénylőkkel. Ezt a törekvést sokféle direkt és indirekt módszerrel és tudatosan végzi.

Új szülők részére s szülői értekezlet lépései:		
Szülő	*Gyermek*	*Vezető/Gondozó*
	Jelenléte nem szükséges.	*Vezető:*
Témát választanak. Értesül a szülői értekezletről.		Előkészítés: - Szakmai témát ajánl fel. *(Ha évközi, vagy óvodába menő gyermekek részére tartják.)* - Meghívja a szülőket. - Felkészül a szakmai témából. - Előkészíti a termet
Aktívan vesznek részt. A tájékoztatásról a szülők nyilatkoznak.		Megtartja, levezeti a szülői értekezletet: - Megnyitja. - Köszönti a szülőket. - Tájékoztatót tart a bölcsődei életről, napirendről, térítési díjról, stb. - Szülői Fórumot megalakítják, ha szükséges újat választanak
		Szakgondozó:
Időt egyeztet a saját szakgondozóval.		- Családlátogatás, beszoktatás ütemezése, megbeszélése.
Informálódik.		Kapcsolat építés.

5.2.1.5. Családlátogatás

Mindig a bölcsődébe kerülést megelőzően kell megejteni a gondozónőknek és társgondozó a családlátogatást.

Erre készüljön fel a gondozónő praktikusan és érzelmileg. Ismerje meg a gyermekről felvett anamnézist, gondolja át a kérdéseit, készítsen valami ajándékot a kisgyermeknek.
Gondolja át, hogy miről kell benyomást szereznie:

- a gyermek helye a családban (fizikai és érzelmi szempontból),
- a szülők bánásmódja, nevelői milyensége, stílusa, kommunikációs jellemzőik,
- a család érzelmi légköre, a szülők, más családtagok egymáshoz való viszonya, munkamegosztás stb.
- ismerkedés a gyermekellátás napi ritmusával.
- ismerkedés a gyermek eddigi fejlődésével, hogy miben hol tart már, megismerni a gyermek életének fontosabb történéseit, - első találkozáshoz
- megismerni a gyermek szokásait, igényeit, személyiségét.

Gondolja át a gondozónő, hogy miről kell tájékoztatást adni:

- milyen a bölcsődei élet, a napi ellátás ritmusa (ha kell még, otthon a védet közegben az anyának módjában áll a bölcsődei ellátási ritmushoz igazítani a gyermeknapi ellátását).
- a beszoktatás menetéről, a várható nehézségekről beszélni a szülővel.

A kölcsönös informálódás mellett a családlátogatás alapvető célja:

- a finom, tapintatos egymásra hangolódás a szolgáltatás nyújtó, és az azt igénylő között.
- a két rendszer (család-bölcsőde), a két működési mód összekapcsolása, összehangolása.
- titoktartási kötelezettség, bizalmas információk, adatvédelem betartása
- a szülő és gondozónő közötti kölcsönös bizalmi kapcsolat megalapozása (e nélkül nem lehet a gyermekkel kapcsolatos napi feladatokat/ hatásokat egymáshoz igazítani).

A gondozónő-szülő bizalmi kapcsolata (a gondozó „vendégként" érkezett, a szülők kedvesen fogadják, a beszélgetés közvetlensége) nyomán a gyermek is feloldódik az „idegenekkel" szemben és némi bizalom megjelenik nála is majdani gondozónője iránt.
Az otthon fizikai és érzelmi biztonságában, szülei, saját tárgyai védelmében találkozik az idegennel, s majd ez az – otthon is látott - ember várja őt a bölcsődében, amikor már elkezdi a beszoktatást.

5.2.1.6. Beszoktatás

A csecsemő és kisgyermek számára a környezet – személyek és tárgyak állandósága adja meg azt a nyugalmat, amely elengedhetetlen feltétele a jó testi és lelki fejlődésnek. Természetes környezete a család, élete első éveiben fokozott szüksége van az egyéni bánásmódra A fejlődés egyik biztosítéka a gyermek iránti érdeklődés személyessége, szilárd személyi kapcsolaton alapuló biztonságérzet megteremtése. A családban ezt

leginkább az anya adja meg. A családból való részleges kilépés, az első ellátásba kerülés komoly stressz a kisgyermek számára.

A stressz sorozat, ami a gyermeket éri:

- el kell viselni az anyától való elszakadást és ennek az élménynek a folyamatos ismétlődését,
- új emberi kapcsolatokat kell elfogadnia, kialakítania (gondozónőkkel, csoporttárasakkal),
- meg kell barátkozniuk egy új, ismeretlen tárgyi környezettel (szobák, bútorok, játékok, stb.).
- megszokott életritmusa felborul (pl. korai kelés, utazás, stb.)
- meg kell szoknia a közösség korlátait, nehezítik számára az én érvényesítést és gyakorlását.
- a bölcsődébe kerüléssel megnő a fertőzések, fertőző betegségek gyakorisága, esélye.

A megváltozott fizikai, érzelmi, mikroszociális környezet, időiség, ritmus, megkívánja a gyermektől, hogy az új körülményekhez hozzá igazítsa saját viselkedési módjait. Ez olyan feszített tevékenységet igénylő adaptációs mechanizmusokat indít el, ami erősen megterheli a gyerekeket. Ha ez a megterhelés túllép bizonyos szintet, akkor patológiás reakciók jelentkezhetnek.

Az adaptáció megsegítésének lényeges mozzanatai:

- Fokozatosan építeni fel az otthoni rendszerből való kiszakadás lépéseit, fokozatosan adagolni a gyermek számára a megterhelést.
- Az anya vagy a gyermek számára biztonságot jelentő otthoni személy jelen legyen és segítsen a kezdeti időben.
- Ebben a folyamatban mindig a gyermek reakciója, teherbíró képessége legyen mérvadó.
- Fokozott kölcsönös információáramlás legyen az ellátó és az ellátást igénylők között.
- A kapcsolatépítés egyik legérzékenyebb folyamata ez, ahol érvényesülni kell a kölcsönös segítőkészségnek, empátiának, a másik iránti nagyfokú érzékenységnek.

5.2.2. Gondozás

Készségek, szokások kiépítése

- A bölcsőde, mint alapozó jellegű nevelő- gondozó intézmény, és a szülők együttműködve kialakítják a gyermeknél az alapvető jó szokásokat, az önellátással kapcsolatos készségeket, szokáscselekvéseket.
- Kötött kulturális sémának megfelelőek: a gondozás idői ritmusa, a gondozás során végzett feladatok. Ez az „elvárás” a gyermek számára teljesítménykényszer is. Ezért a gondozónőnek be kell tartania a nevelési elveket (következetesség, fokozatosság, aktivitás

elve stb.) A gondozónő minden gondozási műveletet a gyermek aktivitására, építve, a vele való harmonikus együttműködés során valósit meg.
- Az egyes gondozási műveleteteket, azok egyes lépéseit a gondozónő fokozatosan adja át a gyermeknek, gyarapodó, fejlődő kompetenciáinak, önállósági törekvéseinek megfelelő ritmusban. A gondozási műveletekben annyit és akkor segít, amikor arra még vagy aktuálisan szükség van.
- A gondozónő egy időben több gyermeket is (pl. szobatiszta gyermekből kettőt) gondozhat. Ez alapvetően a gyermekek önállóságától függ, de ez nem válhat „tömegjelenetté". A gondozás legyen átlátható, kontrollált, igényes, zavarmentes. A gondozási műveletek, a gyermek ellátása gördülékeny, jól szervezett módon valósuljon meg, jellemezze azt a derű és nyugalom

Gondozás-nevelés egysége
- A gondozási műveletek során valósuljanak meg a kapcsolható nevelési feladatok, és a spontán fejlődés eredményes támogatása is.

A megfelelően végzett gondozás eredményeként:
- a gyermekben kialakulnak, személyiségének részévé válnak, a saját szükségleti kielégítéséhez, önellátásához szükséges készségek, szokások (étkezés, kultúrhigiénés, szokások, szobatisztaság, öltözködés),
- kialakul egy egészséges egyensúly, életritmus, amelyben helye és ideje van az aktivitásnak, pihenésnek, levegőzésnek, étkezésnek. és minden a kisgyermekkorban lehetséges tevékenységnek.
- A rendezett ritmusban zajló nap, ahol mindenre elegendő idő jut, kiszámíthatóságot, előrelátást, biztonságot, jó légkört ad. Ezzel a jó gondozás, a fejlődés / nevelés legfontosabb alapját, keretét teremti meg.

Folyamatos napirend, a napi ellátás, a nap rendjének jó megszervezése
A csecsemő, kisgyermek fiziológiai szükségletei az élet biológiai ritmusát követve egy-egy napon belül általában szabályos rendszerességgel lépnek fel, ezért fontos, hogy a szükségletek kielégítése is ezt a ritmust követve, állandó rendszerességgel történjék. Az élet ritmusa által meghatározott, szabályosan betartott napirend
- biztosítja a gyermek szükségleteinek megfelelő kielégítését,
- megkönnyíti a gyermek számára a megszokást, az alkalmazkodást,
- jól rögzíti a gyermekben a kultúrának megfelelő, az önellátással, egészséges életmóddal kapcsolatos készségeket, szokásokat, a kívánatos egészséges életritmust
- fokozza a gyermek biztonságérzetét és nyugalmát.

A bölcsődében több azonos vagy közel azonos korú, hasonló szükségletekkel rendelkező gyermek van egy csoportban, tehát itt egyidejűleg több gyermek szükségleteinek megfelelő módon történő kielégítéséről kell gondoskodni. Olyan napi forgatókönyvet kell kialakítani, ahol minden kisgyermek igényei, szükségletei megfelelő módon

kielégülnek, amelynek során a kimeneti elvárások minden gyermek vonatkozásában megvalósulhatnak.

Az egyes gondozási műveletek optimális megvalósítása
A gondozás egyrészt a gyermek kívánatos napi ellátása, szükségleteinek kielégítése, másrészt fontos kompetenciák kidolgozása is. Éppen ezért az eljárás során ügyelni kell a szenzitív periódusok, és az egyéni fejlődési program tényére. Tudni kell, hogy az egyes készségek, szokások korai kiépítése nemcsak hatástalan, de káros is és, hogy ez az idő gyermekenként változó lehet.
A gondozás során a kompetenciák kiépítése akkor sikeres, ha ennek feltételeit a gondozónő biztosítja. Ezek:

- fokozatosság betartása (fokozatosság a kialakítandó szokások és azok differenciálása tekintetében is).
- a szokások kialakításában építeni kell a gyermek nagyfokú utánzási késztetésére, a példamutatása.
- a gyermeknél a belső érés jeleit meg kell várni, hogy a gyermek képes legyen végrehajtani az elvárást.
- a gyermek együttműködése nélkülözhetetlen, nem csak képes legyen, hanem kész is legyen, akarja is végrehajtani, azt amit kérünk.
- jó legyen a rögzítés (részműveletek sorrendje, ismétlés azonos lefutása, fokozatosság, rendszeresség, következetesség (de nem merevség), jó időzítés, szelektálás stb.,
- adottak legyenek a tárgyi feltételek, idő legyen a gyakorláshoz.
- jó pedagógiai légkör legyen: egyéni bánásmód, biztonságérzés, megfelelő segítés (mely igazodik a gyermek korához, állapotához, fejlettségéhez, együttműködéséhez), legyen kivárás, jó nevelési módszerek, eszközök alkalmazása az elvárás során, a pozitív pedagógia eszközök domináljanak (bátorítás, dicséret…); mindig megfelelő kommunikáció kísérje a közös tevékenységet.

5.2.2.1. Mosakodás

Az egészségnevelés és megőrzés, mely során a mosakodás művelete készséggé, majd szokássá válik.
Mikor kell kezet mosni, mosakodni?

- Napirend szerint – érkezéskor, reggeli előtt, ebéd előtt, uzsonna előtt, bili-WC használat után, illetve szükség szerint.
- Gondozási-nevelési alapelvek az irányadók.

Előkészítés
Mosakodás feltételeinek megteremtése:
Lebonyolítás
A kéz- és arcmosás művelete alatt a gondozónő és a gyermek között folyamatos interakció van. A gondozónő a gyermeket a fürdőszobába hívja, és a mosdóhoz kíséri. (A ruha ujját segít felhajtani, ha

szükséges.) A gyermeket a korának megfelelően irányítja, segíti, felügyeli. A gyermek önállóan próbálkozik a csap megnyitásával, ha nem tudja, a gondozónő segítséget nyújt, megmutatja a mozdulatot, elfordítja a csapot a megfelelő irányba.
A gyermek a víz alá tartja a kezét, majd a szappanért nyúl. A gondozónő a gyermek önállósági törekvéseit figyelembe véve hagyja, hogy ismerkedjék a szappannal és a vízzel. Megmutatja a mozdulatot, hogyan lehet a kezet megszappanozni úgy, hogy ne csússzék ki a kezéből. Szappanozás után a gyermek leöblíti a folyóvíz alatt a kezét, majd megmossa az arcát, elzárja a csapot. Ha nem tudja önállóan, a gondozónő segítséget nyújt az öblítésnél és a csap elzárásánál. Ezután törölközni megy a gyermek, megkeresi a saját jellel ellátott törölközőjét. A gondozónő segítséget nyújt a törölköző leakasztásánál (ha kell). A gyermek önállóan próbálkozik, ha nem tudja, a gondozónő segít megtörölni a kezét és az arcát és visszaakasztani a törölközőt.
Amíg szokássá nem válik, gyermek figyelmét felkelti a fésülködéshez. Megmutatja a fésűjét, és a tükör elé hívja/kíséri. Lehetőséget ad arra, hogy önállóan fésülködjék, majd megigazítja a haját, ha erre szükség van. A gyermek visszateszi a fésűt, majd visszamegy a szobába. Ha önállóan nem tudja, a gondozónő segít visszaakasztani a fésűt, majd a szobába kíséri a gyermeket.
Befejezés
A gondozónő kezet mos és bemegy a szobába.

5.2.2.2. Étkezés

A gyermek biológiai, élettani szükségleteinek, egyéni igényeinek, energia- és tápanyagigényének kielégítése, a fejlődés biztosítása érdekében.
Az étkezéssel kapcsolatos jó kultúrhigiénés szokások és a korszerű táplálkozás alkotóelemeinek megismertetése.

Azért, hogy szervezetünk életfontos funkcióit el tudja látni, energiára van szüksége.
A különböző élelmiszereknek, nyersanyagoknak közös jellegzetességük, hogy megfelelő arányban tápanyagokat tartalmaznak, amelyek tulajdonképpen a táplálék élettani értékét jelentik. A tápanyagok egyik csoportjába tartoznak azok, amelyek energiát szolgáltatnak a szervezet számára, ide tartoznak: a fehérjék, a zsírok, a szénhidrátok.
A másik csoportba tartozó tápanyagok elsősorban a különböző biológiai folyamatok szabályozásában játszanak szerepet, ide sorolhatók: a vitaminok, az ásványi anyagokon belül a makró- és mikroelemek.
Nélkülözhetetlen, hogy megfelelő összhang legyen a napi tevékenység és a táplálkozás ritmusa között. Ez a gyakorlatban azt jelenti, hogy megfelelő energia és tápanyagtartalmú legyen a reggeli, kielégítő legyen az ebéd és szerényebb az uzsonna.
Ideálisnak tartja a táplálkozástudomány a napi ötszöri étkezést, amely minden szempontot figyelembe véve vegyes táplálkozást jelent, ily módon

biztosítja a szervezet optimális működéséhez a szükséges energiát és tápanyagokat. A helyes táplálkozási ritmushoz hozzátartozik az egyes étkezések komplettálása is.
Vitamin és ásványianyag-ellátás érdekében lényeges, hogy minden étkezés zöldséget és/vagy gyümölcsöt is tartalmazzon.
Fontos megemlíteni a folyadékpótlást. A folyadék-szükséglet nem állandó, függ az egyéni igényektől és külső körülményektől, így több folyadékra van szüksége a gyermeknek nyári melegben, mint télen.
Mindig figyelni kell a gyermek jelzéseit, naponta többször, illetve ha szomja, folyadékkal kell kínálni. A leghelyesebb tiszta ivóvízzel/ásványvízzel, hiszen a szomjúságérzetet ez csökkenti legkönnyebben, és plusz ásványi anyaggal látja el a szervezetet.
Az étkezések megszervezéséhez és zökkenőmentes lebonyolításához nélkülözhetetlen a gyermekek életkorának, fejlettségének megfelelő napirend, a folyamatosság és az elegendő idő biztosítása, valamint a várakozási idő csökkentése.
Az etetés- étkezés érzékeny pontja a gondozónő és a gyermek közötti kapcsolatnak.
Fontos, hogy a gyermek számára örömforrás legyen az étkezés. Ebben az időszakban szinte egész életre meghatározhatjuk a táplálkozáshoz való hozzáállását.
A gondozónő az étkezések alkalmával különböző ismereteket is nyújt, nevel (jó szokások kialakítása).
Minden étkezésnél fontos a gyermeket partnerként kezelni, választási lehetőséget kínálni, és megfelelő önállóságot biztosítani.
Csak a megfelelően táplált gyermek lesz nyugodt, kiegyensúlyozott, érdeklődő a környezete iránt, ez motiválja őt annak megismerésére, és teremt megfelelő feltételeket mozgás, értelmi, érzelmi és szociális fejlődéséhez.
A táplálás során el kell érni, hogy a gyermek a fejlődéshez szükséges tápanyagokat és táplálékot felvegye, szívesen, korának megfelelő módon megfelelő mennyiségben és minőségben jó étvággyal elfogyassza.

Fontos:
- a megfelelő étkezési körülmények biztosítása,
- a gyermek kompetenciájának figyelembevétele,
- a helyes étkezési szokások kialakítása,
- egészséges, korszerű táplálkozás biztosítása,
- az étkezéssel kapcsolatos eszköz, tárgyismeret nyújtása,
- a felnőtt, gyermek kapcsolat erősítése,
- az étkezés közben ötlet, tanácsadás, ismeretnyújtás,
- egyéni igények (pl. diéta, életkor, stb.) biztosítása.

A bölcsődei étkeztetés legfontosabb irányelvei

1. Biztosítani kell:
   - A napi energia és tápanyagigény 75%-át.
   - A napi négyszeri étkezést.
   - A főétkezéseknek komplettnek kell lenniük.
2. A korszerű konyhatechnológiai műveletek alkalmazása.

3. A túlzott konyhasó bevitel elkerülése.
4. Minél kevesebb cukor felhasználása.
5. Napi 2 deciliter tej fogyasztása.
6. Fokozott figyelmet kell fordítani a folyadékszükséglet kielégítésére.
7. Amennyire lehetséges, az otthoni és bölcsődei étkezés kerüljön összehangolásra. (Ezért az étlapot az átadóban is ki kell függeszteni.)

A bölcsődei étkezés lebonyolítása
Előkészítés: Az étkezés feltételeinek megteremtése (előkék, szalvéták, terítők kikészítése). A gondozási sorrendben az első kisgyermeknevelő behúzza a tálaló kocsit és megkóstolja az ételt. A kisgyermeknevelők egyszerre kezdik el az étkeztetést. Ha egy kisgyermeknevelő van a csoportban, akkor az első kisgyermeknevelő gyermekeit eteti meg először. Egyszerre maximum két asztalnál esznek a gyerekek. A kisgyermeknevelő asztalterítővel leteríti az asztalt. A tányérokat, poharakat, szalvétákat, evőeszközöket, előkéket az utolsó étkező vagy a hiányzó gyermek helyére rakja. Odateszi a kancsót valamint a tálba kiszedett ebédet.
Lebonyolítás: A kisgyermeknevelő a gondozási sorrendben az első gyermeket asztalhoz hívja, aki leül az előkészített asztalhoz a helyére. A kisgyermeknevelő mellé guggol, és elé teszi a tányért, szalvétát, evőeszközt, poharat valamint szükség szerint előkét köt. Tájékoztatja a gyermeket, hogy mi az ebéd. Ezt követően folyadékkal kínálja, majd kiszedi neki az ételt és jó étvágyat kíván. Ezután hívja a gondozási sorrendben a következő gyermeket. Segítséget igénylő kisgyermeknél a kisgyermeknevelő egyszerre maximum 2 főt etet két kanalas módszerrel. Amikor az egyszerre etetett összes gyermeket asztalhoz hívta a kisgyermeknevelő a két asztal közé, illetve az étkező gyermekek asztalához ül le. Az étkezés alatt a kisgyermeknevelő szükség szerint segít a gyermekeknek. A kisgyermeknevelő megosztottan figyel az étkező valamint a szőnyegen játszó gyermekekre. Amikor a gyermek befejezte az ebédet a kisgyermeknevelő a helyes, kulturhigiénés étkezési szokások alapjainak lerakása céljából a gyermekkel együtt, illetve helyette mondja, hogy „Köszönöm az ebédet!”, valamint „Egészségedre az ebédet!”. A kisgyermeknevelő leveszi a gyermekről az előkét, majd önállóan (ha szükséges segít a kisgyermeknevelő) megtörli a száját a szalvétába, melyet a szemetesbe dob ki, és betolja a székét. Ezt követően a gyermek a technikai személyzet által a szőnyegre lerakott ágyához megy. A kisgyermeknevelő megosztottan figyel az étkező valamint a lefekvő gyermekekre.
Befejezés: A kisgyermeknevelő, amikor minden gyermek befejezte az étkezést összeszedi az asztalon lévő tálat valamint a terítékeket és a tálaló kocsira helyezi el.
Az étkezések között lehetnek eltérések, pl. a tízórai, amikor gyümölcsöt esznek a gyerekek, és folyadékot isznak.

5.2.2.3. Pelenkaváltás

A gyermek biológiai szükségleteinek, egyéni igényeinek kielégítése, komfortérzetének biztosítása.

Előkészítés

A pelenkaváltás feltételeinek a megteremtése

Tárgyi feltételek:

Pelenkázó asztal, megfelelő mennyiségű textilpelenka, fertőtlenítő (spray, oldat, stb.) eldobható pelenka, tisztálkodási eszközök, badellák, vizesblokk (mosdó, fürdőkád, zuhanyzótálca), szükség esetén váltóruha.

Lebonyolítás

A pelenkaváltás művelete alatt a gyermek és a gondozónő között folyamatos interakció van. A gondozónő épít a gyermek aktivitására.

A gondozónő a gyermeket hívja, és a megfelelően előkészített fürdőszobába mennek. Ha a gyermek fejlettségi szintje lehetővé teszi, biztosan tud állni, akkor az állva pelenkázás technikáját alkalmazhatjuk. Ha a gyermek bepisilt, a kisgyermeknevelő a gyermeket hívja, és a megfelelően előkészített fürdőszobába mennek. Állva pelenkázás esetén a pelenkázó asztal mellé mennek, ahol a szükséges eszközök (pelenka) elő van készítve. A gyermek a folyamat alatt a kisgyermeknevelővel szemben áll s a kisgyermeknevelő kis széken ül, a gyermekkel szemben helyezkedik el. Amikor a kisgyermeknevelő leveszi a gyermekről a pelenkát, felkínálja számára a bilit, illetve a WC használatát. A folyamat alatt a kisgyermeknevelő elegendő időt ad a gyermek önálló próbálkozásainak, szükség szerint segítséget nyújt. Fontos, hogy a mozdulatokat mindig előre mondja el, s ezt követően cselekedjen. A pelenkaváltás megtörténte után a gyermek és a kisgyermeknevelő is a csaphoz mennek, a gondozónő felügyeli a kézmosást, a gyermek önállósodási törekvéseit figyelembe veszi, és lehetőséget nyújt rá. A gondozónő is megmossa a kezét (fertőtlenítő, kézmosó). Amennyiben fekve történik a pelenkaváltás, akkor a gondozónő a gyermeket felülteti a pelenkázóra. A gyermek önállóan próbálkozik a cipője levételével, ha nem tudja önállóan, akkor a gondozónő segítséget nyújt. Lefekteti a gyermeket a pelenkázóra, levetkőzteti, a használt pelenkát leveszi, badellába dobja. Törlőkendőt vesz elő, letörli a gyermek bőrét a szennyeződéstől, törlőkendőt kidobja. Tiszta pelenkát vesz elő, ezt a gyermek törlése céljából a pelenkázó szélére készíti, vagy a vállára teszi. Ezután beállítja a csapot, a gyermeket a kádba állítja és a megfelelő hőmérsékletű langyos, szappanos vízzel lemossa, majd a tiszta pelenkával betakarja, kiemeli a kádból, a pelenkázó asztalon szárazra törli, majd tiszta pelenkát ad rá (egyéni igény szerint bőrvédő-krém, hintőpor, stb.). A folyamat alatt a kisgyermeknevelő a gyermeknek elmondja, hogy mit csinál, hova folyik a víz, mibe,- hol tud kapaszkodni. A gondozónő felöltözteti a gyermeket figyelembe véve önállósági fokát, majd leveszi a pelenkázóról. Fertőtleníti a pelenkázót, és tiszta textilpelenkát helyez

rá. A pelenkaváltás után ugyanaz történik, mint az állva pelenkázás esetében.

Befejezés

A gondozónő és a gyermek a szobába mennek.

5.2.2.4. Szobatisztává válás folyamata

A gyermek a szocializációja folyamán – belső igényéből fakadóan – a gondozónővel /szülővel történő együttműködés során szobatisztává válik. A gyermek a vizelési/székelési inger jelentkezésekor képes legyen arra, hogy vizeletét, székletét mindaddig visszatartsa, amíg eljut a biliig/kisWC-ig, és szükségleteit önállóan el tudja végezni.
A vizelet- és székletürítés tudatos kontrolljának kialakulása komoly lépés a kisgyermek szociális fejlődésében. Az első olyan elhatározás, amelynek során kényelmetlenséget is vállal annak érdekében, hogy a felnőttekhez hasonlóvá váljon.
A legkevesebb nehézségre és kudarcra, illetve a legzavartalanabb fejlődésre akkor lehet számítani, ha a felnőtt kezdettől fogva a gyermek aktivitására, együttműködésére és felnőni vágyására épít. Ha a gyermekben megvan az érdeklődés vagy a vágy arra, hogy felnőtt-módra intézze a szükségleteit, elegendő megismertetni annak eszközével és módszerével. Azaz: megmutatni neki a bilit (esetleg kis WC-t), és elmondani, mire való. A legtöbb gyereken észreveszi az, aki jól ismeri, hogy miként szokott viselkedni vizelés vagy székelés előtt. Ha ilyenkor felajánlja, hogy bilibe végezheti szükségletét, akkor a gyermekben is tudatosítja, hogy akkor kell a bilire ülnie, amikor érzi az ingert. Az a gyermek, aki érett rá, rendszerint szívesen fogadja a lehetőséget, szívesen próbálkozik, és a felnőttel együtt örül a sikernek. Ha módja van a bilit kérni, amikor a szükségét érzi, s a felnőtt érdeklődését tapasztalja, hamarosan ura lesz záróizmai működésének. Az arra érett gyermek megfelelő gyermek-felnőtt viszony mellett kb. 2,5-3 éves korára nappal megbízhatóan szobatisztává válik. A felnőtt ösztönző segítsége megerősítheti ebben a törekvésében. Fontos a pszichoszomatikus érettség és a megfelelő érzelmi kapcsolat.

Együttműködés a szobatisztává válás során
A gyermekek, a szülők és a nevelők nevelési elképzeléseitől függően különböző úton juthatnak el a szobatisztasághoz. A különbség abban van, hogy a felnőtt mennyire támaszkodik már kezdettől fogva a gyermek aktivitására, együttműködésére.
Az együttműködés legfontosabb feltétele: maga a gyermek akarjon szobatiszta lenni.
A szobatisztává válás a kisgyermeknek nehéz feladat. A szobatiszta gyermeknek fel kell figyelnie szükségleteire, időben tudatosítania kell magában őket, abba kell hagynia az éppen érdekes játékot, vagy el kell hagynia a meleg ágyat, fel kell keresnie a bilit, vagy a WC-t, le kell

vetkőznie, és elintézni a szükségletét, majd felöltözni és kezet mosni. Tehát komoly tevékenységek egész láncolatát kell elvégeznie.

Ösztönző körülmények a szobatisztává válás segítésében
Fontos ösztönző annak a felnőttnek az elismerése, aki a gyermekhez a legközelebb áll, aki szoktatja. Az intézményekben különösen fontos, hogy a jó gyermek-felnőtt kapcsolat ösztönözze a gyermeket az együttműködésre. A gondozónőnek, tisztában kell lennie azzal, hogy elismerése mennyire segíti a gyermeket. A szobatisztává válás folyamata során minden sikerért elismerését kell kifejeznie, sőt azután is, mindaddig, amíg a szobatisztaság nem válik természetes, mindennapi szokássá.
Ösztönöző lehet, ha a gyermek maga veheti elő a bilit, maga húzhatja le a WC-t, saját bilije van.
Kis bugyik használata is ösztönzi a gyermeket, bizalmat ad neki.

Előkészítés
A bili/WC használat feltételeinek a megteremtése:
Lebonyolítás
A bili/WC használat művelete alatt a gyermek és a gondozónő között folyamatos interakció van. A gondozónő épít a gyermek aktivitására.
A gyermek jelzi szükségletét/gondozónő a gyermeket hívja és a megfelelően előkészített fürdőszobába mennek. A gondozónő elővesszi a bilit a fertőtlenítő oldatból, letörli, és a gyermek közelébe helyezi. A gyermek próbálkozik az önálló vetkőzéssel, szükség esetén a gondozónő segítséget nyújt. Ha van a gyermeken pelenka, akkor a gondozónő leveszi és a használt pelenkát a badellába dobja. Törlőkendőt vesz elő, letörli a gyermek bőrét a szennyeződéstől, törlőkendőt kidobja. A gyermek leül a bilire/WC-re és elvégzi szükségletét. Ha jelzi, hogy készen van, a gondozónő segít a WC-papír használatában. Ha szükséges, a gondozónő tiszta pelenkát ad a gyermekre. A gyermek próbálkozik az öltözködéssel, ha szükséges, akkor felöltözteti a gondozónő, figyelembe véve a gyermek önállósági fokát. A gondozónő kiönti és kimossa a bilit, és a fertőtlenítő oldatba helyezi. A gyermeket a csaphoz kíséri, segíti a kézmosást, önállósodási törekvéseit figyelembe veszi, és lehetőséget nyújt rá. A gondozónő is megmossa a kezét (fertőtlenítő, kézmosó).
Befejezés
A gondozónő és a gyermek a szobába mennek.

5.2.2.5. Fogápolás

A száj és a fogak egészségének megóvása, betegségeinek megelőzése, azok korai felismerése és kezelésbe vétele, valamint a már kialakult károsodások megfelelő helyreállítása az emésztőrendszer egészségének védelme.

- Az elsődleges prevenció célja elsősorban a fogszuvasodás és a fogágy-betegségek megelőzése.
- A másodlagos fogászati prevenció célja a fogászati betegségek korai felismerése és progressziójának meggátolása.
- Harmadlagos fogászati prevenció körébe tartoznak a helyreállító tevékenységek.

Mindezen megelőzések és gyógyító tevékenységek hozzájárulnak egészségünk megőrzéséhez és rágóképességünk megóvásához.
Cél a fogon megtapadó lepedék (ételmaradék) eltávolítása a fogszuvasodás és a fogágy-betegségek megelőzése érdekében.
A megfelelő száj higiéné a civilizált országokban a magatartás, az életstílus része.
A száj tisztántartása egyaránt fontos a fogszuvasodást és fogágy-betegségeket okozó foglepedék eltávolítása, a száj-nyálkahártya fertőzéseinek, betegségeinek megelőzése szempontjából. A napi háromszori, ill. minden étkezés utáni fogmosás szükségletté kell, hogy váljon.
A csecsemő anyatejjel való táplálása, illetve a mellről való szopás nem csupán azért fontos, mert az anyatejben – mint tápanyagban – minden megtalálható, amire szüksége van, hanem azért is, mert a szopásnál kifejtett izommunka elősegíti a rágóizmok és az állcsontok megfelelő fejlődését.
A rágóizomzat erősítése már kisgyermekkorban is lényeges. A rost dús, jó rágást kívánó ételek hozzájárulnak a rágóizomzat fejlődéséhez, a fogak megfelelő kialakulásához, a fogak épségben való megtartásához, s ezzel együtt a fogszuvasodás megelőzéséhez.
A preventív ajánlások elfogadása, a szűrések, és főleg a szülők, gondozónők példamutató magatartása fontos elem.
A bölcsődében 1,5 - 2 éves kortól lehet elkezdeni a szájöblítést, majd fokozatosan az elsajátított fogmosási technika egyéni ütemének figyelembevételével próbálkoznak a kisgyermekek a fogkefével, majd a fogkrémmel végzett fogmosással. A fogmosás legfontosabb mozzanata a víz kiköpésének megtanítása, mely a gyermekeknek nehézséget okoz. Ha ki tudja köpni a vizet, akkor utána a gyermek a fogkefével kezd ismerkedni, (hogyan dörzsölje vele a fogait), s ezt követően kap a fogkefére fogkrémet s próbálkozik fogmosással.

Előkészítés

A fogmosás feltételeinek a megteremtése:

1. Tárgyi feltételek
   fürdőszoba, mosdó, fogkefe, pohár, fogkrém
2. Személyi feltételek
   - gyermek
   - saját gondozónő
   - szükség esetén (látó/hallótávolság hiánya) felügyelet biztosítása a csoportban

Lebonyolítás

Az étkezés befejeztével a gyermek és a gondozónő a fürdőszobába mennek. A gyermek elveszi a saját fogmosó poharát, fogkeféjét, és a fogkrémet a helyéről – a gondozónő segítségével, és a csaphoz viszi, leteszi. A gyermek megnyitja a csapot (szükség esetén a gondozónő segít), fogmosó poharába vizet tölt, és leteszi a mosdó szélére. Ezután fogkeféjére fogkrémet nyom a gondozónő segítségével, és megmossa a fogát. Ha szükséges, a gondozónő elmagyarázza, megmutatja a helyes fogmosási technikát. A gyermek a fogmosás végeztével kiöblíti a száját, megmossa az arcát, leöblíti a fogkeféjét, poharát. Elzárja a csapot, a fogmosási eszközöket a helyére teszi a gondozónő segítségével. A gyermek a törölközőjéhez megy, leakasztja, megtörli az arcát és a kezét, visszaakasztja a törölközőjét.

Befejezés

A gyermek és a gondozónő a szobába mennek.

5.2.2.6. Levegőzés

Levegőzés, szabadban történő altatás

A szabad levegő kedvező hatásainak felhasználása a gyermek – testi, lelki, értelmi, szociális és érzelmi – egészséges fejlődésének elősegítése érdekében. Megvalósítása a bölcsődei gyermekcsoport teraszán.

Előkészítés

A szabad levőn történő altatás feltételeinek megteremtése

1. Környezeti feltételek:

- Szennyezettségtől mentes, tiszta levegő
- Megfelelő hőmérséklet
- Megfelelő légmozgás

Lebonyolítás

A gondozónő előkészíti az alváshoz szükséges ruhadarabokat, és az öltöztetés helyére – pl. pólyázó, öltöztető matrac, pad stb. – teszi. A gyermekhez lép, leguggol hozzá, és szóban felkészíti a következő műveletre. Hívja a gyermeket öltözni, fejlettségétől függően felemeli és felülteti a pólyázóra, vagy ha már önállóan próbál öltözködni, akkor az öltöztető matrachoz vagy padhoz kíséri. A gyermek önállóan próbálkozik a cipője levételével, ha nem tudja önállóan, akkor a gondozónő segítséget nyújt. Felöltözteti a gyermeket, miközben figyelembe veszi a hangulatához mért aktivitását. Az önállósodási törekvéseknek megfelelő időt biztosít. Az időjárásnak megfelelően felöltöztetett gyermeket leemeli a pólyázóról, illetve felemeli a matracról, és a technikai dolgozó által előkészített fekhelyhez viszi. Lefekteti, betakarja, az alváshoz szükséges saját tárgyait odaadja, illetve a gyermek mellé helyezi. Megsimogatja a gyermeket, szép álmokat kíván neki.

Az alvás ideje alatt a gondozónő gondoskodik a gyermek felügyeletéről, biztosítja a nyugodt alvás feltételeit.

Befejezés

A gondozónő a gyermeket ébredés után a szobába viszi, levetkőzteti.

Levegőzés, játék a szabadban
A szabad levegő kedvező hatásainak felhasználása a gyermek – testi, lelki, értelmi, szociális és érzelmi – egészséges fejlődésének elősegítése érdekében. Megvalósítás a bölcsődei gyermekcsoport terasza, játszókertje.

Előkészítés
A levegőn való játék- illetve mozgáslehetőség feltételeinek megteremtése
Környezeti feltételek:
- szennyezettségtől mentes, tiszta levegő,
- megfelelő időjárás, hőmérséklet, szélmozgás, páratartalom, csapadék.

Lebonyolítás
A játszóudvarra – az időjárás és a tárgyi feltételek függvényében – a technikai dolgozó/gondozónő elhelyezi a megfelelő játékeszközöket.
A gondozónő előkészíti az időjárásnak, hőmérsékletnek megfelelő ruhadarabokat, és az öltöztetés helyére (szoba, átadó, stb.) viszi. A gondozónő a gyermekeket gondozási sorrend szerint felöltözteti / figyelemmel kíséri, segíti a gyermeket az önálló öltözködésben.
Öltözködés közben a gondozónő és a gyermek közt folyamatos interakció van. Amikor a gyermek elkészült az öltözködéssel, a gondozónő kikíséri a kertbe, ahol a játszó gyermekek felügyelete biztosított.
A gondozónő bekapcsolódik az udvari játéktevékenységbe, mindvégig felügyeletet biztosít, kielégíti az adódó egyéni szükségleteket, valamint felhasználja az alkalmat arra, hogy minél több, és színesebb élményhez, ismerethez jussanak a gyermekek.

Befejezés
A levegőzési idő leteltével a gyermekek gondozási sorrendben bemennek, és a gondozónő segítségével vetkőznek

5.2.3. Nevelés

A fejlődés, a csecsemő, kisgyermek pszichés fejlődésének kutatásai, az ezekkel kapcsolatos ismeretek, és a napjainkban gondozásba vett gyermekek kora hangsúly eltolódást eredményezett, megnőtt a nevelés jelentősége. A bölcsődei munkában tudatosítani kell a nevelés kisgyermekkorban adott sajátosságait annak érdekében, hogy az ellátás során megvalósuló nevelői eljárások valóban növelő, fejlesztő eredményt hozzanak, és ne okozhassanak kárt a még strukturálódás állapotában lévő kicsinyeknek.

Alkalmazás területei

Minden, a bölcsőde napi ellátása során megvalósuló, és az azt előkészítő tevékenység, és minden a gyermek számára érzékelhető módon megvalósuló interakciós helyzet a nevelés alkalmas helyzete.

Nevelő hatások lehetnek
1. Nem rendszeres hatások:
természeti (klíma, fizikai hatások)
társadalmi hatások (család, állam, lakóközösség stb..)
2. Tudományos értelemben vett nevelés:
céltudatos, tervszerű, folyamatos, tudatos. (alapvetően az a célja, hogy a személyiséget formálja, alakítsa)
a gondozónő céltudatos nevelői tevékenysége arra irányul, hogy a gyermek fejlődését, magatartását a felnőttkorban kívánatos tulajdonságok kibontakozásának irányába befolyásolja.

Nem tekinthető nevelésnek az, ha hatunk ugyan a gyerekre, de a pillanatnyi célunk nem a gyermek fejlődését szolgálja, hanem pl. saját nyugalmunkat (legyen a gyerek nyugton, maradjon csendben stb.).
Nem tekinthető nevelésnek, ha a felnőtt elvárásai, az alkalmazott módszer, a nyújtott információk meghaladják a gyermek befogadóképességét, nem nevelés még akkor sem, ha a gyermek teljesíti a felnőtt által kérteket.
A két utóbbi megoldás inkább idomítás, és nem nevelés. Több ártalommal jár, mint haszonnal (gyámoltalanság, önbizalomvesztés, frusztrált állapot, stb.)
A nevelés sokoldalú folyamat, mert egyszeri akcióval nem történik meg a nevelés. A nevelés fontos csatornái, különösen kisgyermekkorban a modellnyújtás, a „bemutató”, a nonverbális csatornák üzenete, az attitűdök átvétele interakciós helyzetek sokaságán át. Több fontos helyszín, személy vesz részt benne, és a gyermeket több oldalról éri „befolyásolás”.
A bölcsőde a legkisebbek számára biztosítja a gondozást-nevelést, a szülők távollétében és velük szorosan együttműködve. A nevelés a gyermek személyiségének tudatos, célszerű és tervszerű formálása.

A nevelés alapvető feladata megteremteni a fejlődés legoptimálisabb feltételeit. A nevelés másik fontos jellemzője, hogy „mozgósít.” A nevelői ráhatásokkal közvetlenül csak a gyermeki tevékenység befolyásolható, a pszichológia fejlődési törvényeinek figyelembe vételével. A nevelői hatások a gyermek önmozgásán, aktivitásán keresztül érvényesülnek, épülnek be a gyermek személyiségébe. Az önmozgás helyes irányításában, befolyásolásában mutatkozik meg a nevelés vezető szerepe a fejlődésében. A gyermekekkel kapcsolatos legkülönfélébb tevékenységek befolyásolása, „irányítása” során a nevelői hatások érvényesítésében, a legszélesebb értelemben vett kommunikáció a közvetítő.

Tanulás:

Az egyed és környezet kölcsönhatásában jön létre. Mindenféle tapasztalatszerzés tanulás, minden olyan tevékenységet magába foglal, amely készségek fejlődését, a személyiség gazdagodását eredményezi. Lehet szándékos és önkéntelen (ez utóbbi jellemzi az első hat évet).
Kisgyermekkorban szociális tanulásról beszélhetünk (interakciókban zajló modell, mintakövetés, utánzás, facilitálás, stb.)

Érés, tanulás kapcsolata:
Az idegrendszer érettsége feltétele annak, hogy a gyermek alkalmas legyen valamely új ismeret vagy gyakorlati tevékenység elsajátítására. Az agy szerkezetének változásával együtt alakul a gyermek reakcióképessége és aktivizálódása. Nem lehet a gyereknek bármikor, bármit és bárhogyan megtanítani. Az érés kisgyermekkorban alapvetően meghatározza a csecsemővel, kisgyermekkel való bánásmódot. Nem helyes erőltetni, meg kell várni a spontán alakulás kezdetét. Így megvédhető a gyermek számos fizikai, pszichikus károsodástól.

5.2.2.1. A nevelés specifikumai a bölcsődében

1. Nincs külön nevelés-fejlesztés.
A napi ellátás során megjelenő tevékenységek, és az ezekben adott interakciós / kommunikációs alkalmak adják a nevelés lehetőségének helyzeteit (pl. gondozás, játék, mesélés, rajzolás stb.)
A felnőtt nevelő munkája beágyazódik a napi események sorába.
A nevelés diffúz: minden, ami a gyermeket körülvesz térben és időben, minden, ami körülötte zajlik, és számára, mint minta megjelenik, annak pedagógiai szempontból átgondoltnak kell lenni. (napirend, a dolgozók munkarendje, az épület, a berendezés, a belső tér kialakítása stb.)
2. Minden mögött, amire a nevelőnek kisgyermekkorban hatni kell, nagyon bonyolult idegrendszeri, szomatikus és pszichés változások állnak, amivel a nevelőnek számolni kell, és nem dolgozhat ezek ellenébe.
Folyamatosan követnie és értenie kell a gyermekben zajló fejlődés törvényszerűségeit, tendenciáit.
Érvényesíteni kell a nevelési alapelveket a kisgyermek nevelése során, melyek a fejlődési törvények érvényesülését biztosítják
A csecsemők, kisgyermekek pszichés funkciói éretlenek, differenciálatlanok, kompetenciái most kezdenek kibontakozni. A különböző pszichés funkciók, kompetenciák az idegrendszer fejlődésének megfelelő sorrendben aktivizálódnak, érnek meg. A kisgyermekekben nagyon intenzív belső fejlődés zajlik, nagyon egyedi / egyéni ritmusban. Az első években, a gyermeknél egy bizonyos terület nevelés által való megsegítése során, ezeket a tényeket tudomásul kell venni a gondozónőnek. Meg kell várnia az érés jeleit az adott gyermeknél, és csak akkor lehet arra a dologra „megtanítani” őt. Nem elég az, hogy az adott területen látszik, hogy már képes valamit megtenni (Pl. nem vizes a pelenkája egyik étkezéstől a másikig, képes hosszabb ideig tartani a

vizeletet), arra is szükség van, hogy akarja is a felnőtt által felkínált feltételek szerint teljesíteni az elvárást.
3. A nevelés a bölcsődében a gyermek megfigyelésre épül
Minden gyermeke fejlődését követi a saját gondozónője, megfigyeli az alcsoportjába tartozó gyermekeket, és azt dokumentálja. Ebben kitér minden fejlődési területre. Ismeri a gyermek aktuális fejlettségi szintjét (pl. önellátásával kapcsolatos készségek, szokások terén, beszéd, mozgás, érzelmi, szociális stb. téren). Ez az alapja a gyermek egyéni módon megvalósuló nevelésének. A különböző fejlődési területeken érzékelhető szint alapján, annak megfelelően a nevelő megfogalmazza, hogy a következő hónapban mi az, aminek a fejlődését erőteljesebben támogatni kellene.
A megfigyeléssel a gondozónő önmagát, saját nevelői hatékonyságát is ellenőrzi).
4. Egyéni módon valósul meg a gyermek fejlődésének támogatása, nevelése: tekintettel arra, hogy minden gyermeknek saját belső fejlődési programja, fejlődési ritmusa van, hogy a még kialakulatlan vagy alakuló struktúrák, kompetenciák formálódásának ritmusa az adott gyermek, adott fejlődési területe szerint is más és más időben jelenik meg, ezért a gyermekek nem terhelhetők egy általános, mindenkinek szóló nevelői elvárás rendszerrel a gondozónő döntően a gyermek előző időben tapasztalt fejlettségi szintjéhez, tehát önmagához viszonyítja a gyermek előrehaladását, értékeli a megfigyelés adta információkat elméleti és empirikus tudása segítségével. Abszolút egyéni módon fogalmazza meg a gondozónő a gyermek nevelésének, fejlesztésének tervét, ami így a gyermek saját belső fejlődési programjához, tempójához, formálódó kompetenciáihoz igazodik.
5. A nevelés mindig az adott gyermek és gondozónője együttműködése, bensőséges interakciói során valósul meg. A nevelő mindig a gyermek aktivitására, együttműködésére épít: ez a legjobb garanciája annak, hogy a nevelő nem visz keresztül olyan elvárásokat, melyek messze meghaladják a gyermek adott fejlettségi szintjét. Ha ezt teszi, árthat a gyermeknek, testi és pszichés vonatkozásban egyaránt, azonnal vagy később megjelenő problémákat generálhat, érzékenyíthet fejlődési területeket, amelyek későbbi terhelések esetén sérülékenynek bizonyulhatnak.
6. A nevelés szuportív / támogató jellegű. A gondozás, a gyermek viselkedésének szabályozása során is, amikor alapvetően a felnőtt, a külső kulturális séma határozza meg a gyermek számára a tennivalót, még akkor is a gyermekkel szembeni gondozónői elvárás támogató jellegű, maximálisan a gyermek aktivitását, és együttműködését igényli, és a nevelő figyel a gyermek terhelhetőségére, kapacitására. A gondozáson kívüli kötetlen tevékenységek esetén –játék, rajz, gyurmázás, bábozás, mese, mondóka, ének – a gyermek aktivitása a domináló, a felnőtt a gyermek tevékenységébe oldja, ahhoz társítja a spontán érés folyamatait támogató és nevelői feladatait, ez is egyéni módon valósul meg.

7. A nevelés iránya: a gondozónő a különböző tevékenységek során, a gyermekkel való interakcióban tudatosan törekszik a spontán érés támogatására, a gyermek nevelésére a hagyományos területeken.
8. A nevelői ráhatás módja
Direkt nevelői eljárások: A gondozás, érzelem-, és viselkedésszabályozás az a terület, ahol direkt elvárásai vannak a nevelőnek. Adott, a kulturális értékek, normák szerint meghatározott ezek ideje, formája, módja. Ezek adott és kötött séma szerint valósulnak meg. Tekintettel arra, hogy minden elvárás a gyermek számára teljesítménykényszer, tekintettel arra, hogy még egy érlelődő / strukturálódó személyiségről van szó a gyermek vonatkozásában, a nevelési alapelvek betartása szükséges. Ezzel biztosítható, hogy lépésről lépésre – a gyermek teherbírásának, alakuló kompetenciájának megfelelően – terheli őt a felnőtt a betartandó, a társadalom által elvárt szokások, szabályok, normák megvalósításával.
Indirekt nevelő ráhatások: Bölcsődében a nevelés döntően indirekt módon valósul meg. A gondozás, viselkedés szabályozás során nagyon sok elvárás fogalmazódik meg a még éretlen gyermekkel szemben. Ennek ellensúlyozásaként vannak/ kellenek olyan területek, napi tevékenységek, ahol a gyermek a kezdeményező és szabadon cselekvő. Ilyenek a kötetlen tevékenységek: a játék, a gyurmázás, a rajzolás, a mesélés, a mondókázás, verselés, éneklés, a mozgás. Itt nem kell „valamit" a másik sémája szerint végrehajtania a gyermeknek, itt nincs vele szemben elvárás (pl. hogy mivel játsszon, mit rajzoljon stb.) Itt is van néhány elvárás, hogy mit nem csinálhat (pl. destruktív vagy öndestruktív dolgokat, minden mást szíve szerint alakít). Indirekt nevelői eljárás szükséges a gyermek által végzett kötetlen tevékenységek közben megvalósuló nevelés esetén.
Indirekt nevelő ráhatások még: a modell nyújtása, a feltételek kialakítása, a fizikai és időbeli környezet megszervezése, a szükséglet kielégítés jó minősége, az érzelmi és fizikai rendelkezésre állás a gyermek számára, a felnőttel való kapcsolat gyakorisága, állandósága, személyessége, a pszichés légkör a csoportban, az ösztönzések változatossága, a gyermek korának, befogadó képességének megfelelő és gazdag, de elégséges tapasztalatszerzési lehetőségek biztosítása. A fenti feltételekkel a gyermek motoros és kutató magatartásának teret, és ezek korlátozásainak kivédését biztosítani.
9. A nevelési eljárások során fontos a nevelési módszerek és eszközök, a nevelői stílus kisgyermekhez igazodó módon történő megválasztása és alkalmazása. Tekintettel kell lenni korára, képességeinek szintjére, személyiségére, állapotára stb.
10. A kisgyermekben adott aktivitásokra kell építeni a nevelés során. (Önmozgás, motiváció) Szükségletek, homeosztázis, drive, érzelem, vágy adja a viselkedés motivációs bázisát A gyermeki tevékenység /tevékenykedés motivációs hátterét pszichés szükségletek, vágyak, törekvések motiválják.
ingeréhség: a gyermek a szenzoros rendszerének megfelelő mennyiséget igyekszik biztosítani környezetéből: hangok, tapintási ingerek, látványok stb.

aktivitásszükséglet: mely a belső homeosztázis, komfortérzés biztosítását, megfelelő izgalmi szint fenntartását adja.
kíváncsiság, explorációs szükséglet: a gyerek megpróbál a környezetéről egy differenciáltabb kognitív térképet kialakítani.
Kompetencia motívumok: erős igény a környezettel történő hatékony interakcióra.
Intrinzik motiváció: a gyermek cselekvésében rejlő belső késztetés az információfeldolgozásban. (Kezdetben, amikor a személyek intrinzik motiváltak, az okság észlelt helye belső. Ők azért foglalkoznak a tevékenységgel, mert az belsőleg jutalmazza őket, vagyis azért teszik, hogy kompetensnek és öndeterminálónak érezzék magukat). A gyerek azért tevékenykedik, hogy egyre jobban megismerje és asszimilálja a környezetben megtapasztalható dolgokat, hogy az így beépített ismeret a környezettel való interakcióiban egyre hatékonyabbá tegye őt.
Az erős motiváltság (pl. felnőtt sokféle elvárásának való megfelelés) gátolja a több mozzanatra is kiterjedő tanulást. Hatékonyabban támogatja a tapasztalatszerzést, ha az nyugalmasabb időben történhet meg, ekkor tud a kevésbé sürgető dolgokra odafigyelni.
11. A nevelői munka alapvető jellemzője annak tervezettsége, tudatossága.
a.) A nevelés hosszabb időre előre tervezhető, a csoport egészére vonatkozó, de az egyes gyermeknek szóló tudatos elemei:
a csoportszoba, a fürdőszoba kialakítása az adott csoport életkorának megfelelően. Minden, a csoportba járó gyermek igényeinek/ szükségletének feleljen meg.
a gyerekek korának megfelelő tevékenységek feltételeinek kialakítása (szobában és az udvaron).
A folyamatos napirend kialakítás, hogy elégséges és nyugodt idő jusson minden tevékenységre, amelyek a nevelés helyzeteit kínálják.
A gyerekek korának, kapacitásának megfelelő tapasztalási lehetőségek biztosítása a szobában és a kertben. Ebben megjelennek az aktuális dolgok megtapasztalásának spontán lehetőségei is (pl. az évszakok, ünnepek, más alkalmak).
Előre tervezett időben megtörténik az egyes gyermek fejlődésének átgondolása, dokumentálása és értékelése. Ennek ismeretében az adott kisgyermekkel kapcsolatos nevelői tennivalók átgondolása a következő időszakra.
Előre tervezett időben kerül sor a beszélgető szülőcsoport megtartására, ahol a kisgyermeket nevelők – gondozónő és a szülők – megbeszélik a gyermekkel kapcsolatos aktuális dolgokat, egyeztetik nevelői tevékenységüket.
A gondozónők folyamatosan monitorozzák a csoportban zajló eseményeket és meghatározott időszakonként (pl negyedévenként) átgondolják, hogy kell-e valamit változtatni (pl. a szoba berendezésén, a játékkészlet összetételen, a napirenden stb.), mert a gyerekek fejlődése már ezt szükségessé teszi.
b.) A nevelés egyéni bontású tervezése, a nevelői munka egyénre szabott tudatos kijelölése.

Az egyéni nevelés, a spontán fejlődés egyéni ritmusba történő támogatása alapját a nevelő megfigyelése adja. A megfigyelés, a gyermek testi-pszichés éretlensége miatt alapvető eszköz a gondozónők számára, más módon nem feltárhatók a gyermek különböző területeken mutatkozó elakadásai, haladása. A gondozónő a megfigyelések minden formáját használja munkája során.
A gondozónő saját gyermekeinek fejlődését nemcsak megfigyeli, hanem meghatározott időben dokumentálja is (fejlődési lap, hossz / súly, eseménynapló, fejlődési napló)
A naplóban (más dokumentumokban) rögzített adatokat értékeli. Az értékelés viszonyítási szempontjai (elméleti, empirikus tudás, a gyermek előző fejlettségi szintje, a gyermekkel kapcsolatos elmúlt történések stb.).
A megfigyelés értékelése után az adott gyermek különböző fejlődési területeit érintő egyéni nevelői célkitűzések, törekvéseit rögzíti a gondozónő a fejlődési naplóban. A következő hónapban visszatér és megnézi, hogy sikerült-e fejlődést, változást hozni az érintett területen. A megfigyelt fejlődési területek: mozgás, beszéd, önállóság, az önellátás készségei, szokásai, társas kapcsolatok, kompetenciák, érzelmi, hangulati jellemzők, autonómia /önszabályozás, értelmi fejlődés.
Az ilyen módon megvalósuló egyéni nevelési /fejlesztési terv előnye:
Adekvát a kisgyermek segítése. A kisgyermek abban, és akkor kap nevelőjétől támogatás, amikor és amelyik területen arra szüksége van. Pozitív diszkriminációt jelent a gyermek számára, hisz az a gyermek kap több segítséget, támogatás a nevelőtől, aki valamilyen okból arra jobban rászorul. Egyenlő esélyt kap minden gyermek, hisz a gondozónő minden saját gyermekének fejlődését, minden hónapban – a gyermek születése napja körüli időben – átgondolja, így biztos, hogy senki nem kerül ki a látóteréből, időben felfigyelhet a nevelő a fejlődés tendenciáira.
Biztosított a gyermek egyéni fejlődési ritmusa szerinti nevelése, spontán érésének támogatása, hisz abszolút a saját fejlődési szintjének, ritmusának megfelelően tervezett módon valósul meg. Mindig egyedi viszonyítás és nem valami általános terv szerint, a gondozónő döntően önmagához viszonyítja a gyermek előrehaladását, értékeli elméleti és empirikus tudása segítségével. Abszolút egyéni módon fogalmazza meg a gondozónő a gyermek nevelésének, fejlesztésének tervét, ami a gyermek saját belső fejlődési programjához, tempójához igazodik
Önmagát is kontrollálja a nevelői, hisz ellenőrzi nevelői beavatkozásának eredményét, és ha kell más, jobb módszereket, megoldásokat keres a gyermek fejlődése érdekében.

5.2.3.2 Tevékenységek a bölcsődei napi ellátásban

A nevelés ezekre hatva tudja befolyásolni a gyermek fejlődését, biztosítani nevelését..
1. Kötött tevékenység
gondozás

2. Kötetlen tevékenységek:
Játék,
Bábozás,
Rajzolás, festés, gyurmázás,
Mese, vers, mondókázás, éneklés,
Mozgás
3. A napi történések interakciós helyzetei.

A nevelés / spontán érés támogatására alkalmas minden tevékenységhez szükséges indirekt gondozónői beavatkozások.
1. A fizikai tér kialakítása, elrendezése, hogy elegendő tér legyen a különböző tevékenységekhez, ezzel konfliktusok egy köre megelőzhető. A tevékenységekhez szükséges eszközök mennyisége, minősége megfelelő, elérhetőségük biztosított legyen. Mindezek rendszeres monitorozása és szükség szerinti átrendezése, átformálása (a gyerekek fejlődésének, változó igényeinek, a külső körülményeknek megfelelően).
2. Bőséges, meg nem zavart, szét nem szabdalt idő biztosítása a tevékenységek végzésére.
3. A csoport jó pszichés légkörének megteremtése (a gondozónő érzelmi kiegyensúlyozottsága, a nap jól megszervezett rendje, nyugalma, a viselkedési szabályok léte, az érzelmek szabályozása stb.)
4. A gondozónő megfelelő bekapcsolódása a gyermek (ek) aktuális tevékenységébe. Adekvát és indirekt módon történik: nem veszi át a tevékenység irányítását.
5. A gyermekek tevékenységeihez szükséges változatos feltételeket nemcsak a csoportszobában, hanem ha arra lehetőség van, a szabad levegőn is biztosítja a gondozónő.
6. Az ellátás jó megszervezésével olyan rendezettséget, gördülékenységet biztosít, ami jó keretét, feltételét adja a gyermekek aktivitásának, tevékenykedésüknek, tapasztalatszerzésnek, fejlődésnek.
7. Biztosítja a szociális tanulás optimális feltételeit: jó modellek, jó szeretet kapcsolat a gondozónő és a gyermek között (ez facilitálja az utánzást), a gyermek számára jó, emberileg / morálisan szépen megvalósuló interakciós / kommunikációs minták biztosítása

Kötött tevékenység
Adott társadalmi szokásoknak megfelelő elvárás van a gyermekkel szemben. A tevékenység ideje, lefutásának módja, forgatókönyve adott.

Gondozás (a gyermek ellátása)
A gyermek tevékenysége
- együttműködő módon, meglévő készségei, kompetenciái szerint vesz részt közös tevékenységben.
- Növekvő ügyességének megfelelően a tevékenység egyre több részét veszi át a gondozónőtől.
- Önállóan elvégzi valamennyi gondozási műveletet

A gondozónő nevelői beavatkozása

- A gondozónő direkt eljárást alkalmaz, ő kezdeményez. A tevékenység ideje, lefutása kulturálisan meghatározott.
- Kezdetben a tevékenység minden részét ő végzi, majd fokozatosan, apró részletekben átadja azt a gyermeknek, ha már tudja és akarja csinálni.
- A felnőtt elvár és kivár.
- A gondozónő – a szakma szabályainak megfelelően - megfogalmazza elvárását, a gyermeket főként érzelmi alapon meggyőzi annak fontosságáról, a nevelési elveknek megfelelőn begyakoroltatja a gyermekkel az adott műveletet.
- A gondozónő visszajelzést ad a szépen megvalósított részműveletekről, a gyermek tevékenységét pozitív nevelési eszközökkel támogatja, stimulálja

A fejlődésre gyakorolt hatása
- Közös együttműködés során kiépítik a különböző gondozási műveletek kivitelezését biztosító idegrendszeri struktúrákat. Kialakulnak az ezekhez szükséges készségek és szokások. (A személyiség külvilágra irányuló pszichés struktúrái)
- Én gazdagodás (nemcsak saját szükségletei, de azok kielégítése is az én-határokon belülre kerül).
- Nemi identitása fejlődik.
- A tevékenységek fokozatos átvétele során nő a gyermek önállósága, autonómiája, önértékelés, kompetenciájának megélése.
- Fokozatosan csökken a kiszolgáltatottsága, a felnőttől való függése

A nevelés területei
- *Értelmi nevelés:* a gondozónő bőséges, az adott gondozási művelettel kapcsolatos információval látja el a gyermeket, ezek a tartalmak beépülnek, s a belső szabályozás részévé válnak.
- *Erkölcsi nevelés:* a gyermek képes a kulturálisan helyes, értékes magatartás megvalósítására az önellátás terén, feladatát kompetensen, felelősen végzi – a nevelő elvárásának, igényességének megfelelően.
- Képes annak a munkának, tevékenységnek az elvégzésére, amit korábban a gondozónő végzett helyette.
- A közösen igényesen végzett gondozási feladatok nyomán a gyermek maga is képes igényesen, esztétikusan megvalósítani e feladatai.
- Kibontakozik a testi nevelés, egészség védelme érdekében fontos viselkedés.

Kötetlen tevékenységek

Ezek során nincs teljesítmény elvárás (kényszer), a gyermek szabadon dönt, tevékenykedik, minimális kötöttségnek kell csupán megfelelnie.

Játék (a gyermek saját nyelve)
A gyermek tevékenysége
- Ő kezdeményez, ő dönti el, hogy mivel, mit játszik.

- Ő dönti el, hogy adott játék tevékenységen belül mit csinál, milyen dolgokat valósít meg.
- Az ő akarata, hogy kivel osztja meg akcióját.
- Ő dönti el, hogy meddig csinálja az adott tevékenységet és mikor vált át másik tevékenységre
- Explorál, cselekvéses módon ismereteket szerez, összefüggéseket ért meg, ezeket pontosítja begyakorolja. Ezek átfogják a fizikai és szociális teret, valamint saját intrapszichés valóságát is.

A gondozónő nevelői beavatkozásai

Indirekt eljárások dominálnak:
- A gondozónő bekapcsolódása az adott gyermek(ek) játékába. Ebben is az indirektivitás érvényesül: a felnőtt nem veszi át a tevékenység irányítását a gyermektől, csak beépíti abba a kínálkozó aktuális nevelői feladatait, a spontán fejlődést támogató stimulusokat.
- A gondozónő reflektál a gyermek játékában megjelenő legkülönfélébb ismeretekre, összefüggésekre, absztrakt/ fogalmi szinten megnevesíti mindazt, amit a gyermek cselekvéses úton megjelenít, megtapasztal.
- Visszajelzi a gyermek érzelmeit, a játék kapcsán megnyilvánuló ügyességeit..
- A gyermek játékához illeszkedően társít a tevékenységnek, hangulatnak megfelelő ismerteket (vers, mondóka, ének, beszélgetés stb.)
Direkt beavatkozásai alapvetően szabályozó jellegűek:
- érvényt szerez a fizikai és szociális térben szükséges viselkedési szabályoknak;
- szükség esetén kezeli a frusztrációs, konfliktusos helyzeteket, az érzelmek szabályozását segít.

A fejlődésre gyakorolt hatása
- A kognitív terület: érzékszervek fejlődése, eltérő csatornák váltása, az észlelés (pl. konstanciák alakulása), figyelem, emlékezet, gondolkodás / probléma megoldások, gondolkodási stratégiák, kreativitás, képzelet fejlődése, integrációja. Asszimilálja a játék során szerzett információkat, kognitív struktúráját, sémáit fejleszti (akkomodáció).
- Szociális kompetenciák kibontakozása, társas helyzetek kezelésére. Szerepek viselkedési sémáinak rögzítése
- Fejlődik a nagymozgás, finommotorika és integrálódik a szenzoros területekkel.
- A játékban a gondozónő által behozott, odaillő versek, ének, mondóka és beszélgetés, a társakkal való kommunikáció fejleszti az anyanyelvet.
- Énfejlődését segíti a saját képességeiről szerzett tapasztalat, a gondozónő rá vonatkozó visszajelzései. Játéka során kiélheti az én-t feszítő élményeket, érzéseket.
- Érzelmi fejlődését és érzelem szabályozását segíti, EQ-ját növeli a gondozónőnek a gyermek érzelmeiről szóló visszacsatolásai, a játék során a gyermek érzelmeket élhet át, empátiája fejlődik (bele helyezkedve más szerepébe).

- Képessé válik az önszabályozásra (minden értelmi, akarati, mozgásos, szociális kompetenciáját mozgásba hozni a játék során).
- Integrálódik a fizikai szociális térbe, ezekben egyre kompetensebben mozog.

A nevelés lehetőségei
- Értelmi téren a gondozónő visszajelzi, megerősíti, kiegészíti a gyermek által végzett tevékenységben megjelenő információkat, összefüggéseket. Segíti a fogalmi gondolkodást, a kognitív rendszer gazdagodását.
- A gyermek játéka során megtanul alkotó, hasznos tevékenységet végezni, segít a tevékenység végén a rend kialakításában.
- A cselekvés, az aktivitás, a mozgás (a szabadban és bent) szolgálja a testi fejlődést, egészségét.
- A gondozónő visszatükrözi és segíti a játéktevékenységben és annak kontextusában az esztétikum megvalósulását, megjelenését
- Erkölcsi téren a direkt szabályozás nyomán kialakulnak a fizikai és szociális térben elvárt, értékek, normák szerinti viselkedési formák, sémák.

Mesélés, vers, mondóka, ének (művészeti alkotások közvetítése)
A gyermek tevékenysége
- Játszik, mozog, végzi az általa éppen kiválasztott tevékenységet.
- A gyermek a hallott vers, mondóka, ének ismétlésre kérheti a gondozónőt. A gyermek maga is mondja a gondozónővel együtt.
- A gyermek képeskönyvet választ, nézegeti.
- Ő szabja meg, hogy meddig érdekli ez a tevékenység.

A gondozónő nevelői beavatkozásai

Indirekt nevelői beavatkozások:
- A gondozó a tevékenységét végző gyermeknek – a tevékenységét nem megszakítva – mond egy a tevékenységhez, hangulathoz, a kontextushoz igazodó verset, mondókát vagy éneket. A gondozónő az, aki kezdeményezi a mondókát stb., de nem az a célja, hogy ezzel a gyermek addigi tevékenységét abba hagyja, annak menetét a továbbiakban ő szabja meg, hanem az, hogy a gyermek tevékenysége gazdagabb legyen ezekkel a művészeti hatásokkal, illetve ezekkel mintegy kitágítja a nevelési lehetőségek körét.
- Ezek a művészeti alkotások mindig a gyermekhez igazodók, és művészileg értékesek legyenek.
- A gondozónő sokszor elismételheti ezeket, de a cél nem ezek direkt „tanítása”
- A gondozónő beszélget a gyermekkel a mesekönyvben, a képen látható dolgokról, de mesélhet spontán a gyermek ilyen igénye szerint.

A fejlődésre gyakorolt hatása
- Kognitív rendszert fejleszti: fogalmak, információk felvétele (természetről, szokásokról, hiedelmekről stb.) , emlékezet / a verbális

memória, a képzetek és a képzelet gyarapodása, a figyelem fejlődése. Különböző csatornák váltása (akusztikus, verbális, vizuális).
- Segíti a fantázia és realitás szétválasztását (kettős tudat).
- Fokozott, pozitív érzések átélését segítik, az érzelmi kapcsolatokat elmélyítik, az intimitás, az érzelmi biztonság megélését segítik. Jó hangulatot, légkört hoznak létre. Oldott, befogadó és fogékony lesz a gyermek ezek által minden iránt.
- Segítik a mozgásfejlődést (pl. bizonyos mondókák, énekek).
- Az éneklés az egyik legfontosabb finommotorika, a gondozónő utánozva komplex kreatív teljesítményre képes, a másikkal való együtt éneklés komoly szinkron teljesítmény, a szociális kompetencia fontos feltétele.
- A mesélés, a magyar ének, és népi mondóka segíti az anyanyelvi kompetenciák kialakulását.
- Az identitás alakulását gazdagítják.
- Szocializálják a gyermeket, fontos érték, kultúra átadó szerepük van.

A nevelés lehetőségei
- Értelmi téren ezek a gondozónő által közvetített, és a gyermek tevékenységébe belesimuló művészeti alkotások segítik: az anyanyelv megtanulását, a nyelvi kifejezőkészség gazdagodását, az anyanyelv jellemzőinek elsajátítását, a világ fogalmi reprezentációjának kiépítését.
Segítik az én kifejezési lehetőségét, kiteljesedését a művészeti alkotásokkal.
Esztétikai élmények befogadásának, élvezetének és reprodukálásának, produkálásának igénye alakul ki a gyermeknél. Megismerteti, megszereteti a művészeti alkotásokat a gyermekkel. Az átélés, a katarzis élményének átélését teszi lehetővé.
- A mesék idővel az esztétikai kategóriáktól átvezetik a gyermeket a morális kategóriákhoz.

Rajz, festés, gyurmázás / formázás (vizuális tevékenységek)
A gyermek tevékenysége
- Szabadon dönt, hogy szeretne-e rajzolni, festeni vagy gyurmázni.
- Saját elképzelése és ügyessége szerint alkot. Azt készít, amit szeretne, és amit e téren meglévő, lassan kibontakozó kompetenciái lehetővé tesznek számára.
Ezen tevékenységek kapcsán megjelenő elvárások esetleges és fölösleges kudarcélményt jelenthetnek számara, hisz ehhez a tevékenységhez szükséges kompetenciái. ép csak bontakoznak és évek múlva lesz rájuk szükség. Addig kár ellenállást kialakítani e tevékenységekkel szemben.

A gondozónő nevelői beavatkozása
A gondozónőnek nincs direkt elvárása a tekintetben, hogy a gyermek mit rajzoljon, mit formázzon.
Indirekt módon:
- e tevékenységek lehetőségét teremti meg. Az e tevékenységekhez szükséges eszközök a gyermek számára részben elérhetők, részben láthatók és elkérhetők.

- az e tevékenységhez szükséges eszközök segítsék a gyermek próbálkozásait (pracli festék, marok zsírkréta, jó méretű színesek, nagyméretű papír),
- a gyermek tevékenységét segíti beszélgetéssel, bátorítással, pozitív nevelési eszközök alkalmazásával.
- a tevékenységhez illeszkedő versek, mondókák, énekek közlésével gazdagítja a tevékenységet.

A gondozónő indirekt beavatkozásai szabályozó jellegűek:
- kijelöli az alkotó tevékenység helyét,
- a tevékenységgel összefüggő viselkedés szabályokat elvárja.
- az adódó konfliktusok kezelésének megfelelő módon való rendeződését biztosítja.

A fejlődésre gyakorolt hatása
- E tevékenységek, a rajzolás, festés eszközeinek használata, és az ahhoz szükséges kompetenciák csak évek múlva lesznek fontosak. Most az ismerkedés, az eszközök használatának gyakorlása a fontos, a kíváncsiság, az érdeklődés és aktivitás megtartása e tevékenységek iránt
- E tevékenységek közben fejlődik ügyesedik a kéz (izmok, csontosodás)a finommotorika, az érzékelés, észlelés: tapintás, forma, tér, szín, méret, alak stb.. Integrálódik a kéz, szem, a szenzoros és motoros terület. Az eszközök használata fokozatosan alakul, differenciálódik.
- Idővel e tevékenység az önkifejezés eszköze lesz, alkalmassá válik arra, hogy általa a gyermek kifejezze gondolatait, feszültségeit, vágyait.
Ha nem éri kudarc e tevékenység végzésével kapcsolatban, ha alkotását megbecsülik, ha fontos másoknak is, amit alkotott, az növeli önbizalmát, önértékelését.

A nevelés lehetőségei
- A gondozónő visszajelzi a tevékenység során megjelenő ismereteket, megerősíti azokat. Pl. milyen színt használ, milyen alakzatot rajzolt, mekkora és milyen formát alakított ki a gyurmából stb. Az alkotás közbeni beszélgetés, ének, mondóka, vers sok lehetőséget kínál ismeretek nyújtására.
- Alkotó, értékes tevékenységet végez a gyermek.
- Ezeknek az alkotásoknak is van, és idővel egyre kifejezettebbé válik az esztétikuma.
- Megtanulja és betartja az e tevékenységek végzésével kapcsolatban elvárt helyes viselkedést.

Bábozás
A gyermek tevékenysége
- ő dönti el, hogy szeretné e ezt a tevékenységet,
- ő választ, oszt a felnőttnek is, ő határozza meg a vele való történet menetét,
- ö dönt arról is, hogy meddig érdekli.

A gondozónő nevelői beavatkozása
- indirekt módon társként van jelen a tevékenységben, a bábot, az esetleg szükséges instrukciókat a gyermektől kéri (ezzel kivédhető, hogy fölösleges félelmeket mobilizáljon),
- direkt beavatkozása alapvetően csak a báb használatának megmutatására szorítkozik.

A fejlődésre gyakorolt hatása
- érzelmeket mozgat meg, segíti a gyermeket esetleges elakadásai, nehézségei megoldásában, feszültségei kiélésében,
- segíti a spontán figyelem fejlődését,
- összetett tevékenység integrálja a mozgást, vizualitást, kommunikációt a kapcsolatok, helyzetek kezelésével,
- másikkal való tevékenység során gyakorolja szociális kompetenciákat.
- a figurává „átváltozás" segíti az én határok megélését, az empátiát,
- fejleszti a képzeletet, a mintha terét teremti meg.

A nevelés lehetőségei
- értelmi téren: az érdeklődés által kialakul benne a tudatos figyelem. Fejleszti a képzeletet, a verbális kifejező készséget.
- a bábozás adta átélés folyamán bizonyos erkölcsi értékek alakulnak ki, melyek a verbálisan közvetített értékeknél kényszerítőbb erővel hatnak,
- esztétikai téren a szép, a jó szeretetére, a művészet megértésére nevel, fejleszti az ízlést

Mozgás
A gyermek tevékenysége
Saját igénye, fejlettsége, hangulata szerint különböző mozgásokat végez: nagy és finommozgást egyaránt. Ez kapcsolódhat más tevékenységekhez is. A mozgás fejlődésében saját belső program, saját aktivitása viszi sikerre a gyermeket.

A gondozónő nevelői beavatkozásai
Alapvetően indirekt módon, a feltételek megteremtésével támogatja a mozgást. Fontos a szabad levegőn való mozgás lehetőségét biztosítani (ez a helyszín a szabad, intenzívebb mozgáson túl sokféle ismeret, élmény megtapasztalására nyújt lehetőséget).
Nem kell elmagyarázni a gyermeknek a mozgás kapcsán, hogy mit, miért és hogyan kell kikísérleteznie, és elvégeznie. Alapvetően szabadságot kellene adni, alternatívákat teremteni a mozgáshoz, tudjon választani és gyakorolni a képességeinek megfelelő nehézségű mozgásformát. Ezt ő maga fogja egyre nehezebb feltételek végrehathatóvá tenni. Hagyjuk próbálkozni, rakjuk körül mozgásos tapasztalási lehetőségekkel. Pl. szem-kéz-láb koordináció: alakzatok követése; tér irányok szerinti mozgás, mozgás, és leállítása, tártávolság, mélység észlelés, -egyensúlyozás, stb.
Direkt beavatkozásai alapvetően szabályozó jellegűek és a gyermek biztonságát szolgálják.

A fejlődésre gyakorolt hatása
- a mozgás segíti az én határok kiépítését, a testérzet kialakulását, idegrendszeri struktúrák építését,
- mozgások sikeressége táplálja az önbizalmat, az első önindította mozgások következtében létrejött változás ébreszti a kompetencia érzését (hatni tud, befolyásolt valamit);
- a mozgás indukálja a beszédfejlődést, a mozgásba ágyazódik kezdetben a gyermek minden pszichés, kognitív funkciója,
- a mozgás fejlődése növeli a gyermek önállóságát, tapasztalati lehetőségeit kitágítja.

Interakciós helyzetek
A gyermek
- A gyermek részese, tanúja a látóterében zajló minden interakciónak, ezek minden elemét követi, figyeli.
- A gyermek, mint mintát követheti, másolhatja ezeket, beépíti személyiségébe, viselkedés repertoárjába.

A nevelő
- Tudatosan figyel saját (gondozónő társával, szülővel, a bölcsőde más dolgozóival, a csoportban lévő gyerekekkel való) interakcióira, kommunikációjára, kapcsolatkezelésének kulturáltságára, hitelességére, értékes módon való megjelenítésére.
- Törekszik a csoportban a gyerekek között zajló interakciós, kommunikációs helyzetek, kapcsolatkezelés értékes megformálására.

A fejlődésre gyakorolt hatása
- Az interakciós helyzetek, az emberi kapcsolatok hatékony kezelésének elsajátítását segíti a jó minta. Fejleszti a kommunikációt.
- Segíti attitűdök átvételét, a szocializációs folyamatot.

A nevelés lehetőségei
A társas helyzetben értékes, szépen megformált emberi viselkedés, magatartás kialakulását segíti, ezzel hozzájárul
- a másikkal való együttműködés, a beilleszkedés sikeréhez,
- a lelki egészséghez,
- az emberi hatékonysághoz.

5.2.4. Élelmezés

A bölcsődékben a korosztály sajátosságaiból adódóan a korszerű táplálkozás, a diétás étkezés megfelelő biztosítása csak a helyben kialakított főzőkonyha működtetésével valósítható meg maradéktalanul. Egy éven aluli gyermekek részére az ételek elkészítése külön tejkonyhában kell, hogy történjen. A bölcsődében napi négyszeri étkezést kell biztosítani a gyermekek részére.

A főzőkonyhán, ha a felnőttek számára is készítenek ételeket, azt csak a gyermekekétől teljesen elkülönítve, külön anyagkiszabattal, és külön edényzetben lehet megvalósítani.

Az élelmezési szolgáltatás tartalma
Feladatát a technológiai folyamatok sorrendjében látja el: a nyersanyagok beszerzését, átvételét, raktározását, előkészítését, főzését, az ételek készen tartását, adagolását, szállítását végigkíséri az a tevékenység, mely az élelmiszerbiztonság megteremtésére, megtartására és javítására irányul. A bölcsődei étkeztetés a jogszabályi előírásoknak megfelelő energia- és tápanyag-összetételű étkezést biztosít az ellátottak számára.
A gyermekek a hét öt napján, napi négyszeri étkezés (reggeli, tízórai, ebéd, uzsonna) keretén belül, a teljes napi energia-bevitel 75%-át kapják. A felnőttek napi egyszeri meleg étkezést biztosít a konyha, mely a teljes napi energia-bevitel 35%-át teszi ki.
Az ellátottak körének speciális táplálkozási igényei miatt, ajánlatos saját főzőkonyhát üzemeltetni. A vegetáriánus táplálkozási irányzatok közül ebben az életkorban a szemi-vegetariánus forma fogadható el, megfelelő szakmai (dietetikus) irányítás mellett. Ovo- lakto-, lakto-, ovovegetariánus, szigorú vegán és makrobiotikus formák alkalmazása eben a korcsoportban szigorúan tilos. Alapellátás keretén belül a speciális táplálkozási igényű gyermekek ellátása is biztosítható a szakmai előírások szigorú betartásával.

Sorsz.	A tevékenység lépései	A tevékenység alpontjai	Előírások
	Étlaptervezés	Az élelmezési üzem munkaterve. A jogszabályi előírásnak megfelelően korcsoportonként külön készül, az étlaptervezési szempontok figyelembe vételével. Az étlapot team munkában az élelmezésvezető, a bölcsődevezető, és a bölcsődeorvos készítik el.	
	Árurendelés	Az étlap és a tervezett létszám alapján az ételkészítéshez szükséges nyersanyagok megrendelése a szállítóktól.	
	Áruátvétel	A megrendelt áru minőségi, mennyiségi és érétkbeli átvétele a szállítótól a számla vagy a szállítólevél alapján.	
	Raktározás	Az áruk szakosított tárolása a felhasználásig.	
	Kivételezés	A kiszabat alapján a tárgynapra szükséges áruk, nyersanyagok	

Sorsz.	A tevékenység lépései	A tevékenység alpontjai	Előírások
		kivétele a raktárakból	
	Előkészítés	A nyersanyagok főzésre történő előkészítése, a nyersanyagra adekvát előkészítő helyiségben.	
	Ételkészítés	Az előkészített nyersanyagokból történő ételkészítés, amely a főzőkonyhában történik.	
	Tálalás	Az ételminta-vételezés után, az elkészült étel tálalása a létszámadatoknak és az adagolási útmutatónak megfelelően.	
	Mosogatás	A konyhai (fekete) és a tálaló (fehér) edényzet, eszközök, elmosogatása a konyhai tevékenység befejezése után.	
	Takarítás	A konyhai műszak közben és a konyhai tevékenység befejezése után a felületek, gépek, berendezések, padozat takarítása az útmutatónak megfelelően.	
	Ételhulladék kezelés	A konyhai tevékenység végzése alatt keletkezett ételhulladék és a tálalásból visszamaradt életmaradékok kezelése az Ételhulladék-kezelési szabályzat szerint történik.	
	Bizonylatolás	Számlák bevételezése, kiszabat készítése, létszámadatok nyilvántartása, napi zárás, havi zárás, éves zárás, felhasználások nyilvántartása, leltározás, selejtezés.	

Ételallergiás, diétás gyermekek ellátása esetén
diétás étkezés biztosítása (csak szakorvosi igazolással),
dietetikus bevonásával,
vegetáriánus étkezés nem biztosítható a gyermekek fejlődése védelmében, csak szemivegetáriánus étkezés.

5.2.5. A bölcsődés gyermek óvodába való átlépésének megsegítése

A bölcsődei ellátásból az óvodai ellátásba kerülés komoly váltás a család, de leginkább a gyermek számára. Miközben a bölcsődei tapasztalatok segítik a gyermeket, az óvodai ellátáshoz való alkalmazkodásnak lehetnek nehézségei.

- Új fizikai környezet,
- más elvárások, bizonyos szempontból más szokások,
- a bölcsődei csoporthoz képest lényegesen nagyobb szociális sűrűség,
- az ellátó személyek mások,
- elveszíti a gyermek korábbi bölcsődében kiépült kötéseit, kapcsolatait.

Mindezek megterhelhetik a gyermeket, ennek kivédésére szüksége van segítségre, hogy a beilleszkedés, adaptáció sikeresebben valósuljon meg. A gyermek megsegítése áttételesen a felnőtteken keresztül valósulhat meg, többféle módon, formában segítik, könnyebbé teszik a gyermek számára az átlépést az óvodai életbe. Ennek keretében gondoskodnak arról, hogy a bölcsődei kapcsolatok, kötődések megszakadása ne okozzon traumát a gyermeknek, ezek lélektanilag szépen záruljanak le.

A fejlődés leggyakoribb jellemzői a bölcsődés kor végére

- nagyon sok területen önálló a gyermek: egyedül étkezik, öltözködik, tisztálkodik, legfeljebb apró segítséget igényel,
- már nemcsak a szoros felnőtt-gyermek kapcsolatban érzi magát biztonságban, hanem szívesen játszik társaival is,
- jól tájékozódik környezetében, ismeri a napi eseményeket, a csoportban kialakított szokásokat, szabályokat, az ezekhez való alkalmazkodás nem jelent nehézséget számára,
- környezete iránt nyitott, érdekli minden, szívesen vesz részt új tevékenységekben,
- gazdag szókincse van, elsősorban beszéd útján tart kapcsolatot felnőttel, gyermekkel,
- a gyermekek többsége szobatiszta.

Az eljárás egyes lépéseinek megválasztása függ a téri, idői és személyi feltételektől. Ugyanakkor törekedni kell arra, hogy a lehető legtöbb segítő lépést iktassák be a felnőttek a gyermek megsegítése érdekében.

1. A bölcsődében, minden csoportban közösen tisztázzák (szülő, bölcsődevezető, gondozónő, óvoda), hogy ki megy óvodába, és hogy ki melyik óvodába kerül.
2. A gondozónő átsétál óvodába készülő gyermekeivel az általa kiválasztott óvodába, hogy ismerkedjenek az új hellyel.
3. Az óvónő is meglátogatja a bölcsődében a leendő óvódásokat.
4. Az utolsó szülőcsoportos beszélgetés témája a bölcsődében az óvodába való átlépés. Ennek milyen lehetséges nehézségei

lehetnek? Melyek az átállást megkönnyítő lépések, feladatok? A szülőkben ezzel kapcsolatban milyen félelmek, érzések, aggodalmak vannak? (Ha a szülő rossz érzései kimondhatók, már nem terhelik meg az óvodába való átlépés folyamatát. Amennyiben arra mód van az óvónő is elmegy erre az utolsó szülőcsoportos beszélgetésre.

5. A szülő is otthon beszélget az óvodáról gyermekének, ha módjukban áll, el is látogatnak oda.
6. Az utolsó bölcsődében töltött napon a gyerekek és szüleik a csoportban együtt töltik a napot a gondozónővel: játszanak, beszélgetnek, régi képeket nézegetnek, felidéznek régi emlékeket. A gyermekek számára tarisznyát, vagy valami emléket készítenek, melyben egy közös fotó is található. Lehetőség van bensőséges, személyes búcsút venni a gondozónőtől, és ezzel lélektanilag szépen lezárni a kapcsolatokat.
7. Ha a gondozónőnek módjában áll, akkor elkíséri ő is a gyermeket a szülővel együtt az óvodába.
8. A gondozónő, ha módjában áll, meglátogatja a már az óvodába járó volt bölcsődés gyermekét, illetve tájékozódik arról, hogy sikerült beilleszkednie
9. A már óvodába járó gyerek szülei (legtöbbször ezt igénylik) egy szülőcsoportos beszélgetésre visszajönnek a bölcsődébe, megosztani tapasztalataikat.
10. A már óvodás gyerekek eljönnek a bölcsődébe meglátogatni régi helyüket, gondozónőjüket.

5.2.6. Segítő munka a bölcsődei ellátásban

1. A bölcsődei segítő munka alapvetően az oda járó kisgyermekek szüleinek szól. Ők a védőnőtől, gyermekorvostól a testi fejlődéssel, táplálással kapcsolatos gondok során vagy betegség esetén kapnak segítséget. Ugyanakkor a gyermek nevelése, fejlődése során jelentkező problémák miatt gyakran érzik elégtelennek magukat szülői szerepükben. A szülők döntő többsége a bölcsődei szakemberektől szeretne segítséget, tanácsot kapni gyermeke fejlődésével, szocializálásával, nevelésével kapcsolatos bizonytalanságaik oldására.

A bölcsőde is érzi, hogy a kisgyermekes szülőnek segíteni kell. A szülőkkel való foglalkozás korábban nem képezte részét a bölcsődei ellátásnak. A szolgáltatás bevezetését indokolja, hogy

- amikor bölcsődébe kerül egy kisgyermek, két rendszer - a család és a bölcsőde - kapcsolódik egymáshoz. A két helyszín ugyanazt a kisgyermeket látja el, ugyanabban az életszakaszban. Mindkettő csak akkor végzi hatékonyan a dolgát – a gyermek megfelelő testi-lelki fejlesztését -, ha kellő érzékenységgel összehangolják ilyen jellegű tevékenységüket.

- Amíg a bölcsődében van a gyermek, az ott dolgozó szakemberek is felelősek fejlődéséért. A gyermek optimális fejlődésének, nevelésének biztosítása több szereplős feladat, és a szülő kitüntetett társ ebben a munkában. Ha a szülő bizonytalan, ha szülői szerepében nem működik megfelelően, akkor gond lesz a gyermekével is. A gondozónőnek nehézséget okozhat ilyen esetben a gyermek viselkedése és nevelő / fejlesztő munkája is nehézségekbe ütközik. A bölcsődei szakemberek munkája akkor eredményes, és hatékony, ha a szülő is elég jól látja el tennivalóit e téren.
- A bölcsőde, mint gyermekvédelmi-gyermekjóléti intézmény kiemelten felelős a gyermekek zavartalan fejlődéséért, és mindent meg kell tennie azért, hogy kiszűrjék, kivédjék a gyermekeket károsító eseményeket, hatásokat. Ha a család vagy a szülő „működésében" zavar, feszültség tapasztalható, az árt a kisgyermeknek. Akkor segítjük igazán a gondjainkra bízott kisgyermeket, akkor tehetünk érte legtöbbet, ha segítjük szüleiket szülőségükben!

2. A bölcsődei segítő munka másik aspektusa, iránya az, hogy a szülő – a tőle jövő, gyermekére, a családi működésre stb. vonatkozó - információval segíti a gondozónő munkáját (a gyermekkel kapcsolatos teendők optimális definiálását, nevelő-gondozó feladatinak megvalósítását).

I. A gyermek bölcsődébe kerülése

során az első beszélgetés, a bölcsődekóstolgató, a családlátogatás, a fokozatos anyás beszoktatás, jó alkalmak egy teherbíró, őszinte kapcsolat kiépítésére. Alapvetően a gondozónő feladata e kapcsolat megfelelő minőségének kialakítása és karbantartása!

II. Az ellátásba kerülés után

A kapcsolattartás írásos formái

a.) ***az üzenő füzet***: ebben kölcsönösen és írásban tájékoztatják egymást szülő és gondozónő a gyermekkel kapcsolatos megélt tapasztalatokról, a gyermek fejlődésében érzékelhető változásokról (fejlődés vagy elakadás, közös tennivaló stb.)

b.) írásos anyagok az átadóban, a ***faliújságon*:** egy-egy, a gyermekek fejlődésével, nevelésével kapcsolatos új információk, ismeretek ilyen indirekt módon történő megosztása is segítheti a szülőt.

A kapcsolat személyes formái

a.) Napi átadás / átvétele

• a szülő és a gondozónő kölcsönösen tájékoztatják a másik felet annak az időnek a legfontosabb történéseiről, melyen a másik fél nem volt jelen (mi történt otthon vagy a hétvégén, mi történt a bölcsődében napközben). Különösen fontosak ezek az információk a gyermek napi ellátásában,

hiszen az ekkor kapott információk alapján érthető a gyermek viselkedése, ezek segítségével tud mindkét fél adekváttan közeledni a gyermekhez.

- az élmények ilyen megosztása érzelmileg közelebb hozza a szülőt, gondozónőt, kisgyermeket, és jótékonyan hat kapcsolatuk minőségére, elmélyíti azt.

- Ezek rövid idejű, nem túl mély, de sok fontos aktuális információt hordozó beszélgetések. Fontos a beszélgetés stílusa. Személyes, de ne bizalmaskodó legyen, konkrét, tiszta és pontos információk legyenek, ne legyen sértő / bántó a másik fél számára.

b.) Személyes, négyszemközti megbeszélések:

- vannak olyan dolgok, amelyek nem tartoznak – esetleg éppen jelen lévő másik szülőre, személyre -, de a gyermek kapcsán, az ő érdekében ezeket meg kell beszélni a szülővel,

- ilyen intimebb beszélgetésre megfelelő időt, helyet kell találni a gondozónőnek, ahol mások zavarása nélkül tudnak beszélgetni a szülővel (lehet a bölcsődében vagy ismételt családlátogatás során).

- Jó, ha a vezető vagy társ gondozónő is jelen van a beszélgetésen.

- A beszélgetés során a gondozónőnek vigyáznia kell arra, hogy az segítő, támogató legyen (használja a kapcsolat hatékony kezelését szolgáló kommunikációs technikákat: empátiás visszatükrözés, én – közlés stb.) A szülő érezze a segítő szándékot

***c.) Rendezvények a bölcsődében*:**

- Személyes, csoportos formája a két rendszer kapcsolatának, a kapcsolati háló kibővülhet a szélesebb család tagjaival is.
- Valamely érzelmileg felfokozott időszakhoz kötődő együttlét, közös élmény.

d.) Beszélgető szülőcsoport

Fiatal, kisgyermekes szülők többsége nukleáris családban él. Nincs a közelben a kiterjedt család, ahol egy tapasztaltabb nő segíthetné gyermekükkel kapcsolatos gondjaik megoldásában. Szeretne a szülő segítséget, tanácsot kapni gyermeke fejlődésével, szocializálásával, nevelésével kapcsolatos bizonytalanságai oldására. A szülőcsoportoknak, a szülőkkel való „beszélgetéseknek” az a célja, hogy megerősödjön a szülők szülői kompetenciája. Legyen egy hely (szülők csoportja), ahol nyíltan és őszintén lehet beszélni a gyermeknevelés során megélt elakadásokról, gondokról, az ezek nyomán keletkező interperszonális - kapcsolati és belső (intrapszichés) konfliktusokról. A rossz érzések ventilálhatnak, a terhek megoszthatók a hasonló helyzetben lévőkkel, és közösen kielégítő megoldásokat lehet találni.

Fontos, hogy az anyák, apák egyre inkább érezzék jól magukat szülői szerepükben. Ennek hatása jótékonyan jelenik majd meg a gyermek viselkedésében, fejlődésében, sikeresebb lesz a gondozónő munkája, és a bölcsőde - család kapcsolata is „átmelegedik”.

A folyamat leírás célja, hogy:

1. tudatosuljon, hogy a bölcsődei szakdolgozóknak a gyermekek ellátás mellett a felnőttekkel, a szülőkkel is van feladata. Jól érzékelhető az igény, szükséglet, hogy a bölcsődék nyitottabbak legyenek a szülők, családok irányába. A korábbi, zárt intézményi működési módot lazítani, nyitni kell. Ezt kívánja a gyermek, a szülő és a bölcsőde érdeke egyaránt.
2. történjen meg széles körűen a szemléletváltás a szülőkkel kapcsolatban. A gondozónőnek a szülő partner legyen. Hibáztatás helyett legtöbb esetben arra gondoljon, hogy a szülő felnőtt, felelős ember, aki jót akar gyermekének, aki nagyon jól akarja csinálni szülői dolgait. A kisgyermek – akin át kapcsolatba kerülnek – az az ő gyermeke, minden vele kapcsolatos dologban ő, a szülő a leginkább illetékes.
3. a szülőt úgy tudjuk segíteni, ha nem növeljük a meglévő szerepbizonytalanságát, hogy csökkenjen szülői elégtelenség érzetük miatt keletkező bűntudatuk, és erősödjön szülői kompetenciájuk.

Ne hivatali, aszimmetrikus kapcsolat, hanem emberi, partneri, együttműködésre jöjjön létre. Kölcsönösen erre van igény.

Alkalmazási területek

A segítő munka
- részben a családban, otthon,
- illetve a bölcsődében valósul meg.

Ez a segítő munka lehet:
- egyéni és
- csoportos formában megvalósuló.

A bölcsődei ellátás több pontján, különböző módon jelenik meg.

A bölcsődei ellátásban megjelenő segítés

A segítés fontosságát meghatározza, hogy
- a bölcsődei ellátás a gyermekvédelem körébe tartozik. A bölcsődei ellátásban dolgozókat az átlag emberhez képest többlet etikai felelősség terhelik munkája kapcsán. A törvénynek megfelelően biztosítani kell az ellátásba felvett gyermekek testi – lelki - értelmi fejlődését, és meg kell adni a szülőknek mindazon támogatást, segítséget, amivel szülői feladataikat hatékonyabban tudják megvalósítani.

- Az ellátásba vett gyermek kora, korlátozott képességei, kiszolgáltatott volta is kiváltja / igényli ezt a morális hozzáállást, segítő attitűdöt.

I. A gyermek bölcsődébe kerülése

A vezető

- Felkészül az első beszélgetés fizikai környezetének kialakításával arra, hogy ha a szülő a gyermekkel jön, akkor neki is legyen oly helye, eszköze, amivel lefoglalhatja magát a beszélgetés ideje alatt. Egyrészt érzi, hogy ő is fontos, rá is számítottak, másrészt a felnőttek valamivel nyugodtabban tudnak beszélgetni. A szülő számára is biztosított a nyugodt beszélgetés tere. A beszélgetés ideje alatt, ha lehet, ne zavarják a vezetőt.
- Az első beszélgetésnek, interjúnak van egy kötött része, az alapvető, fontos adatok információk lekérdezésére. Emellett szükséges, hogy legyen az interjúnak egy puhább / kötetlenebb része is. Nagyon fontos impressziók, információk éppen az ilyen kötetlenebb beszélgetés alkalmával tárulnak fel. Az adat, információ kezelésére érvényes az adatvédelmi szabályzat.

A gondozónő

- A bölcsődébe kerülés minden szakaszában, szülővel való minden beszélgetés során (családlátogatás, beszoktatás stb.) a gondozónő figyel arra, hogy ezeknek a konkrét információ átadás mellett más funkciójuk is van.
  - kapcsolatépítés,
  - a bizalom, nyíltság megalapozása,
  - a kölcsönös segítő attitűd megjelenése.
  - Egy tartós, hosszú idejű „munkakapcsolat”kiépítése.

  Ennek érdekében alkalmazza a hatékony kommunikáció, kapcsolatkezelést szolgáló technikákat. A közös és hatékony nevelői tevékenység biztosítása érdekében a kapcsolatban jelen kell lenni az másik iránti őszinte érdeklődésnek, tiszteletnek.

II. Az ellátásba kerülés után

A kapcsolattartás írásos formái

ÜZENŐFÜZET

A szülő

- Első alkalommal rövidem leírja gyermekével kapcsolatos legfontosabb tudnivalókat (addigi fejlődésének főbb jellemzőit, szokásait, napirendjét, a bölcsőde előtti idők hasznos tudnivalóit)
- A gondozónő beírásaira reagál, illetve az otthon történt fontosabb történéseket leírja, közli (ez lehet pozitív vagy negatív), amit a szülőként szeretne megosztani a nevelésben partner másikkal, a gondozónőjével.

A gondozónő

- Alapvetően az ő feladata az üzenő füzet működésének fenntartása
- A füzetbe a gondozónő által a szülő számára beírt közlések:
- - Konkrétak,
- - Nem sértő módon megfogalmazottak
- - Röviden, de elég pontosan / árnyaltan időtől-időre írja le a gyermek fejlődésének lépéseit, tendenciáit.
- - Érződjön a megfogalmazásban (a sorok között), hogy ő, mint a gyermek saját gondozónője szeretettel, és szakmailag jól segíti a bölcsődében a gyermek optimális fejlődését, és hogy ebben a munkában igényli a szülővel való együttműködést.
- Az üzenőfüzetben történő írásos információcsere legyen rendszeres.

FALIÚJSÁG

A gondozónő

- a faliújságot tudatosan használja információ átadásra, a szülők indirekt módon történő befolyásolására. Így látens módon lehetőség van a szülői szerepek hatékonyabb megvalósítását segíteni, a gyerekek aktuális fejlődési, szoktatási, nevelési problémáit szakmai szemmel megjeleníteni. (Ezt a szülő felhasználhatja, beépítheti szülői munkájába anélkül, hogy negatív megítélésben lett volna része vagy konkrét tanácsokkal látták volna el.) Bízzon abba, hogy a szülőt érdeklik azok a szakmai vélemények, melyek gyermeke elélátásával, nevelésével kapcsolatosak és mérlegeli, felhasználja ezeket az információkat
- úgy készítsen el egy-egy faliújságot, hogy

- az szakmailag korrekt, érthető, nyelvileg és stílusában is igényes legyen.

- figyelem felhívó, de ízléses esztétikus legyen

- rendszeres időközönként frissítse fel.

A szülő

- felfigyel az időnként megújuló és esztétikus, érdekes faliújságra, elolvassa, és ha szükséges felhasználja (adott időben) az ott nyújtott információkat.

A kapcsolat *személyes formái*

NAPI ÁTADÁS - ÁTVÉTEL

A napi átadás-átvétel a folytonosságot teremti meg az otthoni és a bölcsődei ellátás között. Helye legtöbb esetben a csoport szoba bejárata, azért, hogy a gondozónő a csoportban már vagy még bent lévő gyermekek felügyeletét tudja biztosítani.

A szülő

- elmondja gyermekével kapcsolatos legfontosabb tudnivalókat, amik a bölcsőde után otthon történtek, illetve ismeretük segíti a gondozónőt a gyermek viselkedésének megértésében, napközbeni

ellátásában (pl. evett vagy nem evett reggelit, hogy aludt, volt-e valami feszültség este vagy reggel stb.)
- Délután a szülő meghallgatja a gondozónőket a távollétében történt fontosabb eseményekről (ezek pedig a szülőt segítik otthon a gyermek ellátásának folytatásában).

Gondozónő

- Alapvetően ő szabályozza a kölcsönös információ csere folyamatát és a tartalmat is. Nem szaladhat túl mélyre a beszélgetés, erre sem az idő sem az alkalom, se a hely nem jó. Amennyiben ennél mélyebb konzultáció szükséges, annak megteremti a feltételét.
- Törekszik arra, hogy konkrét, elégséges, szükséges és valóságos információk jelenjenek meg.
- Alkalmazza itt is a hatékony kommunikációt és kapcsolatkezelést segítő módszereket.
- A beszélgetés élményszerű, személyes, de ne bizalmaskodó legyen, ne legyen bántó a másik fél számara.
- Osztott figyelemmel biztosítja a csoportban lévő többi gyermek védelmét, biztonságát is.

SZEMÉLYES MEGBESZÉLÉSEK

Lehetnek egy-egy olyan, adott kisgyermekkel kapcsolatos dolgok, amit szerencsésebb négyszemközt vagy legalább is szűkebb körben megbeszélni a szülővel. Lehet, hogy az adott szülő érzékenyebb és ez indokolja a megbeszélésnek ezt a személyes formáját.

Gondozónő

- Megbeszéli a szülővel a számára megfelelő időpontot, amikor nyugodtan tudnak beszélgetni. Ezt a gondozónő összehangolja saját időbeosztásával is.
- A intim, személyes beszélgetés helyét is megválasztja a gondozónő, mert ennek zavar mentesnek kell lenni. Számol a szülő ilyen jellegű igényével is.
- Be kell mérnie, hogy szerencsésebb-e, ha a beszélgetés során még más is jelen van (társgondozónő, vezető).
- Alkalmazza a segítő beszélgetés technikáját a gondozónő. Segíti a szülőt helyzetének megfogalmazásában, hogy jobb rálátása saját helyzetére, hogy megtalálja saját megoldását.
- Őszintén elmondja, leíró, nem sértő módon, én-nyelvet használva a saját – esetleg negatív - véleményét, tapasztalatát is.
- A gondozónő segítő attitűdje a beszélgetés folyamán kifejezett, jól érzékelhető legyen.

Szülő

- a gondozónő kérésének eleget tesz, illetve maga is szükségét érzi a beszélgetésnek

Él a felkínált lehetőséggel és az így nyert tapasztalatait –amennyiben úgy dönt, felhasználja helyzetének megoldásában.

RENDEZVÉNYEK A BÖLCSŐDÉBEN:

A kapcsolat építésének, fenntartásának kibővült csoportos formája, ahol megjelenhetnek a tágabb család tagjai is a bölcsődei programban. Az alkalom, az együttlét, a közös élmény a kapcsolati háló megerősödését hozhatja, és a másik más szempontú megismerésére nyújt lehetőséget. A kapcsolati háló bővülését hozza a szülő-szülő vonatkozásában is.

Gondozónő

Intézményen belüli és a szülőkkel történő egyeztetés után jelölik ki a program helyét és idejét. A gondozónő

- intézi a meghívást.
- biztosítja a helyszín berendezését, kialakítását,
- gondoskodik a program sikeréhez szükséges minden feltételről,
- aktív a program lebonyolításában és sikeres lezárásában.

Gyerekek, családtagok

- részt vesznek a közös programban

A SZÜLŐCSOPORTOK

Részt vevők köre:

- egy csoportba járó gyerekek szülei,
- a csoport két gondozónője. A gondozónők vezetik a csoportot (ennek mikéntjében előzetesen megegyeznek).

A szülőcsoport lebonyolítása során alapvető cél:

- maradjon szimmetrikus a kapcsolat, mindenki-mindenkivel kerülhessen interakcióba (adott a szemkontaktus lehetősége, adott a másik neve stb.), a beszélgetés irányítása során is ügyelni kell a szimmetriára a részt vevők között.

- maradjon az aktivitás a szülők oldalán,

- egyre inkább érezzék, hogy elég jól meg tudják fogalmazni gyermekükkel kapcsolatos dolgaikat, hogy ezek megoszthatók másokkal (megítéltetés nélkül)

- azt tapasztalhassák a szülők, hogy nem másoktól függő szereplői a gyermekük során felmerülő különböző helyzeteknek, hanem aktív formáló.

- növekedjen szülői kompetenciájuk, szerepükben érezzék meg hatékonyságukat.

- ne ébredjenek rossz érzések, kemény ellenállások a szülőkben a beszélgetés során.

- mindig szülessenek a beszélgetés során alternatívák adott téma kapcsán felmerülő gondjaikra, amiből ki - ki meríthet saját gondjának megoldásához.

Technikai előkészítés

- időpont megjelölése,
- egyeztetés a szülőkkel,
- meghívó készítése,
- szoba berendezése (körbe helyezett székek),
- kitűzők elkészítése,
- kis vendéglátás (tea, ropi stb.)

Tartalmi előkészülés:

- téma megjelölése (csoport aktuális történései, a szülők igénye stb.)
- felkészülni az adott témára (irodalom, saját kapcsolódó tapasztalatok átgondolása);
- az adott témát néhány fontos/ célravezető kérdéssé transzformálni (ami a beszélgetés során a lényegi információkat előhívja),
- megbeszélni, hogy fogják vezetni a csoportot (a két gondozónő)

A csoportvezetés

- A csoport kezdése: megszólítás tisztázása, néhány csoportnormában való megegyezés, a téma és időkeretek megbeszélése, a téma „felkínálása" (saját gyerekével kapcsolatos élmény, csoportbeli tapasztalata, szakirodalmi megközelítés).

A gondozónő

- irányítja a csoportfolyamatot,
- figyel az aktivitásra, a folyamat egyensúlyára (mindenki kapjon lehetőséget),
- az adott témát finoman „mederbe" tartja, az esetleges eltérüléseket szabályozza,
- működteti a folyamatban fontos kommunikációs technikákat (szemkontaktus, vizuális egyensúly, mosoly, bátorítás, odafordulás, pozitív visszacsatolás, a jó megoldások megerősítése, empátiás visszatükrözés, pozitívba átfordítás, az önfeltárás kezelése, minősítések kerülése/ kivédése stb.; összefoglalja a hallottakat).

- figyel az érzelmek megnyilvánulásaira.
- Konkrét tanács/ megoldás kérése esetén többféle megoldással élhet: kérheti a többi szülőt, hogy ők mit gondolnak egy olyan helyzetről, mit tennének, vagy a kérdezőt kérdezi meg, hogy ő mivel próbálkozott már, a gondozónő is elmondhatja, hogy ő azt hogy oldaná meg vagy szakirodalomból mit tud arról. (Információkat, tényeket, saját tapasztalatot mondhat a gondozónő). Fontos azonban, hogy előbb a szülők szóljanak, nehogy a „szakember" véleménye azonnal lezárja a problémáról való diskurzust. Az igazi változás a szülők gondolkodásában, érzelmi hozzá állásában történő
- áthangolódás eredményeként jön létre, a kész recept ezt a gondolkodási / áthangolódási folyamatot zárja rövidre.

A gondozónő lezárja a csoportot (tartalmi, érzelmi, emberi vonatkozásban egyaránt), a következő téma megbeszélése, visszacsatolás a közösen töltött időről.

5.2.7. Egyéb szolgáltatások

Kisgyermeküket otthon nevelő édesanyák, szülők számára szervezett szolgáltatások nyújtása a bölcsődei alapellátás mellett. E szolgáltatások kialakítása alapvetően két dolog függvénye:
- a bölcsőde lehetőségei, emberi, anyagi kapacitása,
- a bölcsőde környékén élő kisgyermeküket otthon nevelő szülők igénye, szükségletei és ezek olyan intenzitása, ami már segítségért „kiált".

Ezek a szolgáltatások különbözőek lehetnek, de közös céljuk az, hogy segítséget nyújtsanak a gyes-en, gyed-en lévő, vagy/és anyagilag nehéz helyzetben lévő szülőknek és kicsinyeiknek.
Az ilyen szolgáltatások létrehozását, működtetését az indokolja, hogy a kisgyermekes szülők sok esetben magukra maradnak gondjaik, problémáik megoldásában. Többségük nukleáris családban él, nincs körülöttük a kiterjedt család, amely rendelkezésükre állna. A nagymama, aki segíthetne alkalmanként a gyermek felügyeletében, vagy a fejlődéssel, neveléssel kapcsolatos gondok konfliktusok megoldásában, még maga is dolgozik, vagy a kisgyermekes családtól távol lakik. Vannak, akik nem tudják megadni gyermeküknek azokat a jó, fejlődést stimuláló feltételeket, amire pedig a cseperedő gyermeknek, esélye növelése érdekében szüksége volna
- Sok mai szülőnél érezni a szerepbizonytalanságot, ami megnehezíti a gyermekével való egészséges egymásra hangolódást, a gyermek fejlődését hatékonyan segítő anyai ellátás nyújtását.
- Szüksége lehet a kisgyermekes szülőnek arra is, hogy saját dolgait rendezze, amit egy vagy két kisgyerekkel nehezebb megoldani. Van, aki az otthoni létet felhasználja arra, hogy tovább képezze magát és a munka világába való visszalépése ezzel talán könnyebb lesz. Az anyák szeretnék erre az időre biztonságos, jó helyen tudni gyermekeiket. A gyermek

védelme is azt igényli, hogy ne „dobálódjon” egyik ismerőstől a másikig, hanem folytonosság legyen az életében az időszakos felügyelet idején is.
- Szüksége van a hátrányos, rossz feltételek között növekvő gyermeknek inger gazdag, a fejlődését jótékonyan befolyásoló környezetben való aktív tevékenykedésre, játszásra.

Játszócsoport

Tapasztalattal rendelkező szakember/gondozónő vezeti a csoportot egy erre a feladatra kialakított, felszerelt csoportszobában. Ő fogadja a szülőket és kicsinyeiket, akik csecsemők, kisgyermekek, illetve olyan óvodás korú gyermekek, akikkel valamilyen okból otthon van az édesanya.
Ez a szolgáltatás segíti a kisgyermeket nevelő édesanyák szülői kompetenciáját, a gondozás, nevelés, fejlődés során adódó gondjaik megoldását, és hozzájárulhat ahhoz, hogy biztonságban érezzék magukat, élvezzék anyai szerepüket.
Jól felszerelt, a nyugodt játék feltételeit biztosító csoportban szakképzett gondozónő fogadja a kisgyermekeket és szüleiket. A kicsinyeknek, akinek otthon nem áll rendelkezésükre ilyen bőségesen és változatos összetételben a fejlődésüket optimálisan stimuláló játékkészlet, itt változatos tevékenységre, játékra van lehetőségük. A szülők is mintát kaphatnak e tevékenység jobb megértéséhez.
Ilyen játszóházak alkalmat adnak változatos játék lehetőségekre, a játék pedig a gyerekek számára az a legoptimálisabb tevékenység, amely alkalmas a személyiségének belső erőit fejleszteni (értelmi, szociális stb. téren).

Az esélyek biztosítását szolgálhatják a játszóházak, melyeket a hátrányos helyzetben élő kisgyermekek számára kellene létrehozni. A gyermekszegénység elleni program megfogalmazza azt, hogy minden kistelepülésen legyen játszóház ezeknek a rossz helyzetben élő gyerekeknek a megsegítésére. A korai életéveknek meghatározó szerepük van a későbbi életút szempontjából. Számos hazai és külföldi vizsgálat bizonyítja, hogy az iskolai pályafutás későbbi szakaszaiban tapasztalható elmaradás elsősorban a kora gyermekkori feltételekkel, körülményekkel magyarázható. A korai életkorban történő befektetések megtérüléséhez képest a későbbi, illetve kiegyenlítő célzatú beavatkozások jóval kevésbé hatékonyak.

a.) a szolgáltatás segítse a kisgyermeküket otthon nevelő édesanyák szülői kompetenciáját, élvezzék anyai szerepüket.
b.) a szolgáltatás szolgálja a család harmóniáját, védelmét, és gyermek egészséges fejlődését.
c.) biztosítson a csoportban járó kicsinyeknek, örömteli, és a fejlődésüket stimuláló tapasztalatszerzési lehetőségeket.
d.) A szolgáltatás során megvalósuló tevékenységek eredményeként az édesanyák /szülők:

- az anyai szerephez, aktuális helyzetükhöz, problémáik megoldásához, a gyermek neveléséhez, fejlesztéséhez elegendő információt, gyakorlati segítséget és modellt kapjanak, nagyobb elégedettséget, nagyobb biztonságot éljenek meg anyai szerepünkben,
- egészséges megoldásokat találjanak szerepeikből fakadó konfliktusaikra, ellentmondásaikra,
- az anyai szerepmegvalósításhoz olyan ösztönzést, segítséget kapjanak az édesanyák, hogy meleg, elfogadó anyai magatartás, szemléletet jellemezze kicsinyükkel kapcsolatos viselkedésüket,
- az anya lelki egészségét tudja támogatni a szolgáltatás, így talán nem alakulnak ki különböző fokú hangulati labilitások, gyes-neurózis,
- jól érezzék magukat a kicsik és nagyok egyaránt a csoportban.

1. Beszoktatás
igaz, hogy itt végig az anyával vannak jelen a gyerekek, de itt is fontos bizonyos fokozatosságot tartani, a „közösségbe” merülés megterhelheti a kicsiket.
2. A csoport működési rendjének kialakítása,
a napirend itt fontos. A gyermeknek egy előre látható, biztonságos sémát ad, és ez nagymértékben növeli biztonságérzetét, erői felszabadulnak a játékra. A kialakított napi rend időt biztosít minden tevékenységhez, jó ritmust (sokszor ez a jó napi ellátási ritmus nincs meg otthon).
3. Minden, a kisgyermek számára fontos tevékenység megvalósul, a gyerekekkel való napi együttlét során, a déli lefekvésig (játék, mozgás, étkezés, fürdőszobai műveletek, levegőzés).
E tevékenységek alkalmával, ezekhez kapcsolódóan
• a gondozónő és a szülő között információ csere, szakmai beszélgetés zajlik,
• gyakorlati tapasztalatszerzésre nyílik lehetősége a szülőnek. A gondozónő, szülő és gyermek együtt végzett ellátási tennivalói során megvalósul a szülőség, a szülő szerep pótlólagos modellezése, a gondozónő közvetítésével.

<u>Időszakos gyermekfelügyelet</u>

Az időszakos gyermekfelügyeletet egy lehetőleg nagy szakmai tapasztalattal rendelkező gondozónő / gondozónők vezetik. Ők biztosítják, az időszakosan gondjaikra bízott kisgyermekek nyugodt, biztonságos ellátását, amíg az édesanya átmenetileg távol van. Ők látják el a szülő helyett az éppen aktuális feladatokat. Gyes-en, gyed-en lévő szülők veszik igénybe a szolgáltatást gyermekük számára, átmeneti időre.

A gyermek érzelmi biztonságának a mielőbbi megteremtése és megtartása, hogy nagy megrázkódtatás nélkül, rövid idő elteltével tudjon a gondozónővel és társaival a csoportban tevékenykedni. Legyen meg az anya elérhetősége, ha véletlenül gyermekének szüksége volna rá, ha aznap valamiért rosszul viseli az anya távollétét

A kisgyermekeknek biztosított legyen a szabad játék tevékenység, bent a csoportszobában és kint a szabadban egyaránt. A gondozónő a napi ritmusnak és a gyermek szükségleteinek megfelelően végezze el, a szülő által igénybe vett időkeret függvényében, a gyermek ellátásával kapcsolatos, aktuális gondozási-nevelési feladatot.
A szülőben alakuljon ki bizalom és elégedettség a gondozónővel és az ellátással kapcsolatban.

1. Részletes első beszélgetés:
- Annak tisztázása, hogy mikor és mennyi időre veszi igénybe a szülő a szolgáltatás.
- A felügyelet, az étkezés díjazásának, fizetés módjának megbeszélése.
- a gyermek napirendjének, szokásainak megismerése,
- a csoport életének, napi ritmusának az ismertetése,
- a szülő- gyermekével, ellátásával kapcsolatos – igényeinek tisztázása.
- Betegség esetén a teendők megbeszélése.
- Kölcsönös elérhetőségek, az ellátáshoz szükséges adatok fölvétele (adatvédelem garantálása).
- A felügyelettel kapcsolatos egyéb kérdések tisztázás

2. Beszoktatás.
Kérjük az édesanyákat, hogy kicsit szoktassák be gyermeküket a csoportba. Először legyen vele az édesanya, hisz a gyermek számára kezdetben idegen ez a környezet. Majd lassan, fokozatosan, amikor kicsinye már megismerkedett valamelyest az új hellyel, az ott lévő felnőttet elfogadta, akkor lépjen ki az anyuka, s intézze saját dolgait. Szerencsés, ha olyan szülők jönnek kicsinyükkel, akik viszonylag rendszeresen, egy adott időre igénylik a felügyeletet.
3. Tevékenységek biztosítása a csoportszobában és kint a szabadban egyaránt. Játék, mozgás, levegőzés, minden, mai a kisgyermek számra fontos és vonzó
4. Megfelelő miliő biztosítása. Bölcsődében adott a kisgyermek számára a korának megfelelően minden (táplálék, méretének megfelelő bútorok, eszközök stb.) ezek segítik a kisgyermeket, hogy egyre ügyesebben, önállóbban tudjon bekapcsolódni a különböző gondozási műveletekbe, egyre önállóbb lehessen. Segíti a csoportban lévő többi kisgyerek jelenléte is, hisz jól másolható minta számára a hasonló korú társ, könnyebben másolható modell
5. Kisgyermek ellátásban, nevelésben jártas, képzett szakember segítse a gyermeket és szükség esetén a szülőt is.

5.3. Személyi feltételek

Bölcsődevezető
Szakgondozó
Gondozó
Bölcsődeorvos
Technikai dolgozó

Kertész
Élelmezésvezető
Dietetikus
Szakács
Konyhai dolgozó

A segítő szakemberek szakmai személyiségének karbantartásához, fejlesztéséhez a munkáltatónak biztosítania kell a szükséges szakmai támogató szolgáltatásokat (szupervízió, esetmegbeszélés, kiégés elleni tréning).

5.4. Kompetenciák

- A csecsemő- és gyermekneveléssel foglalkozó gondozó olyan gyermekvédelmi szakember, aki:
  - rendelkezik azokkal a szociálpolitikai, társadalomtudományi, gyermekvédelmi, pedagógiai ismeretekkel, amelyek szorosan kapcsolódnak a kisgyermekellátáshoz, a kisgyermekes családok támogatásához, s ezek ismeretében érzékenyen, és hatékonyan tud reagálni a környezetében megjelenő, e témakört érintő problémákra.
  - ismeri azokat a jogi / etikai szabályozókat, amelyek az általa végzett munka kereteit, működését, magatartását meghatározzák.
  - ismeri a csecsemő és kisgyermekkor jellemzőit, a testi- és pszichés események, érési, fejlődési jellegzetességeit és a fejlesztés lehetőségeit,
  - birtokában van azoknak a pszichológiai ismereteknek (általános-, fejlődéslélektan, szociálpszichológia, kommunikáció körében), amelyek segítségével - biztosítani tudja a gondjaira bízott gyermek fejlődésének/fejlesztésének optimális feltételeit;
  - rendelkezik azon pedagógia ismeretekkel, módszerekkel, amelyek a 0-3 éves korosztály nevelése, gondozása során, a kisgyermek ellátásában szükségesek, speciálisak,
  - ezen ismereteket a gyakorlat során képes mobilizálni, s ezt olyan árnyaltan tudja alkalmazni, hogy az a gyerekek egyediségének megfeleljen,
  - rendelkezik, és ha szükséges, a napi munkája során alkalmazni is tud - szakember támogatásával – bizonyos gyógypedagógia ismereteket, amennyiben sajátos fejlődésű kisgyermeket kell ellátnia.
  - rendelkezik a testi, szomatikus terület megfelelő ellátásához szükséges ismeretekkel, s ezen tudását a jó minőségű napi ellátás érdekében a gyakorlatban alkalmazza:
    - a csecsemők- kisgyermekek korszerű táplálása során,
    - az egészséges testi fejlődés érdekében,
    - a kisgyermek gondozása során.
- A csecsemők, kisgyermekek ellátása során a gondozónő holisztikus szemlélettel képes a rájuk bízott gyermekek gondozási (szükség esetén

ápolási), valamint fejlesztési, nevelési feladatait ellátni, alkalmazni tudja a korai nevelés pedagógiai módszereit
- A gondozónő képes az esetenként szükségessé váló - ápolási teendőket is ellátni, szükség esetén elsősegélyt nyújt.
- Ismeri teendőit a járványügyi problémák megelőzése érdekében,
- Rendelkezik azon munkavédelmi, biztonsági ismeretekkel, melyek alkalmasak a balesetek, sérülések kivédésére, megelőzésére.
- A szülőkkel, családokkal kapcsolatban képes támaszt, sajátos segítséget nyújtani a gondozott gyermekek szüleinek, saját szülői szerepeik hatékonyságához, a család harmonikusabb működéséhez.
- Segíti a szülők nevelői munkáját és azt a saját nevelő munkájával képes jól összehangolni.
- Képes non-direktív segítő beszélgetést folytatni
- Munkája során hatékony és mások kompetenciáját, érdekeit nem sértő módon tud együttműködni munkatársaival, a társszakmák, társintézmények dolgozóival.
- Képes a korosztály gyermekintézményeinek szakmai munkájában hatékonyan részt venni, team munkában dolgozni.
- Képes együttműködni a csecsemő és kisgyermek gondozása-nevelése közben a napközbeni ellátást segítő pedagógussal, pszichológussal, gyógypedagógussal, orvossal, az egészségügyi, a szociális alapellátás és más társintézmények szakembereivel.
- Képes más szakemberhez – (pszichológus, gyermekjólét stb.) irányítani a kompetenciahatárát meghaladó esetekben a gyerekeket, szülőket.
- Rendelkezik a tanulni tudás képességével, az új ismeretek, információk keresésében, feldolgozásában jártas.
- Rendelkezik szakmai, emberi érzékenységgel: a gyerekek, szüleik, a környezet kihívásaira, szükségleteire kreatív választ, gyakorlati megoldást keresnek
- A gondozónő érett, testi-pszichés szempontból teherbíró személyiség.
- A gondozónő érzelmileg stabil, kiegyensúlyozott, türelmes.
- Fizikailag teherbíró.
- Magatartására az elhivatottság, elkötelezettség, felelősségtudat, önállóság, döntésképessége, rugalmasság jellemző.
- Jó szervező, pragmatikus.
- Képes hatékonyan alkalmazni konfliktuskezelési módszereket.

5.5. Tárgyi feltételek

- Csoportszoba
- Öltözködési hely (pólyázó, öltöztető)
- Átadó helyiség
- Fürdőszoba és fürdőszobai berendezések, tárgyak (mosdó, keverőcsap, törölközőtartó-törölköző, fésűtartó-fésű, tükör – teljes alakos, szappan) megfelelő magasságban és méretben.

- Bili, WC, fertőtlenítő (spray, oldat, stb.) eldobható pelenka, tisztálkodási eszközök, badellák, vizesblokk (mosdó, fürdőkád, zuhanyzótálca), szükség esetén váltóruha.
- Beszélgetésre berendezett iroda
    - nyomtatványok (jelentkezési lap)
    - telefon
    - számítógép
    - nyilvántartások
- Biztonságos, szabványnak megfelelő játszóudvar
    - Növényzet – fák, bokrok, virágok, füves terület
    - Természetes szerpentin-utak
    - Homokozók
    - Pancsolók, vízpermetezők
    - Beépített mozgásfejlesztő eszközök
    - Balesetmentes nagymozgásos játékok[1]
    - Árnyékolók – szükség szerint
    - Asztal, szék, szőnyeg
    - Öltözék – évszaknak, időjárásnak, hőmérsékletnek megfelelő
    - Öltöztető pad/matrac
- Szélvédett, fedett terasz, árnyékolóval
    - Fekhely: csecsemőágy, vagy gyermekheverő vastag matraccal, állandó helyen
    - Jellel ellátott ágynemű, télen meleg takaró
    - Öltözék: évszaknak, időjárásnak, hőmérsékletnek megfelelően
    - Öltözködési hely (pólyázó, öltöztető matrac vagy pad)
- Az intézmény működtetéséhez szükséges helyiségek
    - Áruátvevő
    - Raktárhelyiségek: (földesáru, szárazáru raktár)
    - Előkészítő helyiségek (zöldség-és tojás előkészítő, húselőkészítő)
    - Elkészítő műveletek helyiségei (főzőkonyha, tápszerkonyha)
    - Befejező műveletek helyiségei: (tálaló, étkező (gyermekszobák)
    - Kisegítő műveletek helyiségei:(feketemosogató, fehérmosogató, Moslék- és hulladéktároló, göngyölegraktár)
    - Szociális helyiségek (öltöző, iroda)
    - Konyhai felszerelések (konyhai gépek, berendezések, eszközök, főző- és tálaló edényzet)
    - Építészeti -és műszaki feltételek (elektromos hálózat, ivóvíz minőségű csatorna, szennyvízelvezetés, zsírfogó, homokfogó, mosogatók, mosdók)
    - számítógépes élelmezési program
- Játékok
    - Építőjátékok

[1] Autók, dömperek, talicskák, motorok, triciklik, babakocsik, mászóka, csúszda, libikóka, labdák, homokozójátékok, stb.

- Rajzeszközök
- Babák, macik, stb.

6. Indikátorok

Meghatározás (tevékenység)	Indikátor (hogyan)	Forrás (adat)
1. Ellátásba kerülés – bölcsődei felvétel	Beíratott gyermekek száma/év	Felvételi adatlap
2. Ellátásba kerülés – szülői értekezlet	Értekezletek száma/év	eseménynapló
3. Ellátásba kerülés – családlátogatás	Családlátogatások/összes gyermek aránya	Gondozónői feljegyzések Üzenőfüzet A gyermek egyéni fejlődését tartalmazó dokumentáció,
4. Ellátásba kerülés – beszoktatás	Beszoktatatott gyermekek száma/év	Beszoktatási terv, A gyermek egyéni fejlődését tartalmazó dokumentáció, Üzenőfüzet
5. Gondozás - készségek, szokások kiépítése	Önkiszolgáló gyermekek aránya/év	A gyermek egyéni fejlődését tartalmazó dokumentáció Eseménynapló
6. Gondozás - higiéné	Önállóan tisztálkodó gyermeke aránya/év	A gyermek egyéni fejlődését tartalmazó dokumentáció Eseménynapló
7. Gondozás - étkezés	Önállóan étkező gyermeke aránya/év	A gyermek egyéni fejlődését tartalmazó dokumentáció Eseménynapló
8. Nevelés – játék	Időtartam/hét	Eseménynapló A gyermek egyéni fejlődéséről vezetett dokumentáció Napirend
9. Nevelés - művészeti alkotások közvetítése (vers, mondóka, mese, ének)	A tevékenységfajta előfordulásának gyakorisága/hét	Eseménynapló
10. Nevelés - rajz, festés,	A tevékenységfajta előfordulásának	Eseménynapló

gyurmázás/formázás (vizuális tevékenységek)	gyakorisága/hét	
11. Nevelés - bábozás	A tevékenységfajta előfordulásának gyakorisága/hét	Eseménynapló
12. Nevelés - mozgás	A tevékenységfajta előfordulásának gyakorisága /hét	Eseménynapló
13. Segítő munka - rendezvények	Csoportos beszélgetések száma/év	Jegyzőkönyv
14. Segítő munka - szülőcsoport	Rendezvények száma/év	jegyzőkönyv
15. Egyéb szolgáltatások- játszócsoport	Szolgáltatást igénybevevő gyermekek száma/év	A szolgáltatás igénybevételéről szóló megállapodás Eseménynapló
16. Egyéb szolgáltatások- időszakos gyermekfelügyelet	Szolgáltatást igénybevevő gyermekek száma/év	A szolgáltatás igénybevételéről szóló megállapodás Eseménynapló

7. Ellenőrző lista a protokollok megvalósításához

- A megfigyelések, empirikus tapasztalatok dokumentálása / rögzítése, értékelése és hasznosítása a munkába.
- Visszacsatolás a szülők részéről: a szolgáltatásról, annak minőségéről, a magukon tapasztalt változásokról.
- A gyermekek fejlődésében, viselkedésében tapasztalt változások nyomon követése (gondozónői és szülői tapasztalatok összevetése).
- Az egyes szolgáltatások bevezetése előzetes igényfelmérés alapján történik.
- Megállapodást kötött a bölcsőde/szakember és a szülő, mely tartalmazza az együttműködés feltételeit, kompetenciákat, térítés díját.
- A szolgáltatást vezető személy rendelkezik megfelelő szakmai képesítéssel.
- A bölcsődében nyújtott szolgáltatás igénybevételéhez szükséges tárgyi feltételek biztosítottak.
- A szolgáltatás igénybevétele a bölcsődében, illetve azon kívül szabályozott feltételekhez kötött, megfelelően dokumentált.
- Az igénybe vett étkezések díját és a szolgáltatás költségeit a törvényi és helyi pénzügyi szabályok szerint számolják el.
- Megtörtént az első találkozás a családdal.
- Rendelkezésre áll írásos tájékoztató anyag a bölcsődéről.

- Megtörtént a beiratkozás, a jogszabályok által előírt dokumentum kitöltésére sor került.
- A szülői értekezlet tervezett és dokumentált.

  A szülők tájékoztatása kiterjed a kisgyermeket gondozó szülőt/törvényes képviselőt megillető jogokra és kötelezettségekre, továbbá a kisgyermek ellátásával, gondozásával kapcsolatos történésekre, ismeretekre, elvárásokra.
- Megtörtént a családlátogatás.
  - Előkészítés
  - Lebonyolítás.
  - A gyermek élet és lakókörnyezetének feltérképezése, megismerése.
  - A család állapotának és körülményeinek figyelembevételével szükség esetén ismételt/évközi családlátogatás.
  - Családlátogatás dokumentálása.
- Napi kapcsolat a gyermekek átvétele és átadása idején.
- Egyéni beszélgetés lehetőségének biztosítása.
- A tanácsadó helyiség és a tanácsadást tartó személy elérése ismert és közzétett.
  - A tanácsadás nyugodt körülmények között, egyeztetett időpontban, téma centrikusan történik, a szülő kérésére ismételhető.
  - A segítségnyújtásban be kell tartani a kompetencia határokat.
- Személyes kapcsolatra épülő szülőcsoportos beszélgetések.
  - Szülőkkel való jó kapcsolat, partneri együttműködés, bizalom megerősítése.
  - Családi nevelés segítése, egy-egy téma közös feldolgozása.
  - Szülői hatékonyság támogatása, bizonytalanságok csökkentése, szülői szerepben való megerősítés.
  - Hatékony gondozási-nevelési módszerek mintaközvetítése.
  - Gyermekközpontú szemlélet átadása.
  - Téves hiedelmek, előítéletek csökkentése, bölcsődével kapcsolatos szülői szorongás, bűntudat oldása.
  - Szülők gondjainak, örömeinek meghallgatása, igényeik megismerése.
  - Szülői-nevelői közösség építése.
  - Szülőcsoportok fejlődésének követése, dokumentálása.
- Rendszeresen vezetett üzenő füzet, mint a kapcsolattartás írásos formája.
- A rendezvények időpontja tervezett, mindenki számára ismert. A programok lebonyolításához elegendő idő és hely biztosított.
  - A programok gyakoriságukban, témájukban a helyi adottságokhoz, igényekhez, szükségletekhez igazodnak.

- Szülők bevonása a közös programok szervezésébe, megvalósításába.
- A család–bölcsőde programok a családok minél szélesebb körét szólítják meg.
- A programokról fényképes emlékeztető készül.

– A gondozónő figyelembe veszi a gyermekek egyéni és életkori sajátosságait és a fejlődés egyéni ütemét.

- A helyes nevelői magatartás jellemzői: gyermek iránti szeretetet és bizalom, biztonság, követelmények, erő és oltalom.
- A gondozónő nevelői attitűdje meleg-engedékeny, mely optimális lelki szabadságot és kedvező kibontakozást ígér.
- A rendszeres pozitív gondozónői példa hatására – viselkedési és helyzetmegoldási minták épülnek be a személyiségbe.
- A gondozónő a csoportjába járó gyermekek számára tevékenységbe ágyazott ismeretszerzést biztosít. Ennek során a gyermekek korának, fejlettségének megfelelő, optimális feltételeket teremt annak érdekében, hogy a gyermekek megfelelő tapasztalatokra tehessenek szert, olyan tapasztalatokra, amelyek fejlődésüket, belső pszichés struktúráik érlelődését, integrációját segítik. A nevelés a bölcsődében, természetes élethelyzetekben valósul meg. Ilyen helyzetek: a gondozás; mozgás; az énekkel, mondókával, mesével, verssel, bábbal való ismerkedés; a különböző alkotó tevékenységek. Ezekben a természetes élethelyzetekben a gyermek és a felnőtt, a gyermek és a társai között létrejövő interakció, együttes tevékenység, és kommunikáció a tanulás meghatározó színterei.
- A tanulás folyamatos, időkorlátok nélküli, a gyermek egyéni ütemének megfelelő, önkéntes.
- Egy gyermekcsoporton belül a gondozónők összehangolt, egységes nevelői módszereket alkalmaznak.

– Megvalósul a „A bölcsődei nevelés - gondozás szakmai szabályai” Módszertani levélben foglalt elvek elfogadása és gyakorlatban való alkalmazása.

– A gondozási tevékenységek közben a felnőtt a csecsemő és kisgyermek szükségleteit bensőséges interakciós helyzetben elégíti ki.

- Rendelkezésre áll a gondozási helyzetekhez – pelenkaváltás, WC használat, mosakodás, fésülködés,

orrtörlés, öltözködés, étkezés, fogápolás, levegőzés, alvás – a személyi és tárgyi környezet állandósága.

- Megfigyelhető a gondozónő biztonságot nyújtó jelenléte és empatikus, motiváló magatartása.

- Gondozás a szakma szabályai szerint valósul meg.
  - Az egyéni bánásmód elve, a stabilitás elve, az aktivitás, az önállóság segítésének elve, az egységes nevelői hatások elve maradéktalanul érvényesül.
  - A gondozónők törekednek a szociális kompetencia kialakítására. A gyerekek csecsemőkoruktól kezdve aktív részesei a gondozási helyzeteknek. Próbálkozási lehetőségei biztosítottak a gondozónő állandó figyelme és szükség szerinti segítsége mellett.
  - A gondozónő helyes nevelői módszerek alkalmazásával – megerősítés, dicséret, bíztatás – növeli a gyermek együttműködési kedvét.
  - Rendelkezésre áll a gyermek fejlődéséhez szükséges egészséges és biztonságos környezet, a fejlesztéshez szükséges tárgyi eszközök.
  - Lehetőség van speciális szakember bevonására rendszeres időközönként prevenciós és korrekciós feladatok ellátására.
  - Figyelembe veszik sajátos nevelési igényű gyermeknél az egyéni/csoportos foglalkozások során az egyes tanulási folyamatokhoz szükséges hosszabb időt és a direktebb nevelési módszereket.
  - Egyéni fejlesztési terv készül a Tanulási Képességet Vizsgáló Szakértői és Rehabilitációs Bizottság szakvéleménye alapján a korai gondozás és fejlesztés feladatairól az adott fejlesztési évre vonatkozóan. A fejlesztést, gondozást végző vagy irányító gyógypedagógus (terapeuta) készíti el az egyéni fejlesztési tervet és központilag kiadott nyomtatványon egyéni fejlesztési naplót vezet, majd a gyermek fejlődését értékelő lapon értékeli a fejlesztő év végén.
- Játék tevékenység biztosított
  - A gondozónő biztosítja a szabad játéktevékenység feltételeit – megfelelő hangulat, hely, idő, eszközök.
  - Helyes nevelői magatartásával támogatja az elmélyült, nyugodt játéktevékenységet, a kreativitást.
  - A gondozónő a gyermek igényeitől és a helyzettől függően kezdeményez, szerepet vállal a játékban, annak tartalmát ötleteivel, javaslataival, saját személyes mintanyújtásával színesíti.

    - Biztosított az öntevékenység és a szabad játékválasztás lehetősége. A játék mindig önmagáért való, maga a cselekvés, az elképzelés okoz örömet a gyermeknek.
    - A gyermek belső, pszichés kapacitásának, állapotának megfelelő módon játszik egyedül, egymás mellett vagy társakkal.
    - A gondozónő érvényt szerez a megfelelő viselkedési szabályoknak, melyek védik a játszó gyermeket.
    - A gondozónő ügyel a játéktevékenység lezárására, a játékot a gyermek vagy magától fejezi be, vagy a gondozónő időben történő előzetes kérése után. A gondozónő a játék befejeztével a már használaton kívül levő játékeszközöket állandó helyükre teszi, ebben – mintát követő módon – a gyerekek is részt vehetnek.
- Mozgás biztosított
    - A gondozónő biztosítja a megfelelő mozgásteret, időt, eszközöket és a személyi állandóságot, biztonságot, mozgáskedv fenntartását a megfelelő mozgáshoz a csoportszobában és az udvaron egyaránt.
    - A kisebbek számára – csecsemők/tipegők - szükséges elkerített szoba/udvarrész vagy hempergő rendelkezésre áll.
    - Változatos és sokféle finommozgás és nagymozgásos lehetőség biztosított.
    - A nagymozgásos és csendes játékok a nap folyamán többször váltják egymást.
    - A gyerekeket mozgásra motiváló környezet veszi körül – 0-3 éves korosztály számára megfelelő játékeszközök és a gondozónő bíztatása, együttjátszása/ együttmozgása megvalósul.
- Mondóka, vers, ének tevékenység megvalósul
    - A gondozónő bőséges, változatos, a 0-3 éves korosztály számára megfelelő repertoárral rendelkezik, és ezekből tudatosan válogat, rendszeresen alkalmazza az egy-egy helyzethez, játékhoz illő anyagot.
    - A mondókák, dalok, versek anyaga a gyermekek életkorához igazodik.
    - Egy-egy helyzethez, alkalomhoz, ünnephez kapcsolódóan megfelelően, többszöri ismétléssel alkalmazza a gondozónő a gyermekek igényeinek megfelelően a verseket.
    - A gondozónő verselése által lehetővé teszi, hogy a gyermek megismerje az anyanyelv ritmusát, zeneiségét, elsajátítsa szókincsét, szófordulatait.
    - A hangulatkeltő dalok, ölbeli mondókák többszöri ismétléssel hangzanak el, mindig a gyermek érdeklődése, igénye szerint.

- A nagyobb gyermekeknél a gondozónő képzettségének megfelelő hangszert (vonós, billentyűs, fúvós stb.) használ.
- Altatódal énekelése, vagy zenére elszenderedés esetén az alábbi feltételek biztosítottak:

– lefektetés után minden alkalommal halkan énekel / halk zenét szólaltat meg a gondozónő,
– a dal /zene mindig ugyanaz, így a helyzet és a zene összekapcsolódik, beidegződik, kondicionálódik,
– a zene időtartama rövid ideig (néhány perc) tart,
– a zene szöveg nélküli, „relaxációs" jellegű, nyugodt, lassú tempójú, segíti az ellazulást, az alváshoz való ráhangolódást.

– A mese
- a bölcsődében a korosztálynak megfelelő népi és irodalmi mesék, kitalált történetek egyaránt előfordulnak.
- a gyermekcsoportban a gondozónők és gyermekek által használt könyvek elkülönítettek. A gyermekek képeskönyvei életkoruknak, fejlettségüknek megfelelőek, elérhetőek.

– Bábjáték
- A gondozónő fokozatosan ismerteti meg a csoportban a gyereket az egyes bábfajtákkal. A bábok nyitott polcokon bármikor hozzáférhetőek. A csoportban lévő bábok esztétikusak.
- A gondozónő rendszeresen alkalmazza a bábjátékot a gyermekcsoportban.
- A gondozónő bábjátéka képszerű, a gyermek vizuális beállítottságának kedvez és művészi erejével hat. Beszélget, bátorít, vigasztal, mondókázik, énekel, mesél a gondozónő a bábok segítségével.

– Firka, alkotás
- Megfelelő mennyiségű, sokrétű és sokféle tapasztalatszerzési lehetőség áll a gyerekek rendelkezésére. Síkban és térben egyaránt biztosított a különböző anyagokkal való tevékenység (pl.: háromdimenziós alkotások, függőleges és vízszintes felületre való festés, ragasztás, természetes anyagok felhasználásával való alkotás).
- Az alapvető és korosztálynak megfelelő eszközök hozzáférhetőek (zsírkréta, kréta, ceruza, főzött gyurma, papírok, lapok stb.) a gyermekek számára.
- A gondozónő a feltételeket biztosítja, az egyes technikákat megmutatja, mintát nyújtva a gyermek számára, a gyermek igényeinek megfelelő technikai segítséget nyújt az érdeklődés fenntartására.
- A gyermekek alkotásai megbecsültek, minden egyes gyermek alkotása csoportszobában/átadóban az ő

számukra is jól láthatóan, lehetőleg a gyermekek szemmagasságában vannak elhelyezve.
    - A gondozónők gyűjtik a gyermekek alkotásait, és év végén a szülőknek átadják.

- Egyéb tevékenység
    - A nagyobb gyermekek csoportjaiban alkalmanként közös munkálkodásra, valamilyen élethelyzet előkészítésére és ennek megoldására van lehetőség. (gyümölcsnap, babafürdetés, virághlocsolás, születésnap stb.)
    - A gyermekek számára a részvétel az egyes tevékenységekben minden esetben önkéntes.
    - Ezen tevékenységek során megvalósul az együttműködés és a feladatok megosztása.

- Az élelmező konyha részére kellő számú és képzettségű dolgozó áll rendelkezésre, az élelmezést vezető személy megfelelő szakképzettségű.
- A bölcsődei főzőkonyhákon szakképzett szakácsnők és a Kereskedők és Vendéglátók Érdekvédelmi Szervezete által szervezett, jogszabály által előírt közegészségügyi, élelmiszer-higiéniai, minőségügyi, környezetvédelmi tanfolyamot végzett konyhalányok dolgoznak.
    - Speciális étrend esetén dietetikus szakember bevonása kötelezően biztosított. Speciális diétához ÁNTSZ határozata rendelkezésre áll.
    - Tárgyi felszereltség – konyhai munkaeszközök, előkészítő, sütő-főző berendezések, korszerű szállítóedények, szakosított hűtők, szoftverekkel, élelmezési programmal felszerelt számítógép és megfelelő méretű elhelyezkedésű helységek – alapvető követelmény.
    - A HACCP rendszer megfelelően működtetett, dokumentált és folyamatosan felülvizsgált.
    - A korszerű táplálkozási elveknek és konyatechnológiai eljárásoknak figyelembevételével legalább 2 hétre előre készített az étlap, ami a szülők számára nyilvános.
    - Az étrend figyelembe veszi a korosztály élelmezési nyersanyagnormáit, minimum 4 –szeri étkezés (reggeli, tízórai, ebéd, uzsonna) esetén az ajánlott napi energia és tápanyagtartalom 75 %-át. Az étrend változatos, idényszerű, ízében összehangolt. Az étrendtervezéssel párhuzamosan folyamatos tápanyagszámítás történik 2 havonta.
    - A folyadékpótlás az egész nap folyamán biztosított.
    - Csecsemőkorú gyermekek ellátása miatt tejkonyha szabályosan kialakított. Itt készül az 1 év alatti kisgyermekek tápláléka, mely tisztított formában a bölcsődei konyhák előkészítőiből/központi előkészítőből kerülnek ide (Az egészséges csecsemő táplálásának irányelvei szerint).

- A csecsemő edényeit a nagyobb gyermekekétől külön tárolják és mosogatják. A tápszer tárolása száraz, hűvös helyen történik.
- Az étkezés körülményeihez mennyiségben és méretben megfelelő edényzet áll rendelkezésre.
- Megvalósul az egészséges táplálkozás és élelmiszerbiztonság az Egészség Évezredének Johan Béla Nemzeti Programjában megfogalmazottak szerint.

– A gyermekcsoportban kialakult közösségi, együttélési normák vannak.
– A kisgyermek fejlettsége képessé teszi differenciált érzékelésre, észlelésre, növekedése, súlygyarapodása megfelel életkorának, egyéni alkatának.
– A gyermek képes önmaga beazonosítására. A gyermekben tudatossá vált saját testének térben való elhelyezkedése és érzékeli annak határait.
– A gyermek beszédkedve jó, aktív szókincse gazdag. Beszéde közlő funkciót hordoz, képes szociális kapcsolatteremtésre.
– A gyerek szívesen hallgat éneket és hangszerek hangját. Érzékeny a hangokra és zörejekre, dúdolgat maga is, érzi a mondókák, dallamok lüktetését, melyeket mozgással tud követni.

8. Mellékletek

8.1. Szakirodalom

-Bölcsődei nevelés- gondozás alapprogramja 2008. SZMI. Budapest.
-Bölcsődei nevelés- gondozás szakmai szabályai 2009. SZMI. Budapest.
-A bölcsőde kertje, az épület külső kapcsolatai 1986. Kialakítási útmutató. BOMI. Budapest.
-Bölcsődei adaptáció. In: Előadások - közlemények - dokumentumok. Módszertani levél.
-Bölcsődei szakmai és szervezési útmutató 1993. BOMI. Budapest.
-Bölcsődevilágítási ajánlás 1987. TUNGSRAM. Budapest.
-Felszerelési jegyzék 1994. VI. Bölcsődék EüM. Budapest.
-Folyamatos napirend a bölcsődében. 1982. 3. számú módszertani levél. BOMI. Budapest.
-Gyermekfogászati prevenciós program megvalósítása a bölcsődékben 1995. BOMI-Fővárosi Gyermekfogászati Prevenciós Bizottság. BOMINFO. 1995/2. Hírlevél 1.
-Gyermekek napközbeni ellátása standardok, irányelvek. 2007. SZMI. Budapest.
-Kovácsné Bárány Ildikó 2008. Javaslat óvodába integrált bölcsődei csoport kialakítására. SZMM. Gyermek- és Ifjúságvédelmi Főosztály.
-Korai fejlesztés a bölcsődében 2003. Módszertani levél. NCSSZI. Budapest.
-Játék a bölcsődében 2003. Módszertani levél. NCSSZI. Budapest.
-Nevelési, oktatási építmények, bölcsődék 1987. Tervezési előírások MSZ 04-205/2-87. ÉVM, Budapest.

-Szombathelyiné dr. Nyitrai Ágnes - Dr. Bakonyi Anna - Kovácsné Bárány Ildikó 1991. Szakmai ajánlás a többcélú, egységes óvoda-bölcsőde intézmények bevezetéséhez és működtetéséhez. Szakmai ajánlás a Szociális és Munkaügyi Minisztérium megbízásából és az Oktatási és Kulturális Minisztérium egyetértésével.
-A szakmai munka ellenőrzésének szempontjai 1991. BOMI. Budapest.
-Szülővel történő fokozatos bölcsődei beszoktatás. Kiegészítő módszertani útmutató a fokozatos beszoktatás című módszertani levélhez. 1982.
-Útmutató a bölcsődei gondozónők családlátogatásához 1989. BOMI. Budapest.
-A Bölcsődei Szakmai Kollégium 1/1991. (I.29.) sz. irányelve a speciális gondoskodást igénylő (fogyatékos) gyermekek bölcsődei ellátásához 1991. OCSGYI - Bölcsődék Módszertani Központja. Budapest.
-A Bölcsődei Szakmai Kollégium 1. sz. módszertani levele az AIDS-ről 1991. OCSGYI - Bölcsődék Módszertani Központja. Budapest.
-Dr. Barna Mária - Papp Rita - Dr. Mramurácz Éva 1995. Otthon és bölcsődében Kisgyermekek táplálása 1-3 éves korban. ALIMENTA Kiadó. Budapest.
-BOMInfo szakmai folyóirat 1995-1997, 1998, 1999-. Bölcsődék Országos Módszertani Intézete, Országos Család- és Gyermekvédelmi Intézet, PRO EXCELLENTIA Alapítvány a Napközbeni Kisgyermekellátásért.
-Vokony Éva 2004. Minőségbiztosítás, minőségfejlesztés a bölcsődében. In: Trencsényi László: Minőségirányítás többféle módon. Okker.
-Bölcsődei minőségfejlesztési kézikönyv – kézirat 2010.
- HACCP kézikönyv. HACCP rendszer működtetése, felülvizsgálata.

8.2. Jogszabályok

1997. évi XXXI. törvény a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról

259/2002 (XII. 18) Kormányrendelet a gyermekjóléti és gyermekvédelmi szolgáltatótevékenység engedélyezéséről, valamint a gyermekjóléti és gyermekvédelmi vállalkozás engedélyezéséről

235/1997 (XII. 17) Kormány rendelet a gyámhatóságok, a területi gyermekvédelmi szakszolgálatok, a gyermekjóléti szolgálatok és a személyes gondoskodást nyújtó szervek és személyek által kezelt személyes adatokról

133/1997 (VII. 29) Kormányrendelet a személyes gondoskodást nyújtó gyermekjóléti alapellátások és szakellátások térítési díjáról és igénylésükhöz felhasználható bizonyítékokról

15/1998 (IV. 30) NM rendelet a személyes gondoskodást nyújtó gyermekjóléti, gyermekvédelmi intézmények, valamint személyek szakmai feladatairól és működésük feltételeiről

1992. évi XXXIII. Törvény a közalkalmazottak jogállásáról

1992. évi XXII. törvény a Munka Törvénykönyvéről

257/2000 (XII. 26)) Kormányrendelet a közalkalmazottak jogállásáról szóló 1992. évi XXXIII. törvénynek a szociális, valamint a gyermekjóléti és gyermekvédelmi ágazatban történő végrehajtásáról

8/2000 (VIII. 4) SzCsM rendelet a személyes gondoskodást végző személyek adatainak működési nyilvántartásba vételéről

9/2000 (VIII. 4) SzCsM rendelet a személyes gondoskodást végző személyek továbbképzéséről és a szociális szakvizsgáról

1992. évi XXXVIII. törvény az államháztartásról

2000. évi C. törvény a számvitelről

217/1998. (XII. 30.) Kormányrendelet az államháztartás működési rendjéről

249/2000. (XII. 24.) Kormányrendelet az államháztartás szervezeti beszámolási és könyvvezetési kötelezettségének sajátosságairól

193/2003. (XI. 26.) Kormányrendelet a költségvetési szervek belső ellenőrzéséről

67/2007. (VII. 10.) GKM-EüM-FVM-SZMM együttes rendelete a vendéglátó termékek előállításának feltételeiről.

68/2007. (VII. 26.) FVM-EüM- SZMM e. r. az élelmiszer-előállítás és forgalomba hozatal egyes élelmiszer-higiéniai feltételeiről és az élelmiszerek hatósági ellenőrzéséről (HACCP)

9/1985 (X. 3) EüM-BkM együttes rendelete az étkezéssel kapcsolatos közegészségügyi szabályokról.

1993. évi LXXIX. törvény a közoktatásról

14/1994. (VI. 24.) MKM rendelet a képzési kötelezettségről és a pedagógiai szakszolgálatokról

253/1997. (XII. 20.) Kormányrendelet az országos településrendezési és építési követelményekről szóló - Szabványok(udvari játékok): MSZ EN 1176-(1-7) vagy MSZ EN 1177

78/2003 (XI. 27.) GKM rend. a játszótéri eszközök biztonságosságáról szóló

37/1996. (X. 18.) NM rendelet: a közfürdők létesítésének és üzemeltetésének közegészségügyi feltételei

18/1998.(VI. 3.) NM rend. a fertőző betegségek és a járványok megelőzése érdekében szükséges járványügyi intézkedésekről: oltások, fertőző betegség, rovar-rágcsálóirtás, takarítás-fertőtlen OEK: www.oek.hu „Tájékoztató a fertőtlenítésről" 2007 végén jelent meg

2000. évi XXV. Törvény a kémiai biztonságról

1999. évi XLII. törvény a nemdohányzók védelméről és a dohánytermékek fogyasztásának, forgalmazásának egyes szabályairól

41/1997. (V. 28.) FM rendelethez Állat-egészségügyi Szabályzat: állattartás

64/2007. (VII. 23.) FVM-EüM együttes rendelet az állati eredetű élelmiszerek forgalomba hozatalának és az értékesítés helyén történő élelmiszer-előállításnak élelmiszer-higiéniai feltételeiről

882/2004/EK rendelet élelmiszerhigiéniáról

274/2006. (XII. 23.) Kormányrendelet Mezőgazdasági Szakigazgatási Hivatal létrehozásáról és működéséről 14. § (1) n) pontja szerint az élelmiszerlánc felügyeleti szerv

8.3. Ábrák

A minőség piramis:

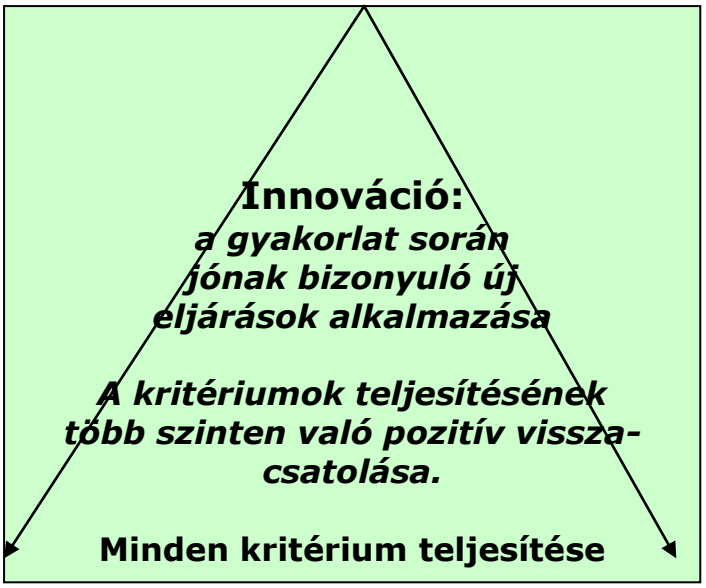

1. Az alap minőség, az optimális minimum: minden előírt kritérium teljesülése.

2. A második szint: a kritériumok jó minőségének több szinten való, összecsengő pozitív minősítése, visszacsatolás (a szubjektivitást így redukálva kimondható a magvalósulás jó minősége).

3. A kiemelkedő minőség: valami, az ellátás optimális minőségét meghaladó, azt növelő és a gyakorlatban jól bevált innováció alkalmazása.

9. Fogalommagyarázatok

Bölcsődekóstolgató:
A nevének megfelelően „kóstolót”, ízelítőt ad az ellátásról. Olyan alkalom a család számára, ahol tájékozódhat a bölcsőde életéről, szokásairól, döntése - gyermek bölcsődébe adása- meghozatalához**.**

Beszoktatás: A gyermek beilleszkedésének menete szülői segítséggel.

Saját gondozónő rendszer:
Egy bölcsődei csoportban öt-hat gyermek gondozását és nevelését folyamatosan végző, illetve figyelemmel kísérő gondozónő.

Felmenőrendszer:

A gyermek a bölcsődébe eltöltött éveit ugyanabban a csoportban „saját gondozónőjével” változtatás nélkül töltheti el.

Napirend:
A gyermekek létszámát és fejlődését figyelembevevő legoptimálisabban tervezett, naponta ismétlődő gondozási menet.

Széles korcsoport:
Az a csoport, ahol a 20 hetes kórtól a 4 négyéves korosztályú gyermekek együtt nevelkedhetnek.

Nyitottság:
Ha a szülő folyamatos betekintést nyerhet a bölcsőde életébe, és személyes napi kapcsolatban állhat gyermeke gondozónőjével.

Modellnyújtás: A gondozónő azon magatartása, mely méltán utánozható a gyermek számára.

Alapjáték: Az egyes korosztályok fejlődését meghatározó játékkészlet.

Ölelkezési idő: A napnak azon szakasza, amikor a csoportban minden gondozónő jelen van /10-14 óra között/

Tanulás: Minden olyan információ, tapasztalat megszerzésének folyamata, amely magatartásmódosulással jár, illetve változást idéz elő a gondolkodásban, viselkedésben. Az új információk beépülnek a gyermek ismeretrendszerébe, kiegészítik, vagy adott esetben módosítják, megváltoztatják azt.

Korai tanítás: A másik személy tanulását segítő tevékenység, amely magába foglalja az új információval való kapcsolatba kerülés lehetőségének megteremtését és segítését. Ez utóbbi jelenthet: - bátorító, támogató, megerősítő, elismerő jelenlétet,

- helyzetnek megfelelő konkrét segítséget, ötletadást, magyarázatot, segítést, stb.
- modellnyújtást.

Szobatisztaság:
Akkor mondhatjuk, hogy egy gyermek szobatiszta, ha a vizelési vagy székelési inger jelentkezésekor nem vizel, nem székel azonnal, hanem vizeletét, székletét visszatartja mindaddig, amíg eléri a bilit vagy WC-t, önállóan levetkőzik, és elvégzi szükségletét. A szobatisztává válás

napközben a gyermek elhatározásának, tudatos feladat vállalásának eredménye.

Ágytisztaság:
Az (éjjeli) ágytisztaság más jellegű, nem elhatározáson alapszik, hanem a nyugodt alvás, a jó idegrendszeri állapot, az egyéni sajátosságok eredményeképpen a fejlődés folyamán következik be.
Minél békésebb a gyermek élete, minél kevésbé ismeri a félelmet, annál hamarabb következik be, hogy alvás alatt is száraz marad a pelenkája.

Alvás:
A gyermekek levegőztetésének egyik módszere a szabad levegőn történő altatás, mellyel aktív tartózkodás mellett lehetőséget teremtünk az egészségesebb fejlődésre.
Az alvás a szervezet számára fontos, pihenést szolgáló állapot, az idegrendszer védekező mechanizmusa a kifáradás ellen. Eredménye a kipihent, aktivitásra kész állapot.

Alvásszükséglet:
Az alvásszükséglet minden korban más és más. Az újszülött kortól felnőttkorig fokozatosan csökken, de egy-egy korcsoporton belül is egyénenként változik.
Az ébrenléti idő annak arányában hosszabbodik, ahogy a központi idegrendszer munkaképessége fokozódik. Minél teherbíróbbá válik a fejlődés során a gyermek idegrendszere, annál hosszabb ideig képes kifáradás nélkül aktív maradni. Az a gyermek, aki egyéni szükségletének megfelelő ideig alszik, – és megfelelő ritmusban – az általában könnyen alszik el, mélyen alszik, rendszeresen magától ébred, ébredése vidám, békés, ébrenlétét pedig derűs aktivitással tölti, nem nyűgös indokolatlanul.

Mosakodás: a gyermek arc- és kézbőrének folyóvízzel/szappannal történő megtisztítása

Táplálkozás: Azoknak az anyagoknak a felvétele és feldolgozása a szervezetben, amelyek valamely élőlény életműködésének fenntartásához szükségesek.

Táplálék: a létfontosságú anyagokat, a tápanyagokat foglalja magában, valamint számos olyan anyagot, amelyet a szervezet az emésztés és anyagcsere folyamán kiválaszt és kiürít.

Tápanyagok: a táplálékban található létfontosságú anyagok: fehérjék, szénhidrátok, zsírok, vitaminok, ásványi anyagok, víz.

Komplettálás: A növényi fehérje alapú étkezés állati eredetű fehérjével történő kiegészítése.

Pelenkaváltás: A kisgyermekről levesszük a székletes vagy vizeletes pelenkát, ruhát, és a bőrfelület megfelelő tisztítása után tiszta pelenkát és ruhát adunk rá.

Nevelés: A legáltalánosabban értelmezve olyan hatást értünk rajta, amely valamilyen módon hat az egyén fejlődésére, módosítja viselkedését, magatartását. Szűkebben értelmezve olyan társadalmi tevékenység, amelynek az a célja, küldetése, hogy tudatosan fejlessze, növelje/ nevelje a gondjaira bízott gyermeket: bölcsődést, óvodást, iskolást.

Nevelés szükségessége: Egyén szempontjából a nevelés azért létkérdés, mert képessé teszi őt arra, hogy bekapcsolódjék a társadalomba (család, munkahely, más közösségek), és a maga aktuális létfeladatait az adott társadalmi keretek között megoldhassa.

A protokollban szereplő egyéb fogalmak magyarázatait a Módszertani Gyermekjóléti Szolgálatok Országos Egyesülete által készített és kiadott Fogalomtár tartalmazza (www.mogyesz.hu).

10. Jogszabály-változtatási javaslatok

1. Meg kell teremteni a jogszabályi feltételeket ahhoz, hogy a segítő szakemberek folyamatos szakmai támogató szolgáltatásokat kapjanak szakmai személyiségük karbantartása és a jó minőségű munkavégzés érdekében.
2. A kisgyermekgondozók főiskolai képzése 2 éve indult el. A hatályos jogszabályoknak megfelelően így a kisgyermeknevelőket főiskolai ""F"" fizetési osztályba be lehet sorolni. Az első évfolyam, akiknek a felsőfokú képzése megvolt 2012-ben fog végezni. Ezt követően lehetőség lesz egyetemi szakra (neveléstudomány) beiratkozni, de a jogszabály nem tartalmazza azt, hogy ha elvégzi a kisgyermeknevelő jogilag besorolható a ""H"" fizetési fokozatba, ezért szükséges lenne a 15/1998. (IV. 30.) NM rendelet képesítési előírásait módosítani és a 257/2000. (XII. 26.) Korm. rendelet kisgyermeknevelők lehetséges fizetési kategóriába sorolását is kiegészíteni.
3 Kerüljön jogszabályba az, hogy kötelezően járjon minden évben a munkaruha ellátás, így ne a fenntartótól vagy a bölcsődevezetőtől függjön, kapnak- e vagy sem, mert nincs rá keret, stb.
4. Sürgető lenne egy egységes, 0-3 éves korosztályra vonatkozó részletes élelmezési rendszer kidolgozása jogszabályi szinten. Jelenleg számos ajánlás van forgalomban, sokszor egymásnak ellentmondó is. (pl.: egyéves kor alatti kizárólagos tápszerrel való táplálás az intézményben, kerülendő és adható élelmezési alapanyagok listája).
5. A bölcsődei tereptanári munkát nem ismeri el a kisgyermeknevelők esetében a Kjt. többletképesítésre jogosítónak, és jelenleg ez még nem is OKJ képzésben folyik. Ugyanakkor a képző intézmények ragaszkodnak a tereptanár végzettségű gyakorlatvezetőkhöz, de hivatalosan ez mégsem számít többletképesítésnek, ezért javasoljuk a jogszabályok ilyen irányú módosítását.
6. Szükséges lenne a jogszabályok módosítása annak érdekében, hogy kötelezően alkalmazandó segítő szakembereket kellene biztosítani (gyermekpszichológus, családterapeuta, szupervízor stb.), mivel ezek nem kötelezően előírt munkakörök jelenleg a bölcsődei ellátásban, így az önkormányzatok anyagi helyzetétől függ, hogy milyen egyéb segítő szakember alkalmazására ad lehetőséget. Jelenleg csak a bölcsődeorvos alkalmazása előírt. (Természetesen amennyiben integráltan korai fejlesztés is folyik az intézményben, gyógypedagógus alkalmazása is kötelező.)

NEMZETI CSALÁD- ÉS SZOCIÁLPOLITIKAI INTÉZET

ÚJ SZÉCHENYI TERV

TÁMOP 5.4.1. „Szociális és gyermekvédelmi szabályozó rendszer kidolgozása" pillér

Napközbeni ellátás – családi napközi

Készült a TÁMOP 5.4.1.-08/1-2009-0002 projekt azonosító számú
A szociális szolgáltatások modernizációja, központi és stratégiai tervezési kapacitások megerősítése, szociálpolitikai döntések megalapozása – Szabályozási pillér (I.) projekt keretében

Budapest, 2011. szeptember

Nemzeti Fejlesztési Ügynökség
www.ujszechenyiterv.gov.hu
06 40 638 638

MAGYARORSZÁG MEGÚJUL

A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával valósul meg.

A gyermekek napközbeni ellátásának célja

Ma országosan egyre nagyobb igény mutatkozik a gyermekek napközbeni ellátása iránt. Fontossá vált a gyermekek jó színvonalú, a települések és a családok igényeit, szükségleteit, lehetőségeit kielégítő, sokszínű, többféle formában megvalósuló napközbeni ellátás. A fejlesztés elkerülhetetlen. Az állami férőhelyek növelése mellett a civil működtetők bevonása is szükséges.
A gyermekek napközbeni ellátásaként a családban élő gyermekek életkorának megfelelő nappali felügyeletét, gondozását, nevelését, foglalkoztatását és étkeztetését kell megszervezni azon gyermekek számára, akiknek szülei, nevelői, gondozói munkavégzésük, a munkaerő piaci visszatérésüket segítő programban, képzésben való részvételük, betegségük vagy egyéb ok miatt napközbeni ellátásukról nem tudnak gondoskodni. A napközbeni ellátás keretében biztosított szolgáltatások időtartama lehetőleg a szülő munkarendjéhez igazodik.
A gyermekek napközbeni ellátását különösen az olyan gyermek számára kell biztosítani,

a) akinek fejlődése érdekében állandó napközbeni ellátásra van szüksége,

b) akit egyedülálló vagy időskorú személy nevel, vagy akivel együtt a családban három vagy több gyermeket nevelnek, kivéve azt, akire nézve eltartója gyermekgondozási díjban részesül,

c) akinek a szülője, gondozója szociális helyzete miatt az ellátásról nem tud gondoskodni.

A gyermekek napközbeni ellátása megszervezhető - a gyermekek életkorának megfelelően - különösen bölcsődében, hetes bölcsődében, családi napköziben, családi gyermekfelügyelet vagy házi gyermekfelügyelet keretében, nyári napközis otthonban, valamint a Kt. hatálya alá tartozó óvodában, iskolai napköziben.
A gyermekek napközbeni ellátásának minősül az iskolai napközis ellátásban nem részesülő, különösen a csellengő vagy egyéb okból veszélyeztetett tíz év feletti gyermekek számára nyújtott nappali felügyelet, foglalkoztatás - sport- és egyéb klubfoglalkozás, illetve játszótér, játéktár, játszóház keretében - és az étkeztetés biztosítása is, feltéve, ha a működtető rendelkezik az ehhez szükséges - a külön jogszabályban meghatározott - személyi és tárgyi feltételekkel.
A gyermekek részére a jó színvonalon működtetett napközbeni ellátások kialakításához és fejlesztéséhez a protokollok elkészítése nagy segítséget nyújthat. A protokollok speciális szituációkra való javaslatok, meghatározott ellátás elvégzéséhez szükséges események és tevékenységek rendszerezett listája, amely az ellátás megkívánt vagy minimális standardjának való megfelelést szolgálja. Általában egy *előre meghatározott lépéssorozat,* amellyel egy bizonyos feladatot teljesíteni lehet. A protokoll irányítja a dolgozókat feladataik teljesítésében. Ennek

célja, hogy az ellátások színvonalát, eredményeit pozitív irányba befolyásolja és az ellátást gazdaságosabbá tegye.
Ezért kerül sor a napközbeni ellátások protokolljainak kialakítására, amelynek keretében elkészült a bölcsődei ellátás, a családi napközi, a családi gyermekfelügyelet és a házi gyermekfelügyelet protokollja.

Tartalomjegyzék

1. Cél, funkció 5
2. Célcsoport, megvalósulási kritériumok 5
3. Alapelvek 6
3.1. Önrendelkezés 7
3.2. Részvétel 7
3.3. Érdekérvényesítési esélyek növelése 7
3.4. Eredményesség 7
3.5. A legkisebb beavatkozás elve 7
4. A szolgáltatás leírása 7
5. Protokoll 8
5.1. Szereplők: 8
5.2. A szolgáltatás részletes leírása 8
5.2.1. A családi napköziről általában 8
5.2.2. A családi napközibe kerülés 11
5.2.3. Gondozás – nevelés 14
5.2.4. Élelmezés 24
5.2.5. A szülőkkel történő együttműködés 27
5.2.6. Alternatív szolgáltatások a családi napköziben 29
5.2.7. Dokumentáció 30
5.3. Személyi feltételek 31
5.4. Kompetenciák 31
5.5. Tárgyi feltételek 32
6. Indikátorok 33
7. Ellenőrző lista a protokollok megvalósításához 34
8. Mellékletek 36
8.1. Szakirodalom 36
8.2. Jogszabályok 37
9. Fogalommagyarázatok 37
10. Jogszabály-változtatási javaslatok 38

Napközbeni ellátás – családi napközi

1. Cél, funkció

A gyermekek napközbeni ellátásaként a családban élő gyermekek életkorának megfelelő nappali felügyeletét, gondozását, nevelését, foglalkoztatását és étkeztetését kell megszervezni azon gyermekek számára, akiknek szülei, nevelői, gondozói munkavégzésük, munkaerőpiaci részvételt elősegítő programban, képzésben való részvételük, betegségük vagy egyéb ok miatt napközbeni ellátásukról nem tudnak gondoskodni.
A gyermekek napközbeni ellátása megszervezhető - a gyermekek életkorának megfelelően - különösen bölcsődében, hetes bölcsődében, családi napköziben, családi gyermekfelügyelet vagy házi gyermekfelügyelet keretében, nyári napközis otthonban, valamint a Kt. hatálya alá tartozó óvodában, iskolai napköziben.
A családi napköziben fontos, hogy a gyermekek számára, a szülő távollétében, olyan gondozási-nevelési körülményeket biztosítsanak, amelyek a fejlődéshez elengedhetetlenül szükséges feltételeket biztosítják. Az ellátás kulcsszereplője a gondozó. Ennek a tevékenységnek a megfogalmazása, valamint a gyermekek szükségleteit kielégítő tárgyi környezet minimális előírása együttesen szükségesek a családi napközi ellátás megfelelő szakmai színvonalának biztosításához. Kívánalom az, hogy a felügyeletet biztosító felnőttek a normákban, a célokban egyetértsenek, a gyermek kompetenciáját, a szükségleteit, beleértve a pillanatnyi érzelmi, értelmi, fizikai szükségleteket, elfogadják, ezt érvényesítsék a szolgáltatási gyakorlatban.
A családi napközi szolgáltatásra vonatkozó protokoll valamennyi családi napközi szolgáltatás nyújtásakor - függetlenül annak fenntartói formájától - követendő tevékenység folyamatait tartalmazzák.

2. Célcsoport, megvalósulási kritériumok

Célcsoport

A családi napközi szolgáltatás célcsoportját azok a gyermekek és szüleik képezik, akik 20 hetes és 14 éves életkor között vannak, szükséges számukra napközbeni ellátás igénybevétele és a településen, ahol élnek nincsen más igénybe vehető napközbeni ellátás vagy ha van, akkor azt a gyermek szülei nem kívánják igénybe venni.

Kritériumok

Megfelelő személy, megfelelő képzettséggel és megfelelő körülményekkel biztosítja az ellátást.
A szülők elsődleges szerepét elismerő együttműködés fontossága
A gondozás és nevelés egysége
Az egyéni bánásmód

A más nemzethez/etnikumhoz tartozás tiszteletben tartása
Állandóság és rendszeresség
Az aktivitás és önállóság támogatása
A gyermek elfogadása és személyiségének megbecsülése
A pozitívumokra támaszkodás
A nevelő hatások egységessége
A gyermek új helyzetekhez való fokozatos hozzászoktatása
A gondozás tárgyi feltételeinek megléte
A napi ellátás, a napi munka jó megszervezése. (A családi napköziben olyan napirendet kell kialakítani, amely figyelembe veszi a napközbeni felügyeletet igénybevevő gyermekek életkorát, fejlettségét, és biztosítja az egyes gyermek szükségleteinek kielégítését.)
Az egyes gondozási műveletek optimális megvalósítása olyan módon, hogy a gyermek korának megfelelően kompetenssé váljon a szükségletei kielégítése mellett.
A szakember ismeri és alkalmazza a gyermekétkeztetés alapvető szabályait.
A szakember ismeri és alkalmazza az élelmiszerbiztonsági és higiéniai előírásokat.
A szakember képes a hatékony felnőtt-felnőtt interakcióra, kommunikációra a szülőkkel.
A kapcsolat együttműködő, őszinte, segítő szándékú, kölcsönösen kielégítő.
A kapcsolat minőségében meghatározó a szülők tisztelete, az irántuk érzett bizalom, és az őszinte érdeklődés aktuális gondjaik iránt
A szolgáltatás segítse a kisgyermeküket otthon nevelő édesanyák szülői kompetenciáját, élvezzék anyai szerepüket.
A szolgáltatás szolgálja a család harmóniáját, védelmét és a gyermek egészséges fejlődését.
A szolgáltatás biztosítson a csoportba járó kicsinyeknek örömteli és a fejlődésüket stimuláló tapasztalatszerzési lehetőségeket.
A másik ember feltétel nélküli elfogadása (szülő, gyermek).
A másik ember tisztelete.
A másik támogatása, segítése: alapvetően saját belső erőinek megerősítése.
A pozitív odafordulás, őszinte érdeklődés a másik ember, a másik problémája, szükséglete iránt.

3. Alapelvek

A családi napközi tekintetében részben nem beszélhetünk a gyermek önrendelkezéséről (három éven aluliak esetében), tehát ebben az esetben a szülőket tekintjük a szolgáltatás igénybevevőinek, azaz rájuk vonatkozóan határozzuk meg a szolgáltatás alapelveit. Azonban az idősebb gyermekek esetében már rájuk is vonatkoztatni kell az alapelveket.

3.1. Önrendelkezés

A gyermek szülei gondozási–nevelési szokásait a családi napközi szolgáltatást nyújtó maximálisan figyelembe veszi, amennyiben ezek nem ellentétesek a gyermek legjobb érdekével. A gyermek véleményét figyelembe veszik a gondozás-nevelés folyamata során, amennyiben ezek nem ellentétesek a gyermek legjobb érdekével.

3.2. Részvétel

A gyermek és szülei vegyenek részt a gondozás-nevelés folyamatának kialakításában, vegye figyelembe az ellátást nyújtó a gyermekek és szüleik szükségleteit.

3.3. Érdekérvényesítési esélyek növelése

A szülők családi kompetenciáinak erősítése, nevelési szokásaik támogatása, a gyermekek önállósága és részvételük erősítése révén tud az ellátás eleget tenni ennek az alapelvnek.

3.4. Eredményesség

Amennyiben a szülő és a gyermek elégedett a szolgáltatással, annak során megvalósul a szülő a gyermek szocializációjának támogatása, akkor eleget tesz az eredményesség alapelvének a szolgáltatás.

3.5. A legkisebb beavatkozás elve

A gyermekvédelem minden szintjén, úgy az alap-, mint a szakellátásban (a gyermek legjobb érdekének való megfelelőség mellett) mindenkor úgy kell tanácsot adni, segítséget nyújtani, ellátást biztosítani, hogy az csak a lehető legkisebb mértékben tegyen bármit a felhasználók **helyett**, illetve **ellenében**. Mind a gyermek, mind szülei számára a maximális véleményalkotási, döntési lehetőséget kell biztosítani.

4. A szolgáltatás leírása

A gyermekek napközbeni ellátásának minősül a bölcsődei és óvodai ellátásban nem részesülő, továbbá az iskolai oktatásban részesülő gyermeknek az iskola nyitvatartási idején kívüli, valamint az iskolai napközit vagy tanulószobai ellátást igénybe nem vevő gyermek családi napköziben történő, nem közoktatási célú ellátása. A családi napközi a családban nevelkedő gyermekek számára nyújt életkoruknak megfelelő nappali felügyeletet, gondozást, nevelést, étkeztetést és foglalkoztatást. A fogyatékos gyermekek számára sajátos szükségleteikhez igazodó ellátást kell nyújtani. A családi napközi - az alapellátáson túli szolgáltatásként - speciális tanácsadással, időszakos gyermekfelügyelettel vagy más gyermeknevelést segítő szolgáltatással segítheti a családokat. A családi napközi működhet az ellátást nyújtó saját otthonában vagy más e célra kialakított helyiségben. A családi

napköziben húszhetestől tizennégy éves korig gondozható gyermek. A családi napköziben - a saját, napközbeni ellátást máshol igénybe nem vevő gyermeket is beszámítva - legfeljebb öt gyermek gondozható. Ha a családi napköziben egy fogyatékos gyermeket is gondoznak, akkor a gondozható gyermekek száma legfeljebb négy fő. Ha a családi napköziben gondozott valamennyi gyermek fogyatékos, akkor a gondozható gyermekek száma legfeljebb három fő. Az előzőekben meghatározott létszámon túl még két gyermek, ha fogyatékos gyermekről van szó, még egy gyermek gondozható a családi napköziben, feltéve, hogy az ellátást nyújtónak állandó segítője van. A családi napközi feladatait önálló szolgáltató vagy legalább három - telephelyként működő - családi napközit magába foglaló családi napközi hálózat biztosítja. Öt, vagy annál több családi napközi fenntartását hálózatba kell szervezni. A hálózatban biztosítani kell a szolgáltatást nyújtók részére a folyamatos szakmai tanácsadást, valamint az ellátottak igényeihez rugalmasan igazodó szolgáltatások összehangolását.

5. Protokoll

5.1. Szereplők:

- Gyermek
- Szülő
- Családi napközi szolgáltatás fenntartó
- Családi napközi vezető
- Gondozó
- Hálózati koordinátor (Csak a családi napközi hálózatok esetében)

5.2. A szolgáltatás részletes leírása

A családi napközi szolgáltatás részletes leírása során először általában beszélünk a szolgáltatásról, majd a családi napközibe kerüléssel folytatjuk, mint első lépéssel, amit a családi napköziben biztosított gondozás-nevelés és az élelmezési szolgáltatás meghatározása követ. Ezután egy nagyon fontos feladat leírását végeztük el, ami a szülőkkel történő együttműködés, végül meghatároztuk azokat az alternatív szolgáltatásokat, amelyeket a családi napközi biztosíthat és a szükséges dokumentációt.

5.2.1. A családi napköziről általában

A családi napközi, az abban biztosítandó családias környezet, az alacsony gyermeklétszám miatt különösen alkalmas a kisgyermekek gondozására, de lehetőséget teremt nagyobb, iskoláskorú gyermekek fejlődésének segítésére is. Kistelepüléseken, ahol gyermekintézmények fenntartása nem lenne gazdaságos, illetve nagyobb településeken a gyermekintézmények mellett, azok kapacitását kiegészítve,

szolgáltatásokat kínálva segítheti a gyermekek gondozását, nevelését, a szolgáltatás elérhetősége a családok számára segíti a munkavállalást és családi kötelezettségek összehangolását.
A családi napköziben folyó napközbeni ellátás egy olyan összetett tevékenység, amely jórészt a gondozó saját privát terében történik. Az egész társadalom érdeke az, hogy a családi napközi gondozás során a gyermekek olyan ellátásban részesüljenek, amiről elmondható, hogy szükségleteiknek megfelelő, hozzájárul személyiségük kibontakozásához, a tanulási folyamat zavartalanságához, testi-lelki jóllétükhöz.
A privát szférában működő gondozási formákból kinövő családi napközi ellátás lehetővé tette ennek a típusú napközbeni ellátásnak minőségbiztosítási szempontból való megközelítését. A minőség legfontosabb feltétele a gondozó minőségi munkája. Szakmailag kompetensnek kell lennie, a gyermekek, és szüleik megelégedettségével kell végeznie a rábízott gyermekek gondozását-nevelését. Ezért a gyermek gondozására és nevelésére vállalkozó személy alkalmassága és szakmai fejlődésre való nyitottsága, a felnőttképzési rendszer támogatása elengedhetetlen feltétele a jó minőségű ellátásnak.

Az ellátás tartalma

A gyermekek napközbeni ellátása formájaként működő családi napközi szolgáltatás azoknak a családban élő 20 hetes – 14 éves korú gyermekek életkorának megfelelő nappali felügyeletét, gondozását, nevelését, foglalkoztatását és étkeztetését biztosítja, akiknek szülei, nevelői, gondozói munkavégzésük, munkaerőpiaci részvételt elősegítő programban, képzésben való részvételük, betegségük vagy egyéb ok miatt napközbeni ellátásukról nem tudnak gondoskodni. A családi napközi a napközbeni ellátásnak családias körülmények között biztosított formája, mely történhet az ellátást nyújtó saját otthonában vagy más, e célra kialakított családias környezetben.
A családi napköziben koruknak és egyéniségüknek megfelelően - a szülő elfoglaltságának idejében – gondoskodnak (felügyelet, gondozás-nevelés, étkeztetés, értelmes szabadidős tevékenység) a gyermekekről, lehetőség szerint rugalmasan alkalmazkodva a szülők kéréseihez, természetesen a gyermekek érdekeinek és az adott korosztály ellátására vonatkozó szakmai elveknek megfelelően.
A családi napközi a napközbeni gyermekellátás olyan formája, mely az intézményes ellátási formák - a bölcsőde, az óvoda és az iskolai napközi - szakmai/intézményi kompetenciához kötött funkcióit nem vállalja fel.
A családi napközik két típusát különböztetjük meg:
- az egyes családi napközi,
- a családi napközi hálózat

Mindkét forma fenntartója lehet önkormányzat, kistérségi társulás, non profit szervezet, for-profit vállalkozás.
A családi napközi hálózat alatt értjük azt az ellátási formát, amikor egy fenntartó legalább három, de kötelezően öt vagy ennél több családi napközi telephelyet működtet, a székhelyen családi napközi koordinátort alkalmaz, akinek feladata a telephelyek szakmai munkájának figyelemmel

kísérése, az igénybevevő családokkal való kapcsolattartás, segítségnyújtás szervezési, szakmai kérdésekben, az ellátottak igényeihez rugalmasan igazodó szolgáltatások összehangolása, valamint a hálózat fenntartható működtetésében a fenntartó által meghatározott feladatok elvégzése.

A hálózatok

A hálózatot fenntartó feladatai: feladata annak biztosítása, hogy a keretei között működő egyes telephelyeken a családi napközik infrastrukturális elvárásainak megfelelő otthonos, családias környezetben történjen a szolgáltató tevékenység. Ennek érdekében:

- Biztosítja a hálózat fenntartásához szükséges pénzeszközöket
- Éves költségvetést készít
- Megállapítja a tárgyévi intézményi és a személyi térítési díjat
- Felelős az alap normatíva igényléséért, célszerinti felhasználásáért, és elszámolásáért
- Térítési díjat szed.
- A hálózat egészére vonatkozóan gazdálkodik, biztosítja a jogszabályoknak megfelelő pénzügyi adminisztrációt.
- Gyakorolja a munkáltatói jogkört, mind a székhelyen dolgozó, mind a telephelyeken szolgáltatást nyújtó munkatársak felett, akik az egyes telephelyek szakmai programja alapján a munkavállalói szerződés és munkaköri leírásnak megfelelően végzik a feladataikat.
- Felelős a telephelyek működési engedélyének megszerzéséért, minden telephelyen biztosítja a működési engedélyhez szükséges feltételek meglétét (szakmai program, személyi és tárgyi feltételek, a családi napközi területének bérlése, helyettesítés kérdésének megoldása stb.).
- Elkészítteti, illetve jóváhagyja a hálózat szervezeti és működési szabályzatát, illetve a hálózat szakmai programját.
- Felelős a telephelyek szakmai színvonaláért, ennek biztosítása érdekében a székhelyen koordinátort alkalmaz.
- Ellenőrzi, és évente egyszer értékeli a hálózat egészének, ezen belül az egyes telephelyek szakmai munkáját, a szakmai program végrehajtását, a gazdálkodás szabályszerűségét.
- Gondoskodik az érdekképviseleti fórum megalakításáról.
- Feladatának tekinti a működést segítő pályázatokon való részvételt, valamint a hálózat munkáját megjelenítő web felület működtetését.
- Kialakítja a területileg illetékes regionális gyámhivatallal a szakmai kapcsolatot, melynek tartalma a hálózat működésével kapcsolatos lényeges döntésekben konzultáció.

A hálózati koordinátor feladatai

- Szakmai felügyeletet gyakorol a hálózati telephelyek felett
- Helyszíni látogatásain megfigyelést végez, szakmai kérdésekben segítséget nyújt a szolgáltatónak
- Szervezi és részt vesz a szolgáltatók közös munkaértekezletein,
- Kapcsolatot tart a szülőkkel, a szülők és a szolgáltató közös megbeszélésein részt vesz, képviseli a fenntartó/működtetőt

▪ Kezeli a szülők bejelentéseit, ha szükséges közvetít a fenntartó és a szülő között
▪ Figyelemmel kíséri a családi napközi szolgáltatók részére szervezett továbbképzési lehetőségeket, a szakmai napok időpontjait és helyét, hogy a szolgáltatónak lehetősége legyen ezeken részt venni, segíti a helyettesítések megszervezését.
▪ Segíti a fenntartót a családi napközi hálózat munkáját bemutató anyagok, jelentések készítésében, a szolgáltatás elterjesztésében, a szolgáltatásnak a felhasználói igényekhez való igazodásában.

A hálózati telephely feladatai
▪ A telephelyen dolgozó gondozónak feladata a fenntartó/működtetővel együttműködve, a szakmai feltételekhez igazodva, felszerelni a családi napközit. Felelős a berendezés, felszerelés, játékeszközök rendeltetésszerű használatáért.
▪ Felelős azért, hogy gondozó-nevelő munkáját a gyermekek egyéniségéhez, szükségleteihez igazítva, a családi nevelés elsődlegességét elismerve végezze.
▪ A családokkal a gyermek érdekeit szem előtt tartva jó kapcsolatot épít ki, együttműködésük segítse a gyermek fejlődését, a család gyermeknevelési feladatainak ellátását.
▪ Felelős a szakmai munka minőségéért, feladata jelzéssel élni a fenntartó felé a színvonalas tárgyi feltételek folyamatos biztosítása érdekében.
▪ A gyermek megbetegedése, bármilyen egészségügyi probléma esetén értesíti a szülőt, illetve ha szükséges, orvosi segítséget kér.
▪ Felelős a családi napközi rendjéért, tisztaságáért.
▪ A fenntartó/működtetővel együttműködve gondoskodik a gyermekek élelmezéséről.
▪ Vezeti a gyermekek napi jelenlétét és az egyéb kötelező dokumentációt.
▪ A szakmai munka ellenőrzése során az ellenőrzés szabályainak megfelelően jár el.

Az egyes családi napközi
Fenntartó/szolgáltató feladatai azonosak a hálózatot fenntartó és a telephelyen szolgáltatást nyújtóval az alábbi különbségekkel:
▪ Munkáltatói jogkört gyakorol a kisegítő munkatárs vonatkozásában
▪ Ellenőrzi a kisegítő tevékenységét,
▪ Érdekképviseleti fórum létrehozása nem előírás.

5.2.2. A családi napközibe kerülés

- A szolgáltató a családi napközibe kerülő gyermeket korának és fejlettségének megfelelően „átsegíti” a családi rendszerből a családi napközi ellátásba, ahol a folyamat minden lépése / feladata az adott, iskolás kor alatti és kisiskolás korú gyermek reakcióinak megfelelően valósul meg. Elvárás, hogy a gyermek beilleszkedése megrázkódtatás és trauma nélkül valósuljon meg.

- A szolgáltató az ellátásba kerülő gyermekkel és otthoni környezetével kapcsolatban annyi információt szerezzen, mely a gyermek ellátásához, a vele való egyéni nevelő-gondozó munkához, a vele való bánásmódhoz, ezek hatékony és jó minőségű megvalósításához elégségesek, szükségesek.
- A szolgáltató a gyermek ellátásba kerülésének folyamatában, az egyes tevékenységek, feladatok megvalósítása során kölcsönösen kielégítő kapcsolatot épít ki a szolgáltatást igénylő szülővel, melyre döntően az elfogadás, a bizalom, az őszinteség, segítőkészség jellemző.
- Az ilyen minőségben kialakított kapcsolat szükséges ahhoz, hogy a családi napközi felügyeletet biztosító, gondozó-nevelő munkájában a szolgáltató a szülővel legyen képes összehangolni tevékenységét, a gyermek érdekében.
- Az ilyen alapokon nyugvó kapcsolat a feltétele annak, hogy a szolgáltató a szülőt segítő/ támogató tevékenységét hatékonyan tudja megvalósítani.

Első találkozás

A családi napköziben a gyermeke elhelyezési szándékával érkező szülőt és esetenként a vele érkező kisgyermeket a családi napközi szolgáltatója fogadja.
A tapasztalatok azt mutatják, hogy a szülők egy mérlegelési folyamat után döntenek arról, hogy megkeresik a családi napközit. Vannak települések, ahol ez az egyetlen napközbeni ellátási forma, amit igénybe tudnak venni, vagy olyan szükségleteik, elvárásaik vannak, amelyek kielégítését feltételezésük szerint a családi napközi tud teljesíteni. Általában ismeretlen ez a szolgáltatási forma, a tájékozottságot esetleg baráti, szomszédi körökből merítik. Az első találkozás a szolgáltatást nyújtóval sok információt ad a szülő, az anya számára. Bemutatja a családi napközit, elmondja a felvétellel és az ellátással kapcsolatos szabályokat, a szokásokat (házirend, napirend, térítési díj, megállapodás a szülővel, stb.). Ez az első találkozás az „ide hozom a gyermekem, vagy nem?” döntésében segíti a családokat.
Amennyiben a szülő kéri a gyermek felvételi előjegyzését, az előjegyzési lapon rögzíti a gyermek nevét, születési idejét, a szülők nevét, lakhelyüket, telefonszámukat az elérhetőség érdekében, valamint a jelentkezés dátumát és sorszámát. Ha nincsen szabad férőhelye a családi napközinek, akkor egy férőhely megüresedésekor születik döntés a felvételről, különös figyelemmel a jelentkezés sorrendjére.

A gyermek felvétele a családi napközibe

A felvételi adatlapot kitölti a szolgáltató. A szülővel megbeszéli a napközbeni felügyelettel kapcsolatos kölcsönös elvárásokat, a szolgáltatás napi időtartamát, a törzsidőn túli felügyelet, a térítési díj fizetésének szabályait, megkötik szolgáltatásra vonatkozó megállapodást, a hiányzással kapcsolatos tudnivalókat. Ha kisgyermeket veszünk fel, ezt a találkozást használjuk fel arra, hogy megbeszéljük a gyermek beszoktatását a családi napközibe, megismertetve a szülővel a vele való beszoktatás jelentőségét.

A gyermek első napjai a családi napköziben

A gyermeknek a családi napközi napirendjéhez való alkalmazkodáshoz, a gondozó és a gyermek közötti bizalmi kapcsolat kialakulásához időre van szüksége. Az iskoláskorú gyermek ezt a változást általában néhány nap alatt, zökkenőmentesen éli meg, míg minél kisebb a gyermek, annál inkább szüksége van arra, hogy ez szülői és gondozói együttműködéssel, fokozatosan, időben elhúzva történjen meg.

A bölcsődei gondozásban alkalmazandó szülővel történő fokozatos beszoktatásnak helye van a családi napköziben is, ha bölcsődés, kisóvodás korú gyermek kerül felvételre. Ideális esetben a szülő és a gyermek fogadása játékidőben történik, a gyermek az anyával figyeli a szabad játékot, az anya biztonságot adó jelenléte mellett van lehetősége bekapcsolódni a tevékenységbe. A családi napköziben töltött idő fokozatosan növekedik, a gondozó törekszik a kapcsolatfelvételre a gyermekekkel. Az első napokban az anya végzi a gondozási műveleteket, ott van az étkezésnél, de mind a gondozást, mind az egyéb tevékenységekben a segítségadást, a foglalkozást fokozatosan átveszi a gondozó. Az anya először rövid, majd egyre hosszabb időre elbúcsúzik a kisgyermektől, érkezésével bizonyítva, hogy a megbeszélt felügyeleti idő után megérkezik.

A beszoktatási idő alatt mind a gondozó, mind a szülő tapasztalatokat szerez. A gondozó a szülő-gyermek kapcsolatból információkat gyűjt a gyermek ellátásához, megismeri az egyéni szükségleteket, amelyekre figyelnie kell a gondozási gyakorlatában, a szülő pedig megismerve a szolgáltató munkáját és a családi napközi napirendjét, könnyebben tudja kialakítani azt a bizalmi viszonyt, ami az együttműködésükhöz szükséges. Ez az időszak nagyon fontos abból a szempontból, hogy a gyermek személyiségét, egyéni igényeit figyelembe vevő bánásmód alakuljon ki a gondozás-nevelés minden területén és nagyon fontos a gondozó, a gyermek és a szülő kapcsolatának építése szempontjából is.

Ha a szülőt nem lehet meggyőzni a közös beszoktatásról, vagy azt rajta kívül álló ok miatt nem teheti meg (pl.: már dolgozik, betegsége akadályoztatja), akkor is igyekezzünk törekedni arra, hogy a gyermek számára fokozatosan tegyük lehetővé az új környezet elfogadását. A gyermek családi napköziben tartózkodásának idejét, fokozatosan napról, napra növeljük, a gondozó a gyermek reakcióira figyelve, kompetenciáját tiszteletben tartva igyekezzen a gyermek szükségleteit kielégíteni.

A beszoktatás, a minden átmenet nélküli adaptáció a kisgyermek számára az egyik legnagyobb próbatétel.

A család részéről ennek több oka is lehet: a szülő betegsége, egyedülállósága, a család életében valamilyen krízishelyzet fennállása. Ilyenkor a gondozó a szülővel való többszöri beszélgetés alapján próbálja minél mélyebben megismerni a gyermeket. Különösen fontos a gyermek egyéni szükségleteinek a figyelembe vétele és támogatása a felvételt követő hetekben, mely komoly odafigyelést igényel a gondozó részéről.

Szülők csoportos beszélgetései
Évente kettő vagy több alkalommal szervezhető találkozások, amikor tájékoztatást adunk a családi napközi fenntartási formájáról, a hagyományairól, megismerhetik a szülők a hálózatban működtetett családi napközi fenntartóját, a családi napközibe járó gyermekcsoportot, a többi szülőt. Tájékoztatjuk a családokat a gyermekek és szülők jogairól, kötelezettségeiről.
A cél az, hogy a családi napközi és a szülők jobban megismerjék egymást, közös cél, a gyermekek jobb megismerése, gondozásuk, nevelésük szakszerűségének javítása, a szülői kompetencia erősítése, a gyermeki gondolkodás, tevékenység jobb megértése, a szülő- gyermek optimális kapcsolatának erősítése, a mai szélsőséges nevelési tendenciák közti eligazodás segítése.
Ezeken a csoportos beszélgetéseken gondozási, nevelési kérdéseket is lehet megbeszélni, egyeztetni és egymáshoz közelíteni, kiegészíteni az otthon és a családi napközi gyakorlatát. Módot lehet adni minden szülőnek, hogy saját gyermekéről beszélhessen és a hasonló problémákkal küszködő szülők megoldási módjait meghallgathassa, esetleg kipróbálja.
Az ilyen csoporthelyzetben a bizalmi légkör kialakításához fontos a résztvevők elhelyezkedése, a fenntartó/szolgáltató hitelessége, aki elfogadó, aki tud határozott is lenni, aki hagyja a partner kompetenciáját érvényesülni, miközben olyan bizalmas légkört tud teremteni, amelyben a szülőcsoport tagja a közlendőjével előállhat.

Sajátos nevelési igényű, másként fejlődő gyermekek ellátása esetén
- A kis közösség vonzó a sajátos nevelési igényű-, és a másként fejlődő gyermekek és szüleik számára.
- Fontos a fokozatosság és, hogy ellátásuk ne hátrányosan érintse a többi gyermeket a csoportban.

5.2.3. Gondozás – nevelés

A családi napköziben a nevelés alapja a szolgáltatást nyújtó szeretetteljes kapcsolata a gyermekkel, ennek érdekében megértően, elfogadóan, empatikusan, bizalommal fordul a gyermek felé, alkalmazkodva az egyéni sajátosságokhoz, körülményekhez. A nevelés hatékonyságát befolyásolja a gyermek egyéni fejlettségi szintje, a gondozó, a szülő nevelői stílusa, értékrendje, a családi napközi körülményei, és azoknak az egymással kölcsönhatásban lévő nevelői hatásoknak a rendszere, melyek a családi napköziben és a családi otthonban érik a gyermeket.
A nevelés céltudatos, minden gyermekre ható folyamatos személyiségfejlesztés, melynek során értékközvetítés és értékteremtés is megvalósul. A nevelési módszerek a nevelési folyamat nagyon fontos elemei, tényezői. A jól megválasztott, adekvát módszerek alkalmazása segíti a nevelési célok megvalósítását, míg helytelen alkalmazásuk amellett, hogy gátolja ezeket, kedvezőtlenül befolyásolhatja a gyermek

személyiségének kibontakozását. Hatásuk ezért nemcsak rövid, de hosszú távon is meghatározó.

A családi napközi gondozó-nevelő munkája során alkalmazandó nevelési módszerek

Tapasztalás, észlelés

A kisgyermek mindent tapasztalatokon keresztül él át, azaz letapogatja maga körül a világot, érzékel, majd tapasztalatait feldolgozza. Abban az esetben, ha ezt aktívan, tevékenyen teheti, tehát a felnőtt nem akadályozza ebben, nem avatkozik bele feleslegesen a megismerési folyamatba, ezek a tapasztalatok messzebbre hatóak, pontosabban tudja azokat feldolgozni.

Követelményállítás

Reálisak legyenek a gondozó elvárásai, azt képesek legyenek a gyermekek betartani. Fontos a fokozatosság elve. Mindig annyit követeljünk meg a gyermektől, amelyre életkora és fejlettsége alapján képes.

Követelményeinket kérés formájában fogalmazzuk meg.

Az önállóság támogatása érdekében hagyjunk a gyermek számára megfelelő időt. Ne sürgessük, tartsuk tiszteletben egyéni tulajdonságait.

Szokáskialakítás

A szokások ismétlődés hatására alakulnak ki. A szokás olyan cselekvéssor, melyet gondolkodás nélkül, szinte automatikusan hajtunk végre, indításuk is automatikus (pl. a kézmosás cselekvéssora). A látszólag egyszerű kézmosás bonyolult, nagy figyelmet igénylő mozdulatsorokból áll össze, és sok időnek kell eltelnie, amíg automatikusan, készségszinten működik.

Az önállóság kialakításának jelentős része az étkezések köré szerveződik. Az étel örömmel való elfogyasztása, az ízlésesen terített asztalnál önállóan és kulturáltan történő étkezés az egészséges életmódnak, a társas érintkezés szabályainak, a helyes szokások és magatartási minták elsajátításának színteréül is szolgál.

Iskolás korban önállóság tekintetében lényegesen nagyobb különbségek lehetnek az egyes gyermekek között, mint az iskolás kor előtti életszakaszban: előfordulhatnak olyan élethelyzetek is, amikor a felnőtt nincs is jelen (pl. a gyermek egyedül közlekedik). Ezen helyzetek kezelésében rendkívül fontos a szülőkkel való egyeztetés, illetve a szülő kéréseihez való alkalmazkodás. Az ellátást nyújtó személynek tisztában kell lennie azzal, hogy egyes helyzetek fokozott veszélyforrások lehetnek, ezért a feltételek megteremtését és ellenőrzését kiemelt gondossággal szükséges végezni.

Az ellátást nyújtó személy nem adhat nagyobb önállóságot a gyermeknek, mint a szülő, de azokban az esetekben, melyekben a gyermek kompetenciáját nem tartja elegendőnek a helyzet kezeléséhez, kevesebbet igen. (Különösen fontos ez azokban a helyzetekben, melyekben a felnőtt nincs jelen, pl. iskolások hazamenetele).

Meggyőzés, magyarázat

A meggyőzés és a magyarázat ne csak észérvekből álljon, hasson az érzelmekre is. A gyermek életkori sajátosságainak megfelelően alkalmazzuk. A gondozó türelemmel mutatja, magyarázza, dicséri, ösztönzi a gyermek tevékenységét, mindig annyit segítve, amennyit aktuálisan igényel. Közben lehetőséget és időt ad az együttműködésre, az önálló próbálkozásra. Ezzel a kitartó, türelmes, az aktivitást felébresztő és támogató magatartással éri el a gyermeki kompetencia kialakulását és érvényesítését, amely végül önálló, szabad elhatározásból, örömmel végzett tevékenységek egész sorává alakul.

Jutalmazás (elismerés, dicséret)

A nevelés folyamatában az elismerésnek és dicséretnek több szempontból is fontos szerepe van. Az őszinte, hiteles jutalmazás ösztönzőleg hat a gyermek személyiségének fejlődésére, a felnőtt-gyermek kapcsolatra, befolyásolja az adott gyermekcsoport légkörét.
A nevelés egyik legfőbb feladata a gyermek bátorítása. A családi napközibe járó minden korosztálynál fontos a biztatás, az elismerés, a megerősítés, és a dicséret – ezért alkalmazzuk gyakran. A sikerélmény növeli a gyermek önbizalmát, erősíti kompetencia érzését.

„Büntetés”, elmarasztalás

- a „büntetés” soha nem lehet a megszégyenítés, megfélemlítés eszköze
- ne legyen mindennapos jelenség
- a helytelen cselekedetre és ne a gyermekre irányuljon
- ne vonjon maga után újabb „büntetést”
- ne okozzon újabb konfliktust
- legyen a gyermek számára érthető magyarázata

A nevelésben fontos az engedékenység és a korlátozás helyes aránya, legyen lehetőség a felnőtt gyermek közötti alkura is. A felesleges korlátozásoktól tartózkodni kell (pl. büntetés, megszégyenítés), de tilalmak és konkrét követelmények révén fejleszteni kell a gyermek önuralmát, alkalmazkodási képességét.
A szeretet alapján történő korlátozás a károsodások megelőzését szolgálja a helytelen viselkedés következményeire való utalással.

A gondozás, a nevelés egymástól nem elválasztható folyamat. A gyermek korához igazodó gondozás során valósulnak meg a kapcsolható nevelési feladatok, és a spontán fejlődés eredményes támogatása is. A nevelési módszerek a nevelés - gondozás minden pillanatát átszövik. Az, hogy mikor melyik módszert alkalmazzuk, a nevelési célok és a megvalósításukhoz kapcsolódó feladatok szabják meg.
Ennek eredményeként a gyermekben kialakulnak, személyiségének részévé válnak, a saját szükséglet kielégítéséhez, önellátásához szükséges készségek, szokások (étkezés, kultúrhigiénés, szokások, szobatisztaság, öltözködés). Kialakul egy egészséges egyensúly, életritmus, amelyben helye és ideje van az aktivitásnak, pihenésnek, levegőzésnek, étkezésnek,

és minden a kisgyermekkorban lehetséges tevékenységnek. A rendezett ritmusban zajló nap, ahol mindenre elegendő idő jut, kiszámíthatóságot, előre láthatóságot, biztonságot, jó légkört ad. Ezzel a jó gondozás, a fejlődés, nevelés legfontosabb alapját, keretét teremti meg a családi napközi.
A gondozás során a bölcsődés-, óvodás-, iskoláskorú gyermek szükségletei időben és egyéni igényeik szerint biztosítottak legyenek. A családi napközi tárgyi feltételei, felszereltsége,
területi beosztása tegye lehetővé az olyan szintű gondozást, hogy a családi napközibe felvett bármilyen korú gyermek kompetenciái a gondozási helyzetekben érvényesülhessenek. A gondozási műveletek a gyermek aktivitására, együttműködésére alapozva történjenek meg.

A műveleti folyamatok leírásánál 3 év alatti gyermeknél követendőket írtuk le, ebben a korosztályban kell kialakítani a helyes szokásokat, itt van jelentősége a mindig hasonlóan zajló tevékenységnek. Az óvodáskorú és iskoláskorú gyermekeknél már kialakultak a szokások, a gyermek önállóan végzi a műveleteket, a gondozó szerepe hangsúlyos az irányításban, a felügyeletben, a helytelen szokások korrekciójában.

Mosakodás
A családi napközibe járó különböző korú gyermek napirendjében minden étkezés előtt, WC használathoz, játékhoz kötötten szerepel a kézmosás, valójában többször kerül erre sor. Hogy mikor szükséges, azt az adott szituáció és az egyéni szükséglet határozza meg. Étkezéshez kötötten, bili és WC használat után arra szoktatjuk a gyermeket, hogy kezet mosson.
Ahogy fejlődik a kisgyermek mozgása, úgy válik egyre fontosabbá a kézmosás szerepe. A kúszó-mászó gyermeknek a gondozónő mossa meg a kezét és az arcát. Amikor a gyermek megtanul járni, megtanítjuk a kézmosásra. Kezdetben a felnőtt mossa és törli meg a gyermek kezét, közben önállóságra bíztatja. Lehetőséget biztosítunk arra, hogy ismerkedjék a szappannal és a vízzel, a törölközővel. A felnőtt példája által és a megfelelő fejlettségi szint elérésekor már tud önállóan kezet és arcot mosni.
Törölközésnél a gyermek, megkeresi a saját jellel ellátott törölközőjét. A gondozónő segítséget nyújt a törölköző leakasztásánál (ha kell). A gyermek önállóan próbálkozik, ha nem tudja, a gondozónő segít megtörölni a kezét és az arcát és visszaakasztani a törölközőt.
Amíg szokássá nem válik, a gondozónő a gyermek figyelmét felkelti a fésülködéshez. Megmutatja a fésűjét, és a tükör elé hívja/kíséri. Lehetőséget ad arra, hogy önállóan fésülködjék, majd megigazítja a haját, ha erre szükség van. A gyermek visszateszi a fésűt, majd visszamegy a szobába. Ha önállóan nem tudja, a gondozónő segít visszatenni a helyére a fésűt.

Fogápolás, fogmosás
A száj tisztántartása egyaránt fontos a fogszuvasodást és fogágy-betegségeket okozó foglepedék eltávolítása, a száj-nyálkahártya

fertőzéseinek, betegségeinek megelőzése szempontjából. A napi háromszori, ill. minden étkezés utáni fogmosás szükségletté kell, hogy váljon. A rágóizomzat erősítése már kisgyermekkorban is lényeges. A rostdús, jó rágást kívánó ételek hozzájárulnak a rágóizomzat fejlődéséhez, a fogak megfelelő kialakulásához, a fogak épségben való megtartásához, s ezzel együtt a fogszuvasodás megelőzéséhez.
Az étkezés befejeztével a gyermek és a gondozónő a fürdőszobába mennek. A gyermek elveszi a saját fogmosó poharát, fogkeféjét, és a fogkrémet a helyéről – a gondozónő segítségével, és a csaphoz viszi, leteszi. A gyermek megnyitja a csapot (szükség esetén a gondozónő segít), fogmosó poharába vizet tölt, és leteszi a mosdó szélére. Ezután fogkeféjére fogkrémet nyom a gondozónő segítségével, és megmossa a fogát. Ha szükséges, a gondozónő elmagyarázza, megmutatja a helyes fogmosási technikát. A gyermek a fogmosás végeztével kiöblíti a száját, megmossa az arcát, leöblíti a fogkeféjét, poharát. Elzárja a csapot, a fogmosási eszközöket a helyére teszi a gondozónő segítségével. A gyermek a törölközőjéhez megy, leakasztja, megtörli az arcát és a kezét, visszaakasztja a törölközőjét.

Étkezés

Az étkezés során a cél, hogy a gyermek kapja meg a fejlődéséhez szükséges mennyiségileg és minőségileg megfelelő táplálékot, ezt szívesen, korának megfelelő módon, jó étvággyal fogyassza el, a gondozóval az étkezés alatt is jó kapcsolat alakuljon ki, lehetőség legyen mind az étkezéssel, mind a gyermek körüli eseményekkel kapcsolatos beszélgetésre.
Az étkezés során a gyermek, korától függően segítséget kap a gondozótól – ölben, vagy asztalnál eszik, etetik, vagy önállóan eszik.
Az étkezés előkészítésében a gyermek a korának megfelelően, amennyiben erre kedvet érez, részt vehet. Az étel tálalásának megkezdése előtt a gondozó kezet mos. Megteríti az asztalt, evőeszközt, tányért, poharat, szalvétát tesz, és előkészíti az étkezéshez szükséges ételt, azt az asztalra helyezi, közben a gyermek segítő szándékát figyelembe veszi.
A gyermekeket hívja az étkezéshez, ha a gyermek nem kíván enni, akkor folytatja a megkezdett tevékenységét, az étkezés során a gondozó újra kínálja, de nem kényszeríti az evésre. Étkezés közben folyamatosan figyelemmel kíséri a gyermek egyéni igényeit, szükségleteit, közben segíti a helyes étkezési, kultúrhigiénés szokások elsajátítását. A gyermek kívánsága szerint vesz és fogyaszt az ételből, folyadékot az étkezés ideje alatt bármikor fogyaszthat. Az étkezés megkezdésekor jó étvágyat kíván a gyermeknek az étel elfogyasztásához, befejeztével egészségére kívánja az elfogyasztott ételt. A gyermek az étkezés befejeztével szalvétát használ, ha szívesen teszi, segíthet az asztal leszedésében.
Ölben evő gyermeket az ölébe ülteti, előkét köt, folyadékot tölt a pohárba, megnevezi az ételt és jó étvágyat kíván az előkészített ételhez.

Az asztalnál étkező kisgyermeknek szükség szerint segít a leülésnél, folyadékot tölt a poharakba egyéni igény szerint és megnevezi az ételeket, szükség szerint segít az étel elfogyasztásában.

Pelenkaváltás, WC használat

A pelenkaváltás célja a szennyezett bőrfelület letisztítása, a széklet és vizeletmaradványok eltávolítása. Mindezekkel együtt a gyermek komfortérzetének a megteremtése.
Általános alapelv az étkezéshez kötött, és szükség szerinti pelenkaváltás. A pelenkaváltás alkalom arra is, hogy különböző nevelési feladatokat oldjon meg a gondozó. Jó szokásokat alakíthatunk ki, a gyermekekkel megismertethetjük a különböző tárgyakat, eszközöket, azok nevét és használatát, saját testével való ismerkedését, én-tudatának fejlődését is segítjük elő, bővül a gyermek tárgyismerete, szókincse.
A pelenkaváltás során a gondozónő épít a gyermek aktivitására. A gondozó a gyermeket felülteti, illetve lefekteti a pelenkázóra, levetkőzteti, a használt pelenkát leveszi, badellába dobja. Törlőkendőt vesz elő, letörli a gyermek bőréről a szennyeződést, törlőkendőt kidobja. Tiszta pelenkát vesz elő, ezt a pelenkázó szélére készíti. Amennyiben a gyermek székletes, a gyermeket a kádba állítja és a megfelelő hőmérsékletű langyos, szappanos vízzel lemossa, majd a tiszta pelenkával betakarja, kiemeli a kádból, a pelenkázó asztalon szárazra törli, majd tiszta pelenkát ad rá. (egyéni igény szerint bőrvédő-krém, hintőpor, stb.) A gondozó felöltözteti a gyermeket figyelembe véve önállósági fokát, majd leveszi a pelenkázóról. Fertőtleníti a pelenkázót, és tiszta textilpelenkát helyez rá.
A gondozó és a gyermek a csaphoz mennek, a gondozó felügyeli a kézmosást, a gyermek önállósodási törekvéseit figyelembe veszi és lehetőséget is biztosít hozzá. A gondozó is megmossa a kezét.
A szobatisztává válás napközben a gyermek elhatározásának, tudatos feladatvállalásának eredménye. Akkor mondhatjuk, hogy egy gyermek szobatiszta, ha a vizelési vagy székelési inger jelentkezésekor nem vizel, nem székel azonnal, hanem vizeletét, székletét visszatartja mindaddig, amíg eléri a bilit vagy WC-t, önállóan levetkőzik, és elvégzi szükségletét. Ha a gyermekben megvan az érdeklődés vagy a vágy arra, hogy felnőtt-módra intézze a szükségleteit, elegendő megismertetni annak eszközével és módszerével. Azaz: megmutatni neki a bilit (esetleg kis WC-t), és elmondani, mire való.
A bili/WC használat művelete alatt a gyermek és a gondozónő között folyamatos interakció van. A gondozónő épít a gyermek aktivitására.
A gyermek jelzi szükségletét, vagy a gondozó hívja a fürdőszobába. A gyermek próbálkozik az önálló vetkőzéssel, szükség esetén a gondozó segítséget nyújt. Ha van a gyermeken pelenka, akkor a gondozó leveszi és a használt pelenkát a badellába dobja. Törlőkendőt vesz elő, letörli a gyermek bőrét a szennyeződéstől, törlőkendőt kidobja. A gyermek leül a bilire/WC-re és elvégzi szükségletét. Ha jelzi, hogy készen van, a gondozó segít a WC-papír használatában. Ha szükséges, a gondozó tiszta pelenkát ad a gyermekre. A gyermek próbálkozik az öltözködéssel, ha szükséges, akkor felöltözteti a gondozó, figyelembe véve a gyermek önállósági fokát.

A gondozó kiönti és kimossa a bilit, és a fertőtleníti. A gyermeket a csaphoz kíséri, segíti a kézmosást. A gondozó is megmossa a kezét.

Levegőzés

Minden családi napközibe járó korosztály számára, igen lényeges, hogy minél több időt töltsön a szabadban. Az iskoláskorú gyermek szabad levegőn történő játéka, mint tanulás előtti kikapcsolódás pozitívan befolyásolja a tanulás eredményességét. A csecsemő és a kisgyermek egészséges fejlődésének a szabad levegőn tartózkodás éppen olyan nélkülözhetetlen feltétele, mint a megfelelő táplálék. A szabad levegőn tartózkodásnak többféle kedvező hatása van a fejlődésre:

A gyermeknek a játék a szabadban mozgáslehetőséget ad, különösen, amikor már mászik, biztonságosan jár, majd szaladgál. A szabadban élénkebben mozog, ügyesedik, izmait fejleszti. Az inger-gazdag környezet felkelti, ébren tartja érdeklődését a külvilág iránt, bővül a látóköre, ismeretköre.

A kisgyermekek levegőztetésének egyik módszere a szabad levegőn történő altatás. A gondozónő előkészíti az alváshoz szükséges ruhadarabokat, és az öltöztetés helyére teszi. Hívja a gyermeket öltözni, fejlettségétől függően felemeli és felülteti a pólyázóra, vagy ha már önállóan próbál öltözködni, akkor az öltöztető matrachoz vagy padhoz kíséri. A gyermek önállóan próbálkozik a cipője levételével, ha nem tudja önállóan, akkor a gondozó segítséget nyújt. Felöltözteti, vagy a gyermek önállóan felöltözik. A gondozó az önállósodási törekvéseknek megfelelő időt biztosít. Az időjárásnak megfelelően felöltöztetett gyermeket, a fekhelyhez viszi. Lefekteti, betakarja, az alváshoz szükséges saját tárgyait odaadja, illetve a gyermek mellé helyezi. Megsimogatja a gyermeket, szép álmokat kíván neki.

Az alvás ideje alatt a gondozó gondoskodik a gyermek felügyeletéről, biztosítja a nyugodt alvás feltételeit.

A játéklehetőségek a szabadban az évszaktól, időjárástól, és a gyermek mozgásának a fejlettségétől, korától függenek (természetesen a felszereléstől, épületi, területi adottságoktól is, mint általában a levegőztetés).

Tavasztól őszig a csecsemő egész napját a szabadban töltheti, játszhat a hempergőben, ágyban, amikor nem alszik, mint ahogy ezt a szobában tenné.

Amikor már mászni tud – különösen nyáron – a jól mászó gyermeket már kitehetjük a fűre. Mászáshoz helyes minél nagyobb füves területet elkeríteni számukra, ahol rendelkezésükre állnak különböző mozgásfejlesztő eszközök.

A szaladgáló gyermekek is boldogan használják ki ezeket a lehetőségeket. Előnyös, ha megfelelően gondozott talajon mezítláb van a gyermek. Az egyenetlen talaj, a fű erősíti, fejleszti a láb izmait, előnyösen befolyásolja a lábtartást. Télen csak a szaladgáló gyermek tudja alváson kívül is élvezni a szabad levegőt, miközben a hóval játszik, ródlit tologat, csúszkál. Ezek a téli játékok a szabadban egy-egy alkalommal erős fagyban rövid időre korlátozódnak. A kisgyermekek a nehéz cipő, a

vastagabb öltözet miatt hamar kifáradnak, abbahagyják a szaladgálást, fázni kezdenek. Ilyenkor be kell vinni őket.
A játszóudvaron – az időjárás és a tárgyi feltételek függvényében – kell elhelyezni a megfelelő játékeszközöket, és a gondozó az időjárásnak, hőmérsékletnek megfelelő ruhákba öltözteti / figyelemmel kíséri, segíti/ a gyermeket.

Az iskolások napirendjének rugalmasan kell alkalmazkodnia a tanítás befejeződéséhez, a délutáni iskolai programokhoz, más különórákhoz, de számukra is biztosítani kell a szabadlevegőn tartózkodást, a pihenést, a játékot a tanulás mellett. A napirend megtervezésébe be kell vonni a gyermeket, mert az segíti az időbeosztás, az idővel való gazdálkodás megtanulását.
Környezeti feltételek:
Szennyezettségtől mentes, tiszta levegő
Megfelelő hőmérséklet (-5 C fok alatti hőmérsékleten, kánikulában nem)
Megfelelő légmozgás (nagy szélben nem)

A nevelés színtereként ható, a gondozáson kívüli tevékenységek a családi napköziben

A játék és a tanulás

A kisgyermeknek központi tevékenysége, öröme, tapasztalatszerzési lehetősége a tág értelemben vett tanulás a játék. A játék segít a világ megismerésében és befogadásában, elősegíti a testi, az értelmi, az érzelmi és a szociális fejlődést.
A gyermek a játék során
- kezdeményez,
- ő dönti el, hogy mivel, mit játszik,
- ő dönti el, hogy adott játék tevékenységen belül mit végez, milyen dolgokat valósít meg.
- az ő akarata, hogy kivel osztja meg a játékot,
- ő dönti el, hogy meddig végzi az adott tevékenységet és mikor vált át másik tevékenységre

közben ismereteket szerez, összefüggéseket ért meg, ezeket pontosítja begyakorolja.

Az ellátást nyújtó személy a gyermek játékát elsősorban a megfelelő hely, idő, légkör és eszköz biztosításával tudja segíteni. A gyermek igényeitől és a helyzettől függően szerepet vállal a játékban, kezdeményez, ötleteivel színesíti azt. Közben sokat beszélget a gyermekekkel, gyakorta tesz fel kérdéseket, melyek szélesítik gondolatkörüket, figyelmüket környezetük és tevékenységeik iránt. Így építi be a játék folyamatába a kínálkozó aktuális nevelői feladatot. Direkt módon avatkozik be akkor, amikor érvényt szerez a viselkedési szabályoknak, és szükség esetén kezeli a konfliktusos helyzeteket. A gyermekek fejlettségi szintjének megfelelően világos és egyszerű szabályokat állít fel, probléma megoldási javaslatokat tesz. Mindezzel segíti, hogy a gyermekek jól érezzék magukat egymás társaságában, és szociális képességeik fejlődjenek.

Az iskolások szabadidős tevékenysége között alkalmanként előfordulhat TV-nézés, videózás, de a gyerekek csak olyan műsorokat nézhetnek, amik pozitív élményforrásként szolgálnak. A TV nézés mindig külön szobában történjen, hogy a kisebbeket ne zavarja. Ezen kívül is jó, ha a délutánnak van olyan szakasza, amikor a kicsik és a nagyok külön játszhatnak. Ez kedvezően befolyásolja az egymás iránti pozitív beállítottságot, toleranciát.

Az iskolások tevékenységének fontos része a tanulás, amely az aktuális házi feladat elkészítésén túl magában foglalja a különböző tanulási technikák elsajátítását (a tanulási sorrend meghatározása, a szóbeli és írásbeli házi feladat egymásutánisága, a verstanulás technikája, lényegkiemelés, vázlatkészítés, segédeszközök használata, időtervezés, stb.) a gyermek képességeinek, igényeinek megfelelő segítséget, gyakorlási lehetőséget. Az ellátást nyújtó személy csak a szülővel előzetesen egyeztetett módon és mértékben vehet részt a gyermek tanulásában, figyelembe véve saját kompetenciáját és szerephatárait (nem tanító, korrepetitor, stb.). Tiszteletben kell tartania azt is, ha a szülő nem kéri, hogy a gyermek a családi napköziben tanuljon. A tanulás előtti kikapcsolódás, - ami lehetőleg a szabad levegőn való játék legyen, - a nyugodt tanulás feltételeinek megteremtése, a megfelelő segédeszközök biztosítása kedvezően befolyásolja a tanulás eredményességét. Hagyjuk a gyermeket önállóan "dolgozni", és csak akkor segítsünk, ha ő igényli azt. A kisiskolások (1-4. osztályig) optimális tanulási ideje maximum napi 1,5 óra. Ha a megállapodás alapján a gyermek a családi napköziben készíti el házi feladatát, az ellátást nyújtó személy kapcsolatot tarthat a gyermek tanítóival - a szülővel történt megegyezés szerint - a tanulás eredményes segítése érdekében. Tájékozódhat a követelményekről, ötleteket kaphat mind tanulás módszertani, mind tartalmi kérdésekben.

A tanulás fontos része az is, ha a gyermekeket bevonják a szokásos napi tevékenységekbe. Segíthetnek teríteni, zöldséget tisztítani, kertet rendezni.

Mesélés, vers, mondóka, ének (művészeti alkotások közvetítése)

- a gyermek játszik, mozog, végzi az általa éppen kiválasztott tevékenységet.
- A gyermek képeskönyvet választ, nézegeti.
- Ő szabja meg, hogy meddig érdekli ez a tevékenység.
- A gyermek a hallott vers, mondóka, ének ismétlésére kérheti a gondozónőt.
- A gyermek maga is mondja a gondozónővel együtt.

A gondozó a gyermeknek – a tevékenységét nem megszakítva – mond a tevékenységhez, hangulathoz, a kontextushoz igazodó verset, mondókát vagy éneket. A gondozó célja nem az, hogy megszakítsa a gyermek addigi tevékenységét, hanem az, hogy a tevékenység gazdagabb legyen. Ezek a művészeti alkotások mindig a gyermekhez igazodók, és művészileg értékesek legyenek. A gondozó sokszor elismételheti ezeket, de a cél nem ezek direkt „tanítása”. A gondozó beszélget a gyermekkel a

mesekönyvben, a képen látható dolgokról, de mesélhet spontán a gyermek ilyen igénye szerint.
Mesélés, vers, mondóka, ének segíti a fantázia és realitás szétválasztását (kettős tudat), az érzelmi kapcsolatokat elmélyíti, segítheti a mozgásfejlődést (pl. bizonyos mondókák, énekek). A másikkal való együtt éneklés komoly szinkron teljesítmény, a szociális kompetencia fontos feltétele. A mesélés, a magyar ének, és népi mondóka segíti az anyanyelvi kompetenciák kialakulását.

Rajz, festés, gyurmázás / formázás (vizuális tevékenységek)
- A gyermek szabadon dönt, hogy szeretne-e rajzolni, festeni vagy gyurmázni
- Saját elképzelése és ügyessége szerint alkot, azt készít, amit szeretne, és amit e téren meglévő, lassan kibontakozó kompetenciái lehetővé tesznek számára.
A gondozónőnek nincs direkt elvárása a tekintetben, hogy a gyermek mit rajzoljon, mit formázzon. Indirekt módon e tevékenységek lehetőségét teremti meg. Az e tevékenységekhez szükséges eszközök a gyermek számára részben elérhetők, részben láthatók és elkérhetők, ezek az eszközök segítsék a gyermek próbálkozásait (pracli festék, marok zsírkréta, jó méretű színesek, nagyméretű papír)
A gondozó a gyermek tevékenységét segíti beszélgetéssel, bátorítással, pozitív nevelési eszközök alkalmazásával és gazdagítja azt, a tevékenységhez illeszkedő versek, mondókák, énekek közlésével.
A gondozónő indirekt beavatkozásai szervezési, irányítási jellegűek, kijelöli a tevékenység helyét, elvárja a tevékenységgel összefüggő viselkedési szabályokat, elrendezi az adódó konfliktusokat.
E tevékenységek közben fejlődik ügyesedik a kéz (izmok, csontosodás)a finommotorika, az érzékelés, észlelés: tapintás, forma, tér, szín, méret, alak stb.. Integrálódik a kéz, szem, a szenzoros és motoros terület. Az eszközök használata fokozatosan alakul, differenciálódik.
Idővel e tevékenység az önkifejezés eszköze lesz, alkalmassá válik arra, hogy általa a gyermek kifejezze gondolatait, feszültségeit, vágyait. Ha nem éri kudarc e tevékenység végzésével kapcsolatban, ha alkotását megbecsülik, ha fontos másoknak is, amit alkotott, az növeli önbizalmát, önértékelését.

<u>Bábozás</u>
- a gyermek dönti el, hogy szeretné e ezt a tevékenységet,
- ő választ, oszt a felnőttnek is, ő határozza meg a vele való történet menetét,
- ő dönt arról is, hogy meddig érdekli
A gondozó indirekt módon társként van jelen a tevékenységben, a bábot, az esetleg szükséges instrukciókat a gyermektől kéri (ezzel kivédhető, hogy fölösleges félelmeket mobilizáljon), direkt beavatkozása alapvetően csak a báb használatának megmutatására szorítkozik.
A bábozás érzelmeket mozgat meg, segíti a gyermeket esetleges elakadásai, nehézségei megoldásában, feszültségei kiélésében, segíti a

spontán figyelem fejlődését, mint összetett tevékenység integrálja a mozgást, vizualitást, kommunikációt a kapcsolatok, helyzetek kezelésével, a figurává „átváltozás” segíti az én határok megélését, az empátiát, fejleszti a képzeletet, a mintha terét teremti meg.
Mozgás
A gyermek a saját igénye, fejlettsége, hangulata szerint különböző mozgásokat végez, nagy és finommozgást egyaránt. Ez kapcsolódhat más tevékenységekhez is. A gyermeket a mozgás fejlődésében saját belső program, saját aktivitása viszi sikerre.
A gondozó indirekt módon a feltételek megteremtésével támogatja a mozgást. Fontos a szabad levegőn lehetőséget biztosítani (ez a helyszín a szabad, intenzívebb mozgáson túl sokféle ismeret, élmény megtapasztalására nyújt lehetőséget). Nem kell elmagyarázni a gyermeknek a mozgás kapcsán, hogy mit, miért és hogyan kell kikísérleteznie és csinálnia, alapvetően szabadságot kell biztosítani, alternatívákat teremteni, hogy tudjon választani és gyakorolni a képességeinek megfelelő nehézségű mozgásformát. Hagyjuk próbálkozni, rakjuk körül mozgásos tapasztalási lehetőségekkel.
A gondozó direkt beavatkozásai alapvetően regulációs jellegűek és a gyermek biztonságát szolgálják.
A mozgás segíti az én határok kiépítését, a testérzet kialakulását. A mozgások sikeressége táplálja az önbizalmat, indukálja a beszédfejlődést, a mozgásba ágyazódik kezdetben a gyermek minden pszichés, kognitív funkciója. A mozgás fejlődése növeli a gyermek önállóságát, tapasztalati lehetőségeit kitágítja.

5.2.4. Élelmezés

A családi napköziben nyújtott szolgáltatás keretében biztosított étkeztetés családi étkeztetésnek minősül, s aszerint kell biztosítani.
Az élelmezési szabályok betartásával és betartatásával valósítható meg a családi napközi biztonságos és higiénikus élelmezése.
A családi napköziben a korszerű táplálkozás az egész napos ellátás során a négyszeri étkezés biztosításával (reggeli, tízórai ebéd, uzsonna) valósítható meg. A kisétkezések (reggeli, tízórai, uzsonna) során az étel elkészítését helyben végzi a gondozó. Az ebédet a korosztály igényinek megfelelő főzőkonyháról, beszállítással biztosítják, vagy helyben főznek, mely ritkább esetben történik meg.
A követelményeket az érvényben lévő jogszabályok szabják meg, a feltételek biztosításáért a fenntartó, a betartásáért valamennyi dolgozó felelős.
A családi napköziben előre elkészített étlap alapján az ellátottak (20 hetes-14 évesek) részére ajánlott időpontok:
- reggelit 8 órakor
- tízórait 10 órakor
- ebédet 12 órakor

- uzsonnát 15,30 órakor biztosítunk.

Ételallergiás, diétás gyermekek ellátása esetén
- diétás étkezés biztosítása (csak szakorvosi igazolással),
- dietetikus bevonásával,
- vegetáriánus étkezés csak dietetikus felügyeletével biztosítható a gyermekek fejlődése védelmében, de szemivegetáriánus étkezés biztosítható.

Általános szempontok, higiénia

Az étlap összeállításánál figyelembe vesszük az ellátottak korát, fejlettségét, szükségletét, az évszakot és a korszerű kisgyermek táplálkozási elveket és normatívákat.
Fokozott gondot fordítunk arra, hogy az étel:
- mennyiségileg elegendő és minőségileg helyes összetételű,
- a higiénés követelményeknek megfelelő,
- helyes konyhatechnológiai eljárásokkal elkészített,
- élvezhető legyen,
- a gyermekek szívesen fogyasszák.

Az étel előállítás teljes folyamatában – beszerzés, szállítás, tárolás, elkészítés során – a felhasználásra kerülő élelmi alapanyagokat, félkész- és készételeket megóvjuk a fertőzéstől, romlástól, oly módon, hogy a tiszta, szennyezett területek és műveletek egymástól elkülönülnek.
Az étel szennyeződésének elkerülése végett a dolgozó köteles személyi tisztaságára különös gondot fordítani. A dolgozók kötelesek az élelmezési munka megkezdésekor meleg folyóvízzel és tisztító - fertőtlenítő hatású szerrel kezet mosni. Az élelmezési feladatokat célszerű védőruhában, kötényben végezni és a hajat összekötni. A földes áru előkészítésekor erre a célra használt külön kötényt kell viselni.
A helyes kézmosás szabálya a következő:
- szennyezett kéz benedvesítése,
- fertőtlenítő hatású folyékony szappan használata - az utasításban közöltek betartása mellett, - mindkét kéz alapos bedörzsölésével,
- a szer kéz meleg folyóvizes leöblítése a kéz felületéről,
- kéz szárazra törlése papír kéztörlővel,
- a papír kéztörlő elhelyezése a kézmosónál megtalálható fedett hulladékgyűjtőbe.

Ügyelünk az elkészítéshez használt munkafelületek, munkaeszközök épségére, tisztaságára. A használaton kívüli eszközöket szekrényben, fiókban tároljuk. Az élelmezés területén csak ivóvíz minőségű vizet használunk.
Beszerzés – tárolás – felhasználás (a helyi adottságoknak megfelelően)
- A pék-árú beszerzése, felhasználása naponta történik. Előkészítése a konyhában kijelöl pultrészen, jelölt vágódeszka és kés használatával történik.
- A felvágottak, tejtermékek szállítása hűtőtáskában vagy tasakban történik.
- A felvágottak beszerzése előre egy hétre, előre csomagot, szeletelt kiszerelésben történik. Tárolását a kijelölt és feliratozott dobozban, a

családi napközi által használt hűtőszekrényben vagy a hűtőszekrény szolgáltatás által használt polcán kell végezni.
- A tej, tejtermékek beszerezhetők előre egy hétre egyedi csomagolásban (pl. joghurt). Tárolása a hűtőszekrényben a kijelölt polcon.
- A zöldség, gyümölcs beszerzése előre egy hétre történik. A zöldségféléket jelölt tároló dobozban, a hűtőszekrény erre a célra rendszeresített polcán tároljuk. A gyümölcsök mosását a konyha – étkező vízcsapjánál végezzük, kijelölt tálban. Tisztításuk, aprításuk közvetlenül a felhasználás előtt, a kijelölt pultrészen, jelölt vágódeszka és kés használatával.
- Tojás beszerzése előre egy hétre történik. Tárolása külön zárt dobozban a hűtőszekrényben, kijelölt polcon. Előkészítése, fertőtlenítése közvetlen a felhasználás előtt, és kijelölt, 2 l jelölt, tálban, pl. Suma D4 tabletta használatával (1/2 tabletta), 30ºC-os vízben, 5 perc behatási ideig, alapos leöblítése a vízcsapnál 40ºC folyóvízzel történik. Utána a falikutat és a csaptelepét alaposan fertőtleníteni szükséges.
- Készétel, ebéd szállítása naponta 11-12 óra között, ételhordóban történik.
- Tálalása az ételhordóból történik, a tálalási hőmérséklet ellenőrzésével, melyet maghőmérő alkalmazásával valósítunk meg. A tálalási hőmérséklet (+60ºC feletti), ha alacsonyabb, melegítjük az ételt. A készételt 3 órán belül el kell fogyasztani.

Ételminta vétele ajánlott, de nem kötelező. A mintavétel a tálalás megkezdése előtt, a reggeli, tízórai, ebéd, uzsonnából történik. Ételféleségenként a kb. 50 gr mennyiséget megőrizzük 48 óráig, a hűtőszekrényben, külön polcon, elkülönítetten tároljuk. Az ételmintás üvegek kifőzése külön erre a célra rendszeresített edényben naponta az előírásoknak megfelelően történik. Steril ételminta tároló tasak használata is elfogadható.

Mosogatás

Az élelmezéshez használt edények mosogatása a konyhai mosogatóban, két fázisban történik. A szállítóedényeket, az ételkészítéshez, az étkezéshez használt edények mosogatását időben el kell különíteni.
Az ételmaradék és a durva szennyeződés leöblítése után:
- 1 fázis = zsíroldás, fertőtlenítés - az első mosogató medencében, 40-45ºC vízben használt szer = pl. Tip kombi kétkomponensű kézi mosogatószer, 2 perces a behatási ideje),
- 2 fázis = folyóvizes öblítés a második mosogató medencében, 40- 45ºC vízben.

Öblítés után az edénycsurgatóra helyezzük az edényeket, száradásig.
Törölgetni tilos.

Takarítás

A konyha – étkező takarításáról folyamatosan gondoskodni kell. A takarítóeszközök és szerek tárolása külön zárt szekrényben történik a közlekedő folyosón.

A tisztító és fertőtlenítőszereket eredeti csomagolásban használjuk. A szerek használatáról a dolgozókat tájékoztatjuk, kioktatjuk.
Takarítás fajtái
- munka közben a kiömlött, leesett ételek eltávolítása, a felület tisztítása.
- naponta az ételkészítés, étkezés befejezése után a lehullott morzsák összeseprése, munkafelületek, gyermekasztalok, székek fertőtlenítő lemosása. Szükség szerint, de legalább naponta a helyiség fertőtlenítőszeres vízzel történő felmosása, a mosogatók, kézmosó fertőtlenítő tisztítása.
- hetente a használt hűtőszekrények tisztántartása.
- havonta a csempe, konyhaszekrények, nyílászárók (ajtó, ablak) alapos lemosása, tisztítása.
A takarításhoz is csak ivóvíz minőségű vizet használunk.
Takarításhoz használt szerek: Domestos, Cillit, Clin.
Takarítás eszközei:
partvis, szemétlapát; felmosó- (10 l), lemosó (5 l) vödör; lemosó viledák; felmosó mopp; porszívó.
Az élelmezés területén a rovar rágcsálók behatolása és elszaporodása ellen szúnyogháló felszerelésével védekezünk. Észlelésük esetén irtásukról gondoskodunk.

Hulladékkezelés
A konyhai ételmaradékot, ételhulladékot kijelölt fedeles tárolóedényben tároljuk, és naponta ürítjük.
Az egyéb hulladékot a konyhaszekrény belső oldalán elhelyezett hulladékgyűjtő zsákba gyűjtjük, szükség szerint, de legalább naponta ürítjük.

Baleset megelőzés – munkavédelem
Az ellátott korosztály miatt fokozott figyelmet fordítunk a balesetek megelőzésére.
Amennyiben a konyha és az étkező egy helyiségben van kialakítva a gyermekeket védeni, óvni kell a hőhatás (tűzhely), csúszásveszély (kiömlött folyadék), beszorulás, sérülések (szekrényajtók, fiókok zárhatósága, nehéz edények elhelyezése, hogy ne rántsák magukra) bekövetkeztétől.

5.2.5. A szülőkkel történő együttműködés

Családi napközi szolgáltató/gondozó és a szülők, összehangolják alkalmazott nevelő-gondozó eljárásaikat, segítve ezzel a gyermek egészséges fejlődését. Képesek és tudnak a gyermekkel kapcsolatos témákban egymást segítő módon együttműködni
A családi napközi törekszik a szülői szerepek, kompetenciák támogatására, megerősítésére. Ha a család vagy a szülő „működésében” zavar, feszültség tapasztalható, az árt a kisgyermeknek. Akkor segítjük

igazán a gondjainkra bízott kisgyermeket, akkor tehetünk érte legtöbbet, ha segítjük szüleiket szülőségükben. Abban kell támogatni a szülőket, hogy a gyermekükkel kapcsolatos nehézségek, elakadások, feszültségek, problémák megfelelő megoldását megtalálják.
A családi napközi, mint a gyermekek napközbeni ellátásának egy alapszolgáltatása felelős az általa gondozott-nevelt gyermekek zavartalan fejlődéséért. Ki kell szűrni, ki kell védeni a gyermekeket károsító eseményeket, hatásokat. A gyermek bio-, pszicho-, szociális jólétét veszélyeztető, zavaró esetekben, a gyermek védelme érdekében segítő beavatkozást kell kezdeményezni a családnál, szükség esetén más intézménynél.
A családi napközi az ellátásba kerülés alkalmával, a szülővel kiépített bizalmi kapcsolat megtartása és további zavartalan jó minőségű működése érdekében, a kapcsolattartás változatos alkalmait, formáit hozza létre és működtesse.
A gyermek családi napközibe kerülése során az első beszélgetés, a fokozatos anyás beszoktatás vagy a napi, jól felépített beszélgetések jó alkalmak egy teherbíró, őszinte a kapcsolat kiépítésére. Alapvetően a gondozónő feladata e kapcsolat megfelelő minőségének kialakítása és karbantartása!

Az ellátásba kerülés után a kapcsolattartás írásos formája az üzenőfüzet: ebben kölcsönösen és írásban tájékoztatják egymást szülő és gondozó a gyermekkel kapcsolatos megélt tapasztalatokról, a gyermek fejlődésében érzékelhető változásokról (fejlődés vagy elakadás, közös tennivaló stb.). Ritkán használt forma a kiscsoport miatt, de előnye, hogy visszakereshető az információ.
Írásos anyagok az átadóban, a faliújságon: egy-egy programmal, ünneppel, nyitva tartással kapcsolatos új információk, ismeretek ilyen indirekt módon történő megosztása is segítheti a szülőt.
Napi átadás - átvétel
A szülő és a gondozónő kölcsönösen tájékoztatják a másik felet annak az időnek a legfontosabb történéseiről, melyen a másik fél nem volt jelen (mi történt otthon vagy a hétvégén, mi történt a családi napköziben napközben). Különösen fontosak ezek az információk a gyermek napi ellátásában, hiszen az ekkor kapott információk alapján érthető a gyermek viselkedése, ezek segítségével tud mindkét fél adekváttan közeledni a gyermekhez. Az élmények ilyen megosztása érzelmileg közelebb hozza a szülőt, gondozónőt, kisgyermeket, és jótékonyan hat kapcsolatuk minőségére, elmélyíti azt. Ezek rövid idejű, nem túl mély, de sok fontos aktuális információt hordozó beszélgetések. Fontos a beszélgetés stílusa. Személyes, de ne bizalmaskodó legyen, konkrét, tiszta és pontos információk legyenek, ne legyen sértő / bántó a másik fél számára.
Személyes, négyszemközti megbeszélések
Vannak olyan dolgok, amelyek nem tartoznak az esetleg éppen jelen lévő másik szülőre, személyre -, de a gyermek kapcsán, az ő érdekében ezeket meg kell beszélni a szülővel. Az ilyen intimebb beszélgetésre megfelelő időt, helyet kell találni a gondozónőnek, ahol mások zavarása nélkül

tudnak beszélgetni a szülővel. Jó, ha a koordinátor, vagy társgondozó is jelen van a beszélgetésen. A beszélgetés során a gondozónőnek vigyáznia kell arra, hogy az segítő, támogató legyen, a szülő érezze a segítő szándékot.
Rendezvények a családi napköziben
Személyes, csoportos formája a család és a családi napközi kapcsolatának, kibővülhet a szélesebb család tagjaival is. Valamilyen ünnephez, érzelmileg érintett időszakhoz kötődő együttlét, közös élmény.
Beszélgető szülőcsoport
Fiatal, kisgyermekes szülők jelentős része nukleáris családban él. Nincs a közelben a kiterjedt család, ahol egy tapasztaltabb nő segíthetné gyermekükkel kapcsolatos gondjaik megoldásában. Szeretne a szülő segítséget, tanácsot kapni gyermeke fejlődésével, szocializálásával, nevelésével kapcsolatos bizonytalanságai oldására. A szülőkkel való „beszélgetéseknek" az a célja, hogy megerősödjön a szülők szülői kompetenciája. Legyen egy hely (szülők csoportja), ahol nyíltan és őszintén lehet beszélni a gyermeknevelés során megélt elakadásokról, gondokról. A terhek megoszthatók a hasonló helyzetben lévőkkel, és közösen kielégítő megoldásokat lehet találni. Fontos, hogy az anyák, apák egyre inkább érezzék jól magukat szülői szerepükben. Ennek hatása jótékonyan jelenik majd meg a gyermek viselkedésében, fejlődésében, sikeresebb lesz a gondozó munkája, és a családi napközi és a család kapcsolata is „átmelegedik".

5.2.6. Alternatív szolgáltatások a családi napköziben

A családi napközi alapellátáson kívül szervezhet gyermek felügyeleti szolgáltatásokat, un. alternatív napközbeni ellátást, amennyiben rendelkezik a működtetésükhöz szükséges feltételekkel, illetve betöltetlen férőhelyén fogadhat felügyeletre gyermeket. Ezekért a szolgáltatásokért a szülő térítési díjat fizet.
E szolgáltatások kialakítása alapvetően két dolog függvénye:
- a családi napközi lehetőségei, emberi, anyagi kapacitása,
- a családi napközi környékén élő kisgyermeküket otthon nevelő szülők igénye, szükségletei.

A kisgyermekes szülők többsége nukleáris családban él, nincs körülöttük kiterjedt család, aki rendelkezésükre állhat a felügyeleti gondjaik megoldásában. A nagymama, aki segíthetne alkalmanként, vagy a fejlődéssel, neveléssel kapcsolatos gondok, konfliktusok megoldásában tanácsot adhatna, még maga is dolgozik, vagy a kisgyermekes családtól távol lakik.
Szüksége lehet a kisgyermekes szülőnek arra is, hogy saját dolgait rendezze, amit egy vagy két kisgyerekkel nehezebb megoldani. Van, aki az otthoni létet felhasználja arra, hogy tovább képezze magát és így segítse a munka világába való visszalépését. Az anyák szeretnék erre a rövidebb időre is biztonságos, jó helyen tudni gyermekeiket. A gyermek

védelme is azt igényli, hogy ne „dobálódjon” egyik ismerőstől a másikig, hanem folytonosság legyen az életében az időszakos felügyelet idején is.
A szolgáltatás nyújtásához szükséges feltételek:
- megfelelő, felszerelt csoportszoba, mely független a családi napközi alapellátásába felvett gyermekek elhelyezésétől
- a szolgáltatásban dolgozó, a jogszabályban megjelölt szakképesítéssel rendelkező szakember,

A családi napközi szolgáltatási formái:

A gyermekek száma a gyermek életkora, a rendelkezésre álló terület nagysága és a gyermekek szükségleteinek figyelembe vételével alakítandó.
Szolgáltatásoknak a családi napközi nyitvatartási idejében történő biztosítása esetén az alaptevékenység zavartalanságáról gondoskodni kell.

Időszakos gyermekfelügyelet
Az időszakos gyermekfelügyelet lehetőséget nyújt arra, hogy a szülő néhány órára, esetleg a hét bizonyos napjaira biztonságos helyen, szakember felügyeletére hagyhatja gyermekét. Ebben az időben a szolgáltató látja el a szülő helyett az éppen aktuális feladatokat, a szülő igénye szerint, a felügyeleti időben étkezés is biztosítható. A szülőnek nyilatkozni kell szóban arról, hogy gyermekek nem beteg.

Játszócsoport
Együttjátszási lehetőséget biztosítunk a gyermekeknek és szüleiknek olyan környezetben, ahol a gyermekek korának és fejlettségének megfelelő körülményeket, játékokat, étkezést biztosítunk. A csoport összetétele és létszáma az eseti megjelenéseknek megfelelően változó. A háziasszonyi feladatokat szakképzett gondozó látja el, fogadja a szülőket és a gyermekeket, aki, ha igényli a szülő, tanácsaival, példaadásával bővíti a szülők gyermekgondozási-nevelési ismereteit.

Egyéb vállalható szolgáltatások
Időszakos felügyelet a gyermek otthonában, játék-, eszköz kölcsönzés, nyári táboroztatás

5.2.7. Dokumentáció

A családi napközi szakmai programja
Eseménynapló
Heti étrend
Napirend (ajánlott)
Üzenő füzet (ajánlott)
Működéssel kapcsolatos szülői vélemények, javaslatok (ajánlott)
Az ellátásba kerüléssel kapcsolatos dokumentáció

Felvételi adatlap
A szolgáltatás igénybevételéről szóló megállapodás
IX. sz. adatlap
Személyi térítési díj megállapítás nyilvántartása
Nyilvántartás az ellátási napokról
Nyilvántartás a térítési díjról
Ellenőrzési, látogatási napló /ajánlott/
Az élelmezéssel kapcsolatos dokumentáció
- Kötelező
A szolgáltatás igénybevételéről szóló megállapodás
Étlap
Személyi térítési díj nyilvántartás
Nyilvántartás az ellátási napokról
Nyilvántartás a térítési díjról
- Ajánlott
Csoport naplóban napi étrend, stb.
Az együttműködéssel kapcsolatos dokumentáció
- Kötelező
A szolgáltatás igénybevételéről szóló megállapodás.
Alternatív szolgáltatásokra vonatkozó dokumentáció
Gyermekre vonatkozó adatok: név, születési idő, lakóhely
Szülők adatai: név, elérhetőség, lakcím
Felügyeleti idő alatt történt esemény, melynek feljegyzését a szolgáltató fontosnak tartja
Felügyeleti idő tartama, a szolgáltatásért járó térítési díj és annak megfizetése

5.3. Személyi feltételek

- Családi napközi fenntartó (szervezet vagy személy)
- Családi napközi vezető
- Gondozó
- Kisegítő.
- Hálózati koordinátor (csak családi napközi hálózatok esetében)
- A segítő szakemberek szakmai személyiségének karbantartásához, fejlesztéséhez a munkáltatónak biztosítania kell a szükséges szakmai támogató szolgáltatásokat (szupervízió, esetmegbeszélés, kiégés elleni tréning).

5.4. Kompetenciák

<u>Szakmai követelmények és ismeretek:</u>

- A családi napközi helye és funkciója a gyermekek napközbeni ellátásának rendszerében
- Üzleti vállalkozás, ügymenet
- A nyilvántartásba vétel
- A családi napközi működtetésének emberi tényezői

- A fejlődés és a tanulási folyamat jellemzői, egyes életkorok sajátosságai (14 éves korig)
- A családi napköziben folyó nevelés alapelvei, tartalma, módszerei
- Élelmezés
- Együttműködés a szülőkkel
- Kommunikáció

Személyes kompetenciák:
- Elkötelezettség
- Megbízhatóság
- Érzelmi stabilitás
- Kiegyensúlyozottság
- Türelmesség
- Rugalmasság
- Döntésképesség
- Állóképesség; stressz tűrő képesség
- Kézügyesség; mozgáskoordináció (testi ügyesség); testi erő
- Térérzékelés

Társas kompetenciák:
- Kapcsolatteremtő készség
- Empátia
- Segítőkészség
- Közérthetőség
- Adekvát kommunikáció
- Konfliktuskezelő készség

Módszerkompetenciák:
- Információgyűjtés
- Általános ismeretek speciális helyzetben való alkalmazása
- Problémaelemzés, -feltárás
- Helyzetfelismerés
- Rendszerben való gondolkodás
- Gyakorlatias feladatértelmezés
- Nyitott hozzáállás

5.5. Tárgyi feltételek

- Létszámnak megfelelő nagyságú csoportszoba
- Fürdőszoba és fürdőszobai berendezések, tárgyak (mosdó, keverőcsap, törölközőtartó-törölköző, fésűtartó-fésű, tükör– teljes alakos, szappan, fogkefe, pohár, fogkrém) megfelelő magasságban és méretben.
- Korosztálynak és létszámnak megfelelő méretű és mennyiségű asztal, szék, edény (tányér, pohár, evőeszköz, kínáló-tányér, főzelékes tál, merőkanál, feltét kínálására alkalmas edényzet, kancsóban víz), abrosz, textília, szalvéta, a gyermekek számára a kézmosás

biztosítása egyéni szükséglet szerint, a mosogatáshoz alkalmas hely és eszközök.
- Pelenkázó asztal, megfelelő mennyiségű textilpelenka, fertőtlenítő (spray, oldat, stb.) eldobható pelenka, tisztálkodási eszközök, bili, dobogó a felnőtt WC, kézmosó használatához, badellák, vizesblokk (mosdó, fürdőkád, zuhanyzótálca), szükség esetén váltóruha.
- Szélvédett, fedett terasz, árnyékolóval.
- Fekhely, meleg takaró, öltözék: évszaknak, időjárásnak, hőmérsékletnek megfelelően.
- Biztonságos játszóudvar.
- Növényzet, fák, bokrok, virágok, füves terület.
- Homokozó.
- Pancsoló, vízpermetező.
- Biztonságos nagymozgásos játékok.

6. Indikátorok

Meghatározás (tevékenység)	Indikátor (hogyan)	Forrás (adat)
1. Családi napközibe kerülés	Igénybevevő gyermekek száma/év	Felvételi adatlap A szolgáltatás igénybevételéről szóló megállapodás IX. sz. adatlap Nyilvántartás az ellátási napokról Eseménynapló
2. Gondozás – készségek, szokások kiépítése	Önkiszolgáló gyermekek aránya/év	A gyermek egyéni fejlődését tartalmazó dokumentáció Eseménynapló
3. Gondozás - higiéné	Önállóan tisztálkodó gyermeke aránya/év	A gyermek egyéni fejlődését tartalmazó dokumentáció Eseménynapló
4. Gondozás - étkezés	Önállóan étkező gyermeke aránya/év	A gyermek egyéni fejlődését tartalmazó dokumentáció Eseménynapló
5. Nevelés – játék	Időtartam/hét	Eseménynapló A gyermek egyéni fejlődéséről vezetett dokumentáció Napirend
6. Nevelés - művészeti alkotások	A tevékenységfajta előfordulásának gyakorisága/hét	Eseménynapló

közvetítése (vers, mondóka, mese, ének)		
7. Nevelés - rajz, festés, gyurmázás / formázás (vizuális tevékenységek)	A tevékenységfajta előfordulásának gyakorisága /hét	Eseménynapló
8. Nevelés - mozgás	A tevékenységfajta előfordulásának gyakorisága /hét	Eseménynapló
9. Oktatás – tanulás (iskolások esetében)	Időtartam/hét	Eseménynapló A gyermek egyéni fejlődéséről vezetett dokumentáció Napirend
10. Együttműködés a szülőkkel - szülők csoportos beszélgetései	Csoportos beszélgetések száma/év	Jegyzőkönyv
11. Együttműködés a szülőkkel - rendezvények	Rendezvények száma/év	jegyzőkönyv
12. Alternatív szolgáltatások - Időszakos gyermekfelügyelet	Szolgáltatást igénybevevő gyermekek száma/év	A szolgáltatás igénybevételéről szóló megállapodás Eseménynapló
13. Alternatív szolgáltatások - Játszócsoport	Szolgáltatást igénybevevő gyermekek száma/év	A szolgáltatás igénybevételéről szóló megállapodás Eseménynapló
14. Dokumentáció	Dokumentációk száma/ellátott gyermekek száma	Felvételi adatlap A szolgáltatás igénybevételéről szóló megállapodás IX. sz. adatlap Személyi térítési díj nyilvántartása Nyilvántartás az ellátási napokról Eseménynapló Heti étrend

7. <u>Ellenőrző lista a protokollok megvalósításához</u>

– A gondozási-nevelési folyamat az egyéni szükségletek figyelembe vételével zajlik.

A szolgáltató:
- segíti a gyermek önállóságát, tanulási folyamatát,
- kölcsönös bizalmi kapcsolatban van a gyermekekkel,
- igényes önmagával szemben, szakmai, emberi, erkölcsi tekintetben,
- igényli a szupervíziót, csoportos megbeszéléseket,
- a szülőkkel partneri kapcsolatban van,
- törekszik az együttműködésre a gyermekek gondozásában részt vevő egyéb intézményekkel, szakemberekkel, szervezetekkel,
- a gyermekjóléti alapellátás szakembereivel és a társszakmákkal megfelelő kapcsolatot tart,
- a jogszabályban előírt gyermekszámot fogadja.

– A gyermekszámmal arányos a gondozók száma.
– Vannak az alaptevékenységen kívüli szolgáltatások a nyitvatartási időben.
- Ha igen, maximálisan biztosított az alaptevékenység, a családi napköziben ellátott gyermekek ellátása.
– Van ellátási együttműködés a helyi önkormányzattal, kistérséggel
– A családi napközi tárgyi feltételrendszere, megfelel a jogszabályokban foglaltaknak.

A gondozó:
- figyelmet fordít a játékok minőségére és mennyiségére, fejleszti az eszköztárat,
- vigyáz arra, hogy a kisgyermekre veszélyes apró játéktárgyak ne legyenek a kisgyermekek számára elérhető közelben,
- rendszeres időközönként kiselejtezi a tönkrement játékokat.

– A gyermekek szükségleteire válaszként sikerül kialakítani a különböző „sarkokat” (mese, pihenő, szerepjáték, építő, kreatív, iskolásoknál tanuló stb.).
– Rendszeres időpontokban vannak az étkezések.
– A gyermekek életkori sajátosságai alapján összeállított ételekből áll az étrend a vonatkozó jogszabály előírásainak betartásával.
– Az étkezések alatt megfelelő a hangulat, légkör.
– A pihenő és az altatási idők rögzített időpontokban történnek (hosszúságuk igazodik a gyerekek szükségleteihez).
– Választhatnak a gyermekek a déli alvás, illetve déli pihenő között
– Megvan minden gyermeknek a saját ágyneműje és állandó fekvőhelye
– A pelenkaváltás igazodik a gyermek szükségletéhez
– Önálló WC használat engedélyezett a gyermek szükséglete szerint
– A gondozó gondoskodik a megfelelő higiéniai feltételekről az otthonában (vagy a gondozás helyén).
– A gondozó a tisztálkodást is a nevelési folyamat részének tekinti.
– Rendszeres időpontokban történnek bizonyos tisztálkodási folyamatok, hogy a gyermekek megtanulhassák, pl. a helyes kézmosás szabályait.
- A gondozó személy indítványozza az önállóságot, kellő segítséggel és felügyelet mellett teszi.
- Magasan elhelyezett mosdónál a gyermekek használják a dobogót, hogy a kezüket önállóan meg tudják mosni.

– A gondozó gondoskodik minden gyermeknek tiszta törülközőről és egyéb szükséges tisztálkodási eszközről
– A gyermekek fejlődését figyelemmel kísérő, napló tartalmazza a fontosabb eseményeket.
– A gondozó helyesen beszéli a magyar nyelvet
– A gondozó a gyerekekhez számukra érthető módon beszél
– TV, videó, nagyobbaknál számítógép használatához megvan a szülők hozzájárulása. A gondozó betartja, hogy ezeket az eszközöket csak ritka esetekben és rövid ideig használja, az így szerzett ismereteket segít feldolgozni.
– Rendszeresek a felügyelet melletti nagy mozgást igénylő tevékenységek- mászás, egyensúlyozás, felkapaszkodás, labda- és fogócska játékok a játszótéren, vagy a szabadban.
– A gyerekek változatos anyagokat használnak az alkotás, barkácsolás folyamán (papír, festék, kréta, agyag, gyurma, természetes anyagok, termések, stb.).
– Fontos szerepet játszik a zene, az éneklés, mozgás, vannak hangszerek.
- A gondozó ösztönzi a gyerekeket a környezet megfigyelésére és a kérdezésre, hogyan használja az évszakok és az ünnepkörök jellemzőit a természet és a világ felfedezésére.
– A gyerekekért érkező személyek rendelkeznek a szülők meghatalmazásával
– A fogadó helyiség és személy rendelkezésre állása a nyitva tartás alatt biztosított.
– A szükséges adaptáció érdekében biztosítható a szülők és gyermekek együttes belépése a szolgáltatásba a kezdeti alkalmakkor
– Biztosított a kellő rugalmasság és az individuális szempontok figyelembe vétele az egyes gyermekek fogadásakor.
– Részletes írásos tájékoztató anyag vagy más ismeretterjesztő irodalom áll a szolgáltatás iránt érdeklődők rendelkezésére.
– A szülők tájékoztatása kiterjed a kisgyermeket gondozó szülőt megillető jogokra és kötelezettségekre, továbbá a kisgyermek ellátásával kapcsolatos történésekre, ismeretekre, elvárásokra.

8. Mellékletek

8.1. Szakirodalom

-A családi napközi működésének követelményei 2008. Módszertani útmutató. SZMI. Budapest.
-Családi napközi. Az engedélyezéshez és működéshez javasolt követelmények és elvárások 1996. BOMI. Családi napközi munkacsoport. Budapest.
-Gyermekek napközbeni ellátása standardok, irányelvek 2007. SZMI. Budapest.
-A családi napközi működésének követelményei – Módszertani útmutató 2008. SZMI. Budapest.

-Családi napközi – füzetek 1-5. 1996, 1997. BOMI. Családi napközi munkacsoport.
-Kálló Éva - dr. Mramurácz Éva 1997. Családi napközi. Balesetmegelőzés és elsősegélynyújtás. BOMI. Családi napközi munkacsoport. Budapest.
-Kálló Éva 1996. Családi napközi. Néhány gondolat a Családi napközi nevelési légköréről. BOMI. Családi napközi munkacsoport. Budapest.
-Piegelné Csényi Magdolna 1996. Családi napközi. A kisgyermekek napközben ellátásának új formája az önkormányzatok szemszögéből. BOMI. Családi napközi munkacsoport. Budapest.
- Vigassy Józsefné 1996. Családi napközi. A Családi napközi működéséhez szükséges tárgyi feltételek. Útmutató vállalkozóknak BOMI. Családi napközi munkacsoport. Budapest.

8.2. Jogszabályok

1997. évi XXXI. törvény a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról – 43.§.

235/1997 (XII. 17) Kormány rendelet a gyámhatóságok, a területi gyermekvédelmi szakszolgálatok, a gyermekjóléti szolgálatok és a személyes gondoskodást nyújtó szervek és személyek által kezelt személyes adatokról

259/2002.(XII. 18.) Kormány rendelet a gyermekjóléti és gyermekvédelmi szolgáltató tevékenység engedélyezéséről, valamint a gyermekjóléti és gyermekvédelmi vállalkozói engedélyről

15/1998.(IV. 30.) NM rendelet a személyes gondoskodást nyújtó gyermekjóléti, gyermekvédelmi intézmények, valamint személyek szakmai feladatairól és működésük feltételeiről - 46-50.§.

29/2003.(V. 20.) ESZCSM rendelet a helyettes szülők, a nevelőszülők, a családi napközit működtetők képzésének szakmai és vizsgakövetelményeiről, valamint az örökbefogadás előtti tanácsadás és felkészítő tanfolyamról

67/2007.(VII. 10.) GM-EüM-FVM-SZMM együttes rendelete tartalmazza korcsoportos bontásban a napi tápanyag- és energia-beviteli ajánlásokat

9. Fogalommagyarázatok

A protokollban szereplő fogalmak magyarázatait a Módszertani Gyermekjóléti Szolgálatok Országos Egyesülete által készített és kiadott Fogalomtár tartalmazza (www.mogyesz.hu).

10. Jogszabály-változtatási javaslatok

1. Jelenleg a családi napközit szolgáltató számára 40 órás képzés kötelező.
Javaslat: A felkészítő tanfolyam óraszáma 40 óráról emelkedjen 60 órára. Legyen továbbképzés a családi napközi fenntartók és a szolgáltatók számára külön tartalommal.
2. Meg kell teremteni a jogszabályi feltételeket ahhoz, hogy a segítő szakemberek folyamatos szakmai támogató szolgáltatásokat kapjanak szakmai személyiségük karbantartása és a jó minőségű munkavégzés érdekében.
3. A Gyvt.43.§ alapján: „(7) A családi napköziben - saját, napközbeni ellátást máshol igénybe nem vevő gyermeket is beszámítva - legfeljebb öt gyermek gondozható..... (9) A családi napköziben gondozott saját gyermek után normatív állami hozzájárulást nem lehet igénybe venni.”
Javaslat: Szükséges a módosítás abban az értelemben, hogy a családi napközit működtető saját gyermekei, unokái, a rokon gyermekek, amennyiben pl. nyaralnak a családi napközi működtetőjénél, akkor ne számítsanak bele az ellátott létszámba, mivel az hátrányosan érinti az ellátandó gyermekeket és a családi napközi működtetőjét egyaránt.

NEMZETI CSALÁD- ÉS SZOCIÁLPOLITIKAI INTÉZET

ÚJ SZÉCHENYI TERV

TÁMOP 5.4.1. „Szociális és gyermekvédelmi szabályozó rendszer kidolgozása" pillér

Napközbeni ellátás – családi gyermekfelügyelet

Készült a TÁMOP 5.4.1.-08/1-2009-0002 projekt azonosító számú
A szociális szolgáltatások modernizációja, központi és stratégiai tervezési kapacitások megerősítése, szociálpolitikai döntések megalapozása – Szabályozási pillér (I.) projekt keretében

Budapest, 2011. szeptember

Nemzeti Fejlesztési Ügynökség
www.ujszechenyiterv.gov.hu
06 40 638 638

MAGYARORSZÁG MEGÚJUL

A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával valósul meg.

A gyermekek napközbeni ellátásának célja

Ma országosan egyre nagyobb igény mutatkozik a gyermekek napközbeni ellátása iránt. Fontossá vált a gyermekek jó színvonalú, a települések és a családok igényeit, szükségleteit, lehetőségeit kielégítő, sokszínű, többféle formában megvalósuló napközbeni ellátás. A fejlesztés elkerülhetetlen. Az állami férőhelyek növelése mellett a civil működtetők bevonása is szükséges.

A gyermekek napközbeni ellátásaként a családban élő gyermekek életkorának megfelelő nappali felügyeletét, gondozását, nevelését, foglalkoztatását és étkeztetését kell megszervezni azon gyermekek számára, akiknek szülei, nevelői, gondozói munkavégzésük, a munkaerő piaci visszatérésüket segítő programban, képzésben való részvételük, betegségük vagy egyéb ok miatt napközbeni ellátásukról nem tudnak gondoskodni. A napközbeni ellátás keretében biztosított szolgáltatások időtartama lehetőleg a szülő munkarendjéhez igazodik.

A gyermekek napközbeni ellátását különösen az olyan gyermek számára kell biztosítani,

a) akinek fejlődése érdekében állandó napközbeni ellátásra van szüksége,

b) akit egyedülálló vagy időskorú személy nevel, vagy akivel együtt a családban három vagy több gyermeket nevelnek, kivéve azt, akire nézve eltartója gyermekgondozási díjban részesül,

c) akinek a szülője, gondozója szociális helyzete miatt az ellátásról nem tud gondoskodni.

A gyermekek napközbeni ellátása megszervezhető - a gyermekek életkorának megfelelően - különösen bölcsődében, hetes bölcsődében, családi napköziben, családi gyermekfelügyelet vagy házi gyermekfelügyelet keretében, nyári napközis otthonban, valamint a Kt. hatálya alá tartozó óvodában, iskolai napköziben.

A gyermekek napközbeni ellátásának minősül az iskolai napközis ellátásban nem részesülő, különösen a csellengő vagy egyéb okból veszélyeztetett tíz év feletti gyermekek számára nyújtott nappali felügyelet, foglalkoztatás - sport- és egyéb klubfoglalkozás, illetve játszótér, játéktár, játszóház keretében - és az étkeztetés biztosítása is, feltéve, ha a működtető rendelkezik az ehhez szükséges - a külön jogszabályban meghatározott - személyi és tárgyi feltételekkel.

A gyermekek részére a jó színvonalon működtetett napközbeni ellátások kialakításához és fejlesztéséhez a protokollok elkészítése nagy segítséget nyújthat. A protokollok speciális szituációkra való javaslatok, meghatározott ellátás elvégzéséhez szükséges események és tevékenységek rendszerezett listája, amely az ellátás megkívánt vagy minimális standardjának való megfelelést szolgálja. Általában egy *előre meghatározott lépéssorozat,* amellyel egy bizonyos feladatot teljesíteni lehet. A protokoll irányítja a dolgozókat feladataik teljesítését Ennek célja,

hogy az ellátások színvonalát, eredményeit pozitív irányba befolyásolja és az ellátást gazdaságosabbá tegye.
Ezért kerül sor a napközbeni ellátások protokolljainak kialakítására, amelynek keretében elkészült a bölcsődei ellátás, a családi napközi, a családi gyermekfelügyelet és a házi gyermekfelügyelet protokollja.

Tartalomjegyzék

1. Cél, funkció 5
2. Célcsoport, megvalósulási kritériumok 5
3. Alapelvek 6
3.1. Önrendelkezés 7
3.2. Részvétel 7
3.3. Érdekérvényesítési esélyek növelése 7
3.4. Eredményesség 7
3.5. A legkisebb beavatkozás elve 7
4. A szolgáltatás leírása 7
5. Protokoll 8
5.1. Szereplők: 8
5.2. A szolgáltatás részletes leírása 8
5.2.1. Családi gyermekfelügyeletbe kerülés 8
5.2.2. Gondozás - nevelés 9
5.2.3. Élelmezés (családi étkeztetés) 10
5.2.4. Szülőkkel történő együttműködés 11
5.2.5. Dokumentáció 12
5.3. Személyi feltételek 12
5.4. Kompetenciák 12
5.5. Tárgyi feltételek 14
6. Indikátorok 17
7. Ellenőrző lista a protokollok megvalósításához 18
8. Mellékletek 20
8.1. Szakirodalom 20
8.2. Jogszabályok 20
9. Fogalommagyarázatok 21
10. Jogszabály-változtatási javaslatok 22

Napközbeni ellátás – családi gyermekfelügyelet

1. Cél, funkció

A gyermekek napközbeni ellátásaként a családban élő gyermekek életkorának megfelelő nappali felügyeletét, gondozását, nevelését, foglalkoztatását és étkeztetését kell megszervezni azon gyermekek számára, akiknek szülei, nevelői, gondozói munkavégzésük, munkaerőpiaci részvételt elősegítő programban, képzésben való részvételük, betegségük vagy egyéb ok miatt napközbeni ellátásukról nem tudnak gondoskodni.
A gyermekek napközbeni ellátása megszervezhető - a gyermekek életkorának megfelelően - különösen bölcsődében, hetes bölcsődében, családi napköziben, családi gyermekfelügyelet vagy házi gyermekfelügyelet keretében, nyári napközis otthonban, valamint a Kt. hatálya alá tartozó óvodában, iskolai napköziben.
A gyermekek napközbeni ellátásaként családi gyermekfelügyelet biztosítható az ellátást nyújtó saját otthonában.
A családi gyermekfelügyelet a családban nevelkedő gyermekek számára nyújt életkoruknak megfelelő nappali felügyeletet, gondozást, nevelést és étkeztetést.
A családi gyermekfelügyelet keretében két évestől négy éves korig gondozható gyermek.
A családi gyermekfelügyelet ellátása során - a saját, napközbeni ellátást máshol igénybe nem vevő gyermeket is beszámítva - legfeljebb három gyermek gondozható.
A családi gyermekfelügyelet keretében gondozott saját gyermek után normatív állami hozzájárulást nem lehet igénybe venni.
Családi gyermekfelügyeletet az a személy biztosíthat, aki megfelel a jogszabályokban foglaltaknak.

2. Célcsoport, megvalósulási kritériumok

Célcsoport
A családi gyermekfelügyelet célcsoportját azok a családban nevelkedő két éves és négy éves kor közötti gyermekek és szüleik képezik, akik számára életkoruknak megfelelő nappali felügyeletet, gondozást, nevelést és étkeztetést tud nyújtani ez a szolgáltatás.

Kritériumok
A szülők elsődleges szerepét elismerő együttműködés fontossága
A gondozás és nevelés egysége
Az egyéni bánásmód
A más nemzethez/etnikumhoz tartozás tiszteletben tartása
Állandóság és rendszeresség

Az aktivitás és önállóság támogatása
A gyermek elfogadása és személyiségének megbecsülése
A pozitívumokra támaszkodás
A nevelő hatások egységessége
A gyermek új helyzetekhez való fokozatos hozzászoktatása
A gondozás tárgyi feltételeinek megléte
A napi ellátás, a napi munka jó megszervezése. (A családi gyermekfelügyeletben olyan napirendet kell kialakítani, amely figyelembe veszi a napközbeni felügyeletet igénybevevő gyermekek életkorát, fejlettségét, és biztosítja az egyes gyermek szükségleteinek kielégítését.)
Az egyes gondozási műveletek optimális megvalósítása olyan módon, hogy a gyermek korának megfelelően kompetenssé váljon a szükségletei kielégítése mellett.
A szolgáltató ismeri és alkalmazza a gyermekétkeztetés alapvető szabályait.
A szolgáltató ismeri és alkalmazza az élelmiszerbiztonsági és higiéniai előírásokat.
A szolgáltató képes a hatékony felnőtt-felnőtt tranzakcióra, kommunikációra a szülőkkel,
A kapcsolat együttműködő, őszinte, segítő szándékú, kölcsönösen kielégítő.
A kapcsolat minőségében meghatározó a szülők tisztelete, az irántuk érzett bizalom, és az őszinte érdeklődés aktuális gondjaik iránt
A szolgáltatás segítse a kisgyermeküket otthon nevelő édesanyák szülői kompetenciáját, élvezzék anyai szerepüket.
A szolgáltatás szolgálja a család harmóniáját, védelmét, és gyermek egészséges fejlődését.
A szolgáltatás biztosítson a csoportban járó kicsinyeknek, örömteli, és a fejlődésüket stimuláló tapasztalatszerzési lehetőségeket.
A másik ember feltétel nélküli elfogadása (szülő, gyermek)
A másik ember tisztelete,
A másik támogatása, segítése: alapvetően saját belső erőinek megerősítése,
A pozitív odafordulás, őszinte érdeklődés a másik ember, a másik problémája, szükséglete iránt.

3. Alapelvek

A családi gyermekfelügyelet tekintetében nem beszélhetünk a három éven aluli gyermek önrendelkezéséről, tehát a szülőket tekintjük a szolgáltatás igénybevevőinek, azaz rájuk vonatkozóan határozzuk meg a szolgáltatás alapelveit.

3.1. Önrendelkezés

A gyermek szüleinek gondozási–nevelési szokásait a családi gyermekfelügyelet végző személy maximálisan figyelembe veszi, amennyiben ezek nem ellentétesek a gyermek legjobb érdekével.

3.2. Részvétel

A 3 év alatti gyermek szülei vegyenek részt a családi gyermekfelügyelet életében, az általa szervezett rendezvényeken, vegye figyelembe a családi gyermekfelügyelet a szülők munkarendjét és a gyermekek és szüleik szükségleteit.

3.3. Érdekérvényesítési esélyek növelése

A szülők családi kompetenciáinak erősítése, nevelési szokásaik támogatása révén tud a családi gyermekfelügyelet eleget tenni ennek az alapelvnek.

3.4. Eredményesség

Amennyiben a szülő és a gyermek elégedett a szolgáltatással, annak során megvalósul a szülő munkaerőpiaci reintegrációjának és a gyermek szocializációjának támogatása, akkor eleget tesz az eredményesség alapelvének a szolgáltatás.

3.5. A legkisebb beavatkozás elve

A gyermekvédelem minden szintjén, úgy az alap-, mint a szakellátásban (a gyermek legjobb érdekének való megfelelőség mellett) mindenkor úgy kell tanácsot adni, segítséget nyújtani, ellátást biztosítani, hogy az csak a lehető legkisebb mértékben tegyen bármit a felhasználók **helyett**, illetve **ellenében**. Mind a gyermek, mind szülei számára a maximális véleményalkotási, döntési lehetőséget kell biztosítani.

4. A szolgáltatás leírása

A gyermekek napközbeni ellátásaként családi gyermekfelügyelet biztosítható az ellátást nyújtó saját otthonában. A családi gyermekfelügyelet a családban nevelkedő gyermekek számára nyújt életkoruknak megfelelő nappali felügyeletet, gondozást, nevelést és étkeztetést. A családi gyermekfelügyelet keretében két évestől négy éves korig gondozható gyermek. A családi gyermekfelügyelet ellátása során - a saját, napközbeni ellátást máshol igénybe nem vevő gyermeket is beszámítva - legfeljebb három gyermek gondozható.

5. Protokoll

5.1. Szereplők:

Gyermek
Szülő
Szolgáltatást biztosító személy

5.2. A szolgáltatás részletes leírása

A családi gyermekfelügyelet szolgáltatás részletes leírását a családi gyermekfelügyeletbe kerüléssel kezdjük, majd ezt követi a gondozás-nevelés témakörének ismertetése, ami után kitérünk az élelmezés kérdésére, ezután meghatározzuk a szülővel történő együttműködést, végezetül pedig a dokumentációt.

5.2.1. Családi gyermekfelügyeletbe kerülés

A családi gyermekfelügyelet kis közösségben, családias környezetben történik maximum három gyermek jó színvonalú ellátása. Az előírt általános feltételek és a gyermekek nappali tartózkodására szolgáló területekkel, helységekkel a gyermekek ellátásával kapcsolatos feltételek biztosítása mellett.
A családi gyermekfelügyelet ellátás megszervezése és biztosítása, növeli a gyermekek napközbeni ellátásaként működő férőhelyeket. Célja ellátási lehetőséget biztosítani egész kis közösségben a gyermekek egyéni ellátására.

Az ellátásba kerülés lépései
- legyen ilyen szolgáltatás
- legyen, aki ezt az ellátást igényli
- a megállapodás megkötése,
- az ellátás nyújtása,
- az ellátás megszüntetése.

- Az ellátást nyújtó személy a családi gyermekfelügyeletbe kerülő gyermeket korának és fejlettségének megfelelően „átsegítse” a családi rendszerből a családi gyermekfelügyeletbe, ahol a folyamat minden lépése az adott gyermek reakcióinak megfelelően valósul meg. Elvárás, hogy a gyermek beilleszkedése megrázkódtatás és trauma nélkül valósuljon meg.
- Az ellátást nyújtó személy az ellátásba kerülő gyermekkel és otthoni környezetével kapcsolatban annyi információt szerezzen, mely a gyermek ellátásához, a vele való egyéni nevelő-gondozó munkához, a vele való

bánásmódhoz, ezek hatékony és jó minőségű megvalósításához elégségesek, szükségesek.
- Az ellátást nyújtó személy a gyermek ellátásba kerülésének folyamatában, az egyes tevékenységek, feladatok megvalósítása során kölcsönösen kielégítő kapcsolatot épít ki a szolgáltatást igénylő szülővel, melyre döntően az elfogadás, a bizalom, az őszinteség, segítőkészség jellemző.
- Az ilyen minőségben kialakított kapcsolat szükséges ahhoz, hogy a családi gyermekfelügyeletet biztosító, gondozó-nevelő munkájában a szülővel képes legyen összehangolni tevékenységét, a gyermek érdekében.
- Az ilyen alapokon nyugvó kapcsolat a feltétele annak, hogy a szolgáltató a szülőt segítő/támogató tevékenységét hatékonyan tudja megvalósítani.

5.2.2. Gondozás - nevelés

A családi gyermekfelügyelet ellátás során biztosítani kell 2-4 év közötti 3 kisgyerek számára, korának fejlettségének megfelelő gondozást-nevelést.
Az ellátás színvonala igazodjon a jó, gondos, szülői gondozás-neveléshez.
Kis csoportban látja el a gyermekeket, szinte a családi mintát követve, közel azonos korú gyermekek részére biztosítva az ellátást.
A gondozás célja a testi szükségletek kielégítése oly módon, hogy abban életkorának megfelelő módon a kisgyerek is közreműködjön, fejlődjenek készségei, melyek az önállósodáshoz szükségesek. Mivel a gyerekek életkora közel hasonló, szükségleteik és azok kielégítésének módja is hasonló. A gondozó az egyéni igények érvényesülésének is teret ad.
A 3 gyerek kiscsoportot alkot, így a csoportban élés szociális fejlődésre gyakorolt hatása is érvényesül. Az alkalmazkodás kevésbé megterhelő, mint nagyobb csoportban.

Napirend
- átgondolt, jól szervezett legyen
- gyerekek fejlettségétől függő
- minden tevékenységre legyen elegendő idő:
- tisztálkodásra
- étkezésre
- játékra
- szabad levegőn való tartózkodásra
- pihenésre.

Az ellátást nyújtó személy felkészítő tanfolyamon vesz részt.
Az ellátást nyújtó személy lehet a saját kisgyerekét nevelő édesanya; nagymama, aki unokája mellé vállal hasonló korú kisgyereket; esetleg 3 gyerek gondozására-nevelésére vállalkozó más személy. Előny, ha saját ismeretségi, baráti körből vállalkozik az ellátásra valaki.

Nevelés
A nevelés elsődleges területe ebben az életkorban a játék, ezért a játékok között az életkornak megfelelő könnyen tisztítható, fertőtleníthető játékok biztosítása szükséges.
A játékeszközök beszerzésére különös gondot kell fordítani, hiszen ez a gyerekek fő tevékenysége, ismeretszerzésük, tanulásuk forrása.
Balesetet ne okozzon (ne álljon apró, lenyelhető darabokból, ne legyen törött, ne legyen könnyen törhető, ne essen szét darabjaira, ne legyenek éles sarkai, ne lógjon hosszú zsinórón, ne legyen túl nehéz).
A játékok tárolásánál fontos szempont, hogy a kisebbek ne férjenek hozzá a nagyobbak játékához, mert azok veszélyesek lehetnek a számukra (pl. apró gyöngyök, stb.). Nylon zacskóban játékot tárolni tilos.
Minden játéktípushoz legyenek játékszerek: a gyakorlójátékhoz; az építő- vagy konstrukciós játékhoz; az alkotójátékhoz; a szimbolikus-, fantázia- és szerepjátékhoz; a szabályjátékhoz.
A játék színe, nagysága, formája keltse fel és tartsa ébren az érdeklődést. Több fajta tevékenységre lehessen felhasználni. A játékszer legyen húzható, rakosgatható, tologatható, amibe bele-, és rá is tudnak ülni, amikbe rakodhatnak, amikkel szállíthatnak. A játékválasztásnál legyen szempont a nemek közötti egyenlőség elvének betartása (kislánynak is legyen autó, a fiúnak is baba).

5.2.3. Élelmezés (családi étkeztetés)

Az élelmezési protokoll betartásával és betartatásával valósítható meg a családi gyermekfelügyelet biztonságos és higiénikus élelmezése.
Családi gyermekfelügyelet keretei között napi négyszeri, családi gyermekétkezést kell biztosítani. Az élelmiszer összeállításnál, a család étkezési igényeire és a gyermek szükségleteire figyelemmel kell lenni.
A gyermekek étkeztetése megoldható saját konyháról, vagy közétkeztetési konyháról szállítással.
A gyermekek étkezéséhez szükséges alapvető tárgyi feltételeket biztosítani kell:
- asztal, szék, abrosz, előke, tányér, evőeszköz, pohár, szalvéta, tálaló edények, alátétek, stb.
Az étkeztetés minden fázisában kizárólag erre a célra engedélyezett anyagból készült főző-, tálaló-, étkezőedény, eszköz használható. Sérült, csorba, hibás, lepattogzott zománcú, vagy repedezett, elöregedett műanyag edény nem használható.
Hűtőszekrény szükséges az ételek biztonságos hűtve tárolásához, amelynek hőmérséklete 0°C és +5 °C közötti, amennyiben fagyasztószekrény is van, annak -18°C legyen a hőmérséklete. Az előírt hőfok ellenőrzésére a hűtőszekrénynek hőmérővel kell rendelkeznie. Ez lehet a hűtőn belüli hőmérő, illetve korszerűbbek esetén digitális kijelző a hűtő ajtaján.
A konyhai hulladék tárolására fedett, fertőtleníthető, megfelelő méretű tároló edény szükséges. (ÁNTSZ iránymutatás)

5.2.4. Szülőkkel történő együttműködés

A családi gyermekfelügyelet szolgáltató és a szülők, összehangolják alkalmazott nevelő-gondozó eljárásaikat, segítve ezzel a gyermek egészséges fejlődését. Képesek és tudnak a gyermekkel kapcsolatos témákban egymást segítő módon együttműködni.
A családi gyermekfelügyelet törekszik a szülői szerepek, kompetenciák támogatására, megerősítésére. Ha a család vagy a szülő „működésében" zavar, feszültség tapasztalható, az árt a kisgyermeknek. Akkor segítjük igazán a gondjainkra bízott kisgyermeket, akkor tehetünk érte legtöbbet, ha segítjük szüleiket szülőségükben. Abban kell támogatni a szülőket, hogy a gyermekükkel kapcsolatos nehézségek, elakadások, feszültségek, problémák megfelelő megoldását megtalálják.
A családi gyermekfelügyelet, mint a gyermekek napközbeni ellátásának egy alapszolgáltatása felelős az általa gondozott-nevelt gyermekek zavartalan fejlődéséért. Ki kell szűrni, ki kell védeni a gyermekeket károsító eseményeket, hatásokat. A gyermek bio-, pszicho-, szociális jólétét veszélyeztető, zavaró esetekben, a gyermek védelme érdekében segítő beavatkozást kell kezdeményezni a családnál, szükség esetén más intézménynél.
A családi gyermekfelügyelet az ellátásba kerülés alkalmával, a szülővel kiépített bizalmi kapcsolat megtartása és további zavartalan jó minőségű működése érdekében, a kapcsolattartás változatos alkalmait, formáit hozza létre és működtesse. Alapvetően a szolgáltató feladata a kapcsolat megfelelő minőségének kialakítása és karbantartása!

Napi átadás - átvétel
A szülő és a szolgáltató kölcsönösen tájékoztatják a másik felet annak az időnek a legfontosabb történéseiről, melyen a másik fél nem volt jelen (mi történt otthon vagy a hétvégén, mi történt a családi gyermekfelügyeletben napközben). Különösen fontosak ezek az információk a gyermek napi ellátásában, hiszen az ekkor kapott információk alapján érthető a gyermek viselkedése, ezek segítségével tud mindkét fél adekváttan közeledni a gyermekhez. Az élmények ilyen megosztása érzelmileg közelebb hozza a szülőt, szolgáltatót, kisgyermeket, és jótékonyan hat kapcsolatuk minőségére, elmélyíti azt. Ezek rövid idejű, nem túl mély, de sok fontos aktuális információt hordozó beszélgetések. Fontos a beszélgetés stílusa. Személyes, de ne bizalmaskodó legyen, konkrét, tiszta és pontos információk legyenek, ne legyen sértő / bántó a másik fél számára.

Személyes, négyszemközti megbeszélések
Vannak olyan dolgok, amelyek nem tartoznak az esetleg éppen jelen lévő másik szülőre, személyre -, de a gyermek kapcsán, az ő érdekében ezeket meg kell beszélni a szülővel. Az ilyen intimebb beszélgetésre megfelelő időt, helyet kell találni a szolgáltatónak, ahol mások zavarása nélkül tudnak beszélgetni a szülővel. A beszélgetés során a szolgáltatónak vigyáznia kell arra, hogy az segítő, támogató legyen, a szülő érezze a segítő szándékot.

5.2.5. Dokumentáció

Az ellátásba kerüléssel kapcsolatos dokumentáció
Felvételi adatlap
A szolgáltatás igénybevételéről szóló megállapodás a szülővel
IX. sz. adatlap
Személyi térítési díj nyilvántartás
Nyilvántartás az ellátási napokról
Nyilvántartás a térítési díjról
Eseménynapló
Ellenőrzési, látogatási napló /ajánlott/
Étkezési nyilvántartás

5.3. Személyi feltételek

Családi gyermekfelügyelet szolgáltatást nyújtó személy, aki elvégezte a családi napközit működtetők felkészítő tanfolyamát

5.4. Kompetenciák

- érett személyiség
- jártas a gondozásban, nevelésben,
- Tiszteletben tartja a hozzá fordulók értékeit, autonómiáját, identitását, érdekeiket szem előtt tartva oldja meg az etikai dilemmákat.
- A szakmai titoktartás szabályai szerint kezeli a birtokába jutott információkat.
- Együttműködhet más szakemberekkel, betartja az ellátási forma illetékessége határait.
- Nyitott, őszinte, partneri kapcsolatra törekszik az ellátást igénybe vevő szülőkkel.
- Ismeri a gyermeki és szülői jogokat és kötelességeket, törekszik azok betartására.
- Alkalmazza a gyermek védelmében elfogadott társadalmi normákat.
- Tájékozódik a gyermek családi körülményeiről, a család nevelési szokásairól.
- Törekszik a családi nevelés értékeinek megismerésére és megőrzésére, a családi nevelés segítésére.
- Biztosítja a gyermek számára a fizikai és érzelmi biztonságot nyújtó nyugodt légkört.
- A gyermek állapotának, szükségleteinek megfelelő egyéni gondozást végez.
- Szervezi a gyermek napi tevékenységét, biztosítva a játék, az alvás, a szabad levegőn való mozgás feltételeit.
- Életkori sajátosságok, egyéni képességek és igények figyelembevételével bevonja a gyermeket a mindennapi tevékenységbe.
- Segíti a kultúrhigiénés szokások kialakulását.

- Segíti a társadalmilag elfogadott értékrend kialakulását a gyermekben.
- Elősegíti az egyéni ízlés kialakulását.
- Törekszik a kornak és fejlettségnek megfelelő ingergazdag környezet kialakítására.
- Biztosítja a környezet baleset- és akadálymentességét
- Biztosítja a gyermekre veszélyes anyagok biztonságos tárolását.
- Segíti a gyermek kapcsolatrendszerének megőrzését, új kapcsolatok kialakítását és ápolását.
- Figyelemmel kíséri és szükség szerint, az életkortól függően biztosítja és segíti a gyermek játékát.
- Segíti a gyermek képességeinek kibontakozását.
- Észleli a gyermek lelkiállapotának változásait, problémafeltárást végez.
- Felismeri az átlagostól eltérő viselkedési formákat.
- Felismeri a gyermek betegségét, szükség esetén elsősegélyt nyújt.
- Betartja az ellátási formához kapcsolódó szabályokat, illetve gondoskodik azok betartásáról.
- Morálisan alkalmas legyen a feladat ellátására.

Személyes kompetenciák
Elhivatottság, elkötelezettség
Megbízhatóság
Érzelmi stabilitás, kiegyensúlyozottság
Türelmesség
Rugalmasság
Döntésképesség
Állóképesség
Stressztűrő képesség
Kézügyesség
Mozgáskoordináció (testi ügyesség)
Térérzékelés

Társas kompetenciák
Kapcsolatteremtő készség
Empátia
Segítőkészség
Közérthetőség
Adekvát kommunikáció
Konfliktuskezelő készség

Módszerkompetenciák
Információgyűjtés
Általános ismeretek speciális helyzetben való alkalmazása
Problémaelemzés, -feltárás
Helyzetfelismerés
Rendszerben való gondolkodás
Gyakorlatias feladatértelmezés
Nyitott hozzáállás

5.5. Tárgyi feltételek

Általános feltételek
Családi gyermekfelügyelet biztosítható az ellátást nyújtó otthonában, mely lehet kertes családi ház, lakás, illetve e célra kialakított helyiség. A gyermekellátás céljára használt helyiségeknek balesetmentesnek, tisztának, rendezettnek kell lenniük.
Biztosítani kell a helyiségek rendeltetésének megfelelő szellőzési, fűtési, természetes és mesterséges megvilágítási lehetőségét.
A könnyen elmozdítható bútorokat feltétlenül rögzíteni kell, nehogy a gyermek belekapaszkodva magára ránthassa. A különböző dísztárgyakat (vázát, virágcserepet) olyan magasra kell tenni, hogy a kisgyermek ne érhesse el. Gondoskodni kell arról, hogy a nyílászárókat (ablakokat, erkélyajtókat, ajtókat,) a gyermekek ne tudják kinyitni (pl. bukó-nyíló, vagy biztonsági zár megoldással). A nyílászárókhoz közel ne legyen olyan bútor, amelyre felmászhat, neki támaszkodhat a gyermek az ablaktáblának.
A lépcsők alul, felül védőráccsal legyenek ellátva, különösen emelet esetében. A lépcsők és a kültéri lejtős részek csúszásmentesek legyenek.
Erkély vagy terasz esetén annak védőkorlátja csak függőleges osztású lehet. Az egyes elemek egymástól való távolsága 7-9 cm. A védőkorlát olyan magas legyen, hogy a gyermek akkor se eshessen ki, ha valamire feláll.
A háztartásban lévő elektromos készülékek zsinórjának szigetelése ép legyen. Csak földelt vezetékkel ellátott berendezések használhatók. A használaton kívüli készülékek árammentességét biztosítani kell, hogy a gyermek ne tudja bekapcsolni azokat. Az elérhető konnektorokat vakdugóval kell ellátni. A lámpákat lehetőség szerint úgy kell elhelyezni, hogy a gyermek se a kapcsolót, se a villanyégőt ne érhesse el.
A mosószereket, tisztítószereket, vegyszereket és gyógyszereket zártan vagy a gyermek által nem elérhető helyen kell tárolni.
Balesetveszélyes szúró és mérgező növények gyermekellátás céljára használt helyiségekben nem lehetnek.
A hinta balesetveszélyes, ezért 0-4 éves korú gyermekek esetében lakáson belül ne legyen. Amennyiben a kert rendelkezik hintával, gyermek azt csak felügyelettel használhatja.
A családi gyermekfelügyelet területén tilos a dohányzás, dohányzóhely nem jelölhető ki.
A folyamatos ivóvíz-minőségű hideg- és melegvíz-ellátás biztosítva legyen az ellátás helyszínén.
A szennyvizet lehetőség szerint közcsatornába kell vezetni. Amennyiben ez nem valósítható meg, akkor úgy kell kialakítani, elkeríteni, hogy a gyermek sehogy se férjen hozzá.

A gyermekek nappali tartózkodására szolgáló területekkel, helyiségekkel, valamint a gyermekek ellátásával kapcsolatos feltételek

Az udvar

Amennyiben van udvar, a gazdasági udvart és a játszóterületet el kell különíteni. Az udvaron lévő, de játszóterületen kívül eső helyiségeket (pl.: gazdasági épület, szerszámtároló, stb.) zárva kell tartani. A balesetet vagy veszélyhelyzetet előidéző tárgyak (pl.: kisgépek, vegyi anyagok, rovarirtók, stb.) elzárt tárolásáról gondoskodni kell. Háziállatot csak biztonságosan, a gyermek tartózkodási helyétől elkülönítetten (a gyermek védelmét biztosítva) lehet tartani.
A szabadtéri játszásra elkülönített udvar/kert biztonságos kialakítású legyen. Olyan kerítéssel kell körülvenni, amely megakadályozza a gyermek felügyelet nélküli kijutását.
A terület mentes legyen az ártalmas, balesetveszélyes növényektől (pl.: mérgező, tüskés, erősen allergén, testnyílásba helyezhető bogyók, stb.).
A szabadtéri játékok legyenek az életkori sajátosságoknak megfelelőek, épek, nem balesetveszélyesek. Folyamatos karbantartásukról gondoskodni kell. A megrongálódott játékokat a gyermek környezetéből el kell távolítani. A mobil udvari játékok megfelelő tárolását biztosítani kell.
A 2-4 évesek esetében a stabil játszószerek ne legyenek 1 m esési magasság felett. Az esési területét ez esetben is célszerű ütéscsillapító védelemmel ellátni (pl. homok, füves terület).
Amennyiben az udvaron van homokozó, a homok teljes cseréjéről kétévente szükséges gondoskodni. A homokot legalább hetente egy alkalommal átforgatni (felásni). Használaton kívül takarni szükséges a szellőzés biztosításával.
Udvarral, kerttel nem rendelkező lakás esetén a gyermekek levegőztetéséről és szabadtéri mozgásfejlesztő játéklehetőségéről gondoskodni kell.

A lakás
Szükséges a lakásban öltözési lehetőséget biztosítani, ahol elegendő a hely minden gyermek ruhájának és cipőjének elhelyezésére és gondoskodni kell valamilyen ülőalkalmatosságról. A gyermekek váltó ruhájának és váltó cipőjének megfelelő tárolását biztosítani kell.

A lakószoba
A helyiség több funkciót (játszó-, foglalkoztató- és pihenőhelyiség) is betölthet. Alapterülete 3 gyermeket figyelembe véve legalább 8 m2 legyen. A szolgáltatás nyújtásával - a gyermekellátással egy időben - egy helyen, azonos időben más jellegű tevékenység nem végezhető.
A padozat hézagmentes, könnyen tisztítható, fertőtleníthető legyen.
A napközbeni alvást igényelő gyermekek számára, koruknak, fejlettségüknek, megfelelő fekvőhelyet (gyermekágyat, matracot, egyéb) kell biztosítani, külön takaróval.

A fürdőszoba, a mosdó
Mosdókagyló és WC, szükség estén bili rendszeresítéséről gondoskodni kell. Kétéves kortól elfogadható a normál méretű WC-ülőkére helyezhető gyermekülőke. A kisebb gyermekek számára szükség esetén a mosdókagyló és a WC elérhetőségét dobogóval kell megoldani.

Mosakodáshoz
Minden gyermek külön - jellel ellátott - törölközővel, fésűvel, fogkefével és fogmosó pohárral kell, hogy rendelkezzen.
Étkezéshez
A gyermekek étkezéséhez szükséges alapvető tárgyi feltételeket biztosítani kell:
- asztal, szék, abrosz, saját előke
- gyermek méretű: tányér, evőeszköz, pohár,
- szalvéta, tálaló edények, alátétek, stb.

Pelenkaváltáshoz
Pelenkázást igénylő gyermek esetén a pelenkacserét biztonságos helyen szükséges végezni (pl. ágyon).

Elsősegélynyújtáshoz szükséges feltétel
Kisebb otthoni balesetek ellátására háztartási elsősegély-csomaggal kell rendelkezni. Készen kapható például az alábbi felszerelésű, amely irányadó lehet:
- 1 db Steril gyorskötöző pólya 5 cm x 5 cm
- 1 db Steril gyorskötöző pólya 8 cm x 5 cm
- 1 db Steril többrétegű (16) hajtogatott mull lap 5 cm x 4 cm
- 2 db Steril vágott mullpólya 10 cm x 5 cm
- 1 db Steril mull 1/2 x 80 cm
- 1 db Steril többrétegű (16) hajtogatott mull lap 7,5 cm x 7,5 cm
- 3 db Steril kórházi pálcás tampon nagy
- 1 db Vastagel égésre 5 ml
- 1 db Vastagel égésre 4 cm x 6 cm
- 1 db Olló tokban - méretezett
- 1 db Rugalmas pólya 8 cm x 5 cm
- 2 db Kötszerkapocs
- 1 db Ragtapasz 1,25 cm x 5 cm
- 1 doboz Sebtapasz
- 1 db Sebfertőtlenítő
- 1 db Elsősegélykönyv

„Házi patikával” kapcsolatos feltétel
Az alábbi alapvető gyógyszerekkel, eszközökkel, kell rendelkezni, hogy szükség esetén a gyermekek elsődleges ellátása megtörténhessen.
- Láz-és fájdalomcsillapító
- Antihisztamin (külsőleg, belsőleg)
- Hányás, hasmenés esetére ORF por
- Lázmérő
- Csipesz (kullancs, szálka kivételére)

A játékkal kapcsolatos feltételek:
- babák, labdák, állatfigurák, kendők, autók,

- kézügyességet fejlesztő anyagok a kézimunkázáshoz, a gyurmázáshoz, a papírmunkához, építőjátékok,
- szerepjáték kellékek (háztartási kellékek, szerszámok),
- gyermekkártyák, dominók, kirakók korosztályonként
- képes-, mesekönyvek,
- a kertben, a szabad levegőn játszó gyermekeknek a homokozáshoz, pancsoláshoz, mozgáshoz alkalmas játékok (homokozó lapátok, vödrök, kis bicikli, talicska, labda, úszójátékok).

6. Indikátorok

Meghatározás (tevékenység)	Indikátor (hogyan)	Forrás (adat)
1. Családi gyermekfelügyeletbe kerülés	Igénybevevő gyermekek száma/év	Eseménynapló Felvételi adatlap A szolgáltatás igénybevételéről szóló megállapodás a szülővel IX. sz. adatlap Nyilvántartás az ellátási napokról
2. Gondozás – készségek, szokások kiépítése	Önkiszolgáló gyermekek aránya/év	A gyermek egyéni fejlődését tartalmazó dokumentáció Eseménynapló
3. Gondozás - higiéné	Önállóan tisztálkodó gyermeke aránya/év	A gyermek egyéni fejlődését tartalmazó dokumentáció Eseménynapló
4. Gondozás - étkezés	Önállóan étkező gyermeke aránya/év	A gyermek egyéni fejlődését tartalmazó dokumentáció Eseménynapló
5. Nevelés - játék	Időtartam/hét	Eseménynapló A gyermek egyéni fejlődéséről vezetett dokumentáció Napirend
6. Nevelés - művészeti alkotások közvetítése (vers, mondóka, mese, ének)	A tevékenységfajta előfordulásának gyakorisága/hét	Eseménynapló
7. Nevelés - rajz, festés, gyurmázás/formázás	A tevékenységfajta előfordulásának gyakorisága/hét	Eseménynapló

(vizuális tevékenységek)		
8. Nevelés - mozgás	A tevékenységfajta előfordulásának gyakorisága /hét	Eseménynapló
9. Szülőkkel történő együttműködés – személyes négyszemközti megbeszélés	Megbeszélések száma/összes gyermek száma	Eseménynapló
10. Dokumentáció	Dokumentációk száma/ellátott gyermekek száma	Felvételi adatlap A szolgáltatás igénybevételéről szóló megállapodás a szülővel IX. sz. adatlap Személyi térítési díj nyilvántartás Nyilvántartás az ellátási napokról Eseménynapló Étkezési nyilvántartás

7. Ellenőrző lista a protokollok megvalósításához

– A gondozási-nevelési folyamat az egyéni szükségletek figyelembe vételével zajlik.
– Segíti a gyermek önállóságát, tanulási folyamatát
– Megvan a kölcsönös bizalmi kapcsolat a gyermekekkel
– Igényes önmagával szemben, szakmai, emberi, erkölcsi tekintetben
– Hogyan viszonyul a saját maga által elkövetett hibákhoz
– A gondozást végző megfelelő szakmai végzettséggel rendelkezik
– Ha nem, milyen módon képezi magát
– A szülőkkel partneri a kapcsolata
– A gyermekjóléti alapellátás szakembereivel és a társszakmákkal jó a kapcsolata
– A jogszabályban előírt gyermekszámot fogadja
– Törekszik a családi gyermekfelügyelet az együttműködésre a gyermekek gondozásában részt vevő egyéb intézményekkel, szakemberekkel, szervezetekkel
– Figyelmet fordít a gondozó a játékok minőségére és mennyiségére, fejleszti az eszköztárat
– Vigyáz arra, hogy a kisgyermekre veszélyes apró játéktárgyak ne legyenek a kisgyermekek számára elérhető közelben
– Rendszeres időközönként kiselejtezi a tönkrement játékokat
– A gyermekek szükségleteire válaszként mennyire sikerül kialakítani a különböző „sarkokat” (mese, pihenő, szerepjáték, építő, kreatív, stb.).

– Rendszeres időpontokban vannak az étkezési időszakok
– A gyermekek életkori sajátosságai alapján összeállított ételekből áll az étrend.
– Ügyel arra, hogy a gyermekek folyadékszükségletét megfelelő minőségű italok kínálásával biztosítsa (tea ízesítése, gyümölcslevek).
– Az étkezések alatt törekszik a megfelelő hangulat, légkör biztosítására.
– A gyerekek étvágyát, egyéni ízlését figyelembe veszi, nem gond, ha a gyerek keveset eszik.
– A pihenő és az altatási idők rögzített időpontokban történnek. Igazodik a hosszúságuk a gyerekek szükségleteihez.
– Segíti a gyermekeket, hogy az elalváshoz el tudjanak lazulni (pl. altatódallal, meséléssel stb.).
– Választhatnak a gyermekek a déli alvás, illetve déli pihenő között
– Megvan minden gyermeknek a saját ágyneműje és állandó fekvőhelye
– Mindig a pihenő gyermekek közelében, halló távolságban tartózkodik
– A pelenkaváltás igazodik a gyermek szükségletéhez
– Szobatisztaság elsajátításában a gyermek érettségének megfelelően nyújt segítséget
– Önálló WC használat engedélyezett a gyermek szükséglete szerint
– A gondozó gondoskodik a megfelelő higiéniai feltételekről az otthonában.
– A gondozó a tisztálkodást is a nevelési folyamat részének tekinti
– Rendszeres időpontokban történnek bizonyos tisztálkodási folyamatok, hogy a gyermekek megtanulhassák, pl. a helyes kézmosás szabályait.
– A gondozó személy indítványozza az önállóságot, kellő segítséggel és felügyelet mellett teszi. Magasan elhelyezett mosdónál használják a gyermekek a dobogót, hogy a kezüket önállóan meg tudják mosni
– A gondozó gondoskodik minden gyermeknek tiszta törülközőről és egyéb szükséges tisztálkodási eszközről
– A gyermekek fejlődését figyelemmel kíséri, naplót vezet a fontosabb eseményekről
– Segíti a gyermekek éntudatának fejlődését
– A helyes viselkedési szabályok kialakítását segíti
– A gondozó helyesen beszéli a magyar nyelvet
– A gyerekekhez számukra érthető módon beszél
– A gyermekek életkorának megfelelően segíti elő a beszédkészség, szókincs fejlődését, (Mese, mondókák, felolvasás, a gyermekek késztetése a beszédre stb.)
– A gyermekek életkorának megfelelő tevékenységek végzésének felajánlásával támogatja a kézügyesség fejlesztését (kirakók különböző nehézségi fokozatokban, formák beillesztése, gyöngyfűzés stb.)
– Életkornak megfelelő időt, helyet, eszközöket biztosít a finom motorikus mozgásokhoz.
– Rendszeresek a felügyelet melletti nagy mozgást igénylő tevékenységek- mászás, egyensúlyozás, felkapaszkodás, labda- és fogócska játékok a játszótéren vagy a szabadban.

– Változatos anyagokat használnak a gyereket az alkotás, barkácsolás folyamán (papír, festék, kréta, agyag, gyurma, természetes anyagok, termések, stb.)
– A megállapodás a szülő és a gondozó között minden fél által elfogadva kiterjed az együttműködés kérdéseire
– A gyerekekért érkező személyek rendelkeznek a szülők meghatalmazásával
– Meghallgatja a szülő véleményét, javaslatait, hogyan kezeli a kompetenciával kapcsolatos kérdéseket
– Hogyan fogadja a szülő kezdeményezését a megbeszélésre
– Megfelelő részletességgel tájékoztatja a szülőt a gyermekkel kapcsolatos eseményekről, történésekről
– Felajánl szülői megbeszéléseket
– Konfliktus esetén törekszik a mindenki számára megfelelő megoldás elérésére.
– Első találkozás a családdal – a szolgáltatás megtekintése, bemutatása.
– Információcsere, alaptevékenység és a családi gyermekfelügyelet bemutatása.
– Napi kapcsolat a gyermekek átvétele és átadása idején.
– Biztosított a kellő rugalmasság és az individuális szempontok figyelembe vétele az egyes gyermekek fogadásakor
– Személyes kapcsolatra épülő egyéni beszélgetések, rugalmas időpont
– Szülőkkel való jó kapcsolat, partneri együttműködés, bizalom megerősítése
– Szülői hatékonyság támogatása, bizonytalanságok csökkentése, szülői szerep megerősítése.
– Mintaközvetítés hatékony gondozási-nevelési eljárásokra szükség esetén
– Gyermekközpontú szemlélet átadása
– Szülő-gyerek kapcsolat erősítése
– Információcsere, a családi gyermekfelügyelet sajátosságainak részletes bemutatása
– Szülők tájékoztatása kiterjed a kisgyermeket gondozó szülőt/törvényes képviselőt megillető jogokra és kötelezettségekre, továbbá a kisgyermek ellátásával kapcsolatos történésekre, ismeretekre, elvárásokra.

8. Mellékletek

8.1. Szakirodalom

8.2. Jogszabályok

1997. évi XXXI. törvény a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról

235/1997 (XII. 17) Kormány rendelet a gyámhatóságok, a területi gyermekvédelmi szakszolgálatok, a gyermekjóléti szolgálatok és a

személyes gondoskodást nyújtó szervek és személyek által kezelt személyes adatokról

259/2002 (XII. 18) Kormányrendelet a gyermekjóléti és gyermekvédelmi szolgáltatótevékenység engedélyezéséről, valamint a gyermekjóléti és gyermekvédelmi vállalkozás engedélyezéséről

133/1997 (VII. 29) Kormányrendelet a személyes gondoskodást nyújtó gyermekjóléti alapellátások és szakellátások térítési díjáról és igénylésükhöz felhasználható bizonyítékokról

15/1998 (IV. 30) NM rendelet a személyes gondoskodást nyújtó gyermekjóléti, gyermekvédelmi intézmények, valamint személyek szakmai feladatairól és működésük feltételeiről

9. Fogalommagyarázatok

A protokollban szereplő fogalmak magyarázatait a Módszertani Gyermekjóléti Szolgálatok Országos Egyesülete által készített és kiadott Fogalomtár tartalmazza (www.mogyesz.hu).

10. Jogszabály-változtatási javaslatok

NEMZETI CSALÁD- ÉS SZOCIÁLPOLITIKAI INTÉZET

ÚJ SZÉCHENYI TERV

TÁMOP 5.4.1. „Szociális és gyermekvédelmi szabályozó rendszer kidolgozása" pillér

Napközbeni ellátás – házi gyermekfelügyelet

Készült a TÁMOP 5.4.1.-08/1-2009-0002 projekt azonosító számú
A szociális szolgáltatások modernizációja, központi és stratégiai tervezési kapacitások megerősítése, szociálpolitikai döntések megalapozása – Szabályozási pillér (I.) projekt keretében

Budapest, 2011. szeptember

Nemzeti Fejlesztési Ügynökség
www.ujszechenyiterv.gov.hu
06 40 638 638

MAGYARORSZÁG MEGÚJUL

A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával valósul meg.

A gyermekek napközbeni ellátásának célja

Ma országosan egyre nagyobb igény mutatkozik a gyermekek napközbeni ellátása iránt. Fontossá vált a gyermekek jó színvonalú, a települések és a családok igényeit, szükségleteit, lehetőségeit kielégítő, sokszínű, többféle formában megvalósuló napközbeni ellátás. A fejlesztés elkerülhetetlen. Az állami férőhelyek növelése mellett a civil működtetők bevonása is szükséges.

A gyermekek napközbeni ellátásaként a családban élő gyermekek életkorának megfelelő nappali felügyeletét, gondozását, nevelését, foglalkoztatását és étkeztetését kell megszervezni azon gyermekek számára, akiknek szülei, nevelői, gondozói munkavégzésük, a munkaerő piaci visszatérésüket segítő programban, képzésben való részvételük, betegségük vagy egyéb ok miatt napközbeni ellátásukról nem tudnak gondoskodni. A napközbeni ellátás keretében biztosított szolgáltatások időtartama lehetőleg a szülő munkarendjéhez igazodik.

A gyermekek napközbeni ellátását különösen az olyan gyermek számára kell biztosítani,

a) akinek fejlődése érdekében állandó napközbeni ellátásra van szüksége,

b) akit egyedülálló vagy időskorú személy nevel, vagy akivel együtt a családban három vagy több gyermeket nevelnek, kivéve azt, akire nézve eltartója gyermekgondozási díjban részesül,

c) akinek a szülője, gondozója szociális helyzete miatt az ellátásról nem tud gondoskodni.

A gyermekek napközbeni ellátása megszervezhető - a gyermekek életkorának megfelelően - különösen bölcsődében, hetes bölcsődében, családi napköziben, családi gyermekfelügyelet vagy házi gyermekfelügyelet keretében, nyári napközis otthonban, valamint a Kt. hatálya alá tartozó óvodában, iskolai napköziben.

A gyermekek napközbeni ellátásának minősül az iskolai napközis ellátásban nem részesülő, különösen a csellengő vagy egyéb okból veszélyeztetett tíz év feletti gyermekek számára nyújtott nappali felügyelet, foglalkoztatás - sport- és egyéb klubfoglalkozás, illetve játszótér, játéktár, játszóház keretében - és az étkeztetés biztosítása is, feltéve, ha a működtető rendelkezik az ehhez szükséges - a külön jogszabályban meghatározott - személyi és tárgyi feltételekkel.

A gyermekek részére a jó színvonalon működtetett napközbeni ellátások kialakításához és fejlesztéséhez a protokollok elkészítése nagy segítséget nyújthat. A protokollok speciális szituációkra való javaslatok, meghatározott ellátás elvégzéséhez szükséges események és tevékenységek rendszerezett listája, amely az ellátás megkívánt vagy minimális standardjának való megfelelést szolgálja. Általában egy *előre meghatározott lépéssorozat,* amellyel egy bizonyos feladatot teljesíteni lehet. A protokoll irányítja a dolgozókat feladataik teljesítését Ennek célja,

hogy az ellátások színvonalát, eredményeit pozitív irányba befolyásolja és az ellátást gazdaságosabbá tegye.
Ezért kerül sor a napközbeni ellátások protokolljainak kialakítására, amelynek keretében elkészült a bölcsődei ellátás, a családi napközi, a családi gyermekfelügyelet és a házi gyermekfelügyelet protokollja.

Tartalomjegyzék

1. Cél, funkció 5
2. Célcsoport, megvalósulási kritériumok 5
3. Alapelvek 8
3.1. Önrendelkezés 8
3.2. Részvétel 8
3.3. Érdekérvényesítési esélyek növelése 8
3.4. Eredményesség 8
3.5. A legkisebb beavatkozás elve 8
4. A szolgáltatás leírása 8
5. Protokoll 9
5.1. Szereplők: 9
5.2. A szolgáltatás részletes leírása 9
5.2.1. A szolgáltatásba kerülés 9
5.2.2. Gondozás –nevelés 10
5.2.3. Együttműködés a szülővel 11
5.2.4. Dokumentáció 12
5.3. Személyi feltételek 12
5.4. Kompetenciák 12
5.5. Tárgyi feltételek 12
6. Indikátorok 13
7. Ellenőrző lista a protokollok megvalósításához 13
8. Mellékletek 15
8.1. Szakirodalom 15
8.2. Jogszabályok 16
9. Fogalommagyarázatok 16
10. Jogszabály-változtatási javaslatok 17

Napközbeni ellátás – házi gyermekfelügyelet

1. Cél, funkció

A családban nevelkedő, a szülők munkavégzése, betegsége vagy egyéb ok miatt ellátatlan gyermek nappali felügyeletét, gondozását, nevelését napközbeni ellátás keretében kell biztosítani.
A gyermekek napközbeni ellátása megszervezhető - a gyermekek életkorának megfelelően - különösen bölcsődében, hetes bölcsődében, családi napköziben, családi gyermekfelügyelet vagy házi gyermekfelügyelet keretében, nyári napközis otthonban, valamint a Kt. hatálya alá tartozó óvodában, iskolai napköziben.
A házi gyermekfelügyelet keretében a gyermekek napközbeni ellátását a szülő vagy más törvényes képviselő otthonában gondozó biztosíthatja, ha a gyermek állandó vagy időszakos ellátása nappali intézményben nem biztosítható (pl. betegség miatt) és a szülő a gyermek napközbeni ellátását nem vagy csak részben tudja megoldani. A házi gyermekfelügyelet keretében végzett napközbeni ellátás időtartama a szülő igényéhez, munkarendjéhez igazodik. A házi gyermekfelügyelet során a gyermek életkorához, egészségi állapotához igazodó gondozást, felügyeletet kell biztosítani. A házi gyermekfelügyelet keretében gondozó tevékenységet csak olyan személy láthat el, aki megfelel a jogszabályokban foglalt feltételeknek.
A házi gyermekfelügyelet keretében segítséget kell nyújtani az iskolai tanulmányok folytatásához, amennyiben a gyermek tanulmányait a Kt. rendelkezései szerint fogyatékossága vagy súlyos betegsége miatt magántanulóként folytatja.
A család kérésére, olyan helyzetekben, amikor a szülők segítséget igényelnek gyermekük ellátásában (pl.: az anya betegsége, többes ikrek gondozása, a dolgozó szülő beteg gyermekének ápolása, a szülők dolgoznak, de gyermeküket nem kívánják intézménybe adni, stb.) a bölcsőde, vagy más ellátó szervezet szakképzett csecsemő- és gyermekgondozónőt küld a gyermek otthoni, nappali gondozására. A házi gondozásra vállalkozó gondozónő a gyermek gondozásával kapcsolatos feladatokat látja el a családban. Ezzel nyújtanak a család számára, igényeiknek megfelelő segítséget a gyermekük napközbeni felügyeletéhez, gondozásához, ellátásához.

2. Célcsoport, megvalósulási kritériumok

Célcsoport

A gyermekek házi felügyelete a családban élő azon 20 hetes és tizennégy éves kor közötti gyermekekre vonatkozik, akiknek szülei otthonában gondozó biztosítja a napközbeni ellátásukat, ha a gyermek állandó vagy időszakos ellátása nappali intézményben nem biztosítható (pl. betegség miatt) és a szülő a gyermek napközbeni ellátását nem vagy csak részben

tudja megoldani. Ennek megfelelően a szolgáltatás célcsoportjaként ezen gyermekek és családjuk határozható meg.

Kritériumok

1. Hozzáférhetőség (Legyen házi gyermek felügyeleti ellátás a településen.)
2. A megfizethetőség (Igénybe tudja venni a szülő a szolgáltatást.)
3. A személyi feltételek megléte (létszám, végzettség, szakmai és egyéb kompetenciák)
4. Az egyes gondozási műveletek optimális megvalósítása a szakmai szabályoknak megfelelően.
5. Az ellátás minden területén érvényesüljenek a kisgyermekkor pedagógia elvárásai (fizikai környezet; a napi élet, az ellátás megszervezése)
6. A tevékenységekbe ágyazódó nevelő eljárások során a módszerek, eszközök adekvát alkalmazása, melyek az aktuális helyzethez, adott gyermek személyiségéhez, már meglévő vagy még hiányzó kompetenciáihoz, egészségi állapotához, hangulatához igazodnak. A nevelői eljárás a fejlődés törvényszerűségeivel számol, és a gyakorlatban érvényesíti a kisgyermek nevelés elveit
7. A nevelés lehetséges alkalmainak, helyzeteinek optimális kihasználása a gyermek nevelése, fejlődésének támogatása érdekében. gondozás, kötetlen tevékenységek: játék, mesélés, mondókázás, vers, éneklés, rajzolás, festés, gyurmázás, mozgás a nap során a gyermek számára észlelhető minden interakciós helyzet.
8. Az egyéni fejlődést szolgáló megfigyelések és dokumentáció megfelelő használata a gyermek nevelésének tudatos tervezése, irányítása érdekében.
9. a nevelő munkában szakmai, és etikai értékek érvényesülnek és ez tükröződik a gyermek fejlődésében, a szülők elégedettségében megjelenik.
10. A gyermek törvényben is deklarált joga érvényesüljön: kapja meg azt az optimális nevelő – gondozó ellátást, ami bio- pszicho-szociális jólétéhez és fejlődésének egyéni módon történő kibontakozásához szükséges.
11. Minden kisgyermek nevelése, a spontán fejlődési területek támogatása egyéni módon valósul meg. A gyermek aktuális fejlettségi szintje adja a nevelői beavatkozások alapját. Ez a gyermek fejlődésének a megfigyelése, dokumentálása és a kapott információk értékelése nyomán meghatározott egyéni nevelési terv alapján biztosítható.
12. A nevelés törekszik a hátrányos helyzetű, a szegény és a perifférián élő családok gyermekei esetében a hátrányoknak és következményeiknek enyhítésére, kompenzálására. Szükség esetén más intézményekkel, szervezetekkel, szakemberekkel együttműködve
13. Érvényesüljön az az alapvető cél és törekvés, hogy a szolgáltató a szolgáltatást igénylő szülőkkel együttműködésben, összehangoltan végezzék nevelői feladataikat. Ezt alapvetően, a szolgáltatást nyújtó szakembereknek kell elérni.
14. Kapcsolat minősége vonatkozásában

- A szakember képes legyen hatékony felnőtt-felnőtt tranzakcióra, kommunikációra a szülőkkel,
- A kapcsolat együttműködő, őszinte, segítő szándékú, kölcsönösen kielégítő legyen.
- Megfelelő kommunikációs kapcsolatkezelési módszerek, technikák működjenek a napi gyakorlatban.
- A kapcsolat minőségében feleljen meg a segítő feladatnak

15. A kapcsolat tartalma, célja vonatkozásában

- A szakemberek és a szülők rendszeres időközönként összehangolják alkalmazott nevelő-gondozó eljárásaikat, segítve ezzel a gyermek egészséges fejlődését. Képesek és tudnak a gyermekkel kapcsolatos témákban egymást segítő módon együttműködni
- A szakember törekszik a szülői szerepek, kompetenciák támogatására, megerősítésére. Ha a család vagy a szülő „működésében" zavar, feszültség tapasztalható, az árt a kisgyermeknek. Akkor segítjük igazán a gondjainkra bízott kisgyermeket, akkor tehetünk érte legtöbbet, ha segítjük szüleiket szülőségükben. Abban kell támogatni a szülőket, hogy a gyermekükkel kapcsolatos nehézségek, elakadások, feszültségek, problémák megfelelő megoldását megtalálják.

16. A gondozó vonatkozásában

a.) Közvetlenül a gyermeket érintően:

- A szolgáltatóhoz kerülő gyermek megfelelő „átsegítése" a családi rendszerből a házi gyermekfelügyeletbe. Az ellátásba kerülés folyamatának minden lépése / feladata az adott gyermek reakcióinak megfelelően valósul meg. Elvárás, hogy a házi gyermekfelügyeletbe kerülő gyermek adaptációja sok és elhúzódó patológiás tünet, súlyos megrázkódtatás, trauma nélkül valósuljon meg.
- A szolgáltató az ellátásba kerülő gyermekkel és otthoni környezetével kapcsolatban annyi információt szerezzen, mely a gyermek ellátásához, a vele való egyéni nevelő-gondozó munkához, a vele való bánásmódhoz, ezek hatékony és jó minőségű megvalósításához elégségesek, szükségesek.

b.) Szülőkkel kapcsolatban:

- A szolgáltató a kisgyermek ellátásba kerülésének folyamatában, az egyes tevékenységek, feladatok megvalósítása során kölcsönösen kielégítő kapcsolatot épít ki a szolgáltatást igénylő szülővel, melyre döntően az elfogadás, a bizalom, az őszinteség, segítőkészség jellemző.
- Az ilyen minőségben kialakított kapcsolat szükséges ahhoz, hogy a későbbi közös nevelő-gondozó munkában a szülőkés a gondozók egymás tevékenységét harmonizálni, összehangolni képesek legyenek a kisgyermek érdekében.
- Az ilyen módon kiépített kapcsolat az alapja annak, hogy a szolgáltató a szülőt segítő / támogató tevékenységét hatékonyan tudja megvalósítani.

3. Alapelvek

A házi gyermekfelügyelet tekintetében részben nem beszélhetünk a gyermek önrendelkezéséről (három éven aluliak esetében), tehát ebben az esetben a szülőket tekintjük a szolgáltatás igénybevevőinek, azaz rájuk vonatkozóan határozzuk meg a szolgáltatás alapelveit. Azonban az idősebb gyermekek esetében már rájuk is vonatkoztatni kell az alapelveket.

3.1. Önrendelkezés

A gyermek szülei gondozási –nevelési szokásait a házi gyermekfelügyelet szolgáltatást nyújtó maximálisan figyelembe veszi, amennyiben ezek nem ellentétesek a gyermek legjobb érdekével. A gyermek véleményét figyelembe veszik a gondozás-nevelés folyamata során, amennyiben ezek nem ellentétesek a gyermek legjobb érdekével.

3.2. Részvétel

A gyermek és szülei vegyenek részt a gondozás-nevelés folyamatának kialakításában, vegye figyelembe az ellátást nyújtó a gyermekek és szüleik szükségleteit.

3.3. Érdekérvényesítési esélyek növelése

A szülők családi kompetenciáinak erősítése, nevelési szokásaik támogatása, a gyermekek önállósága és részvételük erősítése révén tud az ellátás eleget tenni ennek az alapelvnek.

3.4. Eredményesség

Amennyiben a szülő és a gyermek elégedett a szolgáltatással, annak során megvalósul a szülő a gyermek szocializációjának támogatása, akkor eleget tesz az eredményesség alapelvének a szolgáltatás.

3.5. A legkisebb beavatkozás elve

A gyermekvédelem minden szintjén, úgy az alap-, mint a szakellátásban (a gyermek legjobb érdekének való megfelelőség mellett) mindenkor úgy kell tanácsot adni, segítséget nyújtani, ellátást biztosítani, hogy az csak a lehető legkisebb mértékben tegyen bármit a felhasználók **helyett**, illetve **ellenében**. Mind a gyermek, mind szülei számára a maximális véleményalkotási, döntési lehetőséget kell biztosítani.

4. A szolgáltatás leírása

A házi gyermekfelügyelet keretében a gyermekek napközbeni ellátását a szülő vagy más törvényes képviselő otthonában gondozó biztosíthatja, ha a gyermek állandó vagy időszakos ellátása nappali intézményben nem biztosítható (pl. betegség miatt) és a szülő a gyermek napközbeni ellátását nem vagy csak részben tudja megoldani. A házi

gyermekfelügyelet keretében végzett napközbeni ellátás időtartama a szülő munkarendjéhez igazodik. A házi gyermekfelügyelet során a gyermek életkorához, egészségi állapotához igazodó gondozást, felügyeletet kell biztosítani. A házi gyermekfelügyelet keretében segítséget kell nyújtani az iskolai tanulmányok folytatásához, amennyiben a gyermek tanulmányait a Kt. rendelkezései szerint fogyatékossága vagy súlyos betegsége miatt magántanulóként folytatja.

5. Protokoll

5.1. Szereplők:

1. Az érintett gyermek,
2. A gyermek ellátásában, nevelésében a szakemberekkel e munkában együttműködő szülők,
3. Az ellátást nyújtó (állami vagy civil, egyházi szervezet)
- A településen biztosítja ezt a típusú ellátást is a napközbeni ellátás más formái mellett.
- Az ellátást a hozzáférhetőség mellett megfizethető módon működteti.
4. A szakemberek (gondozó)

5.2. A szolgáltatás részletes leírása

A szolgáltatás részeként meghatározzuk a szolgáltatásba kerülést, a gondozás-nevelést, az együttműködést, és a dokumentációt, mint a protokoll elemeit.

5.2.1. A szolgáltatásba kerülés

Az önkormányzatok, bölcsőde, gyermekjóléti szolgálat, civil szervezet, stb. által működtetet házi gyermekfelügyelet biztosításakor az alábbi szempontokat kell figyelembe venni:
Az alapellátás keretében gyermekek napközbeni ellátásaként házi gyermekfelügyelet biztosítható 20 hetes kortól az általános iskolai tanulmányokat folytató, tanköteles korú gyermek ellátásában akadályozott szülő kérelmére
a) a fogyatékossága vagy súlyos betegsége miatt egyéb napközbeni ellátásban nem részesíthető,
b) a nappali intézményben elhelyezett, de a nappali intézmény nyitvatartási idején túl felügyelet nélkül maradó,
c) napközbeni ellátást igénybe vevő, de átmeneti kóros állapota miatt hosszabb ideig otthoni gondozásra szoruló gyermek számára.
Különösen indokolt a házi gyermekfelügyelet biztosítása
a) az egyedülálló szülő gyermeknevelésben való átmeneti akadályoztatása esetén,
b) ikergyermekek gondozásának, nevelésének segítésére,

c) a váltott műszakban dolgozó, egyedülálló szülő gyermekének a kora reggeli, illetve késő esti órákban.
A tankötelezettségét - szakorvosi javaslat, vagy az illetékes tanulási képességet vizsgáló szakértői és rehabilitációs bizottság szakvéleménye alapján - magántanulóként teljesítő, továbbá a súlyos fogyatékossága miatt képzési kötelezettséget teljesítő, tanköteles korú gyermek számára a szülő kérésének megfelelő időszakra házi gyermekfelügyeletet kell biztosítani.
A házi gyermekfelügyelet során a gyermek életkorához, egészségi állapotához igazodó gondozást, felügyeletet kell biztosítani.
A házi gyermekfelügyelet keretében gondozó tevékenységet csak olyan személy láthat el, aki megfelel a jogszabályokban foglaltaknak.
A házi segítségnyújtás körébe tartozó gondozói tevékenységet hivatásos és társadalmi gondozó végzi. A gondozó napi gondozási tevékenységéről a személyes gondoskodást nyújtó gyermekjóléti alapellátások és gyermekvédelmi szakellátások térítési díjáról, és az igénylésükhöz felhasználható bizonyítékokról szóló jogszabály szerinti gondozási naplót vezeti.
A házi gyermekfelügyeletet végző gondozó csak a gyermek gondozására vehető igénybe.

<u>A szolgáltatás keretei</u>

Olyan 20 hetes és 14 éves kor közötti gyerekeknek nyújt ellátást saját otthonukban, akik valamilyen okból az intézményi ellátást nem tudják igénybe venni.
Az ellátást nyújtó személy megy a gyerek otthonába, egyéni szükségleteit, lehetőségeit és a szülők igényeit, elvárásait a középpontba helyezve nyújtja az ellátást.
Beteg vagy sérült gyerek esetén megfelelő ápolást, fejlesztő foglalkozást nyújt.
Az ellátásba kerülés lépései
- az ellátás igénylése,
- az igényelt szolgáltatás elbírálása,
- a megállapodás megkötése,
- az ellátás nyújtása,
- az ellátás megszüntetése.

5.2.2. Gondozás –nevelés

A gondozás azoknak a tevékenységeknek az összessége amelyekkel a felnőtt a csecsemő, kisgyermek, gyermek egyéni szükségleteit kielégíti. A házi gyerekfelügyelet során a gondozó a nevelés gondozás folyamatát a szülővel együtt működve alakítják ki.
A folyamat kialakítása során figyelembe kell venni a gyermek egyéni és életkori sajátosságait,a fejlődés egyéni ütemét valamint a már megszokott napirendet.

A gondozó nevelői magatartásával gyermek iránt érzett szeretetével biztosítja a gyermek számára biztonságos környezetet
A gondozó a családnál töltött idő alatt az esedékes gondozási-nevelési feladatokat látja el. A gyereknek a felnőttel való kapcsolata ez idő alatt intenzív, folyamatos.
Fogyatékos gyermek nevelése esetén szem előtt kell tartania sérülés specifikus nevelési elveket, a gondozási műveleteket minden esetben a fogyatékosság típusa és mértéke határozza meg.

Étkezés (családi étkeztetés)
A szülő kéréseit figyelembe kell venni mindaddig, míg a gyermek fejlődését, és szükségleteinek kielégítését hátrányosan nem befolyásolja.
Az ellátási időben, ha az étkezés is aktuálissá válik, a szülő által elkészített ételt kínálja a gyereknek, vagy kizárólag az ellátott gyermek részére elkészíti az ételt, a család háztartásában biztosított alapanyagok felhasználásával, a rendelkezésre álló eszközökkel.

5.2.3. Együttműködés a szülővel

A házi gyermekfelügyelet idejét, tartalmi kérdéseit a család és a bölcsőde közötti szerződés szabályozza, melyet a gondozónő jogainak és kötelességének figyelembe vételével kell megfogalmazni.
A házi gyermekfelügyeletben az ellátást nyújtóval szembeni elvárások a gyermek otthonában történő gondozás esetén:
- a házi gondozónő köteles a munkáltatóval kötött megállapodáshoz tartani magát,
- köteles titoktartásával a családtagok és a gyermek személységi jogait tiszteletben tartani amennyiben az nem sérti a gyermek érdekét (bántalmazás),
- köteles példamutató magatartásával és szakmai tudásával hivatása jó hírét védeni,
- ismernie kell a kompetencia határait, csak olyan munkát vállalhat el, amelyet ismeretei birtokában el tud látni,
- köteles a családnál feladata ellátására képes állapotban megjelenni.

Jogai:
- munkájával kapcsolatban megilleti az a jog, hogy hozzájusson a szükséges információkhoz,
- megilleti az a jog, hogy személyét megbecsüljék - amennyiben a tevékenysége megfelelő színvonalú - gondozónői tevékenységét elismerjék,
- a gondozónő munkája során védelemre jogosult a vele szembeni jogsértő vagy etikátlan bánásmóddal szemben,
- munkája során a gyermekek érdekeit tartja elsődlegesnek, de ez nem sértheti egyéni, magánéleti, állampolgári érdekeit, jogait.
(Bölcsődei nevelés- gondozás szakmai szabályai - SZMI 2009.)

5.2.4. Dokumentáció

A gondozó napi gondozási tevékenységéről (a jogszabályban előírtnak megfelelően) gondozási naplót vezet.
A fenntartó által vezetett dokumentumok:
- Megállapodás az ellátást igénylővel
- Jövedelemnyilatkozat
- Nyilatkozat tájékoztatási kötelezettségről
- Kérelem díjkedvezményhez
- Nyilatkozat a térítési díj elfogadásáról
- Díjkedvezményről értesítés

5.3. Személyi feltételek

- Fenntartó (szolgáltatást nyújtó szervezet)
- Gondozó

5.4. Kompetenciák

Személyes kompetenciák:
- Felelősségtudat
- Önállóság
- Döntésképesség
- Társas kompetenciák
- Segítőkészség
- Kapcsolatfenntartó készség
- Adekvát kommunikáció

Módszerkompetenciák:
- Körültekintés, elővigyázatosság
- Ellenőrzőképesség
- Helyzetfelismerés
- A környezet tisztán tartása
- Segítő beszélgetés alkalmazni tudása

5.5. Tárgyi feltételek

Az ellátott saját otthonában lévő berendezési-felszerelési tárgyakból, ami az ellátáshoz szükséges. Speciális eszközöket (fejlesztő játékok, eszközök) vihet magával a szakember.

6. Indikátorok

Meghatározás (tevékenység)	Indikátor (hogyan)	Forrás (adat)
1. Szolgáltatásba kerülés	Igénybevevő gyermekek száma/év	Megállapodás az ellátást igénylővel Gondozási napló
2. Gondozás - higiéné	Önállóan tisztálkodó gyermeke aránya/év	A gyermek egyéni fejlődését tartalmazó dokumentáció Eseménynapló
3. Gondozás - étkezés	Önállóan étkező gyermeke aránya/év	A gyermek egyéni fejlődését tartalmazó dokumentáció Eseménynapló
4. Nevelés - játék	Időtartam/hét	Eseménynapló A gyermek egyéni fejlődéséről vezetett dokumentáció Napirend
5. Nevelés - művészeti alkotások közvetítése (vers, mondóka, mese, ének)	A tevékenységfajta előfordulásának gyakorisága/hét	Eseménynapló
6. Nevelés - rajz, festés, gyurmázás/ formázás (vizuális tevékenységek)	A tevékenységfajta előfordulásának gyakorisága/hét	Eseménynapló
7. Együttműködés a szülővel	Négyszemközti beszélgetések száma/év	Gondozási napló
8. Dokumentáció	Dokumentációk száma/ellátott gyermekek száma	Megállapodás az ellátást igénylővel Jövedelemnyilatkozat Nyilatkozat tájékoztatási kötelezettségről Nyilatkozat a térítési díj elfogadásáról Gondozási napló

7. Ellenőrző lista a protokollok megvalósításához

- A szülő, gyermek elégedett a szolgáltatással.
– A gondozási-nevelési folyamat az egyéni szükségletek figyelembe vételével zajlik.

– Segíti a gyermek önállóságát, tanulási folyamatát
– Megvan a kölcsönös bizalmi kapcsolat a gyermekkel
– Igényes önmagával szemben, szakmai, emberi, erkölcsi tekintetben
– Hogyan viszonyul a saját maga által elkövetett hibákhoz
– A gondozást végző megfelelő szakmai végzettséggel rendelkezik
– Ha nem, milyen módon képezi magát
– Igényli a szupervíziót, csoportos megbeszéléseket
– A szülőkkel partneri a kapcsolata
– A gyermekjóléti alapellátás szakembereivel és a társszakmákkal jó a kapcsolata
– Törekszik a gondozó az együttműködésre a gyermek gondozásában részt vevő egyéb intézményekkel, szakemberekkel, szervezetekkel
– Ellátási együttműködés a helyi önkormányzattal, kistérséggel
– Figyelmet fordít a gondozó a játékok minőségére és mennyiségére, fejleszti az eszköztárat
– Vigyáz arra, hogy a kisgyermekre veszélyes apró játéktárgyak ne legyenek a kisgyermek számára elérhető közelben
– Rendszeres időpontokban vannak az étkezési időszakok
– A gyermek életkori sajátosságai alapján összeállított ételekből áll az étrend, betartja a vonatkozó jogszabály előírásait.
– Ügyel arra, hogy a gyermek folyadékszükségletét megfelelő minőségű italok kínálásával biztosítsa (tea ízesítése, gyümölcslevek).
– Az étkezések alatt törekszik a megfelelő hangulat, légkör biztosítására.
– A gyerekek étvágyát, egyéni ízlését figyelembe veszi, nem gond, ha a gyerek keveset eszik.
– A pihenő és az altatási idők rögzített időpontokban történnek. Igazodik a hosszúságuk a gyerekek szükségleteihez.
– Segíti a gyermeket, hogy az elalváshoz el tudjon lazulni (pl. altatódallal, meséléssel stb.).
– Választhat a gyermek a déli alvás, illetve déli pihenő között
– Mindig a pihenő gyermek közelében, halló távolságban tartózkodik
– A pelenkaváltás igazodik a gyermek szükségletéhez
– Szobatisztaság elsajátításában a gyermek érettségének megfelelően nyújt segítséget
– Önálló WC használat engedélyezett a gyermek szükséglete szerint
– A gondozó a tisztálkodást is a nevelési folyamat részének tekinti
– Rendszeres időpontokban történnek bizonyos tisztálkodási folyamatok, hogy a gyermek megtanulhassa pl. a helyes kézmosás szabályait.
– A gondozó személy indítványozza az önállóságot, kellő segítséggel és felügyelet mellett teszi. Magasan elhelyezett mosdónál használják a gyermekek a dobogót, hogy a kezüket önállóan meg tudják mosni
– A gyermek fejlődését figyelemmel kíséri, naplót vezet a fontosabb eseményekről
– Segíti a gyermek éntudatának fejlődését
– Hogyan történik a fegyelmezés, használ és milyen büntetéseket
– A helyes viselkedési szabályok kialakítását segíti
– Hogyan nyújt segítséget a konfliktusok megoldásában, lehetőséget ad ezek önálló rendezésére.

– A gondozó helyesen beszéli a magyar nyelvet
– A gyerekekhez számukra érthető módon beszél
– Kicsiknél elkerüli a gügyögést
– A gyermek életkorának megfelelően segíti elő a beszédkészség, szókincs fejlődését, (Mese, mondókák, felolvasás, a gyermek késztetése a beszédre stb.)
– TV, videó, nagyobbaknál számítógép használatához megvan a szülők hozzájárulása. Betartja a gondozó, hogy ezeket az eszközöket csak ritka esetekben és rövid ideig használja, az így szerzett ismereteket segít feldolgozni
– A gyermek életkorának megfelelő tevékenységek végzésének felajánlásával támogatja a kézügyesség fejlesztését (kirakók különböző nehézségi fokozatokban, formák beillesztése, gyöngyfűzés stb.)
– Rendszeresek a felügyelet melletti nagy mozgást igénylő tevékenységek- mászás, egyensúlyozás, felkapaszkodás, labda- és fogócska játékok a játszótéren vagy a szabadban.
– Változatos anyagokat használnak a gyereket az alkotás, barkácsolás folyamán (papír, festék, kréta, agyag, gyurma, természetes anyagok, termések, stb.)
– Fontos szerepet játszik a zene, az éneklés, mozgás, vannak hangszerek.
- A gondozó ösztönzi a gyerekeket a környezet megfigyelésére és a kérdezésre, hogyan használja az évszakok és az ünnepkörök jellemzőit a természet és a világ felfedezésére.
– A megállapodás a szülő és a gondozó között minden fél által elfogadva kiterjed az együttműködés kérdéseire
– Meghallgatja a szülő véleményét, javaslatait, hogyan kezeli a kompetenciával kapcsolatos kérdéseket
– Hogyan fogadja a szülő kezdeményezését a megbeszélésre
– Megfelelő részletességgel tájékoztatja a szülőt a gyermekkel kapcsolatos eseményekről, történésekről
– Felajánl szülői megbeszéléseket
– Konfliktus esetén törekszik a mindenki számára megfelelő megoldás elérésére.
– Biztosított a kellő rugalmasság és az individuális szempontok figyelembe vétele az egyes gyermek gondozása során
– Részletes írásos tájékoztató anyag vagy más ismeretterjesztő irodalom áll rendelkezésre a szolgáltatás iránt érdeklődők számára.
– A szülők tájékoztatása kiterjed a kisgyermeket gondozó szülőt/törvényes képviselőt megillető jogokra és kötelezettségekre, továbbá a kisgyermek ellátásával kapcsolatos történésekre, ismeretekre, elvárásokra.

8. Mellékletek

8.1. Szakirodalom

8.2. Jogszabályok

1997. évi XXXI. törvény a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról

259/2002 (XII. 18) Kormányrendelet a gyermekjóléti és gyermekvédelmi szolgáltatótevékenység engedélyezéséről, valamint a gyermekjóléti és gyermekvédelmi vállalkozás engedélyezéséről

133/1997 (VII. 29) Kormányrendelet a személyes gondoskodást nyújtó gyermekjóléti alapellátások és szakellátások térítési díjáról és igénylésükhöz felhasználható bizonyítékokról

15/1998 (IV. 30) NM rendelet a személyes gondoskodást nyújtó gyermekjóléti, gyermekvédelmi intézmények, valamint személyek szakmai feladatairól és működésük feltételeiről

9. Fogalommagyarázatok

A protokollban szereplő fogalmak magyarázatait a Módszertani Gyermekjóléti Szolgálatok Országos Egyesülete által készített és kiadott Fogalomtár tartalmazza (www.mogyesz.hu).

10. Jogszabály-változtatási javaslatok

1. A fogyatékos gyermekek esetében is a gyermekek csak 14 éves korukig láthatók el a házi gyermekfelügyelet szolgáltatásban, holott tankötelezettségük meghosszabbítható akár a 23. életévükig, fejlettségi fokuk pedig kisgyermeki szinten marad. Ezért javasoljuk, hogy a fogyatékos gyermekek esetében legalább 18 éves korukig, de inkább a tankötelezettség lejártáig legyen lehetőség a házi gyermekfelügyelet igénybevételére.

NEMZETI CSALÁD- ÉS SZOCIÁLPOLITIKAI INTÉZET

ÚJ SZÉCHENYI TERV

TÁMOP 5.4.1. „Szociális és gyermekvédelmi szabályozó rendszer kidolgozása" pillér

Gyermekek átmeneti otthona

Készült a TÁMOP 5.4.1.-08/1-2009-0002 projekt azonosító számú A szociális szolgáltatások modernizációja, központi és stratégiai tervezési kapacitások megerősítése, szociálpolitikai döntések megalapozása – Szabályozási pillér (I.) projekt keretében.

Budapest, 2011. szeptember

Nemzeti Fejlesztési Ügynökség
www.ujszechenyiterv.gov.hu
06 40 638 638

MAGYARORSZÁG MEGÚJUL

A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával valósul meg.

Tartalomjegyzék

1. Cél, funkció 4
2. Célcsoport, megvalósulási kritériumok 5
3. Alapelvek 5
3.1. Önrendelkezés 5
3.2. Részvétel 6
3.3. Érdekérvényesítési esélyek növelése 6
3.4. Eredményesség 6
3.5. A legkisebb beavatkozás elve 6
4. A szolgáltatás leírása 6
5. Protokoll 7
5.1. Szereplők: 7
5.2. A szolgáltatás részletes leírása 7
5.2.1. A gyermekek átmeneti otthonába való bekerülés folyamata . 8
5.2.2. A gyermekekkel való foglalkozás 16
5.2.2.1. A gyermekek ellátása, gondozása, nevelése 16
5.2.2.2. A gyermekekkel és családjaikkal folyó segítő munka 30
5.2.3. Az ellátás indoka 33
5.2.4. Rendszeres kapcsolattartás biztosítása 35
5.2.5. Konzultáció biztosítása 36
5.2.6. Az egyéni gondozási-nevelési terv elkészítése 37
5.2.7. A gyermekjóléti szolgálat feladata 38
5.2.8. Az ellátás időtartamának tervezése 41
5.2.9. A térítési díj 41
5.2.10. A lezárás 41
5.2.11. A hazagondozás folyamata 42
5.2.11.1. A kiköltözés időpontjának meghatározása 42
5.2.11.2. Az átmeneti gondozás megszüntetésének, megszűnésének lehetséges formái 46
5.2.11.3. Az átmeneti gondozás megszüntetését, megszűnését megelőző feladatok 46
5.2.11.4. A hazakerülés közvetlen előkészítése 48
5.2.12. Ideiglenes gondozás 50
5.3. Személyi feltételek 51
5.4. Kompetenciák 51
5.5. Tárgyi feltételek 52
6. Indikátorok 52
7. Ellenőrző lista a protokollok megvalósításához 53
8. Mellékletek 56
8.1. Szakirodalom 56
8.2. Jogszabályok 56
8.3. Iratminták 56
8.3.1. Átmeneti gondozás iránti kérelem (gyermek által) 57
8.3.2. Átmeneti gondozás iránti kérelem (szülő által) 58
8.3.3. Értesítés szülő által kért átmeneti gondozás elbírálásáról ... 59
8.3.4. Értesítés gyermek által kért átmeneti gondozás elbírálásáról 60

8.3.5. Megállapodás 61
8.3.6. Átmeneti gondozás megszüntetése 63
9. Fogalommagyarázatok 64
10. Jogszabály-módosítási javaslatok 65

Gyermekek átmeneti otthona

1. Cél, funkció

A protokoll összefoglalja a gyermekek átmeneti otthonába történő bekerülés folyamatát, annak lehetséges módozatait. Összegyűjti az alapellátást nyújtó szolgáltatók feladatait, kompetenciáit, együttműködési formáit, találkozási pontjaikat. Egységes szakmai szemlélet kialakítását kívánja segíteni - az ország különböző területein, különböző feltételek között működő - szolgáltató szervezetek és szakemberek szakmai tevékenységében.
A gyermekek átmeneti otthonában nyújtott szolgáltatás az ideiglenes jelleggel nehéz helyzetbe került családok gyermekeinek átmeneti gondozását vállalja fel. A gyermekek befogadásakor végzett tevékenység célja, hogy az optimális döntést előkészítse, a szereplők közötti feladatmegosztást meghatározza, és minél inkább csökkentse azokat a sérüléseket, melyek a gyermek családjából való kiszakadása következtében keletkezhetnek. Ezen túlmenően segíti a gyermekek átmeneti otthonában dolgozókat abban, hogy a gyermek befogadására felkészüljenek, azt minél zökkenőmentesebbé tegyék. Segíti a szülőt a helyzet elfogadásában, a későbbi együttműködés, gyermeke mindennapi életében való folyamatos feladatvállalás fontosságának megértésében.
A protokoll összefoglalja a gyermekek átmeneti otthonában nyújtott szolgáltatásokat, az ellátás, gondozás, nevelés, valamint a segítő munka folyamatát. A gyermekek átmeneti otthonában nyújtott ellátási formákat külön írja le.
- Gyermekek átmeneti gondozása
- Ideiglenes gondozás

Az átmeneti gondozás leírása során az első rész az **ellátások**at, az ellátásokkal összefüggő **gondozási, nevelési feladatok**at, a második rész a családdal: gyermekkel – szülővel – történő **segítő munká**t taglalja.
A gyermekek átmeneti otthona a gyermekjóléti alapellátások körébe tartozik. Azzal a céllal jött létre, hogy azoknak a családban élő gyerekeknek, akik átmenetileg ellátás nélkül maradtak, vagy elhelyezés hiányában gondozás, nevelés, lakhatás nélkül maradnának, valamint akiknek ellátása a család életvezetési nehézségei miatt veszélyeztetett, teljes körű, testi, értelmi, érzelmi és erkölcsi fejlődésüket elősegítő ellátást biztosítson, ideiglenesen pótolja a szülői gondoskodást.
A teljes körű ellátás: a gyermek testi, értelmi, érzelmi, erkölcsi fejlődését elősegítő, az életkorának, és egyéb szükségleteinek megfelelő étkezés, ruházattal való ellátás mentálhigiénés és egészségügyi ellátás, gondozás, nevelés, lakhatásról való gondoskodás. Ellátottak: családban nevelkedő, de onnan átmenetileg kikerülő, 0-tól 18 éves korú gyermekek.
A szolgáltatás maximum 12 hónap, amely 6 hónappal, illetve tanítási év végéig meghosszabbítható.

A protokoll leírja a gyermekek átmeneti otthonából történő kikerülés folyamatát. Összefoglalja azokat a teendőket, melyek a kikerülést előkészítik. Elkülöníti a szolgáltatók, és szereplők kompetenciáit, feladatait a folyamat egyes szakaszaiban. Megjeleníti a szereplők közötti együttműködési pontokat, az együttműködés formáit. Támpontokat nyújt a segítő folyamat értékeléséhez, az átmeneti gondozás sikerességének, hatékonyságának megítéléséhez.

A szolgáltatás segíti a gyermek családjába történő visszatérését. Elősegíti a környezet (család) felkészülését a gyermek visszafogadására. Vizsgálja a gyermek családjában való tartós, biztonságos nevelkedéséhez szükséges külső körülmények és belső feltételrendszerek meglétét, kiformálódását segíti. Támogatja a család működőképességének megőrzését, illetve helyreállítását. A kigondozási folyamat során folyó segítő tevékenység alapvető célja, hogy az átmeneti gondozás során a gyermek személyiségállapotának javulásában, viselkedésének módosulásában, a gyermek-szülő kapcsolat újraépítésében, harmonikusabbá tételében elért eredmények stabilizálódjanak, az elsajátított készségek, konfliktus-megoldási technikák alkalmazása a család mindennapi életének részéve váljon. A tercier prevenció keretében a hazagondozás az átmeneti gondozás ismételt szükségessé válásának megakadályozását is hivatott szolgálni. A hazagondozási folyamatnak célja az is, hogy az élethelyzetében bekövetkező újabb változás miatt minél kisebb sérülés érje az átmeneti gondozásból kikerülő gyermeket.

2. Célcsoport, megvalósulási kritériumok

A gyermekek átmeneti otthonának célcsoportja az átmenetileg ellátás, felügyelet nélkül maradt gyermek, vagy otthontalanul maradt gyermek (ha nem a családjával együtt történő elhelyezés szolgálja legjobb érdekét).
A szolgáltatás megvalósultnak tekinthető, ha egyetlen olyan gyermeket sem kell nevelésbe venni, akinek legjobb érdeke az átmeneti gondozás igénybevétele lett volna.
Ehhez elegendő gyermekek átmeneti otthonbeli férőhelyre, s a gyermekek átmeneti otthonaiban megfelelő személyi és tárgyi feltétel rendelkezésre állására van (lenne) szükség.

3. Alapelvek

3.1. Önrendelkezés

A gyermekek átmeneti otthona az elhelyezés teljes folyamatában arra törekszik, hogy a gyermek és a szülő az intézményi keretek között se veszítse el önállóságát, ellátásáról, szolgáltatások igénybevételéről ő maga döntsön.

3.2. Részvétel

Az elhelyezést megelőzően, s az ellátás során (a szakemberekkel együtt) a gyermek és a szülő a legfontosabb szereplői a sorsukról, ellátásukról, az elhelyezés befejezéséről szóló megbeszéléseknek.

3.3. Érdekérvényesítési esélyek növelése

A gyermekek átmeneti otthonának igénybevevői a fokozatosság elve szerint egyre önállóbbak saját ellátásukban, a sorsukat érintő kérdések eldöntésében.

3.4. Eredményesség

A gyermekek átmeneti otthona önmagában olyan intézmény, amely a gyermek elhelyezésével megelőzi a nevelésbe vétel szükségességét. Amennyiben a későbbiekben a nevelésbe vétel mégis megtörténik, akkor is ez az ellátás teszi lehetővé, hogy a családból való kiemelés csak utóbb váljon szükségessé. Mivel a gyermek legjobb érdeke saját családjában nevelkedni (ameddig ez nem veszélyezteti egészséges fejlődését), az elhelyezés időszakával meghosszabbítja a gyermek életének azon szakaszát, amelyet alapellátásban tölthet.

3.5. A legkisebb beavatkozás elve

A gyermekvédelem minden szintjén, úgy az alap-, mint a szakellátásban (a gyermek legjobb érdekének való megfelelőség mellett) mindenkor úgy kell tanácsot adni, segítséget nyújtani, ellátást biztosítani, hogy az csak a lehető legkisebb mértékben tegyen bármit a felhasználók **helyett**, illetve **ellenében**. Mind a gyermek, mind szülei számára a maximális véleményalkotási, döntési lehetőséget kell biztosítani.

4. A szolgáltatás leírása

A gyermekek átmeneti otthona a gyermekek átmeneti gondozásának egyik formája. A gyermekek átmeneti gondozását - a szülői felügyeletet gyakorló szülő vagy más törvényes képviselő (a továbbiakban együtt: szülő) kérelmére vagy belegyezésével - ideiglenes jelleggel, teljes körű ellátással kell biztosítani, ha a szülő egészségügyi körülménye, életvezetési problémája, indokolt távolléte vagy más akadályoztatása miatt a gyermek nevelését a családban nem tudja megoldani. A fogyatékos gyermek számára a sajátos szükségleteihez igazodó ellátást kell biztosítani. A 14. évét be nem töltött gyermeket szüleitől elválasztani csak kivételesen indokolt esetben lehet. A szülő gyermeke ellátásában munkarendjéhez igazodóan részt vesz. A gyermekek átmeneti gondozása során a gyermek iskolai oktatását - lehetőség szerint - iskolaváltás nélkül kell biztosítani.
A gyermekek átmeneti otthonában az a családban élő gyermek helyezhető el, aki átmenetileg ellátás és felügyelet nélkül marad, vagy elhelyezés

hiányában ezek nélkül maradna, valamint akinek ellátása a család életvezetési nehézségei miatt veszélyeztetett.
A gyermekek átmeneti otthona segítséget nyújt - a gyermekjóléti szolgálattal együttműködve - a gyermek családjába történő visszatéréséhez.
A gyermekek átmeneti otthona legalább tizenkettő, de legfeljebb negyven gyermek teljes körű ellátását biztosítja.
Az átmeneti lakásotthon olyan otthon, amely legfeljebb tizenkettő gyermek átmeneti gondozását biztosítja önálló lakásban, családias körülmények között.
A gyermekek átmeneti otthona megszakítás nélküli munkarend szerint működő bentlakásos gyermekintézmény, amely az alapellátás keretében a gyermek számára alaptevékenységként átmeneti gondozást biztosít.
A gyermekek átmeneti otthona az alapító okiratában rögzítettek szerint alapfeladatként biztosíthat egyéb személyes gondoskodást nyújtó ellátási formákat is. Az ellátás jellegének megfelelő személyi és tárgyi feltételeket ellátási formánként külön-külön biztosítani kell.

5. Protokoll

5.1. Szereplők:

- a befogadott gyermek,
- a befogadott gyermek családja,
- gyermekjóléti szolgáltató (vezető, családgondozó, pszichológus, fejlesztő pedagógus, családgondozó asszisztens),
- átmeneti gondozást nyújtó (vezető, nevelő, gyermekvédelmi asszisztens, gyermekfelügyelő, családgondozó, pszichológus, fejlesztő pedagógus, gyermekvédelmi ügyintéző),
- jelzőrendszeri tagok (óvoda, iskola pedagógusai, gyermek- és ifjúságvédelmi felelős, védőnő, gyermek háziorvos, szakorvos, rendőrség, ügyészség, bíróság, családok átmeneti otthona, helyettes szülő, gyermekek átmeneti otthona),
- hatóság (jegyző, gyámhatósági ügyintéző),
- a szülő által megjelölt más hozzátartozó/k (nagyszülők, testvérek, más rokonok, barátok),
- más szociális és gyermekjóléti, gyermekvédelmi szolgáltatók (családok átmeneti otthona munkatársa, helyettes szülő, gyermekek átmeneti otthona munkatársa, szakellátás munkatársai).

5.2. A szolgáltatás részletes leírása

A gyermekek átmeneti otthonában történő elhelyezés a szülő kérelmére, vagy beleegyezésével történik.
A gyermek átmeneti gyermekotthonban történő elhelyezése a szülői felügyeleti jogokat nem érinti. A gyermekek átmeneti otthonában történő ellátás feltétele a gyermek szülője és az intézmény közötti megállapodás

írásos rögzítése. A szülő tudomásul veszi, hogy az intézmény a rendelkezésére bocsátott adatokat nyilvántartásba veszi, és a vonatkozó jogszabályok szerint kezeli. Az otthon vezetője gondoskodik róla, hogy az általa kezelt nyilvántartásokhoz illetéktelen személy ne férhessen hozzá.

A szülő joga és kötelessége:
- az otthonnal és a gyermekjóléti szolgáltatóval való együttműködés,
- a gyermekkel való rendszeres kapcsolattartás,
- mindenkori elérhetőségének biztosítása (tartózkodási helyének, telefonszámának megadása),
- nyilatkozat aláírása a tájékoztatás tudomásul vételéről,
- az intézményi nyilvántartásokhoz adatok szolgáltatása,
- tájékoztatási kötelezettségének elfogadása a jogosultsági feltételekben, valamint a természetes személyazonosító adatokban beállott változásokról.

5.2.1. A gyermekek átmeneti otthonába való bekerülés folyamata

A bekerülés módja szerint csoportosított feladatok: gyermekjóléti szolgálat - gyermekek átmeneti otthona

1. A bekerülés módjai
A bekerülés minden esetben a szülő kérésére, vagy utólagos (ideiglenes gondozás) beleegyezésével történhet, illetve megalapozhatja védelembe vételi eljárás, amelynek következtében a szülő kéri gyermeke átmeneti gondozását. A gyermek átmeneti gondozásának megkezdéséről a szülő lakóhelye vagy tartózkodási helye szerint illetékes gyermekjóléti szolgálatot minden esetben értesíteni kell.
a/ A szülő kérelmére történik a gondozásba vétel: ideiglenes jelleggel, teljes körű ellátással kell biztosítani a gyermek átmeneti gondozását, ha a szülő egészségügyi körülménye, életvezetési problémája, indokolt távolléte, vagy más akadályoztatása miatt a gyermek nevelését a családban nem tudják megoldani.
b/ A gyermek közvetlenül veszi igénybe az ellátást: ideiglenes jelleggel, állapotának megfelelő ellátást és éjszakai bentlakást (ideiglenes gondozás) kell biztosítani az olyan gyermek számára, aki lakóhelyéről önkényesen eltávozott, ellátás, és felügyelet nélkül maradt.
c/ A gyermekjóléti szolgáltató segítségével történik a szolgáltatás igénybevétele: a gyermekjóléti szolgálat segíti a gyermeket, illetve a családját az átmeneti gondozáshoz való hozzájutásban. A gyermekjóléti szolgáltató családgondozója tájékoztatást, és közvetlen segítséget nyújt a családnak az átmeneti gondozás igénybevételéhez, és az azt szükségessé tevő okok megszüntetéséhez, illetve elősegíti a gyermek mielőbbi hazakerülését.
d.) Védelembe vétel alapján: ha a szülő a gyermek veszélyeztetettségét az alapellátások önkéntes igénybevételével megszüntetni nem tudja, vagy nem akarja, de alaposan feltételezhető, hogy segítséggel a gyermek

fejlődése a családi környezetben mégis biztosítható, a települési önkormányzat jegyzője a gyermeket védelembe veszi. A védelembe vétellel egyidejűleg a gyermek gondozásának folyamatos segítése és ellátásának megszervezése, a szülői nevelés támogatása érdekében a települési önkormányzat jegyzője kötelezheti a szülőt, hogy folyamatosan vegye igénybe a gyermek átmeneti gondozását.
A hatósági kötelezés a szülő, gyermek és a segítő szakemberek közötti együttműködés előmozdítására irányul. A gyermekek átmeneti gondozásának igénybe vétele ennek az együttműködésnek része. Amennyiben a szülő és a gyermek belátja a szolgáltatás igénybe vételének szükségességét, az átmeneti gondozás igénybe vétele önkéntes lesz. Amennyiben csak a hatósági rendelkezés kényszerítő erejének engedve kéri, vagy fogadja el a szülő a szolgáltatás biztosítását, várható az ellenállás különböző formáinak megjelenése, amivel a szakmai munka során számolni kell.

2. A bekerüléssel kapcsolatos feladatok a bekerülés módja szerint csoportosítva:
A gyermekek átmeneti otthonának minden esetben írásban értesítenie kell a területileg illetékes gyermekjóléti szolgálatot, valamint a gyermek lakóhelye szerinti gyermekjóléti szolgálatot (ha a kettő nem ugyanaz).
a/ Amennyiben a lakóhely szerinti gyermekjóléti szolgálat ismeri a családot, és az ő segítségükkel került a gyermek az otthonba, akkor az általános feladatok a következők:

- Írásban tájékoztatja az átmeneti otthont a család előtörténetéről, a gondozási tervről, a család összes ismert körülményeiről, szakmai véleményéről.
- Szükség szerint közreműködik a beszoktatás folyamatában.
- Már meglévő ismereteit és kapcsolatait felhasználva gyakorlati segítséget nyújt a gyermekek átmeneti otthonának a bekerülést megelőző időszakra, az elhelyezés körülményeire és a bekerülés módjára vonatkozóan.
- Szükség esetén esetkonferenciát hív össze.

b/ Amennyiben a szülő maga kéri gyermeke felvételét a gyermekek átmeneti otthonába, az átmeneti otthon vezetőjének kompetenciája eldönteni, hogy azonnal felveszi-e a gyermeket, vagy előzőleg megkeresi az illetékes gyermekjóléti szolgáltatót, s a szolgáltatóval közösen döntenek-e a befogadásról.
c/ Amennyiben a gyermek maga kéri felvételét a gyermekek átmeneti otthonába, akkor a gyermekek átmeneti otthonában az esetvivőnek a következő feladatai:

- Befogadja a gyermeket, és elkészíti az első helyzetfelmérést, kitölti a gyermek Törzslapját. A bekerülés tényéről a szülő értesítését követően telefonon és írásban értesíti a gyermek és a szülő lakóhelye szerinti gyermekjóléti szolgálatot, és elküldi a dokumentációt.
- A további ott-tartózkodáshoz beszerzi a szülő beleegyező nyilatkozatát.

- Ideiglenes gondozás esetén értesíti a gyermek szülőjét, illetve a gyermekjóléti szolgálatot a további átmeneti gondozás, vagy más hatósági intézkedés megtétele céljából. Az esetgazda, az esetfelelős és az esetvivő rendszeres kapcsolatot tart a családdal és egymással, konzultálnak, az egyéni gondozási-nevelési tervben meghatározottak szerint kapcsolatot tartanak a segítőkkel, az érintett intézményekkel (pl. iskola, védőnő).

3. A gyermekek átmeneti otthona feladatai a gyermek bekerülése kapcsán

Megkeresés fogadása

A megkeresés érkezhet:
- gyermekjóléti szolgálat családgondozójától,
- szülőtől,
- jelzőrendszer tagjaitól (óvoda, iskola, védőnő, háziorvos, családok átmeneti otthona, helyettes szülő, rendőrség, ügyészség),
- hatóságtól (védelembe vételi határozat alapján, illetve annak előkészítése során),
- rokontól, ismerőstől, szomszédtól,
- gyermekek átmeneti otthonában gondozott másik gyermektől,
- magától a felvételt kérő gyermektől.

A gyermek szülője, vagy a gyermek kérelemmel fordul a gyermekek átmeneti otthona intézményvezetőjéhez az átmeneti gondozás biztosítása ügyében (ld. melléklet).
A kérelmet az intézményvezető bírálja el, és döntéséről írásban értesíti a kérelmezőt, illetve törvényes képviselőjét (ld. melléklet).
Tervezett bekerülés esetén a kérelem elbírálására, illetve a kérelmező értesítésére az esetkonferenciát követően kerül sor. Nem tervezett, illetve krízis bekerülés esetén a kérelmet azonnal el kell bírálni.

Az esettel történő megismerkedés

a/ Amennyiben a gyermekjóléti szolgálat javaslatára történik a bekerülés, a gyermekek átmeneti otthona közvetlen információkat kap a gyermekről és családjáról. A gyermekjóléti szolgálat családgondozója által elkészített dokumentumokat áttanulmányozza, és közvetlenül konzultál a családgondozóval. Ezt követően a gyermekjóléti szolgálat családgondozója közvetítésével felveszi a kapcsolatot a gyermekkel és szülőjével, és (általában esetkonferencia keretében) bővíti ismereteit.

b/ Amennyiben nincs gyermekjóléti előzmény, a jelzést adó személytől, szervtől tájékozódik a gyermek és családja helyzetéről, a felmerült problémáról, és azonnal értesíti a gyermekjóléti szolgálatot. Esetkonferencia megszervezésével szerez további információkat a gyermekről és a családról. Az esetkonferenciát - megállapodás alapján - akár a gyermekek átmeneti otthona, akár a gyermekjóléti szolgálat megszervezheti. Fontos, hogy az esetkonferencián az érintett

szakemberek előzetesen egyeztetett álláspontot képviseljenek. Egymásnak ellentmondó vélemények esetében az esetkonferencia előtt érdemes egyeztetést folytatni.

c/ Ha a gyermek maga kopog be az átmeneti otthon ajtaján, és kéri befogadását ellátatlansága, vagy egyéb ok miatt, a gyermekek átmeneti otthona meghallgatja a gyermeket, és gondoskodik azonnali befogadásáról (előre nem tervezett bekerülés). Ezt követően értesíti a szülőt, beszerzi annak beleegyező nyilatkozatát, és haladéktalanul felveszi a kapcsolatot az illetékes gyermekjóléti szolgálat családgondozójával.

Esetkonferencia, egyéni gondozási-nevelési terv

Az esetkonferenciát - attól függően, hogy melyik intézménynek van kapcsolata a családdal - megszervezheti a gyermekjóléti szolgáltató és a gyermekek átmeneti otthona is.
Az esetkonferencia összehívásának célja a gyermek érdekében álló legmegfelelőbb döntés, valamint a befogadás előkészítése.

a/ Az esetkonferencián a következő kérdésekről szükséges tájékozódni:
- valóban a gyermek érdekében áll-e az átmeneti gondozás igénybevétele,
- van-e más szolgáltatási forma, amely jobban megfelelne a gyermek érdekeinek,
- a család életében fennálló problémák mennyire átmeneti jellegűek,
- az átmeneti gondozás ideje alatt van-e remény a család helyzetének rendezésére.

b/ Az esetkonferencián a gyermekek átmeneti otthona képviselője (vezető, nevelő, vagy családgondozó) tájékoztatja a gyermeket és a szülőt az átmeneti gondozás igénybe vételének módjáról, feltételeiről, a vele járó kötelezettségekről (pl. térítési díj fizetési kötelezettség), a szülőre váró feladatokról (pl. a gyermek életében történő minél aktívabb, intenzívebb részvétel), a házirendről, azokról a szabályokról, melyeket az átmeneti gondozás során a gyermeknek és a szülőnek be kell tartania.

Az esetleges elhelyezést megelőző esetkonferenciát érdemes a gyermekek átmeneti otthonában megszervezni, mert ez alkalommal lehetőség nyílik a gyermekek átmeneti otthonának bemutatására, a körülmények megismerésére. Ez megkönnyíti a szülő és a gyermek számára a döntést.

c/ Dönteni lehet a következő kérdésekről:
- választás az átmenti gondozás igénybe vétele, illetve más megoldás között,
- az átmeneti gondozás során elérendő cél meghatározásáról,
- az átmeneti gondozás javasolt időtartamáról,
- szülő és gyermek közötti kapcsolattartás módjáról, rendszerességéről, idejéről,

- arról, hogy kik látogathatják a gyermeket,
- arról, hogy a gyermek egyedül hazamehet-e (mikor, mennyi időre),
- arról, hogy kit látogathat meg a gyermek szabadidejében,
- arról, hogy mivel töltheti a gyermek a szabadidejét,
- a feladatok megosztásáról (szülő, gyermek, gyermekjóléti szolgálat családgondozója, átmeneti otthon családgondozója, átmeneti otthon többi szakembere, az eset kezelésében érintett más szakemberek, jelzőrendszer tagjai, rokonok, ismerősök, civil szervezetek között),
- az együttműködés formáinak meghatározásáról,
- a találkozások időpontjainak ütemezéséről.

Az esetkonferencián elhangzottak, a döntések, feladatvállalások feljegyzésben kerülnek rögzítésre, és alapját képezik az egyéni gondozási-nevelési tervnek, melyet abban az esetben kell elkészíteni, ha az átmeneti gondozás előre láthatóan egy hónapnál hosszabb ideig fog tartani.
Tervezett bekerülés esetén az esetkonferencián született döntésnek megfelelően bírálja el az intézményvezető a gyermek befogadására vonatkozó kérvényt, s döntéséről írásban tájékoztatja a szülőt (ld. melléklet).

Megállapodás és térítési díj megállapítása

A gyermekek átmeneti otthona vezetője, az intézményvezető és a szülő az átmeneti gondozás megkezdésekor megállapodást kötnek a szolgáltatásra vonatkozóan. (ld. melléklet)
A megállapodásban szerepel:

- a törvényes képviselő személyi adatai,
- a gyermek személyi adatai,
- a gyermek ellátása szempontjából fontos információk (pl. betegség, allergia, önállóság a közlekedésben),
- a megállapodás érvényességi ideje (mettől meddig várható az átmeneti gondozás biztosítása),
- a gyermekek átmeneti otthona által nyújtott szolgáltatások,
- a szülő által vállat feladatok,
- jogorvoslati kitétel.

A megállapodás különösen fontos funkcióval bír azokban az esetekben, amikor a gondozás előreláthatólag 30 napnál rövidebb ideig tart, illetve minden olyan esetben, amikor - előre nem látható okok miatt - 30 napnál rövidebb idő alatt megszűnik a gondozás, ezért fontos, hogy a megállapodás tartalmazza erre az időszakra vonatkozóan azokat az elemeket is, amelyeket később esetleg az egyéni gondozási-nevelési terv fog tartalmazni.
A megállapodás szülő általi aláírása során a következőket célszerű szem előtt tartani:

- elvált szülők esetén mindkét szülő aláírása szükséges közös szülői felügyelet esetén,

- elvált szülők esetében annak a szülőnek az aláírása szükséges, akinél a bíróság elhelyezte a gyermeket (amennyiben a másik szülő törvényes képviseleti joga szünetel),
- külön élő, de még el nem vált - törvényes képviseleti joggal rendelkező - szülők esetében, illetve ahol a bíróság még nem helyezte el a gyermeket egyik félnél sem, mindkét fél aláírása szükséges.

Az intézmény vezetője az ellátás megkezdésekor, de legkésőbb az ellátás igénybe vételétől számított 30 napon belül értesíti a kötelezettet a személyi térítési díjról. A szülőt már előzetesen célszerű tájékoztatni a várható térítési díjról, hogy kiszámíthatóvá váljanak az átmeneti gondozással kapcsolatos anyagi terhei.
A személyi térítési díj megállapításához a gyermekek átmeneti otthona gyermekvédelmi ügyintézője –a szülőtől beszerzi a jogszabályban előírt jövedelemigazolásokat, és gondoskodik a térítési díj megállapításáról szóló értesítés eljuttatásáról (szülőnek, irattár, valamint gazdasági ügyintéző részére).

A fenntartó értesítése

A gyermekek átmeneti otthona 15 napon belül értesíti a fenntartót az átmeneti gondozás megkezdéséről, és ezzel együtt megküldi részére a szülővel kötött megállapodást.

További információk, a gyermek személyes iratainak, tárgyainak beszerzése

A gyermek befogadásával párhuzamosan a gyermekek átmeneti otthona:
- Tájékozódik a gyermek egészségi állapotáról, beszerzi az egészségügyi ellátásokra vonatkozó információkat. (háziorvos neve, címe, telefonszáma; kontrollvizsgálatok időpontja, kezeletlen betegségek, stb.), és megkéri a szülőt, hogy a háziorvossal végeztesse el a fertőző betegségekre vonatkozó szűrővizsgálatot, melynek célja az, hogy az átmeneti otthont segítse a szükséges ellátások megszervezésében, esetleges járvány megelőzésében. Nem tervezett, illetve krízis elhelyezés esetén ezt a feladatot a gyermek beköltözését követően kell végrehajtani. Az orvosi igazolás megléte nem lehet feltétele, hiánya nem lehet kizáró oka a gyermek átmeneti gondozásba való befogadásának.
- Tájékozódik a gyermek pszichés állapotáról, fontos személyi, illetve tárgyi kötődéseiről (pl. alvós játék).
- Tájékozódik óvodájának, iskolájának nevéről, címéről, telefonszámáról; óvónőjének, osztályfőnökének nevéről.
- Tájékozódik a gyermek rendszeres heti elfoglaltságairól (edzés, zeneóra, fejlesztő foglalkozás, terápia, egyéb különóra helye, ideje, a gyermekkel foglalkozó szakember neve, telefonszáma).

- Átveszi a gyermek személyes iratait (TAJ kártya, személyigazolvány, lakcímkártya, esetleg adókártya, útlevél, bizonyítvány, leletek, kezelési lap, stb.), és ezekről listát készít.
- Átveszi a gyermek személyes tárgyait, felszereléseit (ruházat, taneszközök, tankönyvek, játékok, stb.), melyekről szintén átvételi listát készít.

Gyermek beszoktatása a gyermekek átmeneti otthonába

Tervezett bekerülés esetén célszerű időt szánni a gyermek átmeneti otthonba való beszoktatására. A gyermek családból történő kikerülésével együtt járó megterhelések csökkenthetők azzal, ha a beköltözés előtt megismerheti a gyermek azt a helyet, ahol átmenetileg nevelkedni fog. A dolgozókkal, és leendő társaival történő találkozás kiszámíthatóbbá teszi számára ezt az időszakot, csökkenti a stresszt, és a stressz reakció nyomán kialakuló szorongás szintjét. Ha mód van rá, a gyermekek átmeneti otthonát a beköltözést megelőző időszakban akár többször is érdemes felkerestetni a szülővel és gyermekével, a bent töltött időt fokozatosan lehet növelni, és rövid időre akár egyedül is hagyhatja a szülő gyermekét az átmeneti otthon dolgozóival és lakóival.

A gyermek beilleszkedését nagymértékben megkönnyíti, ha az otthon dolgozói fel tudnak készülni a gyermek fogadására. Megismerik azokat az információkat, melyek a munkavégzésükhöz elengedhetetlenül szükségesek.
A gyermekek átmeneti otthonának szakdolgozói részvételével rendszeres fórumot célszerű működtetni, melyen megosztják egymás között a gyermek gondozásával, nevelésével kapcsolatos feladatokat. Stratégiát dolgoznak ki a gyermek átmeneti otthonban való megjelenésével kapcsolatban, a gyermekcsoportban keletkező problémák, feszültségek kezelésére. A dolgozók ennek nyomán tudják felkészíteni a gyermekcsoportot új gyermek befogadására.

A gyermek elhelyezése a gyermekek átmeneti otthonában

Az előzetesen egyeztetettek szerint a gyermek elfoglalja helyét az otthonban. Szerencsés esetben lehetősége van a neki jobban tetsző szoba, ágy, és a számára szimpatikusabbnak tűnő szobatársak megválasztására.
Az átmeneti gondozás ezen szakaszában a gyermek felé irányuló fokozott odafigyelés, nyitottság, érzékenység, a feltétel nélküli elfogadás, valamint a kongruencia segíti a gyermeki lélek "gyógyulását", a körülményekhez való alkalmazkodást, az új szabályok elfogadását és betartását. A csoportdinamikai történések tudatosítása is gyakran szükséges a gyermek viselkedése mögött húzódó okok megértéséhez, a gyermek csoportba integrálódásának elősegítéséhez.

Krízis elhelyezés

Krízis elhelyezésre kerülhet sor:

- Ha a szülő azonnali hatállyal kéri a gyermek átmeneti gondozását;
  Előfordulhatnak olyan kritikus élethelyzetek (lakhatási gond, életvezetési probléma, betegség, stb.), amikor a gyermek elhelyezésére azonnal szükség van. Ebben az esetben a befogadás előkészítése időben lerövidül, de az is előfordulhat, hogy a gyermek befogadását, elhelyezését követően történnek meg az előzőekben felsorolt munkafázisok.
- Ha a gyermek azonnali hatállyal maga kéri felvételét;
  Amennyiben a gyermek közvetlenül, a szülő tudta, hozzájárulása nélkül kéri az átmeneti gondozást, a gyermekek átmeneti otthona gondoskodik a gyermek befogadásáról. A gyermekkel folytatott interjú során tárja fel az átmeneti gondozást szükségessé tevő körülményeket, szerzi be az alapinformációkat (a gyermek személyes adatai, a szülő adatai, elérhetősége, információ arról, hogy gyermekjóléti szolgálattal volt-e már kapcsolata a családnak, stb.). A gyermekek átmeneti otthona - lehetőség szerint azonnal - értesíti az illetékes gyermekjóléti szolgálatot a gyermek befogadásáról, felveszi a kapcsolatot a családgondozóval és - amennyiben van gyermekjóléti előzmény - megkéri a gyermekvédelmi nyilvántartási rendszer adatlapjait.
  A gyermekek átmeneti otthona értesíti a szülőt a gyermek befogadásáról. A szülő intézményben történő jelentkezését követően kezdődhet el az előkészítés többi munkafolyamata.
  Amennyiben a szülő nem ért egyet a gyermek átmeneti gondozásával, ellenzi azt, vagy nem jelenik meg három napon belül, a gyermekek átmeneti otthona értesíti a gyámhivatalt hatósági intézkedés megtétele céljából.
- Ideiglenes gondozás esetén mindig krízis elhelyezésről beszélünk.
  Az otthonát elhagyó, ideiglenesen ellátatlanul maradt, engedély nélkül eltávozott gyermek részére ideiglenes gondozást kell nyújtani. A gyermekek átmeneti otthona a szükséglet keletkezésekor befogadja az ilyen helyzetben lévő gyermekeket, és feltárja a felügyelet nélkül maradásának körülményeit. A befogadásról értesíti a gyermek törvényes képviselőjét, illetve a gyermekjóléti szolgálatot a további átmeneti gondozás, vagy más hatósági intézkedés megtétele céljából.

Szülővel együtt történő elhelyezés

A gyermekek átmeneti gondozásának helyén a gyermek otthontalanná vált szülője is elhelyezhető. A 14. évét be nem töltött gyermeket szüleitől elválasztani csak kivételesen indokolt esetben lehet. A szülő gyermeke ellátásában munkarendjéhez igazodóan részt vesz.

A szülő befogadásának feltétele az, hogy a gyermekek átmeneti otthona működési engedélyében szerepeljen a szülővel együtt történő befogadás lehetősége, valamint az, hogy a szülőnek a gyermekével együttes - más gyermekektől külön történő - elhelyezésére alkalmas szoba álljon rendelkezésre. Rendkívül indokolt a gyermeknek szülőjével együttes elhelyezése a 0-3 éves korú, valamint személyiségállapota, tartós betegsége miatt a szülői gondoskodásra különösen rászoruló gyermek esetében.
A szülőnek gyermekével együttesen történő elhelyezése esetén a megállapodásnak nagyon pontosan kell tartalmaznia azokat a szolgáltatásokat, és juttatásokat, melyeket a gyermekek átmeneti otthona a szülő számára nyújt.
A gyermek számára az átmenetet megkönnyíti a szülő jelenléte a gyermekek átmeneti otthonában, de megnehezítheti esetleg a gyermekcsoportba való beilleszkedését, mert a csoportdinamikai folyamatok elindulhatnak a rivalizáció, féltékenységből fakadóan a kirekesztés irányába. A többiek érezhetik úgy, hogy a szülővel közösen elhelyezett gyermeknek nagyobb támogatottsága van. A gyermekek átmeneti otthona dolgozóinak fontos kiegyensúlyozó szerepük van ebben a helyzetben, és fokozott energiát kell fordítaniuk arra, hogy a beköltözött szülő kompetenciahatárait segítsenek kialakítani.

5.2.2. A gyermekekkel való foglalkozás

5.2.2.1. A gyermekek ellátása, gondozása, nevelése

<u>A gyermekek ellátása, gondozása, nevelése a gyermekek átmeneti otthonában történő átmeneti gondozás keretében</u>

A gyermekek átmeneti otthona által nyújtott szolgáltatás – gyermekek átmeneti gondozása - keretén belül az otthon az ellátottak számára teljes körű ellátást nyújt.
Az ellátás kezdetén, a megállapodás megkötésekor pontosítani szükséges az ellátás indokát, valamint az ellátás során (bentlakás kapcsán) várható problémákat (ami előre tudott). Amennyiben a gyermekjóléti szolgálat családgondozója a gyermekkel kapcsolatosan olyan tudással és információval rendelkezik, amelynek ismerete a gyermek átmeneti gondozása során hasznosítható, úgy azt minden esetben megosztja az átmeneti gondozást nyújtó szakmai team tagjaival.
Az átmeneti gondozás szakmai teamje az ellátás során tapasztalt, a családgondozás során jelentőséggel bíró információkat továbbítja a gyermekjóléti szolgáltatás családgondozója felé.
Az átmeneti gondozás szakmai teamje egységes gondozási elvek alapján dolgozik a gyermekkel és annak családjával. Ennek érdekében biztosítani szükséges az információáramlást és a munkafolyamat elemeinek megosztását a szakemberek tagjai között. Az átmeneti gondozást nyújtó szervezet esetvivő szakembere (vezető, családgondozó, nevelő) tartja

kézben a folyamatot, tartja a kapcsolatot a gyermekjóléti szolgáltatás családgondozójával, konzultál a szülővel.
A gyermeket gondozó, felügyelő szakemberek (gyermekfelügyelők, gondozók) az esetvivő felé jelzik a folyamat során felmerülő problémákat. Az esetvivő a gyermekkel és családjával folyó konzultációk során, vagy az egyéni gondozási-nevelési terv készítése során (a szülővel és kora, állapota figyelembe vételével a gyermekkel) segítséget nyújt, hogy a felmerülő problémára megoldási javaslat, terv készüljön. Az esetvivő közvetíti a szakemberek felé a megállapodást, tervet annak érdekében, hogy a megvalósulást figyelemmel kísérjék, szükség szerint segítsék.
A gyermekjóléti szolgáltatást nyújtó családgondozó az átmeneti otthon teamjének külső tagjaként részt vesz a segítő folyamatban, rendszeresen konzultál az esetvivővel. A konzultáció minden esetben kölcsönös.

Lakhatási lehetőség; az ellátottak elhelyezésével, közvetlen életterükkel (szobájuk, ágyuk, szekrényük) összefüggő gondozási nevelési feladatok

Az élettér kialakításánál figyelemmel kell lenni a nemek és életkorok szerint vegyes összetételre. Testvéreket lehetőség szerint együtt kell elhelyezni. Egy hálószobában legfeljebb 4 gondozott gyermek helyezhető el. Ha az ellátást nyújtó az ellátott gyermek szülőjének fogadását is biztosítja, elhelyezésük külön helyiségben történik. A hálószobákon kívül szükséges közös nappali szoba, konyha, étkező valamint nemenkénti fürdőszoba és WC biztosítása. A helyiségeket a mindennapi életvitelhez szükséges bútorokkal, berendezési tárgyakkal, eszközökkel szükséges felszerelni. A gondozott gyermek személyes használati tárgyait és ruházatát a csoport lakóterében, társaiétól elkülönítetten kell elhelyezni. Minden gyermek számára biztosítani kell zárható szekrényt, iskolások számára íróasztalt, széket. A munkatársak (nevelő, gyermekfelügyelő, gondozó) számára önálló helyiséget kell biztosítani, ahol a gyermekkel szükségessé váló egyéni beszélgetéseket folytathatja, adminisztrációs feladatait végezheti, és éjszaka tartózkodhat. Lehetőség szerint szükséges egy helyiség biztosítása látogatók fogadására, terápiás célú foglalkozásokra.
Az átmeneti otthon környezete legyen otthonos, barátságos. Az ellátás kezdetén szükséges pontosan megnevezni, hogy milyen lehetőséget biztosít az otthon a gyermeknek saját közvetlen környezete otthonossá, személyessé tételében. Lehetőséget kell biztosítani arra, hogy saját tárgyait, személyes dolgait behozza. Pontosítani szükséges, hogy milyen módon dekorálhatja ki, díszítheti fel közvetlen környezetét. Tiszteletben kell tartani intim terét. Segíteni szükséges az ellátottak közti kommunikációt. A gyermekek koruk és állapotuk figyelembe vételével bevonhatóak környezetük rendben tartásába. Az elvárásokat pontosan, közérthető módon kell megfogalmazni a fokozatosság elve alapján.
Lehetőség szerint kerülni kell a költözéseket az otthonon belül – mert az a bizonytalanság érzetét erősíti – de előfordulhat, hogy sor kerül rá. A költözés igényét kérhetik az ellátott gyermekek, ha összebarátkoztak, vagy rossz viszonyba kerültek valamelyik társukkal. A gyermekek közötti

konfliktusok megoldásában a szakembereknek segíteni kell. 12 fős átmeneti otthonok esetében, ha kevés lakószoba áll a rendelkezésre (3-4 szoba), krízis helyzetek esetében (hirtelen ellátásra kerül sor több gyermek esetében) megtörténhet, hogy a szobaelosztás megváltozik. Ezekben az esetekben be kell vonni a gyerekeket a döntésekbe, nem a fejük fölött dönteni. Az átmeneti otthonban gyakran előfordul változás az ellátottak körében, elmennek az otthonból, illetve új gyermekek jönnek. Minden változás növeli bizonytalanságukat, az állandóság ellen hat. Amennyiben kiszámítható, előre látható, várható és tervezhető a változás, fel kell rá készíteni őket. Az újonnan bekerülőket segíteni szükséges a megismerkedésben, elhelyezésüknél tekintettel kell lenni a gyermekek közötti régebbi (az elhelyezést megelőző) viszonyokra is (iskolatársak, szomszédok, galeri tag stb.), melyek lehetnek barátiak, de lehetnek ellenségesek is. Minden ki- és beköltözés során megváltozik a csoport összetétele, ez csoportdinamikai történéseket (rivalizálást, hatalmi harcot) eredményezhet, amire figyelni kell, s ha szükséges, be is kell avatkozni. A jelenségeket figyelni kell (lehetőség szerint előre tájékozódni, a team tagjaival megosztani az információkat, felkészülni), ha szükség van a beavatkozásra, ezt azonnal kezdeményezni kell (megbeszélést kezdeményezni az érintett gyermekek bevonásával).

A házirendnek tartalmaznia szükséges az együttlakás fontosabb szabályait (pl. ébresztések, esti pihenők időpontjait – a korosztály figyelembe vételével). Ezt a gyerekekkel előre kell közölni, s velük elfogadtatni.

Étkezés, az étkezéssel összefüggő gondozási nevelési feladatok

A gondozott gyermek számára naponta az életkorának megfelelő, legalább ötszöri, legalább egy alkalommal meleg, az egészséges táplálkozás követelményének megfelelő étkezést kell biztosítani a külön jogszabályban foglaltaknak megfelelően. Ha a gondozott gyermek egészségi állapota indokolja, részére az orvos előírásainak megfelelő étkezést kell biztosítani.
Az átmeneti otthon rendelkezhet tálaló (melegítő) konyhával, vagy főző konyhával (amennyiben van megfelelően felszerelt, és megfelelő személyzettel működő, működési engedéllyel rendelkező konyhája).
a) Az ellátást biztosító megrendelheti az ellátottak számára az étkezést, az erre szakosodott cégektől. A gyermekek többnyire intézményekbe járnak napközben - bölcsőde, iskola, óvoda, napközis tábor -, ahol étkezést lehet számukra biztosítani. Intézményenként ez különböző lehet: van, ahol háromszori étkezést biztosítanak, és van, ahol csak egyszeri étkezésre van lehetőség (pl. a középiskolákban). Megrendelhető a napi egyszeri, vagy háromszori – tízórai, ebéd, uzsonna – étkezés. Az étkezésért fizetendő térítési díj az ellátást biztosítót – tehát az otthont terheli. Napközbeni ellátások, oktatási nevelési intézményekben megrendelt étkezések esetében, ahol a gyerek kedvezményben, támogatásban részesülhet, az étkezésért fizetendő térítési díjat továbbra is a család körülményeinek a figyelembe vételével kell megállapítani, az

ellátásért fizetendő térítési díj összege nem változik az átmeneti gondozás alatt.
b) A gyermekek átmeneti otthonába az étkezések egy részét – nem meleg étkezés - megvásárolhatják (reggeli, tízórai, uzsonna). Meleg étkezés is biztosítható előre megvásárolt fagyasztott készétellel, egytálétellel, amely az erre szakosodott cégektől vásárolható meg.
c) A gyermekek átmeneti otthonában elkészíthetik az ételeket saját konyhán (főző konyha).
Az átmeneti gondozás jellegére való tekintettel (nem előre látható, nem kiszámítható) szükséges az otthonnak rendelkeznie olyan alapélelmiszer készlettel, ami rendkívüli – krízis – helyzetekben, azonnal hozzáférhető bármelyik munkatárs által.
Az étkezések formáját, módját, időpontjait, szabályait a házirendnek, napirendnek kell tartalmaznia, és ezt mind a gyermekkel, mind a szülővel már az ellátás kezdetén tudatni szükséges.

Fontosabb pontjai:
- Hol történnek az étkezések? Lehet-e máshol is étkezni (pl. szobákban)?
- Mikor történnek az étkezések? Lehet-e más időpontban is étkezni, hogyan, mikor?

Szükséges tisztázni:
- Mi történik, ha valaki nem szereti a felszolgált ételt, kaphat-e egyebet, mást?
- Hogyan étkeznek? Milyen szabályokat kell betartani az asztalnál?
- Saját részre behozott élelmiszer mi lehet, hol tárolható? Hol és mikor fogyasztható? Szükséges tisztázni az élelmiszerek otthonba történő bevitelére, tárolására vonatkozó szabályokat. Mit vállal a szolgáltatást nyújtó (tárolásra, megőrzésre, kiadásra). A szülő kompetenciája erősíthető, étkezési szokásai formálhatóak, ha arra ösztönözzük, hogy egészségtelen élelmiszerek - édességek, szintetikus, szénsavas üdítők - helyett egészségesebb élelmiszereket – gyümölcsöket - hozzon gyermekének. Ezt azért is fontos, mert az étkezések többnyire egy helyiségben zajlanak, a gyermekek nem tudnak elkülönülni. A szülővel fontos előre tisztázni, ha gyermeke a hétvégét otthonában tölti, hogyan történik az élelmezése (biztosíthatja a szülő, bejöhet a gyermek az étkezések időpontjában stb.). Tálalás során biztosítani kell az ízléses, esztétikus terítést, tálalást, felszolgálást. A gyermekek koruk és állapotuk függvényében részt vesznek az étkezések körüli munkálatokban, ennek a megszervezése a gyermeket felügyelők, nevelők feladata.
Az ellátást nyújtó döntése, hogy az étkezéseket milyen formában biztosítják, az is, hogy van-e mód a gyermekek kérését is figyelembe venni (pl. az étlap elkészítésénél, a vásárolt élelmiszerek esetében, előre tisztázott határok és keretek között). Az ellátottakat tájékoztatni szükséges az étkezések formájáról, és arról, miben, hogyan van joguk az érdekeiket képviselni. Az ellátás során véleményüket, javaslataikat figyelembe kell venni.

Ruházat, az öltözködéssel, megjelenéssel összefüggő gondozási nevelési feladatok

A teljes körű ellátás részeként nyújtott ruházat gyermekenként legalább 6 váltás fehérneműt, valamint 3 váltás hálóruhát, továbbá az évszaknak megfelelő legalább 2 váltás hétköznapi (otthoni és utcai) felsőruhát és cipőt, valamint alkalmi és sport ruházatot tartalmaz. A ruházat tisztításáról, javításáról az ellátást nyújtó gondoskodik, amelybe olyan mértékben vonja be a gondozott gyermeket, amely életkorának megfelelően tőle elvárható. Az ellátást nyújtó a gondozott gyermek szükségletei, valamint a ruházat elhasználódása szerint gondoskodik a ruházat beszerzéséről, illetve cseréjéről.
Az átmeneti otthonban ellátott gyermekek számára biztosítani szükséges a saját ruházatuk megtartását. Ez fontos állandóságuk, biztonságérzetük erősítése érdekében. Személyiségi joguk a saját személyes tárgyaik, ruházatuk tiszteletben tartása. A személyes tulajdon megőrzésének érdekében zárható szekrényt kell biztosítani, amelynek a kulcsával kizárólag ő rendelkezhet. Javasolt egy leltár készítése a bekerülő ruhákról, egyéb tárgyakról annak érdekében, hogy elmenetelkor azok visszavehetők legyenek a szülő által. Indokolt, hogy a ruházat javításába, a ruházat elhasználódása szerinti újra beszerzésébe, illetve cseréjébe a szülőt, mint gyermeke ellátásában legkompetensebbet is bevonjuk. A ruházat tisztítása a szolgáltatást nyújtó feladata. A tisztításukhoz szükséges gépek, szerek beszerzése szintén a szolgáltatást nyújtó feladata. A ruhák rendezésében, elrakásában a szülő/k szabad kapacitásuk függvényében, valamint a gyermekek koruk és állapotuk függvényében szintén bevonhatóak. A ruhák javítása, rendezése, pótlása körüli munkák bevonásával a szülő szülőszerepe erősíthető.
Az ellátás során felmerülő ruházatra vonatkozó igények, szükségletek esetében, amennyiben a szülő nem tud benne részt vállalni, az otthon feladata a szükséges ruhaneműk biztosítása. Ezt a szolgáltatást nyújtók több formában biztosíthatják: személyre szólóan megvásárolhatják, biztosíthatják egy előzetesen fenntartott raktárkészletből. Vásárlás esetén eldönthetik, hogy a vásárolt ruhaneműt az ellátás végén visszavételezik, vagy az ellátott tulajdonát képezi. Fontos, hogy mind a gyermekkel, mind a szülővel beszéljünk a ruhák sorsát illetően még a vásárlás, vagy kiadás előtt. A gyermek gondozásának fontos része a ruházatának biztosítása, és a szülő véleménye, vállalása elengedhetetlenül szükséges szülői kompetenciájának megtartása érdekében.
Az átmeneti gondozás jellegére való tekintettel (nem előre látható, nem kiszámítható) szükséges az otthonnak rendelkeznie egy olyan alapruha készlettel, ami rendkívüli – krízis – helyzetekben, azonnal elérhető, bármelyik munkatárs által hozzáférhető (bármikor bekerülhet gyermek, és azonnal szükségessé válhat a számára ruházatot biztosítani).
A gyerekek személyes dolgainak megőrzését az ellátást nyújtó szabályozza (zárható szekrények). Előfordul, hogy konfliktushelyzetek adódnak a gyermekek személyes dolgainak eltűnése kapcsán. Ez minden

esetben nehéz feladat elé állítja a velük dolgozó nevelőket, gyermekfelügyelőket. Fontos a konfliktusok minél hamarabb, lehetőleg azonnal történő tisztázása. A ruhák egymás közötti cserélése, ajándékozása szintén pedagógiai kihívást jelent. Az évszaknak és alkalomnak megfelelő öltözködés elősegítése az otthonban dolgozó szakemberek feladata. Serdülőknél jellemző a kedvelt ruhák állandó jellegű viselése, ami a ruha mosásának nehézségét eredményezi. Éjszakai szárítások, félig vizes ruhák (hűvösebb - időjárási viszonyok között - évszakban), nem megfelelő felsőöltözetek gyakran eredményeznek vitákat. Sminkek, pirszingek, tetoválások viselése, hajfestések, extrém frizurák – feszegetik mind a szülők, mind a pedagógusok, mind az otthon dolgozóinak a határait.

A személyi higiénéhez szükséges tárgyak biztosítása; a személyi higiénével összefüggő gondozási nevelési feladatok

A személyi higiénéhez szükséges tárgyak biztosítása, valamint a textíliával való ellátás, a mindennapos tisztálkodáshoz, testápoláshoz szükséges feltételek, illetve 3 váltás ágynemű biztosítása a szolgáltatást nyújtó feladata a teljes körű ellátás keretén belül.
Az ellátottak számára megvásárlásra kerülnek a szükséges felszerelések: fogkefe, fogkrém, szappan, mosakodó szivacs, tusfürdő, habfürdő, sampon, balzsam, testápoló, fésű, kefe, tampon, betét, fültisztító, vatta, körömvágó, intim mosakodó, pelenka, babaápolási szerek stb.. A fentieket a különböző korosztályok figyelembe vételével szükséges beszerezni. A saját személyes tisztálkodó szerek használataira az ellátás során lehetőséget kell biztosítani.
A fentebb felsoroltak tárolása és kiosztása, a kiadás dokumentálása (ki felel érte, mikor, hogyan történik a kiosztása) az ellátást nyújtó feladata.
A kisebb gyermekek segítségre szorulnak, a nagyobbak önállóbbak (pl. 6 éves korig a felnőttek tárolják és készítik elő a fürdetéshez szükséges dolgokat, a nagyobb gyermekek számára rendszeresen kiadásra kerül egy tisztasági csomag, vagy szükség szerint a gyerekek jelzik igényüket).
Az otthon feladata az ágynemű rendszeres cseréje. Ezt előre tervezett formában kell megszervezni pontosan megnevezett időpontokban, felelősökkel.
Az átmeneti gondozás jellegére való tekintettel (nem előre látható, nem kiszámítható) szükséges az otthonnak rendelkeznie olyan alap tisztasági szer készlettel, ami rendkívüli – krízis – helyzetekben azonnal elérhető, bármelyik munkatárs által hozzáférhető.
A tisztálkodásra vonatkozó főbb szabályokat is a házirendben, és a napirendben szükséges rögzíteni.
Kinek, mikor, hol, hogyan történik:
- a reggeli készülődés, tisztálkodás – mosdás, fogmosás,
- esti tisztálkodás – fürdés, fogmosás,
- étkezések utáni fogmosások,
- hol tartják a tisztasági szereket,
- kitől, mikor, hol kapják a rendszeres tisztálkodáshoz szükségeseket,

- mi történik, ha valaki nem találja,
- saját személyes tisztálkodó szerek behozhatóak-e, hol, hogyan tarthatóak.

Amennyiben az ellátás során megfigyelhető, hogy egy gyermeknek nincsenek kialakult tisztálkodási szokásai, vagy azokat nem tartja be következetesen, akkor türelmesen és tapintatosan, de el kell azokat sajátíttatni, illetve be kell tartatni.
A gyermekek koruk és állapotuk függvényében részt vesznek az ágyneműk le- és felhúzásában. Ebbe a tevékenységbe a szülő is bevonható.
Az átmeneti otthonban gyakori, hogy a gyermekeknek pszichés gondjai vannak, neurotikus tüneteket mutatnak. Főleg kisebb korban jellemző az éjszakai ágybavizelés. Ez nagyobb odafigyelést - tapintatot igényel. Fontos, hogy a gyermekek ezt ne „hibának" éljék meg, nehogy megszégyenüljenek, csúfolódás tárgyává váljanak a többiek részéről. Fontos konzultálni a szülővel – lehetőleg még az ellátás elején, a megállapodás megkötésekor tisztázni, hogy előfordult-e, várható-e? Gumilepedők előzetes beszerzése segítség lehet. Ezekben az esetekben fontos a tünet-jellegét hangsúlyozni, a szülővel elfogadtatni, és sürgősen szakorvos felé irányítani, az orvos, valamint a pszichológus utasításait betartani, betartatni.

Tanszerek és iskolai felszerelések; oktatási, nevelési intézményekkel kapcsolatos gondozási nevelési tevékenységek; napközbeni ellátások biztosítása

Az iskolai oktatásban, szakképzésben részt vevő, felsőfokú tanulmányokat folytató gondozott gyermek számára biztosítani kell az első szakképzettség megszerzéséhez szükséges tandíjat, a tankönyveket, tanszereket és egyéb iskolai felszereléseket, valamint utazó- és kézitáskát, továbbá az iskolába járással kapcsolatban felmerülő költségeket. Szükséges biztosítani a felzárkóztatás, illetve a tehetségfejlesztés költségeit, illetve olyan eszközöket - különösen jegyet, bérletet az utazáshoz, postai költségeket, telefon használat lehetőségét -, amelyek segítségével, hozzátartozóival, illetve a törvényes képviseletét ellátó személlyel/ személyekkel (az átmeneti gondozás során leggyakrabban a szüleivel) - rendszeresen kapcsolatot tarthat.
Lehetőség szerint biztosítani kell az állandóságot, ezért az átmeneti gondozás lehetőleg intézményváltás (iskolaváltás) nélkül valósuljon meg. Bár a törvény csak az iskolákat nevesíti, az alacsonyabb életkorú óvodásoknak legalább annyira szükséges az állandóság. Minden gyermeknek szüksége van biztonságra, állandóságra az egészséges személyiségfejlődése érdekében, és ezt az alapelvet az átmeneti gondozás során különösen figyelembe kell venni. Ha a gyermekeknek megváltozik a gondozási helye, mert az otthonuktól külön élnek, átmeneti otthonba kerülnek, akkor napközbeni intézményeik állandósága még fontosabb lehet számukra.

Az intézményekbe járáshoz szükséges közlekedési módot a szülővel már az ellátás kezdetén szükséges rögzíteni a pontos útvonal, a közlekedési eszközök, átszállások, az úttesten való átkelések, valamint a gyermek állapotának és korának figyelembe vételével. Ha a kísérettel közlekedő gyermek kísérését a szülő nem tudja vállalni, a szolgáltatást nyújtó feladata a kíséret biztosítása.
A tankönyveket, taneszközöket elsősorban azokkal kell biztosítani, amelyeket a szülő az ellátás kezdetén átad. Azokat az eszközöket, felszereléseket, amelyek hiányosak, nem megfelelőek, illetve nincsenek meg, a szülővel történő egyeztetés alapján szükséges pótolni. Amennyiben a szülő nem tud benne részt vállalni, az ellátást nyújtó feladata a taneszközök, felszerelések pótlása.
Biztosítani kell a felzárkóztatás, illetve a tehetségfejlesztés költségeit. Az oktatási nevelési intézményekben folyó foglalkozásokat, azok költségeit (korrepetálás, fejlesztés, felzárkóztatás, tehetséggondozás), az átmeneti gondozás alatt is folyamatosan biztosítani szükséges. Lehetőség szerint minden, a gyermek érdekét szolgáló - oktatási nevelési intézmények által szervezett - tevékenységet folyamatosan biztosítani szükséges, nem indokolt a megszakításuk a gondozás alatt (napközi).
Az iskolai programok: osztálykirándulás, erdei tábor, a szülővel történő megállapodás tárgyát képezik. Amennyiben a program indokolt a gyermek fejlődése szempontjából, és erre nincs a családnak fedezete, az átmeneti otthon - lehetőségeihez képest - átvállalhatja (részben vagy egészében) ennek biztosítását.
Biztosítani kell olyan eszközöket, - jegyet, bérletet, levelezési és telefonköltségeket melyek segítségével a kapcsolattartás a családdal, hozzátartozókkal megvalósul. Havi rendszerességgel diákbérlet vásárlása szükséges az iskoláskorú gyermekek számára.

Az ellátást nyújtó az ellátás megkezdése után (ha az előreláthatóan meghaladja az egy hónapot) rövid időn belül felveszi a kapcsolatot a gyermek oktatási nevelési intézményével. Érdeklődik a gyermek iskolai helyzetéről, tanulmányi eredményeiről, hiányzásairól. Az otthon nevelője a gyermek meglévő ismereteire támaszkodva készít egy tervet, ami magában foglalja a felzárkóztatásra, fejlesztésre, illetve, a korrepetálásra szoruló területeket, és egyénileg, illetve kiscsoportos helyzetekben foglalkozik a gyermekkel.
A családdal való kapcsolattartás céljára telefonálási lehetőséget szükséges a gyermekek rendelkezésére bocsájtani előre tisztázott keretek között: - mikor, hová, hogyan lehet telefonálni.
Az átmeneti gondozás jellegéből adódóan nem iskolai évhez igazított. Az esetek többségében a tanköteles ellátottak bekerülésükkor már valamilyen oktatási nevelési intézményben járnak. A nem tankötelesek egy részénél (az öt év alatti gyermekek) előfordul, hogy nem részesülnek napközbeni ellátásban. Ezen gyermekek esetében a szülő bevonásával el kell dönteni, hogy mi szolgálja leginkább a gyerek érdekét, milyen szolgáltatást biztosít napközben a gyermekek átmeneti otthona, mit tud a szülő a gyermekével napközben tenni, illetve mennyire érett a gyermek

arra, hogy társas közegbe – bölcsődébe járjon. Ha megoldható a bölcsődei ellátás, és ez a szülő számára is elfogadható (gyakori, hogy kifejezetten szükséges), kezdeményezni kell az igénybevételét, szükség szerint segíteni kell a szülőt a gyermek beszoktatásának ideje alatt. Lehetőleg a szülő lakóhelye, munkahelye, munkabeosztása figyelembe vételével a számára optimális intézményt kell választani, arra készíteni fel, hogy a gyermek hazakerülése után is zökkenőmentesen folytatódjon az ellátása. A gyermek számára az állandóság biztosítása, az intézményváltás elkerülése fontos szempont.
A gyermekjóléti szolgálat biztosíthatja a gyermek és családja számára azokat a szolgáltatásokat, melyet az átmeneti gondozás intézménye nem hivatott biztosítani, de a gondozás hatékonysága érdekében szükséges azok igénybe vétele:

- mentális, pszichés ellátás a szülői szerep erősítésére (pszichológus, pszichiáter, pár-, családterápia, szakambulancia), gyermekgondozási, nevelési tanácsadás;
- gyermekek számára szervezett csoportos foglalkozások, iskolai szociális munka;
- kulturálódáshoz, játékhoz, sporthoz szükséges eszközök és indokolt költségek. Szabadidő szervezése, kulturált eltöltésével összefüggő gondozási nevelési feladatok.

Az ellátást megelőzően folyó szabadidős foglalkozásokat - sportfoglalkozások, szakkörök - az átmeneti gondozás alatt is folyamatosan biztosítani szükséges. Lehetőség szerint minden, a gyermek érdekét szolgáló szabadidős tevékenységet folyamatosan biztosítani szükséges, nem indokolt a megszakításuk a gondozás alatt. A gyermek kísérete, az ellátás költsége a szülővel történő megállapodás tárgyát képezi, a szülő akadályoztatása esetén az ellátást nyújtó feladata.
Az ellátást nyújtónak rendelkeznie szükséges olyan sportszerekkel, játékeszközökkel, szabadidő eltöltéséhez szükséges felszerelésekkel, könyvekkel, amelyek ösztönzően hatnak, és könnyen elérhetőek az ellátottak számára.
Az ellátást nyújtó szabadidős tevékenységeket szervez, melyek az ellátottak egészséges fejlődéséhez hozzájárulnak. A programok kiválasztásában, szervezésében a gyerekek koruk és állapotuk függvényében részt vesznek.
A gondozott gyermek szabadidejének hasznos eltöltése érdekében megfelelő szabadidős programok szervezése szükséges. A programok szervezésekor figyelemmel kell lenni a családi programokra. Figyelni kell arra, hogy az otthon programjai ne a családi programok rovására valósuljanak meg. A szabadidő tervezésénél figyelembe kell venni a gyermekek igényeit, kéréseit. A szabadidős tevékenység jelentős részét ne a televíziózás töltse ki. Ezért pontosítani szükséges a televízió-nézés szabályait. Ki, mikor, mit nézhet. Vonzóbb, érdekesebb programokat kell megajánlani. Törekedni kell a kompromisszumos megoldásokra a korosztály igényeinek figyelembevételénél.

Ugyancsak előre szükséges pontosítani a sporteszközök, játékeszközök használatának szabályait (ki mikor, hol, hogyan használhatja, ki felel érte, átadás, átvétel formái, a keletkezett kár kit, hogyan terhel).
A gyermekjóléti szolgálat biztosíthat a család számára olyan szolgáltatásokat, melyek a gondozás hatékonyságát növelhetik, hozzájárulnak a gyermek hasznos szabadidő eltöltéséhez: szabadidős programok szervezése gyermekek számára (játszóház, nyári tábor, csoportfoglalkozások, stb.).

A különleges, vagy speciális ellátásra szoruló gondozott gyermek számára szükséges és indokolt eszközök

A működési engedélyben meg kell határozni azt az ellátotti létszámot, amelynek erejéig a gyermekek átmeneti otthona speciális, vagy különleges ellátást igénylő gyermekeket lát el, vagy rendelkezik olyan csoporttal, amelyben kizárólag speciális, illetve különleges ellátást igénylő gyermekeket lát el. A különleges, vagy speciális ellátásra szoruló gondozott gyermek számára a fejlődéséhez, illetve fejlesztéséhez, a gyógyulásához, rehabilitációjához, terápiájához szükséges és indokolt eszközök beszerzéséről a szolgáltatást nyújtó (fenntartó) gondoskodik.

Különleges ellátás biztosítása
Különösen indokolt a 3 év alatti gyermekeket, valamint fogyatékossága okán különleges ellátást igénylő gyermekeket az anyával együtt ellátni. Együttes ellátásuk esetén biztosítani szükséges a számukra a külön helyiségeket. Az átmeneti gondozás során a gyermekek kerülhetnek olyan állapotba (pl. betegség), ami egy időre indokolja az anya fogadását az otthonban.

Speciális problémákra adandó válaszok (bűnelkövetés, magatartászavar, viselkedészavar, alkohol-, drogfogyasztás, egyéb szenvedélyek, iskolakerülés, csavargás, tulajdonhoz, pénzhez való viszony, szexualitás)

A speciális problémákra adandó válaszok érdekében az átmeneti gondozást nyújtónak rendelkeznie szükséges azonnali pszichológiai segítség nyújtására, pszichológiai konzultációra alkalmas szakemberrel (pszichológussal, pszichopedagógussal). A gyermekjóléti szolgálat családgondozója koordinatív szerepet tölt be a speciális ellátás szervezésében az ilyen jellegű problémával küzdő átmeneti gondozásban lévő gyermekek esetében.

A gyermekjóléti szolgálat családgondozója mind a különleges ellátást, mind a speciális ellátást igénylő gyermek családjának segítséget nyújt a megfelelő (terápiás, szakorvosi, fejlesztő stb.) ellátásokhoz való hozzájutásban, támogató szolgáltatások, programok igénybevételéhez.

Zsebpénz biztosítása, a zsebpénzzel összefüggő gondozási nevelési feladatok

A 3 éven felüli gondozott gyermeket személyes szükségleteinek kielégítésére havonta zsebpénzzel kell ellátni. A zsebpénz havi összege nem lehet kevesebb az öregségi nyugdíj mindenkori legkisebb összegének
a) 5%-ánál a 3-10 éves,
b) 13%-ánál a 10-14 éves,
c) 18%-ánál a 14 év feletti
gyermek esetében.

A gondozott gyermek zsebpénze felhasználásáról maga dönt. A 3-6 éves korú gondozott gyermek, valamint az a gyermek, aki fejlesztő felkészítésben való részvételre kötelezett, részükre a zsebpénz nem kerül kifizetésre, de biztosítani kell személyre szóló felhasználását.
A zsebpénz beosztása, a személyes szükséglet felismerése pedagógiai lehetőséget rejt magában. A gondozott gyermek zsebpénze felhasználásáról maga dönt, de a döntésében segítséget nyújtani nevelési feladat. A hat éven aluli gyermekek számára ebben külön segítséget kell nyújtani. A folyamatba a szülő is bevonható, együtt lehet beszélni a gyermek igényeiről, szükségleteiről. Az otthon munkatársa ezzel segítséget nyújthat a szülőnek gyermeke igényeinek és szükségleteinek felmérésében.
A zsebpénz kiszámolása havi, napi lebontásban a gyermek életkorának, valamint az ellátásban töltött időnek megfelelően az otthon feladata. Ha a gyermek nem volt ellátásban egy teljes hónapot, úgy a zsebpénz kiszámolása az ellátási napokra terjed ki.
A zsebpénz kiadása, a rendeletekben előírt nyilvántartás vezetése az otthon feladata. A gyermek aláírja a nyilvántartást a felvett zsebpénz összegéről. 3-6 éves gyermek esetében is szükséges dokumentálni a személyre szóló felhasználást, bevonva a szülőt (pl. ő vásárolja meg a gyermeke számára az előre megbeszélteket, és át is adja a gyermekének). A zsebpénz átadása történhet egyszerre a teljes havi összeg, történhet részletekben: heti lebontásban annak megfelelően, hogy miben állapodott meg a gyermek, a családgondozó, illetve a szülő a gondozási terv készítése során. A nyilvántartásokat ennek megfelelően kell vezetni, a gondozott gyermek a pénzfelvételét mindenkor aláírja, részletekben történő kifizetés esetén minden részlet külön kerül átadásra, aláírásra.

<u>A gyermekek felügyelete</u>

A gyermekek felügyelete a gondozás egyik legalapvetőbb feladata. A felügyelet alatt értendő a gyermekekre való folyamatos rálátás (nem fizikai értelembe véve). Ez jelentheti az állandó folyamatos megfigyelést, és a személyes rendelkezésre állást.
- Folyamatos megfigyelés: a gyermek felügyeletét végző pontosan tudja, hogy a felügyeletére, gondozására bízott gyermekek hol tartózkodnak, milyen állapotban vannak, milyen tevékenységet folytatnak.

- Rendelkezésre állás: - amennyiben szükség van a személyes jelenlétére (akár ő maga érzékeli, akár a gyermek jelzi, kéri) lehetőleg azonnal, akadályoztatása esetén rövid időn belül a gyermek rendelkezésére áll.

A felügyelet intenzitása függ a gyermek korától és állapotától. A felügyelet biztosításának feltétele az elegendő számú gyermekfelügyeletet ellátó munkatárs egyidejű jelenléte. A felügyelet biztosításánál tekintettel kell lenni a gyermekek létszámára, a gyermekek korára és állapotára – a különleges ellátást, speciális ellátást igénylő gyermekekre, széles korosztályt magában foglaló gyermekcsoportra. Általában elmondható, hogy az átmeneti gondozást nyújtónak az ellátás elégséges kivitelezéséhez nem lehet – vagy csak ritkán – több gyermek ellátását, gondozását, felügyeletét egyetlen szakemberre bízni.

A gyermekek ápolása

Törekedni kell az állandóságra. A gyermekek átmeneti gondozása során a gyermek egészségügyi ellátását - lehetőség szerint - egészségügyi szolgáltatást biztosító váltása nélkül kell megoldani. Bár a törvény csak az iskolákat nevesíti, az egészségügyi ellátás állandósága legalább annyira szükséges (védőnő, gyermek háziorvos). Minden gyermeknek szüksége van biztonságra, állandóságra egészséges személyiségfejlődése érdekében. Ezt az alapelvet az átmeneti gondozás során különösen figyelembe kell venni. Az a védőnő, vagy gyermekorvos, aki a gyermeket esetleg születése pillanatától ismerte, sok olyan értékes információval, tapasztalattal bír, amit egy idegen szakembernek hosszabb idő alatt sem biztos, hogy sikerül megszereznie.

1. Bekerülésükkor közvetlenül szükséges megvizsgálni, megvizsgáltatni
A fertőző betegségek felderítése, a kezelés minél hamarabbi elkezdése a beteg gyermek, valamint a többi ellátott védelme érdekében.

2. Betegségük során ápolni
A gyermeket betegsége esetén haladéktalanul orvosi ellátásban kell részesíteni. A szülőt ennek érdekében minél hamarabb értesíteni szükséges. A szülő akadályoztatása esetén az ellátást nyújtó gondoskodik a gyermek orvosi ellátásáról. Az orvos által előírtakat a gondozás során maradéktalanul betartani, az előírt gyógyszereket megvásárolni az ellátást nyújtó feladata.

Az ellátottak véleménynyilvánításának, önszerveződésének segítése

Az ellátást nyújtó gondoskodik a rendszeresen (heti) megszervezett gyermek önkormányzat működéséről.

- Az ellátottak számára szükséges megszervezni egy olyan fórumot (diákönkormányzat, gyermekönkormányzat stb.), ahol teret kapnak saját véleményük megformálására, kinyilvánítására.

- Előre szükséges közölni azoknak a dolgoknak a körét, amelyben aktívan részt vehetnek, javaslattal élhetnek (étrend készítése, szabadidős programok tervezése stb.).

Az általuk javasoltakat szükséges figyelembe venni, kompromisszumos megoldások kialakítására kell törekedni.

- A rendszeresen megtartott fórumon megbeszélhetővé válnak mindazok az események, amelyek az egész közösséget érintik, és amelyek az ellátottak közös ügyei.
- Lehetőség van a konfliktusok az egész közösségre tartozó részének a megbeszélésére, a munkatársak és gyermekek közötti konfliktusok megbeszélésére. Lehetőség van minden olyan rendkívüli esemény tisztázására, amelyben a gyermekközösség is érintett.

Lépései:

- a gyermekek fórumának megszervezése: a fórum működésének, szabályainak megalkotása a gyermekközösség által – a szakemberek feladata a folyamat segítése,
- heti rendszerességgel:
    - a fórum előkészítése (megbeszélni valók, napirend, résztvevők) – szükség szerint segíteni a folyamatot,
    - a fórum megtartása: – a megbeszélések, kérések, kérdések, lehetőség szerint válaszok megtörténte - szükség szerint segíteni a folyamatot,
    - a meg nem válaszolt kérések, kérdések továbbítása – a következő alkalomra,
    - az esemény dokumentálása – lehetőleg egy gyermek által.

<u>A munkafolyamat elemeinek megosztása</u>

A különböző feladatot végző szakemberek között pontos munkamegosztás szükséges. Ebben előre meg kell állapodni. A munkamegosztás nevesítése fontos a munkát végzőnek, és a gyermeknek is (ki foglalkozik most vele, kihez milyen problémával fordulhat). A gondozás folyamán az átmeneti otthonban a szülővel történő kommunikáció nem folyhat parttalanul - bármikor és bárki által. A szülő nehezebben megnyerhető, partneri viszonyát gyengíti, ha több szakember kommunikál vele párhuzamosan. A folyamatot egy – maximum két - szakember kompetenciájába érdemes helyezni.

A gyermekkel megállapodásokat előre tisztázott keretek, határok között, az arra kijelölt maximum két szakember köthet. A megállapodások komolyságát, hitelességét csökkenti, ha többen, rögtönözve kötnek különböző megállapodásokat vele.

Az otthonban zajló folyamatok figyelése, segítése, a gyermek feladatvégzésének ellenőrzése, egységes álláspont közvetítése viszont minden, gyermekkel foglalkozó szakember feladata.

Krízis ellátás. Az átmeneti gondozás során bármikor történhet rendkívüli esemény – erre előre kidolgozott tervet (forgatókönyvet) kell készíteni (mit tesz a fogadó, kit értesít, a krízisekezelés hogyan, milyen formában valósul meg). A hirtelen, krízishelyzetben bekerülő gyermeket az ellátást nyújtó nem ismeri, előzetes információja nincs róla (nem biztos, hogy van családgondozó, esetleg nem tud róla, nem felkészült) nincs tudása a működésükről. A gyermek ebben a számára szokatlan élethelyzetben – sokszor első alkalommal van a szülőtől külön – rendkívüli magatartást is mutathat (nehezen megnyugtatható, dühönghet) -, nagyobb odafigyelést igényelnek. A krízisellátás (ez alatt nem, illetve nem csak a bántalmazás okán menedéket keresők értendőek) megszervezése fontos feladata a szolgáltatást nyújtónak.

Információáramlás

Az átmeneti gondozást nyújtónak fontos egységes szemléletet kialakítani és közvetíteni, a lényeges információkat minden szakemberhez eljuttatni. Ennek érdekében ki kell alakítani az információáramlás folyamatát. Több és többféle feladatot ellátó szakember dolgozik együtt folyamatos és folytonos, megszakítás nélküli munkarendben (a nevelő, pedagógus munkarendje a vonatkozó törvényeknek megfelelően – pedagógusi munkarend; talán ő az egyetlen szakember, aki szorgalmi időszak minden hétköznap délutánján kapcsolatban van a gyermekkel).
Minden, a gyermekek felügyeletét, gondozását érintő jelentős eseményt dokumentálni kell (üzenő füzet, átadó füzet).
Követni kell minden egyes gyermek gondozási folyamatát, a gyermekkel kapcsolatos eseményeket dokumentálni kell annak érdekében, hogy a gondozási, nevelési folyamat követhető legyen.
Az információáramlás speciális formája az esetmegbeszélés is.

Intézmények közötti együttműködés

A gyermekjóléti szolgálat, a gyermekvédelmi jelzőrendszer tagjai és az átmeneti gondozás szakemberei között rendszeres a kommunikáció, az információk átadása.

Szükség szerint közös megbeszélést tartanak a család (ha életkora és fejlettsége lehetővé teszi, a gyermekkel együtt) részvételével. A megbeszélés témái:

- gondozás során megvalósultak közös értékelése,
- további teendők,
- a feladatok egyeztetése,
- az aktuális problémák feltárása,
- megoldások keresése,
- megállapodások kötése és rögzítése.

5.2.2.2. A gyermekekkel és családjaikkal folyó segítő munka

Az alkalmazkodás (beszokás)

A gondozási folyamat első hónapja. Amennyiben rövid távú gondozásra kerül sor, úgy ez idő alatt a gondozás le is zajlik. Megkönnyíti a helyzetet, ha a gondozás tervezhető volt, és így a bekerülést előzetes ismerkedés, felkészülés előzte meg.
A gyermek kora és állapota meghatározó. Alacsonyabb életkorú gyermek általában nehezebben tudja elfogadni megváltozott élethelyzetét. A gyermekkel korának és állapotának megfelelő szinten szükséges közölni, hogy mi történik az életében (miért került sor az ellátásra, mi fog az ellátás alatt történni velük, előreláthatóan meddig tart, mi kell, hogy történjen ahhoz, hogy újra hazamehessen). A kapcsolattartásról is beszélni kell vele, hogy előre tudja, mikor fog rá sor kerülni. A „kegyes hazugság" nem célravezető, ezt a szülőkkel is el kell fogadtatni.

A gyermek

Elfoglalja a helyét (az ágyát, a zárható szekrényét, asztalát, fiókját) a gyermekek átmeneti otthonában. Bemutatkoznak a lakótársak, szobatársak, ő is nekik. Szükség esetén ezt a folyamatot segíteni kell. A gyermek idegenül mozog, szüksége lehet útmutatásra, visszajelzésre, több figyelmet igényelhet. Segíteni kell a gyermekek közé való beilleszkedését. Konfliktus esetén lehetőleg azonnal reagálni kell, megbeszélést kell kezdeményezni, támogatni őket a megoldásban. A gyermek számára érthetően közölni kell a házirendet konkrét tevékenységekre lebontva: étkezések időpontja, mikéntje, tisztálkodás időpontja, mikéntje, esti fekvés (korosztály szerint), reggeli kelés, ágyazás, rendrakás, gyermektanácskozások időpontja, szabadidő eltöltésére vonatkozó szabályok – játékeszközök használata, tv nézés rendje, számítógép használat formája stb.. Megállapodásra kell jutni saját napirendjét illetően is konkrét tevékenységekre lebontva: óvodából, iskolából való hazatérés időpontjai, közlekedés módja (ki fogja elhozni), a családjával történő kapcsolattartás (kivel, mikor, fog találkozni).
A beszokás fázisának végére a gyermek megismerte az otthon működését, házirendjét, szabályait, életkorának megfelelően ismeri az elvárásokat. Tisztában van a jogaival és kötelességeivel, megismerte a többi gyermeket, helye van a gyermekek között. Megismerte az otthonban dolgozó összes felnőttet, tudja, hogy kihez, miért, mikor fordulhat. Megszokta a családjával való kapcsolattartást, korának, állapotának függvényében megértette, hogy miért kell átmenetileg itt élnie, megszokta a saját napirendjét. Az átmeneti otthon élete kiszámítható, előre látható számára. A gyermekben relatív biztonságérzet alakult ki.

A szülő

Szembesült azzal a helyzettel, hogy mindennapjai a továbbiakban gyermekétől külön zajlanak. Gyakori, hogy eleinte bizalmatlan, gyanakvó az otthonnal szemben még akkor is, ha ő kérte az ellátást, tájékoztatást kapott róla. Eddig elméleti síkon tervezte az ellátást, most pedig a gyakorlatban tapasztalja meg. Fontos hangsúlyozni, hogy továbbra is ő a gyermeke törvényes képviselője, ő „rendelkezik felette". A gyermeke körüli teendőkbe - amennyire az elfoglaltsága, helyzete engedi - szükséges minél aktívabban bevonni. Kicsi gyermek esetében rá lehet bízni a gyermek ellátásának egyes tevékenységét - amikor elfoglaltsága ezt engedi - és segíteni azt. Érdemes ösztönözni arra, hogy lehetősége szerint – állandó jelleggel, vagy alkalmanként – hozza, vigye az intézményekbe a gyermekét, fürdesse, játsszon vele, vigye levegőzni, játszótérre, öltöztesse, vetkőztesse, ruháit pakolja, készítse ki, szekrényét rendezze, mesét olvasson neki, stb.. A szülői kompetenciát erősíteni, támogatni, visszajelzéseket adni a gondozás folyamán végig fontos, de ebben a kezdeti fázisban a legszükségesebb. Az intézményekkel való kapcsolattartás elsősorban a szülő feladata. Ő megy osztályfőnöki órákra, érdeklődni az iskolába, óvodába. Ha a gyermeke beteg, ő vigye orvoshoz, s csak akadályoztatása esetén az otthon munkatársa. A beszokás fázisának végére a törvényes képviselő (szülő vagy gyám) megismerte az otthon működését, házirendjét, szabályait, elvárásait, és juttatásait. Tisztába van jogaival és kötelességeivel, megtapasztalta a szolgáltatás alatt is nyújtandó törvényes képviselettel járó jogokat és feladatokat. Megismerte az otthonban dolgozó munkatársat, tudja, kihez milyen problémával, mikor fordulhat. Megszokta a gyermekével való kapcsolattartást, az átmeneti otthon működése számára már kiszámítható, előre látható. Kialakult a bizalma, biztonság érzete, hiteles segítségként fogadja el az otthont.
Védelemben vétel során kötelezettek esetében - akik önként nem szerették volna igénybe venni az ellátást, de hatósági nyomásra elfogadták azt – az első hónapnak még nagyobb jelentősége van, ez alatt az idő alatt alakulhat ki és szilárdulhat meg a kezdetben hiányzó bizalom.

Az ellátást nyújtó szakmai team

Team munkában dolgozva megismeri a gyermeket és családját. A bekerülés után közvetlenül tájékozódik arról, hogy van-e a gyermeknek valamilyen fertőző, vagy terjedő betegsége. Ha van, a szülővel együtt segítséget nyújt annak kezelésében. Intenzíven segíti a gyermek alkalmazkodását az otthonban, a szülő együttműködését gyermeke ellátásában, gondozásában. Elősegíti a kapcsolattartást. Hangsúlyozza az egyéni napirendet, segít a bekerülőknek elfogadni és megérteni a házirendet. Megfigyeli a gyermeket, a szülő és gyermek kapcsolatát. Amennyiben a szakmai team valamely tagja valamilyen fontos sajátosságot, gondot, vagy rendellenességet tapasztal, úgy rögzíti azokat annak érdekében, hogy az egyéni gondozási nevelési terv készítésénél ki

lehessen rá térni (alvászavarok, evés zavarok, magatartás zavarok, tanulási zavarok, egészségügyi problémák, beilleszkedési problémák, felszerelések, tanuláshoz szükséges eszközök megléte stb.).
Felveszi a kapcsolatot a gyermeket ellátó intézményekkel, melyek részt vesznek a gyermek ellátásában, kezelésében, oktatásában, nevelésében, melyek fontosak lehetnek a felmerült probléma megoldásában. Az esetvivő – a gyermekek átmeneti otthona vezetője, nevelője, vagy családgondozója - rendszeres kapcsolatot tart a gyermekjóléti szolgálat családgondozójával, tájékozódik az előzményekről és tájékoztatja őt az otthonban tapasztaltakról. A beszokás fázisának végére az otthon szakmai teamjének kialakult képe van a gyermek működéséről, a gyermek és családja közötti kapcsolatról, a gyermek bölcsődei, óvodai, iskolai rendszerben való működéséről, kortárskapcsolatairól. Felvette a kapcsolatot, és együttműködik a gyermekkel dolgozó oktatási, nevelési intézmények szakembereivel, a gyermekjóléti szolgálat családgondozójával. Kialakult képe van a jelenlegi, és a mögötte meghúzódó problémákról, felkészült az egyéni gondozási-nevelési terv elkészítésére.

A gyermekjóléti szolgálat

Alapellátás keretében történő gondozás esetén
Amennyiben a szülő kérésére a gyermekjóléti szolgálat családgondozója (esetgazda) segítette a gyermeket az átmeneti gondozáshoz való hozzájutásban, a továbbiakban is segítséget nyújt a szülőnek sorsuk mielőbbi rendeződéséhez.
A beszokás fázisában segíti a szülőt az új helyzet elfogadásában, a gyermekkel való kapcsolattartásban. A családgondozó feladata támogatni a szülőt szülői szerepének megőrzésében, kompetenciája megtartásában.
Az átmeneti gondozást igénybevevő gyermek és szülője a bekerülést követően is igénybe veheti a gyermekjóléti szolgáltatásokat.
A gyermekjóléti szolgálat családgondozója a beszokás folyamatában esetkonferenciát hívhat össze, ahol a család külső és belső erőforrásai feltérképezésre kerülhetnek, így közös gondolkodás és tervezés előzheti meg a gondozási terv elkészítését.

Védelembe vétel keretében történő gondozás esetén
Amennyiben a gyermek védelembe vételével együtt a települési jegyző kötelezi a szülőt az átmeneti gondozás igénybevételére, úgy a szülői önkéntesség nem jelenik meg a szolgáltatás igénybevételénél. A gyermek beszokása a gyermekek átmeneti otthona életébe és a szülő együttműködése ebben az esetben nem egyértelmű. Az átmeneti gondozás fontos alapelve az önkéntesség, melynek hiánya a gondozás kimenetelét erősen negatív irányban befolyásolhatja.
A gyermekjóléti szolgálat kirendelt családgondozójának feladata, hogy a védelembe vételi határozat jogerőre emelkedését követő 15 napon belül egyéni gondozási-nevelési tervet készítsen a családdal a „Gyermekeink védelmében” elnevezésű nyilvántartási rendszer megfelelő adatlapján.

A gyermekjóléti szolgálat családgondozója az átmeneti gondozás szakmai teamjével ebben az esetben a védelembe vételi tárgyalást követően a család bevonásával megbeszélést tart, ahol megtörténik az előzmények ismertetése, a lehetőségek mérlegelése, a közös gondolkodás a gyermek érdekében. A szakmai cél ebben az esetben is a gyermek saját családjába történő visszagondozása.
A gyermek átmeneti gondozásának terve illeszkedik a védelembe vétel kapcsán összeállított egyéni gondozási-nevelési tervhez.
A kirendelt családgondozó feladata felhívni a szülő, illetve a gyermek figyelmét arra, hogy a védelembe vétel sikertelensége esetén a gyermekvédelmi gondoskodás más eszközének alkalmazására kerülhet sor.
A beszokás folyamatában mind az átmeneti otthon szakmai teamjének, mind a gyermekjóléti szolgálat kirendelt családgondozójának intenzív gondozási teendői vannak a gyermekkel és a családdal az együttműködés kialakításában. A gyermekjóléti szolgálat családgondozójának, mint hatóság által kirendelt családgondozónak kell az erőteljesebb, kötelező szerepet vállalnia a gondozási tevékenységben. Az átmeneti gondozás szakmai teamjének elsősorban segítenie kell a gyermek beilleszkedését, alkalmazkodását és a szülő bevonását gyermeke körüli teendőkbe, segíteni őt szülői szerepe megőrzésében.
A szakemberek közötti kapcsolattartás a védelembe vétel keretében történő gondozás során rendszeres: személyes kapcsolat, telefonos konzultáció. A gyermekjóléti szolgálat a jelzőrendszer tagjaival rendszeres kapcsolatot tart, a szükséges megbeszéléseket megszervezési.

5.2.3. Az ellátás indoka

A probléma hátterében álló okok feltárása

A gyermek ellátása mellett hangsúlyt kap azon gondok megnevezése, amelyek az átmeneti gondozáshoz vezettek, és azok megoldása annak érdekében, hogy a gyermek minél hamarabb visszatérhessen otthonába.

Az átmeneti gondozás során rendszerszemléletű megközelítéssel meg kell érteni a gondozás hátterében meghúzódó (gyakran bonyolult) okokat, összefüggéseket. Ezek az intenzív gondozás során nyilvánvalóvá, észrevehetővé válhatnak. Az ellátást nyújtó feladata ezen összefüggések feltérképezése és közvetítése a szülő és a családgondozó felé a probléma megoldása, a család működésének és a gyermek ellátásának jobbítása érdekében.

A gyermekek átmeneti otthonának a feladata olyan életteret biztosítani, ahol azok az ellátottak, akiknek magatartási viselkedési problémáik vannak, módjukban áll, lehetőségük van a hibás szociális működésük korrigálására, átalakítására.

Külön kell szólni a magatartási zavarokkal, illetve szenvedélybetegséggel küzdő, általában 12 év feletti gyermekek ellátásáról a gyermekek átmeneti otthonában:
Optimális ellátásuk érdekében az átmeneti gondozást nyújtónak szükséges rendelkeznie pszichológiai ismeretekkel rendelkező munkatárssal (pszichológus, pszichopedagógus), vagy azonnal igényelhető ilyen jellegű szolgáltatásra.
A szolgáltatást nyújtónak e gyermekek ellátására vonatkozóan egységes nevelési koncepciót kell kialakítani. Ezeknek a gyerekeknek nyújtott átmeneti gondozás folyamata eltér az összes többitől abban, hogy az ellátás oka nem kívülálló – lakás, szülő problémái stb. – hanem maga a gyermek magatartása, viselkedése. Az átmeneti gondozás akkor lesz sikeres, ha ebben tud változást elérni. Ennek érdekében intenzíven dolgozik magával a gyermekkel is.

A szülő, a család és a gyermek felé már a gondozás elején szükséges egyértelműen közvetíteni az otthon, alapelveit, szabályait.
A gyermekek átmeneti otthona a magatartás problémát tünetként fogja fel, így elsősorban kezelésben és nem büntetésben gondolkodik (magát az átmeneti gondozást sem lehet büntetésként felfogni).
Fontos a probléma hátterének a feltárása, és ennek érdekében az egész családnak együtt kell működni (nem elfogadható, hogy a gyermekkel van probléma, az ő feladata a megoldása is). A rendszer összes tagjának szükséges dolgoznia, változtatnia az eddigi működésén, a megoldás – a gyermek magatartásának változása érdekében.
A gyermekek átmeneti otthona pontos tájékoztatás ad a szolgáltatás tartalmáról, formájáról, kifutásainak a lehetőségéről (a házirend pontjait – benne a gyermek jogaival és kötelességeivel) úgy a szülő, mint a gyermek számára.
A gyermek jelenléte, aktív együttműködése a megállapodások, szerződések, tervek készítésénél, felülvizsgálatánál elengedhetetlen. Az otthon a gyermeket az együttműködés során partnerként kezeli, a gyermek beleszólhat az őt érintő dolgokba, véleményt nyilváníthat, és ezt (ésszerű határokon belül) figyelembe kell venni. Minden megállapodást írott formában is rögzítenek, azt minden érintett fél aláírja, és minden fél számára készül egy külön példány (így a gyermek számára is). Az otthon szülővel és a gyermekkel közösen (kompromisszumok kötésével) alakítja ki a gyermek pontos napirendjét, határokat, kereteket - ami mindenki számára elfogadható.
Az elvárások konkrét lépésekre lebontva, a gyermek számára érthetően fogalmazódnak meg. A gondozási terv több hónapra is készülhet, ami a gyermek számára még átlátható. Szükséges ezt is kisebb részekre, részfeladatokra bontani – egy-két hetes időtartamokra, amiről mindannyiszor visszajelzés adható.
Előre tisztázandó, hogy amennyiben bármelyik fél a megbeszéltekben, rögzítettekben változtatatni szeretne, arra mikor, hogyan, milyen formában van lehetőség.

Előre tisztázandó az is, hogy ha a megbeszélteket, rögzítetteket nem tartják be, annak mi a következménye.
Az otthon a gyermeket ellátó oktatási intézménnyel rövid időn belül felveszi a kapcsolatot, és felkéri az intézményt a lehető leghamarabbi jelzésre. Fontos a gyermek számára gyakran hiteles visszajelzést adni.
Az otthon mindig a gyermek erősségeire épít. Ha valamilyen - szociálisan adekvát- tevékenységben (sport) sikeres, fontos ennek a megerősítése, lehetőség szerinti tovább fejlesztése, az én erősítése, az önértékelésének növelése céljából.

A szakmai team tagjai időnként bizalmas beszélgetéseket kezdeményeznek. Készen állnak, ha a gyermek bármelyik szakemberrel bizalmas beszélgetést kezdeményez. A bizalmas beszélgetések célja a külső kontroll beépülésének segítése.

A rendszeresen tartott családi konzultációk a szülő és a gyermek közötti viszonyra koncentrálnak. Feladat felvilágosítani a szülőt a gyermek életkorából fakadó sajátos viselkedéséről – a serdülőkori krízisről. A konzultációk során a szakember modellt is szolgáltat arról, hogyan lehet kommunikálni, kompromisszumot kötni a sokszor nehezen kezelhető gyermekkel.
Ha a gondozási folyamat során a gyermek magatartása kedvezően változik, ezt a szülőnek mindannyiszor vissza kell jelezni. Az átmeneti gondozást nyújtónak feladata a szülőt is megtanítania arra, hogy a gyermekét kezelni tudja.
Amennyiben a felsorolt pedagógiai eszközök nem elégségesek, vagy csak részben elégségesek, pszichológiai (pszichológiai konzultáció, pszichoterápia), vagy orvosi segítség (pszichiátriai, más szakorvosi ellátás) is szükségessé válhat. A megfelelő szakember biztosítása, a megfelelő szolgáltatás megszervezése, a szülő és a gyermek motiválása az együttműködésre az esetvivő és a családgondozó feladata (a közöttük levő munkamegosztás alapján).
A gyermekek átmeneti otthona vezetője az átmeneti gondozást megszüntetheti abban az esetben, ha a gyermek a házirendet ismételten, súlyosan megsérti, ezáltal a többi gyermeket veszélyezteti.

5.2.4. Rendszeres kapcsolattartás biztosítása

A szülő és gyermeke, illetve a gyermek és család többi tagja (nagyszülők, testvérek) között

A gyermekek átmeneti otthona az ellátás során lehetőleg heti rendszerességgel (a gyermek életkorától, állapotától, a folyamat fázisától függően akár hetente többször is) biztosítja a szülő és a gyermek között a kapcsolattartás lehetőségét.

Ha a kapcsolattartásban a szülő akadályoztatva van (pl. kórházi kezelés):

- az ellátást nyújtó megszervezi a kapcsolattartást (önállóan közlekedő gyermek esetében, vagy megfelelő családtag bevonásával – szülő engedélyével)
- kivitelezi a kapcsolattartást (elviszi a gyermeket a szülőhöz)
- amennyiben a kapcsolattartás személyesen nem valósítható meg, legalább a telefonon történő beszélgetést szükséges biztosítani.

A kapcsolattartás történhet az átmeneti otthonon belül és történhet az átmeneti otthonon kívül, a család lakásán, vagy rokonok barátok lakásán. Történhet hét közben vagy hétvégén.
Ha a kapcsolattartás során problémák merülnek fel, ha a kapcsolat a szülő és a gyermeke között konfliktussal terhelt, az otthon segíti a feszültségek csökkentését, a konfliktusok feloldását (az otthonon belül lehet biztosítani szakembert, elkülönített, nyugodt légkörű helyiséget).

5.2.5. Konzultáció biztosítása

A szülő és az átmeneti gondozást nyújtó szakember (esetvivő) között - a gyermeket érintő problémák, gondozási, nevelési feladatok vonatkozásában

A gyermekek átmeneti otthona az ellátás során lehetőleg heti rendszerességgel (a gyermek életkorától, állapotától, a folyamat fázisától függően akár hetente többször is) biztosítja a konzultációs lehetőséget az esetvivő és a szülő között a gyermek ellátását, gondozását, nevelését, fejlődését érintő kérdések, és az egyéni gondozási-nevelési tervben megfogalmazottak vonatkozásában.

Ha a szülő nem tudja e lehetőséget igénybe venni (pl. kórházban fekszik), az esetvivő keresi fel, illetve telefonon biztosítja a konzultáció lehetőségét. A konzultációkon jellemzően a gyermek is részt vesz (korának, állapotának, valamint a folyamat jellegének függvényében).
A szülővel történő konzultáció során az otthon elősegíti a családon belüli kapcsolati problémák rendezését (szülő és gyermeke, gyermek és más családtagok, gyermek és más együtt élő személyek, szülő élettársa, férje, felesége) között. Ezekbe a konzultációkba az érintett feleket is szükséges bevonni. Ha a konfliktus rendezése meghaladja az átmeneti otthon szakembereinek kompetenciáját, külső szakember bevonása, vagy erre szakosodott intézmény szolgáltatásainak biztosítása (pl. nevelési tanácsadó: családterápia) válik szükségessé. A megfelelő szakember biztosítása, a megfelelő intézmény szolgáltatásának megszervezése, szülő és gyermek motiválása az együttműködésre az esetvivő és a családgondozó feladata (a közöttük lévő munkamegosztás alapján).
A gyermekjóléti szolgálat az általa működtetett szolgáltatásokkal segítséget nyújthat a gyermek és a szülő számára a kapcsolati problémák, konfliktusok rendezéséhez (mediáció, családterápia, párterápia, segítő beszélgetés, családi konzultáció stb.).

5.2.6. Az egyéni gondozási-nevelési terv elkészítése

Az egyéni gondozási-nevelési terv konkrét feladatokból áll felelősökkel és határidőkkel. Ki, mit, mikor, hogyan tesz annak érdekében, hogy a gondozás hátterében álló gondok megoldódjanak. Az egyéni gondozási-nevelési terv megírása a gyermek, családja, a gyermekkel és családjával foglalkozó szakemberek közös feladata. Ez a terv gyermekre, családra szabott, egyéni és egyedi.
A tervkészítésben a gyermek – korának és állapotának függvényében - részt vesz. Alacsonyabb korú gyermekek esetében kevesebb feladat kerül megnevezésre (többnyire a házon belüli, és intézményekben való működésre vonatkozó feladatok), minél idősebb a gyermek, annál több olyan konkrét feladat kerülhet a tervbe, amelynek ő a felelőse. A bekerülés indoka is jelentősen befolyásolja a gyermek részvételét a tervkészítésben. A gyermek magatartásproblémája okán létrejött gondozás esetében a gyermek aktív félként szerepel a tervben, pontosan meghatározott feladatokkal.

<u>Egyéni gondozási-nevelési terv</u>

A gyermekek átmeneti otthonában elhelyezett gyermek egyéni gondozási-nevelési tervét a „Gyermekeink védelmében” elnevezésű adatlap-rendszer XI. Átg-1. számú adatlapja dokumentálja. Az adatlap tartalmazza azokat a feladatokat, melyekre a gondozási folyamat épül, illetve az érintett személyek felelősségét és munkamegosztását az átmeneti gondozás megszüntetése, a család életének rendezése érdekében:

- gondozás kezdete, helye;
- tervkészítésért felelős személy neve;
- bevont segítő szakemberek;
- az átmeneti gondozás oka;
- a szülő együttműködésének jellege;
- gondozás tervezett időtartama;
- a gyermek életvitelével kapcsolatos információk;
- a gyermek életvitelének tervezése az átmeneti otthonban;
- a feladatok konkrét tervezése területenként a szülő és szakember közötti feladat, illetve felelősség-megosztás rögzítésével;
- a gyermek kapcsolattartása arra jogosult személlyel, más rokonnal, baráttal.

A feladatokat célszerű apró lépésekre bontani, és a tervet sűrűn (kb. háromhavonta) felülvizsgálni.
A tervben szükséges meghatározni a szakemberek közötti együttműködést konkrét feladatmegosztással, tekintettel a gyermek alapellátásban keretében történő gondozására.

Az egyéni gondozási-nevelési terv felülvizsgálata

Az egyéni gondozási-nevelési terv a felülvizsgálat várható időpontját is tartalmazza (a felülvizsgálat szükség esetén természetesen bármikor kezdeményezhető). A felülvizsgálaton a terv minden pontját áttekintik: mi történt, mi valósult meg, mi nem, miért nem, mire van még szükség.

5.2.7. A gyermekjóléti szolgálat feladata

Alapellátás keretében folyó gondozás esetén

A gyermekjóléti szolgálat családgondozója a gondozás folyamatában koordinatív szerepet tölt be, aktuális információval rendelkezik a család élethelyzetéről, körülményeiről, az esetleges változásokról, rendszeresen konzultál az átmeneti otthon szakmai teamjével és az érintett jelzőrendszeri tagokkal.

A gyermekjóléti szolgálat családgondozója szervezi az esetleg összehívott esetkonferenciákat.

A gyermekjóléti szolgálat családgondozója rendszeres kapcsolatot tart a családdal és a gyermekkel. A gyermekjóléti szolgálatnál lehetőséget biztosít a személyes konzultációra a szülő és a gyermek számára egyaránt.

A gyermekjóléti szolgálat biztosítja a család hozzájutását azokhoz a szolgáltatásokhoz, melyeket az átmeneti gondozás intézménye nem szolgáltat, de a család számára szükséges:

- Lakhatással kapcsolatos ügyintézés (lakáskeresés, lakáspályázat, írásbeli támogatás);
- Anyagi-megélhetési problémák rendezése (jövedelemforrások felkutatása, álláskeresés, támogatásokhoz való hozzájuttatás);
- Szabadidős programok szervezése gyermekek számára (játszóház, nyári tábor, csoportfoglalkozások, stb.);
- mentális, pszichés ellátás a szülői szerep erősítésére (pszichológus, pszichiáter, pár-, családterápia, szakambulancia) gyermekgondozási, nevelési tanácsadás;
- Családi kapcsolatok rendezése (külső kapcsolatok feltérképezése, életvezetési tanácsadás);
- Egészségügyi ellátás (háziorvosi ellátás, szűrővizsgálatok, szakorvosi gondozás).

Védelembe vétel keretében történő gondozás esetén

A védelembe vétel keretében történő gondozás minden esetben a gyermekjóléti szolgálat kirendelt családgondozója által dokumentált egyéni gondozási-nevelési terv alapján történik. A tervben megfogalmazásra kerülnek:

- a gyermeket veszélyeztető tényezők,
- a veszélyeztető tényezők megszüntetésére irányuló feladatok felelősökre lebontva (szülő, gyermek, segítő szakemberek,)
- a feladatok teljesítésének határideje.

A védelembe vételi adatlapot az abban feladatot vállaló személyek aláírásukkal hitelesítik. A gyermekjóléti szolgálat az elkészült egyéni gondozási-nevelési terv egy példányát megküldi a védelembe vételt elrendelő jegyző számára.
Az átmeneti gondozásban megfogalmazott gondozási terv a gyermekjóléti szolgálat védelembe vételi adatlapja figyelembe vételével készül el.
A kirendelt családgondozó a védelembe vételi határozatban rögzített, a család számára meghatározott magatartási szabályok figyelembevételével segíti a családot a gondozás során. Segíti a szülőt a gondozási, nevelési, problémák megoldásában, szülői szerepének megerősítésében, egyéb életviteli nehézségeinek leküzdésében. A gyermekjóléti szolgálat családgondozója igyekszik elfogadtatni a gyermekkel és szülőjével az egyéni gondozási-nevelési terv céljait.

A gyermekjóléti szolgálat védelembe vétel keretében biztosítja a család hozzájutását azokhoz a szolgáltatásokhoz, melyeket az átmeneti gondozás intézménye nem szolgáltat, de a család számára szükséges:

- Lakhatással kapcsolatos ügyintézés (lakáskeresés, lakáspályázat, írásbeli támogatás);
- Anyagi-megélhetési problémák rendezése (jövedelemforrások felkutatása, álláskeresés, támogatásokhoz való hozzájuttatás);
- Szabadidős programok szervezése a gyermek számára (játszóház, nyári tábor, csoportfoglalkozások, stb.);
- mentális, pszichés ellátás a szülői szerep erősítésére (pszichológus, pszichiáter, pár-, családterápia, szakambulancia) gyermekgondozási, nevelési tanácsadás;
- Családi kapcsolatok rendezése (külső kapcsolatok feltérképezése, életvezetési tanácsadás);
- Egészségügyi ellátás (háziorvosi ellátás, szűrővizsgálatok, szakorvosi gondozás).

Amennyiben a veszélyeztetettség szülői elhanyagolás miatt áll fenn, és a családtámogatási ellátásokból a szülő nem az elvárt szinten gondoskodik gyermekéről, úgy a jegyző dönthet a családi pótlék legfeljebb 50%-áig annak természetben történő nyújtásáról.

A családi pótlék természetben történő nyújtásának lehetősége védelembe vételhez kapcsolódó intézkedés, így vagy a védelembe vétellel egyidejűleg, vagy védelembe vétel során helyzetértékelést követően a gyermekjóléti szolgálat javaslatára történik. A pénzfelhasználási tervet a gyermekjóléti szolgálat családgondozója készíti el a szülőt és a korlátozottan cselekvőképes gyermeket bevonva. A gyermekjóléti szolgálat családgondozója a gyermek átmeneti gondozása esetén egyeztet az átmeneti otthon szakmai teamjével a pénzfelhasználási tervet illetően, hiszen a gyermek szükségleteiről az ellátást nyújtó szolgáltató rendelkezik a legtöbb információval.

A családi pótlék természetben történő felhasználása esetében a jegyző eseti gondnokot jelöl ki.
Az eseti gondnok személyére elsősorban a gyermek arra alkalmas más közeli hozzátartozóját, a polgármesteri hivatal nem gyermekvédelmi, illetve gyámhatósági feladatot ellátó ügyintézőjét, az óvodai, iskolai gyermekvédelmi felelőst, a védőnőt, a családsegítő, gyermekjóléti szolgálat családgondozóját, vagy az átmeneti gondozást nyújtó intézmény családgondozóját, szakmai munkakörben foglalkoztatott alkalmazottját jelöli ki a jegyző.
A gyermekjóléti szolgálat kirendelt családgondozója együttműködik az eseti gondnokkal, segíti őt a családdal történő együttműködésben, a pénzfelhasználási terv megvalósításában.

A gyermekjóléti szolgálat családgondozója az átmeneti gondozó intézmény szakmai teamjével együttműködve - a lehető legkisebb beavatkozás elvét követve - a családdal közösen igyekszik elérni, hogy a családi pótlék feletti szülői rendelkezési jog minél rövidebb, csak legszükségesebb ideig kerüljön korlátozásra. A jegyző a családi pótlék természetben történő nyújtásának indokoltságát félévente felülvizsgálja, de a gyermekjóléti szolgálat családgondozója szükség esetén bármikor kezdeményezheti a családi pótlék természetben történő nyújtásának felülvizsgálatát.
A gyermekjóléti szolgálat kirendelt családgondozója a védelembe vétel éves felülvizsgálatához helyzetértékelést készít. A helyzetértékelést megelőzően a gyermekjóléti szolgálat családgondozója szükség esetén esetkonferenciára hívja össze az átmeneti gondozás szakmai teamjét, az érintett jelzőrendszeri tagokat, a gyermeket, a szülőt, esetleg más támogató személyeket, rokonokat. A megbeszélés résztvevői értékelik a gondozási tervben megfogalmazott feladatok teljesülését, a szülő és gyermek együttműködési készségét, az átmeneti gondozás hatékonyságát, további szükségességét, a védelembe vétel további indokoltságát, esetleg más gyermekvédelmi gondoskodási forma szükségességét.
Az esetkonferencián a szakemberek már rendelkeznek azokkal az információkkal, amelyek egyértelművé teszik a további javaslatot a gyermek sorsával kapcsolatban. A szülő aktivitásáról a gyermek veszélyeztetettségének megszüntetésében, szülői szerepének vállalásáról, együttműködéséről az átmeneti gondozást nyújtó szakmai team rendelkezik elegendő információval. A gyermek fejlődéséről, alkalmazkodásáról, magatartásáról, szülővel való kapcsolatáról, helyzetéről az átmeneti gondozást nyújtó és az érintett jelzőrendszeri tagok is megfelelő információval rendelkeznek. A gyermek és a szülő a támogatások igénybevételét követően értékelik aktuális helyzetüket, mérlegelik lehetőségeiket, megfogalmazzák a szükséges segítségeket.
A kirendelt családgondozó összegzi a gondozás során tapasztaltakat, a feladatok teljesülését, a gondozás célját, a szakemberek véleményét, az együttműködés jellegét, javaslatot tesz a védelembe vétel megszüntetésére, fenntartására vagy más gyermekvédelmi gondoskodási forma igénybevételére.

A helyzetértékelésben az átmeneti gondozás szakmai teamjével való egyeztetés után értékeli az átmeneti gondozás indokoltságát, szükségességét és javaslatot tesz az átmeneti gondozás védelembe vétel keretében történő további elrendelésére, vagy annak megszüntetésére a védelembe vétel fenntartása mellett, vagy a nélkül.
Amennyiben a kirendelt családgondozó a védelembe vétel megszüntetésére tesz javaslatot, és alapellátás keretében történik a gyermek további gondozása, a gyermek érdekében a szülő kérésére az átmeneti gondozás továbbra is igénybe vehető.

5.2.8. Az ellátás időtartamának tervezése

Célszerű az átmeneti gondozást rövidebb időszakokra tervezni, és amennyiben indokolt, hosszabbítani (először egy hónapra, és háromhavonta hosszabbítani).

5.2.9. A térítési díj

A helyi önkormányzat alkothat rendeletet a személyi térítési díj összegére vonatkozóan. A fenntartó mérsékelheti, és méltányosságot gyakorolhat a gyermekek átmeneti otthona ellátásáért fizetendő személyi térítési díj tekintetében.
A térítési díj megállapításának folyamata:
- a vezető a gyermek bekerülését követő két hét során a szülőtől bekéri a jövedelemigazolásokat;
- a vezető kiszámolja a fizetendő térítési díjat és értesíti a szülőt;
- a vezető tájékoztatja a szülőt a térítési díj méltányosságból történő csökkentés vagy elengedés formájáról, módjáról;
- A személyi térítési díjat a tárgyhónapot követő hónap 10. napjáig köteles befizetni a fizetésre kötelezett;
- A térítési díj határidőre való befizetésének elmulasztása esetén az átmeneti gondozást nyújtó felszólítást küld a fizetésre kötelezettnek a térítési díj rendezésére;
- A felhalmozódott térítési díjhátralékról az átmeneti gondozást nyújtó tájékoztatást küld a fenntartónak, aki intézkedik a hátralék behajtásáról;
- A családi pótlék legfeljebb 50%-áig, annak természetben történő nyújtásának elrendelése esetén a pénzfelhasználási tervbe befoglalható a természetbeni juttatás átmeneti gondozás térítési díjára történő felhasználása a gyermek legjobb érdekének figyelembe vételével.

5.2.10. A lezárás

A gondozási folyamat utolsó hónapja. Amennyiben hosszú távú gondozásra került sor, úgy ezt a folyamatot előre szükséges megtervezni. A gyermekekkel koruk és állapotuk szintjén közölni kell, hogy mi fog velük

történni az elkövetkezendő időszakban. A kapcsolattartást is ehhez érdemes igazítani.
a) a gondozás elérte a célját, és a gyermek otthonába fog visszamenni
A kapcsolattartás egyre intenzívebb a folyamat vége közeledtével. A gyermek egyre több napot tölt a szülővel, egyre kevesebbet az otthonban. A gyermek körüli feladatok is egyre inkább hárulnak a szülőre, és egyre kevesebbet vállal a szolgáltatást nyújtó.
b) a gondozás nem érte el a célját, hatósági intézkedésre került sor, és a gyermek szakellátásba fog kerülni
Az ellátás megszűnésének módja:

Az ellátás megszűnését a jogosult, illetve a szülő kezdeményezheti, melynek alapján az intézményvezető az ellátást megszünteti. Az ellátás megegyezés szerinti időpontban, illetve az előzetes megállapodásban foglaltak szerint szűnik meg. Ezen esetekben sor kerül a megállapodás felbontására. A gyermeket a szülő elviszi, átvéve személyes dolgait, iratait.
Amennyiben a gyermek hazakerülése, a szülő általi elvitele ellentétes a gyermek érdekével, a gyermekek átmeneti otthona a gyámhatóságnál hatósági intézkedést kezdeményez. A törvényes képviselőt tájékoztatni kell a szakemberek döntéséről, a szülő pedig nyilatkozik a tájékoztatás megtörténtéről.

5.2.11. A hazagondozás folyamata

5.2.11.1. A kiköltözés időpontjának meghatározása

A gyermekek átmeneti gondozásának megkezdésekor a gyermekek átmeneti otthona vezetője megállapodást köt a szülővel. Megállapodásba kell foglalni az átmeneti gondozás kezdetét és végét.
A családból való kikerülés okozta feszültséget, a bizonytalanság érzését csökkenti, ha a gyermek előre látja, mennyi időt kell a családjától külön töltenie. Ezért az átmeneti gondozás megkezdésekor - a gyermek érdekében - minél pontosabban kell meghatározni az átmeneti gondozás várható időtartamát. Kerülni kell a hazatérés időpontjának sorozatos módosítását, mert az a gyermekben fokozza a bizonytalanság érzését. Ennek talaján a keletkező szorongás viselkedéses tünetekben is megnyilvánulhat. Megfigyelhető, hogy jellemzően azoknál a gyermekeknél nem okoz maradandó sérülést a családtól való különválás, ahol a szülő folyamatosan tartja a kapcsolatot gyermekével a megbeszéltek szerint, és a hazakerüléssel kapcsolatos ígéreteit betartja. A gyermek pszichés sérülése szinte elkerülhetetlen, ha a szülő "lebegteti" a hazavitel időpontját, vagy ígérget akár a körülmények nyilvánvaló alkalmatlansága esetén, de ígéretét nem teljesíti.
A gyermek érdeke az intervenció minimalizálása. A gyermeket csak annyi időre szabad a gyermekek átmeneti otthonában tartani, amennyit a család helyzete feltétlenül megkíván. Szakmailag teljesen indokolatlan, és a gyermek érdekei ellen szól a gyermek átmeneti otthonban való

"parkoltatása", bár a gyermekek átmeneti otthona a gondozási napok alapján kapja az állami normatívát, ez pedig pénzügyileg a minél magasabb kihasználtság biztosítására ösztönöz.

Hazakerülés a tervezett időben

Az a legszerencsésebb, ha az átmeneti gondozás időtartamát már a szolgáltatás kezdetekor pontosan meg tudják határozni, és ezt be is lehet tartani.

A tervezettnél korábbi hazakerülés

A) A szülőnek lehetősége van arra, hogy az átmeneti gondozás megszüntetését már a megállapodásban meghatározott idő előtt kérje.
A szülő motivációja lehet:

- a gyermek utáni vágy,
- a gyermek "elvesztésétől" való félelem (olyan esetekben, amikor a gyermek és a gyermekek átmeneti otthona valamely dolgozója között kötődés kialakulását érzékeli),
- a szülő környezetéből érkező rosszindulatú megjegyzések, melyek szülői szerepét kritizálják,
- rokonok felől érkező nyomás,
- anyagi érdekek (térítési díj fizetés alóli mentesülés)
- gyermekvédelem látóköréből történő kikerülés, az együttműködés kikerülésének vágya.

Az átmeneti gondozás az eredeti megállapodásnál korábbi megszüntetése csak abban az esetben szolgálja a gyermek érdekét, ha a család körülményei valóban rendeződtek.
Bármilyen okból kerül sor a gyermek tervezetlen kiköltözésére, a szakemberek feladata eldönteni, hogy a kiköltözés nem ellentétes-e a gyermek érdekével.

Ha a szakemberek véleménye szerint a kiköltözés egyértelműen veszélyezteti a gyermeket, akkor haladéktalanul kezdeményezni kell a gyermek családból való kiemelését.

Ha a szakemberek bizonytalanok abban, hogy a kiköltözés veszélyezteti-e a gyermeket, akkor gondoskodni kell arról, hogy a gyermekjóléti szolgálat családgondozója haladéktalanul értesüljön a gyermek hazakerüléséről.

B) Meg kell szüntetni az átmeneti gondozást, ha annak okai már nem állnak fenn. A gyermekjóléti szolgálat és a gyermekek átmeneti otthona együttműködése során megvalósuló információcsere lehetővé teszi a család helyzetének, a szülő-gyermek kapcsolat alakulásának nyomon követését. Amennyiben a szakemberek megítélése szerint nem indokolt az átmeneti gondozás biztosítása, ösztönözni kell a szülőt, hogy gyermekét mielőbb vigye haza a saját háztartásába.
A szülőben ellenállás alakulhat ki gyermeke "idő előtti" hazatérésével kapcsolatosan, ha

- úgy érzi, hogy szabadabb életet élhet nélküle,
- azt gondolja, hogy a gyermekének nem tud olyan anyagi javakat biztosítani, mint amilyenekben az átmeneti gondozásban részesül,
- bizonytalan szülői szerepében, és nem hiszi annyira fontosnak, hogy gyermeke mellette legyen.

Az ilyen esetekben különösen fontos a szülő erősségeit, erőfeszítéseinek eredményeit megerősíteni. Fel kell ismertetni vele, hogy gyermekének csakis rá van szüksége.

C) Az átmeneti gondozás megszüntetésének kérdése akkor a legnehezebb, ha a megszüntetés oka az, hogy gyermek a házirendet súlyosan, folytatólagosan megsérti, viselkedésével társait veszélyezteti.

Több szempontból is nehéz helyzet ez, hisz:

- a hazaköltözés ilyenkor még nem előkészített,
- a gyermek és a gyermekek átmeneti otthona között az elválás konfliktussal terhelt,
- a gyermeket úgy kell hazaengedni a családjába, hogy nem biztos, hogy ott a körülmények teljesen alkalmasak fogadására,
- a hazakerülése nem biztos, hogy hosszú távú, biztonságos megoldást jelent számára,
- nem biztos, hogy az átmeneti gondozásba való visszakerülése, vagy nevelésbe vétele megelőzhető,
- a gyermekek átmeneti otthona kudarcként élheti meg, hogy nem találta meg a hatékony eszközöket a gyermekkel való együttműködés kialakításához,
- a gyermekjóléti szolgálat és a gyermekek átmeneti otthona között véleménykülönbség alakulhat ki a helyzet megítélésére vonatkozóan.

A döntés meghozatala mégis fontos, mivel:

- a többi gyermek érdekét is védeni kell,
- az érintett gyermek személyiségfejlődését, szocializációját szolgálja az, ha megtapasztalja, hogy tettei következményekkel járnak,
- ha a gyermek felismeri a felnőtt eszköztelenségét, a "nekem mindent szabad" érzése alakulhat ki benne, és ez semmiképpen nem szolgálja egészséges fejlődését.

Az a fajta segítő kapcsolat, amely a feltétel nélküli elfogadás mellett a gyermek értékeit szem előtt tartva fejezi ki a gyermek viselkedésével kapcsolatos egyet nem értést, és a gyermek személyiségjegyeit nem mossa össze a viselkedésében megjelenő problémákkal, képes az átmeneti gondozás kényszerű befejezésének tanulságait a gyermek fejlődésének szolgálatába állítani.

A tervezettnél későbbi hazakerülés

Az esetek egy részében előfordul, hogy az átmeneti gondozás időtartamának befejeztével a gyermek még nem térhet vissza családi környezetébe. Ilyenkor lehetőség van - a szülő kérelmére vagy beleegyezésével - az átmeneti gondozás hat hónappal (szükség esetén tanítási év végéig) történő meghosszabbítására. Ezt a megoldást akkor célszerű választani, ha feltételezhető, hogy az átmeneti gondozás meghosszabbításának idején a család helyzete rendeződik, és azt követően a gyermek hosszú távon fog tudni családjában nevelkedni.

Haladéktalanul értesíteni kell a gyámhivatalt a szükséges intézkedések megtételére a következő esetekben, ha:

- az átmeneti gondozás ideje letelt, de a gyermek nem térhet vissza családjába,
- nem telt ugyan le az átmeneti gondozás időtartama, de nyilvánvalóvá válik, hogy a gyermek családi környezetébe nem térhet vissza,
- a szülő a gyermekek átmeneti otthonában két éven belül másodszor is kéri gyermeke átmeneti gondozását.

A hatósági intézkedések sorában a családbafogadásra, az ideiglenes hatályú elhelyezésre, az átmeneti vagy tartós nevelésbe vételre, illetve az örökbefogadásra egyaránt sor kerülhet.
Családbafogadás esetén a gyermekjóléti szolgálat családgondozója segít a szülőnek a gyermek további nevelésére alkalmas személy kiválasztásában, a családbafogadás előkészítésében, a gyermek befogadását vállaló személlyel való egyeztetésben.
Ha az átmeneti gondozás nevelésbe vétellel szűnik meg, a nevelésbe vételi eljárás idején a gyermekek átmeneti otthona biztosítja a gyermek eljutását a szakértői bizottság által végzett vizsgálatra, illetve az elhelyezési tárgyalásra abban az esetben, ha a szülő nem gondoskodik erről. Az ideiglenes hatályú elhelyezés alkalmazásának áthidalása a gyermek újabb és újabb gondozási helyre kerülését előzi meg, az intézményi elhelyezésből adódó sérülések mértékét csökkenti. Átmeneti otthonban elhelyezett gyermekek esetén szakmailag csak akkor indokolt az ideiglenes hatályú elhelyezés alkalmazása, ha a gyermek kizárólag ezzel a hatósági intézkedéssel védhető meg (pl. a gyermek saját magát veszélyeztető viselkedése: csavargás, kábítószer használat, autoagresszió; vagy a szülő vándorló életmódja, a gyermekvédelmi szolgáltatók és a gyámhatóság előli bujkálása).

Szakmailag ugyancsak indokolt lehet bizonyos esetekben az örökbefogadhatóvá nyilvánítási, nyilvántartási, illetve örökbefogadási eljárás lebonyolítása az átmeneti gondozás ideje alatt (pl. nyílt örökbefogadási eljárások esetén).

5.2.11.2. Az átmeneti gondozás megszüntetésének, megszűnésének lehetséges formái

- Megszűnik az átmeneti gondozás, ha annak időtartama eltelt.
- Az átmeneti gondozást meg kell szüntetni, ha azt a szülő kéri.
- Az átmeneti gondozást meg kell szüntetni, ha annak okai, jogosultsági feltételei már nem állnak fenn.
- A gyermekek átmeneti otthona intézményvezetője átmeneti gondozást megszünteti abban az esetben, ha a gyermek a házirendet ismételten, súlyosan megsérti, ezáltal a többi gyermeket veszélyezteti. Ebben az esetben körültekintően vizsgálni kell, hogy a gyermek hazakerülhet-e, az biztonságos, nem veszélyeztető-e számára. Amennyiben a gyermek hazakerülése veszélyeztető, a gyermekjóléti szolgáltatóval közösen kell megtalálni a gyermek legjobb érdekének megfelelő megoldást.
- Ha az átmeneti gondozás időtartama eltelt, azonban a gyermek családi környezetébe nem térhet vissza, haladéktalanul értesíti a gyámhivatalt a szükséges intézkedések megtétele érdekében.
  Ha az átmeneti gondozást a települési önkormányzat jegyzőjének, vagy a gyámhivatalnak a határozata alapozza meg, az ellátást csak határozat szüntetheti meg.

5.2.11.3. Az átmeneti gondozás megszüntetését, megszűnését megelőző feladatok

<u>A gyermekjóléti szolgálat feladatai</u>:

- Rendszeresen tartja a kapcsolatot a szülőkkel, illetve más fontos családtagokkal.
- Koordináló feladatot lát el a gyermek és a család esetében érintett más intézmények szakembereivel való együttműködésben.
- Közreműködik a szülő-gyermek kapcsolatot helyreállító, megerősítő terápia, programok megszervezésében.
- Külső erőforrásokat kutat fel, mozgósít a gyermek és családja helyzetének rendezése érdekében.
- Rendszeres kapcsolattartásra ösztönzi a szülőket a gyermekkel.
- Közreműködik a kapcsolattartás megvalósulását akadályozó tényezők elhárításában.
- Segíti a szülőt szülői szerepének megerősítésében.
- Hatósági intézkedést kezdeményez, amennyiben a gyermek családba történő visszatérésének esélye megszűnik.
- Felkészíti a szülőt gyermeke családba való visszafogadására.
- Együttműködik a gyermekek átmeneti otthona dolgozóival - a hazakerülés következtében - a gyermekben keletkező feszültségek, nehézségek csökkentése érdekében.

Amennyiben nem előre tervezett volt a gyermek hazakerülése, mert a szülő váratlanul felbontotta a gyermekek átmeneti otthonával kötött megállapodást:

- felkeresi a családot otthonában, megvizsgálja, hogy a körülmények alkalmasak-e a gyermek otthon tartózkodásához,
- feltárja a szolgáltatás felmondásának okát,
- amennyiben szükséges, segítséget nyújt egyéb ellátások, szolgáltatások igénybevételéhez.

A gyermekek átmeneti otthona feladatai:

Az átmeneti gondozás egész ideje alatt kiemelt feladat, hogy segítse a gyermek családjába történő visszakerülését. E vezérfonal mentén kell megterveznie a gyermek gondozásával, nevelésével összefüggő valamennyi feladatot, megszervezni a gyermek mindennapjait.
A hazakerülés érdekében:

- Biztosítja a szülő-gyermek közötti kapcsolattartás feltételeit (megfelelő helyiség, nyugodt körülmények, személyesség, stb.).
- Lehetővé teszi, hogy a szülő minél több gondozási és nevelési feladatot láthasson el a gyermeke körül. (pl. óvodába, iskolába vitel, orvosi vizsgálatokra való kísérés, kisgyermekek esetében fürdetés, öltöztetés, mesélés, közös séta, stb.).
- A szülőnek minél több információt átad a gyermekről. Fontos, hogy a szülő informálása ne panaszok özöne legyen. Segítenie kell a szülőnek meglátni gyermeke viselkedésében a jót, a változást, a fejlődést. Segíteni kell a szülőt abban, hogy gyermeke viselkedésének mozgatórugóit megértse.
- Az otthon szakemberei a gyermek nevelésében, gyermekekkel történő kommunikációban modellt nyújtanak a szülőnek. Szükség esetén új eszközök, módszerek alkalmazására tanítják a szülőt.
- Az otthon családgondozója ösztönzi a gyermeket a szülővel való kapcsolattartásra, a kapcsolattartás formájának, időpontjának, időtartamának - az egyéni gondozási-nevelési tervben foglaltak szerinti - betartására.
- Jelzi a gyermekjóléti szolgálat családgondozójának, ha a kapcsolattartás nem működik, illetve a kapcsolattartás alatt feszültséget, konfliktusokat tapasztal. Célszerű feltárni a szülő esetleges távolmaradása mögött rejlő okokat, melyek adódhatnak anyagi helyzetéből (pl. nem tudja megfizetni az utazási költségeket), bűntudatából (úgy érzi, hogy elárulta gyermekét azzal, hogy kérte az átmeneti gondozását, vagy bűntudata van amiatt, hogy megkönnyebbülést érez a gyermekneveléssel járó gondoktól való felszabadulása miatt). Akár teljesen sikertelennek érezheti magát, érezheti azt, hogy szülőként megbukott, és a kudarckerülő viselkedés az oka a távolmaradásának. Az is előfordulhat, hogy belefáradt a serdülőkorú, vagy súlyos viselkedési problémákkal küzdő gyermekével folyó mindennapi küzdelembe, és időre van szüksége a feltöltődésre. Nehezített lehet a kapcsolattartás akkor is,

ha a szülő kötelezettként „kéri” gyermeke átmeneti gondozását, vagy ha a gyermek kérése alapján biztosítja a gyermekek átmeneti otthona a szolgáltatást, és a szülő nem ért teljes mértékben egyet annak igénybe vételével. A szakembereknek a szülő viselkedése mögött húzódó okok feltárására időt kell fordítaniuk.
- jelzi a gyermekjóléti szolgálat családgondozójának, ha a hazakerülés előkészítése folyamán azt észleli, hogy a család körülményei mégsem teszik lehetővé a gyermek családba való visszatérését.

5.2.11.4. A hazakerülés közvetlen előkészítése

A gyermekek átmeneti otthona feladatai:

- Részt vesz a hazaköltözést előkészítő, a gyermekjóléti szolgálat családgondozója (indokolt esetben a gyermekek átmeneti otthona) által összehívott megbeszélésen, esetkonferencián.
- Elkészíti az átmeneti gondozás lezárását tartalmazó dokumentumokat (szülő kérelme a megszüntetésre vonatkozóan, fenntartó tájékoztatása, helyzetértékelés, stb.) (ld. melléklet).
- Felkészíti a gyermeket a hazaköltözésre.

A hazaköltözést megtervező megbeszélés, esetkonferencia

A hazaköltözést célszerű külön megbeszélésen, vagy esetkonferencián megtervezni.
A megbeszélésen, esetkonferencián dönteni lehet:
- a hazaköltözés időpontjáról,
- módjáról (ki viszi haza a gyermeket, milyen járművel),
- a gyermek hazakerülését követő feladatokról,
- a feladatok elosztásáról,
- határidőkről.

Értékelni lehet az átmeneti gondozás során elért eredményeket, meg lehet beszélni, hogy milyen célkitűzések nem valósultak meg, és miért nem. Meg lehet tervezni a hazaköltözést követő feladatokat, a családgondozás további céljait, irányát, menetét.

A hazaköltözés előkészítése

- A gyermekkel meg kell beszélni, hogy mikor, és milyen módon fog történni a hazaköltözése. Tudnia kell, hogy melyik nap, hány órakor fog sor kerülni rá, ki fog érte jönni. Meg lehet állapodni abban is, hogyan tarthatja a kapcsolatot a későbbiekben a gyermekek átmeneti otthonával, ha igényt tart rá. Amennyiben hosszabb ideig tart az átmeneti gondozás, a gyermekek átmeneti otthonában - ha a feladatukat szakmailag jól látták el a dolgozók - érzelmi szálak szövődnek a szakemberek és a gyermek között. Ezeknek az érzelmi szálaknak támogató erejük van,

megkönnyíthetik a családba való visszaintegrálódás folyamatát, megelőzik az elválásból fakadó sérülések kialakulását.
- A gyermek iratainak, ruháinak, személyes tárgyainak összegyűjtése, átadó lista készítése.
- A gyermekek átmeneti otthona értesíti a nevelési-oktatási intézményeket arról, hogy a továbbiakban a gyermek családja, vagy más gondozási hely fog gondoskodni a gyermek bölcsődébe, óvodába, iskolába járatásáról. Amennyiben lehetősége van rá, megadja a család, vagy a leendő gondozás hely elérhetőségét.
- A gyermek búcsúztatására célszerű olyan alkalmat szervezni, ahol valamennyi csoporttag, és minél több felnőtt dolgozó jelen tud lenni. Az ünnepélyes búcsúztatón a gyermek kedvenc menüjével, kisebb ajándékkal lehet elköszönni egymástól. Az átmeneti gondozásnak ilyen lezárása meghittséget közvetít, lehetőséget ad a közösen átélt események felelevenítésére, adomázásra. Abban az esetben nem indokolt az átmeneti gondozás ilyen típusú zárása, ha a szolgáltatás megszüntetésére a házirend sorozatos megsértése következtében kerül sor.
- A gyermekek átmeneti otthonának elő kell készítenie az átmeneti gondozás megszüntetésével kapcsolatos dokumentumokat, be kell szereznie a szükséges aláírásokat (pl. a törvényes képviselő nyilatkozata arról, hogy az átmeneti gondozást nem kívánja a továbbiakban igénybe venni, a megállapodás felbontásának írásba foglalása).

A hazaköltözés

Az átmeneti gondozás megszüntetése, illetve megszűnése esetén a gyermeket szülőjének, vagy a gyámhivatal határozatában megjelölt személynek lehet átadni.
A hazaköltözés lebonyolításában segítséget nyújthat akár a gyermekjóléti szolgálat, akár a gyermekek átmeneti otthona.

A fenntartó értesítése

A gyermekek átmeneti otthona értesíti a fenntartót az átmeneti gondozás megszűnéséről, illetve megszüntetéséről.

A személyi térítési díj rendezése

A személyi térítési díjat a tárgyhónapot követő hónap 10. napjáig köteles befizetni a fizetésre kötelezett. Az átmeneti gondozás befejezését követően a gyermek törvényes képviselője és a gyermekek átmeneti otthona a térítési díj fizetése ügyében még kapcsolatban marad egymással. Amennyiben a fizetésre kötelezett a jogszabályban meghatározottnál korábban is rendezni tudja a személyi térítési díj befizetését, célszerű ösztönözni arra, hogy azt mielőbb (ha lehet, akár az átmeneti gondozás megszüntetésével egyidőben) tegye meg.

A térítési díj határidőre való befizetésének elmulasztása esetén az gyermekek átmeneti otthona vezetője felszólítást küld a fizetésre kötelezettnek a térítési díj rendezésére.
A felhalmozódott térítési díjhátralékról az intézményvezető tájékoztatást küld a fenntartónak, amely intézkedik a hátralék behajtásáról.

5.2.12. Ideiglenes gondozás

Az ideiglenes gondozás során ideiglenes jelleggel állapotának megfelelő ellátást, és éjszakai bentlakást biztosítani az olyan gyermek számára, aki lakóhelyéről önkényesen eltávozott, ellátás és felügyelet nélkül maradt. 72 órán belül intézkedni kell a hosszabb távú ellátása érdekében.

A gyermek bekerülése:

- A gyermek közvetlenül, önként veszi igénybe az ellátást
- A gyermeket a jelzőrendszer tagjai kísérik be az átmeneti otthonba
- A gyermeket egy külső személy – felnőtt vagy gyermek kíséri be az otthonba

Az esetvivő feladatai:

Befogadja a gyermeket, és teljes ellátást, gondozást biztosít. Elkészíti az első helyzetfelmérést, feltárja a gyermek bekerülésének okait, felvilágosítja a lehetőségekről, tájékoztatja jogairól, kötelezettségeiről. Felderíti a gyermek személyes adatait, a törvényes képviselő adatait, elérhetőségét, az intézményi hátterét, (hova jár iskolába, a gyermeknek és családjának volt-e, van-e családgondozója). Ha először van az ellátórendszerben, kitölti a gyermek Törzslapját. A bekerülés tényéről telefonon és írásban azonnal értesíti a gyermek és a szülő lakóhelye szerinti gyermekjóléti szolgálatot, és elküldi a dokumentációt.

- Értesíti a gyermek szülőjét a gyermek befogadásáról. Kéri, hogy rövid időn belül jelenjenek meg az intézményben a gyermek további sorsának megbeszélése érdekében.
- A gyermekkel és a szülővel közösen feltárják a problémákat, s keresik a megoldásokat.
- Ha az átmeneti gondozás indokolt, és a törvényes képviselő beleegyezik, az ideiglenes gondozás átmeneti gondozásként folytatódik. Minden esetben be kell szerezni a szülő beleegyező nyilatkozatát a további ott-tartózkodáshoz. A további gondozás a fentebb leírt módon – átmeneti gondozásként folytatódik.
- Ha az átmeneti gondozás nem indokolt, a szülő a gyermekét haza szeretné vinni, és a gyermek haza szeretne menni – a gyermek a törvényes képviselővel hazatér.
- Ha az átmeneti gondozás indokolt, de a törvényes képviselő nem egyezik bele, értesíteni kell a hatóságot az átmeneti gondozás, vagy más hatósági intézkedés megtétele céljából. Ha a gyermekjóléti szolgálat ismeri a gyermeket (családot), a gyermekek átmeneti

otthonának szakembereivel közösen igyekeznek a gyermek számára optimális, a résztvevők számára elfogadható megoldási javaslatot megtalálni.
- Amennyiben a gyermek hazatérése ellentétes a gyermek érdekeivel, a szülő nem ért egyet a gyermek átmeneti gondozásával, ellenzi azt, vagy nem jelenik meg három napon belül, a gyermekek átmeneti otthona értesíti a gyámhivatalt a hatósági intézkedés megtétele céljából.

5.3. Személyi feltételek

A 40 gyermeket befogadó gyermekek átmeneti otthonának szakmai munkáját 1fő intézményvezető, szakmai vezető. 1 csoportban (maximum 12 gyermek) 1 fő nevelő, 1 fő gyermekvédelmi asszisztens és 3 gyermekfelügyelő (váltott munkarendben) végzi tevékenységét. 1 gyermekcsoportban az intézmény családgondozója 10 órát dolgozik egy héten. Az intézményben 1 pszichológiai tanácsadó és 1 gyermekvédelmi ügyintéző végzi tevékenységét.
A segítő szakemberek szakmai személyiségének karbantartásához, fejlesztéséhez a munkáltatónak biztosítania kell a szükséges szakmai támogató szolgáltatásokat (szupervízió, esetmegbeszélés, kiégés elleni tréning). A szükséges szakmai támogató szolgáltatásokat külön szakmai-módszertani ajánlás tartalmazza.

5.4. Kompetenciák

Személyes kompetenciák:
- Adekvát kommunikáció.
- Empátia
- Hitelesség
- Kapcsolatteremtő készség.
- Kompromisszumkészség
- Visszacsatolási készség.
- Kontroll (ellenőrző képesség).
- Konszenzuskészség

Szakmai kompetenciák:
- A csoportdinamikai jelenségek jellemzőinek ismerete.
- A kommunikáció fajtáinak, a kommunikációs zavaroknak az ismerete.
- A konfliktusok fajtáinak és a konfliktuskezelés módjainak ismerete, azok alkalmazásának készsége.
- A kötődés és biztonságérzet fontosságának ismerete.
- A segítő beszélgetés jellemzőinek ismerete, alkalmazása.
- A szakma etikai szabályainak és dilemmáinak ismerete.

- A szakmai együttműködés etikai szabályainak ismerete és alkalmazásának készsége.
- Kompetencia-határok ismerete és tiszteletben tartása.
- Csoportvezetői ismeretek, s ezek alkalmazásának készsége
- Fejlődés lélektani ismerete
- Pedagógiai alapismeretek
- szociálpolitikai alapismeretek
- Családi szerepek és szerepkonfliktusok, a családi életciklusok ismerete.

5.5. Tárgyi feltételek

- Megfelelő mennyiségű és minőségű helyiség a gyermekek elhelyezésére (lakószobák, közös tartózkodásra, tanulásra, játékra szolgáló helyiségek, mellékhelyiségek)
- helyiség a személyes beszélgetésekre, terápiás munkára, belső programok megvalósítására (sportra is), krízis helyzetek megoldására, betegek elkülönítésére
- akadálymentesített épület
- raktározás feltételeinek a biztosítása,
- irodai eszközök, telefon, számítógép, nyomtató, fax, internet, nyomtatványok, papír, boríték, bélyeg, esetdossziék, nyilvántartások, adatlapok
- esetleg gépjármű.

6. Indikátorok

Meghatározás (tevékenység)	Indikátor (hogyan)	Forrás (adat)
1. Befogadás	Sikeres beilleszkedések aránya/év	Elégedettség-vizsgálat
2. Együttműködés a gyermekkel	A betartható gondozási-nevelési tervek aránya (módosítás betarthatatlanság miatt) aránya/év	Gondozási-nevelési tervek (a módosítások okainak végignézése)
3. Együttműködés a családdal	A gyermek családja a gondozási tervben meghatározottaknak megfelelően tart kapcsolatot a gyermekkel (betartott tervek/összes terv)	Gondozási tervek felülvizsgálatának emlékeztetői alapján
4. Együttműködés az	Gyermekjóléti	Emlékeztetők

alapellátással	szolgálat családgondozóival való megbeszélések száma/év	
5. Gyermek intézménybe (óvoda, iskola) járása	Rendszeresen gyermekintézménybe járó gyerekek aránya/év	Beszámoló
6. Kikerülés	Természetes közegbe (szülőkhöz, családtagokhoz) költöző gyerekek aránya/év	Statisztika
7. Munkatársak mentálhigiénéje	szupervízióban, esetmegbeszélésen résztvevők aránya (összes munkatárshoz képest)/év	éves beszámoló

7. Ellenőrző lista a protokollok megvalósításához

- Az átmeneti gondozás választott formája adja a legoptimálisabb megoldást a gyermek helyzetének rendezésére (nem más szolgáltatás hiányában került sor e szolgáltatás igénybevételére).
- A család egyszerűen, hamar eljutott az átmeneti gondozást nyújtóhoz (akár közvetítő útján, akár saját információ alapján).
- A kliens megfelelő mennyiségű és minőségű információt kapott a szolgáltatásról.
- Megvalósult az elhelyezés.
- A szolgáltatás igénylésétől a befogadásig eltelt idő megfelel a rászorultságnak (krízis esetén azonnal).
- Volt esetkonferencia.
- Az esetkonferencia résztvevői köre teljes volt (minden, az üggyel szempontjából fontos szereplő jelen volt).
- A megfelelő tartalommal elkészült adatlapok megérkeztek.
- A gyermek egyéni szükségleteinek kielégítéséhez szükséges minden szolgáltatás rendelkezésre állt.
- A személyi feltételek megfelelőek (szakemberek száma, képzettsége, alkalmassága).
- A feladatok megosztása egyértelmű, a kompetenciák elkülönülnek.
- Az együttműködés hatékony.
- A vállalt feladatokat minden szereplő végrehajtja.
- A gyermeket veszélyeztető helyzet megszűnt az átmeneti gondozás biztosításával.
- A gyermek egyéni szükségletei szerint részesült a szolgáltatásban.
- A gyermek befogadásának humánus volt.

- A szakemberek, szervezetek közti együttműködés hatékony volt.
- A vállalt feladatokat mindenki végrehajtotta.
- A szülői kompetenciák a lehetőségek mértékéig megmaradtak az átmeneti gondozás során.
- Az ideiglenes gondozás során a gyermek elhelyezése megfelelő volt.
- Az ideiglenes gondozás során a gyermek az ellátást megkapta.
- Az ideiglenes gondozás elején a gyermekkel megfelelő módon beszéltek, s azt megfelelően dokumentálták.
- Ideiglenes gondozás esetén a törvényes képviselő felkutatására tett kísérletek eredményesek voltak.
- Ideiglenes gondozás esetén a törvényes képviselővel megfelelő módon beszéltek, s azt megfelelően dokumentálták.
- Ideiglenes gondozás esetén a gyermekjóléti szolgáltatót értesítették, bevonták a segítő folyamatba, az információk gyűjtésébe, megvalósult az együttműködés a különböző szakemberek között.
- A hatósági döntés meghozatalát megfelelően előkészítették, segítették.
- A gyermeket humánus módon búcsúztatták.
- A gyermeket veszélyeztető helyzet megszűnt a hazagondozással.
- A gyermek állapotának, szükségleteinek leginkább megfelelő gondozási helyet sikerült megtalálni a meghozott hatósági intézkedéssel.
- A gyermek gondozási helyét a hosszú távú megoldás megtalálása előtt egy alkalommal sem kellett megváltoztatni.
- Az átmeneti gondozás nem tartott a szükségesnél hosszabb ideig.
- A szülő nem kérte az átmeneti gondozás meghosszabbítását.
- Az átmeneti gondozást nyújtó hatékonyan segített a gyermeknek abban, hogy a házirend többszöri súlyos megsértését elkerülje
- A gyermekkel történő hatékony együttműködés kialakítása érdekében rendelkezésre álltak a megfelelő eszközök.
- Az átmeneti létformában állandóságot, biztonságot sikerül teremteni a gyermekek számára.
- A fokozatosság elve alapján fogalmazták meg a gyermekkel szembeni elvárásokat.
- A folytonosság érdekében az intézményi létformában is biztosítani tudták azokat az ellátásokat, tevékenységeket, amelyek idáig a gyermek életének részét képezték, és amelyek a gyermekek egészséges fejlődéséhez hozzájárultak
- A személyes, a „saját” tiszteletben tartása az intézményi létformában is megvalósul. A gyerekek behozhatják az otthonba és használhatják személyes dolgaikat, ruháikat, kedvenc játékaikat, tárgyaikat.
- A csoportos és az egyéni párhuzamosan van jelen (állandóan figyelemmel kísérik az ellátottak csoportját, s ezen belül tudják érzékelni, segíteni az egyént a saját fejlődésében, kibontakozásában, érdekeinek érvényesítésében.

- A gyermekjóléti szolgálat családgondozója és az átmeneti gondozást nyújtó szakmai team a gyermek érdekében közös alapelvek mentén, egységes gondozási folyamat keretében nyújt segítséget.
- Az ellátottak elhelyezése, személyes élettere megfelelő, gyerekbarát.
- Az étkezés biztosításának formája magas színvonalú.
- Az átmeneti gondozás során nem került sor intézményváltásra (bölcsőde, óvoda, iskola, háziorvos).
- A fejlesztés, korrepetálás lehetősége biztosított.
- A gyermek egyéni napirendje szükségleteit tükrözi.
- A gyermek érdekét szolgáló, ellátását megelőzően elkezdett tevékenységek (nevelési tanácsadó, edzések, szakkörök stb.) továbbra is elérhetőek voltak a gyermek számára.
- A gyermekek számára rendelkezésre állnak az otthonban szabadidős programok.
- A zsebpénz és a felhasználásának módja megfelelő.
- A szülő lehetőségeinek mértékében jelen van az ellátás során.
- A kapcsolattartás a szülő lehetőségeinek mértékében létrejön.
- A szülővel való konzultációk megvalósulnak.
- A gyermekeknek a különleges ellátás szükségleteiknek megfelelően biztosított.
- A magatartásbeli problémákra nyújtott válaszok adekvátak.
- A gyermekek felügyelete, szükség szerinti kísérése biztosított.
- A diákönkormányzat megfelelő módon és dokumentáltan működik.
- Az ellátottak pozitívan vélekednek saját ellátásukról.
- Az egyéni iratanyagok teljesek, rendezettek.
- A szakemberek elégedettek: munkavégzésük feltételeit, az együttműködések tartalmilag és formailag megfelelőnek tartják.
- A team-ülések, megbeszélések gyakorisága, formái megfelelőek, a szupervízió biztosított.
- Készül egyéni gondozási-nevelési terv az egy hónapot meghaladó ellátás esetén.
- Volt esetkonferencia, mely tartalmilag megfelelő és dokumentált volt.
- Az egyéni gondozási-nevelési tervben vállalt feladatokat az érintettek végrehajtották.
- Az átmeneti gondozásban eltöltött idő nem volt az optimálisnál sem rövidebb, sem hosszabb.
- A gondozás végén készült helyzetértékelő lap, megfelelő részletességgel, minden résztvevő hiteles véleményével, aláírásával, a megfelelő adatlapon.
- A gyermeket veszélyeztető helyzet megszűnt az átmeneti gondozás biztosításával.

8. Mellékletek

8.1. Szakirodalom

-Pál Gabriella - Pál Tibor - Tardos Katalin - Varjú Gabriella 2006. Családok átmeneti otthonai Budapesten I- II. In: A magyar gyermekvédelmi rendszer helyzete, jövőbeli kihívásai. CD. Nemzeti Család- és Szociálpolitikai Intézet.
-Báló Ottilia – Barát László – Bubrják Ottó – Megyeri Vilmos – Mihály Blanka – Moszt Éva – Sidlovics Ferenc – Papp Krisztina – Tüski Anna – Urbán Erika 2005. Átmeneti gondozás – célszerű, vagy ideális elképzelés. Módszertani kézikönyv. Kapocs könyvek 8. Budapest.

8.2. Jogszabályok

A gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvény

133/1997. (VII. 29.) Korm. rendelet a személyes gondoskodást nyújtó gyermekjóléti alapellátások és gyermekvédelmi szakellátások térítési díjáról és az igénylésükhöz felhasználható bizonyítékokról

149/1997. (IX.10.) Korm. rendelet a gyámhatóságokról, valamint a gyermekvédelmi és gyámügyi eljárásról

15/1998. (IV. 30.) NM rendelet a személyes gondoskodást nyújtó gyermekjóléti, gyermekvédelmi intézmények, valamint személyek szakmai feladatairól és működésük feltételeiről

8.3. Iratminták

8.3.1. Átmeneti gondozás iránti kérelem (gyermek által)

Törzsszám:…….. Ikt. szám:……/20 .

A Gyermekek védelméről szóló 1997. évi XXXI. törvény 31.§ (1) bekezdése alapján kérem gyermekek átmeneti otthonában történő átmeneti gondozásomat.

Indokaim:

……

……

……

……

Kelt: …….....

…….

kérelmező

sz.:……

an.:……

lakcím:……..

Hozzájárulok gyermekem átmeneti gondozásához.

…….

szülő/törvényes képviselő

……

szülő/ törvényes képviselő

8.3.2. Átmeneti gondozás iránti kérelem (szülő által)

Törzsszám:…….. Ikt. szám:……./20..

A Gyermekek védelméről szóló 1997. évi XXXI. törvény 31.§ (1) bekezdése alapján kérem

…… nevű gyermekem

(sz.:……..... an.: ……

lakcím:……..)

gyermekek átmeneti otthonában történő átmeneti gondozását.

Indokaim:

……

……

……

……

……

……

……

……

Kelt: …….……

…….

szülő/törvényes képviselő

……

szülő/ törvényes képviselő

8.3.3. Értesítés szülő által kért átmeneti gondozás elbírálásáról

Törzsszám…… Ikt. szám:……./20

Tárgy: értesítés átmeneti gondozás iránti kérelem elbírálásáról

……..

(szülő/törvényes képviselő neve)

…….

(szülő/törvényes képviselő címe)

A gyermekek védelméről szóló 1997. évi XXXI. törvény 32.§ (3) bekezdése értelmében értesítem, hogy a 20…….-én kelt kérelme alapján átmeneti gondozást biztosítok ……(sz.:……..... an.: …… lakcím:……..) nevű gyermeke részére 20……..-től ……...-ig a ……. (cím) alatt működő gyermekek átmeneti otthonában.

Tájékoztatom, hogy döntésemmel szemben a jelen értesítés kézhezvételétől számított 8 napon belül …….-hez (fenntartó neve) fordulhat panasszal, melyet a ……. (polgármesteri hivatal neve, postacíme) kell benyújtani.

Kelt:…….

…….

intézményvezető

8.3.4. Értesítés gyermek által kért átmeneti gondozás elbírálásáról

Törzsszám…… Ikt. szám:……./20

Tárgy: értesítés átmeneti gondozás iránti kérelem elbírálásáról

…….

(szülő/törvényes képviselő neve)

…….

(szülő/törvényes képviselő címe)

A gyermekek védelméről szóló 1997. évi XXXI. törvény 32.§ (3) bekezdése értelmében értesítem, hogy …….……(név)(sz.:…… an.:……lakcím:…….) nevű gyermeke kérésére részére 20……..-től átmeneti gondozást biztosítottam a ……. (cím) alatt működő gyermekek átmeneti otthonában/ helyettes szülőnél. Az elhelyezés idején számára teljes körű ellátást nyújtok.

Kérem, hogy 3 napon belül keresse fel intézményünket munkaidőben 8-16 óra között.

Kérem továbbá, hogy az alábbi dokumentumokat, felszerelési tárgyakat hozza magával:

……

……

……

Tájékoztatom, hogy döntésemmel szemben a jelen értesítés kézhezvételétől számított 8 napon belül

…….-hez (fenntartó neve) fordulhat panasszal,

melyet a ……. (polgármesteri hivatal neve, postacíme) kell benyújtani.

Kelt:…….

…….

Intézményvezető

8.3.5. Megállapodás

Törzsszám:……. Ikt. szám: ……/20 .

MEGÁLLAPODÁS

amely létrejött egyrészről a …….(intézmény neve, címe) intézményvezetője (továbbiakban: átmeneti gondozást nyújtó) , másrészről……(név)

……(helység) …….utca ……hsz. ……em. ……..ajtó alatti lakos, szülő, törvényes képviselő (továbbiakban: szülő/törvényes képviselő) között ……..nevű gyermeke gyermekek átmeneti otthonában / helyettes szülőnél történő átmeneti gondozása ügyében.

Az ellátás kezdete: …… év …… hó …… nap.

Az ellátás megszünésének ideje: …… év …… hó …… nap.

1. Az átmeneti gondozást nyújtó gyermekek átmeneti otthonában / helyettes szülői ellátás keretében vállalja:
   - a gyermek teljes körű ellátását,
   - a gyermek óvodai, iskolai ellátása során felmerülő költségek megtérítését,
   - kapcsolattartás a szülővel, megállapodás szerint,
   - lehetőséget arra, hogy a szülő a gyermek ellátásával kapcsolatos gondozási feladatokat el tudja végezni,
   - folyamatosan információkkal látja el a szülőt a gyermekkel kapcsolatosan,
   - segíti a gyermek vér szerinti családjába történő visszakerülését.

2. A szülő, törvényes képviselő vállalja, hogy:
   - az átmeneti gondozás igénybevétele alatt együttműködik a gyermekek átmeneti otthona dolgozóival / helyettes szülővel és a gyermekjóléti szolgálat munkatársaival,
   - gyermeke ellátásáért személyi térítési díjat fizet a tárgyhót követő hónap 10. napjáig.

A személyi térítési díjat az intézmény vezetője állapítja meg. A 133/1997. (VII.29.) Korm. r. 5. § (2) bekezdése értelmében. A fizetendő térítési díj nem haladhatja meg a kötelezett havi jövedelmének 25 %-át (több gyermek esetében 50 %-át).

A térítési díj fizetésére kötelezett személy az intézmény vezetője által megállapított személyi térítési díj csökkentését, illetve elengedését kérheti, amennyiben azt az egészségi állapota, fogyatékossága, vagy családi körülményei indokolttá teszik.

Amennyiben a térítési díj fizetésére kötelezett személy a megállapított személyi térítési díj összegét vitatja, az értesítés kézhezvételétől számított 8 napon belül a fenntartóhoz fordulhat.

A díj fizetéséért felelős:…….

A díj fizetésének kezdete: ……..év……hó ……nap.

A személyi térítési díj gyermekenkénti összege:

napi:……Ft

havi:…….Ft

Összesen:

napi:…… Ft

havi:…….Ft

3. A szülő, törvényes képviselő a gyermek gondozásába, ügyei intézésébe a következőképp kapcsolódik be: ……
……
……
……
……
……

4. Az átmeneti gondozást - a szülő, törvényes képviselő kezdeményezésére - az intézmény vezetője megszünteti.

Ennek hiányában az ellátás a megállapodásban foglaltak szerinti időpontban szűnik meg.

5. Az intézmény vezetője az átmeneti gondozást megszünteti, ha a gyermek a házirendet ismételten súlyosan megsérti, vagy az ellátás feltételei már nem állnak fenn.

A megállapodást kötő felek a fentiek elolvasása és értelmezése után helybenhagyólag írják alá.

Kelt: …….év ……hó …….nap

…….....…. ..... ……...……..

Szülő Szülő Intézményvezető

8.3.6. Átmeneti gondozás megszüntetése

Törzsszám:……../2010.

ÁTMENETI GONDOZÁS MEGSZÜNTETÉSE

Az 1997. évi XXXI. törvény 47.§ (1) bekezdése alapján …….....

……..alatti lakos, mint szülő/törvényes képviselő kérem

……..

…….....…nevű gyermekem (gyermekeim)

átmeneti gondozásának megszüntetését……(év) .....(hó) .....napjával.

..... …… ……..... ……..…...

gyermek szülő szülő

…… ……..... ……..……

szem. ig. szám szem. ig. szám szem. ig. szám

Az átmeneti gondozást .....(év) ..... (hó) ..... napjával megszüntettem.

Kelt:.....

……..……..

intézményvezető

9. Fogalommagyarázatok

Esetgazda
Az a – a gyermekjóléti szolgálatban dolgozó, vagy gyermekjóléti szolgáltatást ellátó – személy, aki a gyermek sorsát, illetve a szakemberek, szolgáltatók, és ellátást nyújtók tevékenységét az egész gondozási folyamat során végigkíséri: családgondozásra, esetleges hatósági intézkedésekre javaslatot tesz; részt vesz a döntésekben (még akkor is, ha azok a szakellátás szintjén történnek), gyűjti a gyermekkel kapcsolatos dokumentumokat, és szükség szerint tájékoztatást ad róluk a jogosultaknak. Az esethez kapcsolódó összes gondozási tevékenységért felelős.
Tehát hangsúlyos feladata a lakóhely szerint illetékes gyermekjóléti szolgálatnak (esetgazdának) a koordináció, a lehetséges segítségek felkutatása, megszervezése, folyamatos kapcsolattartás a szakemberekkel, szükség esetén hatósági intézkedésre történő javaslattétel. A koordináció mellett az események menetére egyfajta kontroll funkciót is gyakorol.

Esetfelelős
Az esetfelelős (családgondozó, szociális munkás) a gyermekjóléti szolgálat, a családsegítő szolgálat, vagy más, a gyermekkel, családjával foglalkozó intézmény munkatársa, aki a klienssel szerződést köt, gondozási tervet készít. Együttműködik – amennyiben van – az esetgazdával (kölcsönös tájékoztatás, kapcsolattartás stb.) és konzultációt folytat az ügyben érintett szakemberekkel. Szükség szerint bevon szakembereket a gondozási folyamatba, együttműködésüket koordinálja. (Az esetfelelős személye azonos és különböző is lehet az esetgazdáéval.)
Amennyiben az esetgazda mellett esetfelelős személyére is szükség van (mert az esetgazda a személyes kapcsolatot a földrajzi távolság miatt nem tudja gyakorolni), úgy az esetfelelős az, aki napi kapcsolatot tud tartani a családdal és segíti a gyermek egyéni gondozási-nevelési tervében meghatározott feladatok elvégzését.

Esetvivő
Az átmeneti gondozást nyújtó szolgáltatás családgondozója
/MOGYESZ, Konszenzus Konferencia 2007. szerint/

A protokollban szereplő többi fogalom magyarázatait a Módszertani Gyermekjóléti Szolgálatok Országos Egyesülete által készített és kiadott Fogalomtár tartalmazza (www.mogyesz.hu).

10. Jogszabály-módosítási javaslatok

1. Meg kell teremteni a jogszabályi feltételeket ahhoz, hogy a segítő szakemberek folyamatos szakmai támogató szolgáltatásokat kapjanak szakmai személyiségük karbantartása és a jó minőségű munkavégzés érdekében.